Mince království Českého

za panování

rodu Habsburského

od roku 1526.

VEŘEJNÁ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

Sešit 1.

Mince Ferdinanda I. a Maximiliana II.

(1526 – 1576.)

SEPSAL

KLIMENT ČERMÁK,

c. k. konservator a předseda musejního spolku „Včela Čáslavská."

S 91 obrazy mincí a 21 znamenimi mincmistrů.

Titulní list chybí.

ČESKÉMU NÁRODU

A

DRAHÉ VLASTI

VĚNUJÍ

ODDANÍ SYNOVÉ.

PŘEDMLUVA I.

Dílo toto jest pomníkem přátelství. Když jsem roku 1888 vydal spisek „O českých penězích do r. 1526", nabádali mne přátelé, abych pokračoval v popsání českých mincí. Přítel a předseda „Včely Čáslavské" p. Jan Hendrich půjčil mi dílo Adaukta Voigta, sbírka „Včely Čáslavské" a přítele pana Jana Nováka byla k disposici, blízký archiv horní v Kutné Hoře mne lákal k práci, i dal jsem se hned r. 1888 do díla. Počátky byly velice skromné; neměl jsem odborné literatury, neměl jsem potřebných mincí k vyobrazení, když však nakladatel p. F. Hoblík v Pardubicích dílo mé v náklad přijal, koupil jsem některé potřebné mince a zase po uveřejnění je se ztrátou prodal. Než i v tom se poměry zlepšily. Můj obětavý spolupracovník p. **Bedřich Skrbek,** účetní knihtiskárny fy F. Hoblík a kustos numismatické sbírky městského musea v Pardubicích, od počátku stále půjčoval ze své soukromé sbírky, čeho bylo právě potřebí, rovněž p. **Eduard Haisl,** ředitel cukrovaru v Libici nad Cidl., ze své bohaté sbírky od Rudolfa II. do Josefa I. zapůjčoval mi ochotně některé pěkné originály. Když pak osobním stykem s řediteli a kustody mincovního kabinetu Nejvyššího císařského domu ve Vídni, slov. pp. Drem Bedřichem Kennrem, prof. Drem. Robertem Schneidrem a Drem Karlem Domanigem dobrotivě půjčovány mi knihy a časopisy odborné a poskytovány odlitky a otisky některých vzácnějších mincí a medaillí, mohlo býti dílo prohlubováno a okrášleno pěknými obrazy, jež pan nakladatel pořizoval v litografickém závodě svém za stálého pečlivého dozoru p. Bedřicha Skrbka.

Také Česká Akademie mi jedenkráte poskytla pomoc 200 K na cesty do Prahy, Brna, Vídně, Vratislavi, Berlína i do Zhořelce, odkud snesl jsem mnoho užitečného materiálu.

S vděčností musím uznati laskavost některých ústavů a mnohých sběratelů a vlastimilů našich i zahraničných, z nichž jmenuji následující, ač i zde asi mnohého ochotného pomocníka bezděky nevzpomenuto. Jsouť to výše jmenovaní slovutní páni ředitelé a kustodi mincovního kabinetu Nejvyššího císařského domu ve Vídni, slovutný pan Dr. Hugo Seger, ředitel musea slezských starožitností ve Vratislavi, slavná správa sbírky městské knihovny ve Frankfurtě nad Moh., velectění pp.: Frant. Dvorský, adjunkt král. čes. zem. archivu v Praze, F. K. Frýba st., městský radní v Příbrami, Frant. Hanák, obecní starosta v Horní Moštěnici, Eduard Haisl, ředitel cukrovaru v Libici nad Cidl., Jan Hrabák, c. k. vrchní báňský rada a Eduard Hofmeister, c. k. báňský rada v c. k. puncovním úřadě v Praze, Jan Kotal, řídící učitel v Lukavci, Florian Koudelka, c. k. okresní vrchní zvěrolékař ve Vyškově na Moravě, Jan Kučera, učitel v Uher. Brodě, Jan Novák, c. k. finanční revident v Čáslavi, Eduard Peck, učitel na odpočinku v Dejvicích, Václav Pokorný, c. k. báňský rada v Příbrami, Rudolf Scheuner ve Zhořelci, Adolf Straka, ředitel kůru v Kvasicích na Moravě a mnozí jiní.

Zejména však jest mi upřímně se poděkovati za stálou a obětavou pomoc spoluautoru tohoto díla, svému milému příteli p. **Bedřichu Skrbkovi**, účetnímu knihtiskárny fy F. Hoblík **v Pardubicích**, který jako pilný a vytrvalý pracovník nesl břímě horka i dne, mnohé části popisné obšírně a pečlivě zpracoval, redakci obrazové části stále vedl a řídil, většinu mincí, kterých se nedostávalo, se vzácným sebezapřením vždy ze svých prostředků opatřil a nesčetné úmorné a namáhavé korrektury ponejvíce sám s obdivuhodnou trpělivostí obstarával a o vydání díla tohoto vůbec a v takovém rozsahu zvlášť zásluh velikých si získal. Bez jeho ochotné pomoci finanční i zdatné účasti v práci, spojené s houževnatou vytrvalostí a řídkou trpělivostí, by dílo toto při těch nesčetných překážkách, jež bylo stále překonávati, snad ani k dokončení svému nedospělo.

Jsme si ovšem vědomi mnohých nedostatků v díle. Budiž nám omluvou, že práce vědecká na venkově zajisté ztížena jest, a kde není podpory vědeckých ústavů, tam **svépomoc**, oddanost a láska k dobru našeho národa nahraditi musí fondy podpůrné. Naši vlastimilové nechť přijmou shovívavě a vlídně toto **prvé** zevrubné dílo o mincích českých, jež obětavý nakladatel **p. F. Hoblík v Pardubicích** vydal v rouchu nákladném a hojnými obrazy zdobeném.

Kliment Čermák.

V Čáslavi dne 30. listopadu 1913.

PŘEDMLUVA II.

Dokonáno jest! Po 23leté práci můžeme konečně odevzdati dílo toto šťastně dokončené přátelům českého mincovnictví. V okamžiku tak významném budiž mi dovoleno nastíniti poněkud tu trnitou cestu, po níž bylo se mi celou tu dobu ubírati. Jenom bezděky stal jsem se spoluautorem tohoto díla. Když v září r. 1890 můj vážený p. kollega Kliment Čermák nabídl rukopis svého chystaného spisu knihtiskárně p. F. Hoblíka ku vydání, byl mi chefem, jenž věděl z mé činnosti v musejním spolku, že se numismatikou od svého mládí se zvláštní zálibou obírám, rukopis ten svěřen, abych podal o něm svůj úsudek. Vítal jsem, že k vydání českého spisu numismatického dojíti má, neboť cítil jsem již dávno v naší literatuře jeho potřebu, a protož, ač se mi svou přílišnou stručností plně nezamlouval, pomyslil jsem si, že lepší něco nežli nic. Spis ten měl býti vlastně pokračováním r. 1888 vydaného stručného populárního spisku páně Čermákova „O českých penězích do r. 1526" a měl obsahovati jen něco málo nejtypičtějších vyobrazení českých běžných mincí. Doporučil jsem proto p. nakladateli, aby spis ten do nákladu přijal, požádal však p. autora, by popisnou i obrázkovou část značně ještě rozšířil, přepracoval a též mincovnictví Moravy a Slezska do něho pojal. Co se posledního přání týkalo, p. spisovatel vyhověl a dílo ještě přílohami listinnými doplnil. Část popisná, ač ještě do ní něco medailií přibráno, i část obrazová (ve skutečnosti bylo připojeno zatím jen několik vyobrazení dílem tuší kreslených, dílem z Kupferových tabulek vystřihaných) zůstaly ale vzdor tomu přece jen ještě chudě zastoupeny. Mně bývala by se zamlouvala spíše popisná část, aby byla psána ne povšechně, stereotypně, způsobem tak široce populárním, ale raději formou katalogickou s připojenými čísly, na něž by se odvolati mohlo, což jest mnohem praktičtější. Nechtěl jsem však o tom sám rozhodovati, poněvadž by se byla touto změnou celá stavba spisu ztřítila, a znamenalo by to stavěti od počátku znova. Pan autor napsal patrně svůj spis pro široké vrstvy lidové, kdežto já měl na zřeteli, aby to byla kniha, jež by byla poučnou příručkou každému, kdož se numismatikou českou chce zabývati, neb již obírá.

Pro první sešit zaslal p. autor k vyobrazení několik mincí a obrázků méně zdařilých. Zapůjčil jsem proto sám k zobrazení ze své sbírky hlavně drobnější mince, kterých jsem měl dosti, kdežto velkými mincemi měl jsem tehda zastoupeny panovníky teprve po 1 neb 2 kusech. Litografové dali se do práce, leč seznal jsem záhy, že bez stálého dozoru a vysvětlivek by to nešlo, a že by se dílo z neznalosti rytců jak v opisech tak i v kresbě chybami jen hemžilo, pročež jsem jim radou byl nápomocen. Čekali jsme od p. autora další zásilku mincí k reprodukci, ale když nepřicházela, upozornil jsem jej na pěknou exposici českých mincí a medailli v retrospektivním oddělení zemské jubil. výstavy, aby si vyžádal od správy její svolení, by si směl z některých pořiditi otisky, ale bylo mu to, bohužel, odepřeno. Též sbírka Musea království Českého zůstala mu dlouho nepřístupna, až teprv po letech dovoleno mi otiskouti si některé. Za to s uznáním dlužno zde uvésti, že zahraničné ústavy i jednotlivci projevili nám, kromě skrovných výjimek, ve všem více ochoty, laskavosti a blahovůle než ústavy domácí.

Za těchto okolností byl jsem si vědom, že prvý sešit bude jak textem tak obrazy tuze stručný a neúplný, ale p. autor nechtěl déle čekati, až potřebný materiál se opatří, a naléhal stále na jeho vydání. Vydán tedy o vánocích r. 1891 první sešit.

Do druhého a dalších sešitů až do Josefa I. zapůjčoval ochotně p. Eduard Haisl, ředitel cukrovaru v Libici n. Cidl., některé vzácnější originály k okreslení, rovněž několik rarit zapůjčil mi p. Fr. R. Chaura a pp. Eman. a Rudolf Mikš v Praze a něco staniolových otisků poskytl mincovní kabinet Nejv. čís. domu ve Vídni i sem tam nějakou minci některý ochotný pan sběratel, a vše ostatní, co se nedostávalo, obstaral jsem vždy na svůj vrub sám, by dílo vycházeti mohlo.

Do druhého dílu však dostalo se nám pomoci v ů b e c jen pranepatrné. Poněvadž jeden litograf přijat byl do závodu p. Hoblíkova výhradně pro stálé rytí mincí, bylo nutno starati se, aby měl vždy dostatek práce, a opatřovati mu (mnohdy i pro dva) mince k rytí do zásoby, tak že často se stalo, než p. kollega některé otisky, dle kterých neradi litografové pracovali (že si kazí zrak), opatřil, byly mince dle originálů mnou zakoupených dávno vyryty. Ale k tomu bylo třeba neskonalých obětí peněžních, o jichž výši svědčí sbírka, k jejímuž prohlédnutí přátele české numismatiky odkazuji, kterou jsem, aby zůstala navždy v celistvosti zachována jako základ k tomuto dílu a sloužila zároveň za podklad pro další bádání, přenechal se značnou ztrátou Městskému museu v Pardubicích.

Vedle netušených obětí finančních vyžadovalo vydávání díla toho i nezměrných obětí na čase. Věnoval jsem mu po těch 23 let jeho vycházení většinu svého volného času, sbíral i porovnával pilně materiál a obstarával od počátku pořádání a korrektury části obrazové i několikeré korrektury každého archu textového od prvého kartáčového oklepu počínaje, až do posledních revisí z_rychlolisu. Byla to práce úmorná, zrak i nervy velice namáhající, zvláště když mnohdy trvala do pozdních hodin nočních, ale konal jsem ji ochotně pro dobro věci.

Při prvním sešitu neosmělil jsem se sám p. autorovi na textu vůbec něco měniti neb něčeho přičiňovati, pouze pořídil jsem seznam vyobrazených mincí. Do druhého však sešitu počal jsem též k části popisné některými dodatky přispívati, až konečně od Fridricha Falckého počínaje až do konce část tuto samostatně jsem_zpracovával. Činil jsem to dlouho skrytě, a teprve k zakročení mých přátel, najmě prof. Č. Ibla, kteří byli svědky mé úmorné práce a velikých obětí, objevilo se moje jméno proti mé vůli jako spolupracovníka na obálce 5. sešitu. Jestliže již dříve věnoval jsem dílu veškeré své síly, činil jsem tak od té doby tím více, poněvadž z dřívější mé ochoty stala se nyní jakási morální povinnost, ježto převzal jsem za část popisnou a obrazovou veškeru zodpovědnost. Činil jsem, co se v rámci, v němž dílo bylo již začato, k jeho zvelebení dělati dalo, což i odborníky bylo uznáváno. Jenom v jednom denním listě bylo mi vytknuto, že dílo jest tuze obsáhlé a rozvláčné, že přináší vyobrazení mincí málo od_sebe se různících a že by stačilo podati jen jeden typ. Na omluvu toho uvádím, že chtěl jsem obrazy nahraditi nedostatky v části popisné, která po stereotypních popisech v prvních sešitech více katalogicky psána býti nemohla, zvláště když naskytla se někdy řídká příležitost podati vyobrazení různých variantů. Též poukazováno tamtéž, že prý v díle zobrazeno jest nadbytečně mnoho medailli, jež zevrubně jsou popisovány, a uváděny varianty opisů na různých běžných mincích. Musím k tomu uvésti, že naopak numismati byli tomu povděčni, že dílo vyzdobeno jest četnými obrazy a přináší v posledněj ších sešitech vyobrazení a popis skoro veškerých pamětních mincí a medailli, a že i popis mincí běžných jest obšírnější než s počátku, v čemž znamenati jest valný pokrok. K učiněné pak tamtéž výtce, že mezi vyobrazení pojaty též tři mince cizí (dvacetník Marie Terezie pro Štýrsko, záslužní medaille téže panovnice za zvelebení hedvábnictví v Lombardsku a jiná Ferdinanda Dobrotivého z výstavy vídeňské), připomínám, že dvacetník zobrazen byl docela snadným přehlédnutím levharta za lva v prsním štítku orla, a druhé dvě medaille staří vyškolení numismati pražští, pp. Fr. R. Chaura a Eman. Mikš mně výslovně jako české označili, ale o jich omylu jsem se teprv po zobrazení přesvědčil a onu nesprávnost pak ihned opravil.

Na nesnázích s opatřováním originálů k zobrazení nebylo dosti. Bylo zápasiti od počátku též s mnohými technickými obtížemi, neboť nedostávalo se různých znamének numisma-

tických a mnohdy i jiných typů. Haasovská knihtiskárna a písmolijna v Praze, která krátce před tím tiskla německý popis sbírky Donebauerovy a kníž. Windischgrätze, odepřela dodání jich, ač znaménka i vhodné matice hotové měla. Objednány tedy u ní některé značky dle nově zhotovených matic, ale přišlo to tuze draho, a provedení nevyhovovalo. Musil tudíž nejnutnější znaménka udělati zdejší ryjec p. Albert Eckart. Když se však z Pardubic odstěhoval, vyřezával si nejpotřebnější znaménka sazeč sám z liteřiny, což bylo velmi pracné a obtížné, než se mi podařilo nalézti berlínskou písmolijnu Ferd. Theinhardta, která mnoho numismatických znamének na skladě měla, jiné pak za mírnou cenu nově zhotovila, čímž se nám značně práce usnadnila. Ve velkém městě jest pomoc snadná, na venkově však někdy nepatrná věc činí velké obtíže. Jiné překážky vznikly s dodávkou papíru, mnohdy též při prasknutí litogr. kamene v lisu s vyrytými mincemi, pak úmrtím a změnami zapracovaného personálu litografického, sazečského a tiskařského atd. Než na těchto technických nesnázích, jež mému panu kollegovi zůstaly neznámy, nebylo ještě dosti.

Když byl sešit již rozeslán, nastaly starosti nové. Mezi vydáním jednotlivých sešitů mnoho odběratelů zemřelo, nebo někteří zase přestali odbírati, když sešitů proti prvnímu rozvrhu přibývalo. Musil jsem tedy v náhradu za ubylé hledati zase odběratele nové, aby počet jich neklesl, a náklad aspoň částečně byl uhrazen. Seznav z neochoty, jež nám na mnohých místech v Praze byla projevena, že pracuje se tam, aby vydávání díla našeho bylo co nejvíce ztíženo neb vůbec znemožněno, nebo aby zůstalo prací bezvýznamnou, umínil jsem si pevně, že se tím více zasadím a napnu všechny své síly tělesné, duševní i finanční, aby dílo i bez oné pomoci se zvelebovalo, zdárně pokračovalo a dospělo šťastně k svému ukončení. Spartánské heslo „Buď pod štítem neb na štítě" měl jsem stále před sebou. Tak došel jsem konečně po 23 letech svého cíle.

Budiž zde věděčně vzpomenuto mých milých, vždy velice úslužných přátel, velectěných pp. Fr. R. a Karla Chaury, Eman. a Rudolfa Mikše v Praze, Frant. Vambery, ředitele cukrovaru a Karla Schücka, úředníka továrny Jindřicha Francka synové v Pardubicích, kteří mi mnohé zvláštnosti ze svých sbírek zapůjčili, Jana Sýkory, professora c. k. vyšší reálky v Praze v Ječné ulici a Antonína Nováka, korrektora Ottova Slovníku Naučného († 8./4. 1913), kteří mi s největší ochotou a laskavostí latinské legendy do českého jazyka překládali, jakož i všech pracovníků knihtiskárny a litografie firmy F. Hoblík, kteří se na díle tom súčastnili, neboť při různých technických nedostatcích a obtížích, které bylo překonávati, snažili se, seč mohli, přáním mým s obdivuhodnou trpělivostí co nejvíce vyhověti, přispívajíce tak ku zdaru díla. Z faktorů-korrektorů byli to pp.: Vilém Cernstein a Bohumil Turek; z metteur-en-pagesů Josef Petrlík, Antonín Janeček († 26./2. 1906), František Kořínek, Jaroslav Ruml, Jaroslav Schmidt a Jan Volák; ze sazečů Josef Steiner-Poděbradský († 19./6. 1907), Vladimír Švec, Rudolf Jirman, Josef Dlabal, Václav Koros, Karel Petr a Ludvík Bytešník; ze strojmistrů knihtiskařských Josef Bubák († 23./3. 1911), Eman. Přibyl, Josef Duda, Bedřich Pazderka a Eman. Chalupecký; z litografů Josef Ryšavý, Frant. Růžička, Frant. Bender, Jan Prouza († 18./3. 1911) a Frant. Máslo; z přetiskařů Josef Sýkora, Josef Flek, Josef Rousek, Karel Jäger a Karel Jirásek; ze strojmistrů kamenotiskařských Frant. Wolf, Václav Smrček a Josef Smeták.

Podávajíce toto dílo šťastně dokončené přátelům českého mincovnictví, prosíme, aby přijali je s tou pietou, s jakou láskou jsme je vytvořili. Není dílo to naším ideálem, jsou v něm mnohé mezery a nedostatky jako v každém lidském díle. Snaha a vůle naše byla zajisté nejlepší, však bylo nám zápasiti s těžkými poměry. Nicméně naplňuje nás radostí, že podařilo se nám zbudovati vlastní dlouholetou prací a z finančních, námi přinesených obětí, za přispění a ochoty několika upřímných přátel, takřka beze vší cizí pomoci dílo, jakáž jinde buď vědeckými ústavy a korporacemi neb ze štědrých jich podpor jsou vydávána. Podán tím důkaz, že idealismus v národě našem i v nynější materialistické době nevyhynul, ale dosud žije.

Bedřich Skrbek.

V Pardubicích dne 2. prosince 1913.

MINCE KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

ZA PANOVÁNÍ RODU HABSBURSKÉHO

OD ROKU 1526.

Nejvyšší mincmistři království Českého.

Správu mincovnictví vedli nejprve za krále Václava I. královští urburóři, kteří od času Václava II. r. 1300 mívali stálé sídlo na Horách Kutných. Poněvadž pak správa mincovnictví mnohé opravy žádala, ustanovil vlastimilovný národní hospodář císař Karel IV. r. 1361 měšťěnína Kutnohorského Endrlína řečeného Versucher za nejvyššího mincmistra. Bylyť povinnosti toho úřadu znamenité, neboť byly jemu všechny hory, kovy, úředníci, dělníci a důchody horní poručeny v zemích koruny České. Při něm měli nápravy hledati všickni úředníci horní, správcové hor, těžíři a nákladníci. Viděl-li se kdo soudem horním stížena, tedy se odvolání díti mohlo jediné před nejvyššího mincmistra, když v zemi krále nebylo, a jemu povinni byli zachovávati veškeru poslušnosť jako králi samému veškeří úředníci horní, horníci, nákladníci a všichni, kdo pod právo horní náleželi. On měl právo veškeré úředníky a služebníky horní v jich úřady ustanoviti a z nich sesaditi, přísahy jim ukládati a na místo krále přijímati. Jemu příslušelo, aby ve všech horních městech v království Českém konšely sadil a všecky pořádky havířské a hutnické podle svého uznání volil, sadil a přísahy jim vydával.

Po obnovení rady na druhý den měli býti povinni v každém horním městě, aby předešlý úřad a konšelé u přítomnosti obecních starších ze všech svých důchodů a vydání činil pořádné účty, jakož podobně i starší nad havíři a hutníky zachovati se měli, aby mincmistr nejvyšší věděl, jak všickni obecního dobrého dbají. Shledal-li jakýs nedostatek, měl napraviti aneb na krále neb v jeho nepřítomnosti na zřízené rady v království Českém vznésti.

Pod správou nejvyššího mincmistra razila se mince královská, těžilo z hor královských, vybírán dvacátek drahých kovů dobytých v horách soukromníků, skupovány drahé kovy pro potřeby v mincovně a týž bděl nad zachováváním horního zákona.*)

*) Povinnosti a práva nejv. mincmistra šířeji vymezena v obnovených právech horních roku 1579 sjednaných, pak napravených, ale nikdy neprijatých pro odpor Horských. (Sněmy České V. str. 563—628, pak výtky Horských na str. 750—802.) Ta práva sepsal Ludvík Karel z Řásné a nejvyšší mincmistr Vilém z Oprštorfa je na sněmu r. 1579 předložil, kdo dne 6. října 1580 za přítomnosti delegátů Kutnohorských měla býti korrigována, ale v platnosť ani potom nevešla.

První královští nejvyšší mincmistři byli obyčejně stavu městského a někdy též cizinci; později zastávali úřad ten osoby stavu rytířského. Při rozdělení úřadů zemských mezi stav panský a rytířský r. 1497 králem Vladislavem II bylo jediné o úřadu nejv. mincmistra ustanoveno, že záleží zcela na vůli králově, jest-li přáti chce úřadu toho pánu, zemanu neb měšťanu. Na sněmu zemském r. 1532 sneseno, že má nejv. mincmistr vždycky býti Čechem rozeným.

Král Ferdinand I. listem daným ve Vormsu dne 23. června 1545 při ustanovení Jana Vítence nejv. mincmistrem, ustanovuje služné jeho na 200 kop grošů českých; mimo to aby požíval z důchodů mincovních úřadu kutnohorského světla, dříví, uhlí, ovsa, sena i steliva pro potahy.

V XVII. století pozbyl úřad tento významu a byli mnozí jen podle jména nejvyššími mincmistry, až r. 1783 císař Josef II. úřad týž zrušil.

Seznam nejvyšších mincmistrů království Českého.

Za Ferdinanda I.:

Jindřich Tunkl z Brníčka a ze Zábřehu (za předchozích panovníků 1513—1514, 1514—1515, 1518, 1521—1522), 1526—1528.
Jan z Vartmberka 1528—1532.
Erazim ze Švamberka 1532.
Albrecht z Guttenštejna 1533—1542.
Šebestián z Vajtmile 1542—1545.
Jan Vítenec na Tochovicích 1545—1551. († 1560.)
Jan mladší z Lobkovic 1551.
Vilém z Oprštorfa 1552.
Petr Hlavsa z Liboslavě (správce) 1553—1561.
Jan Erazim ze Švamberka 1562—1564.

Za Maximiliana I. (jako císaře něm. II.):

Jan Erazim ze Švamberka 1564—1566.
Karel z Bibrštejna 1566—1572.
Zdislav Bořita z Martinic 1572—1575$\frac{22}{4}$.
Jindřich z Kurcpachu 1576.

Za Rudolfa II.:

Zdislav Bořita z Martinic 1576.
Jindřich Kurcpach z Trachmberka a z Miliče na Ronově 1576$\frac{1}{11}$—1577.
Vilém z Oprštorfa 1577—1587.
Karel z Bibrštejna 1588—1590.
Správcové: hofmistr Tobiáš Schaffer, úředník mince Jiří Šatný z Olivetu a cís. rychtář Mikuláš Vodňanský z Čazarova 1591—1595.

Fridrich hrabě Šlik 1595—1599.
Kryštof Želinský ze Sebuzína 1601—1607.
Hannibal z Valdštejna 1607—1611.

Za Matyáše II.:

Hannibal z Valdštejna na Hostinném 1611.
Vilém Vřesovec z Vřesovic 1612—1618.

Za stavovské vlády:

Václav Chotouchovský z Nebovid, † 1619 v září.
Albrecht Klusák z Kostelce
Pavel Skreta Šotnovský ze Závořic } 1619—1620.
Radslav Hlavsa z Liboslavě

Za Fridricha Falckého:

Jiří Klusák z Kostelce
Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic } 1619—1620.
Radslav Hlavsa z Liboslavě
Zikmund Kozel z Ryzntalu
Albrecht Klusák z Kostelce 1620.

Za Ferdinanda II.:

Vilém Vřesovec z Vřesovic 1620—1628.
Štěpán Beník z Petrkova (správce) 1629—1630.
Oldřich Adam z Lobkovic 1630—1636.

Za Ferdinanda III.:

Oldřich Adam z Lobkovic 1637—1649.
Mikuláš ze Schönfeldu 1650—1657.

Za Leopolda I.:

Mikuláš svob. pán ze Schönfeldu 1657—1663$\frac{12}{1}$.
František Arnošt hrabě z Paaru 1666.
Vilém Vřesovec z Vřesovic 1671—1672.
František Arnošt hrabě z Paaru 1672—1676.
Antonín z Janinalli (správce) 1676—1678.
Jan Václav z Reinburka 1678 $\frac{29}{7}$—1681.
Antonín z Janinalli (správce) 1681$\frac{28}{11}$—1685.
Jindřich Burkhard ze Schneidova 1686$\frac{9}{2}$—1688.
František Karel Přehořovský z Kvasejovic 1688$\frac{11}{5}$—1699.
Petr hrabě z Kokořova 1699—1705.

Za Josefa I.:

Petr hrabě z Kokořova 1705—1710.
František Karel hrabě z Pöttinka 1710—1711.

Za Karla II. (jako císaře něm. VI.):

František Karel hrabě z Pöttinka 1711—1721.
Jan František z Lauern (zástupce) 1721—1732.
Filip hrabě Kolovrat Krakovský 1732—1740.

Za Marie Teresie:

Filip hrabě Kolovrat Krakovský 1740—1748.
Jan Nep. svob. pán Mitrovský (zástupce) 1748—1749.
Jan Nep. svob. pán Mitrovský 1749—1755.
František Josef hrabě Pachta z Rájova 1755—1774.
Karel Ignác hrabě Clary-Aldringen 1774—1780.

Za Josefa II.:

Karel Ignác hrabě Clary-Aldringen 1780—1783, kteréhožto roku úřad nejvyš. mincmistra v Čechách dekretem císařským zrušen.

FERDINAND I. (1526 – 1564).

Dne 24. října 1526 zvolen a dne 24. února 1527 korunován za krále českého; dne 3. listopadu 1527 korunován za krále uherského a dne 11. ledna 1531 za krále římského; léta 1556 po zřeknutí se trůnu svého bratra Karla V. zvolen za císaře německého, přijal však tento titul teprve po smrti jeho léta 1558. Zemřel dne 25. července 1564. Léta 1521 vstoupil v sňatek s Annou Jagellonskou, dcerou českého a uherského krále Vladislava II.

Mincovnictví české za Ferdinanda I.

Ferdinand I. obecně jmín jest zakladatelem říše rakouské. S obdivuhodnou pevností počal prováděti sjednocení zemí svých a překonal odpor stavů rakouských a českých, kteří podle starých práv zemských samostatně si vedli. Zřízením rozličných komisí zjednal platnosť myšlenkám svým, jež dále rozvinuli teprve císařovna Marie Teresie a Josef II.

Když Ferdinand I. králem byl zvolen, nalezala se královská mincovna v Hoře Kutné, kde hlavně české groše a drobná mince tepány, a pak od r. 1519 mincovna hrabat Šliků z Pazouna v Jáchymově. Hojnosť stříbra z dolů Jáchymovských lépe zpeněžena ražením peněz, k němuž se bohatí Šlikové svolením zemského sněmu r. 1520 dostali s výhradou sněmovní, „pokud právům a svobodám zemským nebude věc ta na újmu“. Starší povolení k mincování již z r. 1437 prý od císaře Zikmunda dané Šlikům bylo podvrženo.

Brzo po své korunovaci sadil král Ferdinand dne 27. března 1527 českou komoru, jejíž představeným byl Jan z Vartmberka.

Nelíbilo se Ferdinandovi, že Šlikové užívají též výhradního práva královského, pročež působil na stavy, že na sněmu v Budějovicích r. 1528 právo ražení mince Šlikům vzato, ze zemských desk vymazáno a král Ferdinand usadil v Jáchymově úředníky sobě přísahou zavázané. Šlikům z milosti dne 13. září 1528 dovolil, že směli raziti minci zemskou pod obrazem královským a dle stanoveného zrna. Král si též vyhradil kupování stříbra čili pagamentu, pročež stříbro dolů Jáchymovských mělo býti za přiměřenou cenu prodáváno mincovnímu úřadu královskému.*) Tak počato ražení v říjnu 1528 jménem královským.

*) Podobně obmezoval minci Jana z Pernštýna v Kladsku, až zanikla.

Posavadní Šlikovský mincmistr Oldřich Gebhardt vzat do přísahy královské a vrchní správa svěřena české komoře. Dle nařízení královského zůstalo se při dosavadní jakosti mince, totiž aby groš tolský čili tolar platil tolik jako zlatý rýnský, pročež jich mělo býti raženo 8 z erfurtské čili kolínské hřivny, tak aby sazená (mincovní) hřivna obsahovala 15 lotů bez 2 grénů ryzího stříbra (zrna), a poněvadž lot dělen v 18 grénů, obsahovala sazená hřivna 268 grénů stříbra.*)

Gebhardt nepobyl zde dlouho, neb brzy následoval Klaus Kraus, jenž sesazen 17. března 1535, načež uveden ze Štyrského Hradce Hanuš Weizelmann. Při té změně dotčeno v instrukci, že nemá již užívati kaděří (Krause), mincovního to znaménka svého předchůdce, nýbrž růžice.

Dlužno tedy šetřiti sběratelům mincí znaménka téhož na mincích, jež jim udává nejen místo mincovny, odkud peníz vyšel, ale též jméno mincmistra. Za tím účelem připojen bude za popisem mincí seznam mincoven a mincmistrů a znázorní se znaménka jejich obrázkem, čehož pro stručnosť v popisu mincí nebylo lze provésti všude. (Tab. I.)

Někdy též jako z milosti zvláštní povolili panovníci zmincovati stříbro jistým osobám, jako r. 1538 svoleno Zdislavu Berkovi z Dubé a z Lipého, nejv. hofmistru království Českého, který ze 3000 hř. stříbra směl v Jáchymově vybíti peněz, zajisté znamenaných nějakým znamením zvláštním, snad ostrví (sukovitými větvemi na kříž přeloženými).

Pro nesprávnosti bývalo při mincovnách častěji vyšetřování, jakož i Weizelmannovi uloženo složiti kauci 20.000 tolarů, kteréhož způsobu při osazování úřadů pak hustěji upotřebováno. Také se Šliky bylo mnoho nesnází, až konečně mincovnu v Jáchymově zcela ztratili r. 1528.

Drobná mince v Čechách i v okolních zemích byla velmi rozmanitého zrna i rázu. Do Čech pak vtírala se zlehčená cizí mince, že ani časté zákazy sněmů nestačily. Nebylo lze najednou také srovnati drobnou minci, neboť starý zvyk obyvatelstva držel se houževnatě svých zemských mincí.

Mincovnu v Praze znova zařídil r. 1537 král Ferdinand I. a jmenoval mincmistrem Konráda Sauermanna star. z Gelče, který dříve působil ve Vratislavi. Příčinu k jmenování mincmistra v Praze zavdalo několik Staroměstských měšťanů, kteří r. 1536. objevili a naložili hory stříbrné u městečka Skalice na potoku Vyžlovce v kraji Pražském. Ti žádali Ferdinanda I., aby hory ve Skalici z daru Pána Boha všemohoucího zjevené a vyzdvižené k užitečnému lidu obecného byly prohlédnuty a měšťanům týmž aby dáno bylo povolení, těmi stříbry minci zakládati a v Starém městě ta stříbra mincovati dáti. I položil král věc tu

*) Tudíž obsahoval tolar 33·5 grénů stříbra; počítáme-li dle nynější ceny kolínskou hřivnu za 21 zl. rak. čís., má tolar Jáchymovský cenu 2 zl. 44½ kr. Jinak počítáno též na penízky čili pfenniky, jichž bylo 16 do lotu, tedy v kol. hřivně 256, kdežto grénů 288. Pražská hřivna čítala jen 231 víd. pfenniků. Vídeňských 5 hřiven rovnalo se 6 kolínským hřivnám, česká hřivna = 1·082522 hřivny kolínské. Více o tom ve spise Jana Newalda „Das österreichische Münzwesen unter Ferdinand I.“ Wien 1883.

ku sněmu ze dne 5. března 1537*) a jmenoval pak Sauermanna listem ku komoře české ze dne 21. října t. r. mincmistrem v Praze.**)

Ale ještě ani r. 1538 v prosinci neměl Sauermann dovolení komory české, aniž nařízení k mincování a neobdržel mincovního řádu, protože se založení nové mincovny v Praze nelíbilo. Konečně jmenován listem královským ze dne 28. června 1539 Oldřich Vogelhaimber zkoušečem či vardajnem s ročním platem 50 kop grošů českých a doručen Sauermannovi dne 31. prosince 1539 mincovní řád smluvený s komorou českou. Když najatá mincovna v Celetné ulici v místech nynějšího obchodního soudu***) opravena i dostavena r. 1540, skupováno zde zlata lot praž. za 6 zl. rýn. a stříbra čistého hřivna za 10 zl. rýn., každý zlatý po 24 bílých groších počítaje. Raženo z pražské hřivny 71 dukátů a čtvrt tolaru. Širokých či čes. grošů, jako v Hoře, vybíjeno 208½ kusů z hřivny čisté jakosti, 6 lotů 3 kvintlíky, tolarů po 1 zl. rýn. z pražské hřivny feinu 9¼ kusů a sazená hřivna měla býti jakosti 14 lotů a 16 grénů.†) Tolary byly sice rázu Jáchymovského, ale od nich liší se znaménkem Sauermannovým, lilií. (Tab. I. značka 2.) Z počátku (1540) v Praze jen skrovně mincováno.

Nejznamenitější mincovnou byla na ten čas Jáchymovská, kam povolán zkušený mincmistr Ruprecht Puellacher léta 1544. Sněm český zvýšil tehdy cenu tolských grošů z 24 čes. bílých grošů na 30 takovýchž. R. Puellachra následoval po úmrtí jeho r. 1563 bratr jeho Wolfgang a potom Jiří Geitzkofler z Gailenbachu, jehož znamení jest kamzičí hlava. (Tab. I. značka 16.)

Před r. 1547 vybíjeno grošů českých jakosti $\frac{418}{1000}$, bílých peněz jakosti $\frac{359}{1000}$ a halířů či malých peněz $\frac{176}{1000}$, avšak od r. 1547 měl nový groš pražský obsahovati sice $\frac{422}{1000}$ stříbra, ale váha jeho zlehčena; neboť dříve z hřivny tepáno 89 grošů a budoucně mělo býti vybíjeno 126 grošů a 2 peníze. Tak stal se zlehčený groš neoblíbeným a zanikl docela týmž rokem. Nejlépe rozuměti mincovnictví tehdejšímu ze sněmovního snesení k r. 1547 učiněného:

„Grošů, kteříž toho času platí po 9 penězích českých, vchází na 1 hřivnu pražskou neb horskou sazenú (mincovní) 89 kusů; drží 1 hřivna čistého stříbra 6 lotů, 9 kventlíků a 3 peníze“ (Kventlík = 4 peníze bílé.)

„Bílých peněz vchází na hřivnu sazenú 84 groše české a každý groš po 7 penězích bílých (tedy 588 kusů); drží jedna hřivna čistého stříbra 5 lotů 3 kventlíky.“ (Kdo měnil grošc za peníze dostal však 2 peníze nádavkem.)

„Malých peněz vchází na hřivnu saz. 46 gr. čes. a každý groš po 14 penězích malých (halířů); drží jedna hřivna čist. stříbra 2 loty 3 kventl. a 1 peníz. Tak se nyní na Horách Kutnách mincovalo.“

*) Sněmy české. I. 399. (Vydává Výbor zem. král. Českého.)

**) Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des Allhöchsten Kaiserhauses. Díl 10. 1889, č. 5991, 6002, 6020 a 6022.

***) Tam trvala mincovna skoro 230 roků.

†) Ze sazené hřivny o 288 grénech raženo jich tedy jen 8·608 kusů. Cena jejich tedy rovná se nynějším 2 zl. 45¼ kr. Nynější hřivna dle rakouské měny platí 21 zlatých a rovná se tudíž 256 pfennikům. Staročeská hřivna vážila 253·1722 gr.

V pokračování sneseno: „Od r. 1547 má se do 15 let pořád sběhlých mincovati takto: Grošů na hřivnu i s minckoštem má vcházeti 126 kusů a 2 peníze bílé; hřivna čist. stř. má držeti 6 lotů a 3 kventlíky. Bílých peněz má na hřivnu jíti 659 a má hřivna držeti čist. stř. 5 lotů. Malých peněz má na hřivnu jíti 733 a má hřivna čist. stříbra 2 loty a 3 kventlíky držeti.“

Mincovním řádem z léta 1561 zaveden zlatý říšský či šedesátník o 60 krejcařích, kterýž se rovnal 180 bílým penězům. Bílý peníz držel 2 halíře, jichž 6 dalo jeden krejcar. Český dukát (zlatý) brán po 104 kr.

V mincovně kutnohorské vydávány hlavně české groše a teprve vedle nařízení z 17. června 1543 též tolary. Zanikající mincovnu zdejší zvelebil nejvíce nejvyšší mincmistr Petr Hlavsa z Liboslavě, který vlastním nákladem užitečnější tavení postavil a již léta 1560 vytěžil více než 20.000 tolarů užitku. Dočekal se však za práci svou již r. 1561 nevděku. Také mnohé nesprávnosti shledány v účtování, pročež nařízeno r. 1560 královským listem minc. úředníku Matyáši Lidlovi z Myslova, aby výtěžek odváděl jen komoře české v Praze.

Přihlédněme nyní k mincím. Tolary vedle instrukce z 30. listop. 1528 vytepané váží pravidlem 29·2362 gr, kdežto jiné z dědičných zemí dle instrukce z r. 1524 vážívají 28·786 gr, váží-li některý více, sluší ho pokládati za výrobek mincovny Jáchymovské. Tamější tolary z let 1528—31 mají rozčtvrcený štít na rubu, od r. 1531, kdy 5. ledna zvolen Ferdinand I. králem římským, přijat na rub jako znamení jednoty jednohlavý orel. K nejhojnějším tolarům a půltolarům náležejí ony Pražské z let 1557—61, na nichž se pod poprsím vidí v štítku korunované F, což i na zlatnících a částech jeho se opakuje. (Tab. III. obr. 14.)

Na pražských tolarech s dvojitou lilií nebývá zhusta letopočtu a na konci opisu bývá pouhá ozdoba trojlístek. Na tolarech a půltolarech bývá poprsí v levo obráceno, na čtvrttolarech častěji v pravo. Ku přání stavů českých nařídil Ferdinand I., aby na tolary kutnohorské, od r. 1543 vydávané, přišel pod poprsí český lev ve štítku a místo trojlístku vidí se na konci opisu ozubené kolečko neb polovina jeho; ale ony z let 15-59—15-61 se lvem ve štítku a pětilistou růžicí nahoře kladou se do Pražské mincovny.

Dobrým vodítkem pro sběratele jest též váha tolarů, jež se shoduje se známými nařízeními, z nichž vzpomínáme kromě uvedených z let 1524 a 1528 ještě řád mincovní pro nově zřízenou mincovnu v Praze ze dne 27. ledna 1540, dle něhož tolar měl vážiti 29·4202 gr, což dá cenu 2 zl. 45 1/2 kr. r. č. Pak instrukce z 28. července 1551 o ražení tolarů po 72 krejcarech váhy 31·1853 gr a ceny 2 zl. 47 kr. r. č. Naposledy instrukce daná 19. srpna 1559 o zlatnících tolarových (šedesátnících) váhy 24·62 gr a ceny 2 zl. 5 1/2 kr., podle níž v Čechách počalo se vlastně raziti až po svolení sněmu r. 1562 a to ještě se zjevnou škodou pro výtěžek stříbra z domácích dolů. Bylo to nařízení též pro říši německou platné a škodilo jako u nás horám i obchodu.

Přece však vybíjen týž peníz až ku snesení sněmovnímu roku 1573, kdy opět podržen tolar staršího rázu.

Popis minci krále Ferdinanda I.

Rázný panovník tento změnil prodlením vlády své také minci.

Starý český groš pominul za něho rokem 1547, kterýž rok naznačuje vůbec mez vážných změn ve státních věcech království Českého.

Grošů českých raženo z hřivny 90 mezi lety 1538—1547 a byly jakosti 420 tisícin; jeden vážívá průměrně 2·6 gr. Jsou buď s letopočtem aneb bez něho; tyto pokládáme za starší, a vynikají širšími, vkusně provedenými okrasami nade lvem. Písmo na nich jest veskrze latinské. Na líci vidí se uprostřed koruna česká královská aneb císařská svrchu obloukem přepažená. (Tab. II. obr. 1.—5.)

Na grošíc bez letopočtu (před r. 1533) na líci kolem koruny v obvodku vnitřním čte se mezi o-o (též :, někdy · neb čtyrlistá růžice s tečkou uprostřed): FERDINANDVS : (aneb : též · aneb vůbec bez znaménka rozdělovacího) PRIMVS V obvodku vnějším: (čtyrlist) DEI : GRATIA (čtyrlist) REX : BOEMI (také BOEM neb BOEME aneb bez rozdělovacího znamení BOEMIE); v slově Ferdinandus bývá též druhé N obrácené (И). Slovo primus bývá též zkráceno PRIMV nebo PRIM neb jen P.

Na rubu kolem lva ukazují groše takové okrasu ↄ C (neb čtyrlist aneb dva velké listy stopkami k sobě obrácené) a opis: GROSSI (čtyrlist) PRAGENSES (Tab. II. obr. 1., 2. a 3.)

Průměr 25—27 mm. Váha 2·58—2·9 gr.

Jako zvláštnosť zmiňuji se o vzácném groši čes. Ferdinanda I., kde na líci lev s opisem: ✠ (růžice) GROSSI (čtyrlistá růžice) PRAGENSES a na rubu nápis v šesti řádcích: ◦ DEI ◦ | GRATIA · R | EX · BOEMI | E · FERDINA | NDVS· PRI | MVS: ←

Groše s letopočtem (Tab. II. obr. 4.) raženy buď v Hoře Kutné jako prvé neb v Jáchymově, kteréž poslední mají pode lvem štítek s trojúhelníkem a třemi kolečky, totiž znak Šlikovský. Popíšeme jeden takový z roku 1527. (Tab. II. obr. 5.)

Na líci v obvodku zevnějším: FERDINANDVS◦PRIMVS◦DEI◦GRACI✠ V obvodku vnitřním: REX◦BOEMIE◦M◦D◦XXVII◦ a uprostřed koruna česká.

Na rubu lev český a v obvodku REGNI◦BOEMIE◦ (štítek se znakem Šlikovským) GROSSVS◦NOVVS◦

Mimo tento (Šlikovský) království českého groš nový z r. 1527 a 1528*) vybíjen zemský groš s letopočtem až do r. 1547. Starší mají vyraženo na líci v obvodku vnitřním kolem koruny perličkovým kruhem vroubené: (růžička neb trojlist) FERDINANDVS (trojlist neb tečka neb nic) PRIMVS (též zkráceně) a v obvodku zevnějším: (růžička) DEI (růžička) GRACIA (starší C nikoliv T); (štítek se lvem) REX (růžice) BOEMIE

Na rubu: (čtyrlist neb lilie) GROSSI (čtyrlist neb růžička) PRAGENSES (nic nebo růžička) a letopočet ku př. 1528. U grošů z pozdějších let předchází

*) Léta 1528 spadly doly Jáchymovské na komoru královskou a teprve za sto let dostali se hrabata Šlikové zase k razítku. Vzácný jest groš s letopočtem M † D † XXVIII na líci a 1528 na rubu.

před letopočtem ještě písmeno A (anno). Vedle jmenovaných již znamének rozdělovacích střídávají se na líci a rubu ještě jako dělidla ×, +, •, ⁘ neb ⁘ Průměr 25—27 mm, váha 2·25—3·15 gr.

Nejnovější lehký (jen 1·75 gr t. j. z hřivny 126 grošů) groš (Tab. II. obr. 6.) má na líci královskou korunu s opisem vnitř: FERDINAND ⁘ PRIM ⁘ a zevnitř DEI ⁘ GRATIA ⁘ REX ⁘ BOEMIE (čtyrlist). Někdy též čte se PRIMV

Na rubu ve čtverci na koso postaveném jest korunovaný český lev mezi letopočtem 15—47 (vzácně 48), v horním a dolním úhlu po jetelovém lístku, strany čtverce jsou šikmo čárkovány. Opis rozdělen v úsečkách zevnitř čtverce: × GRO⁹ | × PRA × | × GEN × | SES Bity ze stříbra jakosti 420 tisícin.

Týž peníz lze pokládati za poslední groš český, jenž vytlačen tolarem lážovým, kterému zprvu Tolský groš říkáno, až pojmenování dle původiště prvního Joachimsthaler či tolar zvítězilo. Tolar vážil původně unci neb dva loty, bylo jich tedy z hřivny 8.

Na tolarech Ferdinandových (Tab. III. obr. 13.) vidí se na líci korunované poprsí v levo obrácené mezi rozděleným letopočtem (ku př. 15—48 aneb ⁘ 1 ⁘ 5 ⁘—⁘ 5 ⁘ 7 ⁘) držící v pravici žezlo a v levici meč, jindy též državu či říšské jablko. (Tab. IV. obr. 18.) Opis: FERDINAN • D ⁘ G ROM (rakouský štítek s břevnem příčním, někdy jako příznak Jáchymovský) BOEM • HVNG • & ⁘ • REX •

Na rubu bývá jednohlavý orel v pravo hledící s obroučkou kolem hlavy a s rozčtvrceným štítkem na prsou, v jehož 1. a 3. poli vidí se lev český a v 2. a 4. příčná břevna uherská. Uprostřed jest malý štítek rakousko-kastilský, totiž příčné břevno a vížka.

Nejdůležitější pro sběratele jest však pozorovati v líci nad poprsím neb na konci opisu aneb na rubu nad orlem mincmistrovské znaménko (na tab. III. obr. 11. a 13. ku př. velbloudí hlava), o čemž zvláště se ještě pojedná. V opisu orla se čte: INFANS ⁘ HISPANIAR (na tab. III. obr. 11. s vynechaným S pouze HIPANIAR) ⁘ ARCHIDVX • AVST to jest: infant*) španělský, arcivévoda rakouský. Jsou též tolary s říšským orlem dvouhlavým počínaje r. 1558., pak se štítem korunovaným (Tab. IV. obr. 19.) a jiné, mající na každé straně po dvou obvodcích. Ročník 1529 vyražen na rubu někdy též zkrácený z obou stran koruny Z—9 (Tab. IV. obr. 20.) Tolary s letopočtem běží až do r. 1561.

Tlustý tolar s nápadně vypouklým korunovaným poprsím panovníka sáhajícím až k pasu a třímajícím v pravici o rameno opřené žezlo a v levici državu a s opisem FERDINAND : PRI : REX : ROMANO : VNGA : BOEMIE Ж na líci a s českým lvem a s opisem MONETA : MAIOR : REGNI : BOEMIE : AN : 1535 Ж na rubu lze za nepřijatý vzorek mincovny Horské pokládati.

Od r. 1551 do r. 1561 raženo z hřivny $8\frac{3}{4}$ tolarů jakosti 14 lotů 1 kvintlík a 1 penízek; každý tolar platil 30 grošů čes. čili 70 kr. Půltolarů téže jakosti tepáno $17\frac{1}{2}$ z hřivny a brány po 15 groších.

*) Název infant příslušel princům domu Habsburského ve Španělích, bylo ho však již v X. věku tam užíváno.

Jáchymovské tolary (lážové) počínají letopočtem MDXX VIII, který se nalezá z obou stran poprsí; na Horských tolarech vystupuje poprvé ročník 15 43 a na Pražských 1557.

Sběratelům českým zvláště doporučuji, aby bedlivě si povšimli vždy štítku středního. Tolary s pouhým břevnem příčním (rakouským znakem) raženy byly ve Vídni a nenáleží k českým mincím, třeba lev se v rozčtvrceném znaku na prsou orla opakoval v 1. a 4. poli.

Tolary vážívají 27·2—29·46 gr a měří v průměru 38—42 mm.

Mimo tolary, půltolary a čtvrttolary byly v oběhu od r. 1561 zlatníky (říšské) či šedesátníky, jež brány po 60 krejcarech. (Tab. IV. obr. 22.) Mívají průměr 38 mm (půlzlatníky 17 mm) a vážívají 24·65 gr. Na líci vidí se korunované obrněné poprsí k levé straně obrácené s žezlem v pravici a državou v levici. V državě napsáno 60. Opis: ✠ FERD : D : G ◦ RO : IMP ◦ S ◦ AV (štítek se lvem českým) GER ◦ HVNG ◦ BOE ◦ RE ✠ Φ (znamení Harderovo).

Na rubu: Korunovaný dvojhlavý říšský orel s korunovaným štítem na prsou, v němž, jak výše uvedeno, vidí se znaky české a uherské a přes ně uprostřed ve štítku český lev. Opis: · INF : HISP : ARCHID : AVST : DVX : BVRG : (vévoda Burgundský) 156Z (aneb 2 a jiný letopočet od r. 1561 až 1564).

Půlzlatníky (Tab. IV. obr. 23.) mívají podobný ráz, však v državě čte se 30. I na nich sáhá někdy jako na některých zlatých korunované poprsí až za obroučeк do opisu.

Zlatníky či lehké tolary (šedesátníky) vybíjeny podle instrukce z r. 1559, a to po bezděčném svolení sněmu českého léta 1562, a jdou pak ještě za Maximiliana II. až k r. 1573. Zlatníky platívaly 60 kr., kdežto tolary 70 kr., stoupnuvše v ceně, aby se vyrovnaly původně stejnocenným zlatým říšským po 72 kr.

Tolar brán za 30 grošů bílých či půl kopy české, tedy platil jednu kopu grošů míšenských.

Dle mincovního řádu Ferdinandova z roku 1561*) (viz str. 18.) vybíjeno bylo zlatníků z hřivny kolínské 9 1/9 kusů, jakosti 14 lotů 16 grénů (1 lot = 18 grénů); z pražské hřivny bylo tedy tepáno 10 šedesátníků (zlatníků či říšských zlatých) a 17 krejcarů.**)

R. 1562 a 1563 vydány též v Jáchymově desítikrejcary podobného rázu s **10** v državě, však bez lvíčka pod poprsím.***)

Desítikrejcary raženy také r. 1562—1564 v Praze i v Hoře Kutné a nesou v líci pod poprsím korunované **F** aneb českého lva jako znamení. (Tab. II. obr. 9.)

Dvoukrejcary mívají průměr 20 mm široký.

---

*) Tištěn v Praze u Jiřího Melantricha z Aventinu.

**) Protože tolary od sedesátníků málo se rozeznávaly, byly příčinou k podvodům, když někdo 60 neb 30 v državě vyškrabal. Lid obecný mohl jimi snadno býti šizen.

***) Zlaté říšské čili zlaté groše říšské, půlzlaté, desítikrejcary a pětikrejcary obsahovaly v sazené hřivně 14 lotů 16 grénů, „fejnů“ (lot = 18 grénů), byly tudíž jakosti 930 1/9 tisícin.

Na líci vyražen na nich pod korunou v štítku ze stran vykrojeném český znak, vedle něhož bývá někdy zkrácený letopočet, ku př. (15) **6—3**. V opisu: FERD : D : G : RO : IM · S · AVG · GER · HV · BO · REX* (neb též ve zkratkách jiných.)

Na rubu má korunovaný říšský orel na prsou okrouhlý štítek državy s číslem **Z** ve spodní polovici. Opis: INF · HISP · ARCHID · AVS : D : BVR a buď letopočet, ku př. 1561, aneb kratčeji se znaménkem mincovním Φ aneb i bez něho. Obyčejně bývá zkrácený letopočet na líci, když mezi ARC a AVS vybit štítek s českým lvem. (Tab. II. obr. 10.)

Mnohem vzácnější bývají v nálezech jednostranné **české krejcary**, ukazující na líci jen 17 mm dlouhý průměr, a mající kříž dělový s kosmo podloženým křížkem stejnoramenným, přes co uprostřed ve štítku lev. Opis: · FERD : D · G · RO · IMP · S · AVG : GER · H : B : R :

Jiné krejcary české podobají se úplně dvoukrejcarům svrchu dotčeným, jen v državě vybita **I**, t. j. jeden krejcar. Pro zavedení krejcarů r. 1561 mnohé nevole byly se stavy českými.

Velmi oblíbeným penízem za Ferdinanda I. byly **české penízky** (střížky) **bílé**, též jednostranné (Tabulka V. obr. 32.—36.) s obrazem lva, a těch šlo do groše 9 (7). Starší jsou bez letopočtu, od r. 1560 čte se na konci opisu buď celý neb zkrácený letopočet. Bílé peníze **bez letopočtu** nesou opis: (růžička) FERDINANDVS : PRIMVS (též zkráceně) aneb (růžice) FERDI · D · G · EL · RO · IMPE nebo IMP Φ a též (růžice) FERDI · RO · HVN · BOE · REX Kousek váží průměrně 0·36 gr a jsou jakosti $\frac{321}{1000}$, průměr 14 mm. Bílé peníze **s letopočtem** úplným mívají císařskou korunu v obvodku, kde je opis: FERDI · D · G · EL · (ectus) RO · IM · 1561 nebo 1562, 1563 (Tab. V. obr. 35.) a 1564. Jsou sice lehčí, ale lepší poněkud jakosti. Na jiných letopočet zkrácen, že se čte za IMP jen **6Z**, (t. j. 1562), **63** a p. (Tab. V. obr. 36.) Letopočet zkrácený mezi tlapami lva čte se vzácně k r. 1563 a pod ním malý štítek rozčtvrcený.

Rovněž **české halíře** čili **černá mince** neb peníze malé (Tab. V. obr. 24.—30.) jsou jednostranné a ne vždy s letopočtem. Na nich vyraženo písmeno **F** v rozličných tvarech, a ony bez letopočtu mají vedle písmeny R—P, což vykládají Rex Ferdinandus Primus. Nad **F** bývá korunka. Takých 59 přijde na 20 gr a jsou jakosti $\frac{182}{1000}$.

Halíře s letopočtem (Tab. V. obr. 31.) začínají rokem 1531, který vždy čte se nad R—P vedle zdobného **F**, které korunováno svrchu. Starší kusy mívají takovouž korunu nad **F** bez letopočtu; od r. 1561 mizí R—P, letopočet však nahoře i dole dvěma růžicemi provázen. Halířů s letopočtem jde průměrně 56 (z r. 1535) až 64 (z r. 1548) na 20 gr a jsou jakosti $\frac{177}{1000}$; průměr 12½ mm. Halířů šlo na groš 14, tedy dva za bílý peníz.

Dukáty čili **zlaté** vybíjeny dle výslovného přání stavů českých v stejné hodnotě jako za starodávna, totiž ze zlata 23karatového a mohly i vně Čech v zemích koruny České raženy býti, což při groších a halířích výslovně zamezeno. Známe tyto rázy:

Dvoudukát.

Na líci poprsí korunované s žezlem v pravici, levice spočívá na jilci meče. Z obou stran letopočet 15—60. Opis: FERDIN : D · G · EL · RO : IMP : S A · G H (t. j. Ferdinand z Boží milosti vyvolený římský císař, povždy panovník Němceka, Uher), pak znamení mincovní a dole štítek rakouský. Vopisu rubním pokračuje legenda: ◦BOHE (mine) & REX · INF ⁘ HIS ⁘ AR ⁘ A ⁘ & ◦ Koruna říšského orla jde až do obvodku, na prsou orla vidí se v 1. a 3. poli štítku znak český a v 2. i 4. uherský (tři břevna příčná), přes to uprostřed štítek rakousko-kastilský. (Adauktus Voigt klade tuto minci k českým (III, 172.), doznávaje, že byla třeba ražena v Rakousích, ale českým rázem vyniká).

Dukáty čili zlaté české tepány za krále Ferdinanda I. jediné v Praze. Popíšeme tři rozdílné kolky:

Dukát Tunklův (Tab. II. obr. 7.) má v opisu obrácené C místo D, jako se na tolarech Ludvíkových zhusta spatřuje.

Líc: Uprostřed český lev v obvodku perličkovém. Opis: FERDINANDVS ꝖRIMVS ↄ G REX BOEMIE ·

Rub: Svatý Václav obrněný sahá dole i nahoře až za obvodek perličkový, třímaje v pravici prapor s orlicí; při opásaném meči zavěsen při levici štít s orlicí. Opis: S·WENCESLA mezi obuví sv. Václava kolmo rozpůlený štítek nejvyššího mincmistra Jindřicha Tunkla z Brníčka i ze Zábřehu (1526—1528); pak pokračování VS · DVX · BO · nebo na jiném S ⁘ WENCESLAVS (štítek) DVX·BOEMIE· Průměr 22 mm; váha 3·55 gr.

Dukát Guttenštejnův.

Líc: Český lev v obvodku perličkovém. Opis: FERDINANDVS · PRIMVS · D G · REX · BOHE (H s E spojeno) ✠

Rub: Sv. Václav podobně vyzbrojený, jen v levo příčně obrácený a nad jilcem meče vzadu šikmo položeného letopočet 1537 při levici. Za obvodkem perličkovým, hlavou i obuví přetrženým, opis: S:WENCESLAVS štítek nejv. mincmistra Albrechta z Guttenštejna (1533—1542), totiž tré dvojitých parohů mezi obuví sv. Václava, pak DVX · BOHE

Dukát s letopočtem 1547 bez znamení. (Tab II. obr. 8.)

Líc: Český lev v obvodku perličkovém. Opis: FERDINAND ⁘ PRI ⁘ D ⁘ G ⁘ REX ⁘ BO ✠

Na rubu sv. Václav jako předešle, jen pobočný štít uprostřed vykrojený a nad ním souběžně s obvodkem perličkovým vedle levice letopočet 1547. Opis: S ⁘ WENCESLAV | S × (mezi obuví) | DVX ⁘ BO ⁘ Průměr 22 mm; váha 3·5 gr.

Obraz našeho zemského patrona jde na dukátech českých až k r. 1612, jak na svém místě doloženo bude.

Na zlatém (dukátu) z r. 1543 vidí se jako znamení Sauermannova dvojitá lilie.

Dukátů vybíjeno z hřivny r. 1538 $72^{3}/_{4}$ kusů, pak v letech 1551—1561 $71^{1}/_{4}$ kusů, tak že platil dukát český i uherský 45 bílých grošů*) aneb $1^{1}/_{2}$ kopy

*) Stoupla tedy cena dukátů od krále Vladislava II., když r. 1474 kladen 1 zlatý uherský za 30 gr. českých čili půl kopy.

míšenské čili $^3/_4$ české aneb 105 krejcarů, kdežto rýnský dukát platil 72 kr. aneb 24 grošů bílých. Tolar byl roven půl kopě čes. grošů neb kopě míšenské; tolarů raženo z hřivny mincovní do r. 1547 $8^3/_4$ kusů.

Též památních mincí zlatých i stříbrných s obrazem panovníka, manželky jeho Anny Jagellonské a syna jeho Maximiliana ražena četná řada.

Tak na památku krále Ferdinanda I. a manželky jeho Anny Jagajlovny ražena medaille stříbrná (Tab. IV. obr. 21.) 25·95 gr těžká v průměru 30 mm.

Líc: Korunovaná poprsí krále a královny z pravé strany. Okraj věncem lemován.

Na rubu nápis na sedmi řádcích ve věnci: FERDI= | NANDVS · ET · | ANNA · ROM · HU= | NG · BOHE · REX · E | REGINA · ARCHI | D · AVST · DVC: | BVRG · Z & ·

Za Ferdinanda I. vybíjeno též ve Slezsku a to ve Vratislavi mincmistrem Hanušem Krappem (1539—1544) a Vavřincem Westermeierem (1544—1555) a v Krnově mincmistrem Hanušem Endresem (1561—1566) halíři a grošů.

Vedle nich raženy též pro Slezsko zvláštní dvoukrejcary a krejcary.

Na haléřích slezských knížectví Zahańského (Tab. V. obr. 40.) spatřuje se na líci písmeno **F** pod velkou korunou, na rubu **S** (Saganum). Jsou buď bez letopočtu neb bývá tento buď na líci po stranách **F** neb na rubu po stranách **S** vyznačen. Průměr 11 mm, váha 0·26 gr. Jsou jakosti 164 tisícin.

Jednostranný haléř slezský ukazuje Tab. V. obr. 39.

Groše slezské (Tab. V. obr. 38.) mají na líci českého lva v kruhu a v opisu FERDINAND · RO · HVN · BOEM · REX ✻ Na rubu nalezá se slezská orlice v perličkovém kruhu a v opisu DVX · SILESIÆ · MARC · MORAVI · 1547·

Opis přiházívá se i v jiných zkratkách. Průměr 21 mm, váha 2 gr.

Dvoukrejcar slezský (viz str. 17 obr. A.).

Líc: Říšský orel korunovaný v kruhu perličkovém nese na prsou državu s křížkem, v jejíž dolejší polovici jest číslice (hodnota) **2**. Opis: FER · I · IMP: AV : P : F : GER : VN : BO : REG · (t. j. Ferdinandi I. imperatoris augusti, pii felicis Germaniae, Ungariae, Bohemiae regis).

Rub: Slezská orlice s půlměsícem na prsou rovněž v perličkovém kruhu; opis: AR : AVS : DV : SLESIÆ · DECRETO · 1563 ✻ (t. j. archiducis Austriae, ducis Silesiae decreto). Průměr 19 mm, váha 1·63 gr.

Krejcar slezský (Tab. V. obr. 37.) má na líci na prsou korunovaného říšského orla državu, v jejíž spodní části nalezá se číslice **1** označující hodnotu; opis: FERDINA · I · IMP · AUG · P · F · DEC · Na rubu spatřuje se na velkém kříži, protínajícím perličkový kruh a dosahujícím rameny až k okraji peníze, štítek se slezskou orlicí, pod kterým vycházejí ramena menšího kříže šikmo položeného, jehož ramena svírají s rameny většího kříže úhel 45°. V úhlech či koutech hořejších mezi rameny obou křížů číslice 1 | 5 a v dolejších 6 | 3 vyznačující letopočet 1563. Opis: ARCH · | AVST · D | VX · SI | LESIÆ

Též za Maximiliana II. rovnost v minci zachovávala se jen na Moravě; ve Slezsku a obou Lužicích něco výše větší mince platila (1574).

Také v arciknížectví Rakouském nebylo rozdílu s měnou naší, tam tak dobře platil jako v Čechách jeden tolar sedmdesát, český groš tři krejcary a krejcar tři bílé peníze. Velmi obecnou mincí v Čechách byly rakouské groše Ferdinandovy, tak zvané hubáčky (viz obr. B.), jež brány za 9 penízů bílých.

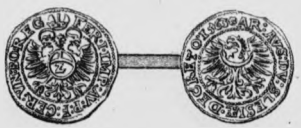

Obr. A. Dvoukrejcar slezský z r. 1563.

Obr. B. Groš rakouský či hubáček z r. 1549.

V mincovnách upotřebovány od času Ferdinanda I. a pravdojatně již dříve měděné groše a peníze počtní (Raitgroschen a Rechenpfennige). Byla totiž tabule rozdělená v příhrádky dle hodnoty peněz. Peníz počtní položený na čáru jistou hodnotu naznačující počítán až do pěti, kteráž hodnota též naznačena jinak položením peníze mezi dvě čáry, ku příkladu mezi čáru jednotky a desítky znamenající, načež platil peníz ten za $^1/_5$ desítky $= 5$ a p. Jednotky naznačeny na spodní čáře, pak byla čára pro desítky, sta, tisíce atd., jak potřeba ukazovala.

Příkladem znázorní se počet takový lépe.

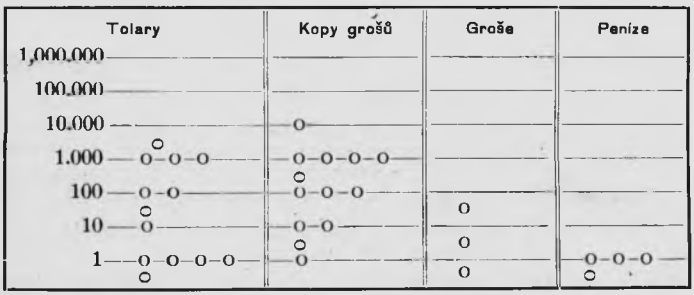

To jest 8264$^1/_2$ tolaru; 14826 kop; 55$^1/_2$ groše; 3$^1/_2$ peníze.

Podobně i zlaté rýnské a krejcary převáděny na vyšší hodnotu; jen měnitele (ku př. 60 kr. na zlatý) musil si počtář pamatovati. I v krámech obchodních počítadla takového užíváno.

Na početních groších vidělo se na líci počáteční písmě korunované jména panovníkova, tedy za Ferdinanda I. F v rozvilinách a vedle rok, ku př. 15—61, pak v obvodku RAIT · GROSCH · DER · BEHMISCHEN · KAM ❀ a na rubu lev český a v opisu obvodovém: GROSS · POČZETNI · KOMORY · CZIESKE ❀ Opis líční i rubní jevívá se i jinaký. Průměr 22—24 mm, váha 1·80—3·90 gr. (Tab. V. obr. 41. a 42.)

Početní peníze počínají rokem 1561. Na líci mají korunované F a opis RAITPFENNIG : DER : KAMMER : PUECH : Na rubu jest dvojhlavý orel s rak.-burg. štítkem na prsou a opisem IN : KUNIGRAICH : BEHAIMB : Minc. znamení nebývá vždy. Též u nich bývá opis obvodový jak na líci tak i na rubu rozmanitý. (Tab. V. obr. 43. a 44.)

Početní groše i početní peníze bývají mince velice sličné a začasté k navlékání proraženy. Od r. 1551 vybíjeny až do časův Leopolda I. počtem ovšem nepříliš hojným. Někdy mívají znamení mincovní.

Drobnosti historické. Tehdy na Horách Kutných veselo bylo, však ale začasté zjevena faleš při kladení zrna do peněz, pro kterou faleš Opl Fictum ze země ujel a což se léta 1551 zase při tolarích opakovalo. Nejvíce popudilo Horské dělání tolarů grošů, kteréž z rozkázání krále r. 1545 nějaký Němec Mertl mincoval, o což se mincíři Horští zasadili, tak že t. r. zase jim puštěno. První tolary vybity v Hoře léta 1543. — Roku 1545 v pondělí den po sv. Petru přijeli do Hor Kutných páni radi komory krále J. Mati. totiž: p. Jiří Geršťof, podkomoří král. českého, p. Kříštof Gendorfer, p. Florián Gryspek, p. Jan z Vítence. Ti páni komisaři oznámili nejprve na Vlaském dvoře, že král JMt. doly stříbrné pouští a jich držeti nechce, ale že je pouští Horníkům. A rozličně o to jednajíce, prodaj rud, erckauf v Vosle dole zdvihli králi k ruce na ujmu nákladníkům a erckauferům. S mincíři a pregýři jednali, aby jim, králi k ruce, luny mincířské a stolice pregýřské prodali; potom jim mincování z zágrovny stříbra na tolary odňali a najednali k tomu Němce jakési, a ti počali v prennárně tolary dělati. A toho také roku učiněn jest p. Jan z Vítence nejv. mincmistrem v král. Českém.

(Paměti Mikuláše Dačického z Heslova.)

Ferdinanda I. řád o minci,

kterýž k několikeré žádosti stavův pro země koruny České vydán a vyhlášen byl l. 1561.*)

(Tisk v archivu král. hlavního města Prahy.)

Císaře římského, uherského a českého oc. krále J. M. nové o mincech v království Českém, markrabství Moravském, knížetství Slezském a markrabství Horních a Dolních Lužic zřízení, vuobec vydané a vyhlášené léta božího 1561. Při tom jsou proti české minci zlaté a stříbrné cizí mince, jakby v své hodnosti brány býti měly, valvovány.

My Ferdinand oc. Osvíceným, urozeným, statečným, slovutným, poctivým a opatrným knížatuom, pánuom, rytířuom, vladykám, Pražanuom, městuom i jiným všem obyvatelům a poddaným našim ze všech stavův království našeho Českého, milost naši císařskou a všecko dobré vzkazujem. Věrní milí! Věděti Vám všem vuobec dáváme, že jsme mnohokrát v svaté římské říši na sněmích obecních a jiných obzvláštních sjezdích rozličná jednání a rozvažování mívali, zvláště pak na minulém říšském sněmu v Augšpurce léta padesátého devátého, jak by věci mincovní v nějaký jistý řád uvedeny býti mohly, o to jsme s pilností pracovali a rady bedlivé držívali; až po mnohé práci a bedlivém uvažování (ač s nemalým ublížením

*) Sněmy České od léta 1526 až po naši dobu vydává král. český archiv zemský. III. díl str. 75. atd. v Praze 1884.

a škodou naší) s stavy svaté římské říše o obecné mincovní zřízení, jak by to po vší říši a zemích německých, království, knížetstvích a zemích našich ode všech vuobec držáno býti mělo, jsme se konečně snésti a srovnati ráčili. A poněvadž jsou stavové království našeho Českého tolikéž na některých obecních sněmích nás poníženě za to prosili, abychom ty cesty a prostředky obmysliti ráčili, aby skrze jinou dobrou minci na zrnu i stříži ty zlé a lehké cizí mince, jimiž království naše České a země k němu připojené na znamenitú škodu a záhubu poddaných našich naplněny jsou, vybyty a vypleněny býti mohly: protož na takovou jejich žádost a slušnou ztížnost pro budoucí obecní dobré království Českého mince s tou novou říšskou mincí a zrnem jsme srovnati ráčili, a jaké by budoucně mince v království Českém a v zemích k němu připojených dělány býti měly a jaký při tom řád držeti by se měl, to všecko v tomto nařízení pořádně se klade a vypravuje.

Najprvé, vědomo každému býti má, že jsme v říši nové mince všecky na váhu kolínskú zaraziti dali, kteroužto kolínskou váhu jsme s hřivnou pražskou srovnati poručili, a tak všecky mince nové, které v království Českém a zemích k němu připojených mincovati a dělati se budou, proti též kolínské váze na pražskou srovnány jsou, jakž tomu každý po pořádku doleji bude moci vyrozuměti.

Předkem a najprvé, má býti dělána mince, kteráž bude platiti zlatý říšský, totiž za šedesát krejcarov, a má na hřivnu kolínskou těch grošuov vcházeti kusuov puol desáta, a fejnu stříbra čtrnácte lotuov a šestnácte grenuov držeti. A tak z hřivny stříbra fejnu se zmincuje deset zlatých, puol třináeta krejcaru a pět jedno sto třideeti a čtyři dílův jednoho krejcaru. Takových zlatých stříbrných vcházeti bude na pražskou hřivnu deset kusuov, sedmnácte krejcaruov, sedmi třideeti dva díly jednoho peníze, a hřivna stříbra se vymincuje za čtyři kopy čtyři a čtyřideeti grošuov tři čtvrti jednoho peníze, anebo devět kop dvadceti osm grošuov puol čtvrta peníze. A takový groš nebo kus má ve vší říši jmenován býti říšský groš zlatý.

Druhé, dva kusy nebo groše za zlatý, kteréž budou platiti po třideíti krejcařích, a má jich vcházeti na hřivnu kolínskou devatenácte a fejnu držeti čtrnácte lotuov šestnácte grenuov, a tak hřivna fejnu v mincování vynese, jakž svrchu dotčeno. A na hřivnu pražskou má jich vcházeti dvadceti kusuov, sedmnácte krejcaruov, sedmitřideeti dva díly malého peníze. A tak pražská hřivna stříbra vynese, jakž svrchu dotčeno. A takoví grošové mají polouzlatí grošové v říši jmenováni býti.

Třetí, mají se také dělati grošíkové, kterýchž šest za zlatý a každý deset krejcaruov platiti bude, a na hřivnu kolínské váhy jich vcházeti má padesáte a sedm, a fejnu držeti čtrnácte lotuov šestnácte grenuov. A tak se z hřivny namincuje, jakž svrchu dotčeno. Těch kusuov neboližto grošuov vcházeti bude na hřivnu pražskou šedesáte jeden kus, sedm krejcaruov, sedm třideeti dva díly malého peníze; a tak hřivna vynese, jakž svrchu dotčeno. Takoví grošíkové mají v říši jmenováni býti desíti krejcarové.

Čtvrté, mají se také dělati grošíkové, kterýchž dvanácte za zlatý, a každý po pěti krejcařích platiti bude, a na hřivnu kolínské váhy vcházeti jich má sto

a čtrnácte, a fejnu držeti čtrnácte lotuov a šestnácte grenuov, a tak z hřivny se namincuje, jakž svrchu dotčeno. Těch kusuo na pražskou hřivnu vcházeti bude sto třidceti dva kusy, dva krejcary, sedm třidceti dva díluov malého peníze. A tak hřivna pražská vynese, jakž svrchu dotčeno. Takoví grošíkové mají v říši slouti pětikrejcaři.

Páté, mají dělání býti grošíkové, jichž za zlatý, totiž za šedesáte krajcaruov, třidceti, a ten každý po dvou krejcařích platiti bude, a na kolínskou váhu jich vcházeti bude sto padesáte a půl šesta, a fejnu stříbra držeti osm lotů, a tak z hřivny fejnu se namincuje deset zlatých a dvamecítma krejcaruov. Těch grošíkův po dvou krejcařích má z pražské hřivny mincováno býti kusuov sto šedesáte puol deváta. A tak hřivna vynese čtyři kopy, čtyřidceti osm grošuov, puol páta bílého peníze, anebo devět kop třidceti sedm grošuov, dva peníze malé. Ta mince po říši bude jmenována dvakrejcaři.

Šesté, mají také dělání býti grošíkové, totiž šedesát za zlatý, a ten každý má platiti jeden krejcar, a bude jich vcházeti na hřivnu kolínské váhy dvě stě čtyřidceti půl čtvrta, a fejnu stříbra držeti šest lotův čtyři greny. A tak z hřivny fejnu se namincuje deset zlatých, dvaceti šest krejcaruov a sedmý díl jednoho krejcaru. Těch krejcaruov na pražskou váhu vcházeti bude dvě stě šedesáte a půl čtvrta kusuov, a z pražské hřivny stříbra přijde čtyři kopy, padesáte grošuov, čtyři peníze české anebo devět kop, čtyřidceti jeden groš, jeden peníz malý. Taková mince po říši slouti a jmenována býti má krejcarové.

Při nadepsaných větších mincech budou se také dělati a mincovati bílé peníze, a těch za zlatý říšský, totiž za šedesáte krejcaruo, platiti bude sto osmdesáte, a na kolínskou hřivnu jich vcházeti šest set dva kusy, a fejnu stříbra držeti pět lotuov, namincuje se z hřivny stříbra fejnu deset zlatých, čtyřidceti dva krejcary. Na pražskou pak hřivnu jich bude vcházeti a též toliko pět lotův stříbra držeti, šest set padesáte jeden a tři čtvrti jednoho bílého peníze. A tak z pražské hřivny stříbra těch bílých peněz namincuje se čtyři kopy, padesáte osm grošuov vše českých, anebo devět kop, padesáte šest grošuov míšenských.

Naposledy budou také dělány malé peníze české, dva za jeden bílý peníz a šest jich za krejcar platiti, těch bude na kolínskou hřivnu vcházeti šest set osmdesáte pět a pět sedm díluov jednoho peníze, a hřivna dva loty tři kventlíky fejnu stříbra držeti, přijde z hřivny fejnu patnácte zlatých pět krejcaruov. Takových malých anebo drobných českých peněz bude vcházeti na pražskou hřivnu sedm set čtyřidceti, puol třetího kusu. A tak z hřivny pražské fejnu namincuje se pět kop osm grošuov, čtyři peníze české, aneb deset kop, sedmnáct grošuov, jeden peníz míšenský.

Jakým pak způsobem nadepsané mince v své širokosti, velikosti a okrouhlosti, s jakým rázem a okolním textem dělány a pregovány býti mají, to se z zadu při konci a závěrku tohoto našeho rozepsání a mandátu najde a ukáže. (Tam připojena vyobrazení mincí.)

Kteréžto svrchu jmenované naše a říšské mince mají ode všech vuobec po všem království našem Českém a k němu připojených knížetstvích a zemích v kupo-

vání i zase v prodávání za hodnou minci povinně vydávány a brány býti až do toho krajcaru. Však co se dotýče těch grošuov po pěti krajcařích nemá tím žádný zavázán býti, aby jich při placení více nad dvadceti a pět zlatých bráti měl, než což prvé mezi kým na placení zlatými zapsáno a smluveno jest, aneb cožby ještě tím způsobem na zlatě sněseno a srovnáno bylo i při jiném placení, jak od starodávna obyčej býval na zlatě platiti, těm toto zřízení na žádné ublížení býti nemá, ale při tom se toho zuostavuje a zanechává.

Také jest na žádost některých z stavuov říšských k tomu svoleno a dopuštěno, aby mimo tyto některé mince v zemích německých se mincovaly; však tak aby těch malých a drobných mincí více se nedělalo, než pokudžby podle obyčeje a náležitosti té každé krajiny vedle větších mincí dobře bez nich býti nemohlo. A to jmenovitě tyto mince býti mají:

Najprvé, mají dělány býti grošíkové říšští, za zlatý, totiž za 60 krejcaruov, aby jich platilo jedenmecitma; a na hřivnu kolínské váhy jich vcházeti má sto a puol deváta, a fejnu stříbra držeti osm lotuov, a tak se z hřivny fejnu namincuje deset zlatých dvadceti jeden krejcar.

(Následuje seznam cizí mince říšské, v jaké hodnotě se bráti má.)

A jakož jest znamenité mnoho cizích a lehkých mincí do království našeho Českého a zemí k němu náležitých vnešeno a proti tomu dobré stříbrné mince ven z země se vyvozovaly a v jiné lehčejší a horší předělávaly; i aby poddaní naši věrní takovými cizími lehkými dále obtěžováni nebyli, protož ustanovujeme a chceme, jakž brzo tento mandát náš po všem království a zemích vuobec vyhlášen bude, aby ty všecky cizí mince stříbrné ještě do vyjití tohoto roku šedesátého prvního a dáleji nic platily, brány a zase vydávány byly. Než po vyjití tohoto roku nemají více a dále takové mince v království našem Českém a v zemích k němu připojených jináč brány býti, než-li podle osazení a valvací, kterouž před vyjítím tohoto roku 61. dvě neděle napřed skrze mandáty vyhlásiti ráčíme, a dále nic, nežli na dva měsíce pořád zběhlá, totiž do posledního dne měsíce února léta 62. a potom nemají docela více a dále brány býti, ale jakž hodnosti nalezeny a valvovány budou, mají se do měn a mincí našich k přemincování dodávati, a to pod pokutou ztracení té mince, kteréž každá vrchnost v každém kraji a místě nám k ruce vzíti bude moci a za to nic neztratí. — —

Přikazujeme, aby žádný pod zpuosobem každého kupectví aneb jináč takových stříbrných cizích mincí tajně neb zjevně do téhož království a zemí nikoli nevozil a nenosil; byl-li pak který v tom postižen, ti a takoví netoliko ty vznešené peníze, ale hrdlo i statek ztratiti a propadnouti mají.

Také nemá žádný v tom času až do posledního dne měsíce února žádné domácí i říšské a jiných zemí našich mince ven z země voziti, než jestliže by kdo v handli svém ven z země jaké peníze poslati neb vézti chtěl, má mince domácí za cizí vyměniti a tu cizí ven vyslati neb vynésti. — —

(Dále o lehké cizí minci a jiné u výňatcích.)

Co se zlatých mincí dotýče zlatých rýnských, dva a sedmdesáte aby na jednu kolínskou hřivnu vcházelo a fejnu zlata aby držely 18 karatův a 6

grenuov, t. j. 12 lotuov a 6 grenuov. Takových zlatých rýnských vchází na pražskou hřivnu $77\frac{77}{80}$ dobře a pěkně vypravených — — a ti zlatí rejnští vejše vydávány býti nemají nežli za 75 krejcaruov.

Dále, jakož někteří stavové v říši v svých zemích a na gruntích lepší a těžší zlato mají, jakož pak předešle za tou příčinou jsou v říši i dukáty mincovali; a protož takoví dukátové v svaté říši, tolikéž v království našem Českém ještě mincováni býti mohou; však aby jich šedesáte a sedm dobře a na čisto vypravených na jednu kolínskou hřivnu vcházelo, a na pražskou hřivnu kusuov $72\frac{351}{840}$ díluov jednoho dukátu a fejnu zlata aby drželi 23 karaty a 8 grenuov. A žádný člověk nemá v koupi nebo prodaji dukátu z mince neb jináč vekslovati, přijímati nebo vydávati, než za 104 krejcary.

Co se pak dotýče těch dukátuov, kteréž jsme předešle před tímto novým mincováním a zřízením v království našich Uherském a Českém i zemích našich dědičných Rakouských dělati dali, ty tolikéž vedle těchto nových dukátuov jináč a vejše bráni býti nemají, nežli též po 104 krejcařích.

(Pak zase uvádějí se zapověděné, lehké zlaté mince cizí.)

I poněvadž nám, jakožto králi českému, náleží, abychom nad tímto ustanovením a zřízením mincovním, uváživše je prvé s radami našimi dostatečně, pro věrných poddaných našich dobré a užitečné, ruku drželi; protož to v království Českém a v zemích k němu připojených nařídíti ráčíme, aby v jistých místech, jak by kdy toho potřeba ukazovala, mince království našeho Českého ohledávány a probovány byly, jakož pak o takovém probování zvláštní psané zřízení udělati a nad tím ruku držeti ráčíme. I ačkoli takové probování, zvláště pak pro uvarování falše a podvoduov, potřebné bude, však proto se to přihází, že při mincování i jináč všelijací obmyslové, fortelové a oklamání jedni druhých se dějí, by pak i toho probování se neužívalo, jako že někteří zlatých a stříbrných mincí ujímají, lehčí, ostřihují, přelívají, vyvážují, překontrfetují a jináč nenáležitě s tím nakládají a z země ven, hledajíce v tom zisku, vozí; protož ustanovujeme, aby takoví lidé, ježto mince lehčí, ostřihují, přepalují, šmelcují, přelívají, vyvažují, na zisk mění neb jakkoli falšují na hrdle a statku podle jednoho každého provinění bez milosti a odpuštění trestáni byli a žádný aby v té věci šanován nebyl. — — —

A jakož také mnozí lidé z král. Českého a z zemí k němu náležitých tajně a pod rozličnými způsoby a obmysly zlato a stříbro nezdělané vozí, nosí a vysýlají na znamenitou naši a všech věrných poddaných našich škodu a záhubu; protož poroučeti ráčíme, aby po dnešní den žádné nezmincované a nezdělané zlato a stříbro, tolikéž ani stříbrné nádobí, leč by pozlaceno bylo, ani dukáti ani zlatí rejnští z král. Českého do jiných cizích zemí, kromě svaté říše a zemí Německých se nevozili atd.

Také ustanovujeme, aby každý pod pokutou upálení, zrnění, sagrování, falšování a jiných podvoduov strany starých dobrých mincí se nedopouštěl. —

Než měl-li by kdo jaké staré neb jiné mince, ježto vuobec jednostajně se neberou a nevydávají, a chtěl-li by je dáti spustiti a zrniti, ten neb ti mají je do našich mincí donésti a tu spustiti a zrniti dáti a potom v slušnosti prodati.

Také jestliže by zlatníci k založení svého řemesla a živnosti zlata neb stříbra potřebovali a skrze to minci zlámati a spustiti musili, nemají po opovědění své vrchnosti více té mince lámati a spouštěti, nežli což by k řemeslu svému potřebovali; ale prodávati neb jinam vysýlati toho zlata ani stříbra nemají pod pokutou a trestáním svrchu oznámeným. — — —

A tak toto naše nařízení a ustanovení mincovní všem vuobec z mocnosti naší císařské, jakožto král český, vydáváme, přísně poroučejíce, aby v království našem Českém a zemích k němu připojených všudy vuobec vyhlášeno bylo, nad tím aby se ruka držela a konečně, což se v něm píše, řídí a poroučí, aby se tak a nejináč stalo. Kteří by pak proti tomu co učinili a tento rozkaz a nařízení naše přestoupli, k těm abyšte se podle vyměření pokuty zachovali a toho ovšem neobmeškávali a neopomíjeli, ač se chcete nemilosti naší a skutečného trestání našeho a pokuty svrchu oznámené uvarovati.

Mincmistři v českých a slezských mincovnách a jich znamení

za Ferdinanda I. (1526—1564).

(Tab. I. č. 1.—12.)

Mincovna v Praze:

Rozpůlený svislo štítek, totiž znak nejvyššího mincmistra Jindřicha Tunkla z Brníčka 1526—1527.

Značka 1. Tři páry parohů v štítku, znak nejvyš. mincmistra Albrechta z Guttenštejna 1533—1542.

Značka 2. Dvojitá lilie: Kunrát Sauermann star. z Gelče jmenován $1537\frac{21}{10}$, skutečně však úřad nastoupil teprve od 1540—1554.

Značka 3. Trojlístek s řapíkem dole: Ondřej Hartmann 1554—1557.

Značka 4. Pětilistá růže s třemi bodci, s 2 čárkami a stopkou: Ludvík Neufahrer, zatímně od $1557\frac{1}{6}$, definitivně od $1558\frac{18}{1}$—$1560\frac{2}{6}$.

Značka 5. Lístek trojlaločný, každý lalok o 3 vroubcích: Úřad mincmistra neobsazen od $1560\frac{2}{6}$ až na počátek 1561.

Zn. 6. a 7. ⌀ řecké φ: Hanuš Harder 1561—1564.

Mincovna v Hoře Kutné:

Neměli znamení. Úředníci mince: Jan Jeptiška z Běšína 1522—†1539 a Pavel z Podivic 1527—1534.

Neměli znamení. Úředníci mince: Pavel z Podivic 1540 a Jakub Hubáček 1534—1545.

Neměl znamení. Úředník mince: Matyáš Lidl z Myslova 1545—1564. Mince hrubé (t. j. tolary a jich díly) za správy jeho ražené nesou pod poprsím panovníkovým štítek s českým lvem.

Mincovna v Jáchymově:

Zprvu dělový křížek nad půlměsícem, potom pohár neb štok k ražbě (značka 8.): Oldřich Gebhardt 1527—1531.

Snad značka 8. též: Zástupce Merten (Martin) Kempf 1532.

Značka 9. Kadeř (Krause): Klaus Kraus 1533—1535$\frac{17}{3}$.

Značka 10. Růžice šestilistá: Hanuš Weizelmann 1535$\frac{18}{8}$—1542$\frac{2}{7}$.

Značka 11. Srpek měsíce s tváří jako v článku: Wolfgang Roll 1543—1544.

Značka 12. Hlava velbloudí s uzdou: Ruprecht Puellacher 1544—1563$\frac{15}{9}$.
Zástupce bratr jeho Wolfgang Puellacher 1563—1564.

Jiří Geitzkofler z Gailenbachu, účetní mincovny od r. 1564, jenž na početních penězích užíval za značku písmeny G neb písmen I a G do sebe postavených na způsob monogramu.

Mincovna ve Vratislavi ve Slezsku:

Hanuš Krapp 1539—1544.

Vavřinec Westermeier 1544—1555.

Mincovna v Krnově ve Slezsku:

Hanuš Endres 1561—1566.

Seznam vyobrazených mincí Ferdinanda I. (1526—1564).

Z mincovny pražské = P., kutnohorské = K. H., jáchymovské = J., vratislavské = V.; mincmistr = m.

Tab. II. obr. 1. Groš Pražský bez letopočtu. K. H. Jan Jeptiška z Běšína a Pavel z Podivic.
„ „ „ 2. Groš Pražský bez letopočtu. K. H. Jan Jeptiška z Běšína a Pavel z Podivic.
„ „ „ 3. Groš Pražský bez letopočtu ozdobný (nalezen v Čáslavi). K. H. Jan Jeptiška z Běšína a Pavel z Podivic.
„ „ „ 4. Groš Pražský z r. 1539. K. H. Pavel z Podivic a Jakub Hubáček.
„ „ „ 5. Groš nový (Šlikovský) z r. 1527. J. m. Oldřich Gebhardt.
„ „ „ 6. Lehký groš Pražský z r. 1547. P. m. Kunrát Sauermann st. z Gelče.
„ „ „ 7. Dukát či zlatý bez letopočtu. P. se znakem nejvyš. mincmistra Jindřicha Tunkla z Brníčka.
„ „ „ 8. Dukát či zlatý z r. 1547. P. m. Kunrát Sauermann st. z Gelče.
„ „ „ 9. Desetník z r. 1564. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 10. Dvoukrejcar z r. 1564. P. m. Hanuš Harder.
Tab. III. obr. 11. Tolar bez letopočtu. J. m. Ruprecht Puellacher (1544—1563).
„ „ „ 12. Tolar bez letopočtu. J. m. Hanuš Weizelmann (1535—1542).
„ „ „ 13. Tolar z r. 1548. J. m. Ruprecht Puellacher.
„ „ „ 14. Půltolar z r. 1558. P. m. Ludvík Neufahrer.

Tab. III. obr. 15. Půltolar z r. 1528. J. m. Oldřich Gebhardt.
„ „ „ 16. Čtvrttolar či ort bez letopočtu. P. m. Ondřej Hartmann (1554—1557).
„ „ „ 17. Čtvrttolar či ort z r. 1548. J. m. Ruprecht Puellacher.
Tab. IV. „ 18. Tolar z r. 1551. K. H. Matyáš Lidl z Myslova.
„ „ „ 19. Tolar z r. 1529. J. m. Oldřich Gebhardt.
„ „ „ 20. Tolar z r. 1529. J. m. Oldřich Gebhardt.
„ „ „ 21. Pamětní medaille Ferdinanda I. i Anny Jagellovny.
„ „ „ 22. Tolar lehký či šedesátník (zlatník) z r. 1562. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 23. Půltolar lehký (půlzlatník) z r. 1562. J. m. Ruprecht Puellacher.
Tab. V. obr. 24.—30. Halíř (mince černá, jinak šart aneb kačenka) bez letopočtu. K. H. Jan Jeptiška z Běšína a Pavel z Podivic.
„ „ „ 31. Halíř (mince černá, jinak šart aneb kačenka) z r. 1548. K. H. Matyáš Lidl z Myslova.
„ „ „ 32.—34. Penízek bílý (mince bílá) bez letopočtu. K. H. Jan Jeptiška z Běšína a Pavel z Podivic.
„ „ „ 35. Penízek bílý (mince bílá) z r. 1563. K. H. Matyáš Lidl z Myslova.
„ „ „ 36. Penízek bílý (mince bílá) z r. 1563. K. H. Matyáš Lidl z Myslova.
„ „ „ 37. Krejcar slezský z r. 1562.
„ „ „ 38. Groš slezský z r. 1547. V. m. Vavřinec Westermeier.
„ „ „ 39. Haléř slezský z r. 1528. V.
„ „ „ 40. Haléř slezský knížectví Zahaňského z r. 1548. V. m. Vavřinec Westermeier.
„ „ „ 41. Groš početní komory české z r. 1561.
„ „ „ 42. Groš početní komory české z r. 1554.
„ „ „ 43. Peníz početní komorní účtárny z r. 1564. J. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ „ „ 44. Peníz početní komory české z r. 1561.
Str. 17. obr. A. Dvoukrejcar slezský z r. 1563.
„ 17. „ B. Groš rakouský či hubáček z r. 1549.

MAXIMILIAN I.*) (1564—1576).

Narodil se dne 1. srpna 1527 ve Vídni; dne 19. února 1549 zvolen a dne 20. září 1562 korunován za krále českého; římským králem ode dne 22. listopadu 1562; německým císařem ode dne 25. července 1564; zemřel dne 12. října 1576. Dne 23. září 1548 pojal za choť svou sestřenici Marii, nejstarší dceru císaře Karla V.

Mincovnictví české za Maximiliana I. (II.)

Snášelivý Maximilian I. zachovával zprvu mincovní řád svého otce z r. 1561, zakázal také zejména židům měnění staré mince domácí, tavení peněz, prodej zrněné mědi stříbro obsahující i koupi pagamentů čili skvostů stříbrných. Poněvadž shledal sněm, že vydáváním a měněním tolarů po 68 kr. země ku škodě přichází, vynesl sněm český dne 28. ledna 1573 artikule o zrnu a minci (viz „Jednání sněmu českého léta 1573“ na str. 33) a tu potvrdil l. $1573\frac{17}{8}$ král Maximilian, aby budoucně tolar měněn byl po 70 krejcarech, což aby se rovnalo 30 grošům českým po 7 bílých penězích. Za to ražení zlatníků či říšských zlatých aby úplně pominulo, jako i dílů jeho a krejcarů i dvoukrejcarů jak v mincovně Pražské, tak v Kutné Hoře, v Jáchymově a v Českých Budějovicích, kdež mincoval Tobiáš Gebhart v letech 1569—1578.

Pro mor v Praze zuřící nařídil totiž císař Maximilian dne 12. září 1568, aby se mincovna přestěhovala do Budějovic, kde léta 1569 počala vybíjeti zlaté a po r. 1573 tolary, a to se znamením Tobiáše Gebharta, totiž tlamou lví, ale též beze znamení, což zhusta na mincích Maximiliana I. znamenáno. Ku přání české komory r. 1573 vyslovenému nebyla mincovna budějovická spojena s pražskou, kde beztoho více stříbra nakoupeného než dolového zmincováno. V Praze raženy tolary kolky, které kutnohorský Jiří starší z Řásné vyřezal, a na nichž znamení Harderovo se vidí. V dotčených dvou mincovnách a v Hoře Kutné dle nařízení z r. 1574 raženo ze 100 hřiven stříbra váhy pražské 875 tolarů, kdežto v Jáchymově ze 100 hřiven kolínských 810 tolarů vybíjeti se mělo.

Na Horách Kutných bylo toho času dosti nesnází a posýlány tam komise vyšetřovací, až konečně i mincování na Vlašském dvoře od správy horní odděleno r. 1573 a stříbro z dolů v minci v jisté ceně kupováno. Bratr úředníka mince

*) Jako císař německý toho jména II.

Ludvíka Karla z Řásné, Jiří, řezal též kolky zlatých, půlzlatníků a 10tikrejcarů do mince zdejší, jáchymovské i pražské.*) Poněvadž skoro současně užíval pražský mincmistr Harder hlavy supí (s ušima) jako znamení a podobně Ludvík Karel z Řásné hlavy orlí, dlužno na otřených mincích jen s ohledem na letopočty přidělovati ráz té neb oné mincovně.

V Jáchymově počali raziti tolary pod obrazem a titulem krále Maximiliana až r. 1567. Zde se jmenuje k r. 1573 Mikuláš Milič řezačem kolků. Zajímavo, že na Horách Kutných ještě r. 1577 (tedy po smrti králově) vybíjeli tolary s obrazem a titulem krále Maximiliana. Na sněmu léta 1574 (14.—22. června) zvolili všickni tři stavové král. Českého zemským průběřem Pavla Grymillera z Třebska († 1593) i smluven řád o zkoušení mince domácí a cizí i jak by průběř zemský po zvyklosti z mince na Horách Kutných placen byl. (Viz „Akta o jednání sněmovním l. 1574 od 14. do 22. června“ na str. 35).

Sněm léta 1575 ustanovil zvýšiti cenu dobytého stříbra i zlata. Kdežto v horním narovnání z léta 1534 mělo se platiti za praž. hřivnu ryzího stříbra (fejnu) osm zlatých (dukátů), pět grošův a čtyři peníze české, tedy byla od r. 1575 brána v mincovnách pražská hřivna stříbra po desíti zlatých českých, zlatý za 24 grošův a groš za 7 peněz českých neb bílých počítaje a lot zlata též fejnu a pražské váhy po sedmi zlatých dvanácti groších českých.**)

Na sněmu r. 1576 přijato, že dukátů má býti raženo $72\frac{330}{640}$ kusů z hřivny pražské,***) aby obsahovaly 23 karatů 8 grenů zlata jako uherské zlaté a platily 108 krejcarů. Tolarů $8\frac{3}{4}$ z pražské hřivny budiž vybíjeno, bílých grošů $126\frac{4}{7}$ kusů, jež platiti mají po 7 penězích malých, kterých 733 kusy z hřivny tepáno; bílých peněz má vyjíti z hřivny 659 kusů. Ku zkoušení zrna a stříže ustanoven od císaře průběř cís., mincmistr pražský Hanuš Harder, a stavové volili zase, jak dotčeno, zemského průběře. (Viz „Akta o jednání sněmovním léta 1574 dne 13. října“ na str. 36 a „Usnesení sněmu všech zemí koruny České l. 1576“ na str. 37).

Vnitřní řeč mezi mincovnami byla německá; též tak dopisy komory české k minci a k horám. Z dopisů vyšlých z mincovny Kutnohorské bylo roku 1571 německých 45 a českých 36; roku 1572 německých 15, českých 19; r. 1573 německých 6, české 4; r. 1574 něm. 7, čes. 3; r. 1575 něm. 2, české 2 a r. 1576 německých 15, české 4. Podobně došlých dopisů německých bývalo pětkrát více než českých.

---

*) Za pár železa dostával 12 tolarů i pracoval o nich 14 dní; z dílny jeho vycházely téhodné 3—4 železa na zlatníky a 20—24 kusů na bílé groše.

**) Sněmy České. IV. 277.

***) Hřivna pražská vyceněna na sněmu r. 1574 v 8 zlatých, 5 grošich a 4 penězích českých; lot zlata stál 7 zlatých 12 grošů čes.; zlatý po 24 grošich.

Popis mincí Maximiliana I. (II.)

Kabinety mincovní zdobí z času Maximiliana umění milovného celá řada vkusných hranáčů a medaillí zlatých i stříbrných.

Není účelem spisu tohoto popsati všecky medaille a peníze památní, nýbrž zůstaneme hlavně při vylíčení obyčejných běžných mincí každého panovníka.

Vzpomínáme zde jen některých význačnějších.

Záhy staral se horlivý král Ferdinand I. o zvolení syna svého nejstaršího Maximiliana na království České, což sněm l. 1549 vykonal, právě když zvolenec ve Španělích meškal. Na památku toho ražena medaille na líci s podobiznou Ferdinanda I. v poprsí obrněném na pravo obráceném mezi rozděleným letopočtem 15—49 s opisem vně kolem obvodku dvojitě perličkového: FERDINAND ◦ D ◦ G ◦ RO ◦ HVNG ◦ BO ◦ REX ◦ ARCHIDVX ◦ AVS ◦ 1549 ◦ a na rubu mající v pravo obrácené poprsí holobradého kralevice s rozděleným po stranách letopočtem 15—49. V opisu se čte: MAXIMI · D · G · REX · BOHE · ET · ARCHIDVX · AVSTRIA (e) · ETA (aetatis) SV t. j. Maximilian z Boží milosti král český a arcikníže rakouský, stáří svého 21 roků, kteryž věk číslicí Z1 pod ramenem vybitou naznačen.

Stříbrnou pozlacenou medailli ovroubenou stříbrným jako z drátků pleteným rámečkem kruhovým, k němuž přivěseny tři řetízky svrchu spojené do kroužku, aby se dala upevniti, znázorňuje obr. C na str. 29. Na líci vidí se císař Ferdinand s hlavou nepokrytou v poprsí obrněném na levo obráceném a zlaté rouno na prsou nesoucím. Opis: ❀ FERD · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GE · HV · BO · R · 1563 ❀ t. j. Ferdinandus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus Germaniae, Hungariae, Bohemiae Rex. Na rubu dvě na pravo obrácená poprsí krále Maximiliana v brnění a pod korunou ostnitou a manželky jeho Marie. Opis: ❀ MAXIMILIAN · D · G · RO · HVN · BO · REX · 1563 ❀ Průměr bez rámečku 34 mm. Visutá na řetízkách nosena jako vyznamenání.

Některé varianty této medaille mívají na rubní straně vyznačený rok 1577 místo 1563 a bývají též bez rámečku, někdy i ze zlata raženy.

Na jiné medailli spatřuje se na líci vedle sebe zoubkovanou korunou korunované poprsí krále a královny z levé strany a kolem opis DIVA · MARIA · DIWS · MAXIMIL · REG · BOHE · CONIVG · Na rubu buď Apollo s lyrou bez opisu neb dva geniové držící korunovaný český štít a opis A · CONCORDIBVS · MAIORA ·

Též vyskytují se podobné jednostranné medaille s kolkem líční strany.

Pamětní peníz na korunovaci za krále českého ve stříbře ražený má vytepáno na líci poprsí z levé strany v brnění, s řádem zlatého rouna, s korunou ostnitou na hlavě a opisem MAXIMILI · D · G · ROM · BOHE · REX Na rubu korunované M mezi žezlem z pravé a mečem z levé strany, jež ovinuty jsou stuhou, na níž čte se heslo DOMINVS PROVIDEBIT Dole pod M pak jest říšské jablko. Průměr 23 mm.

Takové peníze rozhazovány o korunovaci mezi lid.

Jiný peníz na korunovaci za krále římského ukazuje Tab. VI. obr. 48.

Zdobný peníz s pávem nese na líci v levo obráceného císaře v plnovousu v plném ornátě a s řádem zlatého rouna na prsou, jak sedí na trůně pod korunovaným baldachynem a třímá v pravici žezlo a v levici državu. Po pravé straně trůnu zosobněna jest spravedlnost s mečem a z levé strany mír s olivovou ratolestí, jež krále korunují. V opisu z pravé strany čte se ve dvou řádcích: IVSTICIAM | VINDICA · (t. j. zachovej spravedlnost) a z levé rovněž tak DAPACEM PATRIAE (t. j. dej vlasti mír), vespod pak distichon: VNO ANNO REGEM BOHEMIA | MAXIMILIANUM · | VNCTVM ROMANVM VIDIT ET | VNGARICUM | M · D · LXIII · (t. j. Čechy viděly v jediném roce svého krále Maximiliana zároveň k římskému i uherskému království pomazaného).

Obr. C. Medaille sloužící za vyznamenání z r. 1563.

Okraj jest perličkový. Na rubu rovněž s okrajem perličkovým vidí se páv, mající rak.-burgund. štítek na prsou, s roztaženým vějířovitě chvostem, na jehož brcích ve dvou řadách 22 znaků zemí českých, německých, španělských a dědičných rakouských zobrazeno jest. Pod ním mezi korunovanými znaky uherským a českým korunovaný štít s říšským orlem obepnutý řetězem řádu zlatého rouna. Dole v pravo žezlo a državа, v levo pak meč ovinutý olivovou ratolestí.

Týž páví tolar jest dílem norimberským a nepatří k mincím král. Českého.

Výrazem obecného smutku z úmrtí císaře Maximiliana II. vidí se četné pamětní peníze, z nichž se zde tři vyobrazují. (Tab. IX. obr. 84., 85. a 86.)

Úmrtní medaille (obr. 84.) ukazuje na líci obraz císaře v pravém profilu v brnění, s korunou císařskou na hlavě a řádem zlatého rouna kolem krku. Opis DIVVS · MAXIMILIANVS : SECVNDVS : CAES · P · F · Na rubu vidí se pyramida s půlměsícem svrchu a na přední straně její nápis v pěti řádcích:

A | NI | MÆ | A · E | TERNÆ t. j. zvěčnělé duši. V opisu kolem AVGVSTI · OBT · PRIN · & RATISB · XII · OCTO · A · LXXVI · což vadné a má rozum: Zvěčnělé duši nejjasnějšího a nejlepšího císaře. Umřel v Řezně dne 12. října 1576. — Zlatý originál chová se v císařském kabinetě numismatickém; jsou ale též stříbrné otisky.

Obr. 86. ukazuje na líci podobné poprsí císařovo s opisem rovněž stejným. Na rubu vidí se uprostřed vzhůru k oblakům letící orel, na zemi pak klenoty korunovační a hrobka nějaká. Opis NIL · HVMANA · MOROR · DVM · SVPER · ASTRA · FERO R · (t. j. Nevážím si teď věcí pozemských, poněvadž nad hvězdy spěchám). Na tabulce v dolní úseči ve třech řádcích: OBIIT · RATISB | 1Z · OCTOB | AN · 1 · 5 · 7 6 · Jsou též medaille takové bez dotčeného spodního nápisu. Není jisto, jsou-li obě zmíněné medaille rázu českého.

Za to pohřební peníz (obr. 85.) ražen v Praze a při pohřbu císařově rozhazován mezi lid ve zlatých i stříbrných otiscích.

Na líci: Korunované poprsí císařovo v levo obrácené jako prve. Opis: DIVI · MAXIMILI (ani) · II · CAESAR (is) · AVG (usti) · P (ii) · F (elicis) · Na rubu ve věnci vavřínovém v pěti řádcích: MEMORIA | FVNEBRIS | PRAGÆ | BOH (emorum) ANN · | LXXVI Stříbrný peníz má průměr 14 mm a váhy 3·05 gr. Náleží ve sbírkách k velkým vzácnostem.

Běžná mince zemská podobna zůstávala úplně penězům vydaným Ferdinandem I.

Na tolarech vybito na líci do opisu sáhající poprsí královo s korunou, jak obrácen na levo drží pravicí žezlo a v levici třímá jilec meče a vedle letopočet rozdělený ku př. 15—7Z až 15—77. (Tab. VI. obr. 45. a 47.) Nejdůležitější jest pozorovati znamení mincovní pod poprsím neb i nad ním aneb na konci opisu rubního. Tak spatřuje se na Tab. I. znamení čís. 6. a 7., 13. až 17., jež na mincích Maximiliana II. shledáváme. Opis líce MAXIMILIA · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HV · BO · REX · neb zkratky téhož, ač na některých i BOHE · EC · REX · na rub přechází, kde se vidí orel říšský s korunou říšskou a rozčtvrceným štítem českouherským na prsou (totiž s českým lvem v 1. a 3. poli a příčnými břevny v 2. a 4. poli) a buď s českým neb rak.-burg. štítkem uprostřed. Opis ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MA · MORA (markrabí moravský) a na konci opisu letopočet 1573 až 1577, není-li totiž již na líční straně vyznačen. (Tab. VI. obr. 46. a Tab. VII. obr. 53.) Je-li letopočet na straně rubní, pak poprsí do opisu nezasáhá. Opis rubní jevívá se též i jinak zkrácen.

Podobného rázu jako tolary jsou také půltolary i čtvrttolary.

Půltolary (Tab. VII. obr. 55.) vydány v letech 1573, 1574, 1576 a 1577. Průměr tolarů 40—42 mm, váha 28·35—28·89 gr, půltolarů průměr 33—35·5 mm, váha 13·75—14·5 gr.

Čtvrttolar Jáchymovský ukazuje Tab. VI. obr. 49. a Horský z r. 1576 Tab. VI. obr. 50.

Zlaté říšské od r. 1564 do r. 1572 (Tab. VII. obr. 52., 54. a 57.), půlzlaté (Tab. VII. obr. 56.), desítikrejcary (od r. 1565—1577) (Tab. VI. obr. 51.),

dvoukrejcary (Tab. VIII. obr. 58., 60. až 63.), české peníze bílé (Tab. IX. obr. 74.—77.) a halíře (Tab. IX. obr. 78.) podobají se celým rázem stejnojmenné minci Ferdinanda I.

Dlužno tedy dbáti znamení mincovního na líci pod poprsím aneb pod lvem, někdy též na konci opisu na rubu, kde se vidí říšský orel korunovaný se štítkem dotčeným jako při tolarech aneb rakousko-burgundským. Letopočet bývá vedle poprsí rozděleně aneb na konci opisu před korunou.

Za Maximiliana II. zavedeny nově groše bílé neb české a vydávány v letech 1573—1577. Popis jejich podáváme níže a vyobrazení na Tab. VIII. obr. 64. až 73.

Bílý groš Pražského rázu.

Na líci v kruhu perličkovém český lev. Kol něho opis MAXI ◦ II ◦ D ◦ G ◦ R ◦ I ◦ S ◦ A ◦ G ◦ H ◦ B ◦ REX ✻

Na rubu v perlovité obrubě korunovaný dvojitý orel s rakouským štítkem na prsou. V opisu ARC ◦ DV ◦ AV ◦ DV ◦ BV ◦ MA ◦ MO ◦ 73 (znamení Hanuše Hardera). Na líci i na rubu obruba perličkovitá. Průměr 21—22 mm; váha 1·9 až 2·2 gr.

Bílý groš Horského rázu.

Na líci lev jako na předešlém. Opis MAXI · II · D · G · RO · I (křídlo levé v kruhu) M · S · AV · G · HV · B · E · R ✻

Na rubu říšský orel s opisem ARCHID · AVST · DVX · BVR · MA · M · 1576 — Obvodek perličkový oboustranně.

Dvoukrejcary (Tab. VIII. obr. 58., 60.—63.) byly lepšího zrna $\frac{504}{1000}$ a letopočet na nich jeví se zkrácený nejčastěji s obou stran štítu, ku př. 6—5 t. j. 1565, 6—6 t. j. 1566, 6—7 t. j. 1567, pak 6—8, 7—0, 7—1, až snèmem léta 1573 ražení jich zastaveno.

Krejcary (Tab. VIII. obr. 59.) ukazují na líci říšského orla korunovaného s říšským jablkem na prsou, v němž spatřuje se I. Opis MAX · II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX Na rubu vidí se kříž stejnoramenný, v koncích sesílený, až k okraji a kosmý křížek v úhlech jen k obvodu sáhající, přes něž položen štítek se lvem; v úhlech při kolmém břevnu čte se rok $\frac{1}{7}|\frac{5}{1}$ i jiný. Opis: ARC | DV · A | DV · B | MA · M |

České bílé peníze (Tab. IX. obr. 74.—77.) raženy v letech (1564—1577) jakosti $\frac{833}{1000}$ a jde jich průměrně 54 na 20 gr. Jsou vesměs jednostranné a nesou na sobě korunovaného českého lva obyčejně pod císařskou korunou v obvodku postavenou neb vzácněji i bez ní. V opisu čte se buď MAXI · SECVN · a letopočet od 1564—1577 (Tab. IX. obr. 75.); neb · MAX · SE (značka Gebharta) CVN 75 · a i jiný letopočet (Tab. IX. obr. 77.); neb MAXI ◦ II ◦ BO ◦ REX ◦ 73 Φ (Tab. IX. obr. 76.); neb MAXI · II · BO · (značka Geitzkoflera) REX · 74; neb MAXI · D · G · EL · RO · IMP · 64 ✻ a MAX · II · EL · RO · IMP · 64 ✻ bez koruny v obvodku. (Tab. IX. obr. 74.) Průměr 11—14 mm, váha 0·2—0·45 gr.

Halíře či černé peníze jsou též jednostranné a mívají na sobě buď českého lva a opis jako bílé peníze neb řídčeji písmenu M pod korunou mezi rozděleným letopočtem s obou stran (Tab. IX. obr. 78.). Mají jakost $\frac{175}{1000}$ a 63 kousky váží průměrně 20 gr.

Dukátů Maximilianových bito poskrovnu; proto náleží k velkým vzácnostem numismatickým. Raženy vesměs v Praze mincmistrem Harderem. Popíšeme jediný, vyobrazený na Tab. IX. obr. 83.

Na líci panovník obrněný v celé postavě na levo obrácený. Korunovaná hlava i nohy sáhají v opis. Král třímá v levici državu a v pravici žezlo, maje při levém boku meč s křížovým jilcem. Kolem třikrát přetrženého obvodku kruhového a druhého perličkového čte se MAXI ◦ II ◦ D : G ◦ E ◦ R | O | IM ◦ S ◦ AV ◦ H ◦ B ◦ R :

Na rubu štít dole zaokrouhlý, korunovaný svrchu a rozčtvrcený, se znakem českým v 1. a 4. poli a uherským ve 2. a 3. poli, a přes ně položen uprostřed štítek s českým lvem. Perličkovým obvodkem doplněna okrouhlost po stranách štítu, nad nějž sáhá koruna v opis ARCH · DV · AV · DV · BV · MARM · 1566 Průměr 20 mm, váha 3·45 gr.

Obr. D. Peníz početní z r. 1566.

Obr. E. Peníz početní z r. 1568

Velmi umělým rázem vynikají měděné početní groše a početní peníze Maximilianovy; groše poznáme dle lva na rubu, kdežto peníze čili pfennigy mají říšského orla.

Na groši početním vidí se na líci korunovaný monogram ze dvou M, totiž začátečních písmen krále a královny Marie a vespod letopočet ku př. 1571; za obvodkem opis RAIT · GROSCH · DER · BEHMISCHEN · KAM ✻ Na rubu český lev zadní tlapou levou na obvodku opřený. Opis GROSS · POCZETNI · KOMORY · CZIESKE ✻ Průměr 22—24 mm, váha 2·35—3·87 gr. Jiné na Tab. IX. obr. 79. a 80.

Početní peníz (Tab. IX. obr. 82.) má na líci též dvojité M pod korunou zasáhající do opisu a ještě zdobné tkanice vlnící se po stranách jeho i dole. Opis ◦ RAIT ◦ PHENIG ◦ DER ◦ CAMMER ◦ PVECH (halterei) ◦, totiž početní peníz komorní účtárny). Na rubu orel říšský korunovaný se znakem rakousko-burgundským na prsou, v němž uprostřed štítek český. Pokračování opisu IM ◦ KHVNIGREICH ◦ BEHAIMB ◦ 1 ◦ 5 ◦ 6 ◦ 8 ◦ G ◦ (Geitzkofler). Průměr 23—24 mm, váha 2·3—3·9 gr. Jiný z r. 1565 ukazuje Tab. IX. obr. 81.

Jiným rázem než vyobrazené dva na Tab. IX. obr. 81. a 82. vynikají početní peníze s letopočtem pod monogramem jako při početních groších. Popíšeme zde takové dva pro komoru účetní v Jáchymově bité:

Jeden (viz str. 32 obr. D.) má na líci v kruhu monogram ze dvou M korunou svrchu ozdobený; pod ním letopočet 1566. Kolem opis RAIT : PHENNIG : DER : KAMMER : PVCHAL *: Na rubu říšský orel v obrubě šikmo čárkované, k níž dosahují kroužky kolem obou hlav orlích. Na prsou orla ve štítku rozdvojeném rakousko-burgundský znak. Opis IN : KVNIGREICH : BEHAIMB : 1566 · pak v opisu koruna nad orlem, až sem sáhající. Průměr 24 mm, váha 3·2 gr.

U druhého (viz str. 32 obr. E.) spatřuje se na líci monogram ze dvou nižších M, nad ním koruna, sáhající vrchem a křížkem v opis, a pod tím 1568, vše v kruhu šikmo čárkovaném a nahoře pro korunu otevřeném. Opis RAT · PFENNING · DER · KAMMER · BVCHHAL : Na rubu orel jako prve, jen hlavy něco výše až v kruh šikmo zubatě čárkovaný. Nad orlem korunka v opisu IN · KVNIGREICH · BEHAIMB · 1568 · IARS Vzácnější tento peníz má průměr 23 mm, váhu 2·54 gr.

Jednání sněmu českého léta 1573, dne 28. ledna.*)

O zrnu a minci.

A jakož jest J. M. C. v často psaném předložení sněmovním naposledy stavům strany mince milostivé připomenutí učiniti ráčil, že jsou přes jistá nařízení a zapovědění od některého času až posavad ještě kupci a handléři, zvláště Vlaši a židé, zlé mince do království tohoto náramně mnoho navezli, tu za dobrou vyvexlovali, potom zas touž dobrou minci do Vlach i do jiných zemí zanesli a dále na lehčejší minci s nemalým ziskem svým zvexlovati dali a čím dále vždy více se to rozmahá, čemuž aby dále překaženo a k vybytí takové zlé mince, dobré pak v tomto království zachování pomoci se mohlo, J. M. C. některé prostředky a zdání J. M. stavům v spisu podati jest ráčil: kdež pak stavové to všecko v pilném a bedlivém uvažování mezi sebou majíce, ačkoli to J. M. C. v obzvláštním spisu milostivé zdání dostatečné příčiny, kterýmiby takový neřád v vezení a vnášení zlé mince do království tohoto a proti tomu dobré a hodné vynášení i také pakamentův vyvozování přetržen a dokonce zastaven býti mohl, v sobě obsahuje, ale aby tak to všecko předsevzato, na to ve všech příčinách nastoupeno býti mělo a dobrý průchod svůj vzíti mohlo, na tento čas stavové toho při sobě jsou najíti nemohli.

Avšak nicméně znajíce toho čas a velikou potřebu J. M. C. a tohoto království i také jiných zemí J. M. býti, aby vždy nějaký skutečný začátek toho, kudyby se takové zlé mince sem do země vnášení, jiné pak dobré i také stříbra a zlata do cizích zemí vynášení a vyvozování překaziti mohlo a zastaveno bylo, na tom jsou se všickni tři stavové snesli: předkem, poněvadž se to zřetedlně shledává, že od toho času snížení tolského groše dvěma krejcary méně z tohoto království do cizích zemí čas po čas skrz kupce a handléře rozličných národův se vynášejí a jinde dráže ji vydávají, protož aby ihned ode dne zavření sněmu

*) Dle rukopisu v král. českém archivu zemském. Sněmy České III. str. 740 a 741.

tohoto vedle prvního způsobu zase takoví groši tolští podle zrna a stříže císaře Ferdinanda J. M., slavné paměti, též také i jiní tolaři, kteříby se v hodnosti stříbra, zrna a stříže s výš dotčenými císaře Ferdinanda J. M. srovnávali, jakožto J. M. kurfiršta saského, biskupa salcpurského a jiní, jeden každý po třideeti grošich českých, každý groš po sedmi penězích bílých počítajíc, platili, vydáváni a bráni byli. A J. M. C. stavové poníženě za to prosí, aby J. M. C. se s stavy tohoto království snésti a k tomu milostivě dovoliti a skrze mandáty J. M. to, kteří by tak jiní tolaři v hodnosti a v zrnu, jakž dotčeno, těm císaře Ferdinanda J. M. rovní byli, vysvětliti a vyhlásiti, též také po všech mincech v království tomto a zemích k němu přislušejících nařídíti ráčil, aby po tento čas zase již mince, totiž tolar, na jmenované zrno a stříž v takové hodnosti po třidcíti grošich českých a puol tolaru po patnácti grošich českých, též čtvrt tolaru po puol osmu groši českém, menší pak mince, jako groše po sedmi penězích bílých, bílé a malé peníze, bita byla, a jiná pak, jako po šedesáti krejcařích, po třidcíti, po desíti, po dvou a po jednom krejcaru, více vnově mimo první, již po tento čas vyšlou, se nedělala; než což takové mince, tak na šedesáti, třidceti, desíti, dva a jeden krejcarův v království tomto až posavad zdělano jest, a tolikéž groše saské po desíti krejcařích, na nichž ráz anjela stojí, ty předce tak při tom zůstati a v té míře, nicméně groš široký starý český a tolikéž groš rakouský, ktcříž v hodnosti groši českému rovni jsou, po devíti penězích bílých, i také peníze bílé a malé, v tomto království prvé bité, brány býti mají.

Jiné pak všeckny a všelijaké cizí mince, mimo ty výš jmenované, aby od žádného více v tomto království brány a vydávány nebyly, ale ty od jednoho každého z obyvatelův království tohoto, kdož by té co měl, konečně do sv. Jakuba nejprv příštího ven z země vybyty byly. Pakliby kdo přes ten čas sv. Jakuba takovou cizí minci, po kterémžto času již nic více platiti a vydávána býti nemá, co za sebou a za jakýmiškoli příčinami zachoval, tehdy bude ji moci do mince J. M. C., buďto v Praze neb na Hory Kutny, aneb do Jochmstala, též na Budějovice čcské donésti, která jednomu každému vedle hodnosti a valvování dobrou bernou minci zvexlována a tu v jedné každé J. M. C. minci na tu nahoře jmenovanou minci zmincována býti má.

Mimo tu pak minci cizí až posavad do tohoto království vnešenou, po dnešní den kdožbykoli buď z obyvatelův království tohoto aneb jiných cizozemcův, kupcův a handléřův, jakéhokoli národu, tolikéž židův domácích i z jiných zemí, takovou zapovědčnou a cizí minci pod jakýmkoli způsobem a obmyslem neb ukrytím vezl nebo nesl a s ní na čichž koli gruntech postižen byl, tomu každému aby pobrána a díl té jeden do komory J. M. C. české, druhý pánu toho gruntu, na kterýchby kdo tak postižen byl, a třetí tomu, kdožby jej v tom vyhledal a postihl, náležel a toho tak se beze všeho odpuštění užiti mohlo.

Nicméně také co se vození ven z země pagamentu dotýče, kdožbykoliv také v tom, žeby co toho od stříbra a zlata ven z země vezl aneb nesl, byl postižen, aby se k němu vším tím způsobem vedle předešlého o tom s jistými pokutami nařízení skutečně zachováno bylo.

A také všickni tři stavové J. M. C. poníženě prosí, aby J. M. C. to všeckno, což se strany mince i také pagamentu nadpisuje, skrze mandáty J. M. po království tomto i jiných zemích k tomu přislušejících, pokudž nejdříve býti může, rozepsati a vyhlásiti, a tak to škodné J. M. C. království tohoto a jiných zemí J. M., nežliby to dokonce nejvýš se rozmohlo a země takovými zlými mincemi naplněna byla, přetrhnouti a skutečně zastaviti ráčil. — — —

Akta o jednání sněmovním l. 1574 od 14. do 22. června.*)

... Což se průbýře zemského dotýče, uznávajíce stavové toho, aby ten nařízen byl, velikou potřebu býti, neb pomíjením takového průbování skrze vnášení cizích lehkých, rozličných mincí do tohoto království velikú škodu J. M. C. a stavům jest přineslo: protož všickni tři stavové za téhož průbýře zemského volili jsou Pavla Grymillera z Třebska, a poněvadž předešle vždycky od starodávna každému průbýři zemskému služba a záplata z mince na Horách Kutnách jest šla a pro nevydávání takové služby předešlému průbýři takového průbování škodně (jakž dotčeno jest) pomíjeno bylo, J. M. C. stavové poníženě a poddaně prosí, aby J. M. C. pro dobré a užitečné J. M. a tohoto království to, aby služby a záplaty odtud, z mince Hor Kuten, jakž prvé bývalo, týž průbýř zemský časně docházeti mohl, milostivě nařídíti ráčil. A často jmenovaný průbýř aby každého času na to pozor měl a jakžby která jakákoli mince v zemi se okázala, tu ihned tolikéž všeckny mince nové v království tomto bité průboval. A nicméně osoby z stavuov i jeden každý a zvláště pak ouřad jednoho každého města i jiné osoby na to zvláštní také pozor míti mají, jakby která cizí mince a jiná mimo tu v tomto království bitou a předešlými sněmy i také mandáty vyhlášenou vydávati se začala a do země se vnášeti chtěla, aby ta ihned každého času nahoře jmenovanému průbýři k průbování odsýlána a dodávána byla. A J. M. C. stavové také poddaně prosí, aby J. M. C. to nařídíti ráčil, aby ze všech mincí v království tomto, každá ta mince, která se vnově dělá, každého téhodne, takž jakž od starodávna to jest zachováváno, nadepsanému průbýři k valvování také podávána byla, a což by při tom a kterékoli té minci za nedostatek týž průbýř našel, to aby při každém soudu zemském Jich M. přednášel a oznamoval. Kdež také J. M. C. skrze jisté mandáty J. M. podle pominulého na sněmu obecním snešení všecky cizí mince pod jistými pokutami zapovědíti jest ráčil, však přes to předce netoliko ty lehké cizí mince v zemi zuostávají, ale ty i jiné vždy čím dále více se vnášejí, nad čímž nemalá ztížnost a skrze to opět očekávání z toho škody J. M. C. i obyvatelův tohoto království býti chce: protož J. M. C. stavové poníženě prosí, aby nad tím, což tak J. M. C. s stavy na plném sněmu obecním nařídíti a nicméně skrze mandáty J. M. C. po zemi (jakž dotčeno) vyhlásiti ráčil, ruka držána a kdožby

*) Sněmy České. IV. str. 85 a 86. Rukopis v král. archivu českém s nápisem „Červení sněmové od r. 1541 do 1582."

proti takovému nařízení a mandátuom, že jakou cizí zapověděnou buď na tolařích neb jinou minci do země vnáší, postižen byl, k němu se vedle pokut na to uložených zachováno bylo; ano také i za to stavové tohoto království J. M. C. poddaně prosí, aby J. M. C. v markrabství Moravském, v knížetství Slezském a markrabství Horních i Dolních Lužic, jakožto oudech království tomuto příslušejících, také to nařízení učiniti ráčil, aby v týchž zemích strany mince ve všem podle toho, takž jakž v království tomto, se chovali a žádné mince výšeji a dráže, než jakožto v koruně této jest svoleno a nařízeno, nebrali. — — —

Akta o jednání sněmovním l. 1574.*)

Páni a vladyky na soudu zemském císaři Maximilianovi, aby minulým sněmem ustanovenému prubýři zemskému P. Grymilerovi od úředníků mince všecky pruby zemské vydány a služba každého týhodne vydávána byla; že by zapotřebí bylo, aby mandáty proti cizí lehké, sněmy zapověděné, minci (kteréž seznam zasílají) opět vydány byly.

NA HRADĚ PRAŽSKÉM. 1574, 13. října. — Desky zemské, kvatern žlutý listův pos. Č. 128. K. 7.

Nejmilostivější císaři! V. C. M. poníženě oznamujem, že jest Pavel Grymillar z Třebska, nynější prubýř zemský na sněmu obecním minulém od stavuov království Českého nařízený, nám do plného soudu zemského suplikací podal, kterouž na nás vznáší a sobě ztěžuje: předně, když jest úředníkuom V. C. M. mince na Horách Kutných psaní učinil, žádaje, aby mu průby mince a což více k úřadu jeho prubýřství zemského náležitého jest, každého týhodne vydávali, na takové jeho psaní a žádost že mu toho nic vydáno není, než tu odpověď, že jsou mu tíž úředníci dali, že toho bez povolení V. C. M., aneb pánuov komorratuov V. C. M. v království Českém, učiniti nemohou; i toho v též suplikací své dokládaje, že nějakej Tomáš z Dražova, místodržící někdy předešlého prubýře zemského pana Jana Bohmického a potom teď i jeho Pavla Grymillera, z tohoto světa teď nyní náhlou smrtí jest sešel, a za ním že jsou průby zemské zuostaly, z kterýchž více nežli ode dvou let žádného počtu předešlému prubýři ani také jemu neučinil, s tím doložením, poněvadž mu těch věcí posavad postoupeno není, a zvláště pak, kdyby se tím prodlévati mělo, že by povinnosti své při tom úřadu náležitě vykonávati nemohl, podavši nám při tom 31 kusů mincí cizí a lehké, kterážby se s zrnem V. C. M. srovnávati neměla, kterouž na svůj náklad shledavši jest sprúboval, a my ji teď také V. C. M. i s tím jeho spisem a suplikací, zaoby která v své hodnosti byla, při tomto psaní našem odsýláme, žádaje nás týž prubýř zemský v tom i také odkudby záplaty své očekávati měl, za opatření (jakž tíž suplikací jeho plněji svědčí a v sobě zavírá).

I nejmilostivější císaři! Znaje my žádost jeho býti slušnou i také to uvažujíc, že ta věc spěšného opatření potřebuje a toho že potřebí jest, aby každého času

*) Sněmy České IV. str. 108 a 109.

všelijaké mince, kteréž se do tohoto království z rozličných zemí zhusta vnášejí, prubírovány a dokonce v ven z země, což nejdříve možno, vybyty byly, V. C. M. ponížene žádáme, že o tom milostivě poručiti ráčíte, aby jemu Pavlovi Grymillarovi všecky průby zemské a což více k úřadu jeho prubýřskému náleží, bez dalších odtahuov vydány a každého týhodne k průbám též i služba jeho, jakž od starodavna bejvalo, slušná, na kteréžby přestati mohl, z mince V. C. M. na Horách Kutnách od úředníkuov vydávány bývaly, tak aby on prubýř také tím lépeji povinnost svou při těch průbách cizích mincí každého času vykonávati a se nač vychovávati měl a mohl.

Co se pak těch cizích zapověděných lehkých mincí dotýče, poněvadž předešle na sněmích obecních to zavříno, nicméně i mandáty V. C. M. pod jistými pokutami, aby jich do času jistého a již pominulého nebrali a nevydávali, zapovědíno jest, za to též V. C. M. ponížene žádáme, že ještě mandáty V. C. M. po krajích, městech a městečkách, což nejdřív bejti může, rozepsati a přísně poručiti ráčíte, kdožbykoli takové zlé lehké zapověděné cizí mince do tohoto království vnášel, neb jich komužkoli v jakýchkoli vydáních nebo koupích odbývati chtěl, aby tomu každému pobrány byly a k němu, kdožby se toho dopustil a takové lehké cizí mince do země vnášel, podle předešlých sněmy a mandáty vyměřených pokut, aby se zachovali, nebo těmi příčinami a vexly naše dobré mince skrze kupce a židy i jiné handlíře ven z země se vynášejí a na to místo zlé a lehké cizí i zapověděné mince do země se vnášejí a k tomu mnohem výšeji, nežli v své hodnosti a váze jsou, se vydávají, skrze co V. C. M. i všem obyvateluom království tohoto znamenitá ujma, škoda a záhuba se děje; neb již opět těch zlých a lehkých cizích mincí znamenitě mnoho do tohoto království vnešeno a mezi lidi vtroušeno jest, a kdyby to časně a brzo přetrženo nebylo, čím dále tím větší škoda, záhuba a ztížnost V. C. M. i všech obyvateluov království tohoto býti by musela. Čehož jsme, znajíc toho důležitou potřebu býti, V. C. M. tejna učiniti nechtěli. S tím se V. C. M. pánu svému nejmilostivějšímu poručena činíme. Dán na hradě Pražském v středu po svatém Diviši léta oc74.

Usnesení sněmu všech zemí koruny České,

jenž zahájen byl dne 17. května a zavřin 11. července 1576 na hradě Pražském.*)

O minci.

Což se pak cizích zlých a nehodných mincí, kteréž přes nejedna o tom jistými sněmy nařízení a zápovědi vždy předce do království tohoto k veliké škodě J. M. C. a tohoto království se vnášeti nepřestávají, dotýče: protož J. M. K. na místě J. M. C., jakožto krále českého, s stavy tohoto království též posly markrabství Moravského na tomto jest se snésti a konečně zuostati ráčil, aby mince tohoto království podle zrna a stříže, jakž tuto doleji pořád položeno jest, dělána a bita byla.

---

*) Sněmy České IV. str. 564—566. Z rukopisu „Červení sněmové od 1541 do 1582“ v král. českém archivu zemském.

Totiž: zlatý dukát český, těch 72 kusův $^{35}/_{610}$ dílnov dobře na čisto vypravených na jednu hřivnu pražskú vcházeti má, a fejnu zlata aby 23 karaty a osm krejnův držela; kteréžto dukát český, též uherský, kteréžby se v zlatě, zrnu a stříži s českým dukátem srovnával, platiti a brán býti má po 108 krejcařích.

Co se pak zlatých Salcpurských a korun všelijakých, též zlatých rejnských dotýče, k tomu od J. M. K. na místě J. M. C., jakožto krále českého, a od všech tří stavuov tohoto království nejvyšším úředníkům a soudcům zemským, též radám J. M. C. soudu dvorského a komorního království Českého moc tímto sněmem se dává, aby jakž nejdřív možné bude, to předsevzali a nadepsané mince zlaté cizí skrze prubýře J. M. C. a prubýře zemského, coby která ta jedna každá platiti a po čem brána býti měla, proti dukátům českým a uherským zprubovati dali, a tak dále o to s J. M. K. na místě J. M. C. se snesouce, podle toho uvážení, aby skrze mandáty J. M. C. ihned to, jako strany mince stříbrné publikováno, nicméně také stavuom markrabství Moravského v známost uvedeno bylo.

Tolaruov pak na hřivnu pražskou vcházeti má kusuov osm a tři čtvrti a hřivna fejnu držeti čtrnácte lotův jeden kventl a jeden peníz.

Grošuov bílých též na hřivnu vcházeti má sto a dvaceti šest kusuov dva peníze bílé, a držeti má hřivna fejnu šest lotuov a tři kventle.

Item, puol groše bílého na sedm peněz malých též bito býti má, o čež se dále strany zrna a stříže úřednící mince, aby proti zrnu výš nadepsanému náležitě srovnati se mohlo, budou věděti jak narovnati.

Bílých pak peněz na hřivnu pražskou má vcházeti 659 kusuov a hřivna fejnu držeti pět lotuov.

Malých peněz na hřivnu pražskou má vcházeti 733 kusův a hřivna fejnu má držeti dva loty tři kventle.

Kteréžto mince z jednoho každého verku jeden celý tolar napoli rozdělen býti a jedna polovice J. M. C., jakožto králi českému, zůstati a druhá polovice hned také na dvé rozdělena a jedna čtvrt průbýři J. M. C. a druhá čtvrt průbýři zemskému dána aby byla a však průbýř J. M. C., cožby jemu mimo zpruobování zuostalo, to hned zase do mince má navrátiti, než průbýři zemskému druhá čtvrt zůstati má.*)

Též z grošuov bílých a peněz bílých i malých, jakž od starodávna bývalo, dodáváno býti a on průbýř to proti průbýři od J. M. C. v minci J. M. C., v království tomto nařízené, průbovati má.

Té pak váží mince, tak k průbě podané, polovice jedna témuž průbýři zemskému a druhá J. M. C. zuostati má.

Také úředníkuom v minci na hřivně výš jmenovaného zrna a stříže, aby nic více na jedné hřivně celých, puol neb čtvrti tolařích nežli jeden peníz a na bílých celých i puol groších, tolikéž bílých i malých penězích z jedné hřivny toliko puol druhého a nejvýš dva peníze abganku má pasírováno býti. Pakliby

*) Taktéž sneseno, průbýři zemskému dáti k polepšení jeho služby 100 kop g. č. ze sbírky léta 1575.

při kterém verku příhodou co výše se našlo, tedy ihned při nejprvnějším verku aby úředníci mince to nahražovati povinni byli.

Jestliže by pak ještě nad to větší abgang mimo to, jakž se svrchu píše, při které koli minci na hřivně se našel, to také úředníci mince aby J. M. C. a stavuom tohoto království ihned zase navrátiti povinni byli; a pakliby se toho nestalo, tehdy průbýř zemský to na nejprvnější soud zemský vznésti má, a jakžby od soudu zemského J. M. C. i budoucím králuom českým o tom zpráva dána byla, to J. M. C. každého času bez odtahuov aby k nápravě přivozovati ráčil.

Jestliby pak také týž průbýř zemský, kterého koli času, při té minci jaký koli neřád a nedostatek našel, tolikéž o tom hned při nejprvé příštím soudu zemském podle povinnosti své aby zprávu dal; a což by tu tak neřádného se našlo a od soudu zemského na J. M. C. vznešeno bylo, J. M. C. ráčí povinen býti bez prodlévání takový nedostatek a neřád k nápravě poručiti přivésti i také osobu tu, skrze kterou by se takový neřád a zlehčení mince stalo, skutečně trestati.

Tolikéž také ze všech jiných mincí v tomto království mince zlatá a stříbrná na jedny každé časy a verky tím vším zpuosobem, jakž strany mince i jiného starobylého zpuosobu na Horách Kutnách výše jest nařízeno, často psanému průbýři zemskému aby odvozovány a od něho průbýře průbovány byly. A poněvadž by týž průbýř sám osobně ke všem těm mincím odjížděti a každého času dohlídati nemohl, protož bude moci v těch místech, kdežby toho potřeba kázala, místo sebe jinou osobu k tomu hodnou nařiditi, kteráž to všecko při průbování, takž jakž nahoře obsaženo, zachovati má. Jestliby pak tou osobou od něho průbýře nařízenou v tom, což povinně vykonávati má, kdy co sešlo, bude povinen sám on průbýř za to odpovídati a zase k tomu, kohož jest tak sobě nařídil, hleděti. A tak průbýř zemský bude se věděti strany zrna a střížc čím spraviti a vedle toho jak zachovati.

A poněvadž také mimo ty tolary v tomto království bité, jiné cizí tolary jdou, kteréž v hodnosti stříbra, zrnu a střížc s tolary císaře Ferdinanda J. M., slavné paměti, a tolikéž J. M. císaře Maximiliana v tomto království se srovnávají, jako předkem kurfiřstův svaté říše, duchovních i světských, arcivévodů Jich M. rakouských, falckrabí Georg Honza, falckrabí Rejcharta, knížete Hanuše Fridricha saského staršího, knížete Hanuše Fridricha prostředního synův, knížete Hanuše Fridricha staršího, knížete Hans Viléma též saského, markrabě Joachyma Fridricha, administrátora magdeburského i jiných markrabuov brandenburských, knížat braunšvických, knížat grubenhojenských, knížete klevského, landkrabě heského, knížat meklburských, knížat z Anhaltu, arcibiskupa salcburského, biskupa vircpurského, biskupa minsterského, biskupa kamerychského, biskupa artichského, opata fuldeckého, opata kornejského, opata stabelského kláštera Tornu, hraběte z Henneberku, hraběte z Hornberku, hraběte z Oldenburku, hraběte ze Švarcenburku, hraběte z Mansfeldu, hrabat ze Štalberku a Kynigštejnu, hrabat z Hauštajnu, hraběte z Montfurten, hraběte z Osfryslantu, hraběte z Regenštajna, hraběte z Moers, hrabství Kladského, města Kolína při Rejně, města Achu, města Libcku, města Vurmusu, města Frankfurtu, města Nornberku, města Hamburku,

města Kostlaru, města Halle v Švábích, města Issen, města Nisy, tří měst Kampten, Švalen a Deventer, města Kampten, města Konstancí, města Najmagen, města Bremen, města Luneburku, města Roztoku, města Magdeburku, města Brunšvejku, města Erfurtu, města Vratislavě. Jakž pak dále, aby se jeden každý v tom věděl dostatečněji jak spraviti a cizí nehodné mince se uvarovati, takové tolary, kteréž se tak po sedmdesáti krejcařích bráti mají (a mimo ty žádné jiné), k zřetedlnému spatření a tím se od jednoho každého spravení vytištěny a ode dne zavření sněmu toho ve dvou nedělích konečně podle mandátuov J. M. C. rozeslány po krajích a vůbec vyhlášeny budou.

Též také mince po šedesáti krejcařích po třidcíti a po desíti, což té již prvé v tomto království zdělané a bité jest a tolikéž groše saské po 10 krajcařích, na niehž ráz anjela stojí, ta předce tak při tom zůstati a v té míře, nicméně groš široký starý český a též groš rakouský starý, kteříž v hodnosti a rovni groši českému jsou, po devíti penězích bílých bráni býti mají.

Jiné pak všecky a všelijaké mince cizí, mimo ty výš jmenované a položené, buď na tolařích anebo menší, kdožby koli té co měl, tu aby předkem komora J. M. C. v tomto království Českém a dále jeden každý kteréhožkoli stavu mezi tímto časem a novým letem nejprvé příštím konečně vybyl. A po vyjití téhož času hned nic dále taková cizí mince, veliká aneb malá, buď v trzích neb v puojčkách a v jakýchkoli příčinách platiti a od nižádného vydávána a brána býti nemá.

Pakliby kdo přes tento čas nového léta nejprvé příštího takové cizí mince a již tehdáž neplatné co za sebou za jakýmikoli příčinami zachoval, tehdy bude jí moci do mincí J. M. C., buďto v Praze neb na Hory Kutny aneb do Jochmstálu, též do Budějovic Českých dodati, za kterouž jednomu každému vedle hodnosti a valvací jinou dobrou bernou minci zvexlována a ta cizí zlá v jedné každé J. M. C. minci na tu nahoře nařízenou a jmenovanou českou minci zmincována býti má.

Po vyjití pak toho výš psaného času nového léta, kdožbykoli buď z obyvatelův království tohoto a zemí k němu přislušejících neb jiných cizozemcuov, kupcuov a handléřuov jakéhokoli stavu a národův, tolikéž židuov domácích i z jiných zemí, takovou zapovědenou a cizí minci pod jakýmžkoli obmyslem a zpuosobem neb ukrytím do země této vezl nebo nesl a s ní kdežkoli a na čichžkoli gruntech postižen byl, ten každý, kdož by jej tak v tom vyhledal a postihl, bude jemu moci takovou minci pobrati a k užitku svému, dadouc ji do mince proti náležité (vedle hodnosti její) záplatě, obrátiti. Pakliby ten s tu osobu, kterážby s takovou zapovědenou mincí se najíti dala, býti nemohl, tehdy bude jej moci právem toho města, městečka neb vsi obstaviti a to právo povinno jest jemu na něm toho, jak se nadpisuje, dopomoci.

A toto nařízení strany mince, aby skutečně beze všeho přerušení stále držáno bylo má v městech Pražských i jiných královských, též panských a rytířských, v království tomto vždycky ve čtyřech nedělích jednou ve dni trhové o tom voláno a vůbec obnovováno býti, aby jeden každý nejinak než vedle toho nařízení pod pokutou na to uloženou se choval.

A kdež také jistá zpráva toho jest, že židé i jiní někteří pagament skupují a do mincí v tomto království dodávají, a tudy pro vlastní své zisky dobré přední mince zpajamentují a ven z země nesou, pod tím přikrytím to činíce, jakoby na to nějaké povolení míti měli: protož aby nižádný, jak z židův tak z křesťanuov, jakékoli povahy člowěk by byl, toho se více po dnešní den nedopouštěl a kdožby pak v tom, an s takovou měnou a pagamentováním tak handluje a vůkol jde, od kohokoli bylby postižen, tolikéž jemu to pobrati a tak se v tom, jakž výše strany mince cizí nařízeno jest, zachovati bude moci, a k tomu každý v tom postižený aby na hrdle trestán byl.

Nicméně také, což se vezení pagamentův ven z země dotýče, kdožbykoli buďto z obyvatelnov tohoto království aneb cizozemcuov v tom, žeby co od stříbra a zlata ven z země vezl aneb nesl, byl postižen, ten každý aby v pokutu zřízením zemským v artikuli V. 17. vyměřenou upadl.

A jakož také nynější průbýř zemský o minulém sněmu snešení stavů strany některých průb zemských, kteréž po někdy Janovi Bohemickém, předešlém průbýři zemském, tolikéž místodržícím jeho Tomášovi z Drosova za devadesáte a některých téhodnuov s některými pilnými a potřebnými registry po smrti jich obou za úředníky mince na Horách Kutnách zapečetěné, též potomně zinventované a zase spečetěné zůstávají, připomenutí jest učinil s tou při tom žádostí, aby jemu průbýři zemskému to v moc jeho vydáno bylo: i poněvadž strany takových průb s složenými při tom registry to ne jiném než stavům tohoto království, jako jich vlastní věc, náleží, protož stavové k tomu, aby jemu takové po nadepsaných Janovi Bohemickém a Tomášovi z Drosova průby pozůstalé i s registry dotčenými vydány a odvedeny byly, své povolení dávají a J. M. C. aneb J. M. K., na místě J. M. C., o tom nynějšímu mincmajstru království Českého, aby jemu to vydati nařídil, poručení učiniti ráčí.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení

za Maximiliana II. (1564—1576).

(Tab. I.)

Mincovna v Praze:

Značka 13. Hlava supova v štítku od 1574$\frac{15}{2}$, též značka 6. a 7.: Hanuš Harder 1564—1576.

Mincovna v Hoře Kutné:

Český lev ve štítku: Úředník Matyáš Lidl z Myslova 1564—1565.

Značka 14. Hlava orlí v štítku: Úředník Ludvík Karel z Řásné 1565—1568 († v Hoře 1588).

Značka 15. Levé křídlo orlí v kruhu: Úředník Jiří Šatný z Olivetu 1566—1576.

Růžice šesti- neb pětilistá s kroužkem v středu: Úředník Samuel Vodolínský z Vodolína 1569—1576.

Mincovna v Jáchymově:

Značka 16. Hlava kamziči v kruhu: Jiří Geitzkofler z Gailenbachu, od 1564 účetní mincovní, od 1568—1576 pak minemistrem. Početní peníze jím ražené nesou zhusta místo znamení písmenu G neb monogram z písmen I a G. Jiří Kadner z Greifenecku od r. 1576$\frac{11}{11}$ užíval jako znamení svinutého delfína (viz bílý groš na Tab. VIII. obr. 67.), o čemž později ještě při mincích Rudolfa II. se promluví.

Mincovna v Budějovicích:

Značka 17. Tlama lví v štítku: Tobiáš Gebhart 1569—1576.

Zkoušeči mince a řezači železa při mincovnách českých za vlády Ferdinanda I. a Maximiliana II.*)

Zkoušeči mince v Praze: Oldřich Vogelheimer 1539$\frac{28}{9}$—1544, Ludvík Neufahrer kolem 1550, Michal Hohenauer 1554—1558, Hanuš Harder 1558—1561, Tobiáš Gebhart 1562—1569, s ním Kašpar Freund do r. 1565$\frac{10}{8}$, Jáchym Haunschilt 1569—1578 († 1579).

Řezači železa pro Pražskou mincovnu: Mistr Jakub 1538—1541, Michal Hohenauer 1557, Hanuš Hummer 1559, Matěj Doctor z Lince 1559—1563 a 1564 až 1566, Erhart Reuter z Vídně 1563, Jan Schwender z Jáchymova 1563, Jiří st. z Řásné z Kutné Hory 1566, 1573, 1574 a 1581, Mikuláš Milič z Jáchymova 1568; týž řezal též pro Jáchymov.

V mincovně Kutnohorské zkoušeč Krištof Lengholzer 1566 a **řezači železa:** Zlatník Jan († 1557) a Jiří st. z Řásné 1557—† 1599.

V mincovně Jáchymovské zkoušeči: Petr Tunkherr 1528—1544, Oldřich Vogelheimer 1544 († 1559), Jiří Geitzkofler 1559$\frac{14}{4}$—1563, Jiří Hochreutter 1563 až 1564,**) Jakub Wolgemüt 1564 († 1566$\frac{30}{11}$), Mikuláš Stumpfelt, nakupovač stříbra pro mincovnu 1559, zkušebníkem od 1567$\frac{15}{9}$—1590 († okolo 1600).

Řezači železa v Jáchymově: Oldřich Gebhart do 1531, Volfgang Roll, Št. Zeller 1550, Mich. Hohenauer z Prahy 1557, Hanuš Schwender 1563, Mikuláš Milič 1573, Kašpar Ulrich do 1576, Jiří st. z Řásné.

Zkoušečem v Budějovicích byl Daniel Lehner 1578.

*) Dle Ed. Fialy, Josefa Neumanna a Jana Newalda.

**) Katalog retrospektivní výstavy str. 93 má však léta 1573—1578.

Seznam vyobrazených mincí Maximiliana II. (1564—1576).

Od r. 1569 vybíjeno v mincovně budějovické = B.

Tab. VI. obr. 45. Tolar z r. 1573. J. m. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ „ „ 46. Tolar z r. 1575. K. H. Jiří Šatný z Olivetu (znamení nahoře).
„ „ „ 47. Tolar z r. 1573. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 48. Pamětní medaille na korunovaci za císaře římskoněmeckého z r. 1568.
„ „ „ 49. Čtvrttolar z r. 1573. J. m. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ „ „ 50. Čtvrttolar z r. 1576. K. H. Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 51. Desetník z r. 1570. P. m. Hanuš Harder.
Tab. VII. obr. 52. Tolar lehký či šedesátník (zlatník) z r. 1566. K. H. Ludvík Karel z Řásné.
„ „ „ 53. Tolar z r. 1576. K. H. Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 54. Tolar lehký či šedesátník (zlatník) z r. 1570. K. H. Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 55. Půltolar z r. 1577. K. H. Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 56. Půltolar lehký (půlzlatník) z r. 1568. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 57. Tolar lehký či šedesátník (zlatník) z r. 1571. B. m. Tobiáš Gebhart.
Tab. VIII. obr. 58. Dvoukrejcar z r. 1567. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 59. Krejcar bez letopočtu. P. m. Hanuš Harder (1564—1576).
„ „ „ 60. Dvoukrejcar z r. 1571. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 61. Dvoukrejcar z r. 1573. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 62. Dvoukrejcar z r. 1572. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 63. Dvoukrejcar z r. 1565. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 64. Groš bílý z r. 1574. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 65. Groš bílý z r. 1574. K. H. Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 66. Groš bílý bez letopočtu. B. m. Tobiáš Gebhart (1569—1576).
„ „ „ 67. Groš bílý z r. 1576. J. m. Jiří Kadner z Greifenecku.
„ „ „ 68. Groš bílý z r. 1574. J. m. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ „ „ 69. Groš bílý z r. 1576. P. m. Hanuš Harder (znamení obráceno).
„ „ „ 70. Groš bílý z r. 1573. K. H. Samuel Vodolínský z Vodolína.
„ „ „ 71. Groš bílý bez letopočtu. (V opisu na líci vyraženo nesprávně BV místo BO) B. m. Tobiáš Gebhart (1569—1576).
„ „ „ 72. Groš bílý z r. 1574. J. m. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ „ „ 73. Groš bílý z r. 1575. P. m. Hanuš Harder.

Tab. IX. obr. 74. Penízek bílý (mince bílá) z r. 1564. K. H. M. Lidl z Myslova.
„ „ „ 75. Penízek bílý (mince bílá) z r. 1565. K. H. M. Lidl z Myslova.
„ „ „ 76. Penízek bílý (mince bílá) z r. 1573. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 77. Penízek bílý (mince bílá) z r. 1575. B. m. Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 78. Halíř (mince černá) z r. 1564. K. H. M. Lidl z Myslova.
„ „ „ 79. Groš početní komory české z r. 1567. K. H. Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 80. Groš početní komory české z r. 1573. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 81. Peníz početní komorní účtárny z r. 1565. J. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ „ „ 82. Peníz početní komorní účtárny z r. 1568. J. m. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ „ „ 83. Zlatý český či dukát z r. 1566. P. m. Hanuš Harder.
„ „ „ 84. Pamětní peníz na úmrtí Maximiliana II. z r. 1576.
„ „ „ 85. Pamětní peníz pohřbu Maximiliana II. r. 1576.
„ „ „ 86. Pamětní peníz na úmrtí Maximiliana II. r. 1576 dne 12. m. října v Řezně.

Na str. 29. obr. C. Medaille sloužící za vyznamenání z r. 1563.
„ 32. „ D. Peníz početní komorní účtárny z r. 1566. J. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.
„ 32. „ E. Peníz početní komorní účtárny z r. 1568. J. m. Jiří Geitzkofler z Gailenbachu.

Popis minci Rudolfa II.

Tolary čtverého rázu mívají průměr 39—42 mm a vážívají 27·82—29·32 gr: I. ráz (Tab. XII. obrazy 96.—100., tab. XIII. obr. 101.—104. a tab. XV. obr. 113. a 114.) ukazuje na líci obrněné poprsí v levo hledící. Na krku okruží, vlas krátce ostřižen. Pod poprsím široce rozkročený lev český v levo obrácený bez obruby. Opis: RVDOLPHVS · II · D · G · RO · IM · S · AV · G · H · BO · REX ·

Na rubu říšský orel v levo příč postavený a nad obvodkem korunovaný. Orel na prsou nese říšské jablko (državu) a v levém drápu žezlo, kdežto meč ku pravému křídlu postaven. Opis: (koruna) ARCHIDVX · AUSTRIAE (znamení mincmistrovské,*) ku př. křídlo orlí v štítku oválném) DVX · BVR · MAR · MOR · a ročník, ku př. 1579. Jdou od r. 1578 do r. 1611.

V líčení i opisech tolarů Rudolfových jsou hojné odchylky.

Od roku 1583 raženy též tolary II. rázu (dukátového) (Tab. XIII. obr. 105.) s postavou korunovaného panovníka na líci s državou v levici a žezlem v pravici mezi dvěma znaky, z nichž pravý jest český, levý uherský. Vespod mezi nohama znamení lilie.

Na rubu přímý orel říšský, korunovaný, maje na prsou řetězem zlatého rouna ovroubený štít rakousko-burgundský (příčné břevno a tři kosmá břevna). Podobné též nesou letopočet 1592, 1594, 1597 a 1600.

Rázu II. užito též na tolary r. 1600, 1601, 1602, 1605 (znamení dole: tři hvězdičky ve štítu) a 1606 (znamení: kolmý srpek a hvězdička v něm).

Hlavně však tolary rázu II. (dukátového) s postavou panovníka bili Lazar Ercker ze Schreckenfelsu i Hanuš Lassänz z Freidenecku a podobně i díly tolarové vydávali. Za krále Matyáše tohoto II. typu na stříbrných mincích od r. 1615 užito, ale zřídka;**) pak obnoven na dukátech a desítidukátech pražských rázu Hübmerova r. 1621 a vytlačil na čas poprsí z tolarů po celý čas panování Ferdinanda II. od r. 1623 až do r. 1637, načež Ferdinand III. zase poprsí až k obrubě sáhající na tolary uvedl.***)

Ráz II. s celou postavou panovníka uveden na mince hlavně řezákem želez

*) Seznam znamení, mincoven a mincmistrů následuje. Mincovní značky na tabulce I. a XI.

**) Adauctus Voigt a St. Germano: Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen. V Praze 1774. Díl III. tab VI. obr. IX. ukazuje zlatý hranáč rázu tolarového z r. 1615.

***) Líční strana tohoto typu sloužila za vzor též řezači želez na tolar Fridricha Falckého rázu pražského z r. 1620.

Hanušem Konrádem Greutterem (1601—1625), ale přiházívá se i dříve k r. 1588, 1592, 1593 (Tab. XIII. obr 105.) a 1594.

Od r. 1602*) přijat na tolary ráz III., totiž v líci pod poprsím obrněným a s širokým okružím malý český lev až v opisu a na rubu přímý orel říšský korunovaný se štítkem rakousko-burgundským na prsou zlatým rounem obklíčeným (Tab. XIII. obr. 106. a tab. XIV. obr. 107.—111.).

Na obrázku 112. tab. XIV. vidí se kutnohorský dvoutolar se štítem českouherským na prsou orla pod velkou korunou, v jehož středu štítek rakousko-burgundský.

Ráz IV. vidí se jediné na tolaru arcivévodkyně Alžběty z r. 1587 a znázorněn obrazem 115. na tab. XV. (Ráz šedesátníků Ferdinanda I. a Maximiliana II.).

Tyto vzácné tolary z r. 1587 a 1594 se znamením francouzské lilie pocházejí z věna ovdovělé francouzské královny, arcikněžny Alžběty, sestry cís. Rudolfa II.

Týž panovník dal biti též $1\frac{1}{2}$-, dvou- i třítolary, jež se rázem i průměrem svým s tolary shodují a pouze tloušťkou a vahou je předčí.

Dvoutolary váhy 56·65—58·15 gr vydány z r. 1579, 1594, 1596, 1603, (1)603 (Tab. XIV. obr. 112.), 1604 (Tab. XIV. obr. 111.) až 1611.

Půltolary (Tab. XV. obr. 116.—118. a tab. XVI. obr. 119.—121.) o průměru 34—36·5 mm mají rázy I., II. a III. výše dotčené a stejné s tolary opisy. Známe ročníky: 1580, 1581, 1583, 1584, 1585, 1587, 1588, 1590 (hraničí), 1592, 1593, 1595, 1597, 1599, 1602—1611. Váží 14·14—14·57 gr. Sluší na nich a na následujících pozorovati znamení mincovní.

Čtvrttolary či orty (Tab. XVI. obr. 122.—124.) rázu I. a vzácněji rázu III. (orel přímý na rubu) vytepávány o průměru 29—31·5 mm. Váží 6·8—7·35 gr.

Čtvrttolar platil 18 malých grošů a půltolar 18 bílých grošů čili 36 malých grošů.

Půltolary a čtvrttolary z posledních let panování Rudolfa II. náleží ku vzácným; vždyť ku př. r. 1608 v jednom témdni raženo 1506 tolarů a jen 3 půltolary, v jiném z 1290 tolarů jen 6 půltolarů a čtvrtníků.

Léta 1578 pustil císař mincovnu vídeňskou Bartoloměji (Bartlu) Albrechtovi z Norimberka i příbuzným, který mincoval r. 1580 též v Praze a později též v Kutné Hoře. Ráz jeho mincí, zejmena rubu, jest hrubý. Razil hlavně tolary (Tab. XV. obr. 113. a 114.), půltolary a něco grošů (Tab. XVIII. obr. 143. a 144.), všechny se znamením buď hlavy psí s vyplazeným jazykem aneb prstencem v trn zakončeným (Tab. XI. značky čís. 34., 35. a 36.). Žádal též za výhradní právo ražby pro sebe a dědice své, ale císař nepovolil toho r. 1588. Také nesvoleno mu skupovati nehodnou minci.

České bílé groše (Tab. XVII. obr. 125.—139. a tab. XVIII. obr. 140. a 141.) o průměru 21—23 mm ukazují na líci korunovaného českého lva. Opis: RVDOL · II · D · G · RO (znamení mincmistra, ku př. křídlo orlí, hlava lví, noha supí, hlava kamzičí, plískavice, atd.) IM · S · AV · G · H · B · R ❀

*) Vyskytuje se sic již před r. 1594 v Pražské mincovně (Ercker), však pod poprsím panovníka s úzkým okružím na vysoce obrněném krku vidí se značka dvojitá lilie a ne český lev.

Na rubu korunovaný přímý říšský orel s korunovaným štítem rakousko-burgundským na prsou. Opis: ARCHID · AVST · DVX · BV · MA · M · a letopočet ku př. 1580, aneb letopočet korunou rozdělený 15—80, 15—81, 15—83, 15—86 atd. Opis bývá i v jiných odchylkách. Hlavní zření míti sluší též k mincovním znaménkům.

Také jsou bílé groše bez letopočtu (Tab XVII. obr. 125. a 126. a tab. XVIII. obr. 141.); pak mezi lety 1595 a 1598 raženy též dvojité čili tlusté groše bílé. Jednoduché vážívají 1·42—2·37 gr, ale dvěma malým grošům se nevyrovnají vahou.

Obr. 143. a 144. na tab. XVIII. ukazují groše Bartla Albrechta, obr. 142. pak na téže tabulce groš zvláštního rázu Bartla Albrechta.

Památná mince s českým nápisem malý groš (Tab. XVIII., XIX., XX. a XXI. obr. 145.—197.) má na líci též českého lva korunovaného a to vzácněji bez opisu prostým kruhem a perličkovitým okrajem vroubeného (Tab. XIX. obr. 162.), aneb obyčejně v kroužku, za nímž čte se v opisu RVDOL · II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · R (někdy též BO · a RE neb REX). Opis ten bývá přerušen minc. znaménkem buď za písmenou G neb R neb I. Při malých groších se značkou Pavla Hofmana nalezá se tato vždy v opisu nahoře před jmenem panovníka (Tab. XIX. obr. 174. a tab. XX. obr. 175.—178.).

Na rubu vidí se uprostřed svrchu korunované R okrášlené mezi dvěma růžicemi, listy, liliemi a jinými ozdobami; pod tím ve třech řádcích nápis · MALEY · | GROSS · | · 15 · 93 · aneb jiný letočet.

Velmi vzácně přiházívá se v slově MALEY na konci I.

Různost rázu malého groše od r. 1578 až 1611 jest značná. Čelnější znamení jsou: nahoře plískavice (delfín) od r. 1577—1584; nahoře hvězda nad půlměsícem v kruhu od r. 1584—1600; nahoře růžice, křížek, tři tečky neb hvězdička, dole lví hlava v oválu neb bez něho od r. 1577—1599 a 1606—1611; nahoře růžice, dole hvězda nejčastěji v kruhu od r. 1578—1583; nahoře růžice, křížek neb hvězdička, dole dvojitá lilie s obrubou neb bez ní od r. 1583—1600, pak 1600 až 1604 a 1608—1611; nahoře růžice neb hvězdička, dole levé křídlo orlí v oválu od r. 1579—1592; nahoře růžice, dole supí noha v obrubě s drápy vzhůru obrácenými r. 1592—1594, s drápy dolů obrácenými od r. 1593—1600; nahoře růžice, dole hlava kamzičí bez obruby r. 1599 a 1601, v oválu od r. 1600—1602; nahoře křížek neb růžice, dole hlava orlí v štítku r. 1603, 1604, 1605 a 1607; nahoře hvězdička neb tečka, dole tři hvězdičky v štítku r. 1600, 1601, 1602 a 1604.

Táž sličná mince i na rubu jeví velikou rozmanitosť. Tak kromě uvedených již grošů s růžicemi (Tab. XIX. obr. 173. a 174. a tab. XX. obr. 175.—179. a 182., 183., 185. a 186.) vedle R korunovaného přiházívají se ještě květiny se stopkami (Tab. XVIII. obr. 145.—147. a tab. XX. obr. 184.) neb šestipaprskové hvězdičky (Tab. XIX. obr. 160.), při čemž Y ve slově MALEY mívá na sobě dvě tečky; též ozdobné křížky (Tab. XXI. obr. 193.), dále lilie o dlouhých stopkách (Tab. XIX. obr. 161., 170., 171., 172. a tab. XXI. obr. 195. a 196.), vinné, javorové (Tab. XVIII. obr. 152.), dubové, fíkové (Tab. XVIII. obr. 148. a 149.)

a lípové listy, jetelové trojlístky se řapíky (Tab. XVIII. obr. 151. a tab. XX. obr. 188. a 189.) i bez nich (Tab. XX. obr. 187.) a jiné listy přerozmanitých tvarů, buď zpříma postavené neb ohnuté, se řapíky a větvičkami do vnitř neb na venek obrácenými.*)

Velmi vzácně se vyskytují malé groše, u nichž s koruny nad písmenou R splývají dolů dva ozdobné třapce, rovněž i ony, jež mají písmenu R v paprskovité osloně (Tab. XXI. obr. 197.) neb ověnčenou řetězem řádu zlatého rouna (Tab. XVIII. obr. 153.).

Také bývají malé groše beze všech ozdob po stranách s prostým R (Tab. XX. obr. 181.), aneb vidí se R v rozděleném letopočtu (ku př. 16 R 04 [Tab. XX. obr. 180.], 16 R 05, 16 R 06) a značka mincmistra Hanuše Gipfela (Tab. XI. čís. 31.) dole na straně rubní mezi dvěma větvičkami.

I před nápisem MALEY GROSS a letopočtem i za nimi a též mezi číslicemi letopočtu bývají rozmanitě postavené tečky, kroužky a hvězdičky. Kutnohorské malé groše z let 1·5·7·8 a 1·5·7·9 mají v líci většího lva českého bez opisu a pod ním minc. znamení křídlo orlí v oválu (Tab. XIX. obr. 162.).

Malý groš měří v průměru 15·5—18 mm a váží 0·7—1·37 gr.

Krejcary raženy jinde a nenáleží ani k české minci. Vidí se na nich na líci poprsí na levo obrácené, kolem něhož opis a na rubu orel říšský s opisem kolem a s 1 dole rozpoltěnou v prsním štítku.

Český bílý peníz (Tab. XXI. obr. 199.—201.) jest jednostranný a má na líci pod císařskou korunou korunovaného lva českého, kolem něhož kruh perličkový, nahoře pro korunu otevřený. Za ním opis: RVDOL · SECVN · (dus) 1587; někdy též RVDO · SE (minc. znamení hvězda) CVN · 79 s letočtem zkráceným (15) 79 (Tab. XXI. obr. 199.). Váží 0·27—0·55 gr; průměr 12·5—14 mm.

Malý peníz, denár čili (černý) halíř**) jednostranný (Tab. XXI. obr. 202. a 203.) nese na líci buď ozdobné korunované R mezi rozděleným letopočtem ku př. 15—85, nad nímž s každé strany jest po růžici. Okraj perličkový. (Tab. XXI. obr. 202.)

Též bývá pod letopočtem s obou stran ještě čtyrhranná tečka.

Jiný ráz ukazuje korunovanou iniciálku R (Rudolphus) mezi písmenami R (Rex) a B (Bohemiae) a dole letopočet ku př. 1606. Někdy bývá nad písmeny R a B ještě po hvězdičce. (Tab. XXI. obr. 203.)

Váží 0·25—0·45 gr a v průměru mívá 10·5—13 mm.

---

*) Ozdoby ony jsou často v jisté souvislosti s mincovnou a také s erbem mincmistrovým, jak zvláště vidí se na liliích ze znaku Škretova, růžice souhlasí častěji se značkou Hofmanovou; z mincovny Horské mívají lístek srdčitý s řapíkem, z Jáchymovské růžičku beze stopky, z Pražské růžici, list laločnatý se stopkou, a p.

**) Lid obecný jmenoval malé peníze též šarapatkami (šarapatka znamená něco málo cenného), šarty aneb dle Pavla Stránského také kačenkami podle nějaké hospodské v Praze. Dosti často slýchati také bylo název babka, jak říkáváno u nás malým penízům a halířům uherským, a jenž se posud zachoval ve rčení: „Nestojí ani za babku“; „koupil za babku“ (lacino). Přezdívka „dudek“ čte se v sněmovním snesení z r. 1544 a vykládá se tam jako groš polský po dvou krejcarech.

Halíře čili denáry raženy v týden před vánocemi, ačkoli v Hoře je razívali ku př. r. 1608 ve 52 téhodnech 51krát.

Zlaté čili dukáty Rudolfovy jsou hlavně dvou druhů.

1. (Tab. XXI. obr. 204. a 205.). Líc: Císař obrněný stojí, ohlíže se v levo a maje na hlavě korunu a po boku meč. V pravé ruce drží žezlo, v levé říšské jablko. Opis: RVDOL · II · D : G · R · I · | (mezi nohama znamení: hlava lví neb lilie dvojitá) | S · AV · G · H · B · RE · aneb S · A · | G · HV · B · REX · i jinak.

Rub: Štít rozčtvrcený česko-uherský pod korunou; v něm uprostřed štítek rakousko-burgundský. Štít jest buď se stran vykrojený (Tab. XXI. obr. 204.) aneb rovný a řetězem zlatého rouna ověnčený (Tab. XXI. obr. 205.) z r. 1585, 1586, 1587 a 1588). Opis: · ARCHID · AVS · DVX · BVR . MA · MO · 1580 · či 1581, 1582, 1584 aneb 1583, 1587, kdy na konci jen M. (Tab. XXI. obr. 204.) Vážívají 3·36—3·46 gr; průměr jich 21—22 mm.

2. Líc: Postava panovníka jako prve, ale u pravé nohy ještě korunovaný štít český a při levé korunovaný štít uherský. Dole mezi nohama dvojitá lilie. Opis podobný.

Rub: Říšský orel korunovaný nese na prsou štítek rakousko-burgundský. Opis stejný. Letopočet 1592, 1593 a 1594 (Tab. XXI. obr. 206.). Jiný variant, na němž štíty český a uherský dole do špičky vybíhají a značka Samuela Salvarta z Falkenberka jest na straně rubní, ukazuje tab. XXI. obr. 207.

Také vybíjeny zlaté peníze s rázem tolarů, půltolarů, jakož i r. 1587 (v podobě hraného) a 1604 malé groše ve zlatě, ovšem nikoliv jako mince běžná. Za dárek mincmistra Hanuše Lassänze z Freidenecku dlužno považovati zlatou medailku váhy $\frac{1}{2}$ dukátu s rázem malého groše na líci a 4řádkovým nápisem ZUM | NEVEN | JAHR | 1606 na rubu. (Tab. XXI. obr. 198.)

Vzácně shledáváme desítidukáty (tolar ve zlatě) a pětidukáty (půltolary ve zlatě vybité).

Veliká rozmanitosť spatřuje se na početních groších (Tab. XXII. obr. 208.—219., tab. XXIII. obr. 220.—222. a tab. XXV. obr. 244.). Nejobecnější typ má na líci uprostřed zdobné R pod korunou a vedle něho rozdělený letopočet 15—77 až 16—10. Opis: RAIT · GROSCH · DER · BEHMISCHEN · KAM (růžice); někdy též KAMER, CAMMER, CAMER, CAMR, CAM neb CA bez růžice.

Na rubu českého lva a opis: GROSS · POCZETNI · KOMORY · CZESKE neb CZIESKE (růžice, křížek neb květina se stopkou). Ve slově POCZETNI a CZESKE bývá někdy Z obráceno ≤ (Tab. XXIII. obr. 220.) a slovo KOMORY někdy psáno s I (Tab. XXII. obr. 219. a tab. XXIII. obr. 220.). Ony z pražské mincovny vyšlé nesou na rubu v opisu minc. znamení dvojitou lilii (Tab. XXII. obr. 208.—212.). Odchylku od početního groše výše popsaného činí onen na tab. XXIII. obr. 221., jenž nese na líci opis: RAITPFENIG DER CAMER IN BEHEM + a na rubu GROSS POCZETNI KOMORV CZESKE +

Početní groš z mincovny budějovické má opis s obou stran německý a v opisu rubním znamení lví hlavu. (Tab. XXV. obr. 244.)

Jako vzácnosť přiházejí se početní groše též ve stříbře a zlatě vybity.

Mívají průměr 20·5—25 mm a váhu mědi 1·85—4·85 gr (obyčejně 2·5 gr).

Vzácnější než groše jsou **početní peníze** (Raitpfennig).

Líc bývá jako u grošů, jen v opisu · RAIT · PHENNIG · DER · CAMMER · na rubu však vytepán říšský orel pod korunou s korunovaným štítkem rakousko-burgundským na prsou. V opisu pokračování: · IM · KHVNIG · RE (mincovní znamení) ICH · BEHAIM · Takového rázu početní groše ukazuje na tab. XXIII. obr. 227.—231. a na tab. XXIV. obr. 232.—242.

U početních penízů v mincovně budějovické bitých jeviví se orel na straně líční a písmeno R na straně rubní (Tab. XXIV. obr. 243. a tab. XXV. obr. 245. až 247.).

Vedle tohoto rázu vybíjeny vzácněji v Kutné Hoře početní peníze s **českým lvem** buď na rubu, jež srovnávají se buď po obou stranách s opisem jiných početních peněz (Tab. XXIII. obr. 223.), neb mají s obou stran opis: IM KYNIG-REICH · BEHAIM s odchylkou na rubu: IM KHVNIGREICH · BOEHAIM · (Tab. XXIII. obr. 226.), aneb bývá lev na líci, kdež čte se pak v opisu: RAIT-PFENNIG DER CAMMER :· (růžice) neb RAITPFENNIG · DER CAMMER (růžice) a na rubu IM KVNIGREICH · BEHAIM · neb IM KYNIGREICH ⚜ BEHAIM (Tab. XXIII. obr. 224. a 225.).

Zvláštním rázem vyniká budějovický početní peníz Kryštofa Mattigkhofra z r. 1588, kterýž letočet čte se zkráceně 88 na konci opisu rubního, a kolem prostého R vybit rámec štítkový tvaru srdčitého (Tab. XXV. obr. 245.). Jiný početní peníz téhož mincmistra ukazuje obr. 246. na tab. XXV., na němž jest písmeno R zlatým rounem ověnčeno.

Početní peníze měří v průměru 21—24 mm a vážívají 1·76—3·87 gr.

V Kutné Hoře měli se s nechutí k ražbě této mince s německým nápisem, a bylo jim komorou českou r. 1608 přísně přikázáno také početní peníze dodávati; odtud známe ony z r. 1610 a 1611 (Tab. XXIII. obr. 223.—226.).

Početní groše i peníze bývají velmi často probity dirkou k navlékání. Obyčejně razívali na počátku roku 2000—3000 penízů početních, jež komoře české a účtárně z Hory Kutné a z ostatních mincoven posýlány.

O slezských mincích za Rudolfa II.

Za císaře Rudolfa II. šly tolary slezské rázu dvojího. Na oněch bez letopočtu (Tab. XXV. obr. 248.) vidí se v líci panovník na levo obrácený bez koruny, s okružím a brněním na poprsí. Za obvodkem opis: RVDOLPHVS × II × ROM × IMPERA × HVN × BO × REX (znamení: malá lilie dvojitá).

Na rubu říšský orel s korunovaným rozčtvrceným štítem na prsou, uprostřed něhož štítek se slezskou orlicí. Koruna císařská sáhá za obvodkem v opis: · ARCHIDVX × AVSTR × DVX · BVR · ET · SILESIÆ · Průměr 42 mm.

Tolar z roku 1587 (Tab. XXV. obr. 249.) podobá se šedesátníkům. Má v líci korunovaného panovníka až po pás s žezlem v levici a žezlem v pravici. Za obvodkem opis: RUDOLPHVS · II · D : G · RO · IM · S · A · GE · HV · BO · REX ❀

Na rubu říšský orel se štítem korunovaným, ověšeným zlatým rounem, na rozčtvrceném česko-uherském znaku v prostřed umístěna ve štítku slezská orlice. Nad obvodek sáhá koruna cís. v opis: ARCHIDVX · AV · DVX (znamení: dvě sekery skřížené a pod nimi ležatý křížek) BV · ET · SILESIAE 1587 Průměr 41·5 mm.

< Dukát (Tab. XXV. obr. 250.) ukazuje v líci postavu panovníka obrněného v levo v příč až do opisu sáhajícího a vedle rozdělený letopočet 15 | 87. Opis: RUDOL · II · D : G · R · I · | (mezi škorněmi znamení dvou seker skřížených a pod nimi ležatý křížek) | · S · | A · G · H · B · REX

Na rubu korunovaný, rozčtvrcený štít česko-uherský, dole zaokrouhlený a zlatým rounem lemovaný. Opis za obvodkem od koruny: ARCHID · AVS · DV · | · B · E · SILESIAE · Průměr 24·5 mm. >

Početní peníze komory slezské známe z let 1584 (se známkou MK), 1585 (s toutéž), 1588 (Tab. XXV. obr. 251.), 1604 a 1607.

Popíšeme vyobrazený, který odchyluje se od onoho v díle Hugona svob. pána ze Saurmy-Jeltsch*), že koruna lícní v opis vyniká. Byl objeven v Čáslavi a uložen ve sbírce p. officiala Jana Nováka.

---

*) Schlesische Münzen und Medaillen. Namens des Vereins für das Museum Schlesischer Alterthümer herausgegeben von Hugo Freiherrn von Saurma-Jeltsch. Breslau 1883. Text a LV tabulek. Na tab. XXXVII. obr. 29. jest dotčený početní peníz. Dílo toto obsahuje též slezské mince městské, biskupské i jiných k ražbě oprávněných držitelů zboží.

Týž ukazuje v líci ve štítku srdcitém pod knížecí korunou slezskou orlici a kolem perličkovitý obvodek nahoře pro korunu otevřený. Opis: +RAIT-PFENNIG · DER · CAMER · BVCHALT+ Obruba rovná a vroubkovitá.

Na rubu ozdobné R korunované císařskou korunou a s obou stran písmene 8 | 8 to jest 1588; kolem routovitý obvodek nahoře otevřený pro korunu, jež sáhá svrchu v opis: IM · FVRSTENTVMB · SCHLESIEN (trojlístek bez řapíku). Obruba jest soustředně perličkovitá. Tento početní peníz komorní účetny slezské jako mnohé české na obvodku probit dirkou. Průměr 24·5 mm.

V Kladsku byla obvyklá mince slezská.

Synové Jindřicha staršího, knížete Münsterberského a hrabího Kladského, prodali hrabství Kladské se svolením stavů Českých rakouskému pánu Oldřichu z Hardeka za 70.000 zl. rýn., načež podědil je bratr jeho Hanuš, od něhož r. 1534 dostalo se králi Ferdinandu I. a r. 1537 Janu z Pernštýna. Když synové tohoto pána r. 1548 se svolením krále i stavů českých prodali je solnohradskému arcibiskupu Arnoštovi a když měl podědit po něm Kladsko r. 1560 falckrabí rýnský Albrecht, opřeli se tomu stavové čeští a nepřijali falckrabího za obyvatele země České. Císař Maximilian II. učinil s vévodou r. 1569 narovnání, ve kterém tento upustil od nároků na Kladsko za náhradu 150.000 zl., a stavové kladští, přispívajíce značnou částkou k vyplacení svému ze zástavy, vymohli sobě na císaři Rudolfu II. dne 11. února 1578 majestát, že nemají nikdy od koruny a komory království Českého býti odcizováni, a tak stalo se opět Kladsko „zevnějším krajem“ země České.*)

Když r. 1587 komora dvorská a česká podaly zprávu z nařízení císařského k úradě nejv. úředníkům zemským, vytčeno v příčině mince v Kladště, jaká potíž tam jest. V Kladště nešla jiná mince než jako ve Slezsku, proti tomu česká mince nebyla v oběhu, a proto žádán císař, aby při minci běžné zůstalo se jako ve Slezsku, rovněž i při slezském groši, který vždy po dvou krejcařích počítán a platil dvanáct halířů. Jeho Milost neví, proč by krajina, vnitř koruny České ležící, neměla míti mincí v České zemi obyčejných. Jeho Milost uváží, jak by se tento nepořádek zastavil a rovnost v minci zjednána byla jako na jiných místech koruny České. Nejvyšší úředníci měli podati císaři návrh ku nápravě mince v Kladště.**)

---

*) Ottův Slovník Naučný. Díl VI. str. 488.

**) Sněmy České od léta 1586—1591. Díl VII. str. 174.

Usnešení sněmu obecního,

jenž zahájen byl dne 5. února 1577 a uzavřen dne 2. března na hradě Pražském.

(Rukopis v král. archivu zemském.)*)

O minci.

Co se mince v království tomto dotýče, ačkoli JMCská, slavné paměti, s stavy tohoto království uznavše při těchto cizích, lehkých a nehodných do toho království vnášených mincech velikú a znamenitú škodu v tom býti, o tom, která mince cizí brána býti má a které dokonce zapovědíny pod jistými pokutami, kdoby je přes to více do království tohoto vnášel, jsou, více než jedním sněmem, obzvláštně pak tím, kteryž léta pominulého 76 držán a v outerý po sv. Kyliánu (10. července) zavřín byl, vyměřeno a skrze mandáty JMCské, s vytisknutím při tom takových hodných a berných mincí, po krajích vůbec rozhlášeno, i také po městech na jisté časy o tom voláno a obnovováno býti jest mělo; ale že vedle takového JMCské, slavné paměti, s stavy snešení a nařízení, za jinými znamenitými JMCské zanedbáním, to k vykonání svému posavad přivedeno není, a pod tím vždy k další a větší škodě JMCské a tohoto království netoliko ty zlé mince v zemi zůstávají, ale vždy ještě více se vnášejí: i aby již skutečně tomu škodnému dále překaženo a to zlé zastaveno býti mohlo, JMCská s stavy tohoto království na tomto jest se konečně snésti ráčil, aby všecky a všelijaké ty cizí, mimo ty v artikuli o minci v výš dotčeném obecním sněmu léta 76, které brány býti mají, zejména položené, předkem komora JMCské a dále jeden každý, kteréhokoli stavu, kdožby té co měl, mezi tímto časem a svatým Jiljím nejprvé příštím konečně vybyl, a po vyjití téhož času hned již dále taková cizí mince velikú neb malá, buďto v trzích neb v půjčkách a v jakýchkoli příčinách, nic platiti a od žádného vydávána ani brána býti nemá. Pakliby kdo přes tento čas sv. Jiljí nejprvé příštího takové cizí mince a již tehdáž neplatné co za sebou za jakými pak koli příčinami zachoval, tehdy bude ji moci do mince JMCské buďto v Praze neb na Hory Kutny, anebo do Jochmsthalu, též do Budějovic Českých dodati, za kterouž jednomu každému vedle hodnosti a valvací jinou dobrou mincí bernou zvexlována, a ta cizí zlá v jedné každé JMCské minci na tu v předešlém sněmu nařízenou a jmenovanou českou minci zmincovaná býti má.

Což se pak zlatých salcpurských, též hišpanských, portugalských i jiných dukatuov, k tomu všelijakých korun a zlatých rejnských dotýče, JMCská vedle

*) Sněmy České. Díl IV. str. 106—108.

jistého snešení s stavy, po čemby ta jedna každá zlatá mince podle průby a zvalvování proti uherskému a českému dukátu brána býti měla, o tom skrze mandáty JMCské, o čemž doleji položeno, jak i strany jiných minci vůbec po krajích vysvětliti pominouti neráčí.

A jakož také strany puol groše bílého, který na sedm peněz malých bit býti má, v předešlém sněmu, jako o jiné minci, coby držeti měl, toho vyměřeno jest nebylo: protož takového groše malého podle rozvržení již také zrna držeti má hřivna šest lotuov a jeden kventl fejnu a kusuov 240 na hřivnu vcházeti má. A JMCské stavové poddaně žádají, aby JMCská to nařídíti a poručiti ráčil, aby menší mince, to jest groše bílé, též i groše po sedmi penězích malých, malé peníze bílé i malé ve všech mincech JMCské, pokudž nejvíce možné a zvláště tohoto roku, bita byla.

Jestliby pak po vyjití toho času sv. Jiljí kdožkoli buď z obyvatelnov království tohoto a zemí k němu příslušejících, aneb jiných cizozemcuov jakéhokoli stavu, řádu a národu, kupcuov, tolikéž židnov domácích i cizích, takovou zapovědčnou a cizí minci pod jakýmžkoli obmyslem, způsobem neb přikrytím do země vnášel a v tom kdežkoli postižen byl, toho se při tom při všem, jak by se k jednomu každému takovému, i také kdožby pagamenty skupovali neb ven z země vezli, pod jistými pokutami předešlými sněmy a zvláště 76 léta vyměřenými, zachováno býti mělo, a cožkoli strany mince v jiných artikulích a jistých příčinách nařízeno jest, ovšem zůstavuje.

A to všecko, předešlého sněmu i tohoto, strany mince nařízení, aby již skutečně beze všeho přerušení stále držáno a zachováno bylo, a jeden každý v tom věděl se jak dostatečněji spraviti, a cizí nehodné mince se vyvarovati: předkem JMCská od zavření sněmu tohoto v měsíci pořád sběhlém takové tolary, kteréž se tak po 70 krejcařích brátí mají (a mimo ty žádné jiné), též také zlaté všelijaké, mimo dukáty české a uherské, po čem který ten brán býti má, k zřetelnému spatření vytisknouti a podle JMCské mandátuov po kraji rozeslati a vůbec vyhlásiti pominouti neráčí. A dále to nařízení mince také má v městech Pražských i jiných královských, též panských a rytířských, v království tomto, vždycky při nejmenším ve čtyřech nedělích jednou v trhové dni o tom voláno a vůbec obnovováno býti, načež také hejtmané krajští a v městech Pražských JMCské hejtmané, aby se to tak bez přetržení po všech městech dálo, zvláštní pozor míti mají. A jestliže by v kterém městě purkmistr a konšelé toho zanedbali a tak se vedle předešlým i tímto sněmem o tom vyměření nechovali, to hejtmané nejvyšším ouředníkuom zemským, kteříž by tehdáž v Praze byli, ihned v známost uvésti mají; a též nejvyšší ouředníci zemští, obešlíc ty purkmistra a konšele toho města, več jim to obráceno a jaké trestání uloženo bude, tím aby se spravili.

A poněvadž pak prubíř zemský, ode všech tří stavův předešlým sněmem volený, k tomu ke všemu vedle povinnosti své dohlídati a bedlivost nad tím míti musí, za práci jeho z berně jest jemu jedno sto padesáte kop grošův českých svoleno. — — — — — — —

Mandát císaře Rudolfa II., kterýmž nařizuje se, aby cizí, nehodná mince podle usnešení sněmovního vybyta byla, domácí stará i nová mince aby za jinou směněna a ze země vyvozována nebyla, stříbro aby nebylo prodáváno, těžší mince aby nebyly zlehčovány, více ustanovuje se, po čem cizí mince brány býti mají. Přiložen seznam tolarů berných, dobrých i neberných, grošů, dukátů, korun.

NA HRADĚ PRAŽSKÉM, 1577, 25. dubna. — Tisk v knih. kníž. Jiřího z Lobkovic v Praze.

JMti císaře římského, uherského a českého krále oc. mandát a nařízení strany mince, která v království Českém a zemích k němu přináležejících, podle sněmovního v pondělí po hromnicích léta tohoto 1577 na hradě Pražském vyhlášeného snešení, jíti a která podle vyměřeného času a terminu, totiž po svatém Martinu, brána býti nemá.

My Rudolf Druhý, z boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, a uherský, český, dalmatský, charvatský oc král oc, arcikníže rakouské, markrabě moravské, lucemburské a slezské kníže, lužický markrabě oc Osvíceným, vysoce urozeným, urozeným a statečným, slovutným, poctivým a opatrným, knížatům, pánům, rytířům, vladykám, Pražanům, horníkům a městům, i jiným všem obyvatelnom a poddaným království našeho Českého a zemí k němu náležejících, duchovním a světským, věrným našim milým, milost naši císařskú a všecko dobré vzkazujíc, milostivě věděti dáváme: jakož o tom všickni vůbec dobrú vědomost máte, kterak někdy císař Ferdinand oc, pan děd náš, potom i císař Maximilian oc, pan otec náš najmilejší, slavných pamětí, skrze zřízení mincovní a mandáty otevřené dostatečně a pod jistými pokutami všecky zlé, lehké a nehodné mince po všem království Českém a zemích k němu náležejících vyzdvihnúti a přísně zapověděti ráčili; však přes to všecko zprávy nás docházejí, že se dosti dlouhý čas a až posavad netoliko ty prvé zejména zapověděné, ale také i jiné nové, zlé, lehké a nehodné mince do nadepsaného království Českého a zemí, k našemu a věrných poddaných našich k velikému ublížení a škodě i záhubě zhusta, vtrusují, proti tomu pak zase naše i jiné povolené a dopuštěné dobré mince ven z země vynášejí. Což jest nám příčinu dalo, že jsme k přetržení takové zemím i lidem škodlivé věci nemohli pominouti předně všecky dobré mince, kteréž jsou na stříž a zrno dotčených někdy císaře Ferdinanda oc a císaře Maximiliana oc bité a brány býti mají, totiž celý tolar za třiceti grošuov bílých, půl za patnácte grošuov bílých a čtvrt za půl osma groše bílého, potom také říšské celé a polou zlaté groše po desíti krejcařích, kteréž prvé v království Českém bité jsou, nicméně i saské groše po desíti krejcařích s obrazem anděla, též také staré české a rakouské groše, kteréž se s českými groši srovnávají, za devět peněz bílých, jakž jsou se o to všickni stavové předepsaného království Českého na dvou sněmích obecních, kteříž jeden minulého sedmdesátého třetího a druhý tohoto sedmdesátého sedmého léta držáni byli, jednomyslně srovnali, a proti tomu také i ty jiné cizí zlé, nehodné, lehké a neberné mince zase znovu valvovati, co neb po čem jedna každá platiti a brána býti má, do dvou rozdílných poznamenání uvésti a aby se tím jeden

každý spraviti mohl a spravil, vedle tohoto mandátu našeho císařského přibíti rozkázati ráčili. Avšak aby se takové zapověděné zlé mince tím snáze vybýti, a zase naše a jiné berné dobré mince do země neseny býti a v zemi zuostati mohly, a žádný sobě neměl a nemohl, žeby na něho ukvapeno bylo, slušně co ztěžovati: protož k vybývání, vyvexlování a prohandlování často psaných zapověděných zlých a nehodných mincí čas a lhůtu, jmenovitě do svatého Martina nejprvé příštího, dávati a při tom všem vuobec i jednomu každému obzvláštně, pod ztracením též zlé mince, poroučeti ráčíme, abyšte ty všecky zlé, lehké, nehodné a zapověděné mince v oznámeném času ven z země dokonce vybyli, vyplenili a od sebe odvedli, a dále žádných takových lehkých a zlých mincí do země nevozili, nenosili, nepřijímali ani nevydávali. Pakliby by komu mimo a přes ten čas co té cizí, zlé, nehodné a zapověděné mince přebývalo, že by ji v tom čase bezelstně vyvexlovati a prohandlovati nemohl: taková má do měst našich, kdež mince své míti a držeti ráčíme, totiž do Prahy, na Hory Kutny, Joachymstalu a Budějovic dodávána a jednomu každému za ni podle svrchu dotčené valvací zaplaceno býti. A jakož také při nadepsaném a nedávno minulém sněmu na tom zuostáno i od nás k tomu milostivě dovoleno jest, že již potomně český a uherský dukát sto a osm krejcaruov platiti a po čemby jiné cizí zlaté, totiž dukáty, rejnské zlaté, koruny a jiné zlaté mince jíti měly, valvovány býti mají, ráčili jsme to též milostivě nařídíti takové cizí zlaté mince zvalvovati a na obzvláštním poznamenání pro zprávu jednomu každému a vědomost, jak a po čemby každá brána býti měla, vedle tohoto mandátu našeho přibíti poručiti. Napomínajíc všech vůbec i jednoho každého obzvláštně, abyšte se podle tohoto našeho milostivého nařízení poslušně a poddaně chovali; zlých, nehodných a zapověděných mincí do často psaného království Českého a zemí našich dále zjevně ani tejně, nad to pak dobré mince ven z země nevozili a nenosili; neb jestliby se kdo toho dopustil a v tom postižen byl, ten nebo ti mají netoliko o tu všecku minci přijíti, ale i k tomu a nad to výš podle provinění a přestoupení bez šanování skutečně přísně trestáni býti. Ty pak pokuty a mince nám do komory naší připadnouti a třetí díl tomu, kdožby o takových přestupcích oznámil, dán býti má.

Ačkoli jsou pak svrchu psaní někdy, slavné paměti, císař Ferdinand oc a císař Maximilian oc mezi jiným také i to v mandátích svých přísně zapovědíti ráčili, aby žádný předně dobrých a starých mincí neměnil, stříbra nekupoval, ven z země nevozil, nepálil, nepřeháněl, nepagamentoval, těžších mincí nevystřeloval, neostřihoval, neupilovával ani nezrnil; však přes to se nachází, že někteří křesťané a zvláště pak židé proti tomu činiti, starých předně dobrých a vážných mincí měniti, lámati, páliti, pagamentovati, ostřihovati, stříbra kupovati, ven z země voziti a v tom nenáležitých kontrabantuov a škodlivých forteluov a obmysluov provozovati nepřestávají, což na znamenitou škodu a ublížení nám, království, zemím a věrným poddaným našim (jakž jsou toho i stavové království našeho Českého nemalé ztížnosti před nás předstírali) jest: i poněvadž jsme se na tom ustanovili, abychom nad těmi předešlými císaře Ferdinanda a císaře Maximiliana oc vydaným mincovním zřízením a vuobec vyhlášenými mandáty milostivú ruku držeti

ráčili a proti tomu činiti nikoli nedopouštěli, protož vás všech vuobec i jednoho každého obzvláště napomínati, vystříhati a přísně přikazovati ráčíme, abyšte naše a říšské, též i české staré i nové mince nevexlovali, stříbra nekupovali, neprodávali, nepálili, nepřehánčli, těžších mincí nevystřelovali, neostřihovali, neupilovávali, nepagamentovali, ven z země nevozili a v tom škodlivých fortelnov a obmysluov, zvláště pak falší při mincech, neužívali a se nedopouštěli. Jakož pak při tom všem, kteříž panství a statky své máte, též v městech a v městečkách všem vrchnostem od nás, neb na místě našem, i od jiných ustanoveným poroučeti ráčíme, abyšte nad těmi vyšlými mandáty a zřízením mincovním skutečnú ruku drželi, kteříždy pak přes toto milostivé napomenutí a výstrahu naši takových věcí se dopouštěli a postiženi aneb usvědčeni byli, k těm nebo k tomu každému pod kterýmžkoli právem, neb na čím zboží, kdo takové zapovědčné věci činíce, postiženi budou, podle provinění a vyměřené pokuty odnětím statku a spálením ohněm aby se přistupovalo a žádnému takovému nic nepromíjelo, ani jeden mimo druhého v tom šetřín a šanován nebyl. Na tom jistou a konečnou vuoli naši císařskou naplníte. Dán na hradě našem Pražském ve čtvrtek den sv. Marka, evangelisty Páně, léta oc sedmdesátého sedmého, království našich římského druhého, uherského pátého a českého též druhého. *Ad mandatum dom. electi imperatoris proprium.*

Berné tolary, kteréž v království Českém a zemích k němu přináležejících jíti a brány býti mají.

1. Císaře Maximiliana Prvního tolary, trojího rázu.
2. Císařské tolary, dvojího rázu.
3. Císaře Karla V. tolary po 72 kr., jednoho rázu.
4. Císaře Ferdinanda tolary, 11. rázu.
5. Císaře Maximiliana Druhého, dvojího rázu.
6. Krále Hišpanského tolary s Burgundským křížem, trojího rázu.
7. Staré Joachymstalské tolary, trojího rázu.
8. Jana krále Švedského tolary, jednoho rázu.
9. Kurfiršta Mohutského [sic] tolary, jednoho rázu.
10. Mohutský tolar, trojího rázu.
11. Kurfiršta Trierského tolary, dvojího rázu.
12. Kurfiršta Kolínského tolary, patera rázu.
13. Čtyř kurfištuov na Rejně tolary, jednoho rázu.
14. Falckrabské tolary, jednoho rázu.
15. Kurfištuov Saských tolary staré i nové, jednoho rázu.
16. Saské tolary, dvaadvaceterého rázu.
17. Kurfiršt z Brandenburku, jednoho rázu.
18. Administr. v Magdeburku, markrabě Joachym, jednoho rázu.
19. Biskup Salcburský, čtverého rázu.
20. Biskup Wirceburský, jednoho rázu.
21. Administrator Minsterský, jednoho rázu.
22. Biskup Minsterský, jednoho rázu.
23. Biskup z Kammerichu, jednoho rázu.
24. Biskup z Lutichu, trojího rázu.
25. Biskup Řezenský, jednoho rázu.
26. Falckrabě Fridrich na Rýnu, jednoho rázu.
27. Falckrabě Rejchart, jednoho rázu.
28. Kníže Hanuš Fridrich Saský starší, jednoho rázu.
29. Kníže Hanuš Fridrich Saský prostřední, jednoho rázu.

30. Kníže Hanuš Fridrich a Jan Vilím, knížata Saská, jednoho rázu.
31. Knížete Hanuše Fridricha Saského synové, jednoho rázu.
32. Knížete Hanuše Vilíma Saského synové, jednoho rázu.
33. Markrabě z Brandenburku, jednoho rázu.
34. Brandenburský tolar, trojího rázu.
35. Markrabě Hanuš z Kystrynu, jednoho rázu.
36. Kníže Hendrych z Braunšvejgu, čtver. rázu.
37. Kníže Erich z Braunšvejgu, patera rázu.
38. Knížete Juliusa Braunšvického, dvojího rázu.
39. Braunšvejcký tolar, dvojího rázu.
40. Knížata z Graubenhagu a Braunšvejgu, jednoho rázu.
41. Knížata z Julichu, jednoho rázu.
42. Juliišský tolar, trojího rázu.
43. Landkrabové Hesští, trojího rázu.
44. Knížata z Meckelburgu, jednoho rázu.
45. Meckelburský tolar, trojího rázu.
46. Knížata z Anhaltu, jednoho rázu.
47. Anhaltský tolar, dvojího rázu.
48. Hrabata z Henneperku, jednoho rázu.
49. Hennepersky tolar, dvojího rázu.
50. Opat z Fuldy, jednoho rázu.
51. Opat z Korveku, jednoho rázu.
52. Opat z Stabelu, dvojího rázu.
53. Opat z Morpachu, jednoho rázu.
54. Tornské abatyše tolar, jednoho rázu.
55. Hrabě z Hernberku, jednoho rázu.
56. Hrabě z Oldenburku, jednoho rázu.
57. Hrabata z Švarcenburku, čtver. rázu.
58. Hrabata z Mansfeldu, jednoho rázu.
59. Mansfeldský tolar, patera rázu.
60. Hrabata z Štolperku a Kinigšteinu, jednoho rázu.
61. Štolperský tolar, čtvera rázu.
62. Kníže Ludvík z Perlamontu, jednoho rázu.
63. Hrabata z Honštejnu, trojího rázu.
64. Hrabata z Ottinku, jednoho rázu.
65. Hrabě z Montfortu, dvojího rázu.
66. Hrabě z Ostfridlandu, jednoho rázu.
67. Hrabě z Regenštejnu, jednoho rázu.
68. Hrabě z Mersu, jednoho rázu.
69. Hrabství Glacské, jednoho rázu.
70. Město Kolín, dvojího rázu.
71. Město Ach, jednoho rázu.
72. Město Lubek, dvojího rázu.
73. Město Wurms, jednoho rázu.
74. Město Frankfurt, jednoho rázu.
75. Město Nornberk, jednoho rázu.
76. Město Řezno, dvojího rázu.
77. Město Ulm, jednoho rázu.
78. Město Goslar, jednoho rázu.
79. Město Eimbek, jednoho rázu.
80. Město Švabská Heil, jednoho rázu.
81. Město Išen, jednoho rázu.
82. Město Neumagen, jednoho rázu.
83. Město Erfurt, jednoho rázu.
84. Reicheimské tolary, jednoho rázu.
85. Města Kampen, Švoln a Deuenteru, šest: rázu.
86. Město Kampten, jednoho rázu.
87. Město Kostnic, jednoho rázu.
88. Město Tannen, jednoho rázu.
89. Město Premen, dvojího rázu.
90. Město Lunenburk, dvojího rázu.
91. Město Rostoky, jednoho rázu.
92. Město Magdeburk, jednoho rázu.
93. Město Braunšvejg, jednoho rázu.
94. Braunšvický tolar, dvojího rázu.
95. Město Kolmar, jednoho rázu.
96. Město Vratislav, dvojího rázu.
97. Město Nyssa, dvojího rázu.

Tyto tolary se k dobrým a berným tolaruom připojují.

1. Císaře Ferdinanda tolary, čtver: rázu.
2. Císaře Maximiliana tolary, jednoho rázu.
3. Arciknížete Ferdinanda tolary, jednoho rázu.
4. Arciknížete Karla tolary, jednoho rázu.
5. Kurfiršta Mohutského tolary, jednoho rázu.
6. Kurfiršta Trierského tolary, jednoho rázu.

7. Kurfiršta Kolínského tolary, patera rázu.
8. Kurfiršta Fridricha falckraběte při Rýnu tolary, jednoho rázu.
9. Kurfiršťské Saské tolary, jednoho rázu.
10. Saské tolary, dvojího rázu.
11. Kurfiršťské Brandenburské tolary, jednoho rázu.
12. Gustava krále Švedského tolary, jednoho rázu.
13. Biskup Virceburský, jednoho rázu.
14. Biskup Saleburský, jednoho rázu.
15. Biskupa Minsterského tolary, jednoho rázu.
16. Falckraběte Jiřího Hanuše z Feldensu tolar, jednoho rázu.
17. Trojích pánuov bratruov knížat Saských tolary, jednoho rázu.
18. Fridricha Viléma a Jana, obojích mladých knížat Saských tolary, jednoho rázu.
19. Jan Casimirus a Jan Arnošt, knížata Saská, jednoho rázu.
20. Hrabat Mansfeldských tolary, jednoho rázu.
21. Mansfeldské tolary, jednoho rázu.
22. Hraběte z Hernberku tolary, jednoho rázu.
23. Hraběte z Oldenburku tolary, jednoho rázu.
24. Opat z Stabelu, jednoho rázu.
25. Tornské abatyše tolar, jednoho rázu.
26. Hrabství Glacské, jednoho rázu.
27. Hraběte z Štolperku tolary, jednoho rázu.
28. Štolberkské tolary, jednoho rázu.
29. Hrabě z Moersu, jednoho rázu.
30. Město Kolín, jednoho rázu.
31. Město Ach, jednoho rázu.
32. Město Štrasburk, jednoho rázu.
33. Město Hamburk, jednoho rázu.
34. Město Embek, jednoho rázu.
35. Město Dortmund, jednoho rázu.

Poznamenání neberných tolaruov a jiných cizích, lehkých a nehodných mincí, kteréž po vyjití terminu svatého Martina podle valvací a jich hodnosti do mince JMCské dodávány a měněny býti mají, a dáleji brány a vydávány býti nemají.

1. Španělské krále Filipa tolary, platí šedesát pět grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.
2. Krále Kristiana v Denmarku tolary, padesát sedm grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.
3. Krále Fridricha v Denmarku tolary, padesát sedm grošuov dva peníze mišenské, jednoho rázu.
4. Denmarské tolary, padesát osm grošuov mišenských, jednoho rázu.
5. Krále Ericha Švédského tolary, padesát sedm grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.
6. Švédské tolary, dvaceti grošuov mišenských čtver: rázu.
7. Kardinála z Lotrinku tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.
8. Arcibiskupa Mohutského tolary, padesát sedm grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.
9. Arcibiskupa Kolínského tolary, padesát osm grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.
10. Biskupa Wirepurského tolary, padesát sedm grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.
11. Biskupa z Lutichu tolary, padesát pět grošuov dva peníze mišenské, jednoho rázu.

12. Biskupa z Lutichu tolary, padesát tři grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

13. Biskupa z Lutichu tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

14. Biskupa z Kammerichu tolary, padesát pět grošuov čtyři peníze mišenské, jednoho rázu.

15. Biskupa z Kammerichu tolary, padesát tři grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

16. Biskupa v Brixelu tolary, třiceti devět grošuov mišenských, jednoho rázu.

17. Biskupa z Bremu tolary, padesát šest grošuov dva peníze mišenské, jednoho rázu.

18. Biskupa Mindenského tolary, padesát šest grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

19. Administratora Minsterského a Osnabruckého tolary, 57 grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

20. Jana falckraběte v Simmeru tolary, padesát dva grošuov mišenských, jednoho rázu.

21. Falckraběte Volfganga tolary, padesát šest grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

22. Markraběte Albrechta z Brandenburku tolary, 57 grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

23. Knížete Hendrycha a Ericha z Braunšvejku tolary, 57 grošuov 5 peněz mišenských, jednoho rázu.

24. Knížete v Sofoji tolary, padesát čtyř grošuov mišenských, jednoho rázu.

25. Knížete v Virtenberku tolary, padesát čtyř grošuov 6 peněz mišenských, jednoho rázu.

26. Knížete Mechlburského tolary, padesát osm grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

27. Knížete Mechlburského tolary, padesát sedm grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

28. Knížete Mechlburského tolary, padesát šest grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

29. Knížete z Kurlandu tolary, padesát grošuov mišenských, jednoho rázu.

30. Knížete Fridricha z Lehnice tolary, padesát šest grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

31. Knížete Těšnického tolary, padesát sedm grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

32. Landkraběte z Leichtenburku tolary, padesát sedm grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

33. Markraběte v Masu tolary, čtyřiceti devět grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

34. Opata Korvejského tolary, padesát pět grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

35. Tornské abatyše tolary, padesát šest grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

36. Tornské abatyše tolary, padesát tři grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

37. Hraběte z Henneberku tolary, padesát sedm grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

38. Hrabatův Mansfeldských tolary, padesát šest grošuov čtyři peníze mišenské, jednoho rázu.

39. Mansfeldské tolary, padesát sedm grošuov šest peněz mišenských, a tytéž za padesát sedm grošuov dva peníze mišenské, jednoho rázu.

40. Hraběte z Švarcenburku tolary, padesát sedm grošuov, jednoho rázu.

41. Hraběte z Štolberku tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

42. Hraběte z Hagenau tolary, padesát sedm grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

43. Hrabat z Štolberku tolary, padesát šest grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

44. Hrabat z Hornu tolary, padesát tři grošuov dva peníze mišenské, jednoho rázu.

45. Gronsfeldské tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.

46. Pánuov z Pretarotu tolary, padesát tři grošuov čtyři peníze mišenské, jednoho rázu.

47. Pánuov z Pretarotu tolary, padesát dva grošuov mišen., jednoho rázu.

48. Pánuov z Pretarotu tolary, padesát tři grošuov dva peníze mišenské, jednoho rázu.

49. Reychaymerské tolary, padesát čtyř grošuov čtyři peníze mišenské, jednoho rázu.

50. Friszlandské tolary, padesát pět grošuov mišenských, jednoho rázu.

51. Friszlandské tolary, padesát dva grošuov pět peněz mišen., jednoho rázu.

52. Friszlandské tolary, padesát dva grošuov čtyři peníze mišen., jednoho rázu.

53. Friszlandské tolary, padesát čtyř grošuov čtyři peníze mišen., jednoho rázu.

54. Rygské tolary, čtyřiceti devět grošuov pět peněz mišen., jednoho rázu.

55. Torské tolary, padesát šest grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

56. Torské tolary, padesáte dva grošuov mišenských, jednoho rázu.

57. Reychamerské tolary, čtyřiceti osm grošuov mišenských, jednoho rázu.

58. Město Geneff tolary, padesát pět grošuov jeden peníz mišen., jednoho rázu.

59. Geneffské tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

60. Kauffpejrské tolary, padesát osm grošuov jeden peníz mišen., jednoho rázu.

61. Kauffpejrské tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.

62. Město Vismar tolary, padesát šest grošuov dva peníze mišen., jednoho rázu.

63. Města Vismaru tolary, padesát sedm grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

64. Města Kampten tolary, padesát tři grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

65. Hamburské tolary, padesát šest grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.

66. Města Lubeku tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

67. Města Hammel tolary, padesát sedm grošuov čtyři peníze mišenské, jednoho rázu.

68. Ober-Hammelské tolary, padesát sedm grošuov, jednoho rázu.

69. Města Verdy tolary, padesát osm grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

70. Herfurdský tolar, padesát šest grošuov šest penčz mišen., jednoho rázu.

71. Herfurdský tolar, padesát šest grošuov čtyři peníze mišen., jednoho rázu.

72. Pryzacheřský tolar, padesáte osm grošuov mišenských, jednoho rázu.

73. Triburkské v Priskavě tolary, padesát sedm grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

74. Město Cyrch tolary, padesát sedm grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

75. Cyrchské tolary, padesáte sedm grošuov jeden peníz mišen., trojího rázu.

76. Cyrchský tolar, padesáte sedm grošuov mišenských, jednoho rázu.

77. Cyrchský tolar, padesát sedm grošuov dva peníze mišenské, jednoho rázu.

78. Města Lucerny tolary, padesát šest grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.

79. Města Solodornu tolary, padesát sedm grošuov, jednoho rázu.

80. Šaffhauzerské tolary, padesát sedm grošuov šest peněz mišen., jednoho rázu.

81. Města Churu tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.

82. Města Galn tolary, padesát sedm grošuov čtyři peníze mišen., jednoho rázu.

83. Města Untervalden tolar, padesát šest grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

84. Untervaldské tolary, padesát šest grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.

85. Města Nejmagu tolary, padesát čtyř grošuov tři peníze mišenské, jednoho rázu.

86. Nevmagské tolary, padesát čtyř grošuov šest peněz mišen., jednoho rázu.

87. Nevmagské tolary, padesát čtyř grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.

88. Nevmagské tolary, padesát osm grošuov dva peníze mišen., jednoho rázu.

89. Pánuov z Pretarotu tolary, čtyřiceti šest grošuov jeden peníz mišenský, jednoho rázu.

90. Battenberské tolary, padesát šest grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.

91. Battenberské tolary, padesát jeden groš tři peníze mišen., jednoho rázu.

92. Battenberské tolary, padesát sedm grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.

93. Battenberské tolary, padesát sedm grošuov jeden peníz miš., jednoho rázu.

94. Battenberské tolary, padesát jeden groš tři peníze mišenské, jednoho rázu.

95. Battenberské tolary, padesát dva grošuov pět peněz mišen., jednoho rázu.
96. Battenberské tolary, padesát grošuov jeden peníz mišen., jednoho rázu.
97. Battenberské tolary, čtyřiceti dva grošuov dva peníze mišen., jednoho rázu.
98. Battenberské tolary, čtyřiceti osm grošuov mišenských, jednoho rázu.
99. Battenberské tolary, padesát tři grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.
100. Battenberské tolary, čtyřiceti tři grošuov mišenských, jednoho rázu.
101. Battenberské tolary, třiceti devět grošuov dva peníze mišen., jednoho rázu.
102. Hernberkské tolary, padesát sedm grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.
103. Hernberkský tolar, padesát jeden grošuov šest peněz mišenských, jednoho rázu.
104. Hernberkské tolary, padesát dva grošuov šest peněz mišen., jednoho rázu.
105. Hernberkský tolar, čtyřiceti šest grošuov dva peníze mišen., jednoho rázu.
106. Hernberkské tolary, čtyřiceti jeden groš pět peněz mišen., jednoho rázu.
107. Hernberkské tolary, čtyřiceti osm grošuov čtyři peníze mišen., jednoho rázu.
108. Hernberkské tolary, čtyřiceti osm grošuov tři peníze mišen., jednoho rázu.
109. Hernberkský tolar, čtyřiceti pět grošuov čtyři peníze mišen., jednoho rázu.
110. Hernberkský tolar, čtyřiceti pět grošuov pět peněz mišen., jednoho rázu.
111. Hernberkské tolary, čtyřiceti tři grošuov čtyři peníze mišen., jednoho rázu.
112. Hernberkský tolar, čtyřiceti grošuov šest peněz mišen., jednoho rázu.
113. Niderlandské tolary, čtyřiceti dva groše šest peněz mišen., jednoho rázu.
114. Niderlandské tolary, čtyřiceti pět grošuov mišenských, jednoho rázu.
115. Niderlandské tolary, padesát jeden groš jeden peníz mišen., jednoho rázu.
116. Niderlandské tolary, čtyřiceti devět grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu.
117. Niderlandské tolary, třiceti tři grošuov pět peněz mišen., jednoho rázu.

Tyto poznamenané groše jsou valvované a neberné.

1. Niderlandský groš po desíti krejcařích, platí osm grošuov mišenských, dvojího rázu.

2. Začínají se groše po třech krejcařích:

Šafhauzerský groš, patnáct peněz malých. Bernerské groše, patnáct peněz malých. Cyrcherský groš, patnáct peněz malých. Cyrské groše, patnáct peněz malých. Churerské groše, patnáct peněz malých. Solodornské groše, patnáct peněz malých, Untervaldské, uryské a švejcké groše, patnáct peněz malých.

3. Začínají se groše po dvou krejcařích:

Polské groše, jedenáct peněz malých. Polský groš, jedenáct peněz malých, dvojího rázu. Pruský groš, jedenáct peněz malých. Biskupa Vratislavského groš, jedenáct peněz malých. Vratislavský groš, jedenáct peněz malých. Lehnický groš, jedenáct peněz malých. Mansfeldský groš, jedenáct peněz malých. Slezské groše se sv. Jakubem, devět peněz malých. Braunšvejcké groše s Marií, deset peněz malých. Empcké groše s Marií, deset peněz malých. Goszlarské groše s Marií, deset peněz malých. Hannoberské groše s Marií, deset peněz malých. Oberhamliské

groše s Marií, deset peněz malých. Northeimiské groše s Marií, deset peněz malých. Gottinské groše s Marií, deset peněz malých. Herfortské groše s Marií, deset peněz malých. Hiltenshajmerské groše s Marií, deset peněz malých. Hoxerské groše s Marií, deset peněz malých. Regenštejnské groše s Marií, deset peněz malých. Niderlandské groše s Marií, sedm peněz malých. Niderlandské groše s Marií, pět peněz malých. Tešniské groše, pět peněz malých.

4. Začínají se zlé krejcary:

Polský krejcar, pět peněz malých. Churerský krejcar, čtyři peníze malé, 4 rázu. Untervaldeský, uryský a švejcarský krejcar, čtyři peníze malé. Rotvilenský krejcar, čtyři peníze malé. Goszlarský krejcar, čtyři peníze malé. Šafhuserský krejcar, čtyři peníze malé. Thoryšský krejcar, čtyři peníze malé, dvojího rázu. Niderlandský krejcar, čtyři peníze malé. Lucernenský krejcar, čtyři peníze malé, dvojího rázu.

5. Zlatá mince, jak a po čem, když vážná jest, v království Českém a zemích k němu náležejících brána a zase vydávána býti má.

Dupldukáty hišpanské platí tři kopy, jeden groš, čtyry peníze mišenské, jednoho rázu. Salcburské tři kopy mišenské, trojího rázu. Ferraské tři kopy mišenské, jednoho rázu. Mirandulandské tři kopy mišenské, trojího rázu.

Dukáty uherské, jedna kopa třidceti dva grošuov čtyry peníze mišenské, 4 rázu. Hišpanské, jedna kopa třidcet dva grošuov čtyry peníze mišenské, jednoho rázu. Tyrolské, jedna kopa třidceti dva grošuov čtyry peníze mišenské, jednoho rázu. Korytanské, jedna kopa třidcet dva grošuov čtyry peníze mišenské, jednoho rázu. Polské, jedna kopa třidceti grošuov pět peněz mišenských, dvojího rázu. České, jedna kopa třidceti dva grošuov čtyry peníze mišenské, jednoho rázu. Štyrské, jedna kopa třidceti dva grošuov čtyry peníze mišenské, jednoho rázu. Benátské, jedna kopa třidceti grošuov pět peněz mišenských, jednoho rázu. Vejdovy, jedna kopa třidcet grošuov pět peněz mišenských, trojího rázu. Falckrabovy, jedna kopa třidcet grošuov pět peněz mišenských. Glacské, jedna kopa třidceti grošuov pěti peněz mišenských. Salcpurkské, jedna kopa dvadceti devět grošuov šest peněz mišenských, trojího rázu. Biskupa Vratislavského, jedna kopa třidcet grošuov pět peněz mišenských. Reichštejnské, jedna kopa třidcet grošuov pět peněz mišenských. Minsterberkské, jedna kopa třidceti grošuov pět peněz mišenských. Vratislavské, jedna kopa třidceti grošuov pět peněz mišenských. Turecké, jedna kopa třidceti grošuov pět peněz mišenských.

Dukáty s křížem, jedna kopa dvadceti pět grošuov tři peníze mišenské. Dukáty s křížem, jedna kopa dvadceti čtyři grošuov čtyři peníze mišenské.

6. Koruny:

Papežské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský, sedmera rázu. Hišpanské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský, dvojího rázu. Niderlandské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Francouzské slunečné koruny, jedna kopa dvadceti dva grošuov jeden peníz mišenský. Slunečné koruny, jedna kopa dvadceti dva grošuov jeden peníz mišenský, 3 rázu. Francouzské, jedna kopa dvadcet jeden groš mišenský. Englické, jedna kopa dvadcet jeden groš mišenský. Florentinské,

jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský, 3 rázu. Mantuanské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Ferrarské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský, 2 rázu. Sofoiské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Parmské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Benátské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Majlandské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Lombardské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Mirandulanské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský. Švejcarské, jedna kopa dvadceti jeden groš mišenský.

7. Rejnské zlaté na zlatě.

Všecky dobré rejnské zlaté, kteréž mnoho rozdílných rázů jsou, když svou váhu zouplna mají, platí jednu kopu šest grošuov pět peněz mišenských.

Jak mandáty o minci vyhlašovány, ukazuje toto nařízení komory České šepmistrům a radě Kutnohorské:

(Original v archivu kr. hor. města Hory Kutné č. 2876.)

Svrchu: Slovutným a poctivým šepmistrům a konšelům na Horách Kutnách, přátelům milým.

Slovutní a poctiví přátelé naši milí. Na jaký spůsob J. M. císařská pán náš nejmilostivější s stavy strany mince, kterakby vuobec brána býti měla, narovnati se ráčil, z přiležících mandátuov a rozdílných poznamenání berných a nebených mincí šířeji porozumíte, protož Vám na místě J. M. císařské poroučíme, abyšte takový mandáty a poznamenání ihned na vratech rathauzních, a kdež toho sice obyčej jest, přibíti a vuobec, jakž nyní, tak potom každé čtyry neděle v trhový den až do sv. Martina nejprve příštího vyhlásiti rozkázati a nad tím, aby se rozkazu a jisté vůli J. Mti cís. zadosti dálo, skutečnú ruku drželi, jináče nečiníc.

Dán na hradě Pražském v středu po sv. Vítu léta 1577.

Císaře J. Mti raddy zřízené komory v království Českém.

Obnovená práva horní,

kteráž osoby sněmem zvolená s radami komory české a mincmistrem přehlédnouti a uvážiti měly.

1579. Souč. opisy v měst. arch. Hor Kuten.*)

Práva horní

nejjasnějšího a velikomocného knížete a pána, pana Rudolfa, toho jména Druhého, římského císaře, uherského a českého krále, s uvážením a snešením všech tří stavův království Českého horníkům starobylých a svobodných hor na Horách Kutnách, i jiným všechněm horníkům království Českého, **) kteří by je sobě koliv též i na nových horách při začátku oblíbili a zvolili, aby se jimi spravovali a řídili, znovu napravena a vydána.

Za ouřadu nejvyššího mincmejstrství urozeného pána, pana Vilíma staršího Oprštorfa z Duhu a Fridštejna a na Slavětících, císaře JMti rady, a hofmistra na Horách Kutnách Ludvíka Karla z Řasné.***)

Rudolf Druhý z boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, a uherský, český, dalmatský, chorvatský oc král, arcikníže rakouské, markrabě moravské, lucemburské a slezské kníže a lužický markrabě oc.

Jakož jsou na dobré a svaté paměti nejjasnějšího knížete a pána, pana Maximiliana, toho jména Druhého, volného římského císaře, uherského a českého krále, pana otce našeho nejmilejšího, všickni tři stavové, též nejvyšší mincmejstr náš, vše království Českého, i naši ouřednící horní na Horách Kutnách, nejednou vznášeli, oznamujíc, kterak že v právích jejich horních, která jsou jim od nejjasnějšího knížete a pána, pana Václava, toho jména Druhého, ale v počtu šestého krále českého a též krále polského, někdy předka našeho vydána, mnozí artikulové s nynějšími časy a obyčeji se srovnati nemohou a velicí nedostatkové při nich se nacházejí: i prosili jsou JMti též potom i nás snažnou žádostí, abychom jim práva horní nová a světlá, kteráž by se k těmto nynějším časům, obyčejům a zvyklostem lépe hoditi mohla, vydati ráčili. My pak znajíce jejich prosby slušné, spravedlivé a netoliko těm Horám Kutnám, ale i tomuto všemu království Českému a zemím k němu připojeným potřebné, s dobrým a zdravým rozmyslem naším, s uvážením a snešením všech tří stavův království Českého a radou rad našich, i nejvyššího mincmejstra a jiných našich ouředníkův horních, věrných milých, mocí královskou, jakožto král český, vydali jsme

*) Za základ položen jest v publikaci naší současný opis z archivu města Hory Kutny jakožto úplnější a správnější, srovnán však bedlivě s opisem, jenž naznačen jest letopočtem 1579 a chová se tamtéž v Hoře Kutné. Různá čtení, odchylky, doplňky jmenovaného rukopisu s letopočtem 1579 naznačeny jsou pod čarou. Tiskem proloženým naznačena jsou v textu slova vět, odstavců, na kteráž se dobré zdání Horníků, kterýmž bránili práv, řádů svých proti těmto obnoveným právům, vztahuje. Dobré zdání šepmistrů a rady na Horách Kutných vytištěno při sněmu 1580, kamž náleží.

**) Současný rukopis těchže práv horních s letopočtem 1579 má čtení: „v království Českém."

***) Odstavec tento nenachází se v zmíněném již exemplári práv horních s letopočtem 1579.

jim tato práva horní nová, jimižby se všickni nynější i budoucí naši ouředníci, horníci, kverci, nákladníci, jejich správcové i dělníci, jak při týchž Horách Kutnách, tak také kdež by se koliv v království Českém a zemích k němu připojených staré hory vyzdvihovaly anebo nové zjevily a rozmáhaly, řídili, tehdy týmž horníkům a nákladníkům na vůli dáváme, aby sobě hned při počátku, berouce propůjčku, buď tato práva Hor Kuten anebo Jochmstálská, která jsme také znovu napravili, snesouce se jednomyslně, zvoliti a jich pokojně užívati a jimi se spravovati a říditi mohli na časy budoucí, a to bez jich kverkův proměnění.

A protož všem našim horníkům na Horách Kutnách i jiným, kteří by sobě tato práva oblíbili, zvolili, a jim vydána byla, přísně přikazovati ráčíme, abyste je všickni ze spolka i jeden každý, kdož na těch horách kde jich užívají, náklady činí, buďto domácí nebo přespolní, pavuje, spravuje anebo dělá, podnikli, jimi se spravovali a vedle nich živi byli, a to pod uvarováním nemilosti naší a přísného trestání i pokut těmito právy vyměřených, kteréž žádnému v ně upadlému bez vědomosti a vůle naší, a budoucích králův českých, prominuty bejti nemají.

1. Oufad nejvyššího mincmejstra.

Ale nejprvé sluší věděti o osobách k těmto právům náležících: nebo by práva žádnému neprospívala, kdyby k tomu osoby zřízeny nebyly, které by na místě našem nad nimi ruku držely a jiné pod ně příslušející vedle nich řídily, soudily a spravovaly.

Protož jsme předně nařídili našeho mincmejstra nejvyššího v království Českém, kterémuž jsme, na našem místě, podle jisté instrukcí od nás jemu vydané všecky hory kovové a lidi horní v témž království k spravování poručili. K tomu se mají všickni naši ouředníci, horníci, kverci, správcové i dělníci v potřebách horních utíkati a nápravy při něm hledati. A viděloliby se komu, že by od soudcův horních ortelem neb vejpovědí, anebo čímkoliv jiným, obtížen byl, tehdy se všemi ztížnostmi svými i odvoláními od práva nikam jinam než před osobu naši, a kdybychom my v zemi nebyli před nadepsaného nejvyššího mincmejstra se odvolávati mají; tu se jednomu každému podle téhož práva, pod kterým jest mu se bezpráví stalo a od kterého odvolání vzal, a žádného jiného rozsuzování i napravení státi má.

A témuž mincmejstru nynějšímu i budoucímu mají všickni jiní ouředníci horní, horníci, kverci, jejich správcové, dělníci i jiní všickni, kteříž pod tato práva příslušejí, všelijaké náležité poslušenství zachovati, jako i nám.

Také nejvyššího mincmejstra ouřadu náleží, aby, vymieňujíc nejvyššího perkmistra v království Českém, hofmistra na Horách Kutnách, a jestli bychom mu koho více k radě horní přidali, i všecky ty, kteří jsou nám do naší komory peněžnými počty povinni a zavázáni, a důchody naše k sobě přijímají a z toho odpovídati povinni jsou, všecky jiné ouředníky a služebníky horní jako perkmistry, vrchní štejgíře a jiné, též hutní i při jiných k horám přísluše-

jících věcech zřízené, aby moc měl na ouřady i z ouřadův a služeb saditi, přísahy jim vedle uznání potřeb vydávati i napravovati; však byloli by jakého nového prvé nebývalého ouřadu nařídíti potřebí, toho nemá bez našeho vědomí a povolení učiniti.

Ale jestliby se kde na našich panstvích, nebo jiných královských svobodných i také duchovních gruntech, anebo na stavův gruntech, jaké hory zjevily a rozmáhaly, tak že by obzvláštního perkmistra zapotřebí uznal, má to na nás, a v nepřítomnosti naší na naše rady komory v království Českém vznésti: a nebudeli ve čtyrech nedělích pořád zběhlých na své vznešení, buďto v takových neb jiných pilných potřebách horních, odpovědi míti, poněvadž takové věci protahův míti nemohou, tehdy bude moci s uvážením nejvyššího perkmistra a jiných rozumných horníkův, našich ouředníkův horních, a kde jest na stavův gruntech také s radou pána gruntu, osobou hodnou, která by se k tomu ouřadu perkmistrskému hoditi mohla, i jiné potřeby horní nařídíti a opatřiti.

A pokudž by ty hory na našich panstvích, neb gruntech, byly a ještě tak mnoho užitkův nevynášely, aby perkmistru mzda odtud vycházeti mohla, tehdy nejvyšší mincmejstr má moc míti jemu z jiných našich, neb na duchovních gruntech, hor, kterým by bez ublížení bylo, placení mzdy, z počátku po třidcíti groších českých a potom, jestli by se hory rozmáhaly a práce jemu přibejvalo, vedle uznání nařídíti a to potud, pokudby ty nové hory tak mnoho užitku, aby mu odtud jíti mohlo, nevynášely.

Pakli by na stavův gruntech byly, tehdy, poněvadž my, vedle o hory a kovy s týmiž stavy snešení, toliko jeden díl desátku do jistých let bráti máme a stavové tři díly a perkmistr má jak nám, tak také pánu gruntu, přísahou zavázán býti: protož my také do těch let toliko jeden díl a pán gruntu tři díly služby neb mzdy perkmistrovi dávati máme. Ale kdyžby ta léta vyšla a ta druhá čtvrt desátku nám se zase navrátí, tehdy my polovici a pán gruntu druhou polovici dávati budeme.

Jestližeby v nepřítomnosti nejvyššího mincmejstra některej z ouředníkův skrze smrt aneb jakkoliv z ouřadu neb služby sešel, a s dosazením protahu míti nemohlo: tu má hofmistr neb perkmistr těch hor s jinými ouředníky horními jinou hodnou osobu do příjezdu nejvyššího mincmejstra na to místo opatřiti, ale nepotvrzovati. A uználi potom nejvyšší mincmejstr tu osobu k tomu ouřadu neb službě za hodnou, bude míti vůli ji k tomu ouřadu neb službě potvrditi, anebo jinou nařídíti.

Též nejvyššímu mincmejstru náleží, aby v městě Hoře Kutné, i všech jiných našich horních městech v království Českém, konšely sadil, a při sazení tento způsob zachovával: aby jeden každej z konšelův na Horách Kutnách dvě osobě, a při jiných horních městech nejmíň po jedné osobě, jakž kde od starodávna obyčej jest, na svém místě jmenoval; a nejvyšší mincmejstr má z těch osob poznamenaných na ouřady konšelské saditi. Pakli by mimo ty poznamenané osoby některé jiné dobře zachovalé sousedy, kteří při nejmenším tři léta s městem trpící by byli, k těm ouřadům hodnější býti uznal, toho při vůli

naší a nejvyššího mincmejstra zanechávámc, aby je k tomu, ač by koliv poznamenáni nebyli, na místě našem voliti mohl.

Potom má také i jiné všecky pořádky havířské, hašplířské, hutnické, šlychířské, trejvířské, a jak ty při každých horách obzvláštní jména mají a potřeba ukazuje, podle svého uvážení a uznání voliti, saditi a přísahy jim vydávati.

A po obnovení rady, hned druhého dne v každém městě horním, mají bejti povinni předešlej ouřad města a konšelé před nejvyšším mincmejstrem v přítomnosti obecních starších, a potom též i starší nad havéři, hašplíři i jiní všickni pořádkové, kteří na našem místě od nejvyššího mincmejstra sazeni bejvají, též druhého dne po obnovení jich ouřadův nejvyššímu mincmejstru z všech svých důchodův, příjmův i vydání pořádné počty činiti, tak abychom věděti mohli,*) jak jsou obecní dobré a starší své pořádky spravovali a opatrovali; a najdeli v čem jaký nedostatek, má to k nápravě přivésti, anebo na nás a v naší nepřítomnosti na naše rady zřízené komory v království Českém vznésti.

2. Ouřad a povinnost hofmistra.

A při Horách Kutnách, jakožto v tomto království Českém předních a jedněch z nejstarších hor stříbrných, jest od předků našich nařízen hofmistr; ouřad a povinnost jeho jest, aby všecky jiné nižší ouředníky řádně spravoval, nebo on tu na Horách Kutnách po nejvyšším mincmejstru přední ouřad na sobě má. A protož má k tomu ouřadu obrána býti osoba rozumná, v horních věcech zkušená, střídmá, dobrého a pokojného obcování, nezuřivá, aby přílišnou přísností lidí od sebe neodháněl, nýbrž každého volně vyslejchal, a když toho koliv potřeba, aby sám také dolův lezl, jak se jiní při svých spravování chovají přihlídal, a žádnému neslušných věcí netrpěl, ale, pokud nejvejš možné, ve všem mírnost a prostředek zachoval.

A toho má obzvláštně se vší pilností šetřiti, aby ouřadové všickni dobrými a hodnými osobami ctného obcování, při kterých se vážnost, pilnost a věrnost by nalezala, osazeni byli; a má je často napomínati, aby jeden každý ouřadu a povinnosti své dosti činil. A kteří by z dobrého řádu vystupovali a proti závazku svému činili, takových nemá trpěti, ale však s vědomostí nejvyššího mincmejstra ouřadu zbaviti a jinou hodnou osobu na to místo posaditi.

Též jemu náleží o všecky věci k horám potřebné pečovati, aby, pokudž možné, v ničemž žádného nedostatku při horách ani při hutech nebylo, zvláště z čehoby našemu užitku ujma přijíti mohla; ale aby každá věc časem svým opatřena býti mohla, dříví, kože, provazy, loje, obroky, uhlí, olovo, popely a cožkoli potřebí, aby, skrze nečasné jednání a příhodných časův zmeškání, nákladové naši i kverkovští nebyli zvejšeni.

Ale že sám osobou svou toho všeho stihnouti nemůže, protož jsou jiní ouředníci k tomu nařízeni, skrze které to jednáno bejvá, má je k tomu přidržeti

*) Rukopis druhý z r. 1579 má: „aby věděti mohl."

a napomínati, aby, která věc kterého ouřadu a povinnosti přísluší, toho ničímž neobmeškával; *však to vše s vědomostí* nejvyššího mincmejstra.

Také má hofmistr o každém nákladu našem horním i hutním věděti, a od písařův horních i hutních týhodní košty, totiž počet vydání, nákladův přijímati a přeslejchati; najdeli co nepořádného toho nedopouštěti, nýbrž před vydáním zastaviti, a když takové košty přeslechne a za pořádné uzná, má se v nich také sám vlastní rukou podepsati, a písař, kterej ty košty spisoval, též podepsati se má křtěným jmenem i příjmí. A podle toho má ouředník mince na tak podepsané košty peníze z naší mince vydávati a jinak nic. *A tak všecky věci* při týchž horách a hutech, i coby nejvyššímu mincmejstru náleželo, v nepřítomnosti jeho, a k našemu i obecnímu dobrému a rozmnožení hor přijíti mohlo, věrně a upřímně spravovati a opatrovati má.

Byloli by pak co tak těžkého, že by sám s radou i jiných přísežných ouředníkův napraviti nemohl, má to vznésti na nejvyššího mincmejstra a od něho naučení bráti. Má taky každého času, když soud horní držán bejvá, osobně v soudu seděti, leč že by pro jiná pilnější zaneprázdnění, nebo pro nemoc, což každého vymlouvá, přijíti nemohl.

3. Ouřad a povinnost urburéře.

K ouřadu urburéře náleží, aby o každém díle horním i dolovém věděl, také aby vrchní štejgíře, kteří při Horách Kutnách perkmistři jmenováni bývají, k ustavičnému do dolův a na vorty lezení přidržel, a o jejich lezení, co jsou spatřili a vyřídili, má každého času o každém dolu neb vortu zprávu přijímati, aby o tom o všem, jak v dolích a na vortích stojí, věděti mohl; a poználi z jich zprávy v čem jakej nedostatek, má to hned skrze tyž vrchní štejgíře, anebo sám svou osobou, pakliby co tak těžkého bylo, tehdy s radou hofmistra a všeho ouřadu horního napraviti. Ale kdeby pilnější potřeba byla, a že by se našich neb kverkovských velkých nákladův dotejkalo, nebo že by odpor mezi kverky o meze, jak se maršejdy jmenují, vznikl, nebo jiné velké příhody byly, tehdy pro jistší pravdy poznání a vyrozumění má sám také dolův lézti a očitě spatřiti.

A jakož urburéř o těch věcech, které na dni jsou, jako o stavení všelijakém, o čeledi, kde, kdo a jak dílo své vykonává, též o štolmejstrův čeládce koňské, o koních, aby jimi dělán a nezahálen bylo, také jak se při kavnách čeledi a v maštalích koním v potravách a jiných potřebách a úprava děje, nicméně než jako o dolových věcech věděti má. Protož má sám taky ke všemu přihlídati aniž se má ve všech věcech na vrchní štejgíře a štolmistra bezpečiti, a nemá na jejich opatrování, poněvadž se také při některých nedostatkové a nepilnosti nacházívají, spolíhati a se bezpečiti.

Urburéři také náleží vedle hofmistra o všecky jiné horám a dolům potřebné věci při Horách Kutnách pečovati, aby skrze nedostatky potřeb díla horní, užitkové naši i kverkovští nebyli obmeškáni; a čehoby sám opatřiti nemohl má oznámiti nejvyššímu mincmejstru a v nepřítomnosti jeho hofmistrovi, a společně sobě mají

radni a pomocni býti, neb tak přísahy, které jsou nám učinili, bez poškvrny zachovají.

Též má o všech nákladích horních i dolových věděti, jako i hofmistr, a obzvláštní zření míti, aby zbytečných a nepotřebných nákladův nedopouštěl; také má vedle hofmistra v soudu seděti a v nepřítomnosti hofmistra místo jeho zastati atd.

Tito všickni napřed oznámení ouředníci, totiž nejv. mincmejstr, hofmistr, urburéř, vrchní štejgíři a písař urburní příslušejí k těmto právům a ti slovou ouřad horní.

Císařská odpověď stavům českým na sněmu shromážděným na předložené mu některé artikule sněmovní v příčině zlé mince, vyvážení stříbra a pagamentů.

Bez datum. [1580, v únoru.] — Konc. v arch. čes. místodrž.*)

JMCská, pán náš nejmilostivější, ráčil jest v artikule ty, které jsou JMti od stavuov strany mince podány, bedlivě nahlídnouti a jich považiti.

A předně, kdež stavové na JMt vznášejí, kterak proti jistému stavuov s JMCskú císařem Maximilianem, toho jména Druhým, slavné a svaté paměti, na sněmu obecním, kterýž držán byl na hradě Pražském ve čtvrtek po neděli jubilate léta 76, strany vybejvání všelijakých zlejch a lehkejch mincí, (které téhož času vmnoze do tohoto království sou vneseny byly, jakby z tohoto království vybyty a zase proti tomu dobrá mince mohla uvedena býti, a která nebo jaká mince brána býti má, kterážto také v týž sněm zejména vložena a dostavena byla, kteráž v hodnosti stříbra, zrnu a stříži s tolary císaře Ferdinanda JMti, slavné paměti, tolikéž císaře Maximiliana v tomto království se srovnává) zůstání, snešení a srovnání, a vyšlým od JMti zápověděm a mandátuom nyní opět takovej dobrej a všeho království tohoto vysoce potřebnej řád, nařízení a snešení skrze kupce a jiné handléře a obzvláštně skrze národ židovský k protržení přišlo, a z toho sešlo, tak že již zase takových zlých, nehodných a prvé zapověděných mincí, a to vše proti jistému obecnímu sněmovnímu snešení, k nemalé škodě tohoto království, v velikém počtu a sumách vneseno jest: nad čímž všickni stavové nemalé ztížnosti slušně majíc, JMti poníženě žádají, aby nad takovým s JMtí, slavné paměti, císařem Maximilianem snešení a sněmovní nařízení milostivou a ochrannou ruku držeti ráčil, aby toliko ty od stavuov v předešlých sněmích i tomto jmenované mince a žádné jiné v tomto království vydávány ani brány nebyly od žádného, pod žádným způsobem neb obmyslem, jakby to koli se jmenovati nebo vykládati mohlo. A takové lehké, nehodné a zapověděné mince, aby mezi tímto časem a sv. Bartolomějem pod jistými pokutami vybyty a vyplenčny byly, a od žádného víceji se nebraly a nevydávaly, jakž týž artikul JMti

*) Sněmy České. Díl V. str. 670 a 671.

od stavuov podaný to v sobě šířeji obsahuje a zavírá. I znajíc JMCská takové stavuov vznešení slušné, spravedlivé a tomuto království vysoce potřebné býti, na jiném býti neráčí, než aby nad takovým s JMtí snešení a předešlými sněmy nařízení strany zápovědi jiných lehkých a nehodných mincí, buď na tolařích neb menších, z tohoto království vybytí a vyplenění, ruka ochranná držána byla, ano i vedle ponížené žádosti stavuov, aby toto nařízení o minci skutečně a bez přerušení a stále držáno bylo, skutečně nařídíti a skrze mandáty své vyhlásiti dáti ráčí, a aby nevědomostí nikdo se nevymlouval, aby taková o minci lehké a nehodné a v sněmích neobsažená zápověď o každých suchých dnech vůbec po městech Pražských i všech jiných, tak JMti jako Její Mti císařové, jakožto králové české, též panských a rytířských, provolávána byla, rozkázati, pod pokutou v artikuli sněmovním od stavuov doloženou.

Druhé, co se žádosti stavuov, aby JMCská ráčil s jinými zeměmi, k tomuto království připojenými, o to tak se snésti a je k tomu přivésti, aby se v tom artikuli strany mince o všem s královstvím Českým snesly, aby to všecko budoucně v tím trvanlivějším, dobrém a potřebném řádu státi mohlo, dotýče: JMCská takovú stavuov slušnú a potřebnú žádost v milostivé paměti své míti a o to s jinými zeměmi k tomuto království připojenými se vší snažností jednati dáti, a pokudž jen možné bude, i je, aby se v tom s stavy království tohoto srovnaly, přivésti ráčí.

Třetí, i nad tím podle předešlých sněmuov ruku ochrannou držeti ráčí: aby všem i jednomu každému, tak křesťanu, jako židu, pod pokutou zřízením zemským vyměřenou, vezení ven z země stříbra a pagamentuov, tolikéž i skupování a zase prodávání, zastaveno a zapovědíno bylo.

Čtvrté, kdež také stavové na JMt i tu žádost s ponížeností vzkládají, aby na tento čas více mince drobnější, totiž bílejch a malejch grošuov, a bílejch peněz bito bylo: JMt takovou jich žádost v paměti majíc, tak to nařídíti ráčí, že nad tím stavové dobře spokojeni budou.

Páté, co se ztížnosti od průbíře zemského na stavy vznešené dotýče: JMCská na jiném býti neráčí, než na takovú ztížnost s nejvyššími úředníky zemskými, a lidmi těmi, kteří tomu dobře rozumějí a v tom jisté skušení mají, bez dalších odkladuov zasednúti, a s radou jich tu věc vedle sněmovního snešení tak na místě postaviti, aby sobě stavové neměli dáleji v tom co ztěžovati.

Usnesení sněmu léta 1580.*)

O vybývání mincí lehkých z království Českého, a která mince brána býti má.

Jakož jsou stavové království tohoto s JMCskou císařem Maximilianem, slavné a svaté paměti, na sněmu obecném, kterýž držán byl na hradě Pražském ve čtvrtek po neděli jubilate léta Páně 1576, strany vybývání všelijakých zlých

*) Sněmy České. Díl V. str. 682—684.

a lehkých mincí, kteréž toho času vmnoze do tohoto království vnešeny byly, jakby z tohoto království vybyty, a zase proti tomu dobrá mince uvedena býti mohla, a která anebo jaká mince brána býti má, se o všem snesli, a v ten sněm zejména dostavena a jmenována jest: předkem všelijaká zlatá mince v témž JMCské s stavy na předešlých sněmích snešení v té hodnosti se zůstavuje, a dále mince na tolařích, kteréž v hodnosti stříbra zrnu a stříži s tolary císaře Ferdinanda JMti, slavné paměti, a tolikéž JMti císaře Maximiliana v tomto království se srovnávají; jako předkem kurfiřstů svaté říše, duchovních i světských, arcikníšat JMtí rakouských, falckrabí Georg Honza, falckrabí Rycharta, knížete Hanuše Fridricha saského staršího, knížete Hanuše Fridricha prostředního synův, knížete Hanuše Fridricha staršího, knížete Hons Viléma též saského, markrabí Joachyma Fridricha, administratora Magdeburského, i jiných markrabův Brandenburských, knížat Brunšvických, knížat Grubenhagenských, landkrabí Heského, knížat Mechlburských, knížat z Anhaltu, arcibiskupa Salcpurského, biskupa Virepurského, biskupa Minsterského, biskupa Kamerychského, biskupa Artychského, opata Fuldeckého, opata Kornejského, opata Štabelského, kláštera Tornu, hraběte z Hennebergu, hraběte z Hornberku, hraběte z Oldenburku, hraběte z Švorcenberku, hraběte z Mansfeldu, hrabat z Štolberku a z Kynigšteinu, hrabat z Hauštejnu, hraběte z Montfurtu, hraběte z Ostfrislantu, hraběte z Regenšteina, hraběte z Moers, hrabství Kladského, města Kolína při Rejně, města Achu, města Libeka, města Vurmusu, města Frankfurtu, města Nornberku, města Hamburku, města Kostlaru, města Halle v Švábích, města Issen, města Nissy, tří měst Kampten, Švalen a Deventer, města Kampten, města Konstancí, města Nejmagen, města Bremen, města Luneburku, města Rostoku, města Magdeburku, města Brunšveiku, města Erfurtu, města Vratislavě. Též také mince po šedesáti krejcařích, po třidceti a po desíti, což té již prvé v tomto království zdělané a bité jest, a tolikéž groše saské po desíti krejcařích, na nichž ráz anjela stojí, ta předce tak při tom zůstati a v té míře, nicméně groš široký starý český a též groš rakouský starý, kteříž v hodnosti rovni groši českému jsou, po devíti penězích bílých brániti býti mají, a groš bílý po sedmi penězích bílých, a groš malý za půl čtvrta peníze bílého; též bílé a malé peníze. A mimo ty aby žádná jiná mince v tomto království vydávána ani brána nebyla, tak jakž týž artikul v témž sněmu to o všem dále v sobě obsahuje a zavírá. Z kteréhožto sněmovního snešení a s JMCskou srovnání jest se to zřetedlně a patrně našlo a shledalo, že takové zlé a nehodné mince, téměř na větším díle z tohoto království jsou vybyty a vynešeny byly: než že již těchto časuov takové dobré a všemu království tomuto platné a vysoce potřebné snešení jest v zlehčení skrze kupce a jiné handléře, zvláště pak skrze národ židovský k protržení přišlo, z toho sešlo, že již zase takových zlých, nehodných a prvé zapověděných mincí, a to vše proti jistému sněmovnímu obecnému snešení, k nenabyté škodě tohoto království v velikém počtu a sumách vnešeno jest, nad čímž všickni stavové nemalou ztížnost slušně mají. Protož jsou se tiž stavové s JMCskou konečně na tomto sněmu snesli, tak aby toliko ty nahoře jmenované mince a žádná jiná v tomto království vydávána

ani brána nebyla od žádného pod nižádným zpuosobem anebo obmyslem, jakby to koli se jmenovati anebo vykládati mohlo; nýbrž jiné všecky a všelijaké mince, mimo ty výše položené, buď na tolařích, anebo jaké jiné menší minci, kdožby co měl, předkem JMCské komora v království tomto Českém, a tak dále i jeden každý, kteréhožkoli stavu, mezi tímto časem a svatým Matoušem nejprvé příštím konečné aby vybyl, a po vyjití toho času hned nic dále taková zapověděná nehodná mince, buď veliká aneb malá, v trzích, v půjčkách, v jakýchkoli zpuosobích a příčinách platiti a od nižádného vydávána ani brána býti nemá. Pakliby kdo přes tento čas svatého Matouše, nejprvé příštího, takové cizí mince, a již tehdáž neplatné, co za sebou za jakýmižkoli příčinami zachoval, tehdy bude ji moci do mince JMCské, buďto v Praze neb na Hory Kutny, aneb do Jochmstálu, též do Budějovic Českých dodati; za kterouž jednomu každému vedlé hodnosti a valvací jiná dobrá berná mince vyměněna, a ta cizí zlá v jedné každé JMCské minci zmincována býti má. Po vyjití pak toho výš psaného času svatého Matouše, kdožby koli z obyvatelů království tohoto a zemí k němu příslušejících, aneb jiných cizozemcův, kupcův a handléřův, jakéhož koli stavu a národu, tolikéž židuov domácích a z jiných zemí, takovou zapověděnou a cizí minci pod jakýmkoli způsobem a obmyslem, aneb ukrytím do země této vezl, aneb nesl, a s ní, kdežkoli na čích koli gruntech, přistižen byl: ten každý, kdož by jej tak v tom vyhledal a postihl, bude jemu moci takovou minci pobrati a k užitku svému, dadouc ji do mince, proti náležité (vedle hodnosti její) záplatě, obrátiti: pakliby ten s tu osobu, kterážby s takovou zapověděnou mincí se najíti dala, býti nemohl, tehdy bude jej moci právem toho města, městečka, aneb vsi obstaviti, a to právo povinno jest jemu na něm toho, jakž se nadpisuje, dopomoci. A toto nařízení strany mince, aby skutečně beze všeho porušení stále držáno bylo, má v městech Pražských i jiných královských, též panských a rytířských v království tomto, vždycky ve čtyrech nedělích a při každých suchých dnech, ve dni trhové a při jarmarcích o tom voláno a obnovováno býti, aby jeden každý nejinak, než vedle toho nařízení pod pokutou na to uloženou se choval. A kteréby koli město tak se nezachovalo, a toho provolání při každých čtyrech nedělích a suchých dnech, jakž svrchu dotčeno, se nevykonávalo, ta aneb takové jedno každé město má propadnouti puol třetího sta kop grošuov českých, a to polovici do komory JMCské, a druhá polovice k zemi. A stavové JMCské za to ve vší poddanosti žádají, aby konečně ve dvou nedělích po zavření tohoto sněmu mandáty po všech krajích království tohoto to všecko, jakž na předešlých, tolikéž na tom nynějším sněmu, jest sneseno a zavříno, zase obnoviti a milostivě rozepsati dáti ráčil. A obzvláštně pak stavové za to prosí, aby JMCská ráčil s jinými zeměmi, k tomuto království připojenými, o to tak se snésti a je k tomu přivésti, aby se v tom artikuli strany mince o všem tolikéž s královstvím Českým snesly, tak aby to všecko budoucně tím v trvanlivějším dobrém a potřebném řádu zůstati mohlo.

O pagamentích.

A kdež toho také jistá zpráva jest, že židé i jiní někteří pagament skupují a do mincí v tomto království nedodávají, a tudy pro vlastní své zisky dobré a přední mince spagamentují a ven z země nesou a vezou, pod tím přikrytím to činíce, jakoby na to nějaké povolení míti měli: protož aby nižádný jak z židův, tak z křesťanův, jakékoli povahy člověk by býti mohl, toho se více po dnešní den nedopouštěl; a kdožby pak v tom, an s takovou měnou a pagamentováním tak handluje a vůkol jde, buď dobrou minci za lehkou mění, a od kohokoli byl postižen, tolikéž jemu to pobrati, a tak se v tom, jakž vejše strany mince cizí nařízeno jest, zachovati bude moci, a k tomu každý v tom postižený aby na hrdle trestán byl. Nicméně také, což se vezení ven z země pagamentův dotýče, kdožbykoliv, buďto z obyvatelnov tohoto království aneb cizozemcův, v tom, žeby co od stříbra a zlata ven z země vezl aneb nesl, postižen byl: ten každý aby v pokutu zřízením zemským v artikuli V. XVII. vyměřenou upadl.

O minci drobnější.

Též také stavové toho potřebu velikou z mnohých příčin poznávají a JMCské za to poníženě prosili, aby na tento čas více mince drobnější, totiž bílých a malých grošuov a bílých peněz bito bylo: a na tom jsou se s JMCskou snesli, že do roka pořád zběhlého ve všech mincech v království Českém toliko polovice stříbra na tolary, a druhá polovice na touž drobnější minci se mincovati má.

O průbýři zemském.

Na tom jsou se také stavové s JMCskou snesli, což se ztížnosti průbýře zemského na stavy vznešené dotýče: že JMCská na jiném býti neráčí, než v takovou ztížnost s nejvyššími ouředníky a soudci zemskými bez dalších odtahuov nahlédnouti, a s radou jich tu věc, vedlé předešlého sněmovního snešení, tak na místě postaviti, aby sobě stavové neměli co v tom dáleji ztěžovati.

O hledání hor v království Českém.

Také jsou se stavové mezi sebou snesli, poněvadž z požehnání pána Boha v tomto království mnohé jsou případnosti a příležitosti k horám: že chtějí k ruce stavům do tisíce kop grošuov českých na hledání a šorfování caukův a kovuov všelijakých naložiti, té víry ku pánu Bohu jsouce, že pán Bůh z požehnání svého božského něco užitečného a dobrého naděliti ráčí; tak že bohdá bez takových stavům i lidem chudým ztížných prostředků, jak jsú těchto let z poddané lásky činili a činí, něco platného a užitečného JMCské a tomuto království se způsobiti bude moci. A jakým způsobem a skrze které osoby to bude míti řízeno býti, to stavové tímto sněmem nejvyšším ouředníkuom a soudcům zemským v moc dávají, aby o tom při nejprvnějším soudu zemském nařízení učinili mohli.

Komora dvorská žádá jmenem císaře Rudolfa II. komoru českou za dobré zdání, zdali by nebylo s prospěchem, aby česká drobná mince na zrnu zlehčena byla, tak aby do ciziny vyvážena nebyla, ale v zemi zůstala.

V Praze, léta 1581., 12. ledna. — Německý koncept v archivu c. a k. fin. ministerstva financí ve Vídni.

Jeho římsko císařská Milost, náš nejmilostivější pán, dává milostivě oznámiti české komoře k její obšírné zprávě ze dne 17. prosince, týkající se české mince, že to Jeho Milost při takové zprávě a k tétéž přičiněném dobrém zdání zůstavuje; poněvadž ale ukazuje každodenní zkušenost, že se děje ku škodě Jeho Milosti a vší zemi, poněvadž tatáž česká hrubá i drobná mince ztrácí se skoro všecka mimo zemi a zajisté pro svou vnitřní dobrou hodnotu na jiných místech se láme a zase na horší minci zmincuje, aby komora téhož bedliva byla a Jeho Milosti dále radou a míněním svým sloužiti, jak by se to zastavilo, a jest-li by nebyla pomoc proti tomu, aby aspoň mince drobná, jež hlavně zemi a obyvatelům k dennímu pohodlí určena jest, poněkud v zrnu i stříži zlehčena byla a tím se v zemi udržela, aby také nebyla v odporu k říšské měně, protože drobná mince tato beztoho ne dále jen v království Českém a přivtělených zemích běžna jest, jakož k takové potřebě určena jest, jak oznámeno, čímž by všecko lámání a zapovědělé vyvážení zamezeno bylo a země k potřebě všední stále drobnou mincí byla opatřena. Na to má komora pomýšleti a Jeho Milosti oznámiti, co by v té příčině bylo činiti.

Dáno v Praze, dne 12. ledna 1581.

Pavel Griemiller z Třebska, nejvyšší průbýř království Českého, podává nejvyšším úřadníkům, soudcům zemským a všem třem stavům na sněmu obecním v Praze shromážděným zprávu o stříži i zrnu, a povinnostech průbýře zemského.*)

1583, 25. listopadu. — Orig. v arch. Třeboňském.

„JMtem nejvyšším pánům, pánům ouředníkům a soudcům zemským a všem třem stavům království Českého, nyní na sněmě obecním shromážděným, zpráva strany stříže a zrna, též povinnosti průbýře zemského, ode mne Pavla Griemillera z Třebska, nejvyššího průbýře zemského království Českého.“

Krátké poznamenání povinnosti průbýře zemského strany stříže.

Předkem, průbýř zemský podle povinnosti, závazku a přísahy své, kterouž jest zavázán stavům království tohoto, stříže a zrna domácích mincí všech stříbrných i na zlatě tak se dotýkati a opatrovati má, jakž od starodávna na Horách Kutnách toho dobrý obyčej byl jest a posavad trvá, to také starobylými privilejemi a majestáty králů Českých a nyní mnohými sněmy stvrzeno jest.

---

*) Sněmy České. Díl VI. str. 420—423.

Item, přítomný jsa průbýř zemský aneb místodržící jeho s pomocí mincmistra a gvardeina JMCské každý verk na tolařích celých, půlky i čtvrti, nejprvé pláty černé, nežli se lorují aneb bílí, 1 m.*) jich se odvážiti má, nachází-li se jich 8 kusů a $^3/_4$, potom na menších pořádných a dobře zpravených vážkách závažím jich každý kus obzvláštně bedlivě se též koštovati a vyvážiti má, tak aby již nejvíce o perlu těžký a zase lehký nebyl. Našly-li by se více lehké o půl druhé perly nebo dvě, každý se vyvře a mincířům navrátí, což někdy z jednoho verku ze 200 marek 50, 60 kusů, více méně, jakž kdy pilně nebo nepilně dělají, se jich nachází; z těch musejí znovu zase půlky nebo čtvrti k druhému verku se dělati, a to jest škoda jich, kdyby se pouštěly byla by škoda země a vyšli by tolaři lehcí na váze, jakž toho mnoho nyní se trefuje. Z toho pak žádný jiný VMtem odpovídati povinen není nežli průbýř zemský, načež jsou pokuty těžké, VMtem dobře vědomé. Což se pak na druhou stranu mimo perlu půl druhé více těžkých dotýče, to jsou na škodu JMCské, ty se zase snadno ujíti a opraviti mohou, však obojího se ušetřiti musí.

Item, podle toho jeden tejden vychází druhý verk na Horách Kutnách, buď od bílých grošů, malých grošů, bílých peněz někdy ztíží 100 neb 150 m. více a míně, ty se též z té jedné hromady, plátové černí váží na 1 m. půl a čtvrt a každé odvážení jich vyčítá se, bílých grošů na m. vcházeti musí 127 kusů, polougrošíků**) 240 kusů. V tom pak obojím verku pasíruje se mincířům vajše i míně 4 kusy, nebo se to tak zouplna na míru nemůže rovnati, než bylo-li by opět více kusů nad ty 4 jako 6, 7, 8, 10, to by bylo zemi na škodu, a o to lehčejší zase JMCské na škodu; tolikéž v bílých penězích tu se jim propouští i v malých penězích 10 kusů, mimo to což jich taktéž na marku vcházeti má, ale těch toliko v roce jeden verk při vánocech se mincuje, a tak cožby se tu již vejše na škodu při kterém tom verku které těžké nebo lehké našlo, žádný se ten verk nepouští ale ihned zase navrátiti musí, to oni zase brakovati a přebírati musejí, ažby na tu váhu přišlo, jakž náleží. Pakli by vajše se předce lehký nacházel, zouplna jej zkaziti, šmelcovati a znovu mincovati musejí, a to jest škoda mincířův těch, i JMCské žádného to užitku nenese. O to já v těch místech mnohé a časté odpory, nesnáze až do zošklivení nésti a snášeti musím, načiž pak ode mne a místodržícího mého zvláštní bedlivost se drží, to jest z strany stříže nyní až posavad na Horách Kutnách má obzvláštní práce a povinnost, což se každého týhodne to tu dvakrát řídí; na to chovati musím místodržícího svého, osobu hodnú, a zvláštní službu jemu platiti, ten také, potřebí by bylo, aby přísežný byl a bedlivěji opatrovati by to musil, žádného se v tom neostejchajíc. Z toho pak a z té stříže opatrování, zemi vysoce záleží, průbýři zemskému nejmenšího užitku neboližto jaké kořisti nejde, než ústavná práce, outraty nemalé a nejvyšší ošklivost.

Co se zrna dotýče.

Z též mince Hory Kutny každý týden jse mi od gvardejna JMCské skrze

*) 1 marka čili 1 hřivna.

**) malých grošů.

místodržícího mého z každého verku tolarového jeden celý ort již sprekovaný od nich poznamenaný, při tom z druhého verku buď grošů bílých, grošů malých, penéz bílých i malých, z tykle slitý canek, z kteréhož potom stříž se dělá, $^1/_2$ lotu ztíží, a též mince vyšlé 3 gr. č. a to k průbě zrna do domu mého odsýlá; ačkoli nyní skrze zlý fedrunk při komoře nedávají mi se než tři grošíky malých grošů, a ty sotva na jednu průbu průbýři zemskému postačí, jestliže by kdy z potřeby druhá se vzíti měla, není odkud, protož v tom artikuli potřeba nápravy, aby ještě tři grošíky přidány byly, bez čehož nemůže býti, a tak by se s jinou mincí srovnalo, za tři gr. č. by se do roku sešlo okolo 18 nebo 20 gr. č. nejvíce; a tak všeho toho, což se nyní od Hory z mincí všech strany zrna průbýři zemskému by sjíti mohlo i s tím, což se od starodávna od krále Českého průbýři zemskému s tou se jeho i váš mince k průbám okolo padesáti kop gr. č. dává a více nic. A což se pak kusů rozdílných mincí z každého verku k průbě zrna vydávání průbýři zemskému dotýče: nic více nežádám, než což k tomu zapotřebí jest, a což od starodávna na Horách Kutnách se dává, ačkoli něco toho krátce v sněmě jednom jest dotčeno, ale bude potřebí pro budoucí o to nesnáze a odpory šířeji vyspecifikovati.

Jaké pak při této povinnosti mé strany též stříže a zrna i v jiných artikulích tu na Horách Kutnách s některými osobami odpory a ztížnosti jsou, kteréž brzkého opatření potřebovati budou, to dále, když páni komisaři strany hor k tomu nařízení v těch místech, kdež náleží, spraveni ode mne budou, slušně-li se o povinnost svou k dobrému zemi zasazuji anebo nic, vyrozuměti ráčí.

Strany jiných mincí tří v tomto království.

Co se pak mince Pražské, Jochumstálské a Budějovské, též stříže a zrna jich na zlatě a stříbře k opatrování průbýře zemského dotýče, v dobré paměti stavům království tohoto zůstává, že jest mi z počátku na to všecko vysoká povinnost dána, kteréžto chtíc já rád v těch místech zadosti činiti pro dobré země, toho se jest mi hned z počátku povoliti nechtělo, pročež sem na stavy to vznésti a nemohu-li v tom fedrován býti, abych takového závazku těch tří mincí propuštěn a toliko při povinnosti Hory Kutny samé zůstaven byl, žádal, ale toho jest mne od VMtí potkati nemohlo; ale ihned s JMCskou jest ten artikul před osmi lety s VMtmi snešen, vyhlášen, abych já se těch všech mincí, jakožto i na Horách Kutnách, strany stříže a zrna náležitě dotýkal. Jakož pak JMCská o tom pánům komorátům jedním i druhým psaním, aby se tomu všemu zadosti stalo, dostatečně poroučeti ráčil, ale až posavad nic toho se jest nevyřídilo. Ale cizozemci a odporníci moji všelijak jsou toho bránili a na zošklivení mé mnohé postranní zprávy pánům komorátům i někdy VMtem dávali, žeby to byly nějaké nové věci, prvé v těch místech nebývalé, JMCské na škodu a já že toliko tu svých kořistí hledám. Nejsouce tak daleko proti tomu, abych já zrna opatrovati neměl, než stříže se mně dotejkati všelijak brání, jakož mi před třmi lety z komory na samo zrno bez stříže dvoje poručení dáno bylo, k tomu i průby verkovní z Jochumstálu jsou mi odsýlány byly, kteréhožto takového nedostatečného poručení, ani týchž průb samých sem k sobě přijíti nechtěl a posavad proti po-

vinnosti své a na škodu zemi přijíti nemohu, ale to vše až posavad při komoře České zůstává. Nyní pak také i to se od strany odporné mluví, že já o to vše zbytečně zaneprázdňuji a na stříž nastupuji, bez kteréž žeby průbýř zemský dobře býti mohl, poněvadž JMCská své tu také přísežné mincmistry a gvardejny má, a chcili o stříži věděti, že ji vždycky dostanu, m. tolarů nebo půl (jakoby cizí mince byla) uptati se mohu. Což pak mnozí z prostředku VMtí, na takové jejich lstivé a nepravdivé zprávy, nedobře vyrozumějíc a rozdílu činíc mezi stříží domácích mincí a cizí z jiných zemí mincí, zdáloby se jedno býti, což býti nemůže; nebo již z této napřed dotčené mé o stříži zprávy dobře a snadno vyrozuměti se může, že průbýř zemský každý verk jakkoli velký anebo malý, prvé než se zmincuje, vyvážiti a zkusiti musí do nejmenšího kusu všech mincí. Ale k valvování cizích mincí jest veliký rozdíl, k tomu se přijíti nemůže, než na tom dosti jest, když se toliko stříž do hřivny vyhledá i zrno její najíti a potom proti stříži a zrnu českému srovnati a zvalvovati se může. Sumou toliko od těch cizozemců toho se hledá, aby, jakož předešlá léta VMtem stavům království tohoto do sněmu takové osoby širokých spisů v německém jazyku podaly, a mezi jinými tento starý Hans Harder, kterýž nyní při puchhalterii jest, těch věcí s jinými původ byl, VMtem to předkládajíc, že průbýře zemského zbytečně chovati ráčíte, bez kteréhož žeby dobře bejti mohlo, načež pak od VMtí náležitou odpověď jest vzal, tak také tuto o to se všelijak starají, aby již průbýři zemskému stříž z rukou toliko, nemůželi více, vzata byla; a že po jich vůli ještě vše to nejde, všelijak mne postranně mezi VMtmi vošklivití nepřestávají. Jakož pak tento Harder nenáležité a nepravdivé řeči o mně mezi lidmi rozsívá, že bych já povinnosti své zadosti činiti neměl a mince cizí lehké valvovati se vzdaloval: čemuž já světle odpírám a VMtí služebně prosím, že takovým nepravdivým a zbytečným toho člověka řečem a zprávám na ublížení povinnosti mé a osoby mé nikoli místa dáti neráčíte; nýbrž v tom artikuli jest má stížnost do osoby jeho i před pány komoráty byla, že jest se on, bez osoby mé a mně o tom oznámení, sám o své ujmě, této poslední valvací dotýkati neměl, kterážto ne v čas předsevzata a publikována jest obecnému lidu více ke škodě nežli k prospěchu s velikým jich naříkáním po krajích byla, což že sem já jemu té valvací jeho naposledy podepsati nechtěl ke mně zvláštní nelibost jest vzal, a kdyby se mně i to bylo v známost uvedlo, ani bych tehdy bez dovolení VMtí toho se co dotejkati mohl, neb o tom prvé již sněmem strany všech cizích mincí, jak se při tom chovati mělo, jisté vyměření jest a také i předešle ode mne takové mince menší na díle všecky na můj vlastní groš valvovány byly. A tak mne v té příčině tento Hadr neboližto Harder neslušně, nevinně a nenáležitě stiehá; a nežlibych v těchto příčinách, jak strany stříže a zrna, ve všech těch místech proti závazku a povinnosti své, proti svědomí svému, starobylým privilejům VMtí, svobodám, sněmům, na škodu zemi co toho od osoby své jinačiti, umenšiti, zlehčiti měl a dopustil, raději všecka ta nejvyšší ošklivení s nasazením života svého k dobrému VMtí a vlasti své podstoupiti, anebo s poctivostí časem svým vší této práce časně se zbaviti chci. Jestliže mi pak to od VMtí sněmem zjevně nařízeno a, já snad že bych tomu

tak daleko nerozuměl, ukázáno bude, abych od takové stříže v dotčených mincech upustil a toliko zrno opatroval i v jiných artikulích se spokojil: v tom ve všem jakožto povolný služebník VMtí poslušně chovati se chci. A poněvadž jest to nyní sněmem tímto posledním na tom VMtmi postaveno, aby páni komisaři VMtí na Hory nařízení při komoře české mezi tímto časem a budoucím sněmem všecky tyto ztížnosti mé k místu a konci přivedli, toho již já očekávati budu, toliko kdyby to již jednou k své exekuci šťastně přivedeno bylo; by pak z týchž pánův komisařův, nemohlo-liby více, toliko dvě nebo tři osoby k tomu obrány a to prvé, než tento sněm k zavření svému přijde, byly. Mám tu naději, že všechněm těmto ztížnostem a nedostatkům mým za některú hodinu spomůženo bude a býti může. Čehož sem pro zprávu těchto věcí VMtem, milostiví páni, v spis uvésti, což nejkratčeji býti mohlo, pominouti nemohl. Datum v pondělí den sv. Kateřiny léta 83.*)

Rozkaz cís. dvorní komory, aby od hor psáno bylo jen německy.**)

(Sbírka horních zákonů od Schmidta IV. str. 55.)

(V překladu): Poněvadž Jeho Římská Katolická Milost, náš nejmilostivější pán učinil nařízení, aby expedice horní dála se v německé řeči, tudíž bylo nám nařízeno J. Cís. Milostí, aby všecky zprávy a žádosti psány byly každého času v jazyku německém k vyplnění této nutné potřeby. Čímž se umějte spravovati.

Dáno v Praze, dne 3. července 1587.

Císařská dvorní komora.

Mandát císaře Rudolfa II. po všech zemích koruny České rozeslaný, v příčině neuvozování do země a vybytí zlé, nehodné mince do času sv. Václava.

NA HRADĚ PRAŽSKÉM, 1588, 13. června. — Opis souč. v MS. arch. města Prahy, č. 1080, f. 998.

My Rudolf Druhý &c. Osvíceným, vysoce urozeným, urozeným, statečným, slovutným, poctivým a opatrným, pánům, rytířům, vladykám a městům, i jiným všem poddaným našim a obyvatelům království našeho Českého, markrabství Moravského a obojích knížetství Slezských a markrabství Horních i Dolních Lužic, jakéhož ti koli řádu a povolání jsou, milost naši císařskou a všecko dobré vzkazujem. Věrní milí! Jakož o tom všickni vůbec dobrou vědomost máte, kterak, slavné paměti, císař Maximilian, toho jména Druhý, pan otec náš nejmilejší, i my také potom a obzvláště léta pominulého sedmdesátého šestého s stavy království tohoto Českého na sněmích obecních strany zlých a lehkých mincí, kteréž od některých časův do tohoto království se vtrousily, jak by zase ven z země vy-

*) t. j. 1583.

**) Žádoucí by bylo nalézti original rozkazu, poněvadž jest poněkud slohem svým podezřelý, ač není pochybnosti, že podobný byl vydán.

byty a proti tomu dobrá mince brána a v týchž zemích zachována býti měla, srovnati a na to i mandáty naše otevřené a obzvláštně dvacátého pátého dne měsíce dubna, jinak ve čtvrtek den svatého Marka evangelisty, léta sedmdesátého sedmého a potom v pondělí den svaté Barbory [4. prosince] vosmdesátého prvního léta, vůbec vydati a pod skutečným trestáním zapovědĕti ráčili, aby žádný žádné jiné mince, než jakž v témž mandátě zejména a specifice doložena jest, proti sněmovním snešením do země neuvozoval, nevnášel ani nevydával. I poněvadž nyní opět netoliko taková zlá nehodná a zapovědĕná mince, ale také všelijaká sfalšovaná, jako tolary, puoltolary, bílé groše, poloupaci a krejcary, k zvláštní království tohoto škodě, do země se uvozuje a vnáší, nad čímž nemalou stížnost jmíti ráčíme; i jsouce té konečné vůle nad nařízeními našimi skutečně ruku držeti, ráčili sme předešlé mandáty zase obnoviti dáti, a aby se žádný nevědomím nevymlouval, všecky takové předešle vyhlášené, i nyní znovĕ do země vnešené, zle valvované a lehké mince, kteréž se bráti i nebráti mají, na zvláštní tabuli a knížce vytisknouti dáti. A aby takové zlé a nehodné a zapovědĕné mince tím snáze z země vybyty býti mohly, a naproti tomu naše a jiné dobré mince zase do země se vnesly a v ní zůstaly a žádný aby sobě, že naň tím uspíšeno bylo, stěžovati příčiny neměl, protož k vybývání, vyvexlování a prohandlování často psaných, zapovědĕných, zlých a nehodných minci čas a lhůtu jmenovitě do svatého Václava, nejprvé příštího, dávati a při tom všem vůbec i jednomu každému obzvláštně, netoliko pod ztracením takové zlé, zapovědĕné a nehodné mince, ale také statku, a kdyby toho neměl, hrdla, poroučeti ráčíme, abyste ji v oznámeném čase ven z země dokonce vybyli, vyplenili, od sebe odbyli a odvedli, a dále žádných takových zlých a lehkých minci, na mnoze ani na mále, tejně ani zjevně nevozili, nenosili, nepřijímali ani nevydávali. Jakož pak při tom všem, kteříž panství a statky své máte, též v městech a v městečkách všem vrchnostem od nás, neb na místě našem, i od jiných ustanoveným poroučeti ráčíme, abyšte nad těmi vyšlými mandáty a zřízením mincovním skutečnou ruku drželi, a aby se žádný nevědomím slušně vymlouvati nemohl, vůbec každého téhodne provolati a jednoho každého před škodou vystráhnouti dali. Na tom jistou a konečnou vuoli naši císařskou naplníte. Dán na hradě našem Pražském v pondělí po svaté Trojici léta osmdesátého osmého &c.

Snešení snĕmovní léta 1595 v pátek po sv. Dorotě.

(Vytištěno v Starém Městě Pražském u M. Daniele Ad. z Veleslavína.)

O prubíři zemském (str. F. 11.)

Co se prubíře zemského dotýče uznávajíce toho stavové, aby ten čas nařízen byl (poněvadž předešlý prostředkem smrti této časné z tohoto světa vykročil) velikou potřebu býti; nebo pomíjení takového prubování skrze vnášení cizích lehkých, rozličných minci do tohoto království velikou škodu Jeho Milosti císařské i stavům přineslo; protož všickni tři stavové za téhož prubíře zemského

na milostivou J. M. Cís. přímluvu volili jsou Jiříka Heydelia z Rassenštejna, nyní kancléře Starého Města Pražského, kterýžto jakby se podlé povinnosti a instrukcí sobě od stavů dané chovati měl, to jemu v známost uvedeno bude.

Z artikulů, které by měly býti předloženy stavům koruny České na sněmu zemském.
1595, 27. prosince.

Německý koncept v archivu c. a k. říšského ministerstva financí ve Vídni (Čechy).

— —

2. Poněvadž teď v říši a jiných zemích veliká rozdílnosť se nalezá při valvaci mincí, jakož tolar obecně se bere za 72, též tři a 74 krejcarů, dukát (zlatý) za 114, 116 a též docela za 120 krejcarů se přijímá a vydává: tudíž dobré tolary a dukáty v zemi vyměňují a tam vezou, kde nejvíce platí, a proti tomu dvoukrejcary, tříkrejcary, groše a jiná drobná mince se vnášejí. Což v přítomných válečných časech na hranicích nedá se zameziti a Jeho Milosť jakož i země velikou škodu trpí. Žádá tudíž potřeba nutná stavům tuto ujmu oznámiti, aby se poradili, jak na ten čas věc onu staviti, narovnati a v zemi dobrou minci udržeti.

„Tito artikulové na sněmu obecném, kterýž držán byl na hradě Pražském léta Páně tisícího pětistého devadesátého šestého v středu po neděli, jenž slove Devítník, (14. února) a zavřín téhož léta v středu po neděli Reminiscere (13. března) při přítomnosti nejjasnějšího knížete a pána, pana Rudolfa II., Římského císaře, Uherského a Českého krále, ode všech tří stavův království Českého svoleni a zavříni jsou.“

Z knihovny Lobkovické v Praze.

— —
— —

O horách a minci.

Dále pak také jest JMCská stavům to milostivě k uvážení podati ráčil, kterak by hory, z nichž předešle užitkové mnozí vycházeli, v tomto království zase k vyzdvižení přijíti mohly, tolikéž i, jak by mince dobrá v zemi zachována a zlá ven vybyta býti mohla, i šetříce toho stavové, že ti dva artikulové bedlivého uvážení a toho, co prvé o takových věcech rozjímáno a uvažováno bylo, pilného vyhledání potřebují, volili jsou z prostředku svého z stavu panského:

Jana nejstaršího z Valdštejna oc, Adama z Šternberka oc, Adama Slavatu z Chlumu a z Košmberka oc, Hertvíka Zejdlice z Šenfeldu oc; z stavu rytířského:

Václava Plesa Heřmanského z Sloupna oc, Jana z Vřesovic a z Doubravské Hory oc, Radslava Vchynského ze Vchynic oc; z stavu městského:

Jiříka Hejdelia z Rašenštejna, prubíře zemského a kanclíře Starého města Pražského; Matouše Žlutického, měštěnína Nového města Pražského; Martina

Fogle, měštěnína Starého města Pražského, a Zikmunda Kozla z Rejsentálu, primasa na Horách Kutnách, jsou volili.

Ti aby s nejvyšším mincmistrem království Českého aneb správcím téhož ouřadu a jinými horám rozumějícími osobami na to zasedli, všecko to, což tak prvé v těch artikulích obou uvažováno a na sněmích zavíráno bylo, rozvážili, v spis to uvedli a JMCské a nejvyšším ouředníkům zemským toho podali, a jakkoli dále JMCská s radou týchž nejvyšších ouředníkův a soudcův zemských to uváží, a o tom vyměřiti ráčí, to své místo míti má.

O nápravě mincovnictví v Čechách a zemích přivtělených sdělení české komoře. V Praze, 4. ledna 1597.

Německý koncept v c. a k. říšském ministerstvu financí ve Vídni (Čechy). Paračtní kniha z let 1596 a 1597.

Rudolf atd. Poněvadž rozhodli jsme se v minci nejen v říši ale také v našich královstvích a dědičných zemích staviti mnohé neřády, podvod a nehodné měnění dle všeobecné změny a reformy mincovnictví a proto nejen v říši a v krajích mandát o minci byl vyhlášen (jakož se i zde jeden exemplář přičiňuje) a dle rad našich k vykonávání jeho se přistoupí a poněvadž se těšíme, že stavové a města všude ho ohlásiti dali v koruně České a zemích přivtělených a též v jiných tyrolských a rakouských dědičných zemích a tím rovnosť v minci všude šetřiti se má, jak jen možno na všech místech a zvláště v koruně České v množství nastrkané a teď v oběhu jdoucí zlé, lehké mince, a proti tomu ze země vynášené dobré, stříbrné mince též nemírné zvyšování téže velice žádá dle vědomí vašeho v mnohých předešlých sněmích o tom uzavříno bylo.

Ale přece nebylo posud exekuce a vyplňování řádu mincovního dosaženo.

Aby se tedy zamezil neřád tento a z toho povstávající zkáza země, ukládáme, aby opětně o věci nutné bylo jednáno, a přejeme si, aby k držení řádu všude se hledělo a nám rady dobré v krátce byly podány. Chtějte toto ještě o nejbližším sněmu zemském fedrovati, jak dobře umíte. V tom jest naše milostivá vůle a jsme Vám milostivě nakloněni.

V Praze, dne 4. ledna 1597.

Zpráva král. komory císaři o článcích, které bylo by sněmu předložiti. V Praze, 1597, 10. ledna.

Německý originál v archivu c. a k. říšského ministerstva financí ve Vídni (Čechy).

— —

— — — Co se týče mince, jakož Vaše Milosť zvláště nařídila 4. t. m. raditi se o předmětě tomto, jak a jaká reformace mincovnictví podle mandátu Vaší Milosti pro říši chystaného také v koruně české zavříno by mělo býti k udržení dobré mince. V této věci sneseno v předešlém sněmu zemském, že věci o dolech

a minci zvláštními k tomu povolanými komisary vedle nejvyššího mincmistra i jiných lidí horních věcí povědomých mají býti uváženy, písemně složeny a Vaší Milosti a nejvyšším úředníkům a soudcům mají býti odevzdány. Jest věc obecně zemská a ačkoliv započato v říši s opravou, tedy pokládáme s naší strany za nejvhodnější cestu, že takové uvažování nejlépe se hodí nejvyššímu mincmistru vedle jiných mincovnictví povědomých a zemí k témuž zvolených, kteří dle nařízení Vaší Milosti od české dvorní kanceláře v krátce se sejdou za předsednictví nejvyššího komorníka od stavů k témuž ustanoveného, načež zpráva se podá.

J. H. z Kolovrat m. p.
St. G. H. ze Šternberka m. p.
Humprecht Černín m. p.

Žádost Maří Majdalény z Řásné, vdovy po Jiříkovi starším z Řásné, kolků řezači r. 1599. zemřelém, ku dvorské komoře v příčině odměny za práce čtyřicetileté pro mincovny České, když dle nařízení komory dvorské z dne 15. dubna 1600 měla vdova býti zbavena výroby kolků pro nedostatečnost nástrojů a tovaryšů, a dílo toto svěřeno býti mělo Hanuši Klementu, druhdy tovaryši Jiříkovu, který měl vzory vyřezati a dvorské komoře zaslati. (Numism. Zeitschrift 1889: H. Rappe, Die Münzstätte Kuttenberg. Str. 305.)

„Já ubohá, hluboce zarmoucená vdova, která teď kromě Boha a J. Cís. Milosť k nikomu nemá útulku než jen k Jich Milostem pánům radům, prosím pro Boha, abyste ráčili mě v milosti vyslyšeti, by Bůh sám Vaše Milosti také chtěl vyslyšeti. Pokud se týče řezání železa (kolků), v čemž jsem nyní, Bohu buď žalováno, zcela opuštěna, ana dívati se musím, jak se na mém šťoku razí a jinému, ne mně se mzda vyplácí.

Já ubohá vdova musím teď v mém stáří od domu k domu vypůjčovati, běhati a vynášeti, což mi denně mnoho hořkých chvil působí.

Vaše Milosti nechť ráčí laskavě si připomenouti, jak drahný čas můj milý hospodář zesnulý jeho římsko-katol. Milosti ne s obyčejnými, ale vysoce důležitými věcmi sloužil.

Protože vždy při vysokém cís. dvoře obyčejem bývá, že věrné služebníky pro stáří, když sloužiti již nemohou, ze služby propustivše, vždy těmto osobám udělí milosť aneb provisi.

Tak můj milý hospodář také krátce před svým z života sjítím, zasloužil si vždy příznivé náklonnosti Vašich Milostí za své dlouholeté práce s pochvalou, a mě a mé dítky velice napomínal, abychom za dlouhé žití Vašich Milostí důvěrně se Bohu modlili, aby Vaše Milosti nás neopouštěli, nýbrž spíše byli našimi věrnými patrony a orodovníky, poněvadž Vaše Milosti témuž lépe pomoci vědí, než umím prosebně přednésti a žádati. Žádám tudíž ještě za vyslyšení mé úpěnlivé prosby, aby mé věci příznivého vyřízení se dostalo, abych tedy cís. milosť a provisi k vychování mému a mých dítek obdržela.

Milý Bůh to Vašim Milostem lépe odplatí, zač chci vždy pilně prositi a modliti se.

Činím se Vašim Milostem k milostivému vyslyšení zcela poslušně doporučena.

V Kutné Hoře, dne 12. máje 1600.

Mandaléna star. Jiříka z Rásné, řezače želez,
pozůstalá vdova v Hoře Kutné."

K této německé žádosti následovalo komorní nařízení cís. Rudolfa II. ze dne 23. července 1600, že vdově má se dostati za dlouholeté a dobré služby jejího manžela až k dalšímu nařízení měsíční provise (pense) 15 bílých grošů, t. j. ročních 3 kopy grošů českých, v našich penězích asi 15 zl. r. č.

Vdova tato zemřela roku 1612.

Tito artikulové na sněmu obecném, kterýž držán byl na hradě Pražském léta Páně tisícího šestistého prvního v pátek po Obrácení sv. Pavla na víru křesťanskou (26. ledna) a zavřín téhož léta v pondělí po sv. Valentinu (19. února) při přítomnosti nejjasnějšího knížete a pána, pana Rudolfa Druhého, Římského císaře, Uherského a Českého oc krále oc ode všech tří stavův království Českého svoleni a zavříni jsou.

Archiv zemský v Praze. Stavovský archiv. Kvatern „Bílej" sněmův od l. 1583—1602. Fol. O. 4.

— —

— — —(Fol. O. 25. b.) O vyzdvižení hor a uvažování mince.

Jakož jest opět JMC. při stavích milostivě vyhledávati ráčil, aby na prostředky, kderýmiž by hory v tomto království zase vyzdviženy býti mohly, pomysliti a takovou tomuto království velmi potřebnou věc k místu a konci přivedli: to sou stavové v uvážení své vzali, a poněvadž tento artikul obšírného uvážení potřebuje, na tom sou se snesli, aby se osoby, kteréž jminulého sněmu k tomu volené sou, konečně v pondělí po svatým Kylianu nejprve příští do Prahy sjeli a nazejtří na to zasedli, mezi sebou to vše, jakž předešlý sněm ukazuje, i také zlé a nehodné mince, kderéž se do království Českého přinášejí, jak by ty vybyty býti mohly, uvážili, a to předně JMCské a potom stavům při nejprve příštím sněmě k dalšímu toho na místě a konci postavení přednesli, a JMC. nařízeným k tomu komisařům svým o tom časně věděti míti dáti ráčí, tak aby oni, k témuž dni nahoře jmenovanému na hradě Pražském časně se najíti dali, a osoby na místě osob z tohoto světa sešlých volené sou tyto: Frydrych Šlik z Holejče hrabě z Pasaunu a z Lokte, Václav Ples Heřmanský z Sloupna na Stolanech a Bystřici purkrabě Karlštejnský, Kryštof Purgentreych. A kdyby se všickni k tomu času sjeti nemohli, tehdy osoby ty, kteréž se tak sejdou, to uvážiti mají. Však co se tolarů širokých a dukátuov dotejče, na tom sou se stavové s JMCskou snesli, aby tolar široký po sedmdesáti třech krejcařích a dukát po dvou šedesátnicích za tento rok toliko vuobec brány a vydávány byly.

Tito artikulové na sněmu obecném, kterýž držán byl na hradě Pražském léta Páně tisícího šestistého druhého v pondělí po svatém Antonínu (21. ledna) a zavřín téhož léta v pondělí po Hromnicích (4. února) při přítomnosti nejjasnějšího knížete a pána, pana Rudolfa Druhého, Římského císaře, Uherského a Českého oc krále oc ode všech tří stavův království Českého svoleni a zavříni jsou.

Zemský archiv v Praze. Stavovský archiv. Kvatern „Bílej" sněmův obec. od l. 1583—1602. Fol. P. 24.

— —

— — — (Fol. Q. 10. b.) O vyzdvižení hor a uvažování mince.

A jakož jest opět JMC. při stavích milostivě vyhledávati ráčil, aby na prostředky, kterýmiž by hory v tomto království vyzdviženy býti mohly, pomyslili a takovú tomuto království velmi potřebnou věc k místu a konci přivedli, to jsou stavové v uvážení své vzali. A poněvadž tento artikul obšírného uvážení potřebuje, na tom jsou se snesli, aby se osoby níže psané konečně v pátek před křížovou nedělí nejprve příští do Prahy sjely a nazejtří ráno v zeleném pokoji na to zasedli, mezi sebou to vše, jakž předešlý sněm ukazuje, i také zlé a nehodné mince, kteréž se do království Českého přinášejí, jak by ty vybyty býti mohly, uvážili a to předně JMC. a potom stavům při nejprve příštím sněmě k dalšímu toho na místě a konci postavení přednesli a JMCské nařízeným k tomu komisařům svým o tom časně věděti míti dáti ráčí, tak aby oni k témuž dni nahoře jmenovanému na hradě Pražském také časně se najíti dali. A osoby k tomu volené jsou tyto:

Z stavu panského:

Petr Vok z Rožmberka oc, Krystof z Lobkovic oc, Zdeněk z Lobkovic oc, Volf Novohradský z Kolovrat oc, Adam mladší z Valdštejna oc, Hertvík Zejdlic z Šenfeldu oc, Jan Rudolf Trčka z Lípy oc, Frydrych Šlik z Holejče hrabě z Pasaunu a z Lokte oc, Leonhart Colon z Felzu oc;

z stavu rytířského:

Jan z Klenového a z Janovic oc, Václav Ples Heřmanský z Sloupna oc, Jan z Vřesovic a z Doubravské Hory oc, Krystof Vratislav z Mitrovic oc, Krystof Fictum z Fictum oc, Karel Kokořovec z Kokořova oc, Krystof Václav Kapoun z Svojkova oc, Volf Gothart Perklar z Perklasu;

z stavu městského:

Jiřík Heydelius z Rassenštejna oc, Václav Kundrat, Mistr Tomáš Kochan, Albrecht Ecker, Volf Švorc, Krystof Purkatreych.

A kdyby se všickni k tomu času sjeti nemohli, tehdy osoby ty, kteréž se tak sjedou, to uvážiti mají. Však co se tolarů širokých a dukátů dotýče, na tom jsou se stavové s JMC. snesli, aby tolar široký po sedmdesáti třech krejcařích a dukát po dvou šedesátnicích za ty dvě léta pořad zběhlá vuobec brány a vydávány byly.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení

za Rudolfa II. (1576—1612).

(Tab. I. a XI.)

Mincovna v Praze:

Značka 13. Hlava supova v štítku od $1574\frac{15}{2}$: Hanuš Harder 1576—$1578\frac{20}{10}$.

„ 18. Šestipaprsková hvězda v kruhu: Tobiáš Gebhart 1578—1583.

„ 19. Lilie dvojitá: Lazar Ercker ze Schreckenfelsu 1583—1594.

„ 19. „ „ Zuzana Erckrová ze Schreckenfelsu 1594—$1600\frac{22}{9}$.

„ 20. Tři hvězdy v štítku: Hanuš Lassänz z Freidenecku 1600—1609.

„ 21. Rozpjaté pravé křídlo sokolí: Samuel Salvart z Falkenberka 1609—$1610\frac{30}{6}$.

„ 22. Srpek měsíce pod hvězdou šestipaprskovou: Benedikt Hübmer ze Sonnleithenu 1610—1612.

Mincovna v Hoře Kutné:

Značka 15. Levé křídlo orlí v oválu: I. úředník Jiří Šatný z Olivetu 1576—1592.

Růžice šesti- neb pětilistá v kroužku: II. úředník Samuel Vodolínský z Vodolína 1576.

Značka 23. a 24. Noha supí v obrubě: Zástupce mincmistra Vlk (Wolf) Herolt z Oupy 1592—1594.

„ 23. a 24. Noha supí v obrubě: Úředník Vlk (Wolf) Herolt z Oupy 1594—1597.

„ 23. a 24. Noha supí v obrubě: Jiří Dominigk, zástupce, 1598—1599.

„ 25. Hlava kamzíka v oválu neb bez něho: Úředník Hanuš Špis z Hartenfelsu 1599—1603.

„ 26. Hlava orlí na pravo obrácená v obrubě: Úředník David Enderle z Burgštattu 1603—1608. Potom prubéřem zemským.

„ 27. Dvojitá lilie s přeponou v obrubě nebo bez ní: Úředník Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic 1608—$1612\frac{1}{5}$.

Mincovna v Jáchymově:

Značka 16. Hlava kamzičí v kruhu: Jiří Geitzköfler z Gailenbachu 1576—$1577\frac{14}{7}$.

„ 28. Plískavice (delfín) v kruhu: Jiří Kadner z Greifenecku $1577\frac{11}{11}$—$1582\frac{29}{7}$.

„ 28. „ „ „ Lucie Kadnerová z Greifenecku, správkyně mincmistrovství, $1582\frac{29}{7}$—$1584\frac{4}{6}$.

„ 29. Půlměsíc pod růžicí nejčastěji v kruhu: Pavel Hofman $1583\frac{10}{7}$—$1599\frac{17}{5}$.

„ 30. Dvojitá lilie s ostnem dole v oválu: Kryštof Taubenreutter z Taubenreutu $1600\frac{15}{4}$—$1604\frac{13}{8}$.

„ 31. Hvězda v prvé čtvrti měsíce: Hanuš Gipfel $1604\frac{13}{8}$—$1606\frac{11}{8}$.

„ 32. Hlava lví v obrubě nebo bez ní: Centurio Lengefelder $1606\frac{11}{8}$—1612.

Mincovna v Budějovicích:

Značka 17. Tlama lví: Tobiáš Gebhart 1576—1577$\frac{13}{9}$.

„ 17. „ „ Zástupce správce mincovny Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu 1577—1582.

„ 33. Tlama lví buď prostá neb v kruhu: Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu 1582—1612.

Roku 1612 mincovna v Budějovicích zrušena.

Na mincích Bartlem Albrechtem vydaných:

Značka 34. Hlava psí v pravo obrácená } Bartl Albrecht 1580—1609.

„ 35. a 36. Prsten s trnem nahoru neb dolů }

Zkoušeči mince (gvardajni) a řezači želez při českých mincovnách za vlády Rudolfa II.

Zkoušeči mince v Praze: Jáchym Haunschilt —1578 († 1579), Šimon Harder 1578— † 1582$\frac{8}{9}$, Hanuš Röder 1582—, Petr Keckh —1591$\frac{20}{10}$, David Enderle 1591—1606, Petr Keckh 1606—1610, Hanuš Erckher 1610—1615$\frac{18}{2}$.

Řezači želez pro Pražskou mincovnu: Antonio Abondio dodával vzorky od r. 1576, Michal Stolz 1578—1593, Hanuš Schneider 1578, Vlk (Wolf) Wert 1588, Petr Styx dělal dřevěné vzorky k památním mincím 1592$\frac{31}{12}$, David Engelhart 1593—1601, zlatník Hanuš Konrád Greutter 1601—1612.

Zkoušeči mince v Hoře Kutné: Jan Kavka 1588, Václav Vocelovský, prubíř horní, 1594, Petr Keckh ze Švarcpachu 1604—1606, Václav Kavka z Tolnštejna 1610—1612.

Řezači želez pro mincovnu Horskou i jiné: Jiří st. (Ludvík) z Řásné 1576— † 1599, Václav Vodička 1591—1599, Hanuš Klement 1599—.

V Jáchymově zkoušeči: Mikuláš Stumpfeldt 1576—1590 († okolo r. 1600), Beneš Hübner 1590—1610$\frac{21}{5}$, David Knobloch 1611$\frac{13}{9}$—1612.

Řezači želez v Jáchymově: Kašpar Ulrich —1576, Jiří st. z Řásné v Hoře Kutné 1576—1599.

V Budějovicích zkoušeči: Daniel Lehner 1578, Krištof Mattigkhofer 1581—1584, Kašpar Khol, mistr zmítař, 1594.

Řezač želez v Budějovicích: Bonifác Riedell 1594.

Úřednictvo slezských mincoven za Rudolfa II.

(1576—1612).

Mincovna ve Vratislavi:

Šalamoun Lev, gvardajn, 1587—1600.

Mincovna v Krnově:

Značka obrněná ruka s paličkou: Leonard Emich, mincmistr, 1586.
„ F. V. C. též V. C. F. 1610—1612.

V mincovně v Reichensteinu,

kde mincovali Vilém z Rožmberka (1581—1592) a Petr Vok z Rožmberka (1592—1599) dukáty a početní groše:
Značka M. A. v monogramu 1584 a 1585.
Basilius ze Sonnu, mincmistr, 1608—1612.

Mincovna v Těšíně:

Značka H. T. v monogramu 1608—1611.

Seznam vyobrazených mincí Rudolfa II. (1576—1612).

Tab. XII. obr. 95. Pamětní medaille na korunovaci za císaře německého z r. 1590 od Valentina Malera, řezače želez v Norimberce (1560—1603).
„ „ „ 96. Tolar z r. 1579. **P. m.** Tobiáš Gebbart.
„ „ „ 97. Tolar z r. 1579. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 98. Tolar z r. 1593. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy (znamení obráceno drápy vzhůru).
„ „ „ 99. Tolar z r. 1596. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy.
„ „ „ 100. Tolar z r. 1602. **K. H.** Hanuš Špis z Hartenfelsu.
Tab. XIII. obr. 101. Tolar z r. 1578. **J. m.** Jiří Kadner z Greifenecku.
„ „ „ 102. Tolar z r. 1588. **J. m.** Pavel Hofman.
„ „ „ 103. Tolar z r. 1600. **J. m.** Krištof Taubenreutter z Taubenreutu.
„ „ „ 104. Tolar z r. 1588. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.
„ „ „ 105. Tolar z r. 1593. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 106. Tolar z r. 1610. **P. m.** Samuel Salvart z Falkenberka.
Tab. XIV. obr. 107. Tolar z r. 1610. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 108. Tolar z r. 1608. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.
„ „ „ 109. Tolar z r. 1605. **J. m.** Hanuš Gipfel.
„ „ „ 110. Tolar z r. 1606. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 111. Dvoutolar z r. 1604. **P. m.** Hanuš Lassänz z Freidenecku.
„ „ „ 112. Dvoutolar z r. 1603. **K. H.** Hanuš Špis z Hartenfelsu.

Tab. XV. obr. 113. Tolar Bartla Albrechta z r. 1591.
„ „ „ 114. Tolar Bartla Albrechta z r. 1600.
„ „ „ 115. Tolar arcivévodkyně Alžběty z r. 1587. **P.**
„ „ „ 116. Půltolar z r. 1603. **P. m.** Hanuš Lassänz z Freidenecku.
„ „ „ 117. Půltolar z r. 1588. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 118. Půltolar z r. 1602. **K. H.** Hanuš Špis z Hartenfelsu.
Tab. XVI. obr. 119. Půltolar z r. 1611. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 120. Půltolar z r. 1585. **J. m.** Pavel Hofman.
„ „ „ 121. Půltolar z r. 1606. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 122. Čtvrttolar z r. 1589. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 123. Čtvrttolar z r. 1595. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy.
„ „ „ 124. Čtvrttolar z r. 1594. **J. m.** Pavel Hofman.
Tab. XVII. obr. 125. Bílý groš bez letočtu. **P. m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 126. Bílý groš bez letočtu. **P. m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 127. Bílý groš z r. 1580. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 128. Bílý groš z r. 1581. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 129. Bílý groš z r. 1594. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy.
„ „ „ 130. Bílý groš z r. 1595. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy (znamení obráceno drápy vzhůru).
„ „ „ 131. Bílý groš z r. 1598. **K. H.** Jiří Dominigk.
„ „ „ 132. Bílý groš z r. 1599. **K. H.** Hanuš Špis z Hartenfelsu.
„ „ „ 133. Bílý groš z r. 1602. **K. H.** Hanuš Špis z Hartenfelsu.
„ „ „ 134. Bílý groš z r. 1603. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.
„ „ „ 135. Bílý groš z r. 1580. **J. m.** Jiří Kadner z Greifenecku.
„ „ „ 136. Bílý groš z r. 1581. **J. m.** Jiří Kadner z Greifenecku.
„ „ „ 137. Bílý groš z r. 1583. **J. m.** Pavel Hofman.
„ „ „ 138. Bílý groš z r. 1586. **J. m.** Pavel Hofman (znamení na rubní straně).
„ „ „ 139. Bílý groš z r. 1584. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.
Tab. XVIII. obr. 140. Bílý groš z r. 1594. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.
„ „ „ 141. Bílý groš zvláštní bez letočtu se značkou **C S.**
„ „ „ 142. Groš Bartla Albrechta z r. 1585.
„ „ „ 143. Groš Bartla Albrechta z r. 1593.
„ „ „ 144. Groš Bartla Albrechta z r. 1600.
„ „ „ 145. Malý groš z r. 1579. **P. m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 146. Malý groš z r. 1579. **P m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 147. Malý groš z r. 1580. **P. m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 148. Malý groš z r. 1580. **P. m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 149. Malý groš z r. 1581. **P. m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 150. Malý groš z r. 1583. **P. m.** Tobiáš Gebhart.

Tab. XVIII. obr. 151. Malý groš z r. 1583. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 152. Malý groš z r. 1584. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 153. Malý groš z r. 1585. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 154. Malý groš z r. 1586. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 155. Malý groš z r. 1590. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 156. Malý groš z r. 1591. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
Tab. XIX. obr. 157. Malý groš z r. 1593. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 158. Malý groš z r. 1594. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 159. Malý groš z r. 1599. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 160. Malý groš z r. 1600. **P.** Zuzana Erckrová ze Schreckenfelsu.
„ „ „ 161. Malý groš z r. 1604. **P. m.** Hanuš Lassänz z Freidenecku.
„ „ „ 162. Malý groš z r. 1579. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 163. Malý groš z r. 1582. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 164. Malý groš z r. 1583. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 165. Malý groš z r. 1591. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.
„ „ „ 166. Malý groš z r. 1593. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy (znamení obráceno drápy vzhůru).
„ „ „ 167. Malý groš z r. 1595. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy.
„ „ „ 168. Malý groš z r. 1597. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy.
„ „ „ 169. Malý groš z r. 1601. **K. H.** Hanuš Špis z Hartenfelsu.
„ „ „ 170. Malý groš z r. 1604. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.
„ „ „ 171. Malý groš z r. 1609. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 172. Malý groš z r. 1611. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 173. Malý groš z r. 1582. **J. m.** Jiří Kadner z Greifenecku.
„ „ „ 174. Malý groš z r. 1586. **J. m.** Pavel Hofman.
Tab. XX. obr. 175. Malý groš z r. 1586. **J. m.** Pavel Hofman.
„ „ „ 176. Malý groš z r. 1587. **J. m.** Pavel Hofman.
„ „ „ 177. Malý groš z r. 1587. **J. m.** Pavel Hofman.
„ „ „ 178. Malý groš z r. 1588. **J. m.** Pavel Hofman.
„ „ „ 179. Malý groš z r. 1602. **J. m.** Krištof Taubenreutter z Taubenreutu.
„ „ „ 180. Malý groš z r. 1604. **J. m.** Hanuš Gipfel.
„ „ „ 181. Malý groš z r. 1606. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 182. Malý groš z r. 1607. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 183. Malý groš z r. 1610. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 184. Malý groš z r. 1578. **B. m.** Tobiáš Gebhart.
„ „ „ 185. Malý groš z r. 1579. **B. m.** Tobiáš Gebhart, zastoupen Krišt. Mattigkhoferem ze Sternfelsu.
„ „ „ 186. Malý groš z r. 1580. **B m.** Tobiáš Gebhart, zastoupen Krišt. Mattigkhoferem ze Sternfelsu.

Tab. XX. obr. 187. Malý groš z r. 1580. **B. m.** Tobiáš Gebhart, zastoupen Krišt. Mattigkhoferem ze Sternfelsu.

„ „ „ 188. Malý groš z r. 1581. **B. m.** Tobiáš Gebhart, zastoupen Krišt. Mattigkhoferem ze Sternfelsu.

„ „ „ 189. Malý groš z r. 1583. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu

„ „ „ 190. Malý groš z r. 1584. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.

„ „ „ 191. Malý groš z r. 1586. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.

„ „ „ 192. Malý groš z r. 1596. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.

Tab. XXI. obr. 193. Malý groš z r. 1589. (Znamení nezřetelné.)

„ „ „ 194. Malý groš z r. 1599. **K. H.** Hanuš Špis z Hartenfelsu.

„ „ „ 195. Malý groš z r. 1603. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.

„ „ „ 196. Malý groš z r. 1609. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 197. Malý groš z r. 157.. (rok nezřetelný). **J. m.** Jiří Kadner z Greifenecku.

„ „ „ 198. Zlatá medailka novoroční z r. 1606. **P. m.** Hanuš Lassänz z Freidenecku.

„ „ „ 199. Bílý peníz (mince bílá) z r. 1579. **P. m.** Tobiáš Gebhart.

„ „ „ 200. Bílý peníz (mince bílá) z r. 1587. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.

„ „ „ 201. Bílý peníz (mince bílá) z r. 1597. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy.

„ „ „ 202. Haléř, denár či malý peníz (mince černá) z r. 1585. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.

„ „ „ 203. Haléř, denár či malý peníz (mince černá) z r. 1606. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.

„ „ „ 204. Dukát z r. 1583. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

„ „ „ 205. Dukát z r. 1588. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

„ „ „ 206. Dukát z r. 1594. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

„ „ „ 207. Dukát z r. 1610. **P. m.** Samuel Salvart z Falkenberka.

Tab. XXII. obr. 208. Groš početní komory české z r. 1586. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

„ „ „ 209. Groš početní komory české bez letopočtu. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

„ „ „ 210. Groš početní komory české z r. 1586. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

„ „ „ 211. Groš početní komory české z r. 1590. **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

„ „ „ 212. Groš početní komory české z r. 1597. (Vopisu lícním čte se BEHMICHEN místo BEHMISCHEN). **P. m.** Lazar Ercker ze Schreckenfelsu.

Tab. XXII. obr. 213. Groš početní komory české z r. 1577. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.

„ „ „ 214. Groš početní komory české z r. 1579. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.

„ „ „ 215. Groš početní komory české z r. 1579. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.

„ „ „ 216. Groš početní komory české z r. 1589. **K. H.** Jiří Šatný z Olivetu.

„ „ „ 217. Groš početní komory české z r. 1594. **K. H.** Vlk (Wolf) Herolt z Oupy.

„ „ „ 218. Groš početní komory české z r. 1604. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.

„ „ „ 219. Groš početní komory české z r. 1605. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.

Tab. XXIII. obr. 220. Groš početní komory české z r. 1606. **K. H.** David Enderle z Burgštattu.

„ „ „ 221. Groš početní komory české z r. 1608. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 222. Groš početní komory české z r. 1610. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 223. Početní peníz komory české z r. 1610. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 224. Početní peníz komory české z r. 1611. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 225. Početní peníz komory české z r. 1611. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 226. Početní peníz komory české z r. 1611. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 227. Početní peníz komory české z r. 1578. **J. m.** Jiří Kadner z Greifenecku.

„ „ „ 228. Početní peníz komory české z r. 1581. **J. m** Jiří Kadner z Greifenecku.

„ „ „ 229. Početní peníz komory české z r. 1585. **J. m.** Pavel Hofman.

„ „ „ 230. Početní peníz komory české z r. 1588. **J. m.** Pavel Hofman.

„ „ „ 231. Početní peníz komory české z r. 1589. **J. m.** Pavel Hofman.

Tab. XXIV. obr. 232. Početní peníz komory české z r. 1593. **J. m.** Pavel Hofman.

„ „ „ 233. Početní peníz komory české z r. 1594. **J. m.** Pavel Hofman.

„ „ „ 234. Početní peníz komory české z r. 1598. **J. m.** Pavel Hofman.

„ „ „ 235. Početní peníz komory české z r. 1601. **J. m.** Krištof Taubenreutter z Taubenreutu.

„ „ „ 236. Početní peníz komory české z r. 1602. **J. m.** Krištof Taubenreutter z Taubenreutu.

Tab. XXIV. obr. 237. Početní peníz komory české z r. 1602. **J. m.** Krištof Taubenreutter z Taubenreutu.

„ „ „ 238. Početní peníz komory české z r. 1605. **J. m.** Hanuš Gipfel.

„ „ „ 239. Početní peníz komory české z r. 1608. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 240. Početní peníz komory české z r. 1609. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 241. Početní peníz komory české z r. 1610. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 242. Početní peníz komory české z r. 1611. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 243. Početní peníz komory české z r. 1578. **B. m.** Tobiáš Gebhart.

Tab. XXV. obr. 244. Početní groš komory české z r. 1579. **B. m.** Tobiáš Gebhart, zastoupen Krišt. Mattigkhoferem ze Sternfelsu.

„ „ „ 245. Početní peníz komory české z r. 1588. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.

„ „ „ 246. Početní peníz komory české z r. 1589. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.

„ „ „ 247. Početní peníz komory české z r. 1592. **B. m.** Krištof Mattigkhofer ze Sternfelsu.

„ „ „ 248. Tolar slezský bez letopočtu.

„ „ „ 249. Tolar slezský z r. 1587.

„ „ „ 250. Dukát slezský z r. 1587.

„ „ „ 251. Početní peníz slezské komorní účtárny z r. 1588.

MATYÁŠ I.*) (1612—1619).

Syn císaře Maximiliana II. a Marie, infantky španělské, dcery císaře Karla V., narozený dne 24. února 1557. Korunován za krále českého dne 23. května 1611, římsko-německým císařem dne 24. června 1612. Zemřel dne 20. března 1619.

Manželka: Anna, dcera arcivévody Ferdinanda Tyrolského, zasnoubena dne 4. prosince 1611, zemřela dne 14. prosince 1618.

Mincovnictví české za Matyáše I.

Neblahé rozbroje náboženské staly se národu našemu velmi osudnými. V těch roztržkách počaly u nás bídné peníze, kterým říkáno kypry a vipry, podle dolnoněmeckého kippen, nitkippen (auswechseln) to jest vyměňovati, vybírati aneb vyměšovati. Vyměňovali totiž kupci k tomu nařízení, když zaplatili jistý značný obnos komoře, dobrou minci a stahovali staré dobré peníze, tavili je, lehké vybíjeli a vydávali směnou. Tak stávaly se dobré dukáty, tolary a zlaté vzácnými a místo nich mezi lidem kolovala poloměděná mince, která obchodem za hranicemi nešla. Nic nespomáhalo, že ustanoveni byli dva prubíři. Léta 1615 ustanovili stavové zvláštní komisi, která pečovati o to měla, aby dosti dobré drobné mince na groších a bílých penězích bylo vydáno, cena dukátů a tolarů v království aby nestoupala, aby cizí mince, zvláště tříkrejcary některé, ze země puzena byla. Dukát platil 112 kr., avšak v Německé říši stouply ceny veliké mince nesmírně, což ukazuje tato tabulka, ze spisu Adaukta Voigta vyňatá.**)

Roku	Dukát	Zlatý duk. rýn.	Tolary	Zlatý rýnský
1612	144 kr.	108 kr.	88 kr.	76 kr.
1614	144 „	107 a 108 kr.	90 „	78 „
1615	140 „	105 kr.	84—90 kr.	75—80 kr.
1616	150 „	112 „	90 kr.	80 kr.
1617	—	—	100 „	80 „
1618	152 „	120 „	92 „	82 „

*) Jmenuje se sice obyčejně jako král uherský Matyášem II., než jako král český byl I.; neboť Matyáš Korvin nebyl legitimním králem Českým. Jako císař německý byl Matyáš také I.

**) Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung von Adauctus Voigt a St. Germano. Praha 1774. Díl III. str. 284.

Německá mince „Batzen“ rovnala se 4 kr. čili 1 zlatý měl 15 Batzenů (paců). Klesajícímu hornictví v Hoře Kutné chtěl r. 1614 sněm pomoci, povolil 15.000 kop míš. (45.000 zl. rýn.) podpory a osvobodil Horu i jiná horní města berně zemské. Však blahobytu nepřibylo.

Mince jako předůležitá věc zemská zaměstnávala zhusta sněmy království Českého.

Brzy po nastoupení krále Matyáše vyslána sněmem zvláštní komise ku ohledání hor a mince na Horách Kutných. Podrobná zpráva téže komise sepsána i králi zaslána dne 5. června 1612.

Zlá i nehodná mince jak by ze země vybyta byla, o tom jednáno na sněmě obecném v Českých Budějovicích, dne 29. ledna 1614 zahájeném, i zvolena k ruce nejvyšším úředníkům a soudcům zemským i radám cís. soudu dvorského a komorního komise osob, které by předem k důležité věci zemské hleděly. Tehdy také doznali stavové, že na prubíři zemském pro nařízení dobrého řádu o minci v král. Českém mnoho záleží, a žádali krále, aby v povinnosti jeho žádná překážka se mu neděla, a tudíž aby opatroval stříž i zrno v minci Horské, Pražské i Jáchymovské, a jemu povoleno roční služby z berně zemské půl druhého sta kop gr. č. Zápis o tom na sněmu učiněný uveden na str. 131.

Také generální sněm, kterýž držán na hradě Pražském léta 1615 od úterka po sv. Trojici, uvažoval o minci a jmenoval z obce jisté osoby, jimž starosť o zvelebení mince svěřil. Tehdy žádali stavové císaře, aby v zemi drobná mince, totiž groše bílé a malé, též peníze bílé a malé bity byly. Osoby zvolené uvažovaly také o pomoci, aby tolary a dukáty zbytečně zvýšovány nebyly. Dopuštěno, aby groše některé zvláště po třech krejcarech až do vyjití soudu zemského postního nejprve příštího dovoleno bylo vydávati a bráti. Také stížnosti prubíře zemského o cizí lehké minci v moc dány plnomocníkům a nejvyšším úředníkům.*)

Neutěšené poměry při minci Kutnohorské na počátku panování krále Matyáše vypisuje Mikuláš Dačický z Heslova ve svých pamětech**) takto:

„Komissí opěty na Hory Kutné k přetržení neřádův horních nařízena jest; kteréžto neřády až posavad a již zjevně se provozovaly a skrze to nemalé dluhy se na minci královskou, prve zadlužilou, vzdělávaly. Auředníci pak horní, zvláště cizozemci, tu sobě naháněli a bohatli a sami se někteří mezi sebou v nevěrnosti a zlodějství naříkali a se vinili, však žádný až posavad z ničeho nevyvedl a vždycky vše do dlouhé truhly zavřeno. Auředníci mince drobné dělati dáti nechtěli, samé toliko celé tolary, a ty se toliko auředníkům a od nich vechslířům dostávaly, kterýmžto vechslem sami sobě úžitky provozovali; skrze což nejhorší mince cizozemská houfně se do Čech, a naproti tomu česká, domácí, dobrá mince nová i stará ven z země dostávala na velikou škodu a posměch král. Českého. Z mince král. na Horách Kutných zlau, falešnau minci, kteráž za předdotčené nové, celé, dobré tolary zvechslována byla, nákladníkům horním platili a bezděk strkali; obec

*) Zápis sněmu z r. 1615 otištěn u výňatku na str. 132.

**) Vydání Dra. Ant. Rezka. Díl II. str. 122. a 123.

města minci zakládali a na to se dlužiti musila. Kdo ví, kdy a kde svýho dostanau! — K té komissí nařízeni byli tito: pan Adam st. z Waldšteina na Žehušicích, pan Adam Slavata, kterýž tu při Hoře až posavad bytem zůstával, pan Pavel Hrabaně z Přerubenic na Počkách, a jakýsi doktor Nicolaus, příjmím Majus, Němec, a ten nic české řeči neuměl a nerozuměl, však horlivě šibaly a zloděje vyhledávati počal, až se o to, nebo sobě v něčemž na odpor nastaupili, svadil s dotčeným pánem Slavatau. Náklad nemalý z mince vycházeti musel na ty pány komissaře, čehož týž pan Slavata nejlépe užil a k němu se tu jiní, a kdo se v těch příčinách potřeboval, nacházeti dali. Nejv. mincmejstr pan Hannibal z Waldšteina, ten zůstávaje mincmejstrem toliko jménem a ne skutkem nic také opatřiti nechtěl, jen také svého hledíce, ničehož přítomen nebyl, všeho se vzdaloval, toliko jalovými řečmi a trošty auředníkův se hojiti dal a s nimi držel, a maje je spravovati, nimi se spravoval a sám na ty hory se nedostavoval, a také těm horám a na nich šibalů naprosto nic nerozuměl. Auředníci toliko se projížděli v drahých šatech s ženami a dětmi svými dostavše se tu někteří od polu nazí a hladovití jako vlci, se procházeli a holdovali, nic neopatrovali, jen stance nesmírné, kterýchž hodni nebyli a nezasluhovali, brali a ještě na tom nepřestávajíce, kde mohli víceji sobě přidělávali a naháněli. Když na ně lid obecní horní naříkali, toliko se smáli a vrchnost přelhávajíce a kojíce, předce brali a svou nevěrnost a šibalství novými tolary a dary zastíňovali, podle toho přísloví: Mlč ty a já taky."

Potom ještě přijela dvojí komise na Hory Kutné: Prokop Dvořecký z Olbramovic všecko vyšetřiv, úřad horní dal obnoviti. S hofmistrovství složen Šebestian Hölzl, Mikuláš z Řásné s urburéřství, Pavel Škreta sproštěn ouřednictví mince, při kterémž dlouhý čas měněním tolarů si naháněl a odebral se pryč. Na závazek vzati Hans Špis, puchalter, a Šebestian Hölzl, jemuž pak i stráž ku dveřím postavena.

Přední městský písař Jan Piscis učiněn hofmistrem a Jan Šoltys Slánský z spoluradních mezi šepmistry jmenován ouředníkem mince; Ludvíkovi Kavkoví na Kaňku, kterýž štolmistrem zůstával, poručeno urburéřství.*) Mikuláši Vodňanskému dáno vedení knih.

Léta 1614 vády povstaly mezi lidmi v Čechách o malé, falešné penízky, kteréž se houfně do Čech dostávaly, a z mince císařské na Horách Kutnách jimi čeládce horní a dělníkům placeno bylo, od nichž zase žádný jich na potřeby brátí nechtěl. Mince drobná česká žádná se nedělala, samé toliko tolary široké a ty se po 36 grošich bílých braly a vydávaly. Dostávaly se toliko bohatým a šly na větším díle ven ze země.**) Za tím následovala zápověď císařská, aby se v Čechách malé peníze více nebraly.***)

Též léta 1615 vřava a nesnáz byla o falešné cizozemské groše po 3 kr., kteréž se houfně do Čech dostávaly, čímž vini byli dle Dačického sami domácí

*) Dačický-Rezek. Díl II. str. 125. a 126., též 129.
**) Dačický. Díl II. str. 144.
***) Beckovský v „Poselkyni" díl II. str. 56. svazku 2.

šejdíři, ti, kteříž drobnou českou minci na Horách Kutnách dělati zastavili pro své toliko užitky. Dobrá česká mince ven ze země se nesla a za ní všelijaká falešná mince a šarapatky*) na velikou ujmu král. Českého se dostávaly.

R. 1616 rozepsání jsou mandátové císařští, aby širocí tolarové po 90 kr. a zlatí dukátové po 2 kopách míš. a po 10 kr. vydáváni a brániy byli; drobné české mince se nedělalo.**)

Rada horní a mincmistr v Praze dopsali o Novém roce 1615 úředníku mince Aug. Šmilauerovi na Horách Kutných list, kterým upozorňují ho, aby všecko stříbro z Ratibořických dolů do Prahy zasýlal. Rovněž tak veškeré stříbro, jež má zrno horší než tolar, tam odváděno bylo, a to jak zlomky, tak i klenoty.

Již za císaře Matyáše působil v Praze jako řezač kolků Hanuš Konrád Greutter, J. M. C. zlatník, a stěžoval si k minci na Horách Kutných do zámečníka Šebestiana Hošpa, také Němce, ustanoviv svým zmocněncem zlatníka Matěje Schlegla.***)

Řeč německá byla při úřadech naskrze obvyklá. Jen nejvyšší mincmistr Vilém z Vřesovic rád upotřeboval mateřské řeči a velmi pilně spracovával česká úřední podání, i hájil sněmovní snesení obšírnými výklady, když z vůle Pražských rad komory České a úředníků mince tamní vybočovala ze snesení sněmovních. Pozoruhodnou zprávu jeho radám komory české z r. 1616, v níž neschvaluje proměny v zrně drobné mince české, uvádíme doslovně na str. 133.

Vzdor častým výnosům sněmovním o vynášení mince dobré za hranice a hrozným trestům, které stihaly provinilce, vyskytli se odvážní cizinci, kteří vývoz takový jako obchod po několik let provozovali.

Cizinec Petr des Plank vyměňoval dobrou, hodnou, bernou minci na škodu král. Českého, nádavky na ni dával a ven z země na mnoho tisíc vysýlal, než ho popadli. Za dvě léta (1613—1615) vyslal do Hanu (Hanavy) přes 85.000 rozličné drobné mince: „dudky, groše, dvoukrejcarníky, krejcary, trojníky a na takové peníze jest na sto zlatých od tří do sedmi zlatých nadával". Když ho dostihli r. 1617, neodsoudili ho k spálení, jak bylo obyčejem, než vypověděli ho ze země.†)

Za dobrou minci zase vnášena hlavně židy do země cizí mince nehodná. Na sněmích činěna často proti témuž opatření, však byla málo platna.

O minci nebernou bývaly hojné soudy i „bitvy".

Pořád ještě byla mince česká lepšího zrna než v zemích sousedních, jak doznal zemský prubíř Šustr z Goldperka, řka r. 1617, že „žádná mince s zrnem českým rovna není".††)

Ačkoliv vydáním groše malého valně pomoženo nedostatku drobné mince, přece se k nám tlačily polské groše Sigmunda III. Vasy (1587—1632), jak do-

*) Šarapatky čili nehodné penízky. Dačický. Díl II. str. 151.

**) Dačický. Díl I. str. 317.

***) Archiv kr. horního města Hor Kutných k 17. červnu 1616.

†) Dr. Zik. Winter: Kulturní obraz českých měst. Díl II. str. 144. Dle archivu pražského č. 1069, 397 a knihy č. 324, 57.

††) Archiv pražský č. 1069, 397.

ložiti lze mnoha nálezy „pokladů“. Z těchto zříti pestrosť běžné mince za doby krále Matyáše a pozdější; kromě bílých a malých grošů zřídka se uhodí na nález, v němž by hromadně byly tolary a půltolary české téhož panovníka, kdežto pestré směsi cizozemské až i ze Švýcar a z Hollandu dosti jest.*)

Podle Dačického (díl II. str. 99.) dosti bývalo malých pruských měděných a železných penízů, které i zámečníci robili. Tak nadělal léta 1615 jakýs Michal Hazler dle žaloby císařského rychtáře staroměstského z cínu na malé minci za mnoho tisíc. Když na pouti u sv. Prokopa vyměňoval, popadli ho.**)

Židé uměli mistrně obřezávati dobrou minci, ačkoli byly na to těžké tresty. Obřezaných peněz nechtívali lidé v trzích než s libovolnou srážkou neb na váhu.***)

Komora česká, pozorujíc vluzování cizích mincí, zejména dudků polských, a ztrácení se veliké, hodné mince za hranice, radila králi, aby věc zařídil jako král polský, který razí z tolaru 18 až i 20 dudků, a to dá, když se sto tolarů vyrazí, padesát procent. †)

Vůbec byla doba panování císaře Matyáše trudnou předehrou ku tragedii, jejíž jevištěm stala se po r. 1620 celá naše vlasť.

Úřad nejvyššího mincmistra byl skoro bezvýznamný, tak že císař Matyáš doznal, že neobsazením jeho aspoň se zbytečných výloh ušetří. Za to obrácen zřetel ku zkoušení mince vybité v mincovnách i cizí mince v Čechách obíhající, aby komoře české vnitřní cena jich byla oznamována. K důležitému úřadu povolán Augustin Šmilauer ze Šmilova z patricijské rodiny jihlavské, kterýž jmenován nejvyšším prubéřem od císaře dne 3. srpna 1611, a přesídliv do Hory Kutné, vykonával zde nařízené rozbory prubných grošů, jakož i dohlížel při přijímání kyzův a k celé správě hutí znalecky přihlížel. Ku zkouškám svým mohl upotřebovati uhlí ze zásob mincovny horské.

Záhy však rozhodl se král Matyáš jinak a jmenoval opět nejvyšším mincmistrem pověstného potom Viléma z Vřesovic,††) jehož přičinění též se neslo, aby leštěnce z Ratibořic taveny byly v Hoře, k čemuž císař nepřistoupil.

---

*) V zápisech dosti často jest zmínka o pacu (batz) co platil 4 kr.; šilink platil 2 groše a 4 denáry míšenské. Léta 1619 groš bílý brán za 7 bílých peněz, krejcar platil 3 bílé peníze čili 6 malých peněz. Denní plat dělníka byl toho času 12—14 grošů mís., vinaři dostávali 16—17 bílých peněz za den, chtěli však 3 bílé groše čili 21 bílých peněz, a ženy 6½ kr. čili 19 bílých peněz a 1 malý.

**) Dr. Zikmund Winter: Kulturní obraz českých měst. Díl II. str. 455. Archiv král. hlav. města Prahy č. 1292, 83.

***) Tamtéž str. 443. Čte se v Karchesiovi r. 1602 str. 84.: „Jako židé sami obřezáni jsouce každou dobrou minci střihati obyčej mají“. U Lazara Tinkasa našel tesař pod podlahou v komoře r. 1581 „hrnec s vostřižky a vopilky grošů českých“, což vážilo 7 hřiven! Archiv král. hlav. města Prahy č. 1059, 282.

†) Mittheilungen für die Geschichte der Deutschen in Böhmen. Roč. 1886 str. 197.

††) Manželkou jeho byla N. Hrušovská z Hrušova. Léta 1598 byl výběrčím posudného v Žatci, od r. 1612 nejv. mincmistrem král. Českého. Před tím r. 1607 zdvižen do stavu panského a r. 1628 do stavu hraběcího. Původní znak Vřesovcův byl zlatý půlměsíc v modrém poli, kterýž polepšen r. 1622, aby v horním poli byl nad červeným břevnem v bílém poli císařský orel s písmeny F II. na prsou. (Viz na tab. XL. pečeť č. 14.)

Falšování mince stalo se již za dob knížecích nekalým řemeslem, zejména pak za krále Ferdinanda stíháno často, a dálo se buď okrajováním okrajů neb vyškrabováním 60 na zlatých, aby se podobaly tolarům, pak též předělávaním halířů na peníze bílé jich rozplacatěním a vbitím nového rázu, naposledy pak soustavným vybíjením mince lehké ze špatných plátů pod kolkem nápodobeným neb z mincoven odcizeným, což se někdy podtají dálo i v preghauze, nebylo-li náležité dohlídky. Nejpověstnějším „falešníkem" za času Matyášových stal se v severovýchodní Moravě cizozemec Kašpar Roth a soudruzi, kteří r. 1614 falešnou minci dělali v okolí Nového Jičína a Meziříčí.*)

Léta 1613 popadli v Kutné Hoře Erazima Mara z Valkrsdorfa, mincíře falešných cínových tolarů, u něhož jich 12 nalezeno jest. Úředníci mince doptávali se komory České, co by s ním činiti měli. I psali potom radové komory České, aby falešníka vězením opatřeného ve voze dobře opatřeném odeslali ku právu Starého Města Pražského.**)

Na padělatele mince zemské byl starodávný trest upálení; však některému prošlo také mírněji, měl-li mocné přímluvce jako Kateřina Odolenova, která r. 1451 „vůkol šla s falešnou mincí a měla hrdlem trpěti; ale konšelé, hledíce k milosrdenství, učinili jí milost a dům její v Praze na ryňku s pivovarem za tu vinu vzali". Na přímluvu pana Jiříka z Kunštátu dali ho Janu Čechovi, manželu té Kateřiny a služebníku dotčeného správce království.***)

V mincovně pražské působil od 10. května 1610 známý nám již mincmistr Benedikt Huebmer ze Sonnleithenu, kterýž razil korunovační peníze k rozhazování ku korunovaci kraleviče Ferdinanda II. r. 1617. Týž oznámil téhož roku se svým zkoušečem Řehořem Steinmüllerem, že tolary nyní jdou po 90 krejcarech, a poněvadž se jich razí $9^{3}/_{4}$ z hřivny sazené v 14 lotech a 1 kventlíku, že dlužno položiti hřivnu vídeňskou za 16 zl. 25 kr. a 1 penízek. Také na groše sluší hřivnu ryzí na 16 zl. 49 kr. zvýšiti, aby byly jakosti 7lotové 3 kventlů 2 pen., a tudíž by se jich z vídeňské hřivny sazené razilo $165^{1}/_{2}$ kusu.

Za Huebmera řezal kolky zlatník Hanuš Konrád Greutter, a na těch vidí se znamení mincmistrovské ležící srpek měsíce a nad ním šestihrotá hvězda. První mince se znamením Huebmerovým a poprsím krále Matyáše raženy r. 1611, a to na tolarech znak ovinutý zlatým rounem, kterýž r. 1612 po korunovaci císařské ustupuje říšskému dvojhlavému orlu; na líci je pak buď poprsí aneb obrněná postava. V Praze také vybity sličné tolary s poprsími tří císařů Maximiliana I., Karla V. a Ferdinanda I. na jedné a císaře Matyáše na druhé straně, kde též někdy jen říšský orel vytepán (Tab. XXVI. obr. 255.).

Na Horách Kutných bývaly častější změny v úřednictvu. Hory zdejší dobře nesly. Za úředníka mince na Vlaský dvůr povolaný Jan Šultys z Fels-

*) Sem snad sluší klásti pláty vystřihané a odstřižky měděné z jeskyň na Kotouči u Štramberka, kde je objevil zahrabané professor Karel J. Maška.

**) Archiv král. horního města Hor Kutných č. 5445.

***) Manual novoměstský č. 88. str. 667. Dr. Zikmund Winter: Kulturní obraz českých měst. Díl II. str. 454.

dorfu znal dobře poměry zdejších hor, kterých si již jako učitel zdejší partikulární školy všímal a účty týdenní při některých dolech psával. Roku 1604 jmenován konšelem a příštího roku dostalo se mu od císaře Rudolfa II. německého přídomku šlechtického „z Felsdorfu“, ačkoliv německého jazyka mocen nebyl. Zaměstnán byv již v letech 1609—1612 při mincovně, ustanoven pak po Pavlu Škretovi dne 1. května 1612 úředníkem mince,*) kterýž úřad zastával jen do 2. prosince 1613, kdy složen s úřadu pro stáří a vetché tělo své. Přes to povolán léta 1614 za primasa kutnohorského a súčastnil se reformační komise horní. Přistoupil ku stavům pozdviženým a zvolen jedním z 30 direktorů zemských, pročež po bitvě na Bílé Hoře dne 25. listopadu uvězněn a naposledy při žalostné exekuci na Staroměstském náměstí dne 21. června 1621 sťat a hlava jeho na Kolínskou bránu v Hoře zavěšena v koši.**)

Mince za času jeho ražené mají v ellipse znamení tří kolků (poupat), dvou nahoře a jednoho dole v trojúhelník postavené, jak se vidí na mincích z r. 1614 a na některých s letopočtem 1615; neboť bývalo obyčejem již o Všech svatých vydávati vzácnějším osobám mince s letopočtem příštího roku, jak také na mincích Fridricha Falckého z r. 1621 znamenáme.

Po Šultysovi ujal teprve dne 8. máje 1614 mincovní úřad vrchní prubíř Augustin Šmilauer ze Šmilova.***) Stavové čeští nepřáli si vrchního prubíře a tak zůstal tento úřad delší dobu neobsazený.

Ku zažehnání smutných poměrů v dolech Horských povolána komise vedením Vojtěcha Popela z Lobkovic a na Chlumci, která podala sněmu českému návrhy, aby hory byly na několik let pronajaty. Sněm byl ochoten k tomu přistoupiti, zejména když nejvyšší mincmistr Vilém z Vřesovic a jiní svědkové doznali, že za posledních 10 let prokutáno zde 800.368 kop gr. míš. Nájmu ale neprovedeno. Šmilauer zemřel náhle dne 17. listopadu 1615.†) Mince jeho se znamením kohouta hůlku držícího na rubu pod orlem dosti hojny jsou ve sbírkách. Pozdější mince z r. 1616 mívají za znamení dvojitou lilii, připomínající správcovství Škretovo, neb prázdný kroužek, protože v úřad mincovní uveden Šebestian Hölzl ze Sternsteinu až dne 17. března 1617. Týž býval na Horách již od r. 1605 do r. 1612 horním hofmistrem, ale složen s úřadu, potom však se ospravedlnil. Nepobyl zde

*) Za jeho úřadování vyslal sněm obecní v Praze na Hory Kutné k jich vyzdvižení komisi, která podala dne 5. června 1612 králi Matyášovi zprávu o stavu hor a zřízení horním a mincovním. Opis této zprávy nalezá se v archivu Horském.

**) Zanechal čtyři syny: Mikuláše, r. 1627 z Kolína odešlého do vyhnanství, mistra Jiřího, Jana a Bohuslava, oba poslední žili ve Slaném.

***) Týž pocházel z Jihlavy. Otec jeho Jiří vychován v Hoře u Dačických, kam dán výměnou, aby se češtině přiučil. Augustin zemřel náhle r. 1615 u věku 47 let. Vdova pak měla některé potíže se zadrženými účty svého manžela. Léta 1623 pojal vdovu tuto Jiří Folld, účetní z lejší mince a pravá ruka Vřesovcova.

†) V knihách mincovních zůstal zapsán dluh r. 1614 jím učiněný, když na zaplacení olova polského do mince J. M. Cís. 150 kop gr. čes. u Jana Pygle, gegenšrejbera v obořе, pod úrok se vydlužil. Zpráva Jana Prunse, písaře mince, ze dne 24. února r. 1616 v archivu arch. sboru „Vocel“ v Hoře Kutné.

dlouho, neboť dne 25 června 1618 vypudili Pavel Skreta a Radslav Hlavsa z Liboslavě horní úředníky, zmocnili se účtů i knih, a na Vlaském dvoře usadil se Václav Chotouchovský z Nebovid jménem stavů podobojí. Hölzl dával vybíjeti na rub mincí pod orla šestipaprskovou hvězdu.*)

Za krále Matyáše, zejména v posledních letech jeho panování raženy mince v Hoře Kutné v této jakosti:

	Obsah ve hřivně:	Z 1 hřivny:	Cena:
Tolary a části:	14 lotů 4 grény	8¾ kusu	90 kr.
Bílé groše	6 „ 3 „	167 „	3 „
Malé groše	6 „ 1 „	312 „	1½ „
Bílé peníze	4 „ — „	700 „	— „
Malé peníze či halíře	2 „ — „	800 „	— „
Dukáty	23 karatů 8 gr.	72½ „	150 „

Pokud lze vyrozuměti ze seznamů bylo vybito v Hoře Kutné:

	Tolarů:	Bílých grošů:	Malých grošů:	Bílých peněz:	Malých peněz:
R. 1612	za 27.370 kop	— kop	4115 kop	1557 kop	90 kop
„ 1613	„ 33.567 „	— „	927 „	— „	56 „
„ 1614	„ 28.336 „	— „	— „	— „	1072 „
„ 1615	„ 24.938 „	— „	— „	— „	139 „
„ 1616	„ 30.471 „	— „	— „	— „	134 „
„ 1617	„ 34.512 „	6965 „	3902 „	1741 „	694 „
„ 1618/1619	za 54.082 „	6241 „	7328 „	1140 „	609 „

Za 2 měsíce roku 1615 není výkazu.

Budiž nám dovoleno podrobněji zmíniti se o hospodářství v nejstarší mincovně této na Vlaském dvoře.

K dohledu nad dělníky mincířskými a pregířskými sázeni bývali za přítomnosti nejvyššího mincmistra i šepmistrů král. horního města Hor Kutných **starší** čili **konšelé** na Vlaském dvoře, kteří zápla tu svou tam brali od starodávna.

Konšelům mincířským a pregířským sluščelo přihlížeti k práci v mincovně a pozorovati formování plátů i ražbu peněz. Přes nejpřísnější dohled stávalo se, že některý nepoctivec „způsobem neupřímným a nevěrným“ odcizil pláty k ražbě přichystané, aneb **cizury** čili odpadky při střihání plátů povstalé. Tak stalo se též v červenci roku 1612. Konšelé mincířští pátrali v městě i okolí a konečně „taková cizura na právě města Kolína nad Labem se našla a jednomu židu, Josefu Poláčka synu, se dostati měla a jemu prodávána byla“.**) Konšelé mincířští a pregířští vznesli vyhledanou věc na úřad horní v Kutné Hoře a na pány šepmistry a ti oznámili komisi z Prahy právě na hory přijevší. Po té na-

*) Velmi obšírně a důkladně líčí činnost této mincovny dílo c. k. setníka m. sl. Jindř. Rappe „Die Münzstätte Kuttenberg“ (Numism. Zeitschrift 1889). Zde také na str. 331. seznam, kolik kterých mincí raženo v Hoře od r. 1578—1611, jakož i jiné původní zprávy z horního archivu někdejšího čerpané. Zprávy tyto jsou úplně spolehlivé.

**) Archiv horní v Kutné Hoře č. 5376.

řízeno, aby se dotčení židé před horní úřad dostavili. Než místo nich přišli starší židů z Kolína. Těm nařízeno, aby do jistého času Poláčka se synem před úřad mince postavili, což starší učiniti připověděli; „ale toho se nestalo, nébrž ani na Horách Kutnách ani před Jich Cís. Mti pány komoratory ti židé postaveni nejsou". Ponévadž se to týkalo regalií císařských o minci, žádali konšelé hofmistra, urburéře i ouředníky horní a mincovní za připomenutí pánům radám a místodržícím, aby nařídili, by se dosti právu učinilo.

Není však dalších dokladů v archivu Horském, kdo dotčené odstřižky prodával, a záležitosť tato způsobila jen zjevnou nechuť mezi mincíři a pregíři, jejich konšely, jak se dále doloží.

Když byl roku 1613 Jan Šultys z Felsdorfu úředníkem mince a Mikuláš Vodňanský z Čazarova účetním, provedena inventura kolků a shledáno:

14 štoků a 25 svrchních želez na tolary,
6 „ a 4 svrchní železa na půltolary,
2 „ a 3 „ „ na čtvrttolary,
20 „ a 10 vrchních želez na bílé groše,
29 „ a 69 „ „ na malé groše,
10 „ na bílé peníze,
40 „ na malé peníze a
107 želez bez rytby na bílé a malé groše.

Ponévadž neubývalo potržek mezi mincíři a jich konšely, vydal jim úřad mincovní tento řád neb správu, jak by se při mincování chovati měli:*)

„Konšelé mincířští na místě jiných všech mincířův povinni jsou k vážení cánů do mince se dáti najíti, aby odvážené cány buďto na drobnou nebo na velkou minci v své opatrování přijíti, a tu v minci do truhly je sobě schovati, a jest-liže by ne vždyckny všickni se tu dali najíti, tehda aby dvéma nebo jednomu od jiných tu bylo pomoženo, však jakoby tu všickni přítomni byli, z toho odpovídati povinni budou.

Když by pak takové cány z mince vyneseny a do šmitery k mincování vneseny byly, tu konšelé jakožto šmitmejstři aby při všem pilnosť a bedlivosť zdržána a zachována byla, přičiniti se mají. Předně k řezání mincí nařídíti mají mincíře umělé a pilné, kteříž by z jedné každé hřivny uměli, což náleží, řezati jeden kus s druhým rovný, aby jeden kus hrubě těžký a jinej hrubě lehký nebejval, ale rovnosť aby v tom zachována byla, tak aby mimo remedium**) buďto méně nebo více, nic se nenachúzelo.

Dále což se tu toho zřeže, to ihned má se zmincovati, pláty***) mírné, aby ani velmi široké, ani hrubě ouzké nebejvaly, ale pěkně okrouhlé a všelijak ozdobné se mincovaly, kteréž by od jiných ku pochvale se spatřovati mohly. A ty také

*) Archiv král. horního města Hory Kutné; horní spisy čís. 5565—II.
**) Povolená odchylka.
***) Plíšky.

dobře a náležitě vyhříti se mají, tak aby potom v loru*) bělosť tím lépeji chytiti mohly.

Takové pláty černé do mince zase vnésti a k vohledání pánům ouředníkům mince postaviti. Našlo-li by se co toho nemírného, páni ouředníci vedle instrukcí od Jeho Mti Císařské sobě vydaných, budou věděti, jak se v tom zachovati. Pak-li to v mírnosti se najde, tehdy jakž jsou podle váhy cány z mince přijali, tak zase též konšelé podle též váhy povinni budou pláty černé s cizurou**) z ouplna do mince odvésti, toliko pomoc, kteráž jim od JMti C. povolena jest, té což mohou, zdržeti a zachovati, to při nich zůstati má.***)

A jakož každého týhodne z mince peníze se vydávají od mincování a pregování, tu opět konšelé mincířští společně, co se kterému mincíři za práci jeho má dáti, mají to rozděliti.

Jest-li by se pak kterému z konšelů přitrefilo, že by pro svůj odjezd aneb jinou slušnou příčinu k mincování se postaviti nemohl, tehdy u pana ouředníka mince, v nepřítomnosti jeho u gvardejna bude se moci opověditi a druhému konšelu při mincování poručiti, aby v jeho nepřítomnosti skrze druhého vše opatřeno mohlo bejti.

A tak všelikou pilnosť konšelé mincířští při každém mincování potřebnou zachovati povinni jsou (pozn. neboť jménem konšelé slovou, ale povinnosť šmitmejstra na sobě mají). Též také jiné mincíře a dělníky v dobrém řádu při mincování říditi a spravovati mají, a čímž by sami při kterékoli věci zvládnouti a jí dosti učiniti nemohli, to vše na Jeho Milosť nejvyššího pana mincmejstra království Českého anebo na pány ouředníky mince vznésti budou moci.

Což by pak ještě víceji jmenovaným konšelům mincířským potřebného bylo, čeho by v tomto sepsání pominuto bylo, v tom ve všem pány ouředníky mince spraviti se mají, poněvadž oni páni ouředníci instructí obšírné o mincování od J. M. C. sobě vydané mají, jakož se vše vedle týchž instructí říditi a vykonávati má.

Co se dotýče vyřízení konšelů pregéřských, poněvadž nyní žádný z nich pregování se sám skutečně nedotýká, ani při pregování žádný nebývá, to se nyní do jiného času a dalšího J. M. C. anebo jich milostí pánů rad komory království Českého k vyřízení a opatření odložiti musí a odkládá".

Příjmy konšelů mincířských, což se do obce scházelo, záležely (1582—1613) v pomoci, v koštu od tolarů, v koštu od grošů a od peněz, z jámy†) (jen 26 kop) z dluhů vyupomínaných a co po rozdělání černého zůstalo (za ta léta 76 kop 52 groše 1 denár), celkem 1418 kop 13 gr. 1½ den. českých.

Z těchto příjmů, hlavně z pomoci, nakládali konšelé mincířští každého týhodne na nádobí 20 grošů bílých (od r. 1600—1612 193 kopy 52 gr. 6 den.), a to hlavně zaplaceno kováři a zámečníku, pak za máslo, trúčky, šterce, brusy a koštiště.

*) v luhu.

**) Odstřižky.

***) Té pomoci bývalo mezi léty 1582—1613 16—34½ kopy gr. čes. ročně.

†) Konšelé měli zvláštní právo vybrati z jámy v preghauzu zapadlé kousky. Více při r. 1620.

Léta 1612 vynaloženo na nová kladiva 7 kop 50 gr. čes. Mimo to platilo se dle register šafářů mince každý téhoden mincířům pomoci na nádobí po 20 gr.

Dělníci mincířští nechtěli dopustiti, aby na mzdě (luonu) byli zkráceni, hájíce se, že „ne z nějaké zoumyslnosti, ale z nevyhnutelné a bezelstné potřeby, nemohouce v tom nikterakž právi býti, kdyby proti předešlé míře jim sňato býti mělo, a při tak těžkém a krvavém díle o hladu trvati a sebe s manželkou a dítkami svými vyživiti; tedy by zase k svým řemeslům a obchodům se navracovati a sobě chleba a vyživení jinde hledati musili.“ *)

V Jáchymově též pokleslo hornictví a s tím mincování; ani hojné komise nic nespravily. Za císaře Matyáše zde nepřetržitě působil mincmistr Centurio Lengefelder, vydávaje mince s poprsím královským a se znamením lví hlavy s vyplazeným jazykem (značka čís. 32. na tab. XI.). Tolary jeho nebývají vzácny.

Budějovickou mincovnu jmenuje sice ještě král Matyáš roku 1611 $\frac{3}{8}$, avšak jsou důkazy, že běhy válečnými zanikla ku konci vlády Rudolfovy a před rokem 1615, kdy dle nařízení komory České výše doloženého stříbro z Ratibořic a vůbec z jižních Čech dodáváno býti mělo do Pražské mincovny. Než nedálo se tak pořád, jak níže uhlídáme.

Mincovna Budějovická vystavěna r. 1569 blíže Dominikánského kláštera.

Toho času velmi čile mincováno v tyrolském Hallu, kde Krištof Oerber (značka C Ö) řídil ražbu mincí Matyášových pro Tyrolsko.

*) Archiv horní č. 5565—IV. K roku 1613; však zpráva tato patrně již táhne se k pozdější době; neboť se tu mluví o čtyrkrejcarech, za něž teď sotva tolik lze koupiti, co před pěti lety za krejcar. Hodí se nejlépe do času dlouhé mince léta 1622.

Popis mincí Matyáše I.

Počneme popisem korunovačních mincí. V zlatě i ve stříbře ražen peníz s dvojím rozličným rubem.

Na líci 26 mm širokém a oběma rázům společném vidí se uprostřed vavřínového věnce poprsí královo na levo obrácené, v kroji uherském a čapkou, zdobenou volavčími péry. Na prsou zavěšen panovníku řetěz zlatého rouna. Opisu není.

Rub prvý ukazuje čápa požírajícího na zemi hada, k čemu vztahuje se opis: SALVTEM EX INIMICIS NOSTRIS · t. j. „Zdar z nepřátel našich".

Jiný rub má svrchu českou korunu nad dvěmi palmovými větvemi a pod tím v šesti řádcích: MATTHIAS II · | D. G · HVNG · REX CO | RONAT · IN REG° | EM BOHEMIÆ | AN · 1611 · DIE | 23 · MAY (aneb MAII · též jiný ORONATUS). Kolem věnce vavřínový (Tab. XXVI. obr. 252.).

Rázy naskytují se rozmanité i oba ruby; ve stříbře raženy na tlustých plíškách až 29·5 gr váhy, ve zlatě váhy dvou dukátů. Jiný korunovační peníz má týž nápis na jedné a čápa na druhé straně (Tab. XXVI. obr. 254.) i váží 6·92 gr.

Mnohem hojněji přihází se zlatý i stříbrný korunovační peníz, ve zlatě 1·7 a 3·42 gr a ve stříbře 1·63 gr těžký a jen 17 mm široký (Tab. XXVI. obr. 253.).

Líce má monogram králova jména pod českou korunou s dvěma palmovými větvicemi, vespod římskou číslicí · II · a kolem vavřínový věnec.

Na rubu čte se v podobném věnci pětiřádkový nápis: CORO | NAT: BO · | HEMIÆ | REX · | 1611 ·

Takové mince rozhazovány při korunovaci mezi lid.*)

K upomínce na slavné císaře z rodu Habsburského, Maximiliana I., Karla V. a Ferdinanda I., raženy častěji mince vzpomínkové zvící tolaru neb dvoutolaru ve stříbře i ve zlatě; takové váhy pěti neb desíti dukátů. Staří sběratelé jmenovali je nummi restituti. Též v Pražské mincovně Benediktem Hübmerem vybit vzpomínkový tolar tohoto rázu (Tab. XXVI. obr. 255.):

Na líci obrněné poprsí císaře Matyáše v okruží a bez koruny. S prsou splývá zlaté rouno. Pod poprsím český lev s pravé strany. Za perlovým obvodkem, dole přetrženým, opis zdola počínající: + MATTHIAS D · G · ROM · IMP ·

*) Pavel Skála ze Zhoře píše v dílu I. str. 324.: „Když z kostela šel král Matyáš, házena mezi lid mince zlatá i stříbrná, mající na jedné straně obraz královský se dnem korunování, a na druhé čápa, držícího v noze hada s nápisem takovým: ‚Salutem ex inimicis nostris' (zdraví a vzrůst nás z nepřátel našich)". První to mince zvlášť ke korunovaci ražená. Dříve mezi lid metány peníze berné, české i míšenské, menší a větší, jak píší „Staří letopisové". Jen při korunovaci krále Ludvíka r. 1509 peněz mezi lid nesypali.

S · A G · H · BO · REX Na konci opisu pod poprsím značka Hübmerova, totiž srpek měsíce a nad ním hvězda.

Na rubu tři za sebou řaděná korunovaná a zlatým rounem zdobená poprsí v levo obrácení. Prvé přiodělo v kožich, ostatní v brnění Za perlovým obvodem opis: MAXI · (milianus) I · CARO · (lus) V · ET FERD · (inandus) D · G · ROM · (anorum) CÆS · (ares) REG · (es) HISP(aniae) ❀

Ve zlatě obražený nalezá se v mincovním kabinetě císařském ve Vídni.

Z běžné mince vážily pětitolary až 145·2 gr a byly 11 mm z tloušti, pak třítolary 87·8 gr a 7 mm tlusté, dvoutolary 58 gr (Tab. XXVI. obr. 256. a tab. XXIX. obr. 272. a 274.) a 1½ tolary váhy 43 gr. Ráz jejich jest týž jako na tolarech níže popsaných.

Tolary (Tab. XXVI. obr. 257., tab. XXVII. obr. 260.—265. a tab. XXVIII. obr. 266.—271.) až 42 mm široké, mají též ráz rozličný. Buď vidí se na líci korunované poprsí v levo obrácené, s krátce přistřiženým vlasem, s kníry a kozí bradou, v krunýři s hladkým úzkým límcem neb širokým a vysokým okružím, v převěsném plášti, na rameni páskou připjatém. Na hrdle řetěz zlatého rouna a pod poprsím český lev s pravé strany. Kolem v opisu čte se: MATTHIAS II · D · G · HV (lev) NG · ET · BOHE · REX S tím lícem bývají dvojí ruby, a to prvý nese štít korunovaný, řetězem řádu zlatého rouna ovroubený, s mnoha znaky a v úsečkách vedle rok 16 | 11 neb 16 | 12 (Tab. XXVI. obr. 256.), aneb druhý rub se znakem rozčtvrceným, kde v 1. a 3. poli vidí se uherská břevna a v 2. a 4. český lev a uprostřed rakousko-burgundský štítek; to vše pod korunou, od níž běží tosonový (zlatého rouna) řetěz. V úsečkách rok 16 | 12 a kolem opis jako na předešlém: ARCH · AVST · DVX · BV (znamení tři poupata neb štoky v ovalu) RG · MAR · MO · CO · TY nebo TI (Tab. XXVI. obr. 257. a tab. XXVII. obr. 260.—263.). Nejčastěji bývá však minc. znamení na konci opisu.

Tolar s mnoha znaky popisujeme tu zevrubněji:

V líci obrněné poprsí královo s pravé strany, s českou korunou na hlavě, s krátkým kadeřavým vlasem a vousy, jak výše uvedeno; okruží hladké, s ramen splývá plášť a na hrdle zavěšen řád zlatého rouna. Pod poprsím český lev sáhající dole v opis: MATTHIAS II · D · G · HV (lev) NG · ET BOHE · REX ·

Na rubu korunovaný štít s mnoha znaky ovinutý řetězem zlatého rouna. S obou stran rozdělený letopočet 16 | 11. Znaky ve štítu jdou tímto pořadem: 1. Uherská břevna, 2. český lev; mezi nimi na čestném políčku 3. rak.-burg. znak, 4. věž kastilská, 5. lev leonský, 6. arragonský, 7. sicilský znak, 8. lev habsburský, 9. korutanský, 10. kraňský znak, 11. parohy würtemberské, 12. horno-rakouský, 13. portenavský znak, 14. moravská orlice a 15. orel tyrolský. Kolem opis: ARCH · AVST · DVX · BV | RG · MAR · MO · CO · TY (znamení hvězdička nad půlměsícem).

Pokládá se za nejprvnější tolarový ráz tohoto panovníka. Týmž rázem vydány též dvoutolary (Tab. XXVI. obr. 256.) se zkratkem B | VR · v opisu rubním.

Kdežto v těchto rázech držel se řezák kolků typu za císaře Rudolfa II. Ant. Abondiem navrženého, tedy nejpozdější tolary (hraníče) Matyášovy, navržené pražským řezačem kolků Hanušem Konrádem Greutterem, představují krále v celé postavě, kterýž ráz udržel se pak skoro po celou dobu panování císaře Ferdinanda II.

Pozdější ráz tolaru (Tab. XXVII. obr. 264. a 265., tab. XXVIII. obr. 266.—271. a tab. XXIX. obr. 272. a 274.) zaměněn na líci, že poprsí nekorunováno a má široké okruží na krku. V opisu za kruhem šňůrovitým neb perlovitým, ode lva dole v pravo začínajícím, čte se: MATTHIAS · D · G · ROM · IMP · S · A · G · H · BO · REX · (český lev k levé straně obrácený). Někdy také končívá opis pouze B · REX · jindy BOE · REX ·

Na rubu v šňůrovitém neb perlovitém kruhu korunovaný říšský orel, nahoře korunou v opis sáhající, na jehož prsou spočívá pod korunou arcivévodskou rak.-burg. štít řetězem zlatého rouna ověnčený. Od koruny vede opis: ARCHID · AVSTR · DVX (značka hvězdička nad půlměsícem) BVRG · MAR · MOR · 1613 · neb jen MAR · MO · a letopočet 1614 (se znamením týmž, neb s kohoutem s hůlkou, neb lví hlavou), 1615 (značka kohout neb lví hlava), 1616 (značka kohout, prázdný kroužek, dvojitá lilie neb hvězda), 1617, 1618 a 1619 (značka hvězda neb lví hlava).

Průměr 39½—41½ mm, váha 28·58—30·15 gr.

Hraníče čtyrboké mívají ráz tolarů takovýchž na rubu, ale na líci zobrazenou postavu obrněného panovníka v levo obráceného.

V c. a k. dvorním museu ve Vídni uložen zlatý hraníč rázu tolarového z Pražské mincovny (Tab. XXIX. obr. 275.).

V kosmém čtverci 44 mm širokém vyražen v líci panovník korunovaný v brnění, jenž drží v levici žezlo a v pravici žezlo, jak se na dukátech vídá. Hlava i nohy sáhají v opis. Mezi nohami značky. Po levém boku štít uherský, pod korunou dole nevkusným výběžkem zakončený, a po pravém korunovaný štít český, též nepěkně dole protažený. Za šňůrovitým obvodkem opis: MATTHIAS D · G · R · I · S · | A · | GER · HVN · BOHE · REX Kolem obvod šňůrovitý a rovný.

Na rubu podobně omezeném korunovaný říšský orel, korunou v opis sáhající, s korunovaným štítem rakousko-burgundským, řetězem zlatého rouna ovinutým, na prsou. Za korunou opis: ARCHID · AVSTRI · DVX · (značka Bened. Hübmera) BVRG · MAR · MOR · 1615 ·

Jsou též dvoutolary podobně ražené.

V rázu tomto vidíme předchůdce tolarového rázu Greutterova za Ferdinanda II. přijatého.

Půltolary (Tab. XXIX. obr. 273. a 276.) mívají ráz podobný tolarům, avšak mají průměr jen 34—37 mm a váhu 13·65—15·41 gr; čtvrtníky (Tab. XXVI. obr. 258. a 259.) pak průměr jen 29—31 mm a váhu 6·65—7·32 gr.

České tolary Matyášovy a jich díly patří k mincím vzácnějším.

České čili bílé groše (Tab. XXX. obr. 277.—288.) ukazují na líci 19—20 mm širokém českého lva s opisem: MATTHIAS · D · G · (znamení minc.)

· R · I · S · A · G · H · B · REX · neb BO · REX · a na některých jméno panovníka v zkratku MATTHI · Mine. znamení bývá umístěno někdy též za R neb za I.

Na rubu říšský orel pod korunou sáhající v opis se štítkem rakousko-burgundským na prsou. Opis: ARCH · AVST · DVX · BVR · M · M · (Marchio Moraviae) a letopočet 1617, 1618, 1619 aneb zkráceně 19. Váha 1—1·6 gr.

Malý groš (Tab. XXX. obr. 289.—292. a tab. XXXI. obr. 293.—303.) zůstal v pěkné podobě za císaře Rudolfa II. přijaté, a to na líci český lev a opis buď totožný jako na bílých groších, neb vzácně ❄ MATTH · II · D · G · (značka Šultysova) HVNG · BOH · REX · neb jen R a konečně s úplně vypsaným jménem krále MATTHIAS · II · (znamení lví hlava) D · G · HV · E · BO · REX* Opis končívá tečkou, pětipaprskovou hvězdičkou neb pětilistou růžicí.

Na rubu korunované M buď mezi rozděleným letopočtem (16 | 17, 16 | 18, 16 | 19) aneb mezi dvěma ornamenty, liliemi neb růžicemi; pod tím ve dvou řádcích MALEY | GROSS a případně na třetím řádku letopočet 1612, 1613, 1614 neb 1616.*)

Průměr 15—18 mm, váha 0·43—1·12 gr.

Šlo jich 7 do bílého groše neb 3 do krejcaru.

Peníze bílé (Tab. XXXI. obr. 304.—310.) jednostranné srovnávají se též s Rudolfovými, mívají však někdy českého lva v opáčnou stranu (v levo) obráceného. Na některých schází též vnitřní kruh kolem lva, podobně jako se to někdy vídá na bílých a malých groších téhož panovníka. V opisu čte se buď MATHI · SECVN · 1612, neb MATTHIAS · R · B · a letopočet, neb MATTHIAS · R · H · B a rok. Průměr 11½—13 mm, váha 0·26—0·43 gr.

Halířky, malé peníze neb denáry (Tab. XXXI. obr. 311. a 312.) jen 11—12 mm v průměru a vždy jednostranné mají korunované M, vedle něhož vyraženo písmeno R (ex) s jedné a B (ohemiae) s druhé strany a nad každým z nich po hvězdičce. Vespod vytepán letopočet 1614, 1615 neb 1617. Jsou též halíře bez písmen R a B. Váha 0·25—0·32 gr.

Sedm jich platilo malý groš, 6 krejcar.

České zlaté čili dukáty (Tab. XXXII. obr. 315.) mají na líci panovníka v brnění v levo přiobráceného a štítky, jak výše při hraničí dotčeno. Opis: MATTHIAS · D · G · R · (znamení mincmisterské: půlměsíc s hvězdou) I · S · A · G · H · B · REX

Na rubu pod korunou, jež do opisu zasahuje, říšský orel na prsou se štítkem rakousko-burg. zlatým rounem ověnčeným a svrchu arcivévodskou korunou pokrytým. Pokračování opisu: ARCHID · AVST · DVX BVRG · MAR · MO · 1613 neb 1614, 1615 neb 1618.

Zvláště památný jest druhý ráz (Tab. XXXII. obr. 314.) ukazující na líci též panovníka obrněného, ale místo štítků letopočet rozdělený 16 | 11 aneb 16 | 12**)

*) Nejobyčejnější jsou se znamením hvězdičky v opisu pod lvem a rozděleným letopočtem 16 | 17, 16 | 18, a 16 | 19. Vzácnější náleží Šultysovi z Felsdorfu se znamením tří poupat v ovalu a letopočtem 1612 neb 1613 vespod. — V Kutné Hoře roku 1615 a 1616 nevybíjeno malých grošů, ač Donebauer ve své sbírce uvádí jako zvláštnost malý groš z r. 1615 se značkou Hölzlovou.

**) Na tab. XXXII. na obr. 313. jest také zlatý bez letopočtu, ostatně uvedenému podobný.

a v opisu MATTHIAS · II · D · G · (znamení jako prve Benedikta Hübnera z mincovny Pražské) HVN · ET · BO · REX

Na rubu pak naposledy na mincích českých vidí se postava zemského patrona sv. Václava v pravo příč postaveného a přímo hledícího, v pravici třímajícího prapor s orlicí a při levé noze štít s orlicí přidržujícího. V opisu: S · WENCESLAVS | PAT · BOHEM (Patronus Bohemiae).

Průměr 22 mm; váha 3·4—3·45 gr.

Vedle dukátů raženy též dvoudukáty (čtvrttolar ve zlatě) a pětidukáty (tolar ve zlatě); prvější váhy 6·8 gr, tyto 17·25 gr.

V stejné způsobě zůstávaly též měděné groše početní (Tab. XXXII. obr. 316., 320., 321. a 324.). Na oněch z let 1612, 1613, 1614 a 1619 vyraženo na líci jediné korunované M a vedle letopočet rozdělený; na jiných pak monogram z jmen krále a královny Anny, jakož se jeví na groších z let 1615 a 1616—1618. Opis líce: GROSS POCZETNI (někdy s obráceným И) a na rubu pokračování KOMORY CZESKE Méně hojně vyráženy v Praze s českým nápisem dotčeným kolem lva a na rubu kolem korunovaného M neb monogramu s opisem IM KVNIGREICH · BEHAIM · neb IM · KVNIGREICH · BEHAIM (Tab. XXXII. obr. 316. a 320.). Průměr 20—22½ mm; váha 2—3·26 gr.

Horské početní groše mají na obou stranách pouze český nápis.

Na líci korunovaný monogram z písmen M a A v perlovitém neb hladkém obvodku; koruna sáhá v opis: GROSS * POCZETNI ·

Na rubu český lev v perlovitém neb hladkém obvodku a opis KOMORY * CZESKE * 1616 ✱ (též 1617). Okraj oboustranně čárkovaný.

Váha 2·5—3·3 gr. Průměr 22 mm.

Horské početní groše Hölzlovy z r. 1619 (Tab. XXXII. obr. 324.) mají obvodek hladký a v líci korunované M. Vážívají 2·3 gr, průměr 21 mm.

Na početních penězích (Tab. XXXII. obr. 317.—319., 322., 323. a 325.) bývá buď lev s pravé neb s levé strany, nebo dvojhlavý orel. Opisy mají vesměs německé, ježto bity byly pro Jáchymov. Podrobnější popisy podáváme níže.

Početní peníz bez letopočtu má na líci v kruhu korunované M; koruna svrchu sáhá v opis: RAIT · PFENIG · DER · CAM ·

Na rubu v poli korunovaný český lev s pravé strany. Opis: IM KVNIGREICH BEHEM · Okraj perličkovitý s obou stran.

Váží 1·94—2·65 gr; průměr 20—21 mm.

Početní peníz s orlem (Tab. XXXII. obr. 318.) nese na líci monogram z písmen M a A a po jeho stranách letopočet 16 | 13; koruna sáhá v opis RAITPFEИИIG DER CAMER

Na rubu korunovaný říšský orel se znakem rakousko-burgundským na prsou; koruna jeho sáhá v opis IM KVNIG · REICH BEHAIMB · Obvodku není ani na líci, ani na rubu.

Váží 2·65 gr; průměr 23 mm.

Takový ráz ročníku 16 | 14 (Tab. XXXII. obr. 319.) má kruhy kol hlav orlích a bývá větší (25 mm).

Vzácnější je **početní peníz** z roku 1616 (Tab. XXXII. obr. 322.), který ročník vidí se pod monogramem; opis končí CAMR

Na rubu v kruhu český lev a opis: IM KVNIGREICH BEHAIMB+ Váží 2 gr; průměr 21½ mm.

Ročník 16 | 17 má monogram v líci; na rubu lva a opis: IM KVNIGREICH BEHEM s ozdobou (Tab. XXXII. obr. 323.); kdežto ročník 16 | 18 má na rubu orla dvojhlavého a opis končí BEHAIMB Na rok 1619 bity s initialou M v líci, vedle níž letopočet 16|19. Opis: RAITPFENIG DER CAMR neb RAITPFENNIG · DER · CAMR Na rubu český lev s levé strany a opis IM KVNIGREICH BEHEM · Váží 2·8 gr; průměr 20½ mm. (Tab. XXXII. obr. 325.)

Početní groše i peníze Matyášovy nemívají znamení **mincmistersk**ých, jen okrasy květinové a růžicovité ornamenty; proto nelze přesně určiti, z které mincovny každý jednotlivý kus pochází.

Které mince byly vybíjeny za krále Matyáše I. v českých mincovnách.*)

V **Pražské mincovně** za správy mincmistra Beneše Hübmera ze Sonnleithenu pod znamením šestirohé růžice nad srpkem měsíce vybíjeny:

r. **1611**: dvoutolary, tolary, půltolary a dukáty;

r. **1612**: dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary, malé groše, dukáty a groše početní;

r. **1613**: tolary, čtvrttolary, bílé groše a dukáty;

r. **1614**: dvoutolary, tolary, půltolary a dukáty;

r. **1615**: dvoutolary, dvojnásobné hraníče, tolary, půltolary, čtvrttolary, bílé peníze a dukáty;

r. **1616**: třítolary, dvoutolary, tolary, půltolary a čtvrttolary;

r. **1617**: čtvrttolary a bílé groše;

r. **1618**: čtvrttolary, bílé a malé groše, bílé peníze, dvoudukáty a dukáty;

r. **1619**: pětinásobné tolary, tolary, bílé groše a pětidukáty.

V mincovním kabinetě v klášteře na Strahově nalezá se tolar krále Matyáše s ročníkem 1620, ražený asi za stavů českých. Též raženy v Pražské mincovně dukáty bez letopočtu, pak desítidukáty, pětidukáty, dvoutolary a tolary tří císařů, vesměs bez letopočtu.

V **Kutnohorské mincovně** vybíjeny za Pavla Škrety se znamením lilie v kruhu r. **1612**: tolary a bílé peníze; pak s mincovní značkou Jana Šultyse z Felsdorfu o třech poupatech (kolkách) v kruhu: tolary, malé groše a bílé a malé peníze;

r. **1613**: tolary, čtvrttolary, malé groše a malé peníze;

---

*) Dle rozličných sbírek a katalogů. Seznam tento ovšem není úplný.

r. 1614: tolary a malé peníze; pak se znamením Augustina Šmilauera (kohoutem s hůlkou v nožce): tolary, čtvrttolary, malé a početní groše;

r. 1615: dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary, malé peníze a početní groše;

r. 1616: tolary a malé peníze; pak s prázdným kroužkem jako značkou za provisoria pod správou Pavla Škrety Šotnovského ze Závořic: dvoutolary a tolary; se znamením dvojité lilie v ovalu za téhož: dvoutolary a tolary; s hvězdou v kruhu jako znamením mincmistra Šebest. Hölzle ze Sternsteinu: tolary a početní groše;

r. 1617: s prázdným kroužkem jako znamením za provisoria pod správou Pavla Škrety: bílé groše a se značkou hvězdy v kruhu neb bez kruhu za mincmistra Šebest. Hölzle ze Sternsteinu: dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary, bílé a malé groše a bílé a malé peníze;

r. 1618: dvoutolary, tolary, půltolary, bílé a malé groše a bílé a malé peníze;

r. 1619: tolary, bílé a malé groše, bílé a malé peníze a početní groše.

V Jáchymovské mincovně razil mincmistr Centurio Lengefelder se znamením hlavy lví:

r. 1612: tolary, půltolary, čtvrttolary (jednoduché i trojnásobné) a malé groše;

r. 1613: početní peníze;

r. 1614: tolary a početní peníze;

r. 1615: tolary a čtvrttolary jednoduché a trojnásobné;

r. 1616: tolary, půltolary a čtvrttolary jednoduché a dvojnásobné;

r. 1617: tolary, malé groše a početní peníze;

r. 1618: tolary, čtvrttolary a malé groše;

r. 1619: tolary a početní peníze.

K dějinám cen.

Příspěvky k dějinám cen v městě Čáslavi zachovány v registrech na příjem peněz a vydání všelikého při dvoře Tupadlském z roku 1594.*)

Za loch (sklep) prodaný v Ledčarovsku 10 kop grošů čes. Koně po 16—18 kopách gr. č., voli po 5 kopách až 5 k. 30 gr., ovce po 16 gr., skopci po 43 gr., jehně za 7—8 gr., telata po 20—40 gr. (do Prahy vždy dráže), vepři po 1 kopě, hrnec másla za 35 gr., sýrce na strouhání po 8 gr., sýry po 15—20 gr.; korec žita po 44—55 gr., ovsa po 14 gr., pšenice po 35—40 gr., ječmen po 32 gr., hrachu starého 21 korců na Horskou míru po 44 gr., na Čáslavskou odměřeno jest 24 korců, činí 15 kop 24 gr., korec hrachu za 40 gr., letní vlny čisté kámen za 2 kopy a 2 gr., jarní vlny po 1 k. 54 gr., kůže ovčí po 5 gr., volská 15 gr., loje kámen po 30 gr., žitné slámy kopa otepí 26 gr., dříví sáh po 18 gr., hlávka soli ovcím 5 gr., bečka Šemberku soli po 1 k. 8 gr., bečka Prachatické soli po 47 gr., lot šafránu 12 gr., sud piva zadního za 9 gr., sud piva bílého 50 gr., nové podkovy po 9 denárech, za kolo k vozu 12 gr., kopa šindele za 2 gr., pár střevíců 7½ gr.

Mzda: tesaři za den 3 groše, mlatcům za týden 6—9 grošů, od sečení luk 1 groš za den, korec žaludů 8 gr., za žetí žita 3 denáry od záhonu, žetí pšenice 4 den. od záhonu, Jan Žiželický, mlynář, zjednán do mlýna pod dubem na týden po 7 gr., šafář dostal za rok 8 kop gr. č. a boty za 40 gr., přední pluhař ročně 6 kop 45 gr., druhý pluhař 6 kop 45 gr., špitální pluhař 5 kop 8 gr., přední pohůnek ročně 6 kop 40 gr., špitálník ročně 4 kopy 38 gr., řezač 6 kop 30 gr., nádvorník 6 kop 5 gr., pastucha tolikéž, přední ovčák 7 kop 15 gr., druhý ovčák 3 kopy 45 gr., sviňák 3 kopy; šafářka ročně 3 kopy 30 gr., přední děvka 2 kopy 40 gr., Káči, třetí dévce, 2 kopy 40 gr., v témž účtováno za nové boty pro ni 18 gr., za kytli 45 gr. a od podšití bot 6 gr. —

V Praze prodáván polský vůl roku 1610 po 20—40 kopách, český vůl po 10 až 15 kopách; téhož roku stála libra hovězího masa 28 malých peněz čili 2 gr. č.; před tím r. 1600 libra hovězího byla za 3 groše české; vepřové, telecí a skopové za 3 groše míš. Tehdy byl korec žita za 2 kopy, ječmene za 1 kopu 52 gr., obojí tedy po čtyrech tolarech čili asi po 9 zl. 50 kr. r. č. neb za 19 korun; tak se drželo až k r. 1623, pak r. 1624 stoupilo žito na 3 kopy a r. 1629 až na 5 tolarů.

*) Archiv „Včely Čáslavské“ čís. II.a 850.

Krmná husa stála v Lounech r. 1607 již 16 gr., kdežto v Praze byla roku 1624 po 42 kr., slepice po 21 kr. a kachna po 18 kr. Vola koupils v Čáslavi r. 1623 po 15 kopách čes. čili za 30 tolarů, krávu po 20 kopách, vepře po 8 kopách č., ovci po 5 kopách gr. čes. čili za tolikéž dukátů neb desetkráte tolik korun.

Ceny potravin více kolísaly než za našich časů za příčinou špatnějšího spojení. Celkem stoupaly ceny za století čtverou i paterou hodnotou, a ceny peněz ubývalo v poměru k nemovitostem. Tak korec žita byl r. 1433 po 5 gr., r. 1536 po 20 gr. a 1629 již za 5 tolarů čili 150 grošů aneb 450 krejcarů. Léta 1495 bylo 7 liber chleba za míšenský groš; kdežto již r. 1624 libra stála 3½ kr.; ovšem platil na počátku XVII. století český groš jen asi 8 kr. r. č. a míšeňský jen 4 kr. r. č. aneb 1½ kr. starých.

K dějinám cen roku 1614 a 1615 poskytují mnohé příspěvky počty dvorů města Čáslavi.*)

Příjem důchodu dvoru Řečice jinak Koudelovského vykazuje: za koně 21—27 kop, hřebce roční 10 kop, tele za 1 kopu až 1 k. 15 gr., ovce a skopci po 1 k. 4 gr., jehňata po 20 gr., kámen vlny 2 kopy 20 gr. č., ovčí kůže 7 gr. 3½ denárů, cent sýra za 1 kopu 55 grošů, libra za groš, žejdlík másla za 2 gr. 3½ den., korec pšenice za 50 gr. až 1 kopu 7 gr., kámen loje 40 gr., kachna za 3 gr., za sud piva předního 55 gr. až 1 kopu 15 gr., sud zadního piva 8 gr., sůl císařská bečka 1 kopu 45 gr., libra svíček 4 gr., za novou podkovu 1 gr. 3½ den., kosa 16 gr., radlice po 18 gr.

Mzda: tesaři mistru 5 gr., tovaryšům po 4 gr. denně, nádenníku 3 gr. 3½ den. denně, mlatci téhodně 12 gr., od sekání a hrabání 2 gr. denně, šafáři ročně 10 kop gr. č. a 45 gr. na boty, pluhař 7 kop 40 gr., nádvorník 6 kop 40 gr., ovčák 6 kop, ovce 12 a jehně, pacholek 4 kopy 30 gr., skotník 4 kopy 45 gr. a s košili (5 loket) plátna, malé prase sviňákovi a 5 loket plátna, šafářka 4 k. 30 gr., děvky 3 kopy 30 gr., kuchařka 3 k. 30 gr., řezníku za poražení krávy neb býka 5 gr., podšití bot 7 gr., boty 45 gr.

Zajímavo stopovati, jak ceny od r. 1594 stoupily.

*) Archiv „Včely Čáslavské“ čís. II.a 815 a čís. 831.

Artikule sněmovní, kteréž na sněmu obecním v Budějovicích Českých 29. ledna 1614 zahájeném a 27. února t. r. zavřeném ode všech tří stavů království Českého u přítomnosti císaře Matyáše svoleny a zavřeny jsou.

Zemský archiv království Českého. Archiv stavovský. Kvatern „Černý" sněmův obecních od l. 1611 do 1615. Fol. A. 29.

(Fol. B. 12.) O uvažování mince.

A jakož JMC. toho při stavích v proposicí při to[m] sněmu obecném z strany vybytí ven z království tohoto zlé a neberné mince přednésti ráčil, poněvadž tento artikul vysoce platný a potřebný jest tomuto království, i také bedlivého uvážení potřebuje, na tom jsou se stavové s JMCskou snesli, a to předně JMC. nejvyšším ouředníkům a soudcům zemským, radám JMC. soudu dvorského a komorního a osobám k tomu z obce voleným, totiž:

Rudolfovi z Štubenberku oc, Joachymovi Ondřejovi Šlikovi z Holejče, hraběti z Pasaunu oc, Václavovi ze Vchynic a z Tetova oc, Jaroslavovi mladšímu Libštejnskému z Kolovrat oc, Albrechtovi Václavovi Smiřickému z Smiřic oc, Vilímovi Vratislavovi z Mitrovic oc, Mikulášovi Gerštorfovi z Gerštorfu oc, Zachariášovi Kábovi z Rybňan oc, Václavovi Boryňovi ze Lhoty oc, Janovi Vostrovcovi z Kralovic oc, Adamovi Ryžmberskému z Janovic oc, Janovi Kyrchmajerovi z Reychwicz oc, Janovi Hymelšteynovi z Nového města Pražského, Joachymovi Meindlovi oc tu moc dali, aby ty osoby konečně mezi soudem zemským letničným nejprve příštím, totižto v pátek po s. Filipu a Jakubu na hrad Pražský žádným vymyšleným způsobem toho neodkládajíc, se sjedouc, se vší pilností to vyhledali, v jaké hodnosti která mince se býti vynachází, to vše aby v tom čase opatřili, a co se tak o té věci od nich nařídí, to aby skrze jisté mandáty JMC. neprodleně vůbec znáti se dalo, aby jeden každý věděl se v tom čím spraviti.

V artikulích téhož sněmu:

(Fol. B. 21.) O prubíři zemském.

A poněvadž prubíř zemský ode všech tří stavův sněmem léta 1610 volený k tomu ke všemu vedle povinnosti své dohlídati a bedlivost nad tím míti musí, za práci jeho sněmem léta 1577 jistá suma nařízena jest:

I prohlédajíce stavové k tomu, že stavům na prubíři zemském pro nařízení dobrého řádu o minci v království tomto nemálo záleží a zvláště těchto nynějších časův mnohem více práce a nákladův přichází, J. M. Cskou poddaně prosí, aby J. M. Cská o tom poručiti ráčil, jestliže by jemu od kohožkoliv v prubách mince i jináč v povinnosti jeho překážka dáti chtěla, toho aby dopuštěno nebylo.

A podle předešlých sněmův mince jak u Hory Kutny, tak Pražské, Jochmstalské opatrování stříže a zrna jak zlaté tak stříbrné prubíř zemský podle povinnosti své aby se dotýkati mohl, milostivě to aby J. M. Cská nařídíti ráčil.

A co se služby jeho dotýče, na tom jsou se všichni tři stavové snesli, aby témuž prubíři zemskému každého roku z berně zemské půl druhého sta kop grošův českých dáváno bylo, tak kdy by koliv dotčený prubíř zemský k nejvyšším berníkům přišel, dotčení berníci proti kvitanci jeho takovou službu svrchu jmenovanou jemu vydati moci budou a to jim za pořádné vydání pasyrováno býti má. A co se reštu za půl druhého léta jemu na službu jeho dodati pozůstává, tu jemu prubíři zemskému nařizují, aby mu zouplna zaplacena byla.

Artikule sněmovní, které na sněmu obecném generálním zahájeném na hradě Pražském 15. června 1615 a zavřeném 3. října t. r. u přítomnosti císaře Matyáše ode všech tří stavů království Českého svoleny a zavřeny jsou.

Zemský arch. král. Českého. Stavovský archiv. Kvatern „Černý" sněmů od l. 1611—1615. Fol. C. 3. Srovnáno s přepisem v archivu musejního spolku „Včela Čáslavská" z archivu někdy Lešenského, odkud přivezen byl do Čech dědem dvojíct. p. Pavla Nešpora, evang. ref. faráře v Čáslavi, jenž rukopis museu „Včely Čáslavské" věnoval r. 1865.

(Fol. E. 21. b.) O minci.

K uvažování toho artikule o minci nejvyšším ouředníkům a soudcům zemským, JMC. radám soudův dvorského a komorního a osobám z obce těmto: Rudolfovi z Štubnberku oc, Janovi Albrechtovi Křineckému z Ronova oc, Joachymovi Ondřejovi Šlikovi, hraběti z Pasaunu oc, Jaroslavovi mladšímu Libštejnskému z Kolovrat oc, Albrechtovi Janovi Smiřickému z Smiřic oc, Vilémovi Vratislavovi z Mitrovic oc z pánův; Mikulášovi Gerštorfovi z Gerštorfu oc, Albrechtovi Pfefrkornovi z Ottopachu oc, Václavovi Borinovi ze Lhoty oc, Humprechtovi staršímu Černínovi z Chuděnic oc, Adamovi Ryžmberskému z Janovic oc, Janovi Bukovanskému Pinthovi z Bukovan oc z rytířstva; Janovi Kyrchmayerovi z Reychwicz primasu St. m. Pražského, Janovi Hymlšteynovi z Nového m. P., Janovi Čzapovi primasu Menšího m. P., stavové tu moc dávají, aby ten artikul uvážiti a na místě postaviti mohli.

A poněvadž J. M. Cské a království tomuto mezi jinými předními věcmi téměř nejvíce na tom záleží, stavové ponížene žádají, že tuto tak velice potřebnou věc tím dříveji a to nejdéleji mezi tímto časem a soudem zemským postním nejprve příštím k skutečnému místu a konci přivésti ráčí. Jakož také i J. M. Cské a oby-

vatelům království tohoto nemálo na tom záleží, aby v zemi mince drobná, totiž groše bílé a malé, též peníze bílé a malé bité a mincované býti: tolikéž aby jisté vyměření se stalo, po čem by tolar široký a dukát brán a vydáván býti měl, dávají stavové tolikéž tímto sněmem nejvyšším ouředníkům a soudcům zemským, J. M. C. radám soudu dvorského a komorního, též osobám z obce svrchu jmenovaným tu moc, aby v pondělí po svatém Martinu nejprve příštím na hrad Pražský se sjeli, to uvážili a J. M. C. přednesli, toho však při tom šetříce, aby tolar a dukát (pokudž nejvejš možné bude) vysoce zvýšován nebyl. A co tak s milostivou vůlí J. M. C. v tom uváženo a na místě postaveno bude, poníženě stavové J. M. Cskou žádají, že to vůbec stavům království tohoto skrze mandáty své v známosť uvésti poručiti ráčí.

A poněvadž některé groše zvláště po třech krejcařích až do vyjití tohoto sněmu generálního bráti zapověděny jsou, na tom jest se J. M. Cská s stavy snésti ráčil, aby taková mince až do tohoto času, totiž do vyjití soudu zemského postního nejprve příštího vydávána a brána byla.

A kdež jest prubíř zemský některé stížnosti své vznášel, co se cizí lehké mince dotýče, to stavové k uvážení a na místě postavení J. M. C. nejvyšším ouředníkům, soudcům zemským, radám J. M. Cské soudův dvorského a komorního a osobám svrchu jmenovaným, kteří k uvažování mince voleni jsou, tolikéž v moc dávají.

Zpráva nejvyššího mincmistra Viléma z Vřesovic radám komory České o proměně na drobné minci.

V Hoře Kutné 1616, 28. prosince. — Archiv král. hor. města Hor Kutných čís. 5933 (koncept).

Jakož jste mně nejv. mincmejstru poznamenání toho, kterak by J. M. Cís. a ouředníkům mince Pražské drobnou minci zdejší českou, zvláště bílé a malé groše, též bílé peníze proti tolarům, tak jakž tu nyní po 90 kr. jdou, v zrnu i šrotu srovnati chtěli, a jak vysoko by stříbro při takovém mincování přicházeti mohlo, odeslali a ve jmeně i na místě J. M. C. v tom poručiti ráčili, abych do téhož poznamenání s pilností vzhledl a na tom, mělo-li by toho při tom zůstaveno či něco při tom napraveno býti, zprávu a dobré zdání své učinil, jakž též psaní Vašich M., jehož datum v Praze 9. Decembris 1616 v sobě zavírá:

Vedle kteréhož psaní V. M. neopomenul jsem k sobě J. M. C. vrchního pergmistra v král. Českém Jana Erckera z Šreckenfelsu, Pavla Škretu Šotnovského z Závořic s ouředníky horními a mincovními na Horách Kutnách povolati a s nimi též poznamenání se vší pilností přehlídnouti a je vypočítati dáti, a v něm to nacházíme, že by oni ouředníci mince Pražské, (z ktereych však žádný jse v témž poznamenání nepodepsal), aby těmi napřed oznámenými dobrými českými mincemi všemi, netoliko na zrnu, ale i na stříži se proti jistému na onen čas l. P. 1576 a 1577 sněmovnímu nařízení počlo.

Což s nemalým od týchž ouředníků mince Pražské podivením jest.

Nebo aby jim v tom jaké poručení kdy se státi mělo, o tom žádné vědomosti nemáme.

Jest-li pak kdy co toho stalo, V. M. služebně a poníženě žádáme, že nám také v tom, abychom se čím spraviti věděli, v známost uvésti ráčíte. Ačkoliv nyní tolary vejšeji proti předešlému sněmu, když po 70 kr. toliko šly, způsobu vyšly, že po 90 kr. podle milostivého J. M. C. otevřenými mandáty o tom poručení brány a vydávány býti mají.

Však aby pro tu příčinu zrno drobné mince též lehčeno býti a na zrnu v týchž dobrých mincech, zvláště na bílých a malých groších se padnouti mělo, toho žádné takové potřeby nepoznáváme, a k tomu J. M. Cís., pánu svému nejmilostivějšímu, raditi nemůžeme za těmito příčinami:

Jedno, že by téhož zrna v bílých a malých groších zlehčení proti vejš připomenutému sněmovnímu l. 1576 a 1577 nařízení se státi muselo. Nebo týmž sněmem 1576 od J. M. C. sl. a svaté paměti cís. Rudolfa a ode všech stavů král. Českého spolu s vyslanými z markrab. Moravského toho, jaké zrno anebo jak mnoho fejnu stříbra v hřivně každé té mince býti má, jisté vyměření učiněno jest a posavád při tom zůstává.

Druhé, že žádný z kurfiřstův a z knížat sv. říše i jiných, kteříž mince své jmají, zrna v mincech svých nezlehčují a v něm. nepadají. Kdyby pak J. M. Cís. nejprve na své v království tomto minci to učiniti dopustiti ráčil, to by k zlému příkladu jiným sloužilo a na jiné toho přestupníky, kdyžby kteří zrno v svých mincích lehčili, se domlouvati a přetrhovati nemohlo.

Třetí. Poněvadž podle sněmovního na jenerál. sněmě leta 1615. zavření a toho artykule z strany mincí ode všech pánův stavů v moc J. C. M. i jich nejvyšších p. ouředníkům a soudcům zemským, J. M. C. pánům radám daní, J. Mti chtíce ten artykul v uvážení své s pány vyslanými z mark. Moravského vzíti, ráčili jsou všech mincí J. M. C. přední ouředníky před sebe obeslati a od nich o tom o všem správu a dobré zdání jich, (kterého V. M. přípis sub *A B* přednáším), při čemž také obadva ouřednící mince Pražské byli, k tomu se přimlouvali, s jinými na tom se snášeli, zavírali, až to podepsali, (a to vše u nich v minci Pražské leta tohoto 1616 25. Junii se jest dálo) slyšeti, to přijíti a schváliti, i podle toho se s J. M. Cou a pány vyslanými z markrabství Moravského, zač by tolar vydáván a brán, a proti takovému vertu tolarovému jistá valvatí drobné zdejší české mince, avšak aby se nepadlo, ale to zachováno bylo, předsevzato a nařízeno bylo, se snésti ráčili. Pročež kdyby vedle toho jiných ouředníkův mince Pražské poznamenání na zrnu bílých a malých grošův se padnouti mělo, to by také proti témuž J. M. C. a nejv. úředníkův a soudcův zem. snesení bylo a čelilo. V čemž opěty se čemu diviti, že oni ouřednící mince Pražské tak pojednou na to, na čem jsou s jinými se snesli, a spolu s jinými J. M. za zprávu a dobrozdání od sebe dali (pozn. „však bez podpisu“) a nyní jináče zprávu o tom postavují.

Protož nám se vidí, že zrno těch dvou mincí bílých a malých gr. lehčeno býti nemá. Však na šrotu (stříži) více přidáno býti a kusův více střihnouti se může.

Co se pak bílých a malých peněz, o kterýchžto malých penězích v tom poznamenání ouředníkův mince Pražské žádné zmínky není, tkne, poněvadž kdyby ti vedle předešlého způsobu mincování býti měli, hrubě by tenčí býti museli, a se i v díle, když se časem tvrdší měď (pozn. zvláště když se málo pozamentu v tu měď dá) trefila, lámati mohli. Jakkoli ta oboje mince zrno své míti a co z hřivny kusův mincováno, i nač stříbro v každé té minci čtveré, proti tomu, jak nyní tolaři jdou, přicházeti mohlo, toho všeho jisté rozvrhnutí a rozpočítání sub *C* a při tom každé té mince (*NB* obzvláště za 1 kopu míš. k nynějšímu vertu tolarovému) po listu tohoto ukazateli odesýláme a vedle kteréhož, ač by bílých peněz na hřivnu více o 10 kusů a malých o šestnácte kusův, nežli v tom vypočítání, který in Junio 1616 v minci Pražské se počítalo, se nalézá; na tom se žádný pozastavovati nemá, nebo k dobrému J. M. C. přichází a podle instrukcí ouředníkům mince dané tolik kusův na té každé minci jest za remedium pasiruje. A poněvadž v tomto spočítání (náklad mincovní z nadepsaných minci v poznamenání se nalézá u mince Pražské) toho všeho při dalším milostivém J. M. C. pana uvážení zůstavujeme a za to služebně žádáme, poněvadž toho pilná a vysoce důležitá potřeba ukazuje, aby co nejdříve dobrá, hodná, drobná mince česká zase v království tomto proti nynějšímu tolarovému vertu bita a mincována, nehodné pak a lehké cizí mince vybývány býti mohly, že se k J. M. C. přimluviti a od Vaší Mti k tomu laskavě nakloniti ráčíte, aby to co nejdříve možné uváženo a na místo postaveno a my, jak bychom se v tom chovati jměli a sněmovnímu snešení, milostivému J. M. C. nařízení i obecnému všech na to očekávání již jednou dosti se činilo, brzo zpraveni býti mohli.

Toho my se V. M. šetrně a poníženě vždycky odsluhovati budeme.

Datum na Horách Kutnách v středu den pam. Mladátek 28. Decembru letha 1616.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení

za Matyáše I. (1611—1619 $\frac{30}{8}$).

(Tab. XI.)

Mincovna v Praze:

Značka 22. Srpek měsíce pod hvězdou šestipaprskovou: Beneš Hübmer ze Sonnleithenu 1611—1619.

Mincovna v Kutné Hoře:

Značka 27. Dvojitá lilie s přeponou v obrubě neb bez ní: Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic 1611—1612 $\frac{1}{5}$.

„ 37. Tři poupata neb dle jiného výkladu tři štoky k ražbě v obrubě: Jan Šultys z Felsdorfu 1612—1613 $\frac{3}{12}$.

„ 38. Kohout s hůlkou v levé noze vztýčenou: Augustin Šmilauer ze Šmilova 1614 $\frac{14}{4}$ — † 1615 $\frac{17}{11}$.

„ prázdný kroužek ◯ neb značka 27. (dvojitá lilie): Místo mincmistra neobsazeno; úřad spravoval Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic 1615 $\frac{17}{11}$ až 1617 $\frac{17}{8}$.

„ 39. aneb 40. Hvězda šestirohá s obrubou neb bez ní: Šebestian Hölzl ze Sternsteinu 1617 $\frac{17}{8}$—1619.

Mincovna v Jáchymově:

Značka 32. Hlava lví s vyplazeným jazykem v obrubě: Centurio Lengefelder 1611—1619.

Mincovna v Českých Budějovicích:

Značka 33. Tlama lví: Krištof Mattigkhofer 1611—1612.

Roku 1612 mincovna zdejší zanikla.

Zkoušeči mince (gvardajni) a řezači želez při českých mincovnách za vlády Matyáše I.

Zkoušeči mince v Praze: Hanuš Erckher 1611—1615 $\frac{18}{2}$, Řehoř Steinmüller 1615—1619.

Řezač želez pro Pražskou mincovnu: zlatník Hanuš Konrád Greutter 1611 až 1619.

Zkoušeči mince v Hoře Kutné: Václav Kavka z Tollnštejna 1611—1617, Samuel Kavka 1617—1619.

Zkoušeč mince v Jáchymově: David Knobloch 1611 $\frac{18}{9}$—1619.

Úřednictvo slezských mincoven císařských
za císaře Matyáše I. (II.) (1612—1619).

Mincovna ve Vratislavi:

Značka H R neb monogram HR: Hanuš Riegèr, gvardajn, 1615—1619.

Mincovna v Opavě:

Značka I Z neb monogram z těchže písmen: Jan Zieszler, mincmistr, 1616 a 1617.
„ C C: Kristof Cantor, mincmistr, 1617.

Mincovna v Lehnici:

Značka C C: Kristof Cantor, mincmistr, 1612—1617.
„ G H: Jiří Heinecke, mincmistr, 1612—1619.

Mincovna v Reichensteinu:

Značka H T neb monogram HT: Hanuš Tuchmann st., mincmistr, 1615.

Mincovna v Kráľově:

Značka C P neb monogram z těchto písmen, 1615—1619.

Mincovna v Nise:

Valentin Janus, mincmistr, 1613.

Seznam vyobrazených mincí Matyáše I. (II.) (1611—1619).

Tab. XXVI. obr. 252. Pamětní peníz na korunovaci za krále Českého z r. 1611.
„ „ „ 253. Malý peníz na památku korunovace za krále Českého z r. 1611.
„ „ „ 254. Pamětní peníz na korunovaci za krále Českého z r. 1611.
„ „ „ 255. Tolar tří císařů bez letopočtu. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 256. Dvoutolar z r. 1611. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 257. Tolar z r. 1612. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 258. Čtvrttolar z r. 1612. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 259. Čtvrttolar z r. 1616. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
Tab. XXVII. obr. 260. Tolar z r. 1612. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 261. Tolar z r. 1612. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

Tab. XXVII. obr. 262. Tolar z r. 1612. **K. H. m.** Jan Šultys z Felsdorfu.
„ „ „ 263. Tolar z r. 1612. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 264. Tolar z r. 1613. **K. H. m.** Jan Šultys z Felsdorfu.
„ „ „ 265. Tolar z r. 1613. **K. H. m.** Jan Šultys z Felsdorfu.
Tab. XXVIII. obr. 266. Tolar z r. 1616. (Nápadný letopočet.) **K. H. m.** Augustin Šmilauer ze Šmilova.
„ „ „ 267. Tolar z r. 1616. **K. H.** za provisoria pod správou Pavla Škrety Šotnovského ze Závořic (značka ○).
„ „ „ 268. Tolar z r. 1616. **K. H.** za provisoria pod správou Pavla Škrety Šotnovského ze Závořic (značka dvojitá lilie).
„ „ „ 269. Tolar z r. 1616. (Nápadný letopočet.) **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 270. Tolar z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 271. Tolar z r. 1615. **J. m.** Centurio Lengefelder.
Tab. XXIX. obr. 272. Dvoutolar z. 1616. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 273. Půltolar z r. 1612. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 274. Dvoutolar z r. 1616. **K. H.** za provisoria pod správou Pavla Škrety Šotnovského ze Závořic (značka dvojitá lilie).
„ „ „ 275. Zlatý hranáč rázu tolarového z r. 1615. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 276. Půltolar z r. 1615. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
Tab. XXX. obr. 277. Bílý groš z r. 1617. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 278. Bílý groš z r. 1618. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 279. Bílý groš z r. 1618. (Lev bez obruby.) **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 280. Bílý groš z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 281. Bílý groš z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 282. Bílý groš z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 283. Bílý groš z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 284. Bílý groš z r. 1618. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 285. Bílý groš z r. 1618. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 286. Bílý groš z r. 1618. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 287. Bílý groš z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 288. Bílý groš z r. (16)19. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

Tab. XXX. obr. 289. Malý groš z r. 1618. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 290. Malý groš z r. 1618. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 291. Malý groš z r. 1618. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 292. Malý groš z r. 1612. **K. H. m.** Jan Šultys z Felsdorfu.
Tab. XXXI. obr. 293. Malý groš z r. 1612. **K. H. m.** Jan Šultys z Felsdorfu.
„ „ „ 294. Malý groš z r. 1613. **K. H. m.** Jan Šultys z Felsdorfu.
„ „ „ 295. Malý groš z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 296. Malý groš z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu. (Značka mimo opis.)
„ „ „ 297. Malý groš z r. 1617. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 298. Malý groš z r. 1618. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 299. Malý groš z r. 1618. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 300. Malý groš z r. 1618. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 301. Malý groš z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 302. Malý groš z r. 1612. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 303. Malý groš z r. 1618. **J. m.** Centurio Lengefelder.
„ „ „ 304. Peníz bílý z r. 1612. **K. H.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 305. Peníz bílý z r. 1615. (Lev s pravé strany bez kruhu.) **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 306. Peníz bílý z r. 1616. (Lev s pravé strany bez kruhu.) **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 307. Peníz bílý z r. (1)616. (Lev s pravé strany v kruhu.) **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 308. Peníz bílý z r. 1618. **K. H. m.** Šebest. Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 309. Peníz bílý z r. 1618. (Lev s pravé strany v kruhu.) **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 310. Peníz bílý z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 311. Haléř z r. 1614. **K. H. m.** Jan Šultys z Felsdorfu.
„ „ „ 312. Haléř z r. 1615. **K. H. m.** Augustin Šmilauer ze Šmilova.
Tab. XXXII. obr. 313. Dukát bez letopočtu. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 314. Dukát z r. 1611. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 315. Dukát z r 1613. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.
„ „ „ 316. Groš početní komory české z r. 1612. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.

Tab. XXXII. obr. 317. Peníz početní komory české z r. 1613. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 318. Peníz početní komory české z r. 1613. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 319. Peníz početní komory české z r. 1614. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 320. Groš početní komory české z r. 1615. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.

„ „ „ 321. Groš početní komory české z r. 1616. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 322. Peníz početní komory české z r. 1616. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 323. Peníz početní komory české z r. 1617. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 324. Groš početní komory české z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 325. Peníz početní komory české z r. 1619. **J. m.** Centurio Lengefelder.

DIREKTORIUM STAVOVSKÉ r. 1619.

ísař Matyáš zemřel dne 20. března 1619 ve Vídni. V Čechách nepokoje prve tajené vypukly ve zjevný odpor. Králové čeští od starodávna vycházeli z hlasů všech tří stavů zemských, což bylo základem veřejné svobody národu, tak že všickni králové vládu nastupující, musili se zavázati ve všech kapitulacích královských a při korunovaci slavně přísahati. Pomýšlel tedy Ferdinand II. Štýrský úsně na to, aby zvolen byl ještě za živobytí Matyášova králem českým. Císař Matyáš jednal r. 1616 o to se stavy, ale protestanté nepřáli Ferdinandu. Odkládáno tedy zúmyslně, až měly nastati žně, a protestantští stavové domů odjeli, načež spěšně volba od připravených stavů katolických vykonána, i slavně Ferdinand korunován dne 29. června 1617. Na to 23. května 1618 následovalo vyhození místodržících z hradu Pražského a volba 30 direktorů (po 10 z každého stavu), načež po úmrtí císaře Matyáše ohlásil se Ferdinand místodržícím a radám jako nástupce v král. Českém. Zároveň potvrdil stavům všechna privilegia i cís. Rudolfa majestát na svobodu náboženství. Direktoři však svolali hotovosť ku hájení země, a Slezáci, Lužičané i Rakušané přistoupili k odboji, k němuž pak i Moravané pohnuti. Hrabě Thurn se po té obrátil k Vídni, kterou oblehal, když však pomocník Bethlen Gabriel od Vídně se vzdálil, nechal Thurn sevřené Vídně. Velitelé cizinci s vojskem českým pak ustupovali před císařskými. V tak povážlivé době svolali direktoři obecný sněm v Praze dne 23. června 1619. Stavové čeští, moravští, slezští a lužičtí rokovali zde, má-li země zůstati republikou, k čemuž nebylo přistoupeno. Po té přišla otázka, má-li se zvolený Ferdinand přijati za krále, či jiného voliti jest? Většina hlasů přála si nové volby, a tu po některém jednání přijat za krále Fridrich Falcký, pro nějž 36 pánů, 91 rytířů a téměř všechna města hlasovala. Stavové protestovali též proti volbě Ferdinandově za císaře německého, neboť i tato provedena bez zástupce král. Českého, a Ferdinand dne 10. září ve Frankfurtě korunován. Ku konci téhož měsíce přijel slavně Fridrich s chotí svou Alžbětou z Heidelberku do Prahy, aby zde jen přes jedinou zimu panoval. Čtyři dni po ročnici svého korunování opustil neslavně Prahu a království.

čili direktorové, správcové a raddy zemské ode všech tří pánův stavův království Českého, tělo a krev Pána Ježíše Krista pod obojí přijímajících, nařízení:

Jáchym Ondřej Šlik z Holejče (Holiče), hrabě z Pasaunu a z Lokte, na Svijanech a Rovni.

Václav Budovec z Budova na Hradišti nad Jizerou, Klášterci, Zásadce a Kočňovicích.

Vilém starší Popel z Lobkovic na Tejně Horšově a Čečovicích, nejvyšší hofmistr království Českého.

Václav starší Berka z Dubé a z Lippého na Děstné, Loučeni, Vidimi, Housce, Novém Berštejně a Bezdězi.

Bohuchval Berka z Dubé a z Lippého na Bělé, Kuřivodech, Chyšech a Loukovci nad Jizerou.

Petr ze Švamberka na Třeboni, Vorlíku, Ronšperce, Zvíkově a Kestřanech.

Václav Vilím z Roupova na Trnovanech a Žitěnicích.

Jan Albín Šlik z Holejče (Holiče), hrabě z Pasaunu a z Lokte, na Falknově a Doupově.

Pavel z Řičan a na Dubu.

Albrecht Jan Smiřický ze Smiřic na Černém Kostelci, Náchodě atd. (zemřel již $\frac{18}{11}$ 1618).

Radslav mladší ze Vchynic a z Tetova.

Kašpar Kaplíř ze Sulevic na Neustupově a Miličíně, purkrabí kraje Hradeckého.

Prokop Dvořecký z Olbramovic na Vršovicích a Kystře.

Fridrich z Bílé na Řehlovicích a Chotomíři.

Bohuslav z Michalovic na Rvenici a Novém Sedle, místokancléř král. Českého.

Jindřich Otta z Losu a na Komárově.

Jan Vostrovec z Kralovic na Vlašimi a Novém Domašíně.

Albrecht Pfefferkorn z Ottopachu na Jinonicích a Butovicích.

Šťastný (= Felix) Václav Pětipeský z Chyše a z Egerberku na Byšicích, Bosyni a Obřiství.

Petr Mylner z Milhausu a na Zvoleňovsi.

Martin Fruweyn z Podolí.

Jan Theodor z Ottersdorfu.

Daniel Škreta Šotnovský ze Závořic, sekretář komory České.

Jan Oršinovský z Hirštenfeldu.

Valentin Kochan z Prachové.

Tobiáš Šteffek z Koloděj.

Václav Písecký z Granichfeldu.

Krištof Khober z Khoberšperku.

Jan Šultys z Felsdorfu, primator Kutnohorský.

Maximilian Hoštálek z Javořice, primator Žatecký.

Mincovnictví za direktoria stavů českých.

Nejvyšší mincmistr Vilém z Vřesovic ujel z Kutné Hory ku konci června 1618 do Jihlavy. Odtud oznámil dne 27. června 1618 královské dvorní komoře do Vídně, jak byla mincovna Horská stavy českými osazena. Dne 25. června 1618 o 11. hodině dopolední byl kutnohorský účetní mince Jiří Fulda (Folld) překvapen, jeho kancelář násilně otevřena a všecky knihy zabaveny. Potom odebrali se Pavel Škreta i Radslav Hlavsa z Liboslavě do císařské mincovny, klíčů se násilně domohli a mnohé zabavili.*)

Přes to psal Vilém z Vřesovic dne 14. července 1618 z Jihlavy úředníkům mince Šebestianu Hölzlovi a Jiřímu Folldovi, aby k ruce J. M. C. vedli správu mince a hor v Hoře Kutné a v Ratibořicích a veškeren výtěžek aby císaři zasýlali. Peníze měli přijímati, však nikomu nevydávati bez nařízení císařského, aniž měli dovoliti, aby cožkoliv bylo z mince odstraněno. Kdyby ale k tomu nuceni byli, mají výtržníky označiti, jsouce pamětlivi povinnosti a přísahy své.**)

Úředníci dopisem ze dne 21. července 1618 odmítali od sebe, že se mincovny zmocnili, dokládajíce, že po odchodu nejv. mincmistra ustanoveni byli správci téhož úřadu, k nimž byli odkázáni a jichž rozkazy poslouchati musili. Dopis nejvyššího mincmistra byl prý v přítomnosti všech správců, úředníků, šepmistrů a obecních starších čten, uložen ke spisům pro věčnou paměť a zapsáno, že nikomu nemůže z toho býti těžkostí, protože nejv. mincmistr svůj úřad opustil. Doznávali, že jsou si svých povinnosti vědomi a jako věrní poddaní J. M. C. a služebníci zdejších hor, tohoto klenotu král. Českého, mají teď správce jako představené, s nimiž se radí, a kterým zavázali se poslušností, jakož i direktorům.***)

Když se direktoři zmocnili vlády, uvedli v úřad nejvyššího mincmistra Václava Chotouchovského z Nebovid, a když v Čáslavi r. 1618 zastřelen, usadili zaň Albrechta Klusáka z Kostelce. Týž byl nejprvnější ze správců úřadu nejvyššího mincmistrovství, k němuž též obráni hned na počátku července 1618 Pavel Škreta ze Závořic, Radslav Hlavsa z Liboslavě a Zikmund Kozel z Reizenthalu.

Čeští stavové obmýšleli úplně zaměniti českou minci, chtějíce ji nejen u vnějšku proměniti, ale také tak zříditi, aby zemi byla k užitku.

Vyzváni tedy přední znatelé měny posavadní, úředníci mince Horské a Pražské, a uloženo jim raditi se o těchto†) čtyřech kusech:

„Jich Milosti páni direktorové, správcové a rady zemské ráčí (při) Janovi Šustrovi z Goldperka, prubýři zemskému, Benediktovi Hubnerovi, mincmejstru pražskému, a Eliášovi Šramfovi, služebníku nad poděty (!) při buchalteriji komory České, Šebestiánovi Helclovi, ouředníku mince, Davidovi Endrlovi, probationmistru, Gregorovi Stegmillerovi (sic), gvardajnovi pražskému, Jiříkovi Foldovi,

*) Archiv c. k. dvorní komory fascikl 16.360.

**) Horní archiv č. 6053.

***) Tamtéž č. 6050.

†) Archiv horní č. 6057. Přepis poněkud vadný.

puchalterovi na Horách Kutnách, Samuelovi Kavkovi, gvardejnovi, Janovi Prunsovi, písaři, písaři mince, obouch (sic) na Horách Kutnách, nařizovati, aby neprodleně společně na to zasedli, a tu předně rozvrhli, poněvadž široký tolar po půldruhý kopě má brán bejti, zanechajíce ho při předešlém zrnu a stříži, co hřivna fajnu v mincování kop míšenských vynese.

Druhé, poněvadž grošové po dvaceti a deseti krejcařích dělání a bití býti mají, srovnajíce vedle starobylého způsobu a řádu mince, co a jak hřivna fejnu se vymincovati, též na stříži a zrnu se vynášeti má.

Třetí, kdyby takoví grošové desítikrejcarní na dvanáct, a dvacetikrejcarní na čtyřmecitma krejcarův zvejšeni bejti jměli, co a na mnoho-li na sto neb tisíci kopách zvětšení vynésti by mohlo.

Čtvrté, pozlaceného běžného (?) stříbra, jakž na tu svrchu jmenovanou minci, též bílého, nepozlaceného co nejlépeji k užitku z hřivny vymincováno a přivedeno a jak by dáleji této vlasti na minci v dobrém posloužiti mohlo, též to bedlivě poručili a dobré zdání své o tom neprodleně učinili. Actum in consilio directionis 15. dne Junii léta Páně šestnáctého (sic) devatenáctého.

Vilihm z Roupova.
Václav starší Berka,
Kašpar Kapliř,
Prokop Dv. z Aumbramovic (sic),
Bohuslav z Michalovic,
Jan Vostrovec,
Šťastný Pětipeský,
Petr Mülner z Melhauzu.
Daniel Skreta,
Valentin Kochan,
Tobiáš Štefan (sic).“

Horští úředníci mince výše dotčení byli té doby již v Praze přítomni a nejprve dostavili se k členu direktoria Danieli Škretovi. Druhého dne (ve středu) navštívili Jana Šustra z Goldperka, zemského prubéře, a pražského mincmistra Benedikta Hübmera, a s nimi se o minci radili, zvláště o stříbře, aby země žádnou škodu neutrpěla, o čemž dobré zdání direktorům podáno. Při tom však různila se mínění zem. prubéře a mincmistra pražského. Také nebylo lze bez plné moci a dekretu direktorského něco platného zavírati.

Konečně si všickni došli pro psaná poručení, jež jim nevydána. Při tom cosi jiného direktorům na mysl přišlo, a úředníci znovu odešli. Naposledy rozkazy dostali a v pátek počali se raditi a na čem se snesli, zapisováno. Než hned zase povoláni k audienci u direktorů.

Poněvadž zde se mínění rozcházela, sneseno konečně bíti 24- a 12krejcary, groše po třech krejcařích a bílé peníze, a kdyby se nutným ukázalo, také malé peníze mají se mincovati. Však pro potřebu a rychlosť více grošů. Kolik by měl tolar obsahovati, nebylo sneseno; dle obecného mínění mělo se při 45 českých groších zůstati.

O placení za stříbro mělo býti snesení až druhého dne učiněno, také o zrnu nové mince.

Konečně sdělují ouředníci Horští s místodržícími mince Horské, aby zatím nebylo hnuto stříbrem, které pan Škreta od pana Trčky přivezl.

Co se týče převodu služného na novou měnu, o tom také že bude jednáno.

Ku konci připomenuli ouředníci mince noviny z Prahy, že u Budějovic lid se silně sbírá. Jak byl hrabě Mansfeld poražen, o tom slibovali budoucně zpraviti.*)

Z porad mincovních úředníků vzešlo snesení v tato slova:

„Poněvadž se JMti páni a páni direktoři a radové země v plné radě snesli k návrhu pana zemského prubéře, že místo bílých a malých grošů vybíjeti se má jiná mince, jako čtyřiadvacetníky, dvanáctníky a tříkrejcarové groše, krejcary, bílé a malé peníze v tomto království Českém budoucně vybíjeny býti mají, tak aby Pražská hřivna zmincována byla na 17 kop 35 krejcarů.

Jakož učiněno od Vašich Milostí v neděli dne 15. června 1619 ústní sdělení, aby tyto kusy výše dotčené vypočítány byly dle stříže i zrna, aby stříbro dle úmyslu Jich Milostí zmincováno bylo.“

O čemž potom poznamenáno:**)

„Kusy po čtyřiadvaceti krejcarech.

Těchto 24krejcarů má jíti na Pražskou hřivnu $31^{3}/_{4}$ kusu, jakosti 10 lotů — kv.; bude zrna při mincování vyměřeno na 17 kop 35 kr. a 3 peníze.

Dvanáctikrejcary.

Takových dvanáctikrejcarových grošů má vyjíti v Pražskou hřivnu $54^{1}/_{4}$ kusu jakosti 8lotové a 2kv. Tak že hřivna zrna vynese 17 kop 35 kr. a 3 peníze.

Tříkrejcary.

Takových tříkrejcarových grošů vyjde z Pražské hřivny 172 kusů jakosti 6 lotů 3 kventlíky. Zmincuje se tedy z hřivny za 17 kop 31 kr. a 4 peníze.

Krejcary.

Nově nařízené krejcary půjdou na Pražskou hřivnu 302 kusy jakosti 5lotové; vydá se hřivna ryzí v 17 kopách 32 kr. a 2 penězích.

Bílé peníze.

Těchto kousků má býti z hřivny 717 jakosti 3 loty a 2 peníze; zmincuje se tedy hřivna fejnu za 17 kop 33 kr. a 4 peníze.

Malé peníze.

Takových nově zavedených malých peněz bude z hřivny Pražské 828 kusů jakosti 1 lot 3 kv. a 1 peníz, tak že hřivna fejnu vybije se za 17 kop 28 kr. a 2 peníze.

Následuje, jak zříditi nakupování stříbra, aby dle úmyslu J. M. pánů direktorů každá hřivna fejnu vynesla 3 až $3^{1}/_{2}$ kopy.

Stříbra pánů direktorů, jež z direkce ku zmincování se dodají, mají placena býti, ponévadž na nich se zisku nehledí, hřivna fejnu s výlohami za ražbu za 17 kop.

*) Horní archiv č. 6104. Original německý.

**) Archiv horní č. 6099—II.

Jiným dodavatelům za dodané zlomky a pagamentní stříbro, aby na těchto stranách i s výlohami za ražbu bylo získáno $3^1/_2$ kopy míš. na hřivně fejnu, bude tato placena po 13 kopách 35 kr.

Stříbro z rud, které na vlastní náklad kverků (těžířů) dobyto, taveno a beze vší náhrady za zmincování bude přijímáno.

Rovněž stříbro z rud má se brátí až do změny nařízené kverkům, když sami platiti chtějí náklad a vrchnosti dají desátek, každá hřivna Pražská fejnu za 9 celých tolarů; ale zůstavujeme si, aby se těžařstva ku čilé práci v horách pohnula, že co nejvíce obdrží.

Rudné stříbro, které na Horách Kutnách se prodává.

Poněvadž při horách v Kutné Hoře jsou rudy málo vydatné, bylo sjednáno, že často ve 20 centech sotva tolik stříbra se vytěží, co jinde z jediného centu, protože veliké náklady jsou při tavení, musí taxa placení stříbra dle toho býti zřízena. Ještoť však nyní stříbro se má na větší hodnotu zmincovati a lacino stříbro nevedlo by ku zvelebení těžařstva i hor, bude se museti plat zvýšiti. Jak mnoho a v jaké způsobě zůstavuje se místodržícím nejvyššího mincmisterství, a Jich Milosti chtějí o tom úředníci zdejší zvláště zpraviti.

Co se týče placení za stříbra z hor Ratibořických.

Poněvadž tyto rudy poněkud vysoko se cení a proti Horským rudám skrovnějším nákladem se taví, mohou proto udělati se rozpočty, zač kverkům každá hřivna fejnu stříbra z rud Ratibořických by mohla býti placena a co by zbylo po zaplacení výloh za tavení a zmincování, totiž když by se zmincovaly ze tří hřiven 2 na 24- a 12krejcary, třetí ale pro výtěžek na tolary, tak že by vynesly 2 hřivny 35 kop a třetí z tolarů 9 kop 45 grošů; tudíž dohromady 44 kop 45 grošů českých.

Kdyby tedy těžířům (jichž v zemi větší počet jest) za každou hřivnu stříbra fejnu 9 kop míš. dle ratifikace Vašich Milostí bylo placeno, tedy vynesly by ony 3 hřivny dohromady 27 kop, k tomu výlohy za tavení 3 kopy, činí dohromady 30 kop. Tyto odpočítány od zmincovaných 44 kop 45 gr. vykázaly by užitek 14 kop 45 gr., a bez výloh za zmincování v obnosu 45 gr. zbylo by 14 kop zisku, a mohla by tudíž každá hřivna tohoto stříbra přinésti zemi užitek 4 kopy 40 gr. míšeňských.

Kdybychom tedy vzali průměr jednoho čtvrtletí ke druhému v 450 hřivnách (jak se posud dělo), tedy by mincování vyneslo užitku každého čtvrtletí 2100 kop míšeňských.

Poněvadž ale výtěžek sklesl, tedy při mincování lze očekávati ještě větší užitek.

Tak předkládáme Vašim Milostem naše dotyčné dobrozdání, abyste ráčili zase mincování a placení stříbra nařídíti, jak potřebí pánům místodržícím úřadu nejv. mincmejstrství a podřízeným horám na Horách Kutných a úředníkům mince tamtéž, jakož i Pražské a Jáchymovské minci a v milosti vydali jenerální pořádná nařízení, aby se mohlo v brzku k mincování přikročiti k užitku Vašich

Milostí a všeobecné vlasti a k urychlení téhož. Při čemž V. Mti poroučíme ochraně Nejvyššího a znamenáme se jako nejposlušnější nařízení Vašich Milostí.

Vašich Milostí nejposlušnější

Jan Schuster z Goldperka, zemský prubéř,
Jiří Schuman, rada komory České,
Benedikt Hübmer, mincmistr,
Hanuš Erker, nejv. perkmistr,
Helia Schrempf, služebník účetní komory České,
Šebestian Helel, úředník mince,
Řehoř Steinmüller, gvardajn,
Jiří Fold, účetní,
Samuel Kavka, gvardajn,
Hanuš Pruns, písař mince." *)

Usnesení mincovních úředníků uvažováno v direktoriu a vydáno konečně vyměření pro jednotlivé mincovny.

Tolary, půltolary a čtvrttolary zůstaly dle starého zrna a stříže, ale celý tolar měl býti vydáván a přijímán za 45 čes. neb bílých grošů aneb 105 krejcarů, tak že se vyrovnal v ceně dukátu. Při tom není zmínky o osmačtyřicítníku, který také vydáván později za krále Fridricha. Patrně raženy za stavů českých tolary pod obrazem císaře Matyáše.

Klademe níže celý tento památný list dle německého originalu poslaného na Hory Kutné a spečetěného 28 pečetidly českých direktorů a opatřeného 17 podpisy jejich v tomto pořádku: 1. pečeť přitištěná a podpis: Gottlob Berka m. p., 2. pečeť Viléma st. z Lobkovic, 3. pečeť a podpis: Paull von Ryschan, m. p., 4. pečeť a podpis: Petter Herr vom Schwambergk m. p., 5. pečeť a podpis: Wentzl Wilhelm Jar. von Rup m. p., 6. pečeť Jáchyma Rud. Šlika hraběte z Pazouna, 7. pečeť a podpis: Václav Berka m. p., 8. pečeť Jana Albina Šlika z Pazounu, 9. pečeť a podpis: Wentzl Bhon von Budova, 10. pečeť a podpis: Kasper Kapler m. p., 11. pečeť a podpis: Prokop D. z Olbramovic, 12. pečeť Bedřicha z Bílé, 13. pečeť a podpis: Bohuslav von Michalowitz m. p., 14. pečeť a podpis: Jindřich Otta m. p., 15. pečeť Jana z Vostrovce, 16. pečeť a podpis: Albrecht Pfefferkorn, 17. pečeť Felixe Václava Pětipeského, 18. pečeť Petra Müllnera z Mühlhausu, 19. pečeť a podpis: Martin Fruweyn m. p., 20. pečeť a podpis: Jan Theodor z Ottersdorfa m. p., 21. pečeť a podpis: Daniel Sskreta, 22. pečeť Jana Auřinovského z Hirštenfeldu, 23. pečeť a podpis: Valentin Kochan, 24. pečeť a podpis: Tobias Steffek, 25. pečeť Václ. Píseckého z Kranichfeldu, 26. pečeť Krištofa Kobra z Kobrsberku, 27. pečeť Jana Šultyse z Felsdorfu, primatora Kutnohorského, a 28. pečeť Maximiliana Hošťálka z Javořice, primatora města Žatce. **)

*) Německý přípis v archivu král. horního města Hory Kutné č. 6099—II.
**) Archiv král. horního města Hory Kutné; oddělení horní č. 6099 (německé).

Vyměření obšírné provázeno tímto listem svědčícím místodržícím nejvyššího mincmisterství na Horách Kutných:*)

„N. N. N. direktorové, správcové a rady zemské ode všech tří pánův stavův království Českého tělo a krev Pána Ježíše Krista pod obojí přijímajících nařízení. — Službu svou vzkazujeme urozený a statečný, stateční a urození páni přátelé naši milí, zdraví i jiného všeho dobrého přejeme vám věrně rádi. Odesýláme vám příležitě vyměření, jakým by způsobem mince nová v minci Hory Kutny na ten čas dělána a bita býti jměla, z kteréhož, nač se vztahuje, obšírněji vyrozuměti moci budete.

Za kteroužto příčinou jménem a na místě všech tří pánův stavů království Českého při vás to nařizujeme, abyšte odvedouce takové vyměření auředníkům mincovním, aby se vedle toho tak a ne jinak zachovati, takovou minci ihned jak z stříber nepozlacených, tak z rud domácích i Ratibořských dělati dáti, k tomu se přičinili, nad tím, aby z toho užitek mincovní k dobrému země vycházel, ruku držeti. S tím milost Boží rač s námi se všemi býti. Dán na hradě Pražském 29. Junii léta 1619. —

Urozenému statečnému rytíři panu Albrechtovi Jiřímu Klusákovi z Kostelce atd. a urozeným panu Pavlovi Škretovi Šotnovskému z Závořic, panu Radslavovi Hlavsovi z Liboslavě a panu Zikmundovi Kozlovi Reyzentolu, správcům oufadu nejvyššího mincmejstrství na Horách Kutnách, panu ujci, švagru a přátelům našim zvláště milým společně neb rozdílně k dodání."

Vyměření dodané minci Kutnohorské v jazyku německém čte se v tento rozum:

„Mincovní řád stavů českých,

daný v Praze na Hradčanech dne 28. června 1619.**)

My direktorové a rady zde v Praze na zámku zřízení od všech tří stavů evangelických království Českého dáváme zřízeným úředníkům mince zde v Praze toto věděti:

Poněvadž nalezeno zvláště potřebným, aby na prospěch země místo drobné mince, bílých a malých grošů jiné druhy bity byly; totiž čtyrmecítmáky, dvanáctníky a třikrejcary, jakož i krejcary, vedle toho bílé a malé peníze: tedy udali jsme nové druhy našemu zemskému prubéři, a takto dali ustanoviti skrze přidané jemu komisary, jakého obsahu v zrně i stříži měly by býti. Poněvadž k udržení správnosti při úřadech mincovních nutno dokonalé ustanovení učiniti, tedy mají řečení úředníci mince zde podle tohoto našeho nařízení při mincování se držeti dle následujících kusů:

Předně celé, poloviční a čtvrttolary. Tyto mají zůstati ve starém zrnu

---

*) Tamtéž č. 6101 (české).

**) Archiv kr. hor. města na Horách Kutných č. 6099 s „pečetmi a podpisy některých direktorův." Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen von Adauctus Voigt a St. Germano. Praha 1774. Díl III. str. 310.—315.

a stříži; avšak příště celý tolar v 45 bílých groších aneb 150 krejcarech dáván i přijímán býti má.

II. Čtyrmecítmáky. Takových grošů po 24 krejcarech má jíti na pražskou hřivnu $31^{3}/_{4}$ kusu a to držeti fejnu 10 lotů.

III. Dvanáctníky. Těch grošů po dvanácti krejcarech má vcházeti do pražské hřivny $54^{1}/_{4}$ kusu a míti fejnu 8 lotů a 2 kventlíky.

IV. Grošc o třech krejcarech. Takových grošů má býti z pražské hřivny 176 kusů jakosti 6 lotů a 3 kventlíky.

V. Krejcarů vychází na praž. hřivnu 388 kusů jakosti pětilotové.

VI. Bílých peněz z pražské hřivny 717 jakosti třílotové.

VII. Malých peněz z pražské hřivny 828 kusů jakosti 1 lotu 3 kventlíků a jednoho peníze.

Co se týče kupování stříbra, tedy mají pagamenty a jiné stříbro, co z berně neb direktoria do mince přijdou, aby z nich drobné raženy byly, při čemž není hledati výtěžku z mince, po srážce výloh za mincování placeny býti mají hřivna fejnu za 17 kop míšeňských (42 zl. 2 kr.). Stříbra špatného zrna, co se hodí jen na drobné za hřivnu fejnu $13^{1}/_{2}$ kopy míš. (37 zl. 17 kr.). Co se týče přepáleného stříbra, jehož se může užiti k dělání tolarů, pokud bude dodáváno, platiti se má hřivna fejnu jako posud za 9 tvrdých tolarů (24 zl. 54 kr.).

Stříbra dolového, které kverci na vlastní náklad sdělávají a taví, z toho vrchnosti má náležeti úplný desátek bez výloh hutních a takového platiti se má hřivna fejnu po devíti tolarech, aby domácí ani cizí nákladníci k dělání hor byli naváděni a hornictví se zvelebilo.

Jest-li dolového zlata něco se vytěží, tedy mají úředníci horní dle předešlého nařízení platiti.

Schodkové při slévání. Aby pro schodky při slévání účty byly v dobrém pořádku a zamezil se nepořádek pokud možno nejvíce, tedy má se počítati úředníkům mince schodek při slévání dle rozličnosti veliké a drobné mince takto:

Ze 100 hřiven	tolarového stříbra	3 až $3^{1}/_{2}$ lotu,
„ „ „	24- a 12grošů	5 „ $5^{1}/_{2}$ „
„ „ „	tříkrejcarů a krejcarů	podobně
„ „ „	bílých a malých peněz	7 až 8 lotů.

Zkoušení v kelímkách a v groších. Má se dáti zkoušeči z každého verku na zkoušku, kolik dříve ukázáno; ku zkoušení grošů pak:

z každého verku	tolarů	celý tolar
„ „	24níků	dva kusy
„ „	12níků	čtyři kusy
„ „	tříkrejcarů	osm kusů
„ „	krejcarů	dvacet kusů
„ „	bílých peněz za	20 krejcarů
„ „	malých peněz za	20 krejcarů.

Takové průby grošů má zkoušeč ze šmitny (z stolu) z vybitých peněz vzíti, a poněvadž nejen jím, ale též zemským prubéřem každý verk se zkouší, má se vše náležitě rozděliti.

Schodek ve šmitně. Také správci šmitny má se dáti ze všech druhů mincí vyvažek jako dříve, a to tímto řádem:

ze 100 hřiven cánů	na tolary	1 lot 1 kventlík
„ „ „	na 24krejcary	3 loty
„ „ „	12krejcarů	5 „
„ „ „	3krejcarů	11 „
„ „ „	krejcarů	14 „
„ „ „	bílých neb malých peněz .	16 „

Úředníci mince však mají k tomu přihlížeti, aby správce šmitny po shotovení verku aneb aspoň po skončení kvartalu všecko, co mu převáženo bylo v černých plátech a ve střiži, odvedl, a nic za ním nezůstávalo.

Plat z díla. Co se dotýče platu z díla, tedy se má platiti ze starých druhů jako posud, a z nových jak následuje:

Za kus dukátu 3 malé peníze, což dělá za 140 kusů .		. 1	kopu míš.
„ 14 hřiven černých plátů na tolary		1	„ „
„ 12 „ „ „ „	24níky dobře opravených .	1	„ „
„ 10 „ „ „ „	12níky „ „ .	1	„ „
„ 5 „ „ „ „	3krejcary, krejcary a peníze	1	„ „

Aby mincíři při dělání peněz a jich opravování ve váze měli větší pilnosť, tedy mají úředníci mince odnímati z platu za všecky cizury čili cisalie,*) které znovu slíti se mají, co se činí každého čtvrtletí.

Mají se tedy zachovati dle těchto kusů, a co v nich není pojato, dle předešlých nařízení a instrukcí.

Dáno na hradě Pražském dne 28. června 1619.

Bohuchval Berka z Dubé.
Pavel z Říčan, Petr ze Švamberka,

Václ. Vil. z Roupova, Václav Berka z Dubé, Václav Budovec, Kašpar Kaplíř, Prokop Dvořecký z Olbramovic, Bohuslav z Michalovic, Jindřich Otta z Losu, Alb. Pfefferkorn, Martin Fruweyn z Podolí, Jan Theod. z Otršdorfa, Daniel Skreta, Valentin Kochan z Prachové, Tobiáš Stefek z Koloděj.“

K tomu 28 pečetí na papíře přitištěných, jak svrchu uvedeny.

Dějepisec Pavel M. Stránský nehrubě chválí tento nový řád a spravedlivě touží ve spisu „Respublica Bojema“ v XVIII. kap. na str. 548. do stavů českých, řka: „Když zemřel král Matyáš, odevzdali stavové čeští, poněvadž u nás válka zuřila, péči o ražení mince vyvoleným ze sebe (1619) a přimísivše

*) Cisalie jsou kousky z mincí seřezané aneb peníze ve střiži lehké aneb zkaženého rázu, jež zase slíti nutno. Mathesiova Sarepta XIV. str. 249.

ke stříbru 7/16*) mědi, opatřili peníze dle způsobu našich předků korunou královskou a lvem korunovaným. Při tom zpronevěřili se sami sobě, když penězům těm přisoudili platnosť cizí, která od předků jejich za Maximiliana snesením sněmovním byla zapovězena; neboť nepočítali jako předkové na groše nebo penízky české, nýbrž na krejcary německé! A tu se nám zdá, že tento nerozum nelze omluviti, vždyť nevšímáno si ustanovení majestátního a zařízení předků, nýbrž dokládáno, že proto potřebí jest, aby mince v Čechách byla stejné měny jako v Němcích, aby se mohl žold cizím vojákům vypláceti! Jest však známo, že Němci jsou ve francouzské a nizozemské službě, a přece nepočali ani Francouzové ani Nizozemci jiné měny raziti peníze . . ."

V téže kapitole (str. 550. a 551.) kárá své současníky, kteří na zlaté a krejcary počítají a nepamatují se, že otcové jich počítali na „velké peníze".

Protože nebyli s takovou náhradou spokojeni ani konšelé a správci šmiten, ani mincíři se mzdou, oznámili to direktorům minemistr v Praze Hübner ze Sonnleithenu a úředník téže mince Řehoř Steinmüller. Direktoři nařízením ze dne 30. července 1619 učinili takovou nápravu: Mincíři v Praze i v Hoře mají dostati za 1 hřivnu černých plátův na 24níky 7 krejcarů a z hřivny plátů dvanáctikrejcarových 8 krejcarů; náhrady ze 100 hřiven cánů na 24níky dostane se 5 lotů a ze 100 hřiven cánů na 12níky 8 lotů.

Potom zase psaním ze dne 15. října 1619 nařídili direktoři bíti drobnou minci dle tohoto předpisu: Poněvadž ze 24níků, jichž 31¾ kusu ze sazené hřivny se bije, a to jakosti 10 lotů, z hřivny fejnu vybije se peněz za 17 kop 35½ kr., tedy příště má se vybíti 32¼ kusu z hřivny a obsahovati 9½ lotu fejnu, čímž se z hřivny vybije peněz za 18 kop 43½ krejcaru. Dvanáctníků 54¼ z hřivny, fejnu 8 lotů 2 kventlíky, čímž z hřivny vybije se peněz za 17 kop 31 kr. a 4 peníze. Budoucně však 54¼ kusu z hřivny jakosti 8lotové, aby se z hřivny vybilo za 18 kop 42 kr. Hřivna stříbra má býti měněna za 18 kop. Tříkrejcary a malé i bílé peníze zůstanou při své valvaci, poněvadž se jich beztoho málo bije a nadto se z každé hřivny proti dřívějšímu mincování vybije více o 3 kopy 30 grošů. Poněvadž tolary zase stouply o 5 kr. (celkem 150 kr.), tedy se má placení dle toho zařídit a na oněch 9 tolarů, za něž hřivna stříbra se bere, ještě se 5 kr. (dohromady 45 kr.) přidává.**)

Zatím zase vyskytly se spory mezi mincíři a konšely mincířskými při minci Horské. Mincíři nechtívali dávati svědectví nepřísežným písařům z knapů ustanoveným, pročež konšelé vyžadovali si k zapisování svědomí písaře od úřadu horního.***)

---

*) Stránský, jsa v cizině, patrně jen z paměti udává zrno těch mincí devítilotním, ačkoliv prvníci 24níci byli dle stavovského mandátu 10lotoví a 12níci 8⅓lotoví. V Německu, ve Švýcarsku a v Nizozemí šly podobné mince ještě horšího zrna a platily 24 krejcarů čili 6 paců po 4 krejcarích, a dvanáctníkům říkali v cizině Dreibätzner (o třech pacech).

**) Archiv horní č. 6108 v německém prvopisu. Na druhé straně poznámka česká „Nebylo čteno".

***) Tamtéž č. 6112.

Velmi poučny jsou zápisy správy horní, zejména štolního písaře, když úředník mince Šebestian Hölzl složil příspěvek na podíly čili tále J. M. Císařské, a to na 1 kukus po 30 gr. č., tedy za 116 kuksů 58 kop grošů čes. Šetřeno ještě v září léta 1619 soukromého majetku dynastie Habsburské. Podivno, že se zde jmenuje Šeb. Hölzl úředníkem mince J. M. císařské.

Navštívíme také mincovnu Pražskou. Zde počali vybíjeti dle výše uvedeného řádu čili vyměření ve čtvrtletí Crucis*), a sice vybito ze 4096 hřiven 7 lotů 3 kv. stříbra čtyrmecítmáků $31^{3}/_{4}$ kusu z hřivny Pražské jakosti desítilotové, což vyneslo mincí za 44.693 tolary (kop míš.) 46 grošů 2 peníze. Průbních grošů zůstaveno 9 tolarů 36 gr. a na cisalích zbylo za 154 tolarů 20 gr. 4 peníze.

Druhé mincování čtyrmecítmáků stejné jakosti předsevzato v kvartalu Luciae. Vylito do barchanů 692 hřiven 13 lotů zrna, z něhož vybito peněz za 7597 tolarů 22 gr. 2 peníze. Avšak ještě v témže čtvrtletí sníženo dle nařízení stavů zrno na 9 lotů 2 kv. a vybito $32^{1}/_{4}$ kusu z hřivny zrna, čímž zmincováno ze 2658 sazených hřiven 2 kv. stříbra za 29.464 kop 58 gr. 2 peníze. Průbních grošů dáno za 6 kop 10 gr. 2 peníze a cisalií uschováno za 147 kop 5 gr. 1 peníz.

Dukátů raženo bylo v prvém půlletí 13.403 kusy, jest tudíž s podivením, proč nyní jsou tak vzácny.

Na počet kolků lze souditi ze želez hladkých, jak je dodával do mince Pražské kovář Oldřich Helbig. Účtoval za toto půlletí

za	11	nových štoků na 24níky po 2 kop míš. . .	22	kop	
„	3	„ „ „ 12níky . „ 2 „ „ . . .	6	„	
„	2	„ „ na malé král. peníze korunovační po $^{1}/_{2}$ k.	3	„	
„	187	nových želez svrchních na 24níky po 18 gr. bíl.	112	„	12 gr.
„	9	svrchních želez na 12níky po 18 gr. bíl. . .	5	„	24 „
„	1	svrchní železo na tolary (snad jen na zkoušku?)	1	„	
„	6	svrchních želez na nové peníze korunovační po 12 gr. b.	2	„	24 „

Kolky pro zdejší mincovnu řezal zlatník Hanuš Konrád Greutter a účtoval za ně od 1. června do 31. prosince 1619 takto**):

Štoky a svrchní železa na 24níky a 12níky, dohromady 120 kusů. Dále železo ke korunovaci král. na groše k rozhazování při korunovaci 12 kusů. Dohromady 202 kusy; činí v penězích 101 kopu míšeňských. K tomu přitištěna šestihranná pečeť, jak se dle autografu 19. na tab. XLI. spatřuje. Týž dílem také dělal na dukáty, dílem Vratislavský řezač želez Belstadt.

Jak již řečeno, působil v Pražské mincovně jako mincmistr horlivý Beneš Hübmer nebo Hübner ze Sonnleithenu, který před tím od r. 1590—1610 byl

*) V mincovnách a při horách účtováno dle čtvrtletí, a to kvartal Reminiscere (leden—březen), Trinitatis (duben—červen), Crucis (červenec—září) a Luciae (říjen—prosinec).

**) Zde následují zprávy snesené panem Ed. Fialou ve článku „Die Münzungen der ständischen Directoriums etc.“ v „Numismatische Zeitschrift“ Wien 1892. Díl XXIV. str. 119 atd.

gvardajnem v Jáchymově. Týž přeložen k horám Jáchymovským jako horní hejtman dne 11. listop. 1619. Byl sousedem Jáchymovským a měl zde dům. Manželka jeho Lucie byla dcerou Kryštofa Hartleba.

Jako správný úředník dobyl si záhy důvěry stavů českých i krále Fridricha Falckého, který mu poslal, když se dcera jeho dne 8. srpna 1620 v Jáchymově vdávala, stříbrné náčiní a 20 kop míš. jako svatební dar. Ale ke konci r. 1620 opět vrátil se jako mincmistr do Prahy, kde působil do r. 1623. Potom byl cís. radou a horním komisařem; než již r. 1625 zase ujal mincmistrovství, jsa též nejv. horním komisařem. Zde působil až do r. 1630.

Původní značka jeho byla květina se třemi květy; ale jako Pražský mincmistr užíval znaku bojovníka s tasenou šavlí nad hlavou, což se z poloviny vidí mezi křídly nad helmem.

Hübmerovi k ruce byl od r. 1615 gvardajn a gegenhendler Řehoř Steinmüller. Správu pregovny vedl šmitmistr David Schubart, maje k sobě tři mincíře: Abrahama Friedricha, Pankrácc Preilinga a Valentina Dietricha. Účty mincovní vedl nejvíce rada komorní Eliáš Schrempf a registraturu spravoval Zachariáš Rosenberger. Pak zaměstnán zde důchodní Hanuš Matyáš z Glauchova a zkoušení mincí vykonával Jan Schuster z Goldburka. Účty podepisoval Simeon Brzolius Strakonický.

Za prvé půlletí r. 1620 dostal šmitmistr David Schubart a dělníci v Pražské minci za ražbu dukátů a 24níků 1224 kopy 14 gr. 4 peníze. Řezač kolků H. K. Greutter vydělal za kolky a jiné potřeby k minci 205 kop míš. Kovář O. Helbig dostal za železa a j. práce 216 kop 21 gr. 6 pen. Za 8 prostic soli po $3^1/_4$ kopách míš. k vyvařování dukátů dáno vozkovi Štěpánovi Sommererovi z Mělníka 28 kop. Do šmitny koupeny dva koše a 5 dřevěných štoků k ražbě za 1 k. 15 gr. a kůže k ražbě za 3 k. 25 gr. 5 p.

Mincmistr Hübmer dostával služného ročních 400 kop míšeňských čili tolarů a gvardajn i gegenhendler Řehoř Steinmüller 150 tolarů.

Z týchž důchodů zaplaceno Štěpánu Benikovi z Petrkova, hornímu hofmistru v Jílovém, 55 kop, a pense Matyáši Prixlovi, býv. hornímu hofmistru tamtéž, 8 kop, též vdově po předešlém horním hofmistru v Příbrami, Řehoři Behemovi, 60 kop na plat jemu zadržaný.

Správci, písaři mince, šmitmistru, třem tovaryšům a třem mladším za to, že vybíjeli groše korunovační, na nové šaty po 16 zl. rýnských, tedy dohromady 123 kopy 25 gr. 5 pen. míš. Probationmistru král. Českého Davidu Enderlovi za komisi a pojížďky 48 kop 42 gr. 6 peněz.

Chatrná stará mincovna byla r. 1619 dílem přestavěna i opatřeny nové nástroje.

Záhy po korunovaci krále Fridricha nastoupil dne 11. listopadu 1619 v Pražské mincovně jako mincmistr Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic. Poněvadž nebyly ještě nové kolky s obrazem krále hotovy, vybíjeny mince starými kolky stavovskými v předešlé způsobě.

Škreta měl ročního platu 400 kop gr. míš., gvardajn Ř. Steinmüller 150 kop gr. míšeňských.

Půlletní účet uzavřel mincmistr Pavel Škreta touto bilancí: Když výlohy odečteme od příjmu 147.039 tolarů 27 grošů 1 malý peníz, zbývá užitku z mince komoře České se zbytkem v pokladně i s oněmi 3000 tolary, jež mincmistr Pavel Škreta půjčil k zakupování stříbra, 37.849 tolarů 50 malých grošů.

Za další dvě čtvrtletí nemáme podrobného účtu z mincování za času krále Fridricha, poněvadž vše účtováno půlletně, když již mincovna ujata cís. Ferdinandem II.

Pavel Škreta zastával úřad mincmistra v Praze do konce června 1620, ale vedl účet do konce roku. Po jeho odstoupení dostal místo mincmistra Beneš Hübmer ze Sonnleithenu. Škreta přestěhoval se do Kutné Hory, kde pobyl do r. 1626, načež se odstěhoval nejdříve do Přerova, pak do Brna, kde přijat do služeb Karla st. ze Žerotína, u kterého byl do r. 1630 ředitelem hospodářství. Po bitvě na Bílé Hoře byl sice uvězněn, ale podařilo se mu dokázati svou nevinu, načež propuštěn. Poněvadž byl pod obojí, měl dle nálezu knížete Lichtensteina opustiti vlast i s manželkou. Aby zachránil aspoň jmění, postoupil svůj majetek v Hoře Kutné svému švakru Oldřichu Byšickému z Byšic. Ale nařízením král. komory ze dne 17. srpna 1628 byl mu tento statek konfiskován.

Byly to v Hoře dům Chyžderovský po první manželce Kateřině z Holtendorfu, dům Loskotský se zahradou, dům Pařízkovský se zahradou, dům náležející jeho manželce druhé, Alžbětě Šatné z Olivetu, a 200 kop grošů míšenských.

Ve znaku Škretově nalezá se heraldická lilie ve štítu a podobná jako klenot nad helmem.

Z účtů Škretových v Praze za čtvrtletí Crucis patrno, že král Fridrich dodával falcké stříbro váhy 931 hř. 4 loty, z něhož fejnu bylo 526 hř. 8 lotů 2 kv. 3 pen., za kteréž musilo se platiti po 25 kopách za hř., tudíž 13163 kop 34 gr.

Také páni stavové měli zvláštní výhodné ceny při dodávkách stříbra, jehož dodali 553 hřiven 8 lotů, z čehož fejnu 369 hřiven 1 lot 1 kv. po 25 kopách. Dalšími dodavateli stříbra byli židé i křesťané, též Krištof Harant, Purkhart Střela z Rokyc, zemský prubéř Hanuš Schuster a j.

Z toho stříbra bity první 48níky Fridrichovy, a to z kelímku vyšlo 2971 hřiven 8 lotů stříbra, z něhož naděláno bílých plátů 2302 hř. 5 l. 2 kv. a vyraženo z Pražské hřivny 16½ kusu 48níků jakosti 9 lotů 2 kv. Bylo z toho peněz za 32481 kop 51 gr. 3 pen., po vydání průbných grošů za 9 hř. 25 gr. 5 pen. a 69 hřiven 51 grošů 3 pen. cisalií.

Pozdější slitek 6082 hřiven dal 4056 hř. 10 lotů bílých plátů na 48níky, jichž vybito za 70.546 kop 21 gr. 3 pen., po vyplacení 18 kop průbních grošů a 221 hř. 38 gr. 4 pen. bylo odstřižků. Rovněž patrno, že hned počátkem čtvrtletí Luciae bylo přijato do mince 483 hř. skonfiskovaného stříbra falckého, 1281 hř. 8 lotů stříbra pánů stavů, z něhož již raženy šedesátníky a dvouzlaté s obrazem cís. Ferdinanda II.*) Uvádíme zde z úmyslu, nechtějíce účtu trhati.

Stavové starali se, aby získali hodné a způsobilé osoby k mincovnám, rozeslavše za tím účelem posly do Jáchymova, Vratislavi i Brunšvíka.

*) Ed. Fiala: Die Münzungen des ständischen Direktoriums str. 153.

S Jáchymovskou mincovnou srostl Centurio Lengefelder. Byl tu mincmistrem od r. 1606 do 1621 a jako rodák Jáchymovský zanechal městu rozličné památky, epitaphium dítek svých v kostele a skleněný pohár tovaryšstva horního tamtéž. Pojal r. 1617 Markétu, vdovu po Pavlu Bährovi, za manželku. Měl mnohé potíže, poněvadž vydal r. 1621 hraběti Mansfeldovi z donucení z mincovní pokladny 7100 zl.

Ve znaku jeho vidí se stříbrný štít, v kterém kosmo postaveno břevno modré, o něž opírá se zlatý lev ve skoku. Na korunovaném helmu péro modré, bílé a modré vyčnívá.

Téhož času působil zde jako gvardajn a od r. 1611 gegenhendler David Knobloch z Vidštejna, též Jáchymovský syn. Byl původně úředníkem komory České. Léta 1619 jmenován úředníkem mince a gvardajnem a od r. 1637 do 1649 spravoval Jáchymovskou minci. Za manželku měl Annu, dceru šmitmistra Krištofa Hartleba z Angelshausenu. Ve znaku měl štít s kolmým břevnem a vedle v prvém poli česnek a v druhém vztyčeného lva.

Šmitmistr Ondřej Eberle měl ku pomoci Jiřího Herzra. Zdejší méně dovedný řezač železa a zlatník Benedikt Hendtschel ml. řídil se vzornými kolky, jež posýlal Jan Konrád Greutter z Prahy. Stroje ve šmitně spravoval zbrojíř Hanuš Seeling, a strážcem mince a tavírny byl Jiří Haincl, jinak Haněl.

Z účtů Jáchymovských málo zachováno; požáry vše zhubily, zvláště onen r. 1868.

Stavové čeští psali sem 15. srpna 1619, že zavedou místo bílých grošů 24níky, 12níky a groše o třech krejcařích; krejcary a peníze bílé i malé.

V tomto nařízení uvedeno, aby 24níků raženo bylo z Erfurtské hřivny $29^1/_4$ kusu, 12níků $50^1/_4$ kusu, tříkrejcarných grošů 163 kusy a krejcarů 360 kusů. Kverkům za hřivnu stříbra (v 15 lotech 3 kv. počítáno) mělo býti placeno 8 tolarů, aby měli chuť ke kutání. Za skoupená stříbra jakosti horší než tolar měla býti placena hřivna po $5^3/_5$ tolaru, stříbro tavené, k ražbě tolarů způsobilé, hřivna fejnu po $8^2/_3$ tolaru.

Nařízením stavovským ze dne 8. října 1619 zrno zdejší mince pohoršeno, takže bito pak z hřivny Pražské 24níků $32^1/_4$ kusu, 12níků $54^1/_4$ kusu a grošů, krejcarů i penízů mělo býti málo raženo, aby hřivna vynesla 3 kopy 30 gr.

Poněvadž tolarům připlaceno 5 kr., byla cena kupovaného stříbra s cenou jeho srovnána. Mluví se tu o „nových tolarech“, jež vybíjeny za vlády stavovské snad ještě pod obrazem krále Matyáše.*)

Ve snesení sněmu českého r. 1620 čteme stanovení cen jistých peněz v tato slova:

O minci.

A poněvadž stavům království Českého, jako i jiným přivtělených zemím na tom nemálo záležeti chce, aby mince ve všech těch zemích v jednostejné ceně šla, protož J. M. Kr. a stavy král. Českého též s vyslanými z přivtělených zemí

*) Skutečně nalezá se tolar pod obrazem krále Matyáše vybitý s ročníkem 1620 v bibliothece klášterní na Strahově.

na tom se jest snésti ráčil, aby se v týchž všech přivtělených zemích neméně než jako v tomto království větší mince stříbrná a zlatá takto brala, totiž:

Dukát uherský	po 3 kopách	(8 zl. 18 kr.)
Koruna	„ 2 „ 35 kr.	(6 „ 55 „)
Rejnský zlatý	„ 2 „	(5 „ 55 „)
Tolar široký	„ 2 „ čes.	(5 „ 32 „)
Šedesátník celý	po 120 kr.	(4 „ 45 „)

Groše po 24 krej. báti po 30 kr.
Groše po 12 „ „ „ 15 „
Dudci po 7½ kr.

Drobných peněz raženo pořídku a tříkrejcarů vybito z Pražské hřivny 176 kusů jakosti 6 lotů a 3 kvintle, krejcarů 388 obsahu pétilotového, halířů 828 jakosti 1 lot 3 kvintle a 1 haléř. — Podle zprávy úředníků mince horské byl roven třígrošák 7 kr.; tudíž

20 kusů činily kopu	českých grošů	= 60	bílých gr.	= 140	kr.
10 „ „ „	bílých „	= 30	„ „	= 70	„
8 „ „ na 1 zl.	čes.	= 27	„ „	= 56	„

Kdežto v Praze vybíjeny z mincí stavovských B. Hübmerem a Pavlem Škretou jen čtyrmecítmáky (24uíky) s letopočtem 1619 a 1620, a vzácně za mincmistra Benese Hübmera dvanáctníky s letopočtem 1619, mincováno v Kutné Hoře podle vyměření hořejšího mnohem rozmanitěji; známe odtud z r. 1619 čtyrmecítmáky, dvanáctníky, dvojí groše, krejcary rázu dvojího a haléře, pak čtyrmecítmáky s letopočtem 1620, všecky se znamením hvězdy mincmistra Šebestiana Hölzla ze Sternsteinu (značka 39. a 40. na tab. XI.).

V minci Jáchymovské razili čtyřiadvacetníky a dvanáctníky dvojího rázu s letopočtem 1619 a 1620 a znamením mincmistra Centuria Lengefeldra (značka 32. na tab. XI.). — Jáchymovské mince jsou vzácnější ostatních.

Popis mincí stavů českých z r. 1619 a 1620.

Stříbrná ovalná pamětní medaille české konfederace (Tab. XXXVI. obr. 351.) má na líci na vysokém čtverhranném podstavci na pěti sloupech vytýčených v rozích jeho a uprostřed, z nichž jsou tři hladké a dva točité (jež asi země ke koruně české náležející, totiž Čechy, Moravu, Slezsko, Horní a Dolní Lužici představovati mají), položenou českou korunu, na jejíž obroučce jest nápis: VNG · | · MOR · Mezi patkami předních dvou sloupů čte se: BOEMIA Z podstavce vine se vzhůru s každé strany řídká vavřínová větev, kteráž nahražuje vnitřní kruh (obvodek). Kolem povstalé takto kapličky jsou roztroušena různá slova, a sice na podstavci kapličky čte se PRO a pod ním dole A | R | A, po pravé straně sloupů vzhůru LEGE, nad korunou RE | GE a po levé straně dolů GREGE to jest: „Za oltář (náboženství), zákon, krále a národ.“ Při obrubě medaille ruka z oblak vyčnívající a za ní list a opis s chronogramem *): PIA ET RELIGIOSA ORTHODOXORVM LIGA · t. j.: „Náboženská a k obraně náboženství jednota pravověrných.“

Na rubu vyraženy v hladkém ovalu (ellipse) ve směru kratší osy z oblak vyčnívající dvě ruce držící draperii, na níž uprostřed připevněn jest okrouhlý štít se slovy: VER | BVM | DEI (Slovo Boží). V hořejší půli medaille spatřují se dva oltáře tvaru sloupovitého, z nichž na onom s pravé strany plamen ze zápalné oběti vzhůru k nebi plápolá, s oltáře levého pak dým po zemi se válí. Kolem obou oltářů táhne k pravé straně tlupa bojovníků, mající nad sebou vlající prapor s nápisem: SVB | VTRA | QVE (Pod obojí). V dolejší části medaille postupuje jiný oddíl bojovníků k levé straně pod praporem s heslem: S · (ub) VNA (Pod jednou). **) Nejdoleji v úseči: · PRIV · R · M · t. j. Privilegium Regiae Majestatis (Výsada královské Výsosti), a kolem obruby medaille opis s chronogramem ***): SI DEVS PRO NOBIS · QVIS E HOMINIBVS CONTRA · NOS ❀ t. j.: „Když Bůh s námi, kdo proti nám?“

Medaille ta nosena dle tehdejšího zvyku na řetízku na prsou jako válečný

*) či nápisem letočetným, v němž větší písmena naznačují zároveň římské číslice, jichž součet dává letopočet 1619.

**) t. j. pod jednou způsobou přijímající.

***) Velká písmena v nápisu tom značí opět římské cifry, které, jsouce sečteny, poskytují letopočet 1620.

odznak stavů českých protestantských i katolických spojených v odboji proti Ferdinandu II. Ražena byla nejspíše až po zvolení Fridricha Falckého.

Jiný variant její ukazuje na tab. XXXV. obr. 350.

Čeští stavové nerazili tolarů ani půltolarů vlastního rázu.

Nejhojněji z mincí stavovských přiházívají se stříbrné čtyřiadvacetikrejcary či čtyřiadvacetníky, jinak čtyrmecítmáky neb čtvrttolary (Tab. XXXIII. obr. 326.—333. a tab. XXXIV. obr. 334.—338.), na nichž jest v líci v obvodku perlovitém, šňůrovitém nebo hladkém obroučková koruna, jejíž žebra bývají někdy perlemi poseta, a pod ní letopočet 1619 neb 1620, kolem pak opis: MONETA REGNI BOHEMIAE (Peníz království Českého) a na konci opisu znamení mincovní, buď srpek měsíce a nad ním hvězdička (Tab. XXXIII. obr. 326.—328.), aneb dvojitá lilie (Tab. XXXIII. obr. 330. a 331.), nejčastěji pak hvězda v kruhu (Tab. XXXIII. obr. 332. a 333. a tab. XXXIV. obr. 334. a 335.), vzácněji hlava lví v obrubě (Tab. XXXIV. obr. 336.—338.). Na obr. 329. na tab. XXXIII. umístěna značka v opisu dole.

Na rubu v kruhu perlovitém, šňůrovitém nebo hladkém korunovaný český lev a v opisu: IN DEO FOR | TITVDO ✿ (V Bohu síla jest). Dole v přerušeném opisu čte se v políčku závorkami ohraničeném číslice 24, cenu peníze naznačující.

Váží 6·98—7·87 gr a měří v průměru 30—30½ mm.

Podobného rázu avšak vzácnější jsou též dvanáctikrejcary či dvanáctníky (Tab. XXXIV. obr. 339.—341. a tab. XXXV. obr. 342., 344., 345. a 347.) průměru 26½—28 mm a váhy 4·23—4·35 gr, mající pode lvem vyraženou číslici 12.

Tečky vedle letopočtů · 1619 · a · 1620 · ukazují ku zvláštním emisím čtyrmecítmáků a dvanáctníků; při tom obyčejně bývá rozdělen tečkami též opis líční.

Groše (Tab. XXXV. obr. 348. a 349.) jsou také podobně raženy, mají ale pode lvem v obrubě vyznačenou cenu číslicí 3.*) Obvodku na líční straně kolem koruny někdy nebývá. Průměr 19—19½ mm, váha 1·29—1·46 gr.

Popíšeme zevrubně groš v Hoře Kutné bitý (Tab. XXXV. obr. 349.):

V líci koruna bez obvodku, pod ní letopočet 1619. Opis: MONET REGNI BOHEMIAE (znamení šestipaprsková hvězda v obrubě).

Na rubu v kruhu korunovaný lev český a kolem opis: IN DEO FOR (3) TITVDO ✿ Okraj s obou stran perličkovitý.

Váží 1·46 gr, průměr 19 mm.

Jiné groše z r. 1619 ukazují korunu v kruhu (Tab. XXXV. obr. 348.).

Krejcary (Tab. XXXV. obr. 343.) podobají se rázem svým grošům, nesou však pode lvem ɪ neb I, naznačující cenu peníze. Měří v průměru 15½ mm a váží 0·6 gr.

Podáváme popis krejcaru z mincovny Kutnohorské (Tab. XXXV. obr. 343.),

*) Českými stavy r. 1619 zavedený groš po 3 krejcarech udržel se v mincovnictví našem ještě do časů císařovny Marie Teresie, za níž vybíjeny poslední české grošíky.

jenž má v líci korunu v kruhu a pod ní letopočet 1619. Opis: MONE · REG · BOHEMI (značka hvězda v kruhu).

Na rubu v kruhu jest korunovaný český lev v levo obrácený a opis: IN DEO FOR(I)TITVDO ✿ S obou stran perlovitý okraj.

Jindy bývá opis líce MONET · REGNI · BOHEMIAE a lev na rubu v pravo obrácený.

Peníze, halíře či půlkrejcary (Tab. XXXV. obr. 346.) jsou jednostranné s opisem IN · DEO · F · T · T · DO · 1619 kolem korunovaného lva českého v kruhu a pod korunou českou, do opisu sáhající, postaveného. Váha 0·37 gr, průměr 13 mm.

Groše i krejcary stavovské náleží k mincím vzácným; nejvzácnějšími pak z mincí stavovských jsou halíře.

Též moravští a slezští stavové razili toho času minci, která se přizpůsobovala rovněž jako česká rozmanitým mincím v Německu. Popis oněch mincí podáváme dále.*)

*) Mincovnictví slezské této doby málo prozkoumáno, takže ani nejlepší znalec slezských mincí E. Friedensburg v Steglici nemohl mně nic podstatného poskytnouti. Ze starších spisů nejcennější jest „Silesia numismatica oder Einleitung zu dem Schlesischen Müntz-Cabinet“ od M. Gottfrieda Dewerdecka, archidiacona a bibliotekáře u sv. Petra i Pavla v Lehnici. Vydáno v Javoru roku 1711 s 368 měděrytinami. Za půjčení téhož jsem sl. p. Dr. F. Kennerovi díkem zavázán.

Stavové moravští.*)

„Poněvadž p. Lad. z Lobkovic, nynějšímu hejtmanu mark. Moravského, nevšelijak důvěřovati bezpečné jest a správy jeho nad námi déleji trpěti nemožné", my všickni stavové a obyvatelé markrabství moravského k řízení správy zemské volili a nařídili jsme:

Dyrektory z stavu panského (29):

* Pana *Pertolta Bohobudu z Lippého* a na Mor. Krumlově, nejv. dědičného maršálka král. Českého, J. M. Uher. a Čes. krále radu a komorníka,

* p. *Vilima z Roupova* na hradě Znojemském i Kyjovicích, nejv. komorníka markrabství Moravského,

* p. *Jiřího z Vrbna* na hradě Helfenštejně a Kvasicích, J. M. Uherského a Českého krále radu a komorníka,

p. *Krištofa z Říčan* na Budišovicích a Červeném Hrádku,

p. *Rudolfa Šlejnice ze Šlejnice* a na Nov. Mezeříčku; * Ladislav ustanoven k správě peněz zemských,

* p. *Jana Albrechta Sedlnického* z Choltic a na Čechách pod Kosířem,

p. *Zdeňka Brtnického z Waldštejna* na Brtnici, Sádku, Heraltících a Morav. Budějovicích,

p. *Fridricha z Kaunic* na Slavkově a hradě Lomnici,

p. *Jindř. Václ. hraběte z Turnu a Wallesasiny*, svob. p. v Krejcu, na hradě Letovicích, Borotíně a Letovicích,

p. *Jana Bernarta z Kunovic* na Ostroze, Lauce, Kunovicích a Hluku,

* p. *Jindř. z Zahrádek* na Jemnici, Višnovým, Krhově a Hobzi, a

p. *Václ. Molle z Modřelic* na Hranicích a Drahotauších.

Z stavu rytířského:

* Pana *Jana Čejku z Olbramovic* na Nových Syrovicích a Bystřici, nejv. písaře mark. Moravského,

p. *Hanuše Petřvaldského z Petřvaldu* na Kačicích, hradě Goldštejně a velikém Petřvaldu,

p. *Krištofa Blektu z Autěchovic* a na Beranově,

p. *Viktorina Žernovského z Žernovi*,

p. *Krištofa Ulrštorfara z Němčího* a na Žernovicích,

* p. *Václava Bitovského z Bítova* a na Bystřici pod Hostejnem,

p. *Hons Ludvika Krokvicara z Nové Vsi* na Písečným a Slavětíně,

* p. *Jiříka Zahrádeckého z Zahrádek* na Aujezdci a Hrotovicích, sudího práva menšího zemského mark. Moravského v kraji Brněnském,

---

*) Artykule sněmu moravského v Brně 1619 ve čtvrtek po sv. Filipu a Jakubu. B. III—B. IV—C Vytištěno v Olomouci u Pavla Šramma.

* p. *Jana Skrbenského z Hříště* na Fulnece a Dřevohosticích, sudího práva menšího mark. Mor. v kraji Olomauckém,

* p. *Viléma Muňku z Ejvančic* na Moravci, Radlasy a Nov. Ořechovým,

p. *Pavla Volbrama z Štěkře* na Frišperce blíže města Ejvančic, purkrabího zem. mark. Moravského,

a pana *Jindřicha Vodického z Jemník.*

Z města Olomauce *Václava Lužického,*

* **z města Brna** *Eliáše Netoličku,*

z města Znojma *Fridricha Majnrodta,*

z města Jihlavy *Jana Hynka z Velinova,*

z města Hradiště *Fridricha Mužika.*

Kterýmž osobám plnou moc dali ke cti Pána Boha k zachování vlasti naší milé a vzdělání prospěchu obecného dobrého činiti a pomáhati. Na vychování jich dáno každému z stavu panského 160 zlatých, stavu rytířského 140 zl. a z měst pak 55 zlatých na měsíc z peněz zemských.

Tito direktoři zeměští propuštěni sněmem v Brně r. 1619 po 2. neděli adventní z povinností svých a jmenováno 20 defensorů: 8 ze stavu panského, 8 z rytířského a 4 z městského.

Tito vyznačeni napřed * a k nim přidáni z pánů: Zikmund sv. p. z Tíf-pachu na Majerhofích a Veveří, z rytířstva: Jan st. Kobylka z Kobylího a na hradě Sovinci, Bernart z Zástřízl a na Haňovicích, Beneš Pražma z Bílkova, na Lišně, Horní Slatině a Kyjovicích, z města Olomouce Vilím Lermocht, z Jihlavy Martin Leypolt a Tobiáš Reymund z Hradiště.

Popis mincí stavu moravských z r. 1619–1621.

Tolar (Tab. XXXVI. obr. 355.) má na líci v obrubě perlové šachovanou korunovanou moravskou orlici. Opis: MONETA * NOVA * MARCHIO * MORAVIÆ * t. j. Peníz nový markrabství Moravského.

Na rubu v perlovce a v kruhu na podstavci s nápisem VN | IO jehlan révou zdobený z pohledu perspektivního, nahoře i dole do opisu sáhající, mezi písmeny B a Z (Baltazar Zwierner). Opis: * TE * STANTE * | * VIREBO * 1620*)

S obou stran na okraji peníze obruba ze spletených lilií.

Průměr 39 mm, váha 28·14 gr.

Stejným rázem též vybity převzácné desítidukáty (35 gr) a pětidukáty (17·5 gr).

Osmačtyřicítníky (Tab. XXXVI. obr. 353. a 354.), čtyrmecítmáky či čtyřiadvacetníky (Tab. XXXVII. obr. 361.) i dvanáctníky (Tab. XXXVI. obr. 352., 356. a 357.) mívají tentýž ráz, jen mezi slovem MA ( ) RCHIO vidí se v závorce (48), anebo (24), neb (12) podle ceny, jež při čtyřiadvacetníku a dvanáctníku odpovídá též vahou a velikostí českým penězům; půltolary čili osmačtyřicítníky moravské mají průměr 36 mm a váhu 13·8—15·3 gr.

Čtyřiadvacetníky mívají po stranách jehlanu značku C | C (Christ. Cantor), u dvanáctníků pak bývá značka B Z neb C | C po stranách jehlance, neb značka Hemova na konci lícního opisu.

Zvláštní opis vidí se na rubu dvanáctníku obr. 357. na tab. XXXVI.

Groše (Tab. XXXVII. obr. 358.—360. a 364.) ražené nejvíce v Olomouci Petrem Hemou mají v líci korunovanou moravskou orlici s opisem: · MO · NO · MA (3) RC · MORA (znamení H P ve spojení, čís. 42. neb 43. na tab. XI.) neb i v jiných zkratkách.

Na rubu zase jehlan ovinutý révím neb lípovým listím s nápisem VN | IO na podstavci a po stranách letopočet 16|19. Opis: · TE · STANT · | VIREBO ·

Též jsou groše ročníku 1620, při němž v opisu na rubu jeví se jen · STAN ·

Groš má průměr 18—20 mm a váhu 1·35 gr.

Dvanáctníky i groše mají v opisu lícním rozličné zkratky slova MORAVIAE, buď MORAVIA ·, MORAVI ·, MORA · až jen MO ·

*) Nápis VNIO TE · STANTE · VIREBO · značí po česku: Stojíš-li spolu, budu silen.

Popis minci stavů slezských z r. 1620—1621.

Ze slezských stavovských minci známe především *útesy* či *hranáče* díla Jachtmannova (se značkou čís. 44. na tab. XI.) z r. 1621 váhy $^3/_4$, $1^1/_2$, 3 a 6 *tolarů* (čili 3, 5·9*), 20·23, 23·22 gr) a průměru 20, 24, 26 a 35 mm. Ač tyto hranáče jsou z velmi čistého stříbra, přece lze z toho posouditi, jak stísněné časy tenkrát býti musily, když lot čistého stříbra na 3 tolary ceněn byl.

Vzácný *hranáč* $^3/_4$*tolarový* ze stříbra (Tab. XXXVIII. obr. 371.) má *na líci* v kruhu slezskou orlici mezi rozděleným letopočtem 16|21 a kolem opis: MONETA · ARGENTEA · SILESIÆ · $\frac{3}{4}$ · TALERO (rum) ✠ t. j. Slezský stříbrný peníz $^3/_4$ tolarový. V horním rohu (úhlu) hranáče jest vyražena značka mincmistra Matouše Jachtmanna, v dolním rohu značka mincíře Zachariáše Petzolda ℭ.

Rub jest prázdný.

Podobného rázu jsou i větší *stříbrné hranáče* $1^1/_2$, 3 a 6*tolarové* lišící se v opisu pouze cenou · $1\frac{1}{2}$ · aneb · III · neb SEX t. j. šest (Tab. XXXVII. obr. 362., 363., 365. a 366.), a že mívají někdy místo obvodku kruhového perlový a opis bez rozdělovacích znamének (teček) a v ocasu orlice pak méně znatelná písmena H|R jako značku gvardajna Hanuše Riegra.

Zlatý hranáč $12^1/_2$*tolarový* (Tab. XXXVIII. obr. 368.) srovnává se v rázu s popsanými právě hranáči stříbrnými, jen v opisu nese vyznačenou cenu · $12\frac{1}{2}$ ·

Též raženy ve Slezsku *okrouhlé peníze* a sice *zlaté* 25*tolary* a $12^1/_2$-*tolary* a *stříbrné třicetikrejcary* velmi sličného rázu.

Zlatý 25*tolar* (Tab. XXXVIII. obr. 370.) má *na líci* v kruhu hladkém na ozdobné tabulce 5řádkový nápis: MO · (neta) AVRE (a) | SILESIÆ | XXV · IOA | CHIMIC | ORVM · t. j. Slezský zlatý peníz 25tolarový. Pod tabulkou se stran rozdělený letopočet I6 2I a nejníže H R (Hanuš Rieger). Kolem perlové obruby peníze vine se vavřínový věnec, v němž na čtyřech místech, nahoře, dole, v pravo a v levo jsou pětilisté růžice.

Na rubu v podobném věnci za perlovým obvodkem slezská orlice mezi písmeny H a R (Hanuš Rieger).

Zlatý $12^1/_2$*tolar* (Tab. XXXVIII. obr. 369.) nese *v líci* v perlovitém obvodku ozdobnou tabulku, na níž čte se ve 4 řádcích nápis: MONETA | AVREA · | SILESIÆ | $12\frac{1}{2}$ TALE: t. j. Slezský zlatý peníz $12^1/_2$tolarový. Pod

*) čili 1 lot.

ním v oblouku rovnoběžně s obvodkem s obou stran letopočet I6 | 2I, nahoře po stranách tabulky písmena B | H, která co by znamenala, určité není zjištěno.

Rub jest týž jako na 25tolaru, jen písmena H a R se stran chybí.

Podobným rázem a v téže velikosti bity ze stříbra špatné stříže i zrna třicetikrejcary či třicetníky (Tab. XXXVIII. obr. 367.) různící se od výše popsaného zlatého 12¼tolaru hlavně 4řádkovým nápisem: MONETA | ARGENTEA | SILESIÆ | XXX CRVC (igerorum), jindy též pouze v zkratkách ARGENT a XXX · CRV, což značí: Slezský stříbrný peníz 30krejcarový. Letopočet postaven vodorovně.

Ku převzácným medaillím té doby náleží ona od rytce Kristiana Malera z Vratislavi (Tab. XXXVIII. obr. 372.), na níž v líci vidí se v obvodku řetízkovém kniha s nápisem CO DEX (kniha), na ní křížem položené desatera Božích přikázání s nápisem RE | LI | GI | O (náboženství) a nahoře svazek šípů. Pod tím vším skřížená ratolest palmy a vavřínu v rukou z oblaků si podávaných. Opis: PRO ARIS · ET FOCIS ✲

Na rubu znázorněna krajina s dvěma strmými skalami; na oné v pravo stojí kostel a nad ním nápis TEMPL · , na levé skále pak radnice pod nápisem CVRIA · Mezi skalami vznáší se orel, sápající se s mečem a žezlem, jež ve spárech drží, na hada vztýčeného dole, pod nímž v úseči malé čte se ve dvou řádcích: C · PRIVIL · CÆ · | C · M · t. j. Cum Privilegium Caesarei. Christianus Maler. (S výsadou císařskou. Kristian Maler.) Opis po obou stranách TVTATVR | VIRVMQVE · *)

Průměr 39 mm, váha 22·9 gr.

---

*) Nápisy na líci i rubní straně dlužno čísti v této souvislosti: PRO ARIS ET FOCÍS TVTATVR TEMPL · (um) CVRIA VIRVMQVE, což v překladu znamená: Pro oltáře a krby zachraňují chrám, radnici a muže.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení

za stavovského direktoria (1618—1620).

(Tab. XI.)

Mincovna v Praze:

Značka 22. Srpek měsíce pod šestirohou hvězdou: Beneš Hübmer ze Sonnleithenu 1618—1619.

„ 27. Dvojitá lilie s přeponou v obrubě: Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic 1620.

Mincovna v Kutné Hoře:

Značka 39. aneb 40. Šestirohá hvězda s obrubou neb bez ní: Šebestian Hölzl ze Sternsteinu 1618—1620.

Mincovna v Jáchymově:

Značka 32. Hlava lví s jazykem vyplazeným v obrubě: Centurio Lengefelder 1618—1620.

Zkoušeči mince (gvardajni) a řezači želez za stavů českých.

Zkoušeč mince v Praze: Řehoř Steinmüller 1618—1620.
Řezač želez v Praze: zlatník Hanuš Konrád Greutter 1618—1620.
Zkoušeč mince v Hoře Kutné: Samuel Kavka 1618—1620.
Zkoušeč mince v Jáchymově: David Knobloch 1618—1620.

Úřednictvo mincoven moravských a slezských

za direktoria stavů moravských a slezských (1618—1621).

Mincovna v Olomouci:

Značka C C: Krištof Cantor, mincmistr, 1619—1620.
„ 42.: Petr Hema, mincmistr, 1619—1620.
„ B Z nebo růžička: Baltazar Zwierner, mincmistr, 1620—1621.

Mincovna v Hlohově ve Slezsku:

Značka 44.: Matouš Jachtmann, mincmistr, 1621.
„ ℭ: Zachariáš Petzold, mincíř, 1621.
„ H R: Hanuš Rieger (Rydell), gvardajn, 1618—1621.

Mincovna ve Vratislavi:

Značka B Z: Baltazar Zwierner, mincmistr, 1620—1621.
„ H R: Hanuš Rieger (Rydell), gvardajn, 1618—1621.

Tab. XXXIII. obr. 326. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1619. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.

„ „ „ 327. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1619. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.

„ „ „ 328. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1619. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.

„ „ „ 329. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1619. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu. (Značka v opisu dole.)

„ „ „ 330. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1620. **P. m.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 331. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1620. **P. m.** Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

„ „ „ 332. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 333. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

Tab. XXXIV. obr. 334. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1620. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 335. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1620. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 336. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1619. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 337. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1620. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 338. Čtyřiadvacetník, čtyřiadvacetikrejcar či čtyrmecítmák z r. 1620. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 339. Dvanáctník či dvanáctikrejcar z r. 1619. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleithenu.

„ „ „ 340. Dvanáctník či dvanáctikrejcar z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 341. Dvanáctník či dvanáctikrejcar z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

Tab. XXXV. obr. 342. Dvanáctník či dvanáctikrejcar z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 343. Krejcar z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 344. Dvanáctník či dvanáctikrejcar z r. 1619. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 345. Dvanáctník či dvanáctikrejcar z r. 1619. **J. m.** Centurio Lengefelder.

„ „ „ 346. Haléř z r. 1619. **K. H. m.** Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

Tab. XXXV. obr. 347. Dvanáctník či dvanáctikrejcar z r. 1620. J. m. Centurio Lengefelder.
„ „ „ 348. Groš z r. 1619. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 349. Groš z r. 1619. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 350. Pamětní medaille české konfederace s chronogramem 1619 na líci a 1620 na rubu.
Tab. XXXVI. obr. 351. Pamětní medaille české konfederace s chronogramem 1619 na líci a 1620 na rubu.

Seznam vyobrazených mincí stavů moravských (1619—1621).

Z mincovny olomoucké = O.

Tab. XXXVI. obr. 352. Dvanáctník z r. 1620. O. m. Krištof Cantor.
„ „ „ 353. Osmačtyřicítník z r. 1620. O. m. Baltazar Zwierner.
„ „ „ 354. Osmačtyřicítník z r. (1)621. O. m. Baltazar Zwierner.
„ „ „ 355. Tolar z r. 1620. O. m. Baltazar Zwierner.
„ „ „ 356. Dvanáctník z r. 1620. O. m. Baltazar Zwierner.
„ „ „ 357. Dvanáctník z r. 1620. O. m. Petr Hema.
Tab. XXXVII. obr. 358. Groš z r. 1619. O. m. Petr Hema.
„ „ „ 359. Groš z r. 1619 bez značky mincovní.
„ „ „ 360. Groš z r. 1620. O. m. Petr Hema.
„ „ „ 361. Čtyřiadvacetník z r. 1619. O. m. Krištof Cantor.
„ „ „ 364. Groš z r. 1620. O. m. Petr Hema.

Seznam vyobrazených mincí stavů slezských (1621)

Z mincovny hlohovské = H.; vratislavské = V.

Tab. XXXVII. obr. 362. Hraníč třitolarový ze stříbra z r. 1621. H. m. Matouš Jachtmann.
„ „ „ 363. Hraníč šestitolarový ze stříbra z r. 1621. H. m. Matouš Jachtmann.
„ „ „ 365. Hraníč třítolarový ze stříbra z r. 1621. H. m. Matouš Jachtmann.
„ „ „ 366. Hraníč 1¼tolarový ze stříbra z r. 1621. H. m. Matouš Jachtmann.
Tab. XXXVIII. obr. 367. Třicítník ze stříbra z r. 1621. V. gvardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 368. Zlatý hraníč 12½tolarový z r. 1621. H. m. Matouš Jachtmann.
„ „ „ 369. Zlatý 12½tolar z r. 1621. V.
„ „ „ 370. Zlatý 25tolar z r. 1621. V. gvardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 371. Hraníč ¾tolarový ze stříbra z r. 1621. H. m. Matouš Jachtmann.
„ „ „ 372. Medaille Kristiana Malera z Vratislavi bez letopočtu.

Ukázky podpisů a pečetí z mincoven a hor českých.

Řada prvá. (Tab. XXXIX., XL. a XLI.)

1. Hanuš Harder připomíná se r. 1558 jako gegenhendler při Pražské mincovně. Od r. 1561 do 1578$\frac{20}{10}$ byl mincmistrem této mincovny a pak účetním radou komory České. Zemřel r. 1589. Ve znaku jeho vidí se rozkřídlený noh či sup, z něhož hlavu přijal za značku mincovní. Pečeť i autograf ze žádosti za vyplacení služného ze dne $\frac{24}{12}$ 1581.

2. Podpis téhož z kvitance za pagament ze dne $\frac{20}{11}$ 1563.

3. Ludvík Karel z Řásné od léta 1565 až 1568 úředníkem mince; léta 1568 učiněn horním hofmistrem. R. 1578 vstoupil v stav manželský s paní Annou Zygelkou z Chocemic, jež zemřela morem r. 1582. Potom r. 1586 složen s hofmistrství. Zemřel r. 1588, byv primatorem města, a u chrámu Matky Boží na Námětí pohřben. Podpis na partikuláři z r. 1577.

4. Mikuláš Vodňanský z Čazarova a od Zlaté husy byl r. 1581 rychtářem cís. v Hoře Kutné a svěřeny mu r. 1592 hory, aby je s jinými spravoval. Zemřel r. 1597 a v kostele sv. P. Barbory pochován. Podpis z r. 1579.

5. Pečeť mincovny Horské z r. 1564, kterou úředníci mince přitiskovali za panování krále Maximiliana I. k jistotám, kvitancím a p. Podobná krásná pečeť spatřuje se též s R z časů Rudolfových; ryta byla nejspíše dovedným řezákem železa Jiříkem st. z Řásné. Obě vtiskovány na papír s podloženou oplatkou.

6. Jan Dačický, jinak Křivoláček, psal účty horní dolu havířského r. 1566.

7. Jiří Kadner z Greifenecku byl dle instrukce vydané $\frac{20}{12}$ 1554 písařem při výběru desátků v Jáchymově, pak německým účetním při komoře České, načež po smrti Jiřího Geitzkoflera stal se 1577$\frac{11}{11}$ mincmistrem v Jáchymově, kdež setrval až do své smrti 1582$\frac{20}{7}$. Za manželku měl Lucii Hartlebovu z Ernfriedesdorfu, kteráž po jeho smrti vedla správu úřadu mincmistrovského až do 1584$\frac{4}{6}$. Autograf na kvitanci ze dne $\frac{14}{2}$ 1565.

8. Kryštof Taubenreudter z Taubenreuttu byl do r. 1591 výběrčím desátků v Jáchymově, načež jmenován německým účetním při komoře České. Později vrátil se zase do Jáchymova, kdež od 1600$\frac{15}{1}$ až do 1604$\frac{13}{8}$ byl mincmistrem. Zemřel r. 1607. Podpis na stvrzence na svíce ze dne $\frac{21}{4}$ 1599.

9. Tobiáš Gebhart byl dle výkazu mincovních účtů v letech 1562—1568 gvardajnem a gegenhendlerem při Pražské mincovně, pak od r. 1569 do r. 1577

mincmistrem v Budějovicích a posléze v Praze od r. 1578 do r. 1583. Autograf a pečeť na dopisu o zásylce mědi do Budějovic ze dne $\frac{24}{12}$ 1570.

10. Kryštof Matigkofer ze Sternfelsu byl od r. 1577 do r. 1582 zástupcem mincmistra Tobiáše Gebharta v Budějovicích, od r. 1582 do r. 1612 mincmistrem tamtéž. Zemřel $\frac{19}{7}$ 1613. Podpis a pečeť na kvitanci ze dne $\frac{20}{3}$ 1588.

11. Jan Šultys z Felsdorfu narodil se okolo r. 1560 ve Slaném a vzdělav se v Praze, byl nějaký čas učitelem na venkově, načež r. 1589 působil jako kantor na škole Vysokokostelské (u sv. Jakuba) na Horách Kutných, kdež se oženil s Alžbětou roz. Holoubkovou, vdovou po Janu Čechtickém z Kranichfeldu. Léta 1593 učiněn rychtářem městským poprvé a r. 1596 opět podruhé. Zbohatl nemálo šenkováním vína a stal se r. 1604 konšelem. Dne 23. října téhož roku nadán také od cís. Rudolfa II. erbem a přídomkem šlechtickým „z Felsdorfu“. Působiv již v letech 1609—1612 při mincovně Horské, ustanoven $\frac{1}{5}$ 1612 úředníkem mince této, leč již r. $1613\frac{2}{12}$ „pro stáří, vetché tělo a nedostatečnou znalosť němčiny“ sesazen. Zdá se však, že důvody tyto, pro něž s úřadu propuštěn byl, byly asi jen liché, neboť již $\frac{23}{7}$ 1614 dosazen byl zase za primatora tamtéž. V bouřích stavovských zvolen ze stavu městského jedním z 30 direktorů zemských, načež po bitvě Bělohorské uvězněn, ku ztrátě hrdla odsouzen a dne 21. června r. 1621 stat na Staroměstském náměstí v Praze. — Podpis z účtu dolu Přnova z r. 1605.

12. Pavel Hofman byl mincmistrem v Jáchymově od r. $1583\frac{10}{7}$ do r. $1599\frac{17}{2}$. Měl za manželku Salomenu Hartlebovu z Angelshausenu. Zemřel r. 1599 a pohřben v presbyteři špitálního kostela v Jáchymově. Mincovní značka jeho půlměsíc a růžice vidí se také ve znaku jeho. Podpis a pečeť z dopisu o peníze za olovo ze dne $\frac{20}{7}$ 1588.

13. Jan Špis z Hartenfelsu byl, jak vysvítá z listin archivu Kutnohorského, v letech 1591—1599 mincovním písařem a od r. 1599 do r. 1603 úředníkem mince na Horách Kutných. Léta 1601 obdarován štítem, z něhož přijal hlavu kamzíka jako značku na mince. Učiněn r. 1604 konšelem, r. 1608 puchalterem mince, a s toho složen r. 1612. Podpis i pečeť ze dne $\frac{11}{1}$ 1620.

14. Vilém z Vřesovic byl nejvyšším mincmistrem král. Českého od r. 1612 do r. 1618, pak 1620—1628. Na pečeti jeho vidí se polepšený znak cís. Ferdinandem II. mu udělený, jak popsán na str. 115. Zápisy jeho jsou nejvíce české. Od r. 1632 psáti se směl „Vysoce urozeným hrabětem.“ Není zjištěno, kdy zemřel. Podpis ze dne $\frac{13}{2}$ 1613.

15. Zikmund Kozel z Reyzentolu byl r. 1585 písařem urburním na Horách Kutných a měl dům proti staré radnici. Léta 1586 učiněn hofmistrem místo Ludvíka Karla z Řásné, s čehož r. 1592 složen. Zbohatl v dole Štěstí. Roku 1595 zvolen primatorem a zemřel r. 1598, zanechav statku za 30.000 kop, ale to manželka jeho, Anna Dítětová, prohodovala.

16. Augustin Šmilauer ze Šmilova pocházel z patricijské rodiny Jihlavské a vyučil se na školách v Kutné Hoře. Zde učiněn úředníkem mince r. $1614\frac{14}{1}$ a spravoval ji do smrti své, dne 17. listopadu 1615. (Více v líčení mincovnictví za krále

Matyáše I. na str. 117.). Syn jeho Karel pojal za manželku Marianu, dceru Šebest. Hölzle. Podpis z r. 1615 v městském archivu Horském č. 5766.

17. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu nařízen r. 1603 podhofmistrem horním v Kutné Hoře, r. 1606 pak po Janu Kavkovi hofmistrem horním, s něhož léta 1612 složen. R. 1617 $\frac{17}{8}$ jmenován mincmistrem v Kutné Hoře, v kterém úřadě setrval až do smrti své r. 1632. Horník nesoucí hvězdu v pravici na štítě jeho poskytl hvězdu jako značku na mince jím ražené. Manželkou jeho byla Barbora Schopfova. Podpis a pečeť jeho z dopisu úředníků mincovních ze dne $\frac{10}{6}$ 1619 v Praze na poradách o stavovské minci prodlévajících.

18. Jiřík Folld (Fulda), účetní mince Horské r. 1619—1630, pojal jako vdovec za manželku dceru Aug. Šmilauera. Podpis z dopisu úředníků mincovních ze dne $\frac{10}{6}$ 1619 v Praze na poradách o stavovské minci prodlévajících.

19. Hanuš Konrád Greutter, cís. zlatník v Praze a řezák železa za poslední doby Rudolfovy, za Matyáše, za stavů, krále Fridricha a za Ferdinanda II. od r. 1601—1625. Jiným mincovnám poskytoval vzorné kolky. Podpis a menší pečeť z dopisu k Horám ze dne $\frac{2}{8}$ 1616.

20. a 21. Jan Pruns, písař mince Horské po dlouhá léta. Podpis 20. z mincovních účtů ze dne $\frac{24}{2}$ 1616. Podpis 21. z dopisu úředníků mincovních ze dne $\frac{10}{6}$ 1619 v Praze na poradách o stavovské minci prodlévajících.

22. Samuel Kavka, gvardajn mince Horské od r. 1617 do r. 1629.

FRIDRICH FALCKÝ (1619—1620). *)

Narozen 1596, nastoupil ve Falci 1610, zasnoubil se r. 1612 s Alžbětou, dcerou Jakuba I., krále anglického, dne 26. srpna 1619 zvolen a dne 4. listopadu 1619 korunován za krále Českého, opustil zemi dne 9. listopadu 1620, zemřel r. 1632.

Mincovnictví české za Fridricha Falckého.

Proud protestantský nabyl vrchu volbou Fridricha, kurfirsta čili palatina Falckého, za krále Českého; neboť Fridrich pokládán hlavou protestantské unie v Německu. Neschopen ku vládě v tak těžké době, zůstavil pánům značný vliv při vládě, pojistil následnictví šestiletému synu svému Fridrichu Jindřichovi, avšak po bitvě na Bílé Hoře, dne 8. listopadu 1620, opustil království s celou rodinou, poněvadž byl cizinec. Ztratil i dědičné země své ve Falci a dokonal v Mohuči léta 1632. Rodině jeho dostalo se útulku v Nizozemí, kdež „česká královna", vysoce vzdělaná Alžběta, dostávala velikomyslné podpory od stavů hollandských a hlavně výchově své rodiny se věnovala.

V nešťastné době té zavlékla česká šlechta s cizinskými spojenci protestantskými národ na pokraj záhuby. Prof. Dr. Ant. Rezek soudí o národním neštěstí onom takto:

„Boj dávno připravovaný konečně vzplanul. Rozbroje v domě panovnickém za Rudolfa II. a slabosť vlády Matyášovy dodávaly stavům chuti a naděje, že zvítězí a provedou převrat ve svém smyslu i co dynastie i co politického zřízení se týkalo. Nescházelo však mužů, kteří viděli hlouběji a netušili z toho nic dobrého, hlavně pro nejasné cíle a nedostatek pevné jednoty u stavů. Byli sice umlčeni, ale měli pravdu. Oligarchové čeští ve slovích plní odhodlanosti a síly, ve skutcích ukázali se, až na nepatrné výjimky, liknavými a zbabělými. Proto také po jedné (a k tomu ještě dosti nepatrné) ztracené bitvě ztratili vše."

„Že vítězná moc státní po bitvě bělohorské užije šťastného obratu k politickým proměnám ve prospěch zmohutnění koruny a moci panovnické, bylo nepochybno; tragika událostí spočívá však v tom, že při této příležitosti za hříchy stavovské oligarchie byl odsouzen celý národ! — Ale i to vysvětluje se, máme-li na paměti, že šlechta, povstavší v boj proti dynastii pro oligarchické své snahy, vedla jej pod praporem náboženství. Když pak prohrála šlechticko-protestantská

*) Mince Zimního krále sem vlastně nepatří, ale pro úplnosť pojaty v tento spis.

strana, vítěz absolutisticko-katolický způsobil nejen převrat politický, ale i náboženský. Tím se stalo, že za stavy vytrpěl celý národ, a že utrpení jeho přeneslo se u českého obyvatelstva také na stránku jazykovou a národní.“ *)

Že páni stavové na sebe pamatovali, pozorujeme ze snesení generálního sněmu r. 1620 za krále Fridricha, o němž sdělováno minci Jáchymovské dne 20. dubna 1620 takto: „Stříbro přijaté z berni stavovské, které oni ve vysoké ceně přijímati musejí, placeno budiž hřivna po 23 kopách míš., avšak od jiných privátních osob po 18 kopách; a obyčejný pagament za 17 kop 30 gr. míš. až k dalšímu rozhodnutí, a placeno býti má čtyřiadvacetníky, které vycházejí z mincovny Pražské, Horské neb Jáchymovské, každý po 30 kr. počítaje.“

Zmatky při častých změnách ceny stříbra a z výhradného užívání hřivny Erfurtské v Jáchymově, při zdejší minci vzniklé, chtěl opraviti Centurio Lengefelder a napsal svému kollegovi Beneši Hübmerovi dne 10. července 1620 zprávu, jak by se dle Erfurtské hřivny mincovalo, s přáním, aby komora Česká zavedla v Jáchymově také hřivnu Pražskou.

Tolarů z Pražské hřivny fejnu vyjde 9 kusů 44 gr. 4 pen., což vynáší v Erfurtské hřivně 9 tol. 1 gr. 4 pen. Každý tolar po 140 krejcarech, počítaje dle mandátu královského činí 18 kop 3 gr. 1 pen. Čtyrmecítmáky dle nařízení stavů z 2. dubna 1620 mají se počítati po 30 kr. a vycházeti jich má z Pražské hřivny $32^{3}/_{4}$ kusu, tedy z Erfurtské $30^{1}/_{3}$, tak že hřivna vynese 21 kop 53 gr. 4 pen. Tudíž mincují se tolary při každé hřivně Erfurtské proti čtyřiadvacetníkům se škodou 3 kop 50 gr. a 3 pen.

Přes to dostal C. Lengefelder rozkaz, aby k vůli kverkům jen dále dle Erfurtské hřivny mincoval. Pagamenty neohť počítají se však 17 kop 3 gr. za Pražskou hřivnu a tavené stříbro po 18 kopách.

Král Fridrich brzy po svém nastoupení vydal k podnětu Pavla Škrety a stavů tento patent:**)

My, Fridrich z Boží milosti král Český, hrabě na Rýně a kurfirst — vévoda Bavorský a markhrabě v Horní a Dolní Lužici atd., vzkazujeme každému a všechněm poddaným a obyvatelům, jakéhokoli stavu, hodnosti všude v Našem království Českém a zemích přivtělených, kterým tento otevřený mandát se dostane, Naši královskou Milost a dáváme tímto nejmilostivěji na vědomí: Ačkoliv dostatečně předešlými mandáty a řády našich předchůdců a králů v Čechách, zvláště císaře Ferdinanda I., též císaře Maximiliana a potom cís. Rudolfa II., nejslavnější paměti, více než jednou všecka stříbra i peníze, zrněné stříbro, zlomky a pagamenty v řečeném král. Českém a v přivtělených knížetstvích a zemích, zapovězeno a zastaveno do cizích zemí voziti každému pod vysokým trestem, což si máte poslušně připomínati. Nalezeno však, že prodlením doby zapomíná se na uveřejněné mandáty, nýbrž nehledíce k nim, dovolují si rozličné ziskuchtivé osoby kupovati

*) Dra. Ant. Rezka: Dějiny Čech a Moravy nové doby. Kniha I. str. 24. a 25.

**) Numismatische Zeitschrift. Vídeň 1892. Díl XXIV. str. 136—138. Vzácný ten mandát jest ve sbírce pana inženýra Ed. Fialy v Praze.

zlato i stříbra a to nejen na hřivny, ale také na mnoho centů to ze země vyvážejí za účelem, aby nehodné peníze z nich dělány byly, a k tomu ještě tato nehodná mince do země se vluzuje všelijakými fortely. Vedle toho také od zlatníků, stříbrníků, židů a jiných v zemi za všelijaký šmejd stříbrný, který nemá zrna k průbě potřebného, mění se a dělí, k čemuž si židé již několik veřejných krámů zřídili, které ale pro žaloby na to došlé mají býti zrušeny. Poněvadž takové jednání směřuje ku zmenšení Naší král. Výsosti a regalí, také ku škodě našich zemí a poddaných, protož napomínáme každého a všechny, aby si připomínali mandáty uveřejněné, a dáváme toto poslední nařízení, abyste se docela zdrželi kupování, vyměňování, ze země vyvážení peněz, stříber tavených, zrněných, zlomků a pagamentů, a jak se ještě jmenuje, a že žádný, ať křesťan nebo žid, potom více se toho nedopustí, nýbrž takové věci, jedny i druhé, jakož hlášeno, co komu do ruky přijde, odvede do Naší Pražské mincovny za hotové zaplacení, kde jest stále potřebná záloha peněz a za každý druh její dle shledané zkoušky dle náležité taxy se vymění. Když však někdo neb více jich bude proti tomu jednati a v to zasahovati, a peníze i stříbra, ať jsou řetězy, klenoty, stříbrné náčiní, tavené, zrněné stříbro, zlomky, pagamenty by kupoval, aneb za jiné stříbrné věci, klenoty vyměňoval ku svému prospěchu a ku zlehčení naší královské mince je ze země vyvážel a rozděloval, tedy ti a ten mají přijíti o všecko zlato a stříbro, ještě k tomu pro strach jiným na hrdle trestáni mají býti, nevyjímaje a šetře žádného, ať jest kdokoli, ani těch, kteří od Našich předků císaře Rudolfa a krále Matyáše k tomu měli nejmilostivější povolení, kteréž tímto docela zrušujeme.

Jakož jsme k tomu účelu zřídili dohlížitele a dali nařízení, že takoví, kteří takové kupovače peněz a stříber zaváděče a vyměňovače udají, dostanou dar peněžitý. Co pak jeden neb mnozí zlatníci, obchodníci se stříbrem a jiní ku práci své potřebují peněz a stříbra, mají za to při mincovně žádati a lacině je obdrží. Aby se žádný zase nemohl vymlouvati, že o zápovědi nevěděl, nařizujeme všem vrchnostem, správám, soudům aneb zástupcům jich, taktéž purkmistrům a radám v Našich Pražských a jiných městech přísně, aby ku výstraze tento náš mandát a zápověď veřejně dali vyvěsiti a častěji ohlásiti, jakož aby pilně pozorovali a konečně pevně a věrně se dle něho zachovávali, aniž proti němu čeho činiti dovolili, chtějí-li se Naší nemilosti uvarovati.

To jest naše skutečná vůle a poručení.

Dáno na Našem král. zámku v Praze, dne 30. prosince 1619, Naší říše České roku prvého.

V. Budovec. Fridericus

ad Mandatum Domini Regis proprium.

Dle účtů mincovny Pražské vybito zde v prvém čtvrtletí r. 1620 ze sazených 7476 hřiven 11 lotů 2 kv. stříbra 5783 hř. 5 lotů 3 kv. bílých plátů na čtyřiadvacetníky; 32¼ kusu z Pražské hřivny jakosti 9 lotů a 2 kv., z kterých vyraženo peněz za 63740 kop 18 gr. 6 pen. mince, 15 kop 46 gr. a 2 pen. dány prubéřům a 660 kop zbylo cizury (cisalií).

K tomu poznamenal gegenhendler: „Dle nařízení pánů direktorů a radů v Čechách z 28. června 1619 povolen jest při slévání stříbra takový schodek:

Na 100 hřiven tolarů 3 až 3½ lotu,
na 100 „ čtyřiadvacetníků a dvanáctníků 5 až 5½ lotu,
na 100 „ tříkrejcarů a krejcarů 7 až 8 lotů.

Podobně z bílých a malých peněz".

Ve šmitnách povolen schodek 22 hřiven, 14 lotů, 1 kven. Bylo totiž dle nařízení direktorského ze dne 31. července 1619 povoleno šmitmistrovi ze 100 hřiven čtyřmecítmáků 5 lotů.

Ve čtvrtletí Trinitatis opět bity čtyřiadvacetníky stejné jakosti, jichž vybito z Pražské hřivny zase 32¼, jakož i dle nového nařízení 32¾ kusu. Jsou tudíž čtyřiadvacetníky novější oblehčeny. Sazeno bylo 7071 hř. 6 lotů 3 kv., z kterých zhotoveno po všech schodcích 5432 hř. 4 loty 2 kv. bílých plátů a vybito 70.442 kopy 44 gr. 4 pen. mincí, na průby dáno 19 kop 53 gr. 1 pen. a cisalií zůstalo 319 kop 6 gr. 6 den.

Na zlaté peníze skoupeno od křesťanů i židů lehkých dukátů a j. váhy 182 hř. 9 lotů 3 kv., z čehož ubyl 1 lot při slévání, načež vybito 13246 dukátů jakosti 23 karatů 8 grenů, 72½ z Pražské hřivny. Z toho dostal probationmajstr a zemský prubíř 8 dukátů průbných grošů. Poněvadž za každý dukát králi k dobrému 1½ kr. účtováno, dostal 283 kopy 59 kr.

Dne 14. března 1620 přišlo nařízení komory České, aby mincovali též tolary v Pražské mincovně s podobou krále dle nových obrazů. Tuším, že jich raženo jen velmi málo, více na zkoušku, protože v nálezech jen dva zjištěny se znamením lilie Škretovy a jsou to spíše desítidukáty ve stříbře obražené. Jeden z nich má znamení růžici, což upomíná s ostatním rázem na mince Falcké a někteří ho k Heidelberské ražbě přiřadují (Tab. XLIX. obr. 421.).

Návrhy k novým tolarům kreslil malíř Jakub Schubart, a řezák Hanuš Konrad Greutter účtoval si za čtyry štoky a 2 svrchní železa na čtvrttolary 3 kopy 2 gr.

Tehdy také koupili do šmitny dvě nůše, pět dřevěných štoků k pregování za 1 kopu 15 gr., osm kůží k ražbě od žida za 3 kopy 25 gr. 5 pen. míš. a za zocelování pěti perlíků Jiřímu Schlanovi, kováři na Kaňku, 10 kop gr. míš. Mincmistr Pavel Škreta bral roční služby 400 kop míš. čili tolarů a gvardajn Řehoř Steinmüller též jako mincovní gegenhendler 150 tolarů.

Z účtů mincovny královské v Praze učinil velmi užitečnou snůšku výpisků ingrosator účetní komory české Jan Ignác Prinz, jež se nalezají v rukopise c. a k. dvorního archivu ve Vídni. Chceme se častěji ku zprávám těmto odvolati.

Podle zápisek těchto obsahoval osmačtyřicítník od 7. srpna 1620 ražený 9 lotů zrna, pročež jich šlo 16½ na Pražskou hřivnu a platily toho času 60 kr.; ale již od 30. září raženo jich 17 jakosti 8 lotů 2 kventle, načež ony chystané na rok 1621 zlehčeny, že jich bylo 27⅓ na hřivnu jakosti 4 loty a 2 kventlíky.

Čtyřiadvacetníky bity stavy českými jakosti 10 lotů počítaje z hřivny fejnu 31¾ kusu; pohoršily se ke konci roku o dva kventlíky a bito jich 32½ kusu; načež za vlády Fridrichovy k 7. srpnu bity 33 kusy jakosti devítilotové a 30. září

jen jakosti 8 lotů 2 kv. 34 kusy z Pražské hřivny, což se v oněch na rok 1621 pohoršilo až na 4 loty 2 kv. a vyšlo jich z hřivny $54^{2}/_{3}$, tak že byly horší nož dvanáctníky stavovské z r. 1619, jichž vybíjeno $54^{1}/_{2}$ z hřivny o zrnu 8 lotů a 2 kventl., což záhy pohoršeno. Když potom v srpnu r. 1620 stouply v ceně čtyřiadvacetníky na 30 kr. a dvanáctníky na 15 kr., zlepšeno sice zrno na 9 lotů, ale bito 68 dvanáctníků z hřivny, což zůstalo, i když se zrno zhoršilo od 30. září na osmilotové. Dvanáctníky s letopočtem 1621 prý raženy jakosti 4 lotů a 2 kv. $109^{1}/_{3}$ z hřivny.

Za času Fridricha, potupně „zimní král" nazývaného, sneseno na sněmu zemském léta 1620 se stavy a poslanci zemí českých, aby peníze v takovéto ceně vydávány a přijímány byly:

Uherský neb český dukát .	za 3 kopy míš.
Koruna v Nizozemí obvyklá	„ 2 „ 35 kr.
Rýnský zlatý	„ 2 „ 10 kr.
Tolar	„ 2 kopy míš.
Zlatník	„ 120 kr.
Čtyřiadvacetník	„ 30 kr.
Dvanáctník	„ 15 kr.

S tím snáší se poněkud, co poznamenal Mikuláš Dačický v „Pamětech" svých.*)

Svými paměťmi psanými zůstavil Mikuláš Dačický z Heslova pravdivý obraz vlasti a domoviny své Kutné Hory. Chceme tudíž z těchto uvésti některé doklady, jak zvýšování mince a předělávání pagamentů na současníky působilo.

K roku 1620 píše Dačický: „Mince peněžitá opěty zvejšena a skrze mandáty, patenty otevřené, vyhlášena, tak aby dukát zlatý platil a vydáván byl po půl druhé kopě grošů čes., tolary stříbrný po 1 kopě gr. čes. a 15 krejcařích, rejnské zlaté po jedné kopě grošů čes. a 10 kr., šedesátníky po 1 kopě míš. a 50 gr., poloutolary po 30 gr. čes., orty po 15 groš. čes., čtyřmecítmakrejcarníky po 30 krej., dvanácterníky po 15 krejcařích, dudky polské po půl osmu krejcaru. A ještě na tom lakomci a dráči nepřestávaje (sic), vechsly a jináč, jak mohli, zvejšovali. A to vše dálo se pro ty války vojenské a peněz se nedostávalo, že cizozemci dobrou minci starou, zvláště českou, na svou lehkou, nehodnou minci předělávali a tak nabejvali. —

Když tak mince peněžitá velice mimo první předešlá léta zvejšena byla a platila, jak přízeji poznamenáno, a se na v nově nařízenou lehkou minci předělávala, z čehož byl zisk veliký, i dali se vuobec do vyzdvihování a vyhledávání mince peněžité staré, dobré, vážné, kdo jměl a jak seč bejti mohl, vechsly i jinak; netoliko pak minci peněžitou starou, ale i mnohé staré pěkné klenoty houfně vezli, nesli a k předělávání na minci dobrou peněžitou dodávali — zvláště do mince na Horách Kutnách — začež novou mincí placeno bylo. A to sloulo za pagament; čímž mnozí nemálo nabyli a sobě nahnali, na dobré svědomí nedbajíce,

*) Vydání Dra. A. Rezka. Díl I. str. 264. a 265.

nebo i na předešlé před léty nehodných a nebezných, zapovědených penězích se vydělávalo a vyzejskalo. Malá drobná mince se na ten čas nedělala a staré se nenacházelo, v čemž soužení bylo chudým lidem. Jakési toliko po třech grejcařích grošíčky nehodné falešné — nevědomo bylo, kde se a od koho dělaly — houfně se v Čechách nacházely, brány a vydávány byly. Praveno, že by je s dovolením vrchnosti židé dělali, čímž bez pochybnosti také sobě naháněli. Tožť ta mamona, pro niž se zle v světě děje. Vojna tím vinna.

Septembris, září, p. Jan řeč. Schuster, zlatotepec z Prahy, probíř mince zemský, přijel do města Hory Kutny s pagamentem stříbra a vzav za to z mince do jednoho tisíce kop gr. čes., vracujíce se pak zase, vynikli na něj v cestě loupežní zloději, jimž se on bráníce, jednoho zastřelil; ostatním nemoha odolati, jest od nich zastřelen a tak zrádcovsky, nešlechetně zamordován a obloupen pro ty žádostivé a světu milé peníze.“ *)

Tak šlechtická republika s králem dle jména v čele připravovala půdu minci dlouhé.

Lakomství a ziskuchtivosť nezachvátila jen sobecké jednotlivce, ale i vládu zemskou. Místo, aby povzneseny byly finance a blahobyt národní, rval jednotlivec prospěch na úkor celé vlasti a chvat zemské správy Fridrichovy ukazoval, že věci tohoto království svěřeny nezkušeným rukám, které národ zavedly, až se střítil v propasť, jak osvícení vlastimilové předzvídali.

Počátkem roku 1620 byla v minci nouze o stříbro rudné i pagamenty. Nerozpakovalo se tudíž tovaryšstvo pořádku havířského, starší jich a přísežní sáhnouti k některým klenotům starodávným tohoto pořádku, aby je jako pagament do mince zimního krále dali, poněvadž zvláštní a veliká vydání na výpravu lidu vojenského byla. Vzali tedy z truhlice léta 1620 dne 20. března pět erbů stříbrných sem darovaných, a to: erb Jana Šchelky z Varvažova z r. 1570, erb Jana Kavky z r. 1578, Martina Turka z r. 1596, Bartol. Štěrby z r. 1598 a Jana Hlasa na místě Sigmunda syna r. 1501 sem darovaný. Zůstalo tedy erbů 18, z nich Jindř. Šatného z Olivetu z r. 1575, Lazara Erkera z r. 1582, Zikm. Kozla z Rejzentolu z r. 1591, Tomáše Herolta z Oupy z r. 1592, dva Daniele Kavky z r. 1599 a 1600 a dva Václ. Kavky z Tolnštejnu z r. 1602 a 1606 atd., pak z devíti kalichů stříbrných tři a ploten stříbrných na kalichy šest. Kam poděly se asi ostatní klenoty, nádobí, knihy a zbroje v domě havířském dříve chované a ještě r. 1608 inventované?

Počátkem léta 1620 spolčilo se sedm dělníků pregířských a podali stížnou žádosť radám zemským proti konšelům mincířským a pregířským i vší obci dvora Vlaského na Horách Kutných, stěžujíce sobě do nich, že by peníz z stolic a z lunů pregířských, což by se jim za jejich práce od vybíjení peněz z mince J. M. C. dávalo a platilo, toho jim nenáležitě ujímali a sobě osobovali, prosíce správu

*) Po Janu Schustrovi z Goldpurku následoval v úřadě zem. probíře dle zprávy archivu Horského vnuk jeho Karel Felix Schuster z Goldpurku. — Zem. probíř měl v letech 1618—1628 ročního platu 150 zl. rýn. Jan Schuster bral z mince Horské téhodní plat 48 grošů bílých.

zemskou za opatření. Konšelé mincířští podali své zprávy a odpovědi, žádosti oněch dělníků odepřeli, dokládajíce, že jim ničeho neujímají, ale že jim peníz náleží dědičně z každé hřivny mince vytepané. Což se dotýče také záduší Horského, vdov a sirotků. Správa zemská, chtějíc spravedlivě rozsouditi, povolala místodržící nejvyššího mincmejstra a některé jiné osoby hodné jako komisaře, kteříž tuhý odpor konšelů vyslyšeli a zaslali spisy správě zemské se zprávou, načež nejvyšší úředníci a soudci zemští dali výpověď, že podle majestátu císaře Zikmunda z r. 1437 mincířům, pregířům a prunarům dáno právo k lunům i stolicím i s dědičným právem nápadu, což od mnoha let beze všech překážek držel každý zápisník.

Což opětně stvrzeno pod pečetí císařskou Natanaelem Hložkem z Krskavic léta 1599, když dáno konšelům mincířským a pregířským na místě váh obce proti dělníkům pregířským za právo, tak že jich při těch lůních a stolicích zůstavují, však proti tomu mají býti povinni a „jsou při prégování a dělání mincí sami svými osobami podlé jiných dělníkův pracujících zastupovati, takového díla s pilností a užitečně vyhledávati a to tak opatrovati, aby se tudy císaři žádná škoda a ublížení ani hindruňku nedálo.“ *)

Tato resoluce cís. Rudolfa II. chována v truhle mincířské a pregířské dobře opatřena. Také Jan Vopenda, kysař, Vít Trnka a Jakub Křenecký, barchaníci, protestovali u místodržících úřadu nejvyššího mincmejstrství dne 21. ledna 1620 pro zadržování peníze z vymincování jedné hřivny a žádali za vydání zadržených peněz. **)

Konečně se smluvili pregíři, ač nějak neradi, a vyčítajíce konšelům, že jsou vždycky žádostivi nevole a soudu a obrazujíce se, že by povinni byli na nějaké stolice a za jakési lůny z své práce krvavě zasloužené peníz dávati. „Nemajíce odnikud takové nejmenší pomoci, jakouž oni mají, předně z mince JMC. a nad to vejše jakousi jámu, do které se jim mnoho utrušuje, že časem po mnoha kopách z ní se dělí, a kolací ještě, co jim zbejvá, sobě strojí a na to hodují, proti kteréžto žalobě pro veliký nepořád jejich mohli bychom slušně neodpovídati, však nejsouce žádostivi soudu, toto jim na tu jejich spletenou žalobu za odpověď dáváme, že poručení Jeho M. Cís. z r. 1603 a pak pánů stavů poslednější jest, než-li jejich vejpověď, s níž se oni honosí s strany J. M. císaře Rudolfa strany dělníků pregířských.“ ***)

Konečné dobrovolné narovnání obsaženo ve spise, který přičiňujeme doslovně na str. 195.

Aby nebyli vykládáni za nějaké buřiče, povolili dne 21. února, by snímán byl peníz z mince, kterou právě bili, totiž ze 24krejcarních grošů, ale jen z oněch, které ze stříbra domácího, co se na Horách Kutnách taví, a ne tedy z pagamentů se dělají. Zápis tento uveden již.

*) Archiv král. horního města Hor Kutných č. 6134 (česky).

**) Archiv horní č. 6135.

***) Tamtéž č. 6136.

Přední konšelé nad mincíři bývali v XVI. století i na počátku XVII. čtyři, tak roku 1558: Lukáš Labuška, Jan Žlutický, truhlář, Václav Zvoník a Burjan z Hloušek; potom roku 1620 17. listopadu Václav starší Labuška, Jindřich Skřivan, Václav z Bořetína a Jan Šreter.*)

Knapů mincířských napočítáno r. 1558 patnáct, v počtu těch: p. Václav Vočko, hofmistr, pan Adam Zykel z Chocemic, Kašpar Fifek, kožešník, a mistr Václav, písař. Léta 1620 bylo jich jen 9, a to: Pavel Škreta (pryč odjel), Ludvík Veverin (též odjel), Jan Klatovský, Pavel Wagner, Lorenc Rcadnický (pryč odešel), Jan Henrychův, Karel Labuška, Petr Svoboda a Jak. Perníkář.

Konšelé nad pregíři bývali tři. Léta 1558: Jiřík, kožešník, Jiřík Labotovský a Tomáš, konvář, známý zvonař, který také často vedl účty těhodní při horách. R. 1620: Jan Openda, Václav Hodovník (odešel) a Jiřík Hrůza.

Knapů pregířských napočítáno r. 1558 čtrnáct, mezi nimi: Jan Chyzdera, JMC. rychtář, Jan Bohnický z Bohnic, Vilém z Semína, Jan a Václav z Podivic, Rafael, konvář, Wondřej Křivoláček (Dačický), Abraham Pampa z Vickovic, pan Václav, hofmistr, Bořek z Lípy a Burjan od Sactorinu; léta 1620 zase Pavel Škreta (pryč odjel) a Václav Žatecký, též odjetý.

Patrno z téhož, že mezi konšely obojími bývali přední měšťané Horští.

Kolik dělníků bylo, není v poznamenání z r. 1558; seznam z r. 1620 vykazuje dělníků mincířských pět, z nichž Jakub Zyvalda odešel, a dělníků pregířských šest.

Důležité, ač nyní valně rozmetané příspěvky k dějinám kulturním, hlavně pak mincovnictví a hornictví na Horách Kutných, obsahují účty dolové těhodní a výroční, pak účty z plavení dříví, skupování uhlí a ovsů. Jimi dokládá se, že obživu při Horách měli mnozí měšťané, kteří vedle toho ještě jinou hlavní živnosť provozovali. Mužové i ženy nejpověstnější v dějinách Hory Kutné psávali jistým dolům havířské košty a příspěvky lintšaftův i poznamenávali rudy svezené do hutí.

Tak Jan Dačický, jinak Křivoláček, vedl účet v dolu havířském r. 1566, dle něhož zaplaceno Pavlovi, hutmanu, za týden 24 groše mzdy, osmi havířům po 20 groších (asi 3 koruny 40 halířů r. m.) a výčepného užitku zbylo 1 kopa 8 gr. ½ denáru. Mikuláš Vodňanský z Čazarova, později správce úřadu nejvl. mincmejstrství a cís. rychtář (1591—1595), byl r. 1579 písařem lintšaftním a spisoval košty dolu „Vlku“ na Kuklíku roku 1598; tu se již počíná jeviti zhusta položka „nedostalých“, totiž hory se nevyplácely. Primator Zikmund Kozel z Rejzentolu vedl košt dolu „Štěstí“ na Kuklíku léta 1596, však vykázal nedostalých 1120 kop 44 gr. 1 den., že mu ani kopy gr. čes. za psaní nebylo dáno. Paní Fortuna hrubě od držitelů podílů (tálů) se odvracela. Čtoucímu staré zápisy vidí se zhusta přispívání na další pavování jako hra v loterii, které i měšťanky

*) Archiv horní čís. 6177 a 6177-II. Psáno a spečetěno Lukášem Labuškou, užívajícím ve štítě znamení W, z něhož svrchu vystřeluje šíp a po jeho stranách písmeny S—L zavěšeny.

horské rády se účastnily, majíce tále a platíce na těžení cupusy (příspěvky dílné). Primator Jan Šultys spisoval r. 1603 košt dolu Přnova účtuje si za písařství 20 grošů téhodně, tedy o 5 gr. více než dostal havíř.

Také známý zvonař Tomáš, konvář, Dorota Štolcova z Heslova a jiné osoby z dějin Hory známé psávaly účty dolové a měly odtud příspěvky na výživu.

Podílníky dolů byli též úředníci horní a mincovní, jak se vidí ze seznamu tálů všech nákladníků a kverků z r. 1613*) a jindy.

Z úředníků mince jmenují se tu vrchní perkmistr Mat. Jilovský z Vráčova s 268 kuksy čili podíly, hofmistr Jan Piscis s 237 podíly, úředník mince Jan Šultys z Felsdorfu 49 1/3, puchalter Mik. Vodňanský z Čazarova se 178 podíly, gvardajn Václav Kavka z Toluštejna s 18 pod., 1. písař mince Jan Pruns 106 podílů, 2. písař mince Jan Glager 54 pod., šafář mince Šebestian Dynnes 37, 1. mistr prubířský Lukáš Portendorfer 4, 2. mistr prubířský Václav Šafařík 8, 3. mistr prubířský Mates Endrle 8 a Adam Šverida, pomocník prubířský, měl 7 podílů.

Šebestian Hölzl ze Šternsteina skupovával velmi horlivě pagamenty, tak do konce dubna 1620 skoupil 914 hřiven 6 lotů 1 kventlík, z čehož ryzího stříbra vytěženo 399 hřiven 2 loty 3 kventle. Stavové skoupili od židů 148 hřiven 6 lotů, z čehož zrna 100 hř. 14 lotů; mimo to 375 hř. zrněného stříbra. Tyto zásoby přijal mincmistr Pavel Škreta k ruce své a znovu pokračováno v koupi zásob stříbra.

Ze seznamu z roku 1664 patrno, že všech mincí za krále Fridricha v Hoře Kutné ražených bylo as za 140.000 zl. Dukátů ani tolarů zde neraženo.

V Praze vybíjeny r. 1620 Fridrichem Falckým za mincmistra Pavla Škrety desateronásobné dukáty, dukáty s letopočtem 1620 (dvojí) a 1621, osmačtyřicítníky, čtyrmecítníky a dvanáctníky.

V mincovně Horské bity osmačtyřicítníky a čtyřiadvacetníky několikerého rázu, dvanáctníky, krejcary (troje) a malé peníze, vesměs za mincmistra Šeb. Hölzle, hrubší mince s jeho značkou č. 39. a č. 40. na tab. XI.

V Jáchymově razil r. 1620 Centurio Lengefelder jen osmačtyřicítníky a čtyřiadvacetníky rázu dvojího.

Drobná mince stavovská i Fridricha Falckého náleží ke vzácnostem.

*) Archiv horní č. 5430.

Popis mincí Fridricha Falckého.

Mince korunovační a pamětní.

Korunovační mince k rozhazování mezi lid vydány v dvojí velikosti, stříbrné i zlaté.*)

Menší (Tab. XLII. obr. 377.) mají průměr 17—18 mm, váží půl dukátu čili 1·72 gr zlata neb ve stříbře 1·3, 1·4, 1·8 a 3·35 gr, a vidí se na nich v líci korunované FRI ve věnci vavřínovém; na rubu nápis otočený podobným věncem v pěti řádcích: CORO | NAT · BO | HE · REX | 4 · NOV · | 1619

Větší mince (Tab. XLIII. obr. 378.) měří v průměru 26—27½ mm.

Na líci ve věnci vavřínovém čte se v 7 řádcích: FRIDE | RICVS ELEC · | BOHEMIAE | REX CORONA | TVR DIE 4 · | NOV · ANO · | 1619 t. j. Fridericus electus Bohemiae Rex coronatur die 4. Novembris Anno 1619 (Fridrich, zvolený český král, korunován dne 4. listopadu 1619).

Na rubu pět z oblak vynikajících ruk (t. j. stavův českých, moravských, slezských a horno- i dolnolužických) od spodu držících perlemi posetou korunu obroučkovou, kterouž shora paprsky ozařují. V opisu: DANTE DEO ET ORDINVM CONCORDIA · t. j. Za pomoci Boží a stavův svornosti.

Okraj s obou stran perlovitý. Stříbrná vážívá 3·1, 3·6, 5·5, 5·8, 6, 6·75 a 7·11 gr, zlatá 6·7 gr.

Jiné varianty liší se poněkud od právě popsané v umístění rozdělovacích znamének (interpunkce) v legendě strany lícní, pak že mívají větší neb menší korunu a ANNO se dvěmi N psané. Na jiných opět vidí se na rubu nahoře v malém ovalu v hebrejském jazyku jméno Hospodinovo יהוה (Jehovah), z něhož vycházejí široké paprsky, a okraj na líci perličkovitý, na rubu pak čárkovaný (Tab. XLIII. obr. 380.). Váží 7·15 gr.

Oboje korunovační peníze, menší i větší, vyskytují se též jako hraníče.

Královská tři města Pražská věnovala k upomínce na korunovaci a na důkaz své oddanosti a holdu královským manželům 100 pa-

*) O korunovaci Fridricha Falckého, již vykonal administrator a senior konsistoře pod obojí, zapsal Pavel Skála (III. 378.): „Za králem pak z kostela jdoucím házela se mezi lid větší a menší mince zlatá a stříbrná. Na větších groších po jedné straně byla koruna královská, kterouž drželo pět ruk na znamení pěti provincií přivtělených, z jejichžto snešení společného falckrabě za krále zvolen a korunován, a okolo kraje nápis latinský: Dante Deo et ordinum concordia (z daru Božího a svornosti stavův). Na druhé straně: Fridericus Elec. Bohemiae Rex Coronatur die 4. Nov. Anno 1619. Na menší minci s jedné strany spatřovaly se tři přední litery FRI jména královského a nad nimi koruna; s druhé slova ta: Coronat. Boh. Rex 4. Nov. 1619."

mětních penízů zlatých, které náležejí k největším numismatickým vzácnostem. Popíšeme jeden z nich, chovaný v uměl.-histor. sbírkách Nejvyš. domu císařského ve Vídni (Tab. XLIII. obr. 381.).

Na líci ve věnci vavřínovém svrchu operlená koruna, s jejíž stran po ratolesti palmové. Pod tím v šesti řádcích: FRIDERICO REGI | ET ELISABETHÆ | REGINÆ BOHEMIÆ | ILLI 4 · HVIC 7 · NOV · | ANO · 1619 · FELIC · | CORONATIS · t. j. Friderico Regi et Elisabethae Reginae Bohemiae, illi 4., huic 7. Novembris anno 1619 feliciter coronatis (Fridrichovi, králi, a Alžbětě, královně České, onomu dne 4., této dne 7. listopadu roku 1619 šťastně korunovaným).

Na rubu: V takovémž věnci nápis v sedmi řádcích: · S · P · Q · | TRI VRBIS | PRAGAE GRA | TITVDINIS AC | HVMILLIMAE | DEVOTI · ERGO | OFFERT · t. j. Senatus Populusque tri urbis Pragae gratitudinis ac humillimae devotionis ergo offert (Rada a lid tří měst Pražských z nejponíženější vděčnosti a oddanosti věnuje).

Váží 17·08 gr; průměr 39½ mm.

Mimo tyto mince ražena na památku korunovace i jiných událostí ještě celá řada nádherných medailí.*) Nelze pochybovati, že přičinila se o vydání rozmanitých těchto peněz hlavně královna Alžběta, která přála lesku dvorskému, ani v cizině neodloživši titulu královny České.

Z medailí na památku korunovace vydaných uvádíme:

Oválný peníz (Tab. XLII. obr. 376.) v zlatě i stříbře ražený, měřící na výš 51 mm a v menší ose 40½ mm.

Na líci vyražena v levo obrácená poprsí královských manželů podle sebe. Kurfirst má oděnní římské a věnec vavřínový na hlavě, u obou pak vidí se široké okruží na krku. Při okraji čte se: FRIDERICVS · ET · ELISABETHA · D · G · CORON : RR : BOEMIAE ✠ t. j. Fridericus et Elisabetha Dei gratia coronati Rex et Regina Bohemiae (Fridrich a Alžběta z Boží milosti korunovaný král a královna Česká). Uvnitř nad poprsími v polokruhu: VIVANT FLOREANT t. j. Nechť žijí a kvetou (jsou šťastni)! V úseči pod poprsími: C PRIVIL | S R M t. j. Cum privilegio suae Regiae Majestatis (Se svolením Jeho Královské Milosti).

Na rubu vyražen kvetoucí keř růžový v 5 větví vybíhající. Za střední větví stojí na jehlanci država, ostatní pak zakončeny jsou šestilistými růžemi. Pod keřem leží český lev s levé strany, avšak přímo hledící, drže v pravé přední tlapě vzhůru meč a levou zaškrcuje hada pod keřem dotčeným dole v úseči se plazícího, což vyloženo opisem vnitřním · VT ROSA INTER SPINAS · t. j. Jako růže mezi trním. Okraj medaille otočen páskou anglického řádu podvazkového s přeskou vespod a heslem: HONY SOIT QVI MAL Y PENSE t. j. Hanba tomu, kdo zle o tom smýšlí.**)

*) S jakou honosností hleděli dvořané korunovaci a rozličné památihodnosti ze života zimního krále mincemi zvěčniti, vyzírá již z toho, že jen ve sbírce bývalé Max. Donebauera bylo 28 jetonů a medailí k témuž králi se nesoucích.

**) Anglický řád podvazkový založen byl králem Edvardem III. r. 1349.

Ve stříbře váží 20·3 gr.

Jiná medaille různí se od této tím, že má na líci v nápisu v odkrojku rozdělovací znaménka C. PRIVIL · S · R · M · Na rubu pak umístěny jsou na keři ve 4 růžích a v državě písmena: V., D., M., I., Æ., jež značí: Verbum Domini Manet In Æternum (Slovo Páně trvá na věky). Velkosť její jest 54/43 mm a váha stříbra 26·5 gr.

Elliptičná, velmi krásně pracovaná medaille od Krist. Malera (Tab. XLII. obr. 373.) nese na líci plasticky provedené poprsí krále s pravé strany, dole až k okraji sáhající s kadeřavými, hladce učesanými vlasy, kníry a kozí bradou v bohatě vyšňořeném brnění, s vysokým širokým okružím, s pláštěm přes ramena přehozeným a na prsou s medaillí podvazkového řádu s obrazem sv. Jiří. Pod ramenem slabě znalé jméno rytce v zkratku C. M. Opis: FRID. D. G. REX BO. C. PAL. ELECT. D. BA. M. MOR. D: SIL. M. a na konci opisu pod písmenem M drobnějším písmem LVS· t. j. Fridericus Dei gratia Rex Bohemiae, Comes Palatinus, Elector, Dux Bavariae, Marchio Moraviae, Dux Silesiae, Marchio Lusatiae [Fridrich z Boží milosti král Český, falckrabě, volitel (kurfirst), vévoda Bavorský, markrabě Moravský, vévoda Slezský, markrabě Lužický].

Na rubu uprostřed v ovalném štítku stejné líčení jako na rubní straně většího korunovačního peníze, totiž v paprskovité osloně nápis יהוה, pod tím koruna držená 5 rukami z oblak vystrčenými a kolem na okraji štítku opis: DANTE DEO ET ORDINVM CONCORDIA Ostatní prostor na medailli kolem štítku vyplněn jedenáctiřádkovou legendou tohoto znění: FRIDERI : | D : G : COM : PALAT: | RHENIS. R. I. ELEC: | DVX BAV | CORON : | ET CRE : | IN REG : | BOHE : | MARCH | MORA : | DVCEM | SIL : ET | MARCH | VTR : | LVSAT : | ANNO CIↃIↃCXIX | DIE IV NOVEM: t. j. Fridericus, Dei gratia Comes Palatinus Rheni, sacri Romani Imperii Elector, Dux Bavariae, coronatus et creatus in Regem Bohemiae, Marchionem Moraviae, Ducem Silesiae et Marchionem Utriusque Lusatiae Anno 1619 die IV. Novembris [Fridrich z Boží milosti falckrabě Rýnský, svaté říše Římské volitel (kurfirst), vévoda Bavorský, korunován a nastolen v království Českém, markrabství Moravském, vévodství Slezském a markrabství obojí Lužice roku 1619 dne 4. listopadu]. Dole svazek střel.

Medaille ta jest velikosti 35/41 1/4 mm a váží ve stříbře 20·1 gr.

Poprsí a štítek s korunou bývají někdy pozlaceny. Shledáváme však ve sbírkách medailli tu raženou též ve zlatě.

Na jiné, stejně veliké, také elliptičné medailli od téhož rytce vidí se na líci podobné poprsí královo v jiném poněkud odění a vedle něho poprsí královny, rovněž s pravé strany. (Tab. XLII. obr. 375.) Královna má daleko odstávající límec z krajků a na krku šperk z perel. V úseči pod ramenem drobným písmem C · M · (Christian Maler). Opis: FRIDERICVS ET ELISABETHA D. G. R. R. BOHEMIÆ t. j. Fridericus et Elisabetha Dei gratia Rex et Regina Bohemiae (Fridrich a Alžběta z Boží milosti král a královna Česká).

Rubní strana jako na předešlé medailli.

Stříbrná váží 14·8, 17, 24·85 a 25·2 gr.

Korunovační okrouhlá medaille (Tab. XLII. obr. 374.) vyniká zvlášť uměleckou rytbou. V líci spatřuje se zimní král obrácený v levo s korunou na hlavě, límcem přilehlým a pláštěm přehozeným na zdobném krunýři. Opis zevnější jest: FRIDERICVS · D : G : BOHEM : REX · COM : PAL · S · R · I · P · ELEC · DVX · BAVARI · M : MORAV : D : SIL · M · LVSAT · Jako pokračování opisu tohoto jest na provazcovém obvodku na pásce či blánč z maličkého písma opis druhý, vnitřní, k prvému obráceně položený, v němž čte se od poprsí v pravo s hůry dolů: · ELECT · 26 · AVG · a v levo zdola nahoru CORON 4 NOVEM · Aº 1619 · a za tím mimo blánu ještě jednou letopočet 1619 · V souvislosti zní celý opis následovně: Fridericus Dei gratia Bohemiae Rex, Comes Palatinus, sacri Romani Imperii Princeps Elector, Dux Bavariae, Marchio Moraviae, Dux Silesiae, Marchio Lusatiae, electus 26. Augusti, coronatus 4. Novembris Anno 1619 (Fridrich z Boží milosti Český král, falckrabě, panovníka svaté říše Římské volitel, vévoda Bavorský, markrabě Moravský, vévoda Slezský, markrabě Lužický, zvolen 26. srpna, korunován 4. listopadu roku 1619). *)

Na rubu korunované poprsí královny Alžběty v pravo obrácené v nádherně vyšívaném oděvu, v krajkovém okruží vysoce zdviženém a bohatě zdobeném. Ve vlasech spatřují se růžice jako hlavice jehlic, náčelenka, v uše naušnice a na hrdle perle, jakož i řetěz dvojitý na prsou zavěšený. Opis: ELISABETHA · D : G · BOHEM · REGI · MAGNÆ : BRIT : PRIN : PALATINA · RHENI : ELE CTRIX ↄ C t. j. Elisabetha Dei gratia Bohemiae Regina, Magnae Britaniae Principissa, Palatina Rheni, Electrix (Alžběta z Boží milosti Česká královna, Velkobritanská princezna, falckraběnka Rýnská, kurfirstka).

Váha stříbra 23·19 gr, průměr 39 mm.

Jednodušší jsou korunovační medaille elliptičné, v zlatě i stříbře ražené, které ve dvou variantech znázorněny jsou na tab. XLIII. obr. 379. a 382.

Na prvé jest v líci panovníkovo poprsí v levo obrácené s vavřínovým věncem na hlavě. Široké, řasnaté okruží kryje krunýř s přehozeným pláštěm, na rameni sponkou v podobě šestilisté růžice připjatým, kde též ozdoba na způsob zvířecí tváře se jeví. Poprsí sáhá dole ku okraji a v půlkruhu čte se shora: FRIDERICVS . D . G . REX . BOHE : ELECT . PALAT : t. j. Fridericus Dei gratia Rex Bohemiae, Elector, Palatinus (Fridrich z Boží milosti král Český, kurfirst, falckrabě).

Na rubu vidí se pět ruk z oblak vyčnívajících a držících korunu, představujících stavy pěti zemí ke koruně české přivtělených. Pod tím ležící korunovaný lev s levé strany s hlavou přímo obrácenou se žezlem v pravé a državou v levé přední tlapě.

Ruby obou variantů se téměř shodují, ale na líci obr. 382. jest krunýř Fridrichův ozdobnější, plášť bez sponky na rameni a čte se kolem hlavy půl-

*) Václav Hanka popisuje v „Časopisu Českého musea" roč. XI. (na r. 1837) ve svaz. 3. na str. 328. podobnou medailli, v jejíž líčním opisu vynechán titul markrabí Moravského (FRIDERICVS D · G · BOHEM · REX · COM · PAL · S · R · I · ELEC · DVX · BAVARI · D · SIL · M · LUSAT atd.).

kruhem FRIDERICVS (dírka přes D.) G. REX BOHE A° 1619 t. j. Fridericus Dei gratia Rex Bohemiae Anno 1619 (Fridrich z Boží milosti král Český roku 1619).

K medailli dříve popsané přiléhá svrchu kroužek ve výsadci zavěšený.

Stříbrná medaille obr. 379. váží 15·5 gr; velká osa měří 45 mm a malá 35 mm.

Ve zlatě obražená medaille obr. 382. váží 24·5 gr a má průměry 43/35½ mm.

Z pamětních peněz v cizině bitých vynikají některé velmi pěknou prací ryteckou a obsahují líčení tendenční.

Na tab. XLIV. obr. 384. podáváme pamětní medailli od Krist. Malera, v jejíž líci jeví se dva znaky pod kloboukem kurfirstským a sice trojdílný falcký (lev falcký, kosá šachovnice bavorská a država, jako odznak úřadu truksasa německé říše) a čtyrdílný anglický. Kolem ovinut řád podvazkový s heslem ❀ HONI · SOIT · QVI · MAL · Y · PENSE, které počíná pětilistou růžicí na Heidelberských mincích tak obyčejnou. V opisu zevnějším čte se: ❀ QVAM BENE CONVENIVNT ❀ ANNO · M · D · C · XIX · (t. j. Jak dobře se shodují. Roku 1619).

Na rubu sedící lev z předu a stojící s levé strany, nad prvým vznáší se koruna v ruce z oblak vyčnívající. Opis: QVI DAT, TVEA | TVR ET ORNET t. j. Kdo dává, ať chrání a zdobí.

V úsečí dole ❀ IN MEMORIAM (t. j. Na památku) a pod tím ❀ · ❀

Vyskytuje se ve zlatě i stříbře. Stříbrná váží 9·7 a 12 gr. Průměr 32½ mm.

Ve sbírce nedávno zesnulého pana Alb. Mayse v Heidelberku nalezala se stříbrná mělce rytá pamětní medaille znázorněná na tab. XLIV. obr. 385. patrně cizího původu, mající v líci panovníka prostovlasého, v plášti a rozkročeného v pravo před, držícího pravicí křížový jilec meče. Za postavou v blánce elliptičné, kterou drží dvé nahých dětí, čte se FREDERICVS · DE | GRA · BO | HEMIA · REX ·

Na rubu ve štítku český lev pod korunou ovinutý řádem podvazkovým se známým heslem HONI · SOIT | QVI MAL Y PENSE · a v opisu při okraji medaille VERBVM · DOMINI ❀ | MANET · IN · ÆTERNVM t. j. Slovo Páně trvá na věky.

Průměr 27 mm.

V paměť odboje ryl umělec Kristian Maler pěkné medaille na tab. XLIV. obr. 386. a 387. znázorněné.

Na prvé jest v líci na koni dlouhou pokrývkou postřeném a v pravo klusajícím panovník s korunou a žezlem v pravici, v odění a dlouhém ozdobném plášti. Opis od úsečе počínající čte se ❀ FRIDERICVS REX BOHEM · COM · PAL · RHENI · Dole v úsečі ANNO 1619

Na rubu dva oděnci, z nichž jeden druhému odění připíná, přední v helmici vedle děla stojící třímá pravicí dřevec. Vedle levého prostovlasého oděnce leží rukávec z brnění a na zavazadlech Pappenheimská lebka s chocholem. Opis ❀ PATRIAM TVEARE FIDEMQVE! t. j. Vlast i víru chraň! V úseči dole CVM PRIVI:CÆ · t. j. Cum privilegio caesaris (Se svolením panovníka) a pod tím C · M · (Christian Maler).

Stříbrná váží 11·43 neb 16 gr. Též ražena byla ve zlatě. Průměr 36½ mm.

Druhá na obr. 387. má v líci tři allegorické postavy v antickém kroji, z nichž prostřední s helmicí v levici hada a v pravici oblouk třímá, levá, majíce též hlavu helmou pokrytou, stojí podle stojanu s různými zbraněmi, nad nimiž drží v levici palmovou ratolest, kdežto postava s pravé strany má v pravici větev olivovou a opírá se o štít, na němž vidí se srdce planoucí, dvé rukou se tisknoucích a pár holoubků se cukrujících. Opis: PRVDENS CONCORDIA VICTRIX t. j. Opatrná svornosť vítězí. V úseči dole C:PRIVIL:CÆ · t. j. Cum privilegio caesaris (Se svolením panovníka). Pod tím C. M. (Christian Maler).

Na rubu týž výjev s oděnci jako na předešlé medailli, toliko jiné poněkud kresby a opis PRO | ARIS ET FOCIS t. j. Pro oltáře a krby. Dole v úseči jméno mistrovo C:MALER

Stříbrná váží 12 gr, průměr obnáší 36 mm.

Mince běžné z mincoven českých.

Z mincí běžných známy jsou:

Tolary, jež vybíjeny rázem dvojím se znamením dvojité lilie.

Na jednom (Tab. XLIII. obr. 383.) jeví se na líci rozkročená obrněná korunovaná postava krále v pravo příč obráceného, opásaná mečem, kteráž má v levici žezlo a pravicí drží při rameně žezlo. Vedle v pravo znak lucemburský (lev na třech břevnech příčných) a v levo trojdílný znak falcký; oba znaky pod korunou vévodskou. Opis: FRIDERICVS D G BOE · | RE | X CO · PA · RH · S · R · I · P · E · t. j. Fridericus Dei gratia Bohemiae Rex, Comes Palatinus Rheni, sacri Romani Imperii Princeps Elector (Fridrich z Boží milosti Český král, falckrabě Rýnský, panovníka svaté říše Římské volitel).

Na rubu pět znaků zemí koruny české, a sice nahoře český a moravský, dole slezský a obou Lužic. Pokračování v opisu z předešlé strany: DVX BAVA · MAR · MO · DV (znamení minemistrovské: dvojitá lilie) X SILE · MAR · LVSA · 1620 · t. j. Dux Bavariae, Marchio Moraviae, Dux Silesiae, Marchio Lusatiae 1620 (vévoda Bavorský, markrabě Moravský, vévoda Slezský, markrabě Lužický 1620).

Váha 28·5 gr, průměr 41½ mm.

Tolary takové jsou velice vzácny. Také známy jsou téhož rázu zlaťáky (desítidukáty) 34·65 gr těžké.

Obyčejnější ráz tolaru, připomínající na ražbu Heidelberskou, znázorněn na tab. XLIV. obr. 388.

Na líci český lev s levé strany. Za obvodkem opis: FRIDERICVS * D * G * REX * BOHEMIÆ (znamení minc.: dvojitá lilie).

Na rubu tři šikmo k sobě skloněné a stuhami třapci končícími vespolek spojené znaky pod kloboukem kurfirstským, totiž falcký, bavorský a kurfirstský (državа), vedle něhož rozdělený letopočet · 16 | 21 · (Raženy byly pro příští rok, kdy krále v zemi České již nebylo!) Pokračování v opisu: COMES * PALA * RHENI * ELECTOR * DVX * BAVA (pětilistá růžice). Okraj po obou stranách čárkovaný. Váha 29·3 gr, průměr 40½ mm.

Osmačtyřicítníky či půltolary (Tab. XLIV. obr. 389., tab. XLV. obr. 390.—395. a tab. XLVI. obr. 396.—399.). Přihlížejíce ke straně lícní, pozorovati můžeme na nich hlavně dva rázy.

Na rázu prvém vidí se v obvodku dole a někdy i nahoře přerušeném korunované poprsí krále s pravé strany s velkou hlavou, s vysokým, širokým, daleko odstávajícím okružím, v brnění a s pláštěm na rameni přehozeným. Opis zní: FRIDERICVS · D : G · (48) BOHE · REX CO · PA · RH · Číslice 48 postavena k ostatnímu opisu obráceně.

Na rázu druhém shledáváme hlavu mnohem menší, okruží užší, řasnaté a více přilehlé a krunýř bez pláště. Opis stejný jako na předešlém neb přerušený číslicí hodnotu peníze naznačující ve slově BO (48) HE ·

Strana rubní jeví se také hlavně ve dvou patrně od sebe se různících kolcích.

Kolek prvý představuje pod širokou českou korunou v obvodku hladkém, perlovitém neb šňůrovitém sedm znaků ve třech řadách nad sebou v tomto seřadění: V prvé řadě znak český a trojitý falcký, v druhé (prostřední) moravská orlice, lev lucemburský a orel slezský. V třetí (spodní) řadě hradba, jako znak Horní a býk, jako znak Dolní Lužice.

Na druhém kolku jsou znaky v tomto pořádku umístěny: nahoře český a moravský, v prostřední řadě slezský, falcký a lucemburský, dole horno- a dolnolužický. Pokračování opisu na obou kolcích následující: DVX BA · MAR · MO · DVX (znamení minc.: dvojitá lilie, hvězda šestipaprsková neb lví hlava). SIL · (neb SILE ·) MAR · LVSA · 1620 Někdy však znaky nejsou pokryty korunou svrchu, a pak bývá znamení mincmistrovské až za letopočtem nahoře.

Níže podáváme popis některých.

Pražský osmačtyřicítník Škretův (Tab. XLIV. obr. 389.) má líc dle rázu I., totiž v šňůrovitém dole otevřeném kruhu korunované poprsí krále s pravé strany s okružím vysokým a v krunýři, přes nějž plášť přehozen. Opis FRIDERICVS · D : G · (48) BOHE · REX CO · PA · RH ·

Na rubu dle kolku II. jest v šikmo čárkovaném kruhu 7 znaků: Čech, Falcka, Moravy, Lucemburku, Slezska, Horní a Dolní Lužice. Nad nimi sáhá veliká koruna v opis DVX BA · MAR · MO · DVX (dvojitá lilie, značka č. 27. na tab. XI.) SIL · MAR · LVSA · 1620

Oboustranný okraj šikmo čárkovaný.

Váží 13·8—14·92 gr; průměr 36½—37 mm.

Jiný osmačtyřicítník z mincovny Pražské znázorněn na tab. XLV. obr. 390.

Líc jeví se skoro totožný s předešlým, jen v kruhu hladkém hlava poněkud menší, na koruně pouze jablíčko bez křížku a v opisu D · G ·

Rub vybitý rázem I. má pod korunou menší sedm znaků s falckým uprostřed a opis DVX BA · MAR · MO : DVX (dvojitá lilie) SILE · MAR · LVSA · 1620

Váha 14·1 gr, průměr 35 mm.

Na jiných zase vidí se nepatrné odchylky v znaménkách rozdělovacích.

Jako zvláštnosť shledáváme někdy ve sbírkách Pražské osmačtyřicítníky ve tvaru hranáčů.

Kutnohorský osmačtyřicítník Hölzlův (Tab. XLV. obr. 391., 392. a 393.) lícem srovnává se s předešlým. Na obr. 391. jest jen obvódek nahoře i dole otevřený, obr. 392. má v opisu FRIDERICVS DG (48) BOHE REX CO · PA · RH · , obr. 393. FRIDERICVS D · G · atd. a korunu bez křížku, jindy čte se v opisu pouze BOH ·

Na rubu sedm znaků seřaděných dle kolku I. se lvem lucemburským uprostřed a v opisu mezi DVX a SILE značka Hölzlova, šestipaprsková hvězda v kruhu (obr. 391. a 392.) neb obruby prosta (obr. 393.).

Váha 13·85—15·2 gr, průměr 35½—36 mm.

Někdy bývá líc tentýž (neb jen hlava u poprsí menší, mající na koruně jablíčko s křížkem) a na rubu skupina 7 znaků s falckým uprostřed, jak se vidí na tab. XLV. obr. 394. a 395. Vážívají 12·3—15·25 gr a měří v průměru 35 až 36 mm.

Jáchymovský vzácný osmačtyřicítník Lengefeldův (Tab. XLVI. obr. 396. a 397.) má podobný líc, jen někdy v opisu nepatrné odchylky v interpunkci a na rubu sedmero znaků s prostředním falckým a dole v opisu za slovem DVX znamení lví hlavy v závorkách (č. 32. na tab. XI.).

Váží 15—15·25 gr a mívá v průměru 35—35½ mm.

Na jiných vybit líc dle rázu II., totiž poprsí s hlavou menší, v brnění bez pláště, s řasnatým, přilehlým okružím a s opisem jako při předešlých neb FRIDERICVS D : G · BO (48) HE · REX CO · PA · RH ·

Na rubu 7 znaků s falckým v prostředku, však bez koruny nahoře, a opis DVX BA · MAR · MO · DVX SIL · MA · LVS · 1620 a za ním lví hlava v ovalu jako znamení mincovní.

Vyobrazení jich podáváme na tab. XLVI. obr. 398. a 399. (poslední chová ve své sbírce p. Fr. R. Chaura v Praze).

Váha 14·6 gr, průměr 32—33 mm.

Čtyřiadvacetníky či čtyrmecítmáky (čtvrttolary) mají na líci korunované poprsí královo s pravé strany v brnění, bez pláště, s okružím úzkým buď vysoko zdviženým neb řasnatým a přilehlým a pod poprsím v závorkách číslici 24 (někdy obráceně vyraženou), kteráž značí hodnotu peníze 24 krejcarů.

Na rubu pak buď sedm znaků s falckým uprostřed, bez koruny svrchu, neb velký v půli rozpoltěný štít s českým lvem v pravo a znakem falckým v levo. Popíšeme některé blíže.

Pražský čtyřiadvacetník Škretův (Tab. XLVI. obr. 400.). V líci v kruhu šikmo čárkovaném obrněné korunované poprsí panovníkovo v levo obrácené bez pláště s úzkým přilehlým okružím. Opis: FRIDERICVS D · G · BO (24) HE · REX · CO · PA · RH · Vzácněji čte se v něm: FRIDERICVS · D · G · BO (24) HE · REX CO · PA · RH · neb FRIDERICVS · D · G · atd.

s obrácenými D, jak se vidí na čtyřiadvacetníku na tab. XLVI. obr. 402., který nalézá se ve sbírce p. Fr. R. Chaury v Praze.

Na rubu sedm výše dotčených znaků s falckým uprostřed v kruhu šikmo čárkovaném. Pokračování opisu: DVX BA · MAR · MO · DVX SIL · MA · LVS · 1620 (znamení minc.: dvojitá lilie), neb končí opis MA · LIS · jako na tlustém čtyřiadvacetníku ze sbírky p. Rudolfa Scheunera ve Zhořelci, kterýž podáváme na tab. XLVI. obr. 401.

Obyčejný váží 7·55—7·75 gr, tlustý 10·25 gr a měří v průměru 30—31 mm.

Jiný Pražský čtyřiadvacetník (Tab. XLVII. obr. 403.) nese v líci v obvodku šňůrovitém neb perlovém korunované poprsí královo v levo obrácené v krunýři s vysokým úzkým okružím a opisem jako na předešlém, též někdy FRIDERICVS ·

Na rubu v podobné obrubě velký štít na dvě rozdělený, s českým lvem v půli pravé a trojitým falckým znakem v levé. Opis pokračuje: DVX BA · MAR · MO · DVX SIL · MA · VT · LV · 1620 (znamení minc.: dvojitá lilie). Okraj s obou stran mince šňůrovitý neb perličkový.

Váha 7·6—8 gr, průměr 30½—31 mm.

Horské čtyřiadvacetníky bity týmž rázem, totiž na líci s korunovaným poprsím majícím na krku okruží zdvižené neb přilehlé a na rubu sedm znaků a na konci opisu jako znamení minc. šestihrotou hvězdu v obrubě neb bez ní (Tab. XLVII. obr. 404. a 405.). Takové váží 7—7·5 gr a mají průměr 30 mm.

Neb s týmž lícem a českofalckým štítem na rubu (Tab. XLVII. obr. 406. a 407.). Někdy jeví se na nich letopočet zkrácený jen · 620, ale ty bývají řídčeji k vidění. Váží obyčejně 7—7·9 gr neb tlustý vzácný 15·05 gr, průměr jejich obnáší 30—30½ mm.

Jáchymovské čtyřiadvacetníky Lengefeldrovy mají líc totožný s ostatními a na rubu rozpoltěný štít se znakem českým a falckým. Opis rubní končí buď MA · VT · LV · 1620 (značka minc.: lví hlava bez obruby) neb MA · VT · L · 620 (znamení minc. stejné), jak se vidí na obr. 408. na tab. XLVII., neb MA · VT · LV · ✿ (táž značka minc.) a po stranách štítu zkrácený letopočet 2 | 0, jako na obr. 409. na tab. XLVII.

Váha 7·25 gr, průměr 31—32 mm.

Dvanáctníky či dvanáctikrejcary (Tab. XLVII. obr. 410.) jsou vzácné a mají na líci v obvodku korunované obrněné poprsí královo s pláštěm a širokým okružím s pravé strany a opis FRIDERICVS · D : G · BO (12) HE · REX CO · PA · RH ·

Na rubu v kruhu nahoře i dole otevřeném korunovaný štít španělský na dvě rozpoltěný, ve kterém jest v pravé polovině český lev a v levé trojdílný štít falcký. V opisu DVX BA · MAR · MO · DVX SIL · MA LV · 1620 (znam. minc.: hvězda v obrubě neb dvojitá lilie).

Váha 3·35 gr, průměr 27 mm.

Dvanáctikrejcar Horský, podobný jako na tab. XLVII. obr. 410.

V líci korunované poprsí v levo obrácené s vysokým okružím a pláštěm na rameni pravém, přes krunýř připjatým. Obvodek perlovitý třikráte přetržen, dvakráte pláštěm, na rameni a prsou, i křížkem koruny svrchu v opisu: FRIDERICVS · D : G · BO (12) HE · REX CO · PA · RH Okraj perlovitý jen dole vybit, svrchu mizí.

Na rubu v korunovaném španělském štítu lev český a trojený znak falckého kurfirsta. Obvodek přetržen dole štítem a svrchu korunou s třemi liliemi a dvěma obroučkami svrchu. Opis: DVX · BA MAR MODVX SIL · MA LV · 1620 znamení hvězdy Hölzlovy v kroužku jako na tabulce XI. čís. 40. právě nad korunou. Okraj perlovitý jen dole a značně setřený.

Váží 3·69 gr, průměr 27 mm.

Tato vzácná mince náleží se ve sbírce pana Ed. Haisla, ředitele cukrovaru v Libici nad Cidlinou, kterému náleží i značná část v tomto díle vyobrazených mincí.

Jednostranné haléřky mají uprostřed korunovaného českého lva s pravé strany buď v obvodku (Tab. XLVIII. obr. 411.) neb bez něho (Tab. XLVIII. obr. 412.), nad nímž jest větší korunka zasahující do opisu, v kterém čte se v prvém případě: FRIDER · REX · BO 1620, v druhém FRIDE REX BO · 1620 neb letopočet zkrácený 620

Váha 0·23—0·35 gr, průměr 12—13 mm.

Malý peníz Horský má v líci korunovaný monogram FRI (Fridericus) mezi písmeny R (Rex) a B (Bohemiae); dole letopočet 1619

Rub jest prázdný.

Váží 0·3 gr a měří v průměru 11 mm.

Malé peníze i haléře Fridrichovy jsou velice vzácné.

Dukáty vybíjeny v mincovnách českých rázem dvojím.

Prvý ráz (Tab. XLVIII. obr. 414.) ukazuje v líci postavu korunovaného obrněného krále, nahoře i dole do opisu sahající, v levo v příč rozkročeného, držícího v pravici o rameno opřené žezlo a v levici državu. Opis FRIDERI · D G BOH · | (mezi nohama minc. značka Škretova: dvojitá lilie) | R | EX · CO · PA · RH

Na rubu v kruhu hladkém, nahoře otevřeném korunovaný štít se dvěma řadami znaků, totiž v horní řadě 1. český lev a 2. lev falcký, državа kurfirstská a šachovnice bavorská; dole: 1. orlice moravská, 2. orel slezský, 3. cimbuří hornolužické a 4. býk dolnolužický. Opis pokračuje: DVX BA · MAR · MO · DVX · SI · MA · L 1620

Váha 3·4 gr, průměr 22 mm.

Druhý ráz dukátu (Tab. XLVIII. obr. 415.) ukazuje v líci poprsí korunované, v levo obrácené, s vysokým okružím a brněním v obvodku hladkém a opis: FRIDERICVS · DG · BOHE · REX CO · PAL · RH ·

Na rubu v kruhu hladkém český lev, přes nějž uprostřed položen na tré dělený štít falcký a pod ním rok 1620. Pokračování v opisu: DVX BAV · MAR · MO · DVX · SILE · MAR · VT · LV (znamení minc.: dvojitá lilie, ač někdy totéž vynecháno). Okraj s obou stran perličkový. >

Váha 3·43 gr, průměr 22 mm.

Jako vzácnosť chovají se v kabinetech mincovních veliké zlaté peníze tíže 6, 8 a 10 dukátů s rázem tolarovým.

Počet ních grošů Fridrichových posud neznáme.

Mince Fridrichova z mincoven moravských a slezských.

V Olomouci bil Kryštof Cantor (1619—1621) osmačtyřicítníky a čtyřiadvacetníky podobného rázu, jako byly v Čechách; mělkou rytbou pak podobají se polským mincím.

Olomoucký osmačtyřicítník či půltolar (Tab. XLVIII. obr. 416.) nese v líci v obvodku poprsí krále s korunou operlenou s pravé strany se širokým přilehlým okružím v brnění, přes něž splývá plášť. Vlasy dlouhé, zakroucené, sčesány tak, že zakrývají ucho docela. Opis ✠ FRIDERICVS D : G : BO (48) HE · REX · CO · PA · RH ·

Rub. V kruhu sedm známých znaků s falckým uprostřed, nad nimiž malá koruna sáhá v opis: DVX · BA · MAR · MO · DVX (znam. minc. čís. 41. na tab. XI.) SILE · MA · LVS · 1621

Váží 14·75 gr; průměr 36 mm.

Jiný osmačtyřicítník Olomoucký znázorněný na tab. XLXIII. obr. 417. liší se od předešlého poprsím s vlasem krátce přistřiženým a opisy a sice na straně líční: · FRIDERICVS · D : G · BO (48) HE · REX · CO · PA · RH · ✠ a straně rubní DVX · BA · MAR · MO · DVX · SIL · MA · LVS · 1621 · bez značky mincovní.

Váha 12·75 gr, průměr 35 mm.

Čtyřiadvacetník Olomoucký (Tab. XLVIII. obr. 419.) má na líci v kruhu perličkovém poprsí podobné jako na českých čtyřiadvacetnících a opis až na interpunkci jako na právě popsaném osmačtyřicítníku s proměnou pouze číslice 48 za 24 hodnotu peníze značící.

Rub nese v perlovce sedm znaků zemí ke koruně české tehdáž náležejících s falckým uprostřed a kolem nich opis DVX · BA · MAR · MO · DVX · SIL · MA · LVS · 1620 (minc. znamení: dvě skřížené sekery mincířské mezi dvěma C, jak se vidí na tab. XI. čís. 41.)

Váží 7·25 gr, průměr obnáší 30 mm.

Jiný čtyřiadvacetník Olomoucký (Tab. XLVIII., obr. 420.) nese na líční straně v obvodku rovněž perličkovém nahoře pro korunu otevřeném korunované obrněné poprsí s okružím vysoko zdviženým. Vlasy dlouhé, kadeřavé, dle polského zvyku sčesány přes ucho. Opis: FRIDERICVS D : G · BO (24) HE · REX · CO · PA · R[II] :

Rubní strana jako na předešlém, jen malé odchylky v opisu v rozdělovacích znaménkách.

Váha 6·5 gr, průměr 30 mm.

Čtyřiadvacetník Olomoucký na tab. XLIX. obr. 422. znázorněný má na líci na obrněném poprsí ještě plášť s ramen splývající a kolem opis: FRIDERICVS · D : G · BO (24) HE · REX · CO · PA · R" ✠

Rub jako na čtyřiadvacetníku podaném na obr. 419., toliko letopočet 1620 s římskou jedničkou.

Váha 6·9 gr, průměr 30 mm.

Ve Slezsku byla v činnosti při ražbě mincí Fridrichových mincovna ve Vratislavi (kdež raženy hlavně dukáty jednoduché i dvojité města Vratislavi s obrazem krále) a v Bernštatě.

Mincovna ve Vratislavi. Mince se znamením pětilisté růžice, připisované obyčejně Balt. Zwiernerovi, mincmistru ve Vratislavi, popisujeme sice na tomto místě mezi mincemi slezskými, kloníme se však spíše k nejnověji proslovené domněnce, že mince ty vybíjeny byly v Heidelberku, a to z důvodů, jež později uvedeme. Týče se to tolarů, čtyřiadvacetníků, dvanáctníků a dukátů.

Tolary (Tab. XLIX. obr. 423.) velmi vzácné ukazují na líci v perlovce českého lva s opisem: FRIDERICVS * D * G * REX * BOHEMIÆ · ❀ · (totiž pětilistá růžice jako znamení minc.).

Na rubu v dvojitém obvodu tři falcké znaky na ozdobných štítech k sobě skloněné pod kurfirstským kloboukem, vespolek spojené šňůrami s klobouku splývajícími a třapci končícími, a sice nahoře v pravo lev lucemburský, v levo šachovnice bavorská, dole država. Po stranách dolejšího štítu s državou v obloučku letopočet 16 · | · 21 Opis: COMES * PALA * RHENI * ELECTOR * DVX * BAVA ❀ Okraj oboustranně perlovitý.

Váha 28·79 gr, průměr 42 mm.

Jiné varianty (Tab. XLIX. obr. 421.) mají na líci v zkratku slova Dei D obrácené, totiž ⅁, což prý Fridricha při spatření jako znamení osudné zarazilo.*) Štíty na rubu pak jsou větší a jiného tvaru.

Váží 27·5—29 gr a měří v průměru 41½—42 mm.

Čtyřiadvacetníky či čtyrmecítmáky (Tab. XLIX. obr. 425. a 426. a tab. L. obr. 427.) jsou obyčejnější; líc na nich jest jako na tolaru a rovněž i rub. Opis lícní odchyluje se jen v znaménkách rozdělovacích, rub však má opis ještě zkrácenější: CO : PALA · RHENI · ELECTOR · DVX · BA ❀ Tvar štítů bývá různý, někdy vybíhají do špičky, jindy jsou dole úplně zaokrouhlené. Letopočet podle štítku s državou postaven buď rovně neb v obloučku rovnoběžně s obvodkem.

Váha 4·9—5·4 gr, průměr 28—29 mm.

Od těchto čtyřiadvacetníků liší se patrně onen vzácný zobrazený na tab. L. obr. 428. Na líci vidí se sice opět český lev jako na ostatních, ale opis jest zkrácen: FRID : * D * G * REX * BOHE : ❀ Na rubu štíty menší a kolem

*) Ostatně vidívá se obrácené D též na starších mincích falckých.

opis pokračuje: CO : PALA : RHENI : ELECTOR : DVX : BAVA : ⁂ Letopočtu není.

Váží 6·27 gr a má průměr 29 mm.

Nedávno zesnulý pan rada Alb. Mays v Heidelberku měl ve své bohné sbírce falckých mincí též čtyřiadvacetník z r. 1620 ve zlatě obražený, 3 dukáty těžký.*)

Dvanáctníky mají na obou stranách stejné líčení se čtyřiadvacetníky. V opisu líčením spatřují se někdy místo teček malé kroužky jako znaménka rozdělovací (Tab. L. obr. 430.). Některé nesou na rubu po stranách štítku s državou letopočet 16|21 a někdy pod ním ještě po tečce, kdežto ony bez letopočtu mívají někdy po pětilisté růžici s každé strany. Opis rubní zní: COMES · PAL · RHENI · ELECTOR · DVX · BAVA (12), jindy též končí BA (12) neb B : (12) (Tab. L. obr. 429. a 430.) neb CO · PALA · RHENI · ELECTOR · DVX · BA (12) neb B : (12) (Tab. L. obr. 431. a 432.).

Jiný dvanáctník shoduje se v líčení i v opisu s obou stran se čtyřiadvacetníkem znázorněným na tab. L. obr. 428., nenese tedy na sobě žádného označení hodnoty své.

Váží 2·6—3·3 gr a mají průměr 24—27 mm.

Titulu slezského a lužického na nich ani na čtyřiadvacetnících není, a můžeme je tudíž pravděpodobně k Heidelberským přiřaditi.

Dukáty (zlaté) raženy dvoje.

Dukát (Tab. L. obr. 434.) nese v líci českého lva v obvodku perličkovém. Opis: F · D · G · REX · BO : C · P · R · EL : D · B · ✲ (růžice pětilistá s lístky zevně při obvodu dvojlaločnými) t. j. Fridericus Dei gratia Rex Bohemiae, Comes Palatinus Rheni, Elector, Dux Bavariae.

Na rubu v obvodku rovněž perličkovém tři znaky falcké (lev, šachovnice a država) v ozdobných štítkách pod vévodským kloboukem zavěšené na stužkách, jež s něho splývají. Opis: MONETA ✲ NOVA ✲ AVREA ✲ 16 · 21 ✲ (růžice pětilistá s lístky dvojlaločnými jako na líční straně) t. j. Mince nová zlatá 1621. Oboustranně obruba perličkovitá.

Váží 3·44 gr, průměr 22½ mm.

Vzácný tento dukát nalézá se ve sbírce městské knihovny ve Frankfurtě nad Mohanem.**)

Jiný dukát (Tab. L. obr. 433.) má na líci českého lva, kolem něhož obvodkem perličkovým běží opis: F : D : G : REX : BO : C : P : R : EL : D : B : ✲

Na rubu v obvodku perličkovém nahoře otevřeném korunovaný ozdobný štít tvaru srdčitého na tré dělený se lvem lucemburským, državou a bavorskou kosou šachovnicí. V opisu MONETA : NOVA · AVREA : 1621 ·

Váha 3·14 gr, průměr 22 mm.

*) Sbírka tato nachází se nyní v městské bibliothece v Heidelberku.

**) Správě této sbírky a p. Rud. Scheunerovi ve Zhořelci za ochotnou pomoc numismatickou upřímně děkujeme.

VEŘEJNÁ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

Jsou též varianty lišící se od právě popsaného v znaménkách rozdělovacích.

Že tato mince ražena v Heidelberku, k tomu poukazuje bledší zlato, z jakého falcké a bavorské dukáty často vybíjeny.

V mincovně Berněstatské vybíjel Hanuš Tuchmann st. pod znamením ℍ osmačtyřicítníky a čtyřiadvacetníky rázu polského, teď vzácné.

Na osmačtyřicítníku takovém (Tab. XLVIII. obr. 418.) vidí se na líci v perlovce dole otevřené korunované obrněné poprsí s pravé strany s vysokým okružím a přehozeným pláštěm. Opis: FRIDERICVS · D : G · (48) BOHE · REX · CO · PARH : ✠

Na rubu v perlovém obvodku nahoře otevřeném korunovaný španělský štít se znakem českým, falckým, moravským, lucemburským, slezským a obou Lužic (tento trochu přemítnutý). Po stranách štítu letopočet 16|21. Koruna sáhá až ku okraji oboustranně perlovitém v opis: DVX BA MAR M DVX SILE MAR LVSA ℍ (t. j. značka Hanuše Tuchmanna st.).

Váha 14·8 gr, průměr 37½ mm.

Čtyřiadvacetníky Berněstatské (Tab. XLIX. obr. 424.) srovnávají se s popsaným právě osmačtyřicítníkem až na to, že na líci jest u nich obvodek též nahoře otevřen a poprsí korunou svrchu okraje se dotýká. V opisu lícením čte se: FRIDERICVS · D · G · (24) BOHE · REX · CO · P · RH · a na rubu DVX BA · MAR · MO · DVX · SIL · MAR · LVSA ℍ.

Váží 5·75—6·57 gr; průměr 29½ mm.

Vyobrazený nalezá se ve sbírce „Včely Čáslavské".

Ražba Heidelberská.

Nověji proslovil Alfred Noss domněnku pravdě podobnou,*) že mince Fridrichovy se znamením pětilisté růžice a letočty 1621 a 1622 klásti sluší do Heidelberku, kde byl sídelní zámek kurfirsta Falckého, a kam se vypuzený zimní král záhy odebral. Dříve kladeny tyto mince do mincovny Vratislavské. K domněnce této vedla krátká zpráva hlavního zemského archivu v Karlsruhe (Mince, 4846.), daná v Heidelberku dne 20. července 1620 v příčině stavby mincovny v domě mincmistra Jana Eichelsteina, dříve (1605) Meisenheimského mincmistra Hornorýnského kraje ve Zweibrückenu. Po vyčtení nutných změn stavebních žádá se za naučení, v jaké formě minci vybíjeti. Ve výnosu ze dne následujícího uvádí se velkosť tří a šestipacův (dvanácti- a čtyřiadvacetníků); o zlatých a tolarech říšských praví se, aby k nim pláty byly tepány ve Wörthu v Elsasu, kde byla hraběcí Hanavsko-Liechtenberská mincovna, s níž měl Eichelstein styky; avšak dříve aby zde učiněn byl výkres obou druhů. Na jedné straně budiž obraz krále, jenž může býti vzat s dukátů a na druhé straně budiž vybit český a falcký znak. — Obraz krále s dukátů ovšem nehodil se na tolary a proto konečně učiněno jinak.

*) Numismatische Zeitschrift. Ve Vídni 1889. Díl XXI. str. 327—334.

Ráz těchto mincí liší se od slezských, ale podobá se velmi falckým. Znamení růžice pětilisté vidí se též na mincích poručníka Fridrichova, falckého hraběte Jana II. z Zweibrückenu, z let 1610—1612. Je-li tato znamením mincmistra nebo řezače kolků, není na ten čas rozřešeno. Znaky bavorské a falcké mluví též pro přidělení jich do Heidelberku. Také není na těchto mincích titulu vévodství slezského ani obou Lužic, což bývá na mincích, jež pro jistou zemi bity, jak se na jiných slezských mincích vidí. Podstatným důvodem kromě jich falckého rázu nejzávažnějším jest pozdní letopočet 1621, ba i 1622. Z dějin známo, jak vlažně přijat byl Fridrich na ústupu z Čech ve Slezsku a že se tu zdržel jen do 3. ledna 1621. Na některých mincích (jako na Bernštatském osmačtyřicítníku a čtyřiadvacetníku) vyložiti možno ročník 1621, že byl ražen podle zvyku na konci roku 1620. Ale kterak vyložiti též rok 1622 na dvanáctníku, který Exter uvádí ve svém díle?*) Fridrich Falcký držel se s vojskem svým až do 13. července 1622 v Dolním Elsasu, kdy z návodu diplomatických zápletek vojsko rozpustil, načež Tilly vtrhl do bezbranné Falce Porýnské a oblehal Heidelberk. Teprve dne 16. září 1622 vzdalo se město a 19. též zámek Heidelberk, jehož obsádce povolen čestný odchod. Zde také nejkrajnější doba, v níž mince pod obrazem Fridrichovým tepána býti mohla.

Také na váhu sluší položiti ono obrácené Ⅾ tolarů Fridrichových s růžicí, jež neprávem kladeny do mincovny Pražské. Vždyť také falcký hrabě Ludvík Jindřich ze Simmern razil mince s nápisem: LVD · HEN · Ⅾ · G · COM · PALAT · RHEN ·, a nestihlo ho pro obrácené Ⅾ žádné neštěstí, jak prý si vykládal Fridrich, když uzřel obrácené Ⅾ a zatím snad opravený kolek se správným D. Podstatným důvodem jest též okolnost, že mince Fridrichovy s růžicí také nejvíce nalezány bývají v krajinách při Rýnu, kde bity, a dukáty že jsou z rýnského zlata bělavého. Z těch Heidelberských mincí starší jsou dvanáctníky dobrého zrna bez letopočtu a pak teprve ony s letopočtem 1621.

Všecky tyto mince ukazují v líci českého lva a na rubu bývá obyčejně trojitý znak kurfirstský ve zdobných štítkách pod vévodským kloboukem. Popis tolarů, čtyřiadvacetníků, dvanáctníků i dukátů podali jsme již při mincích Vratislavských, zde uvádíme toliko ještě popis krejcaru.

Krejcar za 4 peníze. Na líci v pravo obrácený korunovaný lev český. Na rubu ve španělském štítku s bavorskou šachovnicí číslo 4 mezi dvěma pětilistými růžicemi. S obou stran štítu letočet 16|21.**)

---

*) Versuch einer Sammlung von Pfälzischen Münzen und Medaillen, 1775. Dva díly. Dotčený dvanáctník v II. díle na str. 374.

**) Týž krejcar bývá prý ve sbírce městské ve Frankfurtě nad Mohanem, ale nedoptali jsme se ho tam; za to byly nám odtud jiné mince Fridrichovy k zobrazení poskytnuty.

Pregíři na Horách Kutných žádají místodržící nejv. mincmejstrství, aby při starých právech jejich zůstalo a svolují platiti konšelům mincířským a pregířským 1 peníz z hřivny vybitých 24níků.

Na Horách Kutných, dne 21. února 1620. — Prvopis v archivu kr. hor. města Hor Kutných čís. 6142.

Vaši Milosti urození a stateční rytíři, V. Mti urození páni místodržící nejvyššího mincmejstrství král. Českého, Vaši Mti páni ouředníci horní a mincovní s ouřadem horním zde na Horách Kutnách, V. Mtem zdraví dobrého, štěstí a požehnání Božího při všelijakém předsevzetí Vašem podle duše i těla od Pána Boha všemohoucího za mnohá a prodloužená léta vinšujíce, žádati nepřestáváme. — Z důležité příčiny a potřeby naší tuto žádosť v spis uvedenou před Vaši Mti předstíráme. Tak jakož léta tohoto 1620 téhodnův pominulých rozepře mezi konšely mincířskými a pregířskými s jedné, a námi dělníky pregíři s strany druhé jest se stala, a to v příčině o snímání nám pregířům nějakého peníze z každé hřivny peněz, kteréž na stolích pregířských každého téhodne vynaložíce k tomu všecku sílu svou, čehož ruce naše nočního času nejlépe pociťují, sděláváme. Ačkoli to oni konšelé mincířští a pregířští žádné podstatné věci, aby jaké právo k snímání nám takového peníze jměli, jsou neukázali, toliko nějakými knihami svými, kteréž jim k malé platnosti slouží, jsouc z smyslu jejich pošlé, se zachovaly; my pak předkládajíc jednu i druhou resoluci aneb jisté poručení, jak od slavné paměti císaře Rudolfa léta 1603, 12. dne měsíce septembris, tak také ty, roku pominulého od Jich Milostí pánův directorův král. Českého vyšlé, v kterýchž, jak v jedné, tak ani v druhé, aby nám od nich jaký peníz snímán býti jměl, žádné zmínky aneb poručení není. Že pak spravedlivého úsudku a uvážení Vašich Mti vejpověď taková, aby nám pregířům od často jmenovaných konšelů mincířských a pregířských takový peníz snímán byl, jest se stala, tehdy my pregíři, abychom za nějaké buřiče aneb rušitele pokoje, k čemuž jsou oni sami příčinu dali, vykládáni nebyli, k tomu aby nám takový peníz z mince té, kterouž nyní děláme, totiž po 24 krejcařích kroše (sic) snímán byl, na ten čas povolujeme, však tak a tím způsobem, jak jsou toho prvé užívali, totiž z domácího stříbra, kteréž se v hutech J. M. C. zde na Horách Kutnách šmelcuje. Co se pak dotýče stříbra pagamentního aneb případního, poněvadž i za jiných let z nich se dělávalo, jako vojákům Pasovským a jiným, a takového peníze se nikdy nesnímalo. Začež Vašich Mtí služebně žádáme, že k tomu, aby nám víceji, nežli z domácího stříbra snímáno býti jmělo, povoliti neráčíte, tak abychom my pregíři při své práci bez hydrunku a dalšího zaneprázdnění zůstávati mohli. V čem se předně ku Pánu Bohu a k Vaší Mti ochraně poručenu činíme a za laskavou odpověď Vašich Mtí žádáme.

V službách volní

Pregíři J. M. Král. zde na Horách Kutných.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení
za Fridricha Falckého (1619—1620).

(Tab. XI.)

Mincovna v Praze:

Značka 27. Dvojitá lilie s přeponou: Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic 1619—1620.

Mincovna v Hoře Kutné:

Značka 40. neb 39. Šestirohá hvězda v obrubě neb bez ní: Šebestian Hölzl ze Sternsteinu 1619—1620.

Mincovna v Jáchymově:

Značka 32. Hlava lví s vyplazeným jazykem v obrubě: Centurio Lengefelder 1619—1620.

Zkoušeči mince (gvardajni) a řezači želez při českých mincovnách
za Fridricha Falckého (1619—1620).

Zkoušeč mince v Praze: Řehoř Steinmüller 1619—1621.
Řezač želez v Praze: zlatník Hanuš Konrád Greutter 1619—1620.
Zkoušeč mince v Hoře Kutné: Samuel Kavka 1619—1621.
Zkoušeč mince v Jáchymově: David Knobloch 1619—1620.

Úřednictvo mincoven moravských a slezských
za Fridricha Falckého (1619—1620).

Mincovna v Olomouci:

Značka 41. Skřížené sekery mincířské a vedle nich s obou stran písmeno C: Krištof Cantor, mincmistr, 1620—1621.

Mincovna ve Vratislavi:

Značka růžička: Baltazar Zwierner, mincmistr, 1620—1621.

Mincovna v Bernštatě:

Značka 45. H T v monogramu, pod nímž jetelový trojlístek: Hanuš Tuchmann st., mincmistr, 1621.

Seznam vyobrazených mincí Fridricha Falckého

(1619—1620).

Z mincovny v Praze = P., v Kutné Hoře = K. H., v Jáchymově = J., v Olomouci = O., v Bernštatě = Ber., ve Vratislavi = V., v Heidelberce = H., mincmistr = m.

Tab. XLII. obr. 373. Korunovační medaille z r. 1619 od Kristiana Malera.
„ „ „ 374. Korunovační medaille z r. 1619.
„ „ „ 375. Korunovační medaille z r. 1619 od Kristiana Malera.
„ „ „ 376. Korunovační medaille.
„ „ „ 377. Malý korunovační peníz z r. 1619.
Tab. XLIII. obr. 378. Velký korunovační peníz z r. 1619.
„ „ „ 379. Korunovační medaille.
„ „ „ 380. Velký korunovační peníz z r. 1619.
„ „ „ 381. Zlatý peníz věnovaný třemi městy Pražskými král. manželům při korunovaci r. 1619.
„ „ „ 382. Korunovační medaille z r. 1619.
„ „ „ 383. Tolar z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
Tab. XLIV. obr. 384. Pamětní medaille z r. 1619 od Kristiana Malera.
„ „ „ 385. Pamětní medaille.
„ „ „ 386. Medaille na paměť odboje z r. 1619 od Kristiana Malera.
„ „ „ 387. Medaille na paměť odboje od Kristiana Malera.
„ „ „ 388. Tolar z r. 1621. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 389. Osmačtyřicítník z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
Tab. XLV. obr. 390. Osmačtyřicítník z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 391. Osmačtyřicítník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 392. Osmačtyřicítník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 393. Osmačtyřicítník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 394. Osmačtyřicítník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 395. Osmačtyřicítník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
Tab. XLVI. obr. 396. Osmačtyřicítník z r. 1620. J. m. Centurio Lengefelder.
„ „ „ 397. Osmačtyřicítník z r. 1620. J. m. Centurio Lengefelder.
„ „ „ 398. Osmačtyřicítník z r. 1620. J. m. Centurio Lengefelder.
„ „ „ 399. Osmačtyřicítník z r. 1620. J. m. Centurio Lengefelder.
„ „ „ 400. Čtyřiadvacetník z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.

Tab. XLVI. obr. 401. Čtyřiadvacetník z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 402. Čtyřiadvacetník z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
Tab. XLVII. obr. 403. Čtyřiadvacetník z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 404. Čtyřiadvacetník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 405. Čtyřiadvacetník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 406. Čtyřiadvacetník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 407. Čtyřiadvacetník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 408. Čtyřiadvacetník z r. (16)20 J. m. Centurio Lengefelder.
„ „ „ 409. Čtyřiadvacetník z r. (16)20 J. m. Centurio Lengefelder.
„ „ „ 410. Dvanáctník z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
Tab. XLVIII. obr. 411. Haléř z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 412. Haléř z r. 1620. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 413. Malý peníz z r. 1619. K. H. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 414. Dukát z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 415. Dukát z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 416. Osmačtyřicítník z r. 1621. O. m. Krištof Cantor.
„ „ „ 417. Osmačtyřicítník z r. 1621. O. m. Krištof Cantor.
„ „ „ 418. Osmačtyřicítník z r. 1621. Ber. m. Hanuš Tuchmann st.
„ „ „ 419. Čtyřiadvacetník z r. 1620. O. m. Krištof Cantor
„ „ „ 420. Čtyřiadvacetník z r. 1620. O. m. Krištof Cantor.
Tab. XLIX. obr. 421. Tolar z r. 1621. V. neb H.?
„ „ „ 422. Čtyřiadvacetník z r. 1620. O. m. Krištof Cantor.
„ „ „ 423. Tolar z r. 1621. V. neb H.?
„ „ „ 424. Čtyřiadvacetník z r. 1621. Ber. m. Hanuš Tuchmann st.
„ „ „ 425. Čtyřiadvacetník z r. 1621. V. neb H.?
„ „ „ 426. Čtyřiadvacetník z r. 1621. V. neb H.?
Tab. L. obr. 427. Čtyřiadvacetník z r. 1621. V. neb H.?
„ „ „ 428. Čtyřiadvacetník bez letopočtu V. neb H.?
„ „ „ 429. Dvanáctník z r. 1621. V. neb H.?
„ „ „ 430. Dvanáctník z r. 1621. V. neb H.?
„ „ „ 431. Dvanáctník bez letopočtu V. neb H.?
„ „ „ 432. Dvanáctník bez letopočtu V. neb H.?
„ „ „ 433. Dukát z r. 1621. V. neb H.?
„ „ „ 434. Dukát z r. 1621. V. neb H.?

FERDINAND II. (1619—1637).

Syn arcikníže te Karla Štýrského a Marie Bavorské; narodil se dne 9. července 1578. Nastoupil vládu r 1619, korunován za krále českého dne 29. června 1617; císařem německým zvolen a korunován dne 28. srpna 1619; zemřel dne 15. února 1637.

První manželka Marie Anna Bavorská, zasnoubena dne 23. dubna 1600, zemřela dne 8. března 1616. Druhá manželka Eleonora z Mantuy, zasnoubena dne 4. února 1622, zemřela dne 27. června 1655.

Mincovnictví české za Ferdinanda II.

Druhého dne po bitvě na Bílé hoře vstoupili císařští do Prahy, kde odporu nebylo. Polekaní stavové čeští vydali již dne 13. listopadu 1620 spis, kterým plnou věrnost zvolenému a korunovanému králi Ferdinandu slibovali. Vítězný vévoda bavorský Maximilian přijal poslušenství měst Pražských a než opustil zemi, svěřil se souhlasem císařovým vládu místodržiteli Karlu knížeti z Liechtensteina. Mnozí opouštěli vlast, bojíce se trestu, jiní pro náboženství. Příštího roku stíháni odpořilí pánové, rytíři i měšťané, a 27 jich pak hrdlo své ztratilo v osudný den 21. června 1621. K tomu pak přikvačila na nebohou zemi třicítiletá válka se všemi hroznými útrapami.

Není zde od místa smutné dějiny tyto znamenati. Budiž zde dotčeno pouze, že Ferdinand II. potvrdil teprve léta 1627 výsady království Českého, načež korunována císařovna i mladý arcikníže Ferdinand na Hradčanech dne 24. listopadu téhož roku.

Válečná doba žádala přemnoho nákladů. Hned 1. prosince 1620 ujal kníže Liechtenstein jménem císaře v Pražské mincovně 967 hřiven stříbra králem Fridrichem a stavy zde složených. Povolán mincmistr Benedikt Hübmer, od stavů pod obojích vypuzený, a Hanuš Ercker ze Schrekensteinu jmenován gvardajnem.

Ze stříbra konfiskovaného stavům českým (1281 hřivna 15 lotů) a z „falckého stříbra“ (483 hřivny 9 lotů) nebylo raženo již v mincovně Pražské osmačtyřicítníků ani čtyřiadvacetníků, nýbrž dle nařízení komory České stodvacetia šedesátikrejcarníky, 17 dotyčně $8^1/_4$ kusu z hřivny, a to s obrazem císaře Ferdinanda II.

K témuž upotřebeno mincí Fridrichových nedávno ražených aneb směněných.

V účtech Pražské mincovny zapsána zpráva o dvou slitcích učiněných z vyměněných osmačtyřicítníků, čtyřiadvacetníků a dvanáctníků v čtvrtletí Luciae.

Přišlo do mince těch peněz za 9007 kop míš. 5 kr. a vážily 928 hřiven 6 lotů 2 kv., s čímž raženo po dvakráte mědi 17 hř. a 28 hř. 3 loty 3 kv., takže bylo v kelímku 673 hřivny 10 lotů.

Dukátů vybito v druhém půlletí roku 1620 ze 156 hřiven 10 lotů 1 kv. jakosti 23 kar. 8 gr., 72½ z Praž. hřivny 11365 kusů, nevíme však, kolik za Fridricha a kolik s obrazem Ferdinanda II., protože v jednom účtováno.

Na sklonku r. 1620 nechtěli lidé bráti osmačtyřicetníků, čtyřiadvacetníků a dvanáctníků, pročež nařídil kníže Karel z Liechtensteina, J. M. C. generalní komisař, aby jich co nejvíce možno bylo v minci vyměňováno. Tak sehnáno 628 hřiven 6 lotů 2 kven. za 9007 kop 4 gr. 2 pen.*)

Již tehdy počínal kníže Karel z Liechtensteina zasahovati do mincovních záležitostí.

Z účtů Pražských za druhé půlletí r. 1620 vysvítá, že šmitmistru Dav. Schubartovi a tovaryšům dáno za ražbu dukátů, osmačtyřicetníků, stodvaceti- a šedesátikrejcarů, 1800 kop 35 gr. míš. Hanuš K. Greutter dostal za kolky 235 kop 30 gr. a Oldřich Helbig, zbrojíř St. Města Pražského, za štoky a železa 487 kop 31 gr. 4 pen. Do Hory Kutné mincmistru Šeb. Hölzlovi zaplaceno za 4 centy 25 liber zrněné mědi 157 kop 15 gr., za uhlí 499 kop 25 gr., za 6 sudů tyglíků z Obern-Zellu 250 kop 11 gr. 1 pen., za vinný kámen k bělení 81 kopa 38 gr., Jakubovi Šubartovi, malíři, za výkresy na zlaté, půlzlaté a čtvrtníky (Ortsgulden) s podobiznou J. C. Mti. zaplacena 1 kopa 17 gr. 1 pen. míš. K lepší jistotě mince bylo dáno generalu Buquoyovi za křesťanskou salva guardu, která na něm vyžádána, k jeho žádosti 12 kop. Pro bezpečnost mincovny před luzou koupeno do úřadu 12 mušket od Erasma Schillera za 44 kopy 34 gr. 2 pen. a k nim ½ lokte luntu za 5 kop. Pav. Škretovi zaplaceno úroků za půl léta z 3000 kop míš. 90 kop a Krištofu Harantovi úrok z roční pense 2000 kop. m., že je ležeti nechal.

Po bitvě na Bílé Hoře nalezalo se v mincovně Kutnohorské mincí vybitých, pagamentů i zásob stříbra dne 21. listopadu 1620 za 120.282 kopy míš. 3 gr. a 4 halíře. Dle knih mincovních vyzdviženo z mince této až do 18. ledna 1622 na kvitance úřadu rentmistrovského 111.276 zl. 38 kr. dle tehdejší vysoké měny a pak po sedmkráte z rozkazu místodržitele Karla knížete z Liechtensteina od 12. prosince 1620 do 9. prosince 1621 celkem 6376.056 zl. 16 kr. Poněvadž však nebylo při komoře České spolehlivých průvodů k vyzdviženým penězům, žádala komora Česká r. 1660 doklady třeba jen v přepisech a makulaturách, jimiž by se mohlo dokázati místo knih, které ve švédské válce zmařeny jsou, že tyto peníze skutečně v minci byly.**)

Do mincę Horské přijel brzy po bitvě na Bílé Hoře generál, nejvyšší polní plukovník Buquoy s oddělením vojenským a zabavil všecky peníze, kteréž na hotovosti byly na Vlaském dvoře, dle zpráv úředníků asi 20.000 zl. rýnských, v minci vybité pod obrazem kurfirsta Fridricha Falckého. General Buquoy byl

*) Numismatische Zeitschrift. Wien 1892. Díl XXIV. str. 155. a násl.

**) Zprávy komory České z let 1625—1666, list 550 a 551.

raněn do stehna, ale přece jel na koni a kázal soudky s penězi naložiti na vozy a odvésti do Prahy.

Z té příčiny stihlo vyšetřování léta 1627 syna tehdejšího místodržitele Karla Ericha knížete z Liechtensteina, jež se protáhlo až do časů čís. Leopolda I.*) a bez výsledku zaniklo. Tehdy vypovídal jistý Jan Kuchynka ze Schamfelda dle vypravování svého otce Václava, že general Buquoy zabavil 140.000 zl.

Podobně vypovídali svědkové tehdy při minci zaměstnaní, Jiří Šoška, řečený Hrůza, i Jan Markus, řečený Procházka, pregíři.

Jan Kuchynka ještě dotvrzoval, že Josef Schragner odevzdal generalu Buquoyovi 40.000 kop čes. grošů, jež tehdy v mincovně vyzdvihl. V záležitosti této svědčil dvorní žid Lebel Mirovic v Praze na zámku, že se dobře pamatuje, jak tehdy, jsa nakupovačem u pana Petra ze Švamberka a jeho choti, odvezl ku zmincování na Hory Kutné 80.000 kusů českých tolarů ku přemincování. Po bitvě na Bílé Hoře, jsouc na útěku ze země, poslala paní Švamberková nevěrného kuchyňského písaře Josefa Schragnera s jedním trubačem k úředníku mince Šebestianu Hölzlovi na Horách Kutných, aby jí za oněch 80.000 tolarů vyplatil 40.000 kop českých grošů.

Josef Schragner z Rozenku skutečně vyzdvihl tam 40.000 kop gr. čes.**) a nevěrně odevzdal je generalu Buquoyovi, který ho přijal do služeb svých snad za sekretáře.

Zatím vrátil se podle císařského patentu z 5. prosince 1620 do Hory Kutné bývalý nejv. mincmistr Vilém z Vřesovic z Nového Zámku na Podsedicích a Chynicích. Týž sesadil místodržícího nejvyš. mincmistra Albrechta Klusáka z Kostelce a dal se na Vlaském dvoře slavnostně usaditi, kde setrval v témž úřadě do r. 1628. Úředník mince Šebestian Hölzl ze Sternsteinu a účetní Jiří Fulda byli zatímně ve svých úřadech v Hoře potvrzeni.

Poněvadž byla v minci zásoba plátů a cánů na mince Fridricha Falckého, dal Vřesovec dělati z oněch na čtyřiadvacetníky půlzlaté s vybitou 30, a z oněch na osmačtyřicítníky zlatníky po 60 krejcarech.

Oběh mince falckrabské povolen nejprve patentem knížete z Liechtensteina až do konce prosince r. 1620,***) pak patentem ze dne 4. února 1621 povoleno ji na dále bráti, ježto až doposud přemincována býti nemohla. †)

Před tím místodržitel zapověděl dne 21. prosince 1620 vyvážení stříbra, zlata a dobrých mincí z Čech pod ztrátou hrdla. ††)

---

*) Archiv král. horního města Hor Kutných; v oddělení horním čís. 7801. ze 7. března 1664. Listinu tu uvádíme dále.

**) V rukopise čís. 7801.—IV. čte se zlatých rýn. Pro důležitost přinášíme dále toto svědomí v doslovném výpisu.

***) Archiv kr. hl. města Prahy č. 1683. fol. 8.

†) Tamtéž rukopis č. 1083. fol. 15. b.

††) Tamtéž, list 10 b. Za zprávy tyto děkuji slovutnému panu Frant. Dvorskému, archiváři zemskému.

Groše třikrejcarové od žádného neměly býti brány ani vydávány, počínaje březnem r. 1621;*) než patentem z 20. prosince 1621 jich oběh prodloužen do 22. února 1622.

Vraťmež se zase do mincovny Horské!

Brzy po převratu doptával se Karel kníže z Liechtensteina po zásobách mince, které na Vlaském dvoře po zimním králi pozůstaly.

Z účtu vysvítá jen, že dne 21. listopadu r. 1620 byla v minci zásoba peněz v obnosu 124.282 kopy čes. gr., a jež dílem uchvátil general Buquoy a jeho sekretář Schragner.

Úředníci mince na Horách Kutných oznámili knížeti Karlu z Liechtensteina dne 18. února 1621, že plukovník general hrabě Buquoy z mince vybral 14.000 zl. rýn. a pak ještě 6000 zl. rýn., na kteréž vydal kvitance. K tomu připomínají, že zlaté na Moravě a ve Slezsku, ne jako u nás po 60 kr., nýbrž po 70 kr. se berou. Za tím účelem činí knížeti návrh, aby také zde byla mince zvýšena a to zlaté na 70 a dvouzlatníky na 140 kr.**) Tím zavdán podnět, že kníže nařídil, aby zlatníky byly raženy v ceně 75 kr. a dvouzlatníky po 150 kr. a záhy na to poslal chasu kovářskou z Němec, aby kolkem vyrážela cenu novou na mincích vybitých, jak se spatřuje také skutečně na některých zlatnících a dvouzlatnících.

Krátká zpráva o zásobách stříbra Ratibořického v minci Horské po vítězství cís. Ferdinanda II. podána dne 21. listopadu 1620 knížeti z Liechtensteina na základě účtů zavřených ve čtvrtletí Crucis léta 1620, jak z dolů Ratibořických vytěženého, tak skoupeného pro minci. Nejdříve zásob spracovaných v minci za 18.839 kop 43 gr. 2 den. Podíly nevyplacené a zadržené nejvyššímu purkrabí a nejvyš. písaři království Českého

za čtvrtletí Reminiscere . . . . . 5360 kop.
Totéž za čtvrtletí Trinitatis 1620 . . . . . 3308 kop.
Totéž za čtvrtletí Crucis 1620 . . . . . 4860 kop.

Úhrn zásob a nevyplacených výtěžků z Ratibořických zákupů rudných 32.371 kopa 43 gr. 2 den., kterýž ale není všechen v hotových penězích, nýbrž ještě dílem vykazuje se v netavených rudách.

Co se týče Horských zásob rudných až do 21. listopadu 1620 zbývá v minci po všech výlohách dle účtů 124.282 kopy 3 gr. 2 den. Z toho jest hotových peněz, poněvadž od 31. října nebylo účtováno, 4900 kop. Ostatek jest dílem zmincován, dílem v zrněném a nezrněném pagamentu, v přehnaném stříbře, v tom větším dílem, co Fridrich falckrabí na Rýně a páni stavové k zmincování koupili, ale k žádnému užitku není z téhož očekávati, jak uloženo v komoře dle nařízení císařských komisařů až k rozhodnutí J. M. C. zůstává, též bílé pláty bez rázu do zásoby dělané ve šmitnách.

Mimo to jest rudního stříbra Horského od 31. října 1620 nezúčtovaného v hutích 363 hřivny 11 lotů 3 kvintle 3 pen., kteréž zmincováno, může vynésti

*) Archiv král. hl. města Prahy čís. 1083, list 21.
**) Horní archiv č. 6195.

9820 kop 18 gr. mš., z čehož však uhraditi by bylo těhodní výlohy, jež nemožno napřed vypočítati a v účtech se vykážou.

Takový výčet zaslán knížeti Karlu z Liechtensteina s přípisem velmi servilním, při čemž se úředníci mince omlouvají, že nemajíce zástupců do Prahy se nevydali. Při tom žádali knížete, aby se přimluvil u císaře, by dle starého obyčeje nebylo do města vojsko vkládáno, sice že by trpěly hory, hutě a mince J. M. C.; bez toho potřebují prý hory mnohých nákladných oprav, bez nichž by zapadly. Pročež doporučuje se to vše knížeti a úředníci slibují, že chtějí příchranu takovou nejpoddanější poslušností provázeti.*)

První krok ku zlehčení mince, z níž se pak vyvinula tak zvaná dlouhá mince, učiněn císařským místodržitelem Karlem z Liechtensteina záhy po ujetí mincí v zemích Českých.

Poručením vydaným Pražskému mincmistru Benediktu Hübmerovi ze Sonnleuthenu a gvardajnu tamtéž Hanuši Erckrovi ze Schrekensteinu nařízeno ji zlehčiti s ohledem na to, že se dobrá mince česká vyváží za hranice a že také sousední kurfirsti a knížata minci zlehčili proti předešlému zrnu, tak aby budoucně obsahovaly dvouzlatníky a zlatníky v hřivně sazené 7 lotů stříbra a stříž aby se poměrně upravila. Poněvadž jevilo se nejvyšší potřebou býti také drobnou minci, tedy také mají býti raženy groše po šesti a po třech krejcarech. Úředníci mince měli vypočítati, mnoho-li zrna a stříže při ražbě sedmilotové dáti se má, i sestaviti rozpočet výloh ražebních, rovněž také bez prodlení býti drobnou minci dotčenou, aby lidu do rukou se dostaly k uvarování zlé cizí mince, jež se do země vkrádá. Nařízení toto dne 11. června 1621 v Praze vydané bylo s ostatními mincemi sděleno.**)

Zvýšováním ceny a lehčením zrna připravovala se pomalu půda pověstné dlouhé minci. Kníže Karel z Liechtensteina, vévoda ve Slezsku na Opavě, řím. cís. Milosti tajný rada, komoří a plnomocný komisař nařídil mincovně Kutnohorské, aby všecky hotové peníze mu odvedeny byly.

Tímto listem ze dne 16. března 1621 nařízeno z hřivny raziti 10 dvojitých zlatníků jakosti 8 lotů a 2 kventlů a 20 zlatníků téže jakosti, aby hřivna fejnu vynesla 37 zl. 38 kr.

Vedle této hrubé mince měly býti bity ku potřebě lidu obecného tříkrejcarové groše, a to z Pražské hřivny aby vyšlo dvě stě černých platů jakosti 4 lotů, 1 kventle a 1 peníze, aby zmincována byla hřivna fejnu na 37 zl. 50 kr.***)

Místodržitel pak dne 4. září 1621 nařídil, že raziti se má z pražské hřivny 27 1/3 osmačtyřicetníku, aneb 54 2/3 čtyřiadvacetníku, aneb 129 1/2 dvanáctníku, vše jakosti 4lotové a 2 kventlíky; tříkrejcarů čili grošů mělo býti z hřivny

*) Horní archiv čís. 6178. Koncept s nápisem: Copie oznámení, jaké zásoby jsou při minci v Hoře po viktorii. NB. J. M. nejv. mincmistr koncem ledna 1621 do Prahy přijel.

**) Tamtéž v originalu č. 6186, jak se uvádí dále v přílohách.

***) Horní archiv č. 6207.

243 kusy jakosti 2 lotů a 2 kventlů. Potom přikázáno 29. října raziti z hřivny 20 zlatých, čímž jakosť snížena na 5 lotů a 2 penízky, aby mincovna měla na každém díle větší zisk.

Tak počíná se utvářeti dlouhá mince, jež od tolaru až ke čtvrtkrejcaru vytepávána v dědičných zemích rakouských a nejvíce v Čechách v letech 1621 až 1623, kdy nesvědomitými nájemci zlehčena zemská naše mince. K tomu ještě přistoupilo nařízení, že na tolarech má se vyráželi místo 120 krejcarů příště číslo 150 a na zlatnících po 60 kr. nyní 75. Tím zlehčena hrubá mince v poměru k obsahu těchže mincí za cís. Rudolfa během několika měsíců o 70%.

Dříve již zakázáno pro mincovnu přímo kupovati pagament čili klenoty stříbrné, což obstarávati měl budoucně žid Jakub Bassevi,*) starší a rychtář obce židovské v Praze, který vydělal na každé hřivně aspoň zprvu 3 zl., později 14½ zl.! V mincovně mu platili za hřivnu 25 zl. v březnu 1621, ale v prosinci t. r. již 36 zl. 30 kr. Bylo mu dovoleno, že smí míti židovského nakupovače v Praze, v Kutné Hoře a v Jáchymově.

Z účtů mincovních také vysvítá, že od 21. listopadu 1620 až do 18. ledna 1622, kdy společnosť počala stříbro na svůj účet kupovati, bylo dodáno do mince v Hoře stříbra v ceně 1,011.226 zl. rýn. 38 kr.

Všechny cizí groše zakázány pak mandátem císařským ze dne 1. dubna v pátek po Veliké noci léta 1622.**)

Dne 23. září 1621 vydána cís. resoluce pro všechny dědičné země, aby raženo bylo ze sazené vídeňské 9lotové hřivny $17\frac{31}{40}$ kusů tolaru po 150 kr., tak že vídeňská hřivna brána v ceně 79 zl. Avšak záhy vydal kníže Liechtenstein opět reskript pražské mincovně, aby budoucně z pražské hřivny jakosti 5 lotů 2 halířků raženo bylo buď 10 tolarů aneb 20 zlatníků, čímž stoupla pražská hřivna na 78 zl. 2 kr. 3 halíře.

Mince dlouhá měla ovšem již lehké předchůdce za panování císaře Matyáše.

Jak hojně mincováno tehdy v Kutné Hoře, podávají nám zápisky horního archivu tamtéž některé doklady.

Léta 1621 vybito tolarů po 120 kr., půltolarů po 75, 60 a 48 kr., čtvrttolarů po 37 a 30 kr., grošů po 3 kr. a čtvrtkrejcarů ze slitků stříbra:

dne	24.	dubna	za	12.396	kop čes. grošů,
„	1.	máje	„	19.682	„ „ „
„	8.	„	„	16.575	„ „ „
„	15.	„	„	17.876	„ „ „
„	22.	„	„	16.948	„ „ „
„	29.	„	„	13.413	„ „ „
„	5.	června	„	21.930	„ „ „
„	12.	„	„	9.086	„ „ „

*) Jakuba Basseviho (Šmilesa) povýšil r. 1622 cís. Ferdinand II. v dědičný stav šlechtický s přídomkem „von Treuenberg“. Ve znaku užíval modrého lva a osm červených hvězd v černém poli.

**) Beckovského Poselkyně II. 2. svaz. str. 346.

dne 22. listopadu . . . . . za 22.288 kop čes. grošů,
„ 27. „ . . . . . „ 27.374 „ „ „
„ 4. prosince . . . . . „ 28.203 „ „ „
„ 11. „ . . . . . „ 23.958 „ „ „
„ 18. „ . . . . . „ 26.313 „ „ „
„ 19. „ . . . . . „ 20.480 „ „ „
„ 25. „ . . . . . „ 22.123 „ „ „

Celkem za rok 1621 za 298.645 kop čes. grošů.

Ještě čileji mincováno počátkem ledna 1622, kdy vydáno v tolarech po 150 kr., v půltolarech po 48 kr., v ortech po 37 kr., v 15 kr., groších a krejcarech ze slitku dne 1. ledna za 30.075 kop grošů čes.,

„ 2. „ „ 12.468 „ „ „
„ 6. „ „ 28.190 „ „ „

Byla to však mince již značně zlehčená.

Zatím nabízeli se nájemci, kteří chtěli ujati za jistý plat vydávání mince v Čechách.

Před uzavřením smlouvy vyjednáváno mezi členy společenstva a zástupci koruny, a poněvadž mezi rádci císařskými byli tajní členové společenstva, byli téměř všecky návrhy přijaty, ba dostalo se společenstvu větších výhod, než očekávalo.

Návrh smlouvy zachován v opisu v horním archivu Kutnohorském (nyní na radnici jako čís. 6248. z roku 1621) dopisem Basseviho a Jana de Witte k cís. místodržiteli Karlu knížeti z Liechtensteina ze dne 2. listopadu 1621, který se čte u výtahu takto:

„Nejjasnější, vysoce urozený kníže!

Nejmilostivější pane! Poněvadž Vaše knížecí Milost nás nejmilostivěji zpravila, že Jeho římská císařská Milost, král Český a Uherský, náš nejmilostivější pán, mincovny v království Českém nejmilostivěji opustiti míní; byli jsme dotázáni, zdali bychom se jich ujmouti chtěli. K témuž konci dovolujeme si nejposlušněji se spojeným společenstvem v těchto kusech se pronésti:

1. Že budeme usazeni předně při mincovnách království Českého v Praze, v Kutné Hoře, v Jáchymově, a kde by koliv se nalezaly, také ona v Českých Budějovicích, se všemi při nich se nalézajícími nástroji a zásobami na základě pořádných inventářů, též ve všech císařských dědičných královstvích a zemích, kde budeme moci raziti nejen všecku hrubou a malou minci, výměnu její, též obstarávati koupi zlomků stříbrných a klenotů, zač chceme mincování co nejhorlivěji vykonávati.

2. Prosí společníci, aby nikdo mimo ně povolení k mincování neobdržel, aby výhradně sami k ražbě byli zmocněni, pročež nikomu dovoleno nebude minci raziti.

3. Že všechno stříbro v kr. Českém dobyté, hřivnu fejnu po 31 zl. 15 kr. rýnských počítaje, jen jim ku zmincování bude dodáváno. Malá zá-

soba mědi (400 centů) že jim bude zdarma ponechána, jakož i jiná měď po čas jejich mincování dobytá.

4. Poněvadž není dostatečné zásoby mědi ku mincování, má býti vyhlášen zákaz císařským mandátem, aby nikdo nové mědi ze země nevyvážel, i aby zmocněni byli, tutéž skupovávati.

5. Aby jim truhla uhlí v Kutné Hoře za nynější cenu 28 kr. byla zůstavena a při jiných mincovnách tolik dříví z nejbližších lesů císařských za „snesitelnou" cenu se nechávalo, kolik na sdělání uhlí bude potřebí.

Proti tomu zavázala se společnosť 1. lednem 1622 zaplatiti ročního nájmu 4,000.000 zl. rýn.,*) a tudíž ku konci každého měsíce (s výhradou prvního, za který složí se nájem zároveň při poslední lhůtě) 307.692 zl. vypláceti. Nájem končil by 1. ledna 1623.

Při tom spoléhají na jistou ochranu a dodržení smlouvy, ohražují se napřed proti placení nájemného předem, neberou na se zodpovědnosť za vydané mince, poněvadž v každé mincovně jest císařský gvardajn, který lití a zmincování řídí a ku stříži druhů mincovních přihlíží a za ně zodpovídá.

Připovídají v potřebě raziti též groše o třech krejcařích, ale žádají, aby zapověděna byla cizí drobná mince.

Za války nejsou s to nájemní smlouvu dodržeti. Poněvadž cesty jsou nejisty, vyžadují si při dovážení svého stříbra pořádný a jistý průvod vojenský, avšak ne na svůj náklad, nýbrž na účet Jeho Cís. Milosti."

Návrh tento odeslala česká dvorská komora vždy ochotnému nejvyššímu mincmistru král. Českého, Vilémovi z Všesovic, s žádostí za jeho dobrozdání.

Poněvadž finanční stav našich zemí byl žalostný, odhodlal se konečně císař Ferdinand II. pronajati ražení mince v Rakousích pod Enží, na Moravě a v Čechách (ve dvou pražských mincovnách v Hoře Kutné a v Jáchymově) patnáctičlenné společnosti, v níž tajný podíl měli sami rádcové císařovi, kníže Karel z Liechtensteina, Albrecht Eus. z Valdštýna, Jan Oldř. z Eggenberga, Pavel Michna z Vacínova, české komory rada a kardinál kníže z Dietrichsteina, pak Jak. Bassevi, Vincenc Muschinger svob. pán z Gumpendorfa, rada cís. komory dvorské, Jan Unterholzer z Kranichberka, Jan Krištof Teufel, oba radové cís. komory dvorské.

Uzavřena tedy dne 18. ledna 1622 smlouva dvorní komory s veřejným přednostou ziskuchtivé společnosti, Janem de Witte, jedním z představených obchodnictva pražského, které společnosti pronajaty všechny mincovny, zásoby stříbra, stroje atd., jakož jí také kupování pagamentu vyhrazeno; dále přikázáno, aby starý dukát při těch mincovnách měněn byl za 6 zl. 45 kr., starý šedesátník za 3 zl. 52 kr. a starý tolar říšský za 4 zl. 30 kr. Stříbro dobyté z českých dolů

*) Tato část návrhu smlouvy vadně jest uvedena v monografii „Münzstätte Kuttenberg" str. 356., jakoby se mělo zmincovati měsíčně za 400.000 zl. peněz, kdežto tam výslovně řečeno „zum Jahresfrist 40 mal. hundert Tausent fl. Reinisch gewisse und unfehlbare Münzung allezit zur Ausgang eines Monats, doch ausser des Ersten folgen solle die pro Rato khumbende 307.692 fl. richtig reichen und bezohlen". Bylo tedy lhůt platebních třináct.

mělo se společnosti počítati hřivna po 32 zl. Při tom raziti se měly mince zlehčené, jak výše doloženo, totiž z hřivny čisté 79 zl. Nájemníci zase zavázali se zaplatiti za rok, totiž do 16. února 1623, nájemného 6,000.000 zl., každý po 60 kr. počítaje (za Čechy 3,000.000, za Moravu 1,800.000 a za Rakousy pod Enží 1,200.000 zl.). Vyvážení dobré staré mince přísně zakazováno častokráte.

O nesmírném výdělku souditi lze částečně aspoň z dodaného pagamentu do mincoven, jehož dodal Albrecht z Valdštejna 5000 hřiven po 123 zl.*), Pavel Michna 2932 hř. po 248 zl., neznámých deset společníků 4848 hř. po 440 zl. a kníže Liechtenstein 797 hř. po 569 zl., Jakub Bassevi (Passeni) 145.353 hř. po 48 zl. a Jan de Witte 402.652 hřivny po 78 zl., ačkoli smlouvou bylo stanoveno přijímati stříbro po 32 zlatých do mincoven. Nejznamenitější výdělek plynul tedy z přepalování mince staré devítilotové a z pagamentů sehnaných, z nichž ražena dlouhá mince jakosti až jen dvoulotové! Toť jsou ony pověstné kippry, do nichž Dačický touží, tlumoče všeobecnou rozhořčenost lidu, jemuž se také v obchodech nedostávalo drobné mince, poněvadž nájemníci dbali jen hojně hrubé mince vydati. Tak zmincovali jen v Hoře Kutné v době nájmu za 1,011.226 zl. stříbra. Nájemníci dostali se do Hory Kutné již v únoru r. 1622 a zarazili minci velmi lehkou, zvláště grošíky po třech krejcařích, více měděné nežli stříbrné.

Zlehčením staré mince stoupala hodnota dobrých starých peněz, tak že místo stanovených 6 zl. 45 kr. placeno za dukát i 16 zl. 54 kr., a za tolar na 4 zl. 30 kr. vyceněný až i 11 zl. 15 kr., čímž povstala všeobecná drahota.**)

Poněvadž veřejní správcové komory císařské a tajní nájemníci mince byly osoby stejné, snadno pracovali si do rukou.

Proto když bylo vybito s dostatek mince lehké, zakázal místodržitel Karel kníže z Liechtensteina mandátem ze dne 1. dubna 1622 po celém království Českém veškeré mince starého dobrého rázu každému z obyvatel král. Českého jakéhokoli stavu bráti a zase vydávati. Zapovědány krejcary, malé groše čili sedmáčky, šestáky, staré groše české, hubáčky rakouské, německé groše po třech krejcařích.

Mandát týž způsobil ohromný zmatek po veškeré zemi, a z těch dob pochází mnoho schovaných drobných peněz starých, na nichž lpí pláč lidu českého.

Mincovní společnost vyslala po krajích četné jednatele a náhončí, kteří za lehkou, dlouhou minci kupovali staré drobné peníze s velikou ztrátou lidu. Židům byl posud přístup do Kutné Hory zakazován z dobrých příčin. Ti nyní si působením Basseviho dobyli přístupu k minci a k horám, i obohacovali se skupováním staré mince a klenotů, jež v žalostné době prodávali vystěhovalci i přes zákaz, kteří pro náboženství zemi opouštěli.

Mikuláš Dačický dokládá: „Tak vše dobré v království Českém hynulo,

---

*) Za ně vyplaceno mu ze zisku od společenstva 617.249 zl. r., ač cena stříbra toho obnášela pouze 395.000 zl. (Gindely: Waldstein während ersten Generalats.)

**) Mikuláš Dačický: „Mince domácí zlehčená mědí platila: kusy tolarové po 2 kopách míš. a 10 krejcarech, grošíky z holé mědi po 3 kr., drobnější se nedělalo."

ježto předešle dobrá česká mince všechny jiné předčila a pochvalu měla. Již bída bídu následuje! Drahota veliká nepřestávala, což té minci přičítáno. Při tom chudí hladem mřeli, zvláště v Praze, bohatí hodovali a cizí statky sobě osobovali, jak mohli. Práva a spravedlnosti lidské spaly a mlčely."

Pavel Skála ze Zhoře těžce naříká na minci nehodně zlehčenou, na „měděné plíšky naprosto neužitečné a téměř zrna žádného stříbra v sobě, ale toliko jakous pěnu neb poštrejchování stříbrné zevnitř na sobě mající."*)

Nešťastná smlouva Wittská, původně ku zlepšení důchodů císařských uzavřená s podmínkou, že nájemníci cenu stříbra čtyřikráte zvýší a že bude pohodlím pánům císaři oddaným při kupování statků skonfiskovaných a opuštěných, stala se zemi osudnou a komoře císařské nanejvýše záhubnou, nebo nevybíjeli nájemci mince v ceně zvýšené čtyřikráte, ale zlehčili ji na desetinu bez povolení a bez vědomí císaře Ferdinanda II.

Záhada tato není posud dosti vysvětlena, ale jisto jest, že teprve Ferdinand III. stíhal dědice podvodných nájemců.**)

Bassevi povýšen na šlechtictví, Michna stal se hrabětem a veřejný náčelník společenstva, Jan de Witte, J. M. C. rada, dostal přídomek z Lilienthalu a dodával k minci stříbro dále, i odebíral měď a stříbro z Kutné Hory ještě r. 1625.***)

Když pro špatnou minci udály se v Němcích mnohé bouřlivé, ano i krvavé výstupy, počali rozličtí panovníci záležitosti této věnovati příslušnou pozornosť, starajíce se jmenovitě, aby minci byla jistá cena vyměřena, což pak i v Čechách se stalo. V Čechách nařízeno roku 1622, aby dukát nebyl dráže ani vydán ani brán leč po 6 zl. a 45 kr., tolar po 4 zl. a 30 kr., staré groše po 2 krejcařích a to toliko do sv. Jiří nejprv příštího; potom pak aby neplatila žádná jiná mince nic, kromě s rázem císařským, jak v Čechách, tak i na Moravě a v Rakousích. S penězi, které by se ven vyvážely, byl každý povinen opovídati se na clech hraničných.†) Zatím drahota, téměř po celém křesťanstvu panující, rozmáhala se i v zemích Ferdinandových tou měrou, že císař vydal v Rakousích i v jiných zemích roku 1623 mandát nový, jímž zapovídal vůbec přísně pod ztracením hrdla, aby nikdo více mince zlaté a stříbrné ani nevydával ani nepřijal výše, nežli jakž nynější nařízení jeho vyměřuje, jmenovitě: dukát za 6 zl. 45 kr., korunu za 5 zl. 40 kr., rýnský zlatý za 4 zl. 3 kr., říšský tolar za 4 zl. 30 kr., šedesátník starý

---

*) V koutimském manuálníku r. 1624 zachovala se ještě různější charakteristika té zlopověstné mince. Pravil ji tvrdě voják, rytmistr Václav Čabelický ze Soutic. Když mu koutimští měšťané tou minci platili, odvece rytmistr: „Musil bych já šelma s . . . . . býti, abych já tu sak . . . . . minci falešnou bral, kterou asi tři osoby nařídily, ten sak . . . . Michna asi sám třetí, který byl prve miláčkem císařským; však sám J. M. C. ji haní, že jest falešná, že ji nepovoloval". List 192. Kulturní obraz českých měst. II. 452.

**) Ant. Gindely: Geschichte des dreissigjährigen Krieges. Leipzig 1882. I. oddíl str. 255. a 256.

***) Psal dne 25. července 1625, že mu způsobena škoda opožděným posláním mědi. Mohl prý prodati dříve cent mědi za 30 zl. rýn. a teď sotva utrží 22 zl. rýn. Slíbili mu posýlati ve čtyrech nedělích 40 centů mědi. Sděloval při tom hutmistrovi Horskému, že mu nestačí téhodně 50 hřiven stříbra ryzího a chtěl si stěžovati výše.

†) Českomoravská kronika, sloupec 97.

za 3 zl. 52 kr. a jinou minci poměrně podle tohoto ustanovení. Při tom nařízena jistá taxa všelikých potravin a píce, jakož i zboží krámského. Ale mandát tento nezjednal nápravy ani polepšení.*)

Po vypršení smlouvy státu tak záhubné rozhodnul císař Ferdinand II. dne 31. března 1623, aby příště mincování ujato bylo státní správou, ačkoli bití lehké mince zastaveno bylo docela teprve cís. nařízením ze dne 2. června 1623;**) zároveň zakázáno kupovati statky skonfiskované za dlouhou minci.***)

Dne 21. dubna 1623 nalezeno při mincovně Horské po nájemcích toto náčiní:

7 holí železných, 3 cány, z jakých dělají dvouzlaté, 10 čtvrtcí soli, 33 centy vinného kamene, 180 kusů vrchních želez na dvouzlaté s vložkou, 44 spodní železa na dvouzlaté, 25 vrchních želez na zlaté, 27 spodních želez na zlaté, 11 kusů svrchních želez na čtvrti, 11 spodních želez k týmž, 66 svrchních želez na tříkrejcary, 51 spodních želez na tytéž; 2 soudky spodních a vrchních želez na tříkrejcarové groše, dílem nové a též dílem upotřebené, 36 svrchních želez na dvouzlaté neupotřebené na rok 1622, 4 železa spodní na zlaté, 1 kus svrchní na zlaté, 2 nová železa spodní na čtvrtníky, 40 želez svrchních na dvouzlaté zaslal úředník mince do Prahy, 10 kusů každý po 1 zl. 10 kr., z nichž zhotoveny kolky, 3 páry nových rukavic, 210 kusů nových kelímků; nenalezeno však dle inven-

*) Jan Beckovský v „Poselkyni starých příběhů českých“ II. díl, vydání Dra. Ant. Rezka ve 2. svazku str. 387. líčí dobu tuto takto k r. 1623: „Velká drahota v Čechách nastala, proto že mince, která málo dobroty v sobě měla, velmi zvejsena byla a dlauhá mince slaula; neboť tehdáž platil tuplšedesátník dva rejnské 30 krejcarů, jednoduchej platil 1 rejn. 15 kr., jeden groš platil 48 kr., druhý groš platil 24 kr., třetí groš platil 15 kr., čtvrtý groš platil 3 kr., dukát platil 20 rejn., rejnský zlatý platil 11 rejn., tolar platil 10 rejnských. Jak pak draze všecky věci se prodávaly, a dle již jmenované mince se kupovaly, některé zde dotýkám, totiž: Strych žita platil 30 kop, strych ječmena 31 kop. strych ovsa 9 kop, vepř platil 90 kop, bečka vína platila 700 kop, sáh dříví platil 2 kopy, kráva 200 kop, skopec 21 kop, centnýř loje platil 100 kop, sud piva 30 kop, kůže hovězí platila 50 kop, pár bot platil 18 kop, ovce platila 6 kop, kámen vlny 52 kopy, skopová kůže 3 kopy, kožich velký 15 kop, plíšek 9 kop, plátna tlustýho loket 1 kopu, tele od krávy 22 kopy, tisíc šindele platil 6 kop, pár volů 500 kop, žejdlík vína 15 grošů, žejdlík piva 6 kr. atd.“

Dačický I. 296. naříká: „Drahot převelikých ve všech věcech vždy dále přibejvalo (v srpnu 1623). Pšenice po 15, 16, žito po 8, 9, 10, volové, krávy po stu a vejšeji kopách míš. kupováno a penězi vyvažováno býti musilo. Vína žejdlík jeden za 9, 10 grošů bíl., piva též převelmi drahá, soli bečka jedna přes 30 kop míš. — Dukátové zlatí po 15, 16 kopách míš., staří stříbrní tolarové po 8, 10 rejn. platili, avšak zřídka se nacházeli; nových, na větším díle měděných tolarů a grošů hojně vuobec bylo.“ — „Později bylo ještě dráže; chudí ku Pánu Bohu úpěli, nemohouce si za měděné, stříbrem ulícené peníze nic koupiti. Ku konci roku 1623 prodávali korec čili strych žita až za 24 kop grošů míš., ječmene za 18 kop, ovsa za 8 kop. Slepičí vejce stálo 6 krejcarův, libra ořechů vlašských za 1½ kopy míš. Za boty hovězí placeno až 16 kop, za střevíce nebo podšití 4, 5 kop. Sáh dřev k palivu na trhu za 6, 7 kop míš.“ (Dačický II. 236.)

**) Účtování s cís. komorou provedeno dne 15. května, načež dostal Wittský spolek vysvědčení, že smlouvě dosti učinil a že slíbených 6 milionů úplně zaplatil (v archivu c. kr. dvorské komory ve Vídni).

***) Dlouhou minci se proto nazýval peníz lehký, ponděvadž (dle Voigta) dlouho vypláceti se jí musilo, když za ni chtěli dobrý tolar neb dukát vyměniti.

táře 1 stolice v mincovně, 4 železné lžíce ve veliké komoře, 1 veliké kladivo, 70 pokliček na tygle, 70 podložek, 14 dřevěných necek, žádné lisy a 18 kladiv malých a velkých v preghausu.

K témuž přiložen inventář nářiní, jež v preghausu mincíři stále potřebují, totiž 1 veliké váhy, na nichž pregíři váží bílé pláty, se dvěma mosaznými mískami, 1 malé váhy s měděnými miskami, 1 kus závaží na 100 hřiven, 2 závaží po 8 hř., 2 závaží po 4 hř., 1 závaží k nasazení po 4 hř., dále 36 kladiv velikých k ražbě zlatých a dvouzlatých, 109 malých kladiv k ražbě drobných, 2 brusy, železný máz, 2 železné prorážky (Durchschlag), 4 staré truhly, v těch železa i kladiva s železnými zámky, 1 stará pila na dřevo, 57 spodních želez na dvouzlaté, jednoduché zlaté a osmačtyřicítníky, 67 svrchních želez na tytéž, 32 pytle na peníze pro pregíře.

Navštívme mincovnu na Vlaském dvoře v Hoře! Pokoje královské z časů Václava IV. a Vladislava II. nad pregovnou zůstávaly opuštěny, až léta 1603 mincmistr David Enderle dal sobě na Vlaském dvoře nad pregovnou spraviti byt, kde obýval s ženou a dětmi jako dědičný pán (Dačický). V přízemí ve sklípkách s okny zamřížovanými na levo z průjezdu jdouc, pracovali pregíři. Za malou uličkou dále k jihu stála šmitna, původně jen přízemní, na které zbudovány sedlové krovy s 17 žlaby, jež sneseny na konci 17. století a stavení obtíženo bylo prvým poschodím s laboratoriem, že nyní všecko rozpukáno. Za šmitnou byla prengada s pecemi, kde kysíři lili pruty čili cány. Vedle do zahrady byl byt mincmistrův. K severozápadu za pěkným loubím vystavěna velká síň raithauzu, kde v sobotu účty skládány horními úředníky, každého čtvrtku ruda dolová kupována, i kde vyhlášky lidu dělnému oznamovány. Vedle v malém sklepení býval naposledy horní archiv bídně chován a pod tím byly komory na nástroje, kolky atd. Ve Vladislavské části nejlépe zachovala se kaple sv. Václava i sv. Ladislava r. 1497 vysvěcená Gabrielem, biskupem Poznaňským. Přes pavlač přijdeme teď k bývalému bytu královskému, kde vydal Václav IV. r. 1409 pověstný dekret Kutnohorský a kde zvolen na velkém pokoji před preghausem dne 27. května 1471 Vladislav II. králem Českým. Že často trpělo stavení toto ohněm, máme svědectví v kronice Dačických; tak „r. 1585 shořely krovy velké starodávné na Vlaském dvoře na té straně proti domu Vodolínských při Rybném trhu.“ Potom stavení toto sníženo o patro a Enderle si tu byt zřídil.

„V pátek den pam. sv. Erazma 3. měs. Junii 1622 ... hrom udeřil na Vlaský dvůr, od čehož shořely krovy nad rejtuňkem.“ V pátek tu sedávali ouřednící horní a mincovní, zvláště hofmistr a urburéři, kteří zde kverky a dělný lid soudívali a dle Dačického též bohatli.

O stavu finančním v mincovně Horské r. 1622 nabýváme zcela určitých zpráv z účtů mincovních obchodů z toho roku zachovaných.

Dne 16. dubna 1622 zúčtován obnos pokladny a přenesen na nový účet summou 12.477 kop 21 gr. 2 peníze, za stříbro pak utrženo od společenstva 35.144 kopy 28 gr. 2 pen., průbných grošů zbývalo za 32 kopy 50 gr. 6 pen., za měď 150 kop, celkem i s jinými příjmy 50.051 kopa 34 gr. 2 denáry.

Výloh bylo: za kutání v dolech 1322 kopy 12 gr. 1 d., za koupené rudy stříbrné 1440 kop 3 gr., za stříbro 5484 kopy 29 gr., za oves pro obchod a dolové koně 1408 kop 40 gr., za polské olovo ku shánění stříbra 1421 kopa 17 gr., za porážení a štípání dříví 1177 kop 4 gr., sem se kladou též dluhy věřitelům obnosem 98.299 kop 32 gr. 4 d.

Celkem výloh 120.924 kopy 58 gr. ½ den. Odečte-li se od příjmu, zbude dluh 70.873 kopy 24 gr. ½ den., avšak v minci nalezá se na hotovosti 27.714 kop 48 gr. 5½ den.

Z dluhů mělo se platiti radům komory české 58.327 kop 18 gr. 2½ den., za panství Trutnovské 1250 kop, za panství Malešovské 1050 kop, Maršendorfským dřevařům 1417 kop, šepmistru a radě kr. hor. města Hor Kutných 10.355 kop 59 gr. 5½ den., Pavlu Hrabani z Přerubenic na Pečkách 1640 kop 47 gr., Jiřímu Foldtovi za Ratibořický dolový obchod 10.598 kop 56 gr., zadrženého platu úředníkům a služebníkům 478 kop 2 gr., Hanibalovi z Waldštýnu, býv. nejvyš. mincmistru, 7198 kop 22 gr. 3 den., Kašparu Nüsovi, Trutnovskému lesmistru, 335 kop 47 gr., Vilému Hübmerovi, býv. lesmistru, 703 kopy 34 gr. 2 den. a j. menší obnosy, celkem dluhů 98.588 kop 12 gr. 6 den. českých. Na dluzích měl mincovní úřad k dobrému 15.471 kopu 33 gr., nejvíce u mincmistra Šeb. Hölzle 188 kop 25 gr. a mydláře Jak. Svatojanského 280 kop.

Po rozkazu císařském ze dne 1. srpna 1623 vráceno se v Čechách a na Moravě k ražení starých dobrých tolarů z hřivny čisté, totiž 9¾ kusu jakosti 14 lotů a 1 kventle, však platil každý v obchodu 8 zl. a dukátové zlatí po 13 i 14 kopách míš. Tyto mince hlavně bity pro vojsko císařské, ježto v jiných zemích lehkou minci bráti nechtěli.

Největší potíž byla však se zlehčenou mincí! Tu po radě zvláštní komise prohlášena patentem ze dne 14. prosince tak zvaná „Münz-Calada“ čili úpadek, kterým dvouzlatníky čili tolary a 2½zlatníky bez rozdílu sníženy na 20 dobrých krejcarů, zlatníky čili 75krejcary na 10 kr., 48krejcary na 6 kr., 24krejcary na 3 kr., 12krejcary na 1½ kr. čili 6 vídeňských a groše neb 3 kr. o sobě na 1½ vídeňského! Bylo tedy při každém kusu 86¾% ztráty.*)

Dle pramenů listinných vrátili se v Hoře Kutné již 22. dubna 1623 k ražbě dobrých mincí a na tolarech nevybíjeno již poprsí císařského, ale postava královská celá. Od 22. dubna 1623 do 13. ledna 1624 vybito zde 78.529½ dvouzlatníků čili tuplšedesátníků po 2½ zl. rýn. činí 196.323 zl. 45 kr.; pak 36.160½ tolaru po 8 zl. rýn. činilo 289.281 zl., potom 174.874 říšské tolary po 8 zl. 45 kr. činilo 153.013 zl. 26 kr., koncčně 77.666½ říš. tolaru po 9 zl. 30 kr. činilo 737.827 zl. 22 kr. 3 den.; tudíž tolarů 131.314 kusů. Dobromady ceniły se tyto vybité peníze v dlouhé minci za 1,376.448 zl. r. 33½ kr. Z toho vyplaceno 1,193.940 zl. 10 kr. 3 den. a zbylo v pokladně 182.508 zl. rýn. 23 kr.

*) Při osudném finančním patentu r. 1811 snížena hodnota peněz na 20%, tedy ztráta obnášela 80%. — Dlouhé dvanáctníky jsou z těchto mincí nejvzácnější. Vyobrazený darován p. řed. Ed. Haislem Museu král. Čes.

Přechod od mince dlouhé ku nezlehčené vyvolal mnohé bouřky a drahotu potravin. Nařídil totiž místodržící Karel knížc z Liechtensteina patentem ze dne 23. prosince 1623, aby Čechové podle stavův a obyvatelův v Rakousích minci v tom způsobu a v té ceně brali a vydávali, v jakém se tam vydává a přijímá. K témuž nebyla však přičiněna taxa potravin a měšťané i sedláci zvyšovali své výrobky a plodiny, oč peníze klesly, což bylo příčinou drahoty neslýchané. V Praze lidé až do třetího dne za peníze ani chleba ani masa dostati nemohli.

O minci české ustanoveno, že v ceně výše dotčené obíhati má jen do tří měsíců od vydání patentu; po vyjití těch tří měsíců měla pozbyti platnosti a přijímali ji jen v královské mincovně a jisté nařízené osoby.

Ve všech mincovnách měl se skládati desátek z ražby za každou zmincovanou hřivnu pagamentu a odváděti ji dvorské válečné kase. Za tím účelem měly se tolary říšské vydávati při výměně stranám v devíti zlatých 30 kr., tak aby plynulo k užitku císaři z každé vídeňské hřivny fejnu jeden tolar. Za pagamenty méně než pětilotové bylo placeno $7\frac{1}{4}$ říš. tolaru a za pagamenty obsahující 5—$14\frac{1}{2}$ lotu stříbra bývalo dříve placeno $7\frac{1}{2}$ tolaru, od 1. října 1623 však 8 tolarů. Aby více pagamentu ze Saska a z Bavorska se scházelo, mělo se zaň platiti odtud $8\frac{1}{4}$ tolaru za hřivnu fejnu, poněvadž při tom se získá zmincováním přece více než tolar na Pražské hřivně. Tavené stříbro kupováno po $8\frac{1}{4}$ tolaru a také z téhož zmincovaného mělo se odváděti tolar desátku (Münzschlag) z každé vídeňské hřivny a ostatní užitky náležitě sůčtovati.*)

Rokem 1624 stala se důležitá změna v českém mincovnictví; neboť odtud položena za základ vídeňská hřivna 280·0064 gr těžká, kdežto česká rovnala se jen 253·24 gr. Vídeňská se má ku kolínské jako 6 : 5.

Nové tolary byly zase bývalé jakosti 14lotové a 4 gr., $9\frac{3}{4}$ z hřivny a platily 90 kr.

Jak při předělávání mince účtovali, patrno ze zachovaných listin. Dne 26. listopadu 1623 dostali 138.000 kusů dvouzlatníků a zlatníků váhy 13.523 hřivny a 6 lotů, jakosti 5 lotů a 2 penízků, což hutmistr slil na 4331 hřivnu 14 lotů 1 kv. a 4 penízky fejnu, při čemž odečteno povoleného schodku 1 hřivny ze 100 hř., tak že zbylo 4288 hřiven 9 lotů 1 kv. 1 pen. Hřivnu po $9\frac{3}{4}$ tolaru počítaje činí $41.813\frac{1}{2}$ tolaru. Za měď ve dvouzlatých vahou 31 centů 110 liber po odpočítání povolené šestiny schodku, počítaje cent za 21 tolarů, činí $670\frac{1}{4}$ tolaru, tedy se stříbrem $42.483\frac{3}{4}$ tolaru. Z toho minckoštu a za přepalování za 6 hřiven fejnu zmincovaných 1 tolar, tedy $714\frac{3}{4}$. Dále povoleno z hřivny čisté $4\frac{1}{2}$ libry ztráty olova, jest ztráty 162 centy 50 lib., každý cent po 120 librách, počítaje za $5\frac{1}{4}$ tolaru, tedy $852\frac{5}{8}$ tolaru, pročež zbylo odčítaje též výlohy za ražbu $40.916\frac{3}{8}$ tolaru. Z toho zbylo pro směnu 3000 tolarů a 30.761 tol. posláno na pětkráte české komoře. Hutmistrovi zůstali dlužni (počítaje ze 100 hřiven 20 rýnských hutních výloh) 866 rýn. 24 kr. čili 91 tolarů 114 kr., takže zbylo ještě $10.124\frac{1}{8}$ tolaru.

*) Výnos Karla z Liechtensteina, podepsaný též Vilémem Slavatou a Jar. z Martinic, pak radou komory čes. A. Bunzlem. Horní archiv č. 6324.

Patentem ze dne 28. prosince 1623 a zase jiným ze dne 21. července 1624 snížen dobrý říšský tolar před tím za 10 rýnských zl. braný na 90 grošů, dukát vydávaný prve po 20 zl. rýn. na 2 kopy a rýnský zlatý z 11 zl. rýn. snížen na 100 grošův.*) Filipstolar za 100 kr., rejnský zlatý za 80 kr., tolar říšský s cifrou 72 znamenaný za 94 kr., stříbrná koruna za 100 kr., drobnější mince pak také podle rozvržení té ceny tolarové.**) Ti té lehké české mince užili, kteříž ní, když tak draho a vysoce procházela a brána byla, dluhy své splatili, anebo statků sobě za ni nakoupili; kteříž ji pak nabyli a zachovali, ke škodám přicházeli, skrze což hadruňky a nevole vznikly o dluhy, pro nečasné jedni druhým neplacení (sic), skrze což — jakž rozprávěno — zaufale se včšeti chtěli někteří. Tak sobě satan také nahání.***)

Stoupání ceny tolarové nejlépe doličují účty rozličného vydání při handli mincovním na Horách Kutnách†) za léta 1622 až 1625. Tam pokládá se dne 9. září 1623 tolar za 8 zl. rýn., dne 14. října 1623 již 8 zl. r. 45 kr. a tak až do 13. ledna 1624; dne 20. ledna 1624 pokládá se tolar za 90 krejcarů a tak po celý rok 1625.

Na průby zanecháváno r. 1622 v minci $^3/_4$ tolaru a třem průběřům dávány $2^1/_4$ kusu tolaru, potom stále skrovněji, až r. 1623 jen $^1/_4$ a $^3/_4$ kusu, groše dostal každý prubéř dva a krejcarů 8—12.

Jak chatrné bylo zrno lehké mince, posouditi lze také z těchto příkladů: Dne 6. října 1623 učiněna zkouška na dvouzlatnících přivezených z komory České z Prahy Eliseem Šrempfem, a tu z 8000 dvouzlatníků váhy Horské 1765 hřiven 10 lotů vytěženo zrna 565 hř. 8 lotů, aneb od téhož z přivezených 16. října 31.947 dvouzlatníků váhy 3131 hř. obsahovalo 1003 hř., aneb 21. října z 15.000 váhy 1467 hřiven obsahovaly zrna 470 hř., na to z 27. října 1623 z 20.000 dvouzlatníků váhy 1954 hř. bylo zrna 626 hřiven.††) Pak r. 1624 po dvakráte 21.000 dvouzlatníků váhy 2084 hřivny obsahovalo zrna 667 hř. a olova 22 hřivny. Posledně 7. srpna 1624 přijato 1617 hřiven dvouzlatníků, jež obsahovaly zrna 518 hř. 2 loty, pak pagamentu 1847 hř. a *třikrejcarných grošů* u váze 118 hř. 10 lotů, pak zagrovaného olova 19 hř.†††)

Stahovány totiž také staré groše, jichž dodáno 13. července 1624 za 790 hř. 2 loty zrna 121 hř. 15 lotů 3 kv.

Od 6. října 1623 do 4. března 1624 přemincováno z Pražské mince dodaných dvouzlatníků 45.293 hřivny 3 loty, v nichž bylo zrna za 14.513 hř. 12 lotů, pak z domácí Horské mince za 6387 hřiven, zrna 2045 hř. 15 lotů a zmincováno

---

*) Jan Beckovský: Poselkyně starých příběhů českých, II. díl, 2. svazek, str. 399. Místo grošů má tam býti patrně „krejcarů".

**) Dačický-Rezek, II., str. 239. Skála, V., 281.

***) Dačický-Rezek, II., 241.

†) Archiv horní. Čís. 31—71 vytříděno za čas od prosince 1622 až do září 1623. Pro zajímavost uvádíme těchodní účet odtud dále.

††) Z hřivny fejnu vybíjeli tedy 31·3 až 31·9 dvouzlatníků čili tolarů.

†††) Zagrované čili zrněné obsahovalo podíl stříbra a přeháněno z něho ve zvláštních zagrovnách.

dolového stříbra Horského a Ratibořského 5224 hřivny 11 lotů ryzího kovu, pak ze stříbra váhy 1861 hř. 9 lotů Janu de Witte náležejícího a z jiného od žida Israele Saula z Prahy za 468 hř. zrna.

Dle Dačického z Heslova procházel dukát za bouřky za 10 rýnských a před léty 105 kr. platil, ten brán léta 1624 za 140 kr., zlatý rýnský za 104 kr., rosenabl*) za 304 kr., šifnobl za 270, engelot za 204 kr., dukát s křížem za 130 kr., španělská a francouzská koruna za 124 kr. a vlaská koruna za 120 kr.

Výměna lehké, dlouhé mince za novou prodloužena do konce r. 1625.**)

V pohnuté době této a již dříve nebylo pořádku vždy dbáno při účtech mincovních a horních, pročež přísně nastupovala komora Česká dne 14. května 1624 na nejvyššího mincmejstra Viléma z Vřesovic, by úředníkům nařídil účty zaslati, a pokud se týče propuštěných úředníků, aby je ku složení účtů i s náležitými registry a povolením vydání i příjmů náležitě vydali a rodiny zesnulých aby k tomu přivedeny byly.***) Tak nesloženo účtů z horního a hutního hospodářství od 30. března 1614 do konce roku 1622, tedy za 8 roků a 9 měsíců. Peníze hotové nesúčtovány s komorou Českou od r. 1614 do r. 1622, tedy za 9 let a nedostatky jsou omluveny jen k r. 1605.

Účty úřadu mincovního jsou položeny jen do r. 1613 a přijaty jen do roku 1610; rovněž není omluv z výtek od r. 1606 do 1610.

Také nebyly zaslány již za dlouhou dobu týdenní partikuláře německé a české. Těmito vykazováno, kolik černého odváženo, kolik bílých plátů vyčteno na tolary, české groše, krejcary, trojníky a vídeňské, z čehož pak vybity mince.

Tak léta 1626 účtováno ke 20. prosinci, že ze 26 hřiven 9 lotů a 3 kv. bílých plátů sděláno peněz — 96 kop čes. 6 gr. $^1/_2$ denáru.

Správa mincovny Horské byla velmi drahá. Z příjmu právě dotčeného téhodne vydáno úředníku mince Šeb. Hölzlovi 1 kopa 30 gr., písařům Janu Prunsovi a Janu Glogerovi po 45 gr., gvardajnu Sam. Kavkovi 45 gr., písaři mincířskému 45 gr., poslu mincířskému 30 gr., vrátnému 10 gr., ponocnému na dvoře 6 gr., ženě pregířské 6 gr., tovaryšům do kyzí (kde lili cány) 30 gr., vodákovi od vod nošení 10 gr., na šmitny dělníkům 7 kop; pregířům od čes. grošů od 20 hřiven po 3 kr. — 25 gr. 5 denárů, od krejcarů od 2 hřiven po 10 den. — 2 gr. 6 den., od trojníků za $1^1/_2$ hř. — 3 gr., od vídeňských od 14 lotů po 4 den. za hřivnu 1 gr. 4 den., od tolarů od $1^1/_2$ hř. po $6^1/_2$ kr. hřivna — 3 gr. 2 den. Z lásky pregířům přidáno 24 gr. 4 den., celkem 1 kopa gr. č. Více vydáno „starého panství" čtyřem osobám po 1 kopě a Václ. Labuškovi od chování černého 1 kopa. Bylo celkem výloh 19 kop 8 gr., což odpočítáno od vyčtených 96 kop 6 gr. a $^1/_2$ den. dalo užitku 76 kop 58 gr. $^1/_2$ den. Z toho rozděleno na 51 lůn po 1 kopě, pročež na hotově zůstalo 25 kop 58 gr. $^1/_2$ den. čes.

Císařským mandátem ze dne 17. prosince 1629 opět vyhlášeno, že mají býti

*) Rosenabl, šifnobl s obrazem lodi a engelot s obrazem anjela byly mince anglické. Dačický, II., 240.

**) Mandát místodržitele Karla kníž. z Liechtensteina ze dne 24. ledna 1625 otištěn dále.

***) Horní archiv č. 6223.

brány jen domácí české groše tříkrejcarné, zakázána pak mince stavovská i Fridrichova; cizí mince vnesená do země bráti se měla jen do dvou měsíců pořád zběhlých, pak ale jen v mincovnách dle zrna přijímána bude. Rovněž zapovězeno minci ze země vynášeti aneb pokoutně pagamenty stříbrné a zlaté taviti, k čemuž vrchnosti přísně měly přihlížeti. Mandát onen uvádíme dále.

Lehká mince chvatně přemincována. Jen v Hoře Kutné staženo stříbra 59.437 hřiven 23 loty, a tamtéž od 22. dubna 1623 do 13. června 1624 dvouzlatých a říšských tolarů za 1,376.448 zl. 33½ kr. přemincováno.*)

Nové tolary srovnávaly se v zrně s tolary Ferdinanda I. i Rudolfa II., byly jakosti 14 lotů 4 grénů, 9¾ kusu šlo jich na hřivnu fejnu a platily 90 krejcarů.

Groše, krejcary, půlkrejcary, halíře a vídeňské vybíjeny od r. 1624. Jen toho roku zmincováno 35.367 hřiven 5 lotů dodaného stříbra, a to

v tolary, půltolary a čtvrtníky	za	391.985 zl.	37 kr.
v tříkrejcary čili groše	„	43.486 „	27 „
v krejcary (po 6 penězích či denárech) . . .	„	78.461 „	44 „
v půlkrejcary	„	3.474 „	41 „
ve vídeňské	„	1.433 „	19 „

Mincíři a pregéři dostávali od hřivny zmincovaných tolarů 6 kr., od hřivny grošů 8 kr., od hřivny krejcarů 10 kr. a od hřivny trojníků aneb vídeňských 12 kr. Nejvíce vybíjeno tolarů; tak za rok 1624 učiněno 41 slitků na tolary z 23.976 hřiven stříbra; pak 23 slitků na krejcary z 14.799½ hřivny, 11 slitků na groše (v červnu a od srpna do prosince) z 3924½ hřivny, trojníky vybíjeny jen 20. ledna z 541 hřiven a 15. června ze 417 hř. Vídeňské raženy jen 27. ledna ze 416 hř. a 7. prosince ze 108 hřiven stříbra. Celkem tudíž zmincováno za r. 1624 ze 44.182 hř. peněz v ceně asi 662.000 zl. rýn. dle tolarů počítaje; dle účtů však za 537.117 zl. r. Tigle k rozpouštění verkovního stříbra dodával Leopold Graimaister a vozil je z Horního Celu (Obern-Zell, odkud posud kelímky k hutím se vozívají). Byly na 400, 200, 150, 40 a 15 hřiven, dle velikosti po 62, 45, 30, 9 a 7 krejcarech. K pálení stříbra potřebováno popele, korec po 4—12 kr., k luhování peněz kupovali vitrolin a vinštýř (skalici a vinný kámen). Davidovi, soustružníku, od tří párů rukovětí ke třem střelám, do nichž cány na drobnou minci lejí, dáno 12 kr. Na přípravy k lití cánů na drobnou minci kupován barchan, loket za 28 kr. neb štuka za 28 zl. 30 kr.

Kolky na Hory Kutné řezal též Jan Konrád Greutter (Krejtar) a to r. 1623 od 1. dubna do 30. září dodal 80 železa na tolary a jinou minci po 1 zl. rýn. 10 kr. kus, což činí 331 rýn. 20 kr. Pak r. 1624 za kvartál Reminiscere zhotovil 86 kolků na tolary po 1 zl., 90 kusů na groše, po 30 kr. kus, a 680 kusů na drobnou minci po 20 kr. kus. Celkem dostal 150 zl. r. a 207 zl. 40 kr.

*) Jen Albrecht z Waldštýna poslal dne 12. května 1624 podruhé 12.000 kop ve zlatnících, dvouzlatnících, osmačtyřicítnících a čtyřiadvacetnících, aby mu byly přemincovány. Archiv horní č. 6364. Pro nové mince poslal si vlastní confoi vojenskou. Archiv hor. 6360.

zůstali mu dlužni. Za kvartál Trinitatis dodal 65 kusů na tolary po 1 zl., též na groše 92 kusy po 30 kr., na krejcary a půlkrejcary 261 kus po 20 kr., činilo celkem 198 zl. rýn., na což dostal jen 9 zl. r. Týž řezal v kvartálu Crucis 46 kolků na tolary, 12 kolků na početní groše činí po 1 zl. r. — 58 zl. r., pak 21 kolek na české groše po 30 kr. kus a 182 kolky na krejcary po 20 kr. kus; zaplaceno za kolky 129 zl. r. 10 kr. Za kvartál Luciae 1624 obdržel 81 zl. r. za 19 kolků na tolary, 38 na čes. groše a 129 na krejcary a půlkrejcary.

Kolky ryty do měkkého železa, a než vzaty k bití peněz, zoceloval je zámečník Šeb. Hospa, kterému dne 6. ledna 1624 zaplaceno za 40 spodků a 100 svršků na krejcary, za 40 spodků na trojníky, za 22 spodků na vídeňské, za 30 svršků na drobnou minci, za 3 spodky a 6 svršků na početní groše, vše po 24 kr., jen 6 spodků na tolary po 52 kr. 3 den., celkem dostal 101 zl. 39 kr. Za nové železo svrchní na tolary dostal Jan Šmid 37 kr. 2 d.

Poněvadž doly těžila obec Horská, dodáváno rudné stříbro do mince hlavně šepmistry Horskými, z něhož vypláceti jim bylo desátek ve prospěch komory císařské. Kromě toho dodávaly hory v Ratibořicích podíl stříbra, který pravidelně sazen zároveň s Horským, že byl tavitelnější. Menší část skupována v pagamentech od Mojžíše Berana, Jana Prunse a jiných dodavatelů. Léta 1629 zmincováno 3024 hř. fejnu, a z toho bylo 1622 hř. z Hory, 224 z Ratibořic a 942 z pagamentů.

Toho času nebyly ještě doly Horské úplně spuštěné, neboť jen r. 1626 poskytly stříbra za 18.779 kop 7 gr. čes., a mědi za 3680 kop. Polského olova, k snažšímu tavení zvláště rud Ratibořických koupeno t. r. za 2580 kop gr. č.

Obec dostávala na kutání na Kaňku pomoci (cupusu) 2389 kop gr. č., pak sbírky z živností, z vinného kamene, z podruhů a z vlny.

Rozličtí nákladníci kutali v Turkaňku, v couku Kralickém, v Rejzím, Grejfském a Hloušeckém, v couku Kuklickém, pak též na Kaňku a v štole Maří Magdalenské a dostávali malou pomoc od obce. Kasa obecní handle horního na Horách Kutných vykazovala r. 1626 příjmů hotových peněz 31.485 kop a vydání 31.451 kopu gr. č.

Dle knihy o sazení stříbra z r. 1630 a 1631 v archivu kr. horního města Hor Kutných (oddělení horní) vybito r. 1624 z 11.748 hřiven 11 lotů fejnu 102.178½ tolaru (od 1. ledna do 27. dubna), pak do konce roku z 13.105 hř. 9 lotů 114.016¾ tolaru, pak z 30.891 hř. 1 lotu vybito grošů za 391.986 zl. rýn. 22½ kr.; ze 17.223 hř. 2 kv. krejcarů za 78.461 zl. 44 kr., z 946 hř. 3 lotů trojníků čili půlkrejcarů za 3474 zl. 41½ kr. a z 516 hř. 2 lotů vídeňských za 1433 zl. 19 kr.

Roku 1625 a 1626 účtováno pohromadě, že vybito z 6342 praž. hřiven 15 lotů za 55.206 zl. tolarů, potom r. 1626 již účtováno z 1890 vídeňských hřiven tolarů za 18.321 zl., celkem za 110.093 zl. rýn. 52½ kr. Grošů z 2733 pražské hřivny 13 lotů za 20.162 zl. 27 kr. a pak z 3164 vídeň. hřiven 15 l. za 25.680 zl. 39 kr. a potom zase celkem za 56.436 zl. 12 kr. Krejcarů 19.705 kusů za 9046 zl. 13 kr., půlkrejcarů z 68 hřiven 12 lotů za 398 zl. 49 kr., a vídeňských ze 54 hř. 12 lotů za 1152 zl. rýn. Léta 1627 zmincováno tolarů

z 3323 hřiven 2½ lotů 32.243½ kusu v ceně 48.365 zl. r. 15 kr., tříkrejcarů z 3555 hř. 6½ l. za 28.896 zl. 6½ kr., krejcarů z 805 hř. 13 l. za 4067 zl. 25 kr., půlkrejcarů jednou za rok z 55 hř. 6 lotů za 229 zl. 35½ kr. a vídeňských z 54 hř. 13 lotů za 161 zl. 26 kr.

Léta 1628 tolarů z 2776 hř. 13 lotů 26.968¾ kusu za 40.453 zl. 7½ kr., grošů z 3107 hřiven 3 l. 2 kv. za 25.103 zl. 48 kr. a krejcarů z 168 hř. 4 l. za 823 zl. rýn. 25 kr.

Léta 1629 z 2294 hř. 10 l. tolarů 22.294¾ (v tom 2794 půltolary a 1950 čtvrttolarů) za 33.442 zl. 7½ kr., grošů z 1897 hř. 1 lotu za 15.350 zl. 42½ kr., půlkrejcarů ze 192 hř. 8 lotů za 771 zl. 21 kr.,*) vídeňských z 49 hř. 8 lotů za 148 zl. 18 kr.,**) tedy celkem za 49.712 zl. 28½ kr., jak se dále v úhrnném výkazu uvádí.

Vídeňské vlastně byly mincí rakouskou a platily čtyry jeden krejcar. Vybíjeny potom co rok, zejména před Vánocemi, jakož i trojníky.

Takové výkazy podrobné jsou pro numismaty velmi ceněny, poněvadž i z největších sbírek nelze sestaviti podrobný seznam všech vybitých druhů mince, jak jsme se také o to pokusili.

Hlavní účet mincovny z r. 1631 vykazuje přijatého stříbra z hutí cís. 1578 hř., desátku 167 hř. 5 lotů zaplacených od šepmistrů a kverků, s pagamentem po 10 tolarech za hřivnu placeným přijato v minci 2912 hř. 6 lotů stříbra. Vybito z něho po sedmnáctkráte 20.139½ tolaru půltolarů a čtvrtníků v ceně 30.208 zl. 57½ kr.; grošů patnáctkráte za 17.282 zl. r. 54 kr., půlkrejcary vybíjeny jen 12. dubna v obnosu 280 zl. 19 kr. Vídeňských vyraženo 2. srpna za 96 zl. 24 kr. Všech mincí vydáno za 47.868 zl. 26 kr. 3 den.***) Léta 1632 dodáno dolového stříbra z hutí cís. 1092 hř., desátku 106 hř. 6 lotů 3 kv., celkem s pagamentem 1830 hř. 2 loty. Pokladní hotovost 1057 zl. 17 kr. Vybito po desetkráte 13.640½ tolaru, půltolarů a čtvrtníků. Další listy ztraceny.†) Dle téhož bral úředník mince Šeb. Hölzl roční služby 350 zl. 8 kr., gvardajn Sam. Kavka 121 zl. 20 kr. a Jan Pruns, písař, 2 kopy mís. téhodně čili 121 zl. 20 kr. ročně.

Při placení starých dluhů bývaly zmatky, protože mnohé změny v penězích dávaly věřitelům příležitosť, aby se domlouvali, žádajíce minci v hodnotě dle starých zápisů, a dlužníci zase hleděli svého prospěchu.

Za tím účelem vydal císař Ferdinand II. ve Vídni dne 26. dubna léta 1625 řád, kterým oznamoval vrchnostem, úřadům a soudům v král. Českém i zemích přivtělených, jak by se spravovati měli.††) Tištěný řád nese se k místodržiteli Karlu z Lichtensteina, který se zde nazývá „vysoce urozeným ujcem“.

---

*) Zrna měly 3 loty 3 kv. a 2 peníze v hřivně sazené, z níž vybito 495 půlkrejcarů.

**) V hřivně bylo fejnu 2 loty 3 kv. a 2 pen., i raženo ze sazené hřivny 742½ vídeňských.

***) Horní archiv k r. 1631 čís. 8. staré.

†) Tamtéž z r. 1632 č. 9. staré.

††) Rukopis č. 6717 v archivu horním kr. hor. města Hor Kutných.

Řečeno tam, že dlužník má platiti dotčeným druhem peněz, když tak uvedl výslovně onoho času v dlužním úpisu. Protože mnozí nakoupili si statků za dlouhou minci lacino, a teď by chtěli v téže minci spláceti, nařizuje se, aby dle měny nynější splatili. Kdo splatil (třeba v nehodné minci) a od věřitele obdržel kvitanci, nemá býti nucen k jakési náhradě.

Kdyby dlužník přijal dobrou minci a chtěl nyní mincí nehodnou spláceti, tedy má k žádosti věřitelově splatiti mu dobrými penězi. Však ale, kdyby věřitel peníze v čas úpadku, když věděl, že nehodná mince v obyčejném oběhu jest, vypověděl a takovou výpovědí způsobil, že mince dány do deposice, tedy má přijmouti peníze, jak šly v době výpovědi; kdyby je ale po učiněné výpovědi nechtěl přijmouti, a byly by za tím účelem složeny při úřadu, tedy věřitel povinen jest tyto peníze z deposice vyzdvihnouti a přijmouti.

Smlouvy lichvářské prohlášeny za neplatné, a lichváři mají býti potrestáni. Proti bývalým nájemcům zdvižen proces; neboť vypočítáno, že jediný kníže Karel z Liechtensteina zkrátil státní pokladnu, že hřivnu pražskou samovolně za vídeňskou položil a nájem dlouhou mincí splácel, celkem o 10,747.817 zl. Však proces vlekl se a bez narovnání zanikl za času cís. Leopolda I.

Poněvadž doly Horské nenesly užitku, zůstavil je již král Matyáš r. 1616 stavům českým. Léta 1625 ujalo je kr. horní město Kutná Hora se vším erárním příslušenstvím v hutech, stoupách a staveních od české komory smlouvou na 10 roků zavřenou.*) Císař nechal si nákup stříbra a vybíjení mincí a podrženi bývalí úředníci.

Po Vřesovcovi jmenován místodržícím nejvyššího mincmistra v únoru 1628 Štěpán Beník z Petrkova, který v témž úřadě setrval až do r. 1633.

Mincovna Pražská srostla jest v té době se jménem Beneše Hübmera ze Sonnleuthenu,**) který potvrzen byl r. 1620 od císaře v tomto úřadě, jakož i gvardajn Pražský Lazar Ercker ze Schreckensteinu.***)

V Horské mincovně zdomácněl od dávných let Šebestian Hölzl ze Sternsteinu jako mincmistr.

Rodina jeho přestěhovala se ze Solnohradska do Čech. Pro zásluhy o zvelebení hor u Budějovic obdařil císař Rudolf II. jeho otce Hanuše a bratry jeho Kryštofa, Kašpara a Vlka roku 1583 erbem rytířským s přídomkem ze Sternsteinu.

Nařízením komorním ustanoven Šeb. Hölzl z roku 1602, dne 7. července správcem císařských dolů stříbrných v Kutné Hoře, zejmena na Kaňku a Turkaňku. Po r. 1603 zatímně zastával úřad horního hofmistra a stal se jím r. 1606. Potom r. 1612 složen s úřadu pro nesprávnosti jakési, ale r. 1614 uznán ne-

---

*) Léta 1626 dolovalo se v couku Kralickém, Rejzím, Grejfakém, Hlouseckém a Kuklickém, i prodáno stříbra fejnu do mince J. M. C. za 18.779 kop 7 gr. 6½ pen. čes. a cupusu na pavování Kaňku přijato 2389 kop 53 gr. č., sbírky z živností vynesly 1449 kop a z vinného peníze 2179 kop a z podruhů 30 kop 24 gr. Příjmů bylo 31.485 kop a vydání 31.451 kopa 58 grošů čes.

**) Týž měl r. 1625 roční služby 400 kop a z každé hřivny fejnu stříbra 12 kr; pak jako horní rada 200 kop.

***) Týž měl r. 1625 služného 150 kop dle účtů Pražské mince.

vinným. Teprve léta 1617, dne 17. března jmenován Vilémem z Vřesovic prvním úředníkem mince v Hoře, v kterém úřadě upotřeboval na mincích značky hvězdy v kruhu anebo bez něho. Značka vzata ze znaku Hölzlova, v němž se vidí v 1. a 3. poli horník, držící v pravici pozdvižené hvězdu a v levici rudu; ve 2. a ve 4. poli čtyry lopaty. Z koruny nad helmem vyčnívají dvě křídla orlí a prostřed nich horník s hvězdou a rudou v rukou. (Obr. 17. na tab. XLI.)

Šeb. Hölzl oženil se s Barborou Schopfovou a měl dceru Rebeku, jež pojala dne 23. srpna 1622 podagristu Slezana Hanuše Glogera, a druhou Marjanu, s kterou se oženil téhož roku Karel Schmilauer, syn známého úředníka mince Augustina Schmilauera, rodem Jihlavana, v Horských školách vzdělaného. Karel byl prubířem mince zdejší.

Hölzl zemřel roku 1632 a vdova po něm byla vyzvána dvorskou komorou dne 4. června 1633, aby odevzdala účty po svém manželu, sice že nahraditi musí nedostatek 2408 zl. 41 kr. v pokladně. *)

Na místo Hölzlovo zatímně r. 1633 jmenován Hanuš Pruns, z dávných let jako písař horní v Kutné Hoře činný. Nejvyšším perkmistrem a místodržícím nejv. mincmejstra jmenován cís. Ferdinandem II. z Vídně dne 26. dubna 1633 koncipista král. České dvorské komory Zachariáš Vogelhaupt, **) a přikázáno mu, aby zůstával v Praze při České komoře a řídil tu věci horní. V tomto úřadě zůstával vedle nejvyšš. mincmistra Oldřicha Adama z Lobkovic, který svobod horních měst velmi statečně hájil.

Na pečetích H. Prunse vidí se v poli tři kosmá břevna, z nichž vystupují na pravo tři hvězdy. Dole pod břevnem příčním skříženo kladívko a pemrlice; tudíž právem pokládají se mince s ročníky 1633—1635 znamenané skříženými hornickými kladívky za výrobek mince Kutnohorské za správy Hanuše Prunse. Týž zemřel na počátku roku 1635 a po jeho smrti raženy mince s prázdným okrouhlým štítkem místo znamení. (Autografy jeho v obr. 20. a 21. na tab. XLI.)

Rozkazem komorním z 20. března 1635 nařízeno úředníkům mince, aby navrhli tři způsobilé muže k uprázdněnému úřadu perkmistrovskému a za správce mincmistra. Na základě téhož nařízen zatímně dne 25. dubna 1635 posavadní správce hutí Vavřinec Neumann a pak resolucí císařskou z 13. března 1636 jmenován definitivně a zároveň místodržícím mincmistra i výběrčím akcisu. Úřadoval jen jediný rok 1635—1636 a neměl znaménka na mincích, kde umístěn prázdný štítek (Tab. LIX. obr. 502.).

Jeho gvardajnem byl Jan Vespasian Kouřimský. Na sklonku panování cís. Ferdinanda II. ujal mincmistrovství Daniel Kavka z Tolnštejna, který v tom úřadě i za Ferdinanda III. až k r. 1643 setrval.

Mincování však již ochabovalo následkem nepokojů válečných. Dne 7. ledna 1635 přitáhli do Kutné Hory první Švédové se spojenými Sasy a sužovali město 23 neděl, majíce též Vlaský dvůr obsazený.

---

*) Horní archiv čís. 6915.

**) Horní archiv čís. 6911 písmeno F.

Hospodářství v minci osvětlují nám roční účty, z nichž uvedeme stručně onen z r. 1629. Rudného stříbra z Hory Kutné přijato 1622 víd. hřivny 1 lot 3 kv. 3 den., z čehož odvedeno desátku 152 hř. 15 lotů 1 kv. Z Ratibořických dolů odvedeno 224 hř. 11 lotů 3½ den. Helio Schrempf, služebník při české komoře, odvedl z Pražského zákupu 77 hř. 7 lotů 1 kv. a 1 den. Mědi černé dáno z hutí 4 hř. 7 lotů. Od židů i křesťanů*) sneseno pagamentu jakosti více než 8lotové 799 hř. 2 loty 3 kv. 3½ den. a stříbra 4 až 8lotového 134 hř. 7 lotů 3½ den., ještě horší jakosti 8 hř. 10 lotů 1 kv. 1 den. Celkem tedy stříbra fejnu 3024 hř. 3 den. víd. váhy. Z toho dostali 1% k novému roku úředníci a služebníci komory České 30 hř. 1 lot jako dar novoroční. Od předešlého roku zbylo v pokladně 593 zlaté 23 kr. Nově vyčteno z mincovaných tolarů, půltolarů a čtvrtníků po dvanáctkráte 22.294⅗ kusu v ceně 33.442 zl. 7 kr. 3 den. Grošů vybito po jedenáctkráte za 15.350 zl. ryn. 42 kr., půlkrejcarů po třikráte za 771 zl. 21 kr.; vídeňských dne 22. prosince vybito za 148 zl. 18 kr. Celkem vymincováno 49.712 zl. 28 kr. 3 den. Nájem z mlýna na Vrchlici 46 zl. 40 kr. a za koně při opuštění dolů na Kaňku a Turkaňku 495 zl. 50 kr. Pavel Nicefor zaplatil dluh z r. 1620 obnosem 12 kop gr. č. čili 28 zl. rýn. Všeho příjmu bylo 50.826 zl. 21 kr. a 3 den. Vydání: Těžařstvu obce Horské za 1622 hř. 1 lot 3 kv. 3½ d. stříbra, každá hřivna fejnu po 10 tolarech aneb 15 zl. činí 24.331 zl. 43 kr., za Ratibořické stříbro po 9½ tolarech (14 zl. 15 kr.) hřivna fejnu, činí 3590 zl. 56 kr. Za stříbro od Helia Schrempfa z Prahy ze sběrny přivezené 1259 zl. 15 kr. Z pražského veksla koupeno stříbra za 1259 zl. 15 kr., ze zrněné mědi vytěženo stříbra za 45 zl. 7 kr., za pagamenty a ostatní stříbro vydáno 43.273 zl. 59 kr. 3 den. Mincířům a pregířům dáno za 52 téhodny 1065 zl. 3 kr. 1 den. Dle téhož vybíjeny v témdni 1. tolary, groše a půlkrejcary, v 2. podobně, 17. března tolary a groše, 21. dubna podobně, 26. května groše, 23. června tolary a groše, 31. července též, 25. srpna též, 29. září též, 27. října tolary a půlkrejcary, 24. listopadu tolary a groše, 8. prosince tolary, půltolary, čtvrtníky a půlkrejcary a 22. prosince tolary, groše a vídeňské. Úředníci dostali: úředník mince Hölzl 350 zl. 8 kr., dva písaři 242 zl. 40 kr., gvardajn S. Kavka 121 zl. 20 kr. Za stavby v mincovně 33 zl. 42 kr. Bylo všech vydání 45.076 zl. 52 kr. 4 den. Vykázán čistý užitek z mincování za tento rok obnosem 5799 zl. 28 kr. 5 den.

Z toho vyplaceno kostelům a školám Horským a pense starému služebníku 920 zl. 37 kr. 4 den.; kazateli německému při kostele sv. Jiří 15 kop každého měsíce, za koně prodané posláno české účtárně 495 zl. 50 kr. Za stravu radám komory české a správci nejv. mincmisterství, když konali v městě a při horách komisi, 48 zl. 30 kr., jiné komisi 50 zl., správce nejv. mincmisterství Štěpán Beník z Petrsdorfu dostal služby (ročně 600 zl.) od 20. února 1628 do 20. listop. 1629

*) Jména jich na ukázku zde budtež z r. 1630: Abraham, Jakub, Schwarzer, Josef a Václav Pacovský, Hons Beutler, Samuel Schreiber, Hons Čáslavský, Václav Šafařík, Jan Pruns, Felix Klainer, Felix Bautler atd.

1050 zl., stravné dne 3. prosince radovi kom. české a inspektoru hornictva i mincovnictví v Čechách Melicharovi Pucerovi z Kirchenmeggu za 11 dní po 5 zl. činí 55 zl. Úřednictvu hornímu: Ludvíku Kavkovi, perkmistru, roční služby 233 zl. 8 kr., Petru Petridesovi, urburnímu písaři, 97 zl. 4 kr., přísežným horním Martinu Nepomuckému, Matěji Paurovi a Václ. Stříbrnému téhodně 1 zl. 37½ kr., činí 227 zl. 30 kr. A Krištof Veselský, vrátný na Vlaském dvoře, dostával 26 zl. 17 kr. 2 d. roční služby. Celkem nakládáno na horní úřad 583 zl. 59 kr. 2 den. Stravné na cesty úředníkům horním a mincovním 55 zl. 30 kr. S povolením komory České vyplaceno podpor a odměn těchto 3390 zl. 47 kr., pročež zbylo z užitku za r. 1629 2408 zl. 41 kr. a 5 denárů.

Mnohé výlohy při Horské mincovně byly od starodávna obvyklé a nedaly se pojednou odstraniti. Mzda dělníků nebyla veliká, ale úředníků vydržováno mnoho jako za časů, kdy hory zdejší kvetly.

Planá naděje živila podílníky hor, že obětovali dále cupusy na své tále, avšak oběti tyto nenesly ovoce a hospodárnější podílníci jako Petr Lukavecký z Lukavce a na Klucích (1622) i jiní mnozí vzdávali se podílů svých, a kdo vytrvali, prokutávali.

Úpadkem hor také byla větší poptávka po stříbru ze starých klenotů. Ani jediné z českých mincoven nestačilo dolové stříbro vytěžené; k tomu ještě rozličtí překupníci a mincovna vévody Friedlandského v Jičíně sháněli zásoby pagamentního stříbra a zlomků, tak že čes. komora dne 23. srpna 1630 stěžovala si do Gerarda z Taxisu, úředníka Waldštýnského v Jičíně, že přeplácí stříbro o čtvrt říšského tolaru proti minci v Praze, a žádala ho, aby tento „škodlivý nepořádek" odstranil.*)

Po roku 1623 až do r. 1637 bity v Hoře dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrtníky, groše, krejcary, půlkrejcary a vídeňské. Po zavedení krejcarů neraženo malých penízů, ale placeno rakouskými haléři „vídeňskými", které šly 4 na krejcar.

Na tolarech vidí se celá postava panovníkova dle návrhu Pražského zlatníka J. C. M. a řezače železa při Pražské mincovně (1601—1625) Hanuše Konráda Greuttera. Český lev vybíjen na prsním štítku dvouhlavého říšského orla na rubu, kdežto na groších vidí se v líci poprsí císařské a na rubu říšský orel bez lva v prsním štítku, kde znak rakousko-burgundský.

Jedny krejcary podobají se groši; mají však v prsním štítku orla číslici I, kdežto druhé z let 1624—1627 mají v líci místo poprsí českého lva; tyto nejspíše bity v Hoře Kutné.**)

Na půlkrejcarech jednostranných vidí se korunovaný štít s orlem a lvem v půlkruzích; nad korunou letopočet.

---

*) Archiv c. k. českého místodržitelství F. 67—5 Orig. V mincovně Jičínské vybíjeno dle vůle vévodovy r. 1628 ročně 12.000 dukátů. Bývá na nich jako znamení „sluníčko" mincmistra Tob. Sonnenscheina. Mimo to Šlikové tepali své mince v Plané (1628—1664) a knížata z Eggenberka v mincovně Pražské dávali si vytepávati minci pod znamením kolkáře Husera, mincm. Schustera z Goldpurka a mincéře Elisea du Bois (hlava kančí).

**) Krejcar platil 3 bílé peníze aneb 6 malých; pinta hořkého piva stála r. 1624 v Praze 8 kr.

Halíře vídeňské také jen jednostranné mají ve čtverci na koso postaveném štít se lvem, s obou stran rozdělený letopočet a svrchu i dole po hvězdičce.

Peníze početní s německým opisem, ale s českým lvem na rubu pocházejí z mincovny v Kutné Hoře. Známe je z let 1624 a 1630.

V mincovně Horské dle J. Rappe vydáno mincí v letech 1621—1632 v tolarech, v půltolarech, čtvrtnících, tříkrejcarech či groších, v půlkrejcarech a vídeňských:

roku	1621	za	739.756 zl.
„	1622	není účtů úplných	
„	1623	asi za . . .	800.000 „
„	1824	za	547.117 „
„	1625	„	140.056 „
„	1626	„	129.985 „
„	1627	„	77.718 „
„	1628	„	66.379 „
„	1629	„	49.712 „ 28½ kr.
„	1630	„	28.804 „ za dvě čtvrtletí
„	1631	„	47.868 „
„	1632	„	20.460 „ za dvě čtvrtletí.

Léta 1625 koupil Jan de Witte panství Mělnické pro královou českou, i vykázala mu komora Česká 5000 zl. rýn. ze směnárny mince Pražské a 5000 zl. z užitku mědi na Horách Kutných. Než Pražská mincovna vymlouvala se, že platu tomu stačiti nemůže a naznačila, že by se náklad uhraditi měl z mince Horské jako splátka půjčky někdy Eliseem Schrempfem minci Horské poskytnuté.*)

Stříbro tehdy přijímali v minci po 9 tolarech a 40 groších hřivnu Vídeňskou.

Když komora královská minci ujala, všelijak přičiňovala se, aby staré dobré stříbro a pagamenty získala. Židé z toho mívali dobré obchody, neboť se jim za dodané stříbro zvláštní odměna (za hřivnu 10 kr. a více) z vůle královské vyplácela. Stříbra z hor domácích byl nedostatek, poněvadž mnozí horníci podobojí opustili vlast, nejvíce davše se do Saska, a hory české zapadávaly nehospodářstvím.

České komory rada Pavel Michna z Vacínova chlubil prý se, že zlehčením mince Čechy rychleji a vydatněji potrestal na majetku, nežli kdyby musili 10 roků vojsko vyživovati. „Ano, lidé těch věcí znalí tvrdí, že Čechy tímto způsobem větší ránu utrpěly, nežli kdyby bylo polovic země ohněm zkaženo.“ **)

Dr. Ant. Gindely praví v „Dějinách třicetileté války“ (IV. díl, str. 90. něm. vyd.): „Smlouva mincovní, kterou Liechtenstein uzavřel s císařem, vzbudila v něm nenasytnou žádostivost peněz a zavedla ho na zločinnou cestu ... Nepronášíme tuto obžalobu jen z pouhé domněnky, ale na základě aktů vedeného

*) Zprávy komory České 1625—1666 list 141.

**) Dr. Ant. Rezek: Kronika Českomoravská. V. str. 98.

soudu. Na Liechtensteina vznesena obžaloba a jeho syn odsouzen ku zpětnému zaplacení obnosů otcem jeho zpronevěřených.“ —

Látka při vedení obžaloby sbírána v mincovnách a ze svědectví osob současně v minci zaměstnaných. Tak tázala se komora dvorská rozkazem ze dne 14. října 1631 úředníků v minci Horské po těchto věcech:

1. Kdo staršímu pražského židovstva Jakubovi Bassevimu aneb komu jinému skupování stříbra v minci povolil?

2. Jak draho bylo jemu nebo jeho zástupcům r. 1621 dodané stříbro placeno a o mnoho-li dráže, než jiným dodavatelům?

3. Kolik tisíc hřiven v této době dodáno do mince Kutnohorské, a mnoho-li užitku vzešlo z toho Bassevimu?

4. Jak mnoho nákladů na minci bylo v každém čtvrtletí téhož roku?

5. Mnoho-li Bassevi aneb jeho zástupce přispěl k tomu nákladu?

6. Konečně, jest-li bylo úřadu mincovnímu potřebí nákladův Basseviho aneb jeho zástupce v oné době aneb nikoli?

Odpověď není známa. Více o tom sdělíme při mincovnictví císaře Leopolda I.

V obnoveném zřízení zemském r. 1627 věnován dolům a minci odstavec A. XXI. v tato slova:

„Co se týče lhůty na dolování, zůstavujeme Sobě, Svým dědicům a budoucím králům Českým, komu jí k nejponíženější žádosti povolíme a dáti chceme. Ostatně zůstavujeme vše při řádu někdy císaře Maxmiliana II. z r. 1575. Pokud se mince týče, pomýšlíme stále na takový řád, aby obecnému dobrému pomoženo bylo, obchod a trhy se zvelebily, a blahobyt našeho království Českého zachován byl. A poněvadž v tomto Našem zřízení zemském nemůže býti všecko obsaženo, nedáme se na našem královském právu, jako každý na své spravedlnosti, obmezovati; tedy vybízíme každého Svého poslušného poddaného, našich královských regalií, které nám jako králi Českému náleží, nechť jsou jmenovány neb ne, podlé své povinnosti náležitě setříti a tím Naši čest, užitek a pobožnosť podporovati a škody vystříhati a odvrátiti.“

Převod cen starých

Podle usnesení sněmovního r. 1627 platil široký tolar 90 kr. a rýnský zlatý 60 kr. Poměr mezi kopou grošů míšenských, na kterou posud obecně počítáno, a krejcary, určen sněmem roku 1637, kdy $^1/_4$ kopy aneb 30 grošů míšenských mělo platiti 35 kr., tudíž 1 kopa gr. míš. brána za 1 zl. rýnský a 10 krejcarů. Klesla tudíž cena groše míšenského proti tolaru v dobách Rudolfových, kdy tolar pokládán za 1 kopu grošů míš. čili 72 krejcary; poněvadž tolar brán r. 1637 za 90 kr., kdežto kopa grošů míš. jen za 70 kr.

Ku konci panování císaře Ferdinanda II. rovnala se 1 kopa grošů českých dvěma kopám míšenským aneb 2 zl. 20 kr. rýn. aneb 140 krejcarům. Sluší tedy přepočítávati kopy grošů českých na kopy míšenské násobením 2; kopy české převedeme na zlaté rýnské násobením $2^1/_3$ aneb míšenské na zlaté rýn. násobením $1^1/_6$. Ku příkladu: 73.409 kop 15 grošů $6^1/_2$ denárů českých vzato dvakráte, činí 146.818 kop 31 groš 6 den. míš. (7 denárů převedše za 1 groš míšenský), činí 171.288 zlatých 17 kr. 1 denár rýn.

Staří převáděli české groše na zlaté a krejcary rýnské, že napsali obnos dvakráte pod sebe a připočítali $^1/_3$ k tomu:

73.409 kop 15 gr. $6^1/_2$ den. čes.,
73.409 „ 15 „ $6^1/_2$ „ „
24.469 „ 45 „ 2 „ „
171.288 zl. 17 kr. 1 den. rýn.

Při tom ovšem slušno pamatovati měnitele 7 při denárech a 60 při krejcarech a groších.

Měníme-li kopy grošů míšenských na zlaté rýnské, připočítejme $^1/_6$ z daného obnosu grošů míš. Tedy v našem příkladě:

146.818 kop 31 groš 6 den. míš.,
24.469 „ 45 „ 2 „ „
171.288 zl. 17 kr. 1 den. rýnský.

Často bývá otázka, jakou cenu měla jistá mince v staré době, počítajíce na peníze nynější. K určení téhož nutno znáti jakost kovu, počet, kolik jich z hřivny raženo, pak poměr ceny stříbra ke zlatu v oné době (což jen průměrovým počtem přibližně lze určiti) a poměr nynější, pak si dlužno pamatovati měnidla nižších jednotek a vyšší.

Někdo by se tázal, jakou cenu měl tolar cís. Ferdinanda II. z r. 1623?

Ražen jakosti 14 lotů 4 grénů čili $\frac{256}{324} = \frac{64}{81}$; poněvadž má vídeňská hřivna 280·006 gr. a raženo z ní $9^3/_4$ kusu, tedy vážilo zrno každého kusu:

$$\frac{64}{81} \times \frac{280{\cdot}006}{9^3/_4} = 22{\cdot}943 \text{ gr.}$$

Zrno dukátu, jakosti $23^1/_2$ karatu $= \frac{285}{288}$, z víd. hřivny 79 kusů;

$$\frac{285}{288} \times \frac{280{\cdot}006}{79} = 3{\cdot}5074 \text{ gr.}$$

Poněvadž počítán tolar za 8 zl. a dukát za $16^1/_2$ zl. čili 14 kop gr. míš., vypočítáme poměr ceny stříbra ku zlatu, zaokrouhlivše cenu dukátu na 16 zl. čili 8×2, t. j. za dukát dva tolary.

$$2 \times \frac{22{\cdot}943}{3{\cdot}5074} = 13{\cdot}08 \text{ čili okrouhle } 13.$$

Dle korunové měny nové jest relační cena stříbra ku zlatu 1 : 18·22.*)

Kilogram zlata tedy za 1639 zl. 80 kr., kdežto r. 1623 byla cena 1 kg zlata 1170 zl.

Poněvadž bylo tehdy stříbro 13krát lacinější zlata, tedy stál kg stříbra:

$$\frac{1639{\cdot}8}{13} = 126{\cdot}14 \text{ zl. r. č.}$$

Průměr mezi nynější a starou cenou kg stříbra:

$$\frac{90 + 126{\cdot}14}{2} = 108{\cdot}07 \text{ zl. a zlata } \frac{1170 + 1639{\cdot}8}{2} = 1404 \text{ zl. 90 kr.,}$$

aneb též $13{\cdot}08 + 18{\cdot}22 = 31{\cdot}3 : 2 = 15{\cdot}6 \qquad 15{\cdot}6 \times 90 = 1404$

$$\frac{1404}{13{\cdot}08} = 107 \text{ zl. 41 kr. (cena trochu nižší, že vzato též 8 setin v poměr).}$$

Známe-li cenu kilogramu stříbra i zlata i zrno tolaru i dukátu, vypočítáme si snadno cenu:

tolaru $0{\cdot}10807 \times 22{\cdot}943 = 2$ zl. 47·55 kr. r. č.,
dukátu $1{\cdot}4049 \times 3{\cdot}5074 = 4$ zl. 92·75 kr. r. č.

Zároveň též viděti, že za dukát dostal obchodník r. 1623 dva tolary.**)

---

*) Poměr ceny zlata ku stříbru stále stoupal.

V čase narození Krista Pána cenilo se stříbro ku zlatu jako 1 : 7·5;
roku 397 . . . . . 1 : 14·4;
„ 422 . . . . . 1 : 18;
v letech 1493—1520 . . . 1 : 10·5;
„ 1621—1740 . . . 1 : 14;
„ 1750 . . . . . 1 : $14^{225}/_{1331}$;
„ 1791—1800 . . . . 1 : 15·42;
„ 1866—1870 . . . . 1 : 15·55; v mincích, ale v obchodě jest poměr 1 : 18. (Instrukce mincovní a Kaizla Národní hosp. str. 149.)

Rokem 1871 počíná veliká proměnlivosť poměru cen a dostupuje v červenci 1876 jako 1 : 20·2, v průměru let 1879—1883 jako 1 : 18·31, klesla tedy cena stříbra v letech 1879—1883 o 15 procent; současně pak zlato o 11·8 proc. zdraženo. Poměr hodnoty zlaté a stříbrné mince r. č. byl r. 1887 asi 1 : 19·125, však tržní ceny stříbra ku zlatu 21 : 1 a teď zhoršen na 22 : 1. (K. Adámek: Z naší doby. IV. 267.) Relační cena dle korunové měny 1 : 18·22.

**) Jan z Belházy: Über die Ermittlung des Werthes alter Münzen. Numismatische Zeitschrift 1889 str. 235.—239.

Nařízení živnostníkům daná o mzdě.

(K dějinám cen.)

Správa zemská starala se vždy věrně, aby při hlučných shromážděních cizinci do Prahy přišlí nebyli odíráni, též stanovila několikráte ceny stravy, bytu, mzdy a obyčejných potřeb, aby lid se tím dílem varoval přepychu, dílem aby byl hájen před lakotnými živnostníky. Řády tyto byly sneseny od moudrých hlav, škoda však, že většinou zůstávaly na papíru; neboť živnostníci neradi spouštěli se své svobody v živnostech, a kromě toho stav řemeslnický v městech byl si jist svého významu v národě i v obci, a ceny si sám určoval a k dodržování jich svým cechovním zřízením donucoval.

Není nezajímavo stopovati řád z r. 1543 pro hostinské vydaný a srovnati ho s následujícími z r. 1570 a 1607.

Řád z r. 1543 nařizoval hostinskému poskytovati stravy na dva groše bílé; když příchozích 10 neb 12, dá se: Polévka, maso s kořením, někdy vodvářka, někdy slepice; cožkoli s kořením pečité, hrách, maso, naposledy sejr; za 1 groš za pivo na jednu osobu. Strava na 3 gr. bílé byla hojnější o maso s kořením (zadělávané). V rybný den bylo dáti hosti na tři bílé groše polévku, troje vaření, dvoje ryby. Kdo chtěl piva mimo to mezi obědem a večeří, byl povinnován hospodáři platiti zvláště. Za pokoj a komoru ke spaní do téhodne měl host platiti 15 grošů, však host sobě sám dřva (dříví k topení) kupoval. Od jedněch šatů ložních (peřin) pán měl dávati v témdni po 3 gr. bílých; služebníci po 2 gr. Z koňů od jednoho stání za den a noc bez sena a slámy po 2 peněžích bílých, se senem a slamou po 6 gr.

Usazení císaře Maximiliana II. o kupování a prodávání všelikých potrav nařízeno za příčinou sjezdu a přítomnosti císařského dvoru v Praze r. 1570.*) Překupování potrav v Praze i kolem na tři míle nemělo býti dovoleno, ale ustanoveno, že strych pšenice ne výše než za 40 gr., strych žita za 33 gr., ječmene za 20 gr. a ovsa za 14 gr. bílých má býti prodáván. Mlynáři měli z korce obilí 5 vrchovatých věrtel mouky dávati. Libra masa hovězího nejlepšího vysazena za 11 peněz malých, lehčího kravského za 8 p. m., skopového, telecího a jehněčího též po 8 pen. m., svinského a slanin po 10 p. m., libra kaprů za 2 kr., štik za 4, parmy a okouna po 2 kr., úhoře libra za 10 peněz a pečené ryby libra za 2 krejcary. Zajíc neměl dráže býti brán než za 8 gr. bílých, hus celá krmná, oškubaná se všemi droby za 6, kapoun za 5, slepice za $2^1/_2$, prase za 6 gr.,

*) Dr. Jos. Emler v „Památkách archaeol.“ VIII. str. 594.—596.

kačice za 1½, a kopa vajec za 5 gr., vše bílých. Žejdlík másla přepouštěného za 3 gr. míš. a žejdlík sádla vepřového neb husího 2½ gr. bíl.

Žejdlík vína uherského neb rejnského měl se dávati za 9, moravského a rakouského za 8 a českého za 7 peněz bílých.

O hospodách předepsáno, jestli by kdo byl, který by si zvláštní pokoj neb hospodu najal a u hospodáře by stravy a obroku nebral, aby se s ním o nájemné shodl, jestli však bral u hospodáře stravu a obrok, měl byt zadarmo.

O předním stole předepsáno, když hospodář dával troje maso, na polévku, v kořeni, pečité (hus, kuře neb slepice) a potom vaření a jiné krmě, tak že všeho pět neb šest krmí bylo, aby za to dostal po 3 gr. bílých čili po 7 krejcařích a i s pitím piva po 4 gr. bílých. Od stolu služebníka, kde se dvoje maso (v polívku a pečité neb v kořeni) dávalo a vaření k tomu, že čtyry krmě byly, dalo se i s pitím 3 gr. bílé. V dny rybní, kde se kapři, štiky a jiné obecné ryby dávaly, které v koupi s masem téměř se srovnávaly, dávalo se tolik jako v dny masné. Když se u hospodáře netrávilo, a obrok se nebral, musilo se od líhání platiti, a to za týden od lože panského 12 krejcarů a od lože služebníků neb služebnic krejcar za noc.

Oves se neměl od hospodáře hosti dráže platiti než o 2 gr. bílé nad kupní cenu.

Od stání koně dal host hospodáři, když odjinud všecko bral, 1 kr. za noc a za den; když od hospodáře seno a slámu bral, bez obroku 3 kr., a pakli i obrok bral, 2 krejcary.

Drahotní poměry i mzda lišily se v Praze, pak i na venkově, podle krajů, a proto stavové snesli se na sněmu ve čtvrtek po sv. Školastice léta 1549 o řemeslnících, čeledi a mzdě nádenické velmi obšírně, z čehož vynímáme:*)

V kraji Hradeckém, Boleslavském a Chrudimském sekáčům nejvíce po 2 gr. bílých a na otavách po 1½ gr. bílém ku stravě; sekáčům s kosou hrabičnou na podzimním obilí po 3½ gr. bílém, na ječmeních a ovsích po 2½ gr. bíl. až po 3 gr. bílých, žencům při žitech 2 gr. b. Tesařům a zedníkům, mistrům dobrým, po 2½ gr. až 3 gr. b. ke stravě, tovaryšům po 1½ až 2 gr. b. a jich přidavačům po 9 pen. bílých a v zimě po groši bílém. Místo stravy 1 gr. bílý.

Krajové Plzeňský, Podbrdský a Rakovnický snesli se dávati šafáři ročně 4 kopy gr. čes., zapluhaři 3½ k. g. č., šafářce 1½ k. g. č. a 10 gr. bíl., děvečce aneb kuchařce 1½ kopy gr. českých. Sekáčům s kosami po 3 gr. b. a na travách po 2 gr. b., na ovsu po 2½ gr. b., řezačům v létě po 2 gr. b., v zimě po 9 p. b. Vinická čeládka v létě po 2½ gr. b., v zimě po 2 gr. b. Poslům od míle po 1 gr. bílém. Ovčáku se chová sedmá ovce v kmeni.

V Pracheňském, Bechyňském a Vltavském má se platiti ročně ku stravě šafáři 2½ kopy a 7 gr. bílých, pacholku při koních 2 k. 15 gr., pacholku s voly 1½ k. 22 gr., pohoniči většímu 1½ kopy, šafářce 1½ kopy 18 gr. b., děvce 1 k. 33 gr. b., nádenníku denně v zimě 5 p. b., v létě 8 p. b., sekáčům na ozimém obilí 2½ gr. b., zedníkům a tesařům v létě 2½ gr., tovaryšům po 2 gr. b.

*) Příběhové král. Českého za Ferdinanda I. od F. W. Zimmermanna. Dílu II. str. 373. atd.

V kraji Kouřimském a Čáslavském šafáři ročně 7 kop gr. bílých, šafářce 3 k. gr., plubaři 4½ k., nádenníku 5 k., skotáku 3 k., sviňáku 1½ k., děvce 2½, nádenníku v létě bez stravy v neděli po 8 gr. b., v zimě po 7 p. bílých; tesařům a zedníkům v létě po 2 gr. ke stravě a mistrům po 2½ gr.

V kraji Litoměřickém, Žateckém a Slanském žencům ke stravě denně po 2 gr. b., na žitech a pšenicích po 3 gr., sekáčům po 4 gr., dělníkům od hrabání sena 1 gr. b., řezačům ročně 5 k. gr. b., mlatcům a nádenníkům v létě 1 gr., v zimě 5 pen. bílých. Šafáři ročně 5 kop gr. b., šafářce 2½ gr. b., děvce beze všech přídavků 2 k. gr. b., sladovníku 6 kop gr. b.

Pražané v zimě bez stravy řemeslníkům 3 gr. b., přidavačům též 2 gr. bílé a v létě 2½ gr. b., drvoštěpům v létě 4 k. gr. b., v zimě 3 k. gr. b. Čeládka má se jednati od sv. Martina do roka.

Živnostenský řád, r. 1603 a 1607 smluvený na sněmu,*) nařizoval mlynářům, aby z korce obilí nebrali více než 3 halíře a mimo plat šestnáctý díl. Později nařízeno každý korec odvážiti a 16. díl a otruby odraziti a stejnou váhu vrátiti.

Váha chleba říditi se měla cenou obilí; když stál korec žita 10 bíl. gr., měl vážiti bochník za 1 gr. 10 liber 14 lotů, stál-li korec 30 gr., vážil bochník 3 libry 29 lotů, byl-li korec žita za kopu gr., měl vážiti bochník 2 libry.

Řezníci v Praze měli kůži z vola prodávati za 3 kopy gr. míš., telecí za 26 gr. míš. a skopovinu za 10 gr. míš., cent loje v zimě za 9 k. gr. míš., v létě za 8 kop, cent špeku za 7 kop.

Ševcům přikázáno, aby šili boty jízdecké za 1 kopu gr. míš., boty až ke kolenům za 1 kopu, selské za 1 kopu 15 gr., telecí ženské boty za 36 grošů, boty pro děvečky za 30 gr., pantofle za 26 gr., boty pro sloužící za 16 gr., chlapecké za 12 gr., za podrážku sedlákovi 20 gr., pro dítě čtyrleté za 12 gr., pro dvouleté za 8 gr., za střevíce panské s řemínky a vysokými podpatky 20 kop gr.

Krejčí měli žádati za kožené kalhoty 20 gr., za kabát 16 gr., za jednoduchý mužský plášť 16 gr., za selskou kazajku 10 gr., za ženskou kytli s živůtkem 16 gr., za ženskou sukni se životem 20 gr., za ženský plášť 1 kopu, za červené hedvábné rukávy 12 gr., za červený pláštík 24 gr. a za oblek z dvojí hedvábné látky 24 gr.

Povozník jest povinen dodati povoz a nesmí za 6 koní v témdni i se stravou více žádati než 6 kop gr. Kdyby však někdo déle než týden povozníka najatého měl, jest povinen ty koně po tu dobu vydržeti a 3 kopy grošů zapraviti. Než někdo z domu vyjede, jest povinen vozkovi denně za každého koně 15 grošů napřed zapraviti.

Nádenník se měl přihlásiti o práci u městského úřadu a dostával v létě denně 8 grošů, v zimě 6 gr.

Ženských se nemělo do práce bráti, poněvadž mají dosti zaměstnání doma.

---

*) Jan Hendrich ve „Zprávě arch. spolku Včela Čáslavská“ za r. 1883—84 str. 17—20. Též Riegrovy „Materiály“.

Chceme také uvésti několik příkladů, jak zboží pozemská v Čechách prodávána:

Žleby r. 1562 odprodány za 8370 kop gr. míš., avšak již r. 1615 stály 120.000 kop gr. míš. a roku 1629 koupil je Jan Rudolf hrabě Trčka z Lípy za 80.000 zl. rýn. Léta 1636 puštěny dědičně císařem za 72.453 kopy gr. míš. aneb za 84.528 zl. rýn., a r. 1662 prodány za 71.000 zl. rýn. Hrabě Breda koupil je r. 1723 za 400.000 zl. rýn. Ve dražbě koupeny Žleby r. 1736 za 370.000 zl. rýn.*)

Panství Podhořany na Čáslavsku prodáno roku 1541 Geršdorfům za 2100 kop gr. č., roku 1628 za 17.250 zl. rýn. čili 14.875 kop gr. míš. Potom r. 1786 již za 56.000 zl. rýn. a r. 1798 za 114.000 zl. rýn., r. 1840 za 160.000 zl. konv. m. a r. 1859 za 177.000 zl. r. č.

Ceny pozemků bývaly i v jedné krajině rozličny dle úrodnosti, polohy a přístupnosti. Vypsali jsme z knihy smluv města Žatce několik příkladů. Léta 1546 prodáno 30 záhonů, tedy skoro 4 strychy, za 35 gr. míš. Čtyry hony dědiny stály 203 kopy míš. (r. 1549); trojí hony jiné za 65 kop gr. míš. (r. 1546). Dědina šestery hony na dýl a každé hony ve 12 záhonech (více než 9 strychů, asi 16 měřic) prodána r. 1547 za 200 kop gr. míš., za chomout a za sedlo. Výměnná tržba dílem se též vidí v zápisu z téhož roku, jímž vinice Hrachovská s polem a chmelnicí prodána za 5 liber šafránu a 200 kop gr. míš.

Chmelnice v Žatci byly po 8—30 kopách gr. míš. Stodola koupena tam r. 1548 za 32 kopy gr. míš. Jinde prodán léta 1623 lán pole za 600 kop gr. čes. za drahoty při minci dlouhé.

Poddanost osobní, za Vladislava II. u nás nejvíce rozkvetlá, ceněna v XVI. století v Žatci, jak tyto příklady uvádějí:

Jiřík Střelčík prodal r. 1546 Vávru Koniasa, člověka svého v Čeradicích, s platem 51 kopa 5 gr. míš. se vším panstvím za 305 kop gr. míš.

Václav Urban prodal Petra Petráška v Čeradicích s platem 1 kopy 16 gr. míš. za 85 kop grošů míš. Konias byl tedy mnohem lacinější; byl snad letitý a neměl dělné rodiny.

Ceny z časů dlouhé mince.**)

Městu Čáslavi kromě jiných statků pozemských skonfiskováno šest dvorů v blízkém okolí města i postoupeny Marii Magd. Trčkové, která půjčila obci 92.310 kop 17 gr. 1 den. míš., ačkoli jen svršky při dotčených dvorech vyceněny na 146.818 kop 31 gr. 6 den. míš. Šepmistři a rada na Horách Kutných ke snažné žádosti obce Čáslavské přijali svědomí někdejších správců při dvorech a dosvědčili, že nebylo v Trčkovské taxe správně oceněno, ale že r. 1623 svršky na dlouhé minci platily, kolik se výše uvádí.

---

*) Hrad Žleby od Jana Hendricha.

**) Novellae declarat. v archivu kr. města Čáslavi č. 5.

Poněvadž ocenění toto poskytuje zajímavé doklady k dějinám cen, uvádíme z něho některé kusy.

Stálé platy vycházející oceněny, že každá kopa platu pokládá se jako úrok z 60 kop.

Rolí bylo $52^1/_2$ lánu, lán po 1200 kopách míš.

Stavení dvorů vzato za 200 až 500 kop míš., štěpnice po 150 kopách. Nájem z mlýna podle obyčeje země 50 kop. Krčmy hlavnější po 500 kopách gr. míš. položeny s ročním užitkem 60 kop gr. míš. Kostely filialní počítány po 200 kop. Seč lesa dubového oceněna ve 300 kopách míš.

Žita korec prodáván na dlouhou minci za 10 kop gr. čes., pšenice za 12 kop, ovsa po 5 kopách, ječmen po 6 kop. 30 gr., brachu po 7 kopách 30 gr., svazek konopí po 15 gr., semence korec po 7 kopách 30 gr. čes.

Koně tažné po 150 kopách, klisny po 120 kopách čes., dojné krávy po 35 kopách, voli po 30 kopách, osadky roční po 10 kopách čes., ovce bahnice po 6 kopách, berani po 5 kopách 30 gr., skopci roční po 4 kopách, zubáci po 4 kopách 30 gr., dvouletí vepři po 10 kopách, roční vepři po 3 kopách 30 gr. čes.

Libra másla po 15 groších; sýra po 7 gr. $3^1/_2$ den. Bečka soli za 21 kopu čes.

Kované vozy lesní po 35 kopách čes., obyčejné vozy po 25 kopách; pluhy čtyry okované a 8 radlic po 3 kopách, uzd 8 po 25 gr. čes.

Ceny obuvi, oděvu a látek v XVI. a XVII. věku.*)

Chceme-li znáti cenu peněz, musíme si též všímati ceny rozličných potřeb v domácnosti. Uvedli jsme již některé příspěvky na str. 129. a tyto přičiňujeme, doufajíce, že vděčně přijaty budou přátely kulturních dějin českých.

Matouš, kostelník na Kaňku, zaplatil r. 1507 za škorně 6 grošů čes. čili 12 gr. míš. Boty ženské prodávány v Kouřimi r. 1520 za 10 a 12 gr. míš.; boty mužské po 18 až 28 gr.

V polou XVI. století stály boty v Rychnově nad Kněžnou také ještě 12 gr. míš. a podšití 8 gr. míš.; v Chocni r. 1574 placeny boty 11 gr. bílými čili českými; r. 1581 v Bělé 30 gr. míš. a za podšití 10 grošů.

Avšak již ke konci století XVI. stály boty v Praze za kopu i za více, voskované i za 2 kopy; v Čáslavi r. 1594 ženské boty pro děvku jen 18 gr. a od podšití bot 6 gr.

V Rakovníce počátkem XVII. století byly obyčejné veliké boty za rýnský zlatník a 39 krejcarů, t. j. za 154 kr., menší boty telecí za 56 kr. i za zlatý.

Pažata obdržela v Jindřichově Hradci r. 1638 boty z pruských kožích po šesti zlatých, lovecké ceněny tam r. 1564 za 40 gr.

Řád cís. Rudolfa II. nařizoval r. 1605, aby na podešvy hřbet byl za 1 kopu 15 gr., krajiny největší po 36 gr. míš., teletina nejlepší za 40 gr., skopové kůže k botkám po 12 gr. nejdráže. Kordován r. 1614 prodáván po kopě.

*) Dr. Zik. Winter: Dějiny kroje v zemích Českých. II.

VEŘEJNÁ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

Anna Mydlářka, dcera Jiříka Jirsy v Čáslavi, odkázala r. 1567 dceři své Kateřině blány na lůže za 6 tolarů a klok harasový za 8 tolarů.*)

Košilky karmazinové prodávány ke konci století XVI. v Praze po 2 zl. 20 kr. rýn., kdežto opleční košile stála r. 1570 jen 5 gr. bílých. Kmentová ovšem stála v Plzni r. 1536 po 2 kopách a v Rakovníku r. 1570 $1^1/_2$ kopy mš., ale obyčejná přece jen 8 gr. R. 1573 koupen loket zeleného sukna po 7 gr. Loket plátna byl r. 1619 po 10 groších a od ušití košile mužské placeno tehdy po 3 i 4 gr. Zástěra děvce, která husy pásla, zaplacena r. 1564 v Hradci Jindř. 1 grošem a 2 denáry.

Léta 1599 stály v Praze skopové rukavice po 6 gr. a kozlové po 9 gr., s bobry po 19 gr., kdežto jiné chlupaté byly po groši. Vonné rukavice byly po 25 kr. až po 1 zl. rýn. r. 1590.

Krajkové okruží stálo až tři kopy gr. č. čili 7 rýnských r. 1575, ale bylo také po kopě, a r. 1590 po 15 kr. prodávány obojky.

Klobouky žákovské r. 1577 byly po 2 groších, střevíce po 5 gr.; loket sukna pro žáky kupován r. 1606 po 16 groších, krejčímu od ušití za pár kalhot 9 gr., za kabáty po 10 gr. a za punčochy po 4 kr.

R. 1619 úřad mladoboleslavský opatřil sirotku Preclikovskému klobouk za 12 gr., dvě košile, pět loket sukna na župan a kalhoty za 2 kopy a zaplatil krejčímu od ušití těch šatů 16 gr.

---

*) Kniha kšaftů 1552—1592, H 11 v c. k. listovně v Čáslavi.

Které mince vybíjeny za Ferdinanda II. v mincovnách českých, moravských a slezských.

a) Mince dlouhá.

V Praze vybíjel mincmistr Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic pod znamením dvojité lilie tolary po 120 a 140 kr. a půltolary po 75 a 60 kr. s letopočtem **1620**.

Mincmistr Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu vydával pod znamením šestipaprskové hvězdy nad srpkem měsíčným

r. **1621**: tolary po 150 a 120 kr., půltolary po 75 kr., dvanáctníky (dvanáctikrejcary) a groše; pak

s letopočtem **1622**: tolary po 150 a 120 kr., půltolary po 75 kr., osmačtyřicítníky, patnáctníky a groše dvojího kolku po 3 kr.;

s letopočtem **1623**: tolary po 150 kr., čtyřiadvacetníky a patnáctníky.

Pak mincmistr Jan Bartol. Suttner ze Suttenbachu pod znamením poloviny okřídleného noha

s letopočtem **1623**: tolary po 150 i 120 kr. a půltolary překolkované z 60 na 70 kr. a po 75 kr.

V Kutné Hoře tepal mincmistr Šebestian Hölzl ze Sternsteinu pod znamením šestirohé hvězdy

s letopočtem **1620**: půltolary po 75, 70 a 60 kr.;

s letopočtem **1621**: tolary po 120 a 150 kr., půltolary po 60 a 75 kr., osmačtyřicítníky, sedmatřicítníky, třicítníky, groše po 3 kr. a čtvrtkrejcary;

s letopočtem **1622**: tolary po 150 kr., půltolary po 75 kr., patnáctníky, dvoje groše, krejcary, půlkrejcary a čtvrtkrejcary; pak

s letopočtem **1623**: tolary po 150 kr. a půlkrejcary.

V Jáchymově razil mincmistr Centurio Lengefelder pod znamením lví hlavy půltolary po 60 kr. s letopočtem **1621**, a mincmistr Řehoř Steinmüller pod znamením pravého křídla orlího v obrubě rovněž s letopočtem **1621**: půltolary po 70 kr., osmačtyřicítníky, čtvrttolary po 30 kr. a krejcary;

r. **1622**: tolary po 150 kr., půltolary po 70 kr., patnáctníky a krejcary;

r. **1623**: půltolary po 75 kr. a patnáctníky.

V Olomouci vybíjel mincmistr Petr Hema se svým monogramem (Tab. XI. č. 43.) r. **1621** hraníče tolarové a půltolary po 60 a 48 kr. a mincmistr Baltazar Zwierner pod znamením (B Z) a B—Z nebo růžičky

s roč. 1621: tolary po 150 kr., půltolary po 75 a 60 kr. a osmačtyřicítníky dvojího rázu;

s roč. 1622: tolary po 150 kr., půltolary o 75 kr. a čtyřiadvacetníky (též jako hranáče);

r. 1623: tolary o 150 kr., čtyřiadvacetníky a patnáctníky.

Ve Vratislavi bil týž se znamením B—Z a Hanuš Tuchmann st. se znamením H—T neb HT neb společně se znameními B—Z a HT r. 1623 rozličné čtyřiadvacetníky a Balt. Zwierner sám se znamením B—Z téhož roku patnáctníky.

Tamtéž vydány pod znamením dvojité lilie a jiné s růžičkou neb s prstenem s bodcem r. 1623 též rozličné čtyřiadvacetníky a s dotyčným prstenem i patnáctníky. V díle „Schlesische Münzen und Medaillen" od Hugona svob. pána ze Saurmy-Jeltsche uveden na str. 24. dílu I. čtyřiadvacetník se znamením B—Z ještě z r. 1624.

V Hlohově razil Jan Jakub Huser r. 1623 čtyřiadvacetníky se znamením I—I—H neb I—H a patnáctníky se znamením I—H a téhož roku Balt. Zwierner se značkou mincovny (G) a se svým znamením B—Z čtyřiadvacetníky.

V Lehnici bil Burkhard Haase r. 1623 patnáctníky pod znamením B—H

Kromě toho přiházívají se útesy se znamením G R řezače železa Jiřího Rittera z Vídně, tolary s kohoutem mincmistra Ondřeje Händla z Vídně a s roč. 1623 s velikou lilií čtyřiadvacetníky z neznámé mincovny.

b) Mince zrna dobrého.

V Praze vybíjel mincmistr Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu za časů dlouhé mince pod znamením šestipaprskové hvězdy nad půlměsícem desítidukáty s letopočtem 1621 a pětidukáty s roč. 1622.

Mincmistr Jan Suttner ze Suttenbachu razil tamtéž pod znamením okřídleného půl noha

s roč. 1623: desítidukáty, dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary (tyto též jako hranáče);

s roč. 1624: tolary, půltolary, čtvrttolary (též jako hranáče) a groše, a

s roč. 1625: tolary, půltolary, čtvrttolary a groše.

Také přiházejí se groše s roč. 1626 se znamením týmž.

Mincmistr Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu za třetího období svého úřadování bil pod znamením šestihroté hvězdy nad srpkem měsíčným

s roč. 1624: tolary;

s roč. 1625: desítidukáty, tolary, půltolary, čtvrttolary a groše;

s roč. 1626: tolary a groše;

s roč. 1627: groše a krejcary:

s roč. 1628: tolary a groše;

s roč. 1629: dukáty a groše;

s roč. 1630: dukáty, tolary a groše.

Podobně mincmistr Tobiáš Šustr z Goldperka razil pod znamením štoku ražebního

s roč. 1630—1637: tolary a

s roč. **1631**—**1637** groše (r. **1633** dvojího kolku); pak

s roč. **1631**: čtvrttolary;

s roč. **1632**: dvoudukáty, dukáty, dvoutolary a čtvrttolary;

s roč. **1633**: pětidukáty, dvoudukáty a půltolary;

s roč. **1634**: desítidukáty, pětidukáty a dvoudukáty;

s roč. **1635**: půltolary a čtvrttolary a

s roč. **1636**: desítidukáty a pětidukáty.

Týž měl mincovnu od r. 1631 do r. 1636 najatu; směl však býti jen dukáty, tolary a groše dobrého zrna.*)

Mincmistr Jakub Wernhard Wölcker bil pod znamením ruky s hvězdou

s roč. **1637**: desítidukáty, pětidukáty, dvoudukáty, dvou- i třítolary, tolary, čtvrttolary, groše a krejcary dvojího kolku a

Krumlovský mincmistr Eliseus du Bois pod znamením kančí hlavy

s roč. **1630**: desítidukáty, dukáty, tolary, půltolary a groše;

s roč. **1631**: tolary a groše.

V Kutné Hoře bil úředník mince Šebestian Hölzl ze Sternsteinu pod znamením šestihohé hvězdy

s roč. **1618**: tolary;

s roč. **1619**: půlkrejcary;

s roč. **1628**: dvoutolary, tolary, půltolary a čtvrttolary;

s roč. **1624**: dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrtníky, groše, krejcary dvojího kolku, trojníky (grešle), půlkrejcary, čtvrtkrejcary (halíře či vídeňské) a početní peníze;

s roč. **1625**: dvoutolary, tolary, půltolary, groše a krejcary;

s roč. **1626**: dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrtníky a groše;

s roč. **1627**: dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary, groše, krejcary, půlkrejcary a vídeňské;

s roč. **1628**: dvoutolary, tolary, groše a krejcary;

s roč. **1629**: tolary, půltolary, čtvrtníky, groše, půlkrejcary a vídeňské;

s roč. **1630**: tolary, čtvrttolary, groše, půlkrejcary a početní peníze;

s roč. **1631**: dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrtníky, groše, půlkrejcary a vídeňské, a

s roč. **1632**: dvoutolary, tolary, půltolary a čtvrtníky.

S prázdným kroužkem za interregna mincmistrského jsou dukáty s roč. **1630**, tolary s roč. **1630**, **1633** a **1635**, groše s roč. **1635** a čtvrtkrejcary s roč. **1633**.

Roku **1633** razil úředník mince Jan Pruns pod znamením zkřížených kladívek tolary, půltolary, čtvrtníky a groše, pak

s roč. **1634**: dvoutolary, tolary, půltolary a groše a

s roč. **1636**: tolary**) (patrně na sklonku r. 1635 s letopočtem příštího roku ražené).

---

*) Adaukt Voigt: Beschreibung der Böhm. Münzen. Díl IV. str. 74.

**) V minc. kabinetě Musea království Českého.

Úředník mince Daniel Kavka z Tolnštejna vybíjel groše r. 1636 a 1637 pod znamením ruky se šípy.

V Jáchymově bil mincmistr Centurio Lengefelder pod znamením lví hlavy s roč. 1618 čtvrttolary, načež mincmistr Řehoř Steinmüller se znamením pravého křídla orlího razil

s roč. 1621: dvoutolary, tolary a čtvrttolary podobné Matyášovým;

s roč. 1623: dvoutolary, tolary, půltolary a čtvrttolary (též jako hraníče);

s roč. 1624: dvoutolary, tolary (dvojího kolku), půltolary, čtvrtníky a groše;

s roč. 1625: tolary, půltolary, čtvrttolary a groše;

s roč. 1626: tolary a půltolary;

s roč. 1627: tolary, čtvrttolary a groše;

s roč. 1628: půltolary a groše;

s roč. 1632 a 1633: groše;

s roč. 1634: krejcary a

s roč. 1636 a 1637: groše.

V Brně razil mincmistr Kašpar Wecker pod znamením v monogram spojeného C s W (Tab. LI. čís. 54.).

s roč. 1623: groše;

pak buď pod znamením mincovny (B) spolu se zmíněným monogramem neb pouze s jedním z těchto dvou znamení

s roč. 1624: dvoutolary, tolary, půltolary a groše i krejcary několikerého rázu, pak s tímtéž monogramem

s roč. 1625 a 1626: groše a krejcary (tyto někdy též zároveň i se znamením mincovny) v několika různých kolcích.

V Olomouci vybíjel mincmistr Baltazar Zwirner r. 1621 široké tolary na podívanou a s roč. 1624 tolary, půltolary, groše a krejcary vesměs se znamením BZ.

Po něm bil mincmistr Matyáš Fellner z Feldecku se značkou MF neb MF nebo se znamením mincovny O v kruhu neb štítku neb s obojími znameními zároveň;

s roč. 1626: krejcary;

s roč. 1627: krejcary (dvojího rázu);

s roč. 1628: tolary, groše a krejcary;

s roč. 1629: groše a krejcary;

s roč. 1630 a 1631: krejcary;

s roč. 1632: groše a krejcary.

Za jeho nástupce pak, jehož jméno se nám však nezachovalo, vybíjeny pod znamením mincovny s roč. 1637 groše.

Ve Vratislavi bity za mincmistra Baltazara Zwirnera s roč. 1624: pětidukáty se znamením BZ společně s H—R (Hanuš Rieger), groše se znamením BZ společně s HT (Hanuš Tuchmann) krejcary a trojníky (grešle) s BZ.

Za nástupce jeho mincmistra Ondřeje Tschorra vybíjeny s roč. 1625 trojníky se znamením A—T.

Mincmistr Petr Hema tamtéž razil r. 1630 dukáty se značkou mincovny W a se svým monogramem (čís. 56. na tab. LI.)

Za tamnějšího mincmistra Hanuše Zieszlera pak vybíjeny se znamením jeho I—Z a se značkou mincovny W

s roč. **1630**: dukáty;

s roč. **1631** a **1632**: dukáty, tolary a půltolary.

Dále se znamením jeho HZ

s roč. **1632—1634**: groše a

s roč. **1633**: krejcary.

Konečně se znamením sekery mezi písmenami H a Z (čís. 55. na tab. LI.)

s roč. **1635**: dukáty, groše a krejcary;

s roč. **1636**: dukáty, půldukáty a groše a

s roč. **1637**: groše.

Vardajn mincovny zdejší Hanuš Rieger bil mince se znamením H—R a to

s roč. **1624**: groše a trojníky;

s roč. **1625**: čtvrttolary tlusté, groše, trojníky a halíře;

s roč. **1626**: pětidukáty, dukáty, tak zvané lovecké dvoutolary, $1\frac{1}{4}$ tolary i tolary a groše, a

s roč. **1627**: pětidukáty a dukáty.

S touž značkou a se znamením mincovny W zároveň

s roč. **1625**: krejcary a halíře a

s roč. **1626**: dukáty.

Pak se znamením HR

s roč. **1624** a **1625**: groše, trojníky a halíře a

s roč. **1626—1633**: groše (z roku 1627 trojího kolku).

Konečně se znamením HR spolu se znamením mincovny W

s roč. **1624**: krejcary a halíře;

s roč. **1625** a **1626**: krejcary;

s roč. **1627**: krejcary a halíře a

s roč. **1629**: dukáty.

Mimo tuto uvedené mince raženy ve Vratislavské mincovně za úřadování různých mincmistrů ještě jiné mince pouze se značkou mincovny W a sice:

s roč. **1624**: krejcary a halíře;

s roč. **1625**: krejcary;

s roč. **1627**: dvoutolary, tolary a krejcary;

s roč. **1629**: dvoutolary a tolary;

s roč. **1632**: tolary a krejcary a

s roč. **1633**: dukáty, půldukáty a krejcary.

V mincovně Kladské bil vardajn Daniel z Breenu se znamením DvB

s roč. **1624**: groše a krejcary a

s roč. **1625**: krejcary a trojníky.

Napotom mincmistr Petra Hema s monogramem čís. 56. na tab. LI.

s roč. **1628**: krejcary a

s roč. **1630**: groše dvojího rázu.

V Nise za správy nájemce mincovny Jana Jakuba Husera se znamením I—I—H raženy

s roč. 1624: krejcary, trojníky a halíře a pak za mincmistra Jana Ziezlera se znamením mincovny (N) r. 1627 a 1628 groše a krejcary několikerých kolků.

V Hlohově razil nájemce mincovny Jakub Jamnitzer r. 1625 trojníky se znamením I — I

V Opolí vybíjel Šalomoun Frentzel, vardajn, se znamením SF

s roč. 1625: sličné tolary, pak groše, krejcary a trojníky.

V Ratiboru bity za úřadování vardajna Šimona Dyringera pod znamením SD

s roč. 1625: groše a krejcary.

Slezští evang. stavové razili v mincovně Hlohovské a Vratislavské (W) za mincmistra Hanuše Rydella (Riegra) pod znamením H — R s roč. 1628 a 1629 groše;

s roč. 1634 a 1635: dukáty, tolary a groše.

Popis minci Ferdinanda II.

Mince korunovační.

Korunovační tolar (Tab. LII. obr. 437.) má na líci ve věnci vavřínovém, nahoře otevřeném českou korunu, spočívající na dvou palmových větvích a pod ní nápis pětiřádkový FERDINANDUS II | CORONATVS IN | REGEM BOHEMIÆ | AN · 1617 · DIE | 29 · IVNII · t. j. Ferdinand II. korunován v království Českém r. 1617 dne 29. června.

Na rubu uprostřed otevřená koruna, nad níž polokruhem čte se LEGITIME a pod ní CERTANTIBVS t. j. Zákonitě závodícím. Kolem ovinut vavřínový věnec. Průměr 40½ mm. Váží 42·4 gr, je-li zlatý, neb 29 gr, je-li stříbrný.

Podobného líčení jest velký korunovační peníz (Tab. LII. obr. 436.), jen nápis na líci uveden v zkratkách FERDINAND · II | CORONAT · IN | REGEM BOHE | MIÆ AN · 1617 | 29 · IVNII ·

Okraj rubu ovrouben jest místo věncem vavřínovým pouze perlovkou. Mince ta vybita ve zlatě i stříbře a též jako hranáč.

Měří v průměru 28 mm a váží stříbrná okrouhlá 3·53 gr, hranáč 6·9 gr.

Malý korunovační peníz zlatý neb stříbrný (Tab. LII. obr. 435.) nese na líci korunované F a pod ním · II · (t. j. Ferdinand II.) ve věnci vavřínovém.

Na rubu v podobném věnci v 5 řádcích CORO | NAT · BO | HEMIÆ | REX | 1617 t. j. korunovaný český král 1617.

Průměr obnáší 17 mm, váha stříbrného 1·13 gr.

Stříbrná medaille korunovační. Líc: V eliptičné obrubě na podstavci poprsí královo v římském kroji s řádem zlatého rouna na prsou. Opis FERDINAND II · D · G · BOH · REX · ARCHIDV · AVSTR · t. j. Ferdinand II. z Boží milosti Český král, arcivévoda Rakouský. Nápis na podstavci CVM PRIVI · CAE · C · M · t. j. Se svolením panovníka Kristian Maler. Na zevnitřních stranách AMORE FIDEQ (ue) — PATERNA t. j. Láskou a věrností otcovskou.

Rub: Na čtverhranném podstavci štít s českým lvem, dvěma anděly držený. Na podstavci připevněn z předu znak rakousko-burgundský. Po stranách sedí Charitas (láska) s vavřínovou a Fides (věrnost) s palmovou ratolestí. Na spodku podstavce vyraženo heslo LEGITIME CERTANTIBVS V úseči koruna, z níž vyčnívají dvě palmové ratolesti. Opis SPARTAM HIS | VIRTVTIBVS ORNO t. j. Těmito ctnostmi zdobím.

Jiný variant nese na líci ve věnci poprsí královo a opis FERDINAND · II · DEI GRAT · BOH · REX ARCH · DVX AVSTR · Zvenčí opis AMORE FIDEQ · PATERNA · C · PRIV · CAES · M ·

Jiných medailií vydáno z té příčiny ještě více.

Dlouhá mince čili klippry z mincoven českých.

Mince dlouhá vybíjena v kusech o 300, 150, 140, 120, 75, 70, 60, 48, 37, 30, 24, 15, 12, 3, 1, $\frac{1}{2}$ a $\frac{1}{4}$ kr.

Znakem jejím povšechným vyjma drobnou minci (krejcary, $\frac{1}{2}$ kr. a $\frac{1}{4}$ kr.) jest poprsí panovníkovo v levo obrácené s hlavou odkrytou, věncem vavřínovým zdobenou a na rubu říšský dvouhlavý orel sic bez českého štítku na prsou, ale v opisu čte se vždy MAR · MO · neb MA · MO ·

Tolar o 120 krejcarech (Tab. LII. obr. 438. a 439. a tab. LIII. obr. 443.) s opisem v líci FERDINANDUS · II · D : G (02) RO · I · S · A · G · H · BO · REX · Někdy za slovem FERDINANDUS tečky nebývá, jindy na konci opisu líceního vidí se místo tečky ·:· V obvodku perlovitém, dole otevřeném v levo obrácené poprsí císařovo, obrněné, s vysokým okružím, pláštěm a s vavřínovým věncem na hlavě. Na šíji zavěšen na šňůře řád zlatého rouna.

Rub má opis ARCHID · AVST · DVX (znamení lilie, hvězda nad srpkem měsíce neb hvězda šestihrotá) BVRG · MAR · MO · (620 neb (621 V perličkovém obvodku nahoře pro korunu otevřeném dvouhlavý orel s rakousko-burgundským znakem, zlatým rounem vroubeným, na prsou. Okraj oboustranně perličkový.

Průměr 39—41 mm, váha 29·85, 24·65, 24·35 gr.

Tolar o 140 krejcarech Škretův, Hübmerův i Hölzlův jest téhož rázu, jen číslice dole (140) zdá se býti později na minci vyražena. Za jménem panovníka není tečky.

Průměr 40 mm, váha 29·23 gr, pozdější (Hübmerovy) jsou lehčí.

Půltolar o 60 krejcarech (Tab. LIII. obr. 446. a tab. LIV. obr. 453.).

Líc jako u tolaru, však panovník bez zlatého rouna a dole (60) a na rubu štít v orlu s podkovovou obrubou řetězovou a s letopočtem (620 neb (621. Znamení mincmistrovské (lilie, půl noha neb hvězda) pod orlem v závorkách.

Průměr 34—34½ mm, váha 12·22—14·54 gr.

Uvádíme ještě velice vzácný Jáchymovský půltolar Lengefeldrův o 60 kr. z r. 1621.

Na líci vidí se poprsí panovníkovo jako prve a kolem něho opis FERDINANDUS · II · D : G (09) R · I · S · A · G · H · BO · REX

Na rubu dvouhlavý říšský orel se štítem rakousko-burgundským na prsou. Od koruny nad orlem čte se v opisu ARCHID · AVSTR · DVX (znamení: lví hlava s vyplazeným jazykem) BVRG · MAR · MO · (621

Unikat tento prodán byl v dražbě u Otty Helbinga v Mnichově dne 6. listopadu 1893.

Tolary o 150 krejcarech (Tab. LII. obr. 440. a 441. a tab. LIII. obr. 442., 444. a 445.) ukazují v líci poprsí, někdy bez zlatého rouna, nad obvod sáhající a pod ním (150) mezi G a R · neb G a RO · Zvláštním rázem a rozdělovacími znaménky v opisech liší se od ostatních tolar na obr. 442. s vynechaným I ve slově FERDINANDVS ze sbírky pana Edv. Haisla v Libici n. Cidl. Někdy také čte se v opisu chybně FERDIANDVS Přiházejí se v ročníceh 1621, 1622 a 1625

Průměr 40—42 mm, váha 23·56—24·7 gr.

Půltolary o 75 krejcarech jsou s předešlými stejného rázu, jen pod poprsím vidí se číslice (75) mezi G · a R · neb G a R · a na konci líceního opisu bývá místo tečky též ✻ neb ·⁝·

Na rubu čte se v opisu ARCHID · AVST · neb AVSTR ·

Průměr 34—36 mm, váha 10·87—12·6 gr.

Na tab. LIII. obr. 447. ukazuje Pražský a na tab. LIV. obr. 450. Horský pětasedmdesátník.

Horský pětasedmdesátník (Tab. LIV. obr. 450.) popíšeme zevrubněji.

Na líci obrněné poprsí v levo obrácené s hlavou věnčenou vavřínem, na krku vysoké okruží a na rameni přehozený řasnitý plášť. Za strhaným šňůrovitým obvodkem a mezi čárkovitým okrajem opis FERDINANDUS · II · D : G (75) R · I · S · A · G · H · BO · REX ·⁝·

Na rubu orel bez obvodků kol hlav se štítkem rakousko-burgundským, věnčeným zlatým rounem, na prsou. Koruna jeho sahá svrchu v opis ARCHID · AVSTR · DVX (znamení hvězdy Hölzlovy v závorce) BVRG · MAR · MO · 1621.

Půltolary o 70 krejcarech podobají se 75 kr., jen hodnota jich vyznačena na líci pod poprsím (70). Známe ročníky 1621 a 1622 se znamením šestipaprskové hvězdy, půl noha neb křídla orlího v závorkách.

Měří v průměru 34 mm a vážívají 11·8 gr.

Osmačtyřicítníky mají v líci týž ráz, jen pod poprsím jest v závorce (48) a na konci opisu tečka neb ·⁝·

Na rubu totéž líčení jako u předešlých, jen v opisu čte se AVST · řídčeji AVSTR · Ve sbírkách shledáváme se s ročníky 1621 se znamením hvězdy neb pravého křídla orlího a 1622 se znamením hvězdy nad půlměsícem.

Průměr jejich obnáší 32½—35 mm, váha 8·18—9·2 gr.

Na tab. LIV. obr. 449. vidí se Kutnohorský osmačtyřicítník Hölzlův a na obr. 454. Jáchymovský osmačtyřicítník Steinmüllerův.

Horský sedmatřicítník (Tab. LIV. obr. 451.) z r. 1621 náleží ku vzácnějším mincím a ryt jako všecka dlouhá mince nedbale a mělce. Opis často až přes okraj ražen. Srovnává se s obrazem ostatní dlouhé mince, jen opis líce zní FERDINAND · II · D : G (75) R · I · S · A · G · H · B · REX ·

Průměr 29½ mm, váha 6·17 gr.

Čtvrttolar čili čtvrtník o 30 krejcarech.

Líc jako u tolaru, jen v opisu čte se G (30) R ·

Na rubu podobně však pouze MA · MO · 1621 a znamení hvězda neb křídlo v závorkách.

Průměr 28—30 mm, váha 7—8 gr.

Horský třicítník jest znázorněn na tab. LIV. obr. 452.

Podobné jsou osminy tolaru či patnáctikrejcary (Tab. LIV. obr. 448. a 455.) s (15) pod poprsím a již skoro pouhá měď.

Známy jsou ročníky 1622 a 1623 se znamením Hübmerovým, Hölzlovým a Steinmüllerovým.

Průměr měří 24—26 mm, váha 2·53 –3·25 gr.

K nejvzácnější dlouhé minci patří čtyřiadvacetníky a dvanáctikrejcary, pročež také se posud o nich nikde nedočítáme, ač z pramenů archivních zřejmo bylo, že byly takové mince raženy. Popíšeme je dle méně dobře zachovalých originalů ze sbírky p. Jana Nováka, c. k. fin. revidenta v Čáslavi, a p. Ed. Haisla, ředitele cukrovaru v Libici nad Cidl., který ho daroval sbírkám musea král. Českého.

Čtyřiadvacetník či čtyrmecítník Pražský (Tab. LXI. obr. 523.).

V líci poprsí věnčené, v levo obrácené, s vysokým límcem a pláštěm na pravém rameni přes krunýř přehozeným v obvodku kruhovém a širším šňůrovitém. Opis FERDINAND · II · D : G · (Þ) R · I · S · A · G · H · B · REX · ✿ Okraj šňůrovitý míjí část obvodu.

Na rubu korunovaný orel říšský s korunovaným štítem španělským na prsou. Ve štítě znak rakousko-burgundský a kolem něho řetěz rouna zlatého. Za šňůrovým obvodkem svrchu korunou přetrženým čte se opis ARCHID · AVS · DVX · (znamení Hübmerovo na tab. XI. č. 22.) BVR · MA · MO · 1623 Též jeví se rok někdy takto vybit · 623 ·

Průměr 29½ mm, váží 6·2 gr.

Dvanáctikrejcar či dvanáctník Pražský (Tab. LXI. obr. 524.).

V líci poprsí jako na čtyřiadvacetníku, ale v čárkovitém obvodku. Opis FERDINAND · II · D . G (Þ) R · I · S · A · G · H · B · REX · sahá až k okraji, jen dole část obvodku šňůrovitého.

Na rubu v obvodku šňůrovitém dvouhlavý říšský orel jako na čtyřiadvacetníku, na koruně vidí se tři kuličky; za ní opis ARCHI · AVS · DVX (znamení Hübmerovo na tab. XI. č. 22.) BVR · MA · MO · 1621 Okraj šňůrovitý jen na pravé polovině zachován.

Průměr 25½ mm.

Groše o třech krejcarech vybíjeny rázem dvojím.

Ony z roku 1621 (Tab. LV. obr. 456. a 459.) mají na líci říšského orla v perlovitém obvodku se štítkem rakousko-burgundským na prsou. Od koruny počíná opis FERDI · II (Þ) · D : G · R · I · S · A ·

Na rubu v perlovitém obvodku korunovaný český lev. Kolem něho pokračování opisu s líční strany G · H · BO · REX (znaménko mincovní) AR · AV · 1621 :

Okraj obou stran perličkovitý.

Průměr 18 mm, váha 0·69 gr.

Jiné groše dlouhé (Tab. LV. obr. 457., 458., 460. a 461.) mají v líci v hladkém obvodku prostovlasé, vavřínem věnčené poprsí v levo obrácené s vysokým

okružím a krunýřem, přes který přehozen plášť. Opis buď FERDINAND · II (9) D : G · R · I . S · A a na konci · neb ·:· nebo FERDINAN · II (9) D · G · R · I · S · A · neb též hlava přesahuje obvodek a od ní jde opis FERDI · II (9) DG · R · IS · A

Na rubu říšský orel se znakem rakousko-burgundským na prsou, však nevroubeným řetězem zlatého rouna. Opis G · H · BO · REX (znamení mincovní) AR · AV · 1622 neb G · H · BO · RE (znamení mincovní) AR · A · 16ZZ

Průměr 17½—18 mm, váha 0·91—1·03 gr.

Krejcary dlouhé Jáchymovské (Tab. LV. obr. 462.).

Na líci český lev v kruhu, kolem něhož čte se FERD · II · D · G : R · B · 1622 neb FER · D · II · DG : R · B · 1622

Na rubu korunovaný dvouhlavý orel s velikou državou na prsou, jejíž kříž vyniká mezi krky orla; v rozpůleném kruhu državy dole číslice 1 neb I

Průměr 14 mm, váha 0·7 gr.

Půlkrejcar dlouhý Horský (Tab. LV. obr. 463.) jest jednostranný.

V líci v trojlaločné kružbě dvojitě vroubené český lev. Svrchu s obou stran horního laloku F | II a dole letočet 1622 neb 1625 Obvodek kruhový.

Průměr 13—13½ mm, vážívá 0·35—0·45 gr.

Čtvrtkrejcary dlouhé Horské (Tab. LV. obr. 464.) jsou též jednostranné a mají v líci českého lva v obvodku a opis FER · II · D · G · R · B · 1621 ⊕ neb 16ZZ ⊕ Pode lvem hodnota peníze 4 t. j. 4 za krejcar.

Průměr 13 mm, váha 0·22 gr.

Drobné dlouhé mince vybito málo.

Dlouhá mince ražby Olomoucké.

V Olomouci působil jako mincmistr známý nám již z dob stavovských Petr Hema r. 1621. Týž upotřeboval na mincích znamení spojeného HP s háčkem nad H, jak se vidí na tab. XI. čís. 43.

Hraná č tolarový Olomoucké ražby Hemovy (Tab. LXI. obr. 525.) má v líci korunovanou postavu panovníkovu v levo přikloněnou v plném odění s vysokým okružím. V pravici drží žezlo, levicí državu a vzadu odtud šikmo visí meč. Perlovitý obvodek přetržen hlavou a dvakráte nohami a za ním opis FERDINANDVS · II . | D : G (pod tím obráceně GR jako značka vídeňského rytce Jiřího Rittra) | · R · I · S · A · G · H · B · REX · Kolem liliovitý obvod o průměru tolarovém (42 mm) a podobně na rubu, kde znamenitě vyryt orel říšský korunovaný s mnoha rakouskými znaky ve španělském štítě na dvě rozděleném, v jehož spodní úseči moravská orlice. Orel má v pravém pazouru meč, v levém žezlo, kolem hlav kroužky dvojité a pod císař. korunou malou državu. Koruna sahá v opis ARCHID · AVS · DVX · (rakousko-burg. štítek korunovaný) BVR · MA · MO · (značka Hemova č. 43.) · 1621 · Průměr 42 ½ mm. Váží 26·6 gr.

Tato vzácná mince náleží p. Rudolfu Scheinerovi ve Zhořelci. Podobný exemplář chová ve své sbírce též p. Fr. R. Chaura v Praze.

Ve sbírce Max Donebaurově býval vedle tohoto hraináče (nečiní se však zmínky o značce Hemově před letopočtem*)) ještě takový hraináč z roku 1622 s tímto rubním opisem ARCHID · AVS · DV | X · BVR · MA · M · 1622 · Náležela proto mince ta mincovně Vídeňské.

Olomoucké půltolary Hemovy o 48 krejcarech takto vypadají (Tab. LXII. obr. 530.).

V líci poprsí ověnčené v perlovém obvodku v levo obrácené s vysokým okružím a s pláštěm přes krunýř. Opis FERDINAND · II · D (znamení mincovní čís. 43. v oválovém štítku) G · R · I · S · A · G · H · B · REX · ✠

Na rubu říšský orel se znakem rakousko-burg. v štítku španělském na prsou; nad orlem veliká koruna zavřená, sahající v opis ARCHI · AVS · DVX (država bez křížku, v jejíž nerozdělené spodní polovici 48) BV · MA · MO · 16ZI · Průměr 43 mm. Majitelem této mince jest p. Fr. R. Chaura v Praze.

Půltolary Hemovy o 60 krejcarech jsou vzácny.

V líci poprsí jako u osmačtyřicítníku, ale na krunýři převěšený řetěz řádu zlatého rouna. Za perlovým obvodkem opis a cena (60).

Na rubu v perlovém obvodku korunovaný orel říšský s korunovaným znakem rakouským, řetězem zlatého rouna ovinutým na prsou. Opis ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MO · (znamení č. 43.) · 621 · Na obou stranách čárkovitý okraj.

Váží 13·35 gr. o průměru 35½ mm.

Po Petru Hemovi působil v Olomoucké mincovně mincmistr Baltazar Zwirner dvakráte, poprve od roku 1621 do března léta 1622**) a podruhé od 29. listopadu 1623 do 29. listopadu 1624.***) Zwirner měl znamení (BZ) neb B Z aneb růžičku.

Tolary Zwirnerovy o 150 krejcarech (Tab. LXI. obr. 528.).

V líci ověnčené poprsí s pravé strany, s vysokým okružím a zlatým rounem přes krunýř, na rameni přehozený plášť, v perlovém obvodku. Opis FERDINANDVS · II · (09) D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX · ✠ Jindy bývá opis FERDINANDVS · II (09) D : G · R I · S · AV · G · H · B · RE ✠

Na rubu korunovaný orel dvojhlavý se štítkem korunovaným rakousko-burg., řetězem zlatého rouna ovinutým, na prsou. Koruna svrchu sahá v opis ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MO · I6ZZ · Ročník 1623 má v rubním opisu BVR · CO · TYR · 1625

Průměr 40 mm; váží 14·7 gr.

Půltolar Zwirnerův o 75 kr. z r. 16ZZ (Tab. LXI. obr. 527.) srovnává se úplně s tolarem předešlým, jen pod poprsím jest cena (75). V opisu líční strany čte se:

---

*) Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer in numismatisch-geschichtlicher Bearbeitung vom Ed. Fiala. Praha 1889 str. 206.

**) Kristian ryt. d'Elvert: Beiträge zur Geschichte der böhmischen Länder. Str. 334 a 341.

***) Tamtéž na str. 372 a 373.

FERDINANDVS · II D (ꝛ) G R I S A G H B REX (růžice) neb
FERDINAN · II · D · G (ꝛ) R · I · S · A G · H · B · REX (růžice) neb
FERDINANDVS · II · (ꝛ) D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX (růžice) neb
FERDINANDVS II D (ꝛ) G R I S A G H B REX neb
FERDINANDVS · II (ꝛ) D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX · ✠

Na rubu pak:

ARCHID · AVS DVX BVRG · MA · MO · 16ZZ · neb
ARCHI · AVS · DVX (ZB) BV · MA · MO · 16ZI · neb
ARCHID · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 16ZZ neb
ARCHID AVST VX BVRG MAMO · 16ZZ · neb
ARCHID · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 16ZZ ·

Průměr 35—36 mm, váha 7·9 gr.

Půltolar Zwirnerův o 60 kr. z r. 16ZI (Tab. LXI. obr. 529.) má v líci poprsí ověnčené s vysokým okružím a na prsou řetěz zlatého rouna. Za perlovým obvodkem, svrchu temenem hlavy panovníkovy přetrženým, opis FERDINAN II · D · G · (09) · R · I · S · AV · GG · HV · BO · REX ✠ Někdy na konci líčního opisu pouze tečka.

Na rubu korunovaný orel říšský s korunovaným štítkem rakousko-burgundským na prsou. Korunou přetržen obvodek a za ním opis ARCHIDAVS · DVX · (ZB) BVR · CO · TYR · I6ZI ·

Průměr 36½ mm, váha 13·9 gr.

Mince tato náleží p. Edvardu Peckovi, správci školy v Domaželicích na Moravě.

Zwirnerův osmačtyřicítník (Tab. LXII. obr. 531.) rytby chatrné, ale vzácný.

Na líci poprsí ověnčené v levo obrácené s okružím vysokým a širokým i zlatým rounem sahá nad perlový obvodek v opis FERDI · II · D · G · R · (ZB) I · S · AVG · G · H · B · REX ·

Na rubu špatně rytý orel s korunovaným štítkem rakousko-burgundským na prsou. Za obvodek perlovitý sahá koruna v opis ARCHID · AVS · DV (8ꝛ) BV . CO · TYR · I · 6 · Z · I · Okraj oboustranně perlovitý.

Průměr 34 mm; váží 21·5 gr.

Vyobrazený osmačtyřicítník tento jakož i tolar čís. 528. náležel sbírce zesnulého obecního starosty p. Frant. Hanáka v Horní Moštěnici na Moravě.

Jiný variant ze sbírky p. Edv. Haisla, ředitele cukrovaru v Libici nad Cidlinou, (Tab. LXII. obr. 532.) nese opis na straně líční FERDINA · II · D · G (ZB) R · I · S · AV · G · H · B · REX · a na rubu ARCHID · AVS · DV · (država s 48 ve spodní půli) BV . CO . TYR · I6ZI

Průměr 34½ mm, váha obnáší 11·1 gr.

Také jsou osmačtyřicítníky, na nichž čte se v opisu na líci FERDINAN · II · D · G · (ZB) R · I · S · AV.G . G HV · BO · REX ✠ · a na rubu ARCHID · AVS · DV · (8ꝛ) · BV. CO · TYR · I6ZI

Ve sbírce Max Donebauera byl osmačtyřicítník s opisem FERDINAND · II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX · (růžice) na jedné a ARCHI · AVS · DVX

(država s 48) · BV MA · MO · 16Z1 · na druhé straně, jehož průměr obnášel 33 mm a vážil 21·63 gr.

Čtyrmecítmáky či čtyřiadvacetníky Zwirnerovy jsou stejného líčení s půltolary o 75 kr., jen pod poprsím nesou (24) označenou hodnotu mince. Na líci mají opis:

FERDINAND · II (†Z) D : G · RIS · A · G · H · B · R (růžice), neb
FERDINAND · II · (†Z) · D : G · RIS · A · G · HBR · neb
FERDINAND · II · (†Z) D : G · RISA · G · H · BR neb
FERDINAND · II · (†Z) D : G · RISA · G · H · BR

Na rubu:

ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MO · 16ZZ neb
ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · M · 1622 neb
tentýž opis a znamení B | Z mezi křídly a prsama orla, neb
ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · M 16Z3 a znamení B | Z mezi křídly a pazoury orla.

Průměr 28—30 mm, váha 3·91—4·38 gr nebo hranáče 7·4 gr.

Patnáctníky Zwirnerovy (Tab. LXI. obr. 526.) raženy r. 1622 a 16Z3. V líci mají pod věnčeným poprsím (15) a opis:

FERDINAN · II (Ç1) D · G · R · IS · AGHBR · neb
FERDI · II · D : G · R · I · S (Ç1) AV · G · H · B · REX ·

Na rubu sahá orel korunou a ocasem za perlový obvodek v opis
ARCHI · AV · DVX · BVR · MA · M · 622 neb
ARCHI · A · DVX · BVR · MA · M · 16Z3
Oboustranně čárkovitý obvodek.
Průměr 25 mm, váží 2·92 gr.

Mince dlouhá z mincoven slezských.

Ve Slezsku vybíjeny z mince dlouhé nejvíce čtyřiadvacetníky či čtyrmecítmáky, patnáctníky a groše. Charakteristickým znakem mincí těchto, poukazujícím k jich původu, jest u většiny buď slezská orlice neb v opisu titul panovníka jako vévody slezského (Dux Silesiae), ač jsou mnohé slezské mince i bez těchto příznaků.

Oběma výše uvedenými znaky vyniká čtyřiadvacetník znázorněný na tab. LXIV. obr. 556.

Na líci jest poprsí nekorunované v levo obrácené s vavřínovým věncem dole s vlajícími stuhami zdobené, v brnění, pláštěm přehozené, s vysokým širokým okružím, s řetězem na prsou v dvojitém obvodku, za nímž opis FERDINA · D : G · RO · I · S · A · G · H · BO · REX · D · S ✠

Na rubu orlice slezská v obvodku šňůrovitém, za kterým běží opis MONETA · NOVA · (†Z) · ARG · SILE · 16ZZ ✠ (totiž lístek babykový šikmo postavený). Okraj obou stran šňůrovitý. Průměr 31 mm.

Jiné čtyřiadvacetníky jeví podobnosť se čtyřiadvacetníky českými a moravskými. Nejobyčejnější jsou mincmistra Balt. Zwirnera z mincovny

Vratislavské se značkami jeho B | Z neb se znamením růžice (Tab. LXIV. obr. 557., 558. a 559.). Popíšeme některé. Na obr. 557. vidí se na líci v perlovitém obvodku poprsí panovníkovo, jak při předešlém čtyřiadvacetníku popsáno. Kolem něho opis FERDINAND · D : G · (†Z) R · I · S · A · G · H · B · RE · D · S (růžice). Zkratka poslední znamená Dux Silesiae, t. j. vévoda Slezský.

Na rubu v perlovitém obvodku s rakousko-burgundským prsním štítkem lemovaným řetězem zlatého rouna dvouhlavý říšský orel, jehož koruna celá do opisu zasahuje. Od ní jde opis ARCHID · AVS · DVX · BVRG · MAR · MO · 1625 Po stranách při drápech orla značka B | Z

Také bývá opis na líci:

FERDI · D : G · RO · IM · SE · (†Z) · G · H · BO · REX · DVSI (růžice), neb

FERDI · D : G · RO · IM · S (†Z) · A · G · H · BO · REX · DV · SI · (růžice) a na rubu ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MOR · 1625 · neb jen 1625

Okraj po obou stranách perličkovitý.

U čtyřiadvacetníku na obr. 559. zasahá na líci temeno hlavy částečně v opis FERDINAND · II · (†Z) D · G · RIS · A · G · H · B · R (dvojitá lilie).

Na rubu orel jako u předešlého, opis však ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · M · 1625 Nahoře mezi prsama a křídly orla s obou stran značka B | Z

Měří v průměru 28 ½—29 mm a vážívají 4—6 gr.

Vzácnější jsou Vratislavské čtyřiadvacetníky Hanuše Tuchmanna st. (Tab. LXIV. obr. 561.), které mají v líci poprsí obrněné se dvěma vlajícími stužkami za okružím. Za obvodem šňůrovým opis FERD · D : G · ROM · IM · (†Z) SE · A · G · H · B · REX · D · S : ✠

Na rubu říšský orel se štítkem rakousko-burgundským, věnčeným zlatým rounem na prsou. Hlavy orlí bez obvodků. Vedle křídel značka Tuchmannova H | T Za šňůrovitým obvodkem, přetrženým korunou, opis ARCHID · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1625 ·

Okraj oboustranně vroubkovitý.

Průměr 30 mm, váha 3·5 gr (někdy 28—29 mm a 4 gr těžký).

Jindy zní opis líční

FERD · D · G · ROM · IM · (†Z) · S · A · G · H · B · REX · D · SI : (růžice), neb

FERDINAND · D : G · R · (†Z) · I · SE · A · GE · H · B · REX · D · S · (růžice)

a rubní

· ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · MO · 1625 · neb

ARCHID · AVS · DVX · BVRG · MAR · MO · 1625

Přiházívají se též společné čtyřiadvacetníky Zwirnerovy a Tuchmannovy t. j. se značkou B | Z a monogramem HT Líčení na obou stranách obvyklé, jen opis líční

FERD D · G · ROM · IM · (†Z) S · A · G · H · B · REX · D · SI (růžice), neb

FERD · D · G · ROM · IM · (†Z) S · A · G · H · B · REX · DSI (růžice), neb

FERD · D : G · ROM · IM · (†Z) S · A · G · H · B · REX · DSI ✠

a rubní

· ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · M · HT 1625 · neb

· ARCHID · AꝺIS · DꝺIX · BꝺIRG · MA · MO · IT · 623 · neb
· ARCHID · AꝺIS · DꝺIX BꝺIR · MA · MO · IT 623

Vedle křídel orla značka B | Z Vyobrazení jednoho podáno na tab. LXIV. obr. 560. dle originalu ze sbírky spolupracovníka tohoto díla.

Průměr mají 28 ½—29 mm a váží 3·45—3·96 gr.

Náleží k mincím vzácnějším.

Hlohovský čtyřiadvacetník mincmistra Jana Jakuba Husera vyobrazený na tab. LXIV. obr. 562. podobá se čtyřiadvacetníku Zwirnerovu z mincovny Vratislavské, však mezi krky a křídly orla spatřují se po stranách písmeny I | H neb I | I | H jako znamení mincmisterské.

Hlohovský čtyřiadvacetník Zwirnerův (Tab. LXIV. obr. 563.) nese na líci nad poprsím v závorkách značku mincovny (G) a na rubu pod ocasem orla v opisu pětilistou růžici v závorkách a mezi prsama a křídly orla písmena B | Z jako značky mincmistra.

Čtyřiadvacetníky se znamením dvojité lilie nad poprsím (Tab. LXIV. obr. 564.).

Opis lícní

FERDINAND · II · (ꝛ4) D : G · RIS · A · G · H · BR (znamení), neb
FERDINAND · II · (ꝛ4) DG · RIS · A · G · H · B · R · (znamení), neb
FERDINAND · II (ꝛ4) D : G · R · I · S · A · G · HB · R · (znamení)

Na rubu orel se štítkem rakousko-burgundským na prsou pod vévodským kloboukem. Nad tím koruna sahá v opis

ARCHID · AVS · DVX BVR · MA · M · I623 neb
ARCHID · AVS · DVX · BVR · MA · M · 1623 neb 1623 ·

Průměr 28—30 mm, váha 3·47—4 gr.

Čtyřiadvacetníky se znamením růžice nad poprsím a hrotnatým prstenem na rubu pod orlem z r. 1623 také jsou slezské (Tab. LXIV. obr. 565.).

Opis líce:

FERDINAND · II · D : G · (ꝛ4) R · I · S · A · G · H · B · REX ❀ neb
FERDINANDVS · II · (ꝛ4) R · I · S · A · G · H · B · REX · (růžice) '

Opis na straně rubní

· ARCHID · AVS · DVX · (hrotnatý prsten) BVR · MA · MO · 1623 neb 1623 ·

Průměr 29 mm, váha 4·35 gr.

Jemnou, umělou a neobyčejnou rytbou vyniká čtyřiadvacetník, který chová ve své sbírce p. Fr. R. Chaura v Praze. Pro zajímavosť podáváme vyobrazení jeho na tab. LXVIII. obr. 618.

Na líci vidí se v obvodku kruhovitém korunovaný dvouhlavý říšský orel, jehož otevřená korunka z pola do opisu zasahuje. Na prsou orla država s vysokým křížem, vodorovně řadou perliček rozpůlena, svrchní polovina její rozdělena ještě podobným způsobem svisle, ve spodní pak vyražena Z4 Hlavy orla mají nad sebou polokruhy, pod orlem pak jeví se malý křížek. Opis FERDINANDUS : D : G : RO : IM : SE : AV :

Na rubu v obvodu kruhovitém ozdobný štít, na němž korunovaný český lev v levo obrácený a pod ním malá růžice. Opis PRO ❀ ARIS ❀ ET ❀ FOCIS ❀ A° 16ZI ❀

Okraj oboustranně perlovitý.

Zajímavé jsou současné padělky čtyřiadvacetníků z té doby do mědi odražené. Jeden takový znázorněn na tab. LXV. obr. 566. Líčení jest totéž jako na jiných čtyřiadvacetnících, jen opis na straně líční:

FERDI · D : GROMSR (†2) AR · GH · REX · POPV · SI (velká lilie podobná koruně), neb

FERDI · D : G · ROM SE (†2) ARG · H · REX · POPVSI (velká lilie)

Na rubu čte se v opisu:

ARGHIDAVSDVX PVR · MAMOR 1625 neb

ARCHI · DAVS · DVX · PVR MA MOR · 1625

Průměr 28½ mm, váha 3·45 gr.

Jiné padělané čtyrmecítníky mají v líčním opisu:

FERDI · D : G · RO · IM · SE (†2) AG · H · BO · REX · DVXI (velká lilie), neb

FERDI · D : G · ROM I SE (†2) A · G · H · PO REX · DVXI (velká lilie), neb

FERDINAND II · (†2) D · G · R I · S · A · G · HBR +

a v rubuním:

ARCHI · DAVS · DVX · PVR MA MOR · 1625 neb

ARCHI · AVS · DVX · BVR · MA · MORI · 1 · 6 · 2 · 5 neb

· ARCHID AVS DVX BVR MA M · 162 · 5 ·

Průměr 28—29 mm, váha 2·55—4·12 gr.

Patnáctikrejcar Zwirnerův vidí se na tab. LXV. obr. 567. Znamení B | Z jest nahoře mezi prsama a křídly orla, pod ním dole značka šestipaprsková hvězda v kruhu. Opis líce FERDINAN · D : G · R · (9) · I · S · A · G · H · B · REX · D · S · a rubu ARCHID · AVS · DVX (šestipaprsková hvězda v kruhu) · BVR · MAR · MO · 625

Průměr 25 mm, váha 2·05 gr.

Patnáctikrejcar se znamením hrotnatého prstenu má opis na líci FERDINAND · II · D : G (9) · R · I · S · A · G · H · B · REX · a na rubu · ARCHI · AVS · DVX (hrotnatý prsten) · BVR · MA · MO · 1625

Průměr 24½ mm, váha 2·95 gr.

U grošů jeví se typ dvojí.

Jedny (Tab. LXV. obr. 568.) ukazují na líci slezskou orlici, k níž dole až za obvodek vystupuje v oválu 3 Opis MONE · NOV (2) A · ARGENT ❀

Na rubu država s křížkem vynikajícím v opis a ve spodní polovině její číslo 24; kolem obvodku TR · CRVCIFER · 1622 t. j. tři krejcary.

Průměr 17 mm.

Druhé groše mají na líci poprsí panovníkovo buď za obvodek sahající (Tab. LXV. obr. 569.), neb pouze obvodek vyplňující (Tab. LXV. obr. 570.) s opisem

FER · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX · D · S · neb
FER · D : G · RO · I · S · A · G · H · BO : REX · D · S ❀

Na rubu slezská orlice v obvodku, za kterým čte se opis MONE · NOVA · © · ARG · SIL · 1622 · ❀

Průměr 19 mm, váha 1·05 gr.

Jako zvláštnost zobrazujeme na tab. LX. obr. 522. grošík bez letopočtu, kterýž zdá se býti současným padělkem.

Na líci jest v jemném, perlovém, nahoře otevřeném obvodku država, v jejíž spodní polovině jest číslice 24 Ozdobný kříž državy zasahuje v opis ❀ FERD · II · R · I · S · A ❀

Na rubu rovněž v jemném, perlovém obvodku korunovaný český lev v pravo obrácený, mezi jehož zadními tlapami jest křížek. Za obvodkem opis PRO · ARIS · ET · FO : ❀ Okraj s obou stran perličkový.

Průměr 16 mm, váha 0·75 gr.

Mince lepšího zrna z mincoven českých.

Mince lepšího zrna liší se podstatně nejen jakostí kovu (vnitřní hodnotou), leč i rázem svým od mince dlouhé. Vybíjeny pak z mince té třítolary, dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary, groše, krejcary, trojníky, půlkrejcary, čtvrtkrejcary, desíti-, pěti-, dvou- a jednoduché dukáty.

Tolary jsou typu dvojího.

Starší, před dlouhou mincí ražené, podobají se tolarům Rudolfa II. a Matyáše I. t. j. mají na líci pouze poprsí panovníkovo a pod ním českého lva v levo obráceného a na rubu říšského orla s praním štítem rakousko-burgundským.

Na novějších (mladších) po dlouhé minci vybíjených tolarech vidí se na líci panovník v celé postavě a na rubu říšský orel s českým lvem na prsou.

Tolary starší (Tab. LVI. obr. 472.) jsou velice vzácné a známy jsou pouze Jáchymovské Řehoře Steinmüllera z r. 1621.

Na líci jest v obvodku perlovém, nahoře poněkud otevřeném, ověnčené a obrněné poprsí panovníkovo v levo obrácené, s vysokým okružím a pláštěm. Opis FERDINANDVS · II · D : G (český lev v levo obrácený) RO · I · S · A · G · H · BO · REX ·

Na rubu rovněž v perlovém obvodku nahoře i dole přetrženém korunovaný dvouhlavý říšský orel, jehož koruna až k okraji dosahuje. Na prsou jeho pod vévodským kloboukem rakousko-burgundský štít ověsený řetězem zlatého rouna. Od koruny pokračuje opis ARCHID · AVST · DVX (znamení Steinmüllerovo: levé křídlo orlí v závorkách) BVRG · MAR · MO · 1621

Okraj po obou stranách perlovitý.

Průměr 40½ mm, váha 28·8 gr.

Úplně stejným rázem vybíjeny i dvoutolary s D · G · v líčním opisu.

Jako unikum dlužno považovati čtvrttolar, vyobrazený na tab. LVIII. obr. 487. dle originalu p. Fr. R. Chaury v Praze, stejného líčení s popsaným tolarem, však různící se opisem FERDINAND · II · D : G (lvíček) R · I · S · A · G · H · BO · REX · na líci a ARCHID · AVS · DVX (orlí křídlo) BVR · MAR · MO · 1621 na rubu.

Z tolarů mladšího rázu popíšeme některé z různých mincoven.

Pražský tolar Suttnerův (Tab. LV. obr. 465.).

Líc: V dvojitém obvodku zevně perlovitém, uvnitř hladkém, korunovaná postava císaře v brnění k levé straně rozkročená, nahoře i dole do opisu sahající, s žezlem v pravici a s državou v levici. Po levé straně jest opásána mečem. Opis FERDINANDVS II · DG | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX neb

FERDINANDVS · II · D : G atd. neb

· FERDINANDVS · II · DG atd.

Na rubu dvouhlavý orel pod císařskou korunou, jež za obvodek perlový sahá; na prsou orla český lev ve štítu kloboukem arcivévodským krytém a řetězem zlatého rouna lemovaném. Opis

ARCHID · AVST · DVX (půl okřídleného noha v závorkách neb bez nich) BVRG · MAR · MO · 1625 neb

ARCHID · AVSTR · DVX (půl okřídleného noha) BVRG · MAR · MOR · 1625 neb 1624 neb 1625.

Okraj perlový mijí část obvodu.

Průměr 42—42½ mm, váha 28·5—28·82 gr.

Kolku toho použito i k ražbě dvoutolarů o průměru 42 mm a váze 59·41 gr.

Pražský tolar Hübmerův (Tab. LV. obr. 466.) jest stejného líčení jako předcházející. Obvodek na líci bývá někdy jen jednoduchý, perlovitý, na rubu pod orlem vidí se však značka ☙ buď v závorkách neb v ozdobném kruhu.

Opis líce bývá:

FERDINANDVS · II D : G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · D : G · | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II D G | R · IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · D | · G · | R · IM · S · A · G · H · B · REX
FERDINANDVS · II · D : G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · D : G · | · R | · I · S · A · G · H BOHE : REX ·

Opis rubu:

ARCHID · AVSTR · DVX (☙) BVRG · MAR · MO 1626
ARCHID · AVSTR · DVX (☙) BVRG · MAR · MAR · 1625 neb 1626
· ARCHID · AVSTR · DVX (☙) BVRG · MAR · MO · 1626
ARCHID · AVS : DVX (☙) BVR · MAR · MO · 1628
ARCHID · AV : DVX (☙) BVR · MAR · MO · 1628

ARCHID · AVS · DVX (značka ◠ v ozdobném kruhu) BVRG · MAR · MO : 1650

Průměr 41½—44 mm, váha 24·37—29·17 gr.*)

Pražský tolar Šustrův (Tab. LV. obr. 467.) má podobný líc. Na rubu však kolem hlav orlích jsou obvodky a pod orlem vidí se jako znamení štok pregířský či razidlo v závorkách (Tab. LI. čís. 47.) Týmž rázem bity i dvoutolary.

Na líci přiházívá se opis:

FERDINANDVS II · D · G | R | IM · S · A · G · HV . BO · REX

FERDINANDVS II · DG | R | IM · S · A · G · · HV BO · REX

FERDINANDVS II · DG | R | IM · SE · A · GE · H · B · REX

FERDINANDVS · II · D : G | R | I · S · A · G · HV · BOE · REX ·

FERDINANDVS II · D | G | R · IM · SE · A · GE · H · B · REX

FERDINANDVS · II · DG | · R · | IM · SE · AV · GE · HV · BO · REX

FERDINANDVS II · D · G | R | IM · S · A · G · HV · BO · REX (na dvoutolarech).

Opis na rubu:

· ARCHIDVX · AVS · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOR · 1652 · (též na dvoutolarech).

ARCHIDVX · AVS · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOR · 1652

· ARCHIDVX · AVST · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOR · 1653 ·

· ARCHIDVX · AVS · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOR · 1654 ·

ARCHIDVX · AVS · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOR · 1657

Průměr 44 mm, váha 28·85—29 gr.

Pražský tolar Šustrův bez titulu IMPERATOR

V líci stojící panovník v opisu FERDINANDVS · II · D · G | R | S · A · GE · HVN · BO · REX

Na rubu korunovaný orel s kruhy kolem hlav a s českým znakem ve štítu prsním, zlatým rounem ovinutém. Opis ARCHIDVX · AVS · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOR · 1654 neb 1652, při čemž na počátku a na konci rubního opisu tečka.

Pražský tolar Šustrův s MOA místo MOR

V líci stojící panovník v opisu FERDINANDVS . II · DG · R | IM · SE · AV · GE · H · BO · REX ·

*) V mincovnách českých raženy za Ferdinanda II. skoro všecky mince pod kladivem. Zřídil sice Benedikt Huebmer ze Sonnleithen r. 1621 ražbu na válce, jako byla v Štyrském Hradci již od r. 1614, avšak strojů těchto a průbojů jen krátce zde upotřebeno; nebylo při mincovně síly vodní a potah koňský byl drahý. Známe některé vyválené tolary ražby Huebmerovy. V líci vidí se poprsí čís. Ferdinanda II. s okružím, ale bez řetězu zlatého rouna. Pod poprsím čte se v závorkách cena 120. Na rubu vidí se dvojitý orel s rakousko-burgundským znakem na prsou; vespod vybita hvězda nad půlměsícem. V Praze nechtěli mincíři raziti na strojích; neboť jim to bylo na újmu. I vydal císař dne 3 ledna 1624 patent, v němž ujistil je, že mincování drobných na stroji taženém a pomocí průboje, čímž rychleji se mincuje, než pod kladivem, nemá býti na škodu jich starým výsadám. (Jan Newald: Beiträge zur Geschichte des österreichischen Münzwesens während der Zeit von 1622—1650. Wien 1882 str. 23.)

Na rubu orel s kruhy kolem hlav a štítkým lvem na prsou. Opis ARCHI-DVX · AVS · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOA 1657

Tento tolar nalézá se v c. a k. kabinetě mincí ve Vídni.

Pražský tolar Wölckerův (Tab. LVI. obr. 468.) má na líci obvodek dvojitý a na rubu hlavy orla v kruzích a jako značku ruku držící šestihrotou hvězdu v závorkách (Tab. LI. čís. 48.). Jinak srovnává se líčení s tolary předcházejícími.

Opis líce:

· FERDINANDVS · II · DG | · R · | IM · SE · AV · GE · H · BO · REX | · neb bez tečky na počátku opisu.

Opis rubní strany:

· ARCHIDVX · AVS · DVX (ruka s hvězdou) BVRG · MAR · MOR · 1637 · neb bez tečky na počátku a na konci opisu.

Průměr 43 mm, váha 29·13 gr.

Tolar Eggenbergského mincmistra Elisea du Bois.

Líc: V perličkovém obvodku korunovaný panovník v celé postavě poněkud k levé straně obrácený a nahoře i dole v opis zasahující. V levé ruce drží državu a v pravé o rameno opřené žezlo. Po levém boku má zavěšený meč. Opis FERDINAND · II · D : G · | · R | I · S · A · G · H · BOHE : REX · Okraj perličkový.

Rub: V perlovém obvodku korunovaný dvojhlavý orel, mající na prsou korunovaný český štít, lemovaný řetězem zlatého rouna. Koruna nad orlem sahá v opis ARCHID · AVS : DVX : (znamení: hlava kančí v závorkách) BVR : MAR : MO : 1650 neb ARCHID : atd. Kolem hlav orlích kruhů není. Okraj rovněž perličkový.

Průměr 43½ mm, váha 29·05 gr.

Jiný variant má v opisu lícením · R | · I · a v rubním ARCHID : AVSTR ; (hlava kančí) BVRG ; MAR ; MO ; 1651 Hlavy orla jsou ovroubeny kruhy.

Horský tolar Hölzlův má stejné líčení. Obvodek na líci jest buď jednoduchý perlový neb dvojitý (hladký a perlový) neb i trojitý (hladký, perlový, hladký). Pod orlem umístěno znamení: šestipaprsková hvězda buď v závorkách neb v oválu neb počínaje ročníkem 1630 jest znamení v ozdobném štítku a spolu kolem hlav orla vidí se kruhy. Téhož rázu jsou i dvoutolary.

Opisy na líci:

FERDINANDVS · II · DG | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX

FERDINANDVS · II · D · G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX

FERDINANDVS · II · D : G · | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX neb REX · (též na dvoutolarech)

FERDINANDVS · II · D : G | R · | IM · S · A · G · HBO · REX · (na dvoutolarech)

FERDINANDVS · II · D : G · | R · | IM · S · A · G · HV : BO · REX · (též na dvoutolarech)

FERDINANDVS + II + D ‡ G | R + | IM * S * A * G * HV + BOH + REX

FERDINANDVS · II · DG · | R | IM · S · A · G · HV · BO · REX (na dvoutolarech)

FERDINANDVS · II · D · G | R · | IM · S · A · G · HV · BOH · REX

FERDINANDVS : II : DG | R · | I · M : S : A : G HV : BO : REX (na dvoutolarech).

Opis na rubní straně:

ARCHID · AVST · DUX (✱) BVRG · MAR · MO · 1623 (na tolarech) neb 1626 (na dvoutolarech)

ARCHID · AVSTR · DVX (✱) BVRG · MAR · MOR · 1624 (na tolarech) neb 1625 (na dvoutolarech)

ARCHIDVX · AVST · DVX (✱) BVRG · MAR · MOR · 1627 (na dvoutolarech) neb 1630 (na tolarech)

ARCHIDVX · AVST · DVX (✱) BVRG · MAR · MO · 1628 · (na tolarech)

ARCHIDVX · AVS · DVX · (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR · MOR · 1628 (na dvoutolarech)

ARCHIDVX · AVST · DVX · (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR · MORA · 1630 (na tolarech)

ARCHIDVX * AVST * DVX (značka ✱ v štítku) BVRG * MAR * MOR * 1631 (na dvoutolarech)

ARCHIDVX · AVS · DVX (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR MOR · 1631 (na tolarech)

ARCHIDVX · AVS · DVX (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR · MO · 16 · 32 (na tolarech)

ARCHIDVX * AVS * DVX * (značka ✱ v štítku) BVR * MAR * MOR * 1632 * (na dvoutolarech).

Průměr tolarů 41—42 mm, dvoutolarů 41½—44 mm, váha tolarů 28·5 až 29·1 gr, dvoutolarů 57·9—58 gr.

Vzácný Kutnohorský tolar z doby provisoria z r. 1633 shoduje se líčením s tolary jinými, jen pod orlem místo znamení jest prázdný kroužek. Hlavy orla jsou v kruzích. Opis líce FERDINANDVS · II · D : G | R · | IM · S · A · G · HV · BO · REX a rubu ARCHIDVX · AVS · DVX · ○ BVR · MAR MOR · 1633

Průměr 41½ mm, váha 28·4 gr.

Tolar ražený za správy mincovny Horské Hanušem Prunsem, vyobrazený na tab. LVI. obr. 471. podobá se jiným tolarům, líční obvodek však jest trojitý a zvláště zdobný (hladký, zoubkovaný a zase hladký). Na rubu pod orlem jako znamení ⚒ v srdčitém štítku. Známy jsou také dvoutolary téhož rázu.

Opis líční:

FERDINANDVS · II · DG | R · | I · S · A · G · HV · BOH · REX

FERDINANDVS · II · D : G | R · IM · S · A · G · H · BO · REX · (na dvoutolarech)

FERDINANDVS · II · D | G · | R · IM · S · A · G · H · B · REX ·

FERDINANDVS · II · D : G | R · IM · S · A · G · HV · BOH · REX · neb BOH : REX ·

Opis na rubu:

ARCHIDVX · AV · DVX · (✕) BVRG · MAR · MO · 1655 ·

ARCHIDVX : AV : DVX : (✕) BVRG : MAR : MO · 1654 (na tolarech i dvoutolarech)

ARCHIDVX · AV · DVX · (✕) BVR · MAR · MOR · 1654 (na dvoutolarech)

ARCHIDVX · AVS · DVX · (✕) BVR · MAR · MO · 1654

Průměr tolaru 42 mm, dvoutolaru 40½ mm, váha tolaru 28·8—28·95 gr., dvoutolaru 58 gr.

Jáchymovský tolar Steinmüllerův pozdější ražby (Tab. LVI. obr. 473.) má již obecný ráz jako výše popsané tolary, pod orlem vidí se však jako znamení levé křídlo orlí v závorkách.

V opisu lícením čte se:

FERDINANDVS · II · DG | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX

FERDINANDVS · II · D · G | R · | I · S · A · G · HV · BO · REX

FERDINANDVS · II · D · G | R · | I · S · A · G · H · BO · REX

Na rubní straně bývá opis:

ARCHID · AVST · DVX (orlí křídlo) BVRG · MAR · MO · 1625 neb 1624, 1625, 1626, 1627

Průměr 42 mm, váha 28·59—28·85 gr.

Tolar dvoukolkový či křížený (Zwitterthaler) vyobrazen na tab., LXVIII. obr. 617. K vyražení líční strany jeho použito líceního razidla tak zvaného „loveckého" tolaru (Jagdthaler) Vratislavského mincmistra Hanuše Rydella (Riegra), rubní strana pak vyražena z rubního železa tolaru Pražského mincmistra Beneše Hübmera. Zvláštní tento tolar býval ve sbírce proslulého numismatika německého Adolfa Meyera, rodáka z Gdanska († 2. května 1894).

Na líci vidí se v perlovém obvodku vavřínem věnčené poprsí panovníkovo z předu (z profilu) poněkud v levo obrácené, s kníry a kozí bradou, v bohatě zdobeném císařském ornátě s širokým, hojně řasnitým límcem a s řetězem zlatého rouna na prsou, držící v pravici žezlo a v levici državu. Na plášti pod pravým ramenem zcela drobným písmem monogram Hanuše Rydella HR, kolem pak opis FERDINANDVS · II · D : G · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BOHEM · REX · ✠ Okraj ozdobný, řetízkový.

Na rubu korunovaný císařský orel, na jehož prsou český lev ve štítu zlatým rounem ovinutém a kloboukem arcivévodským pokrytém. Opis ARCHID · AVS · DVX (✪) BVRG · MAR · MO : 1650

V díle Schulthess-Rechbergově*) pod čís. 899 a Madaie pod čís. 2776**) uveden podobný tolar s opisem FERDINANDVS : II . D · G · R · IM · S : A : G :

*) K. G. von Schulthess-Rechberg: Thaler-Cabinet. Wien 1840—1867. 5 Theile.

**) D. S. von Madai: Vollständiges Thaler-Cabinet. Königsberg 1765—1774. 3 Bände und 3 Supplem.

BO : REX na líci a ARCHID : AVSTR · DVX (◌) · BVRG · MAR · MO · 1626 · na rubu.

Jiný křížený tolar má líc jako Pražský tolar Suttnerův s letočtem 1624, totiž panovníka v celé postavě, na rubu však nese dvouhlavý orel v pravém štítu místo českého lva rakousko-burgundský znak, což lze vysvětliti tím, že použito k ražbě rubní strany rubního kolku z některého tolaru špatného zrna (dlouhého).

Dvoutolary i třítolary vedle obyčejného rázu tolarového (Tab. LVII. obr. 475.) raženy též, ač vzácně, kolkem desítidukátovým (Tab. LVII. obr. 474.).

Na líci jest v levo nakročený korunovaný panovník s žezlem a državou jako na tolarech, avšak mezi korunovaným štítem s českým lvem s pravé a takovýmž uherským s levé strany. Opis líce FERDINANDVS II · DG | R | IM · S · A · G · H · BO · REX

Na rubu dvouhlavý orel říšský, nad nímž koruna až k okraji sahá. Na prsou však místo štítu českého jest rakousko-burgundský. Opis ARCHID · AVST · DVX (znamení: půl okřídleného noha) BVRG · MAR · MO · 1625

Na půltolaru čili zlatníku opakuje se totéž líčení jako na tolarech, totiž na líci panovník v celé postavě a na rubu říšský orel s českým štítem na prsou.

Průměr 34½—37½ mm, váha 13·8—14·6 gr.

Níže podáváme opisy líční i rubní, jak se na půltolarech z různých mincoven vyskytují.

Na líci mívá opis:

a) Pražský půltolar Suttnerův (Tab. LVII. obr. 476.):
FERDINANDVS · II · D · G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · D : G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS II · D · G · | R · | IM · S · A · G · H · BO · : REX

b) Pražský půltolar Hübmerův:
FERDINANDVS · II · D · G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · D : G · | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX

c) Pražský půltolar Šustrův (Tab. LVII. obr. 477.):
FERDINANDVS II DG | R | IM · SE · A · GE · H · B · R · EX

d) Kutnohorský půltolar Hölzlův (Tab. LVII. obr. 478. a 479.):
FERDINANDVS II · DG | R | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · DG | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · D · G | R | IM · S · A · G · H · BCO · REX
FERDINANDVS · II · D : G · R · | I · S · A · G · H · BO · REX · D · S (růžice)
FERDINANDVS · II · D : G · | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX ·
neb REX
FERDINAND : II · D : G · | R · | I · S · A · G · HV · BO · REX ·

e) Kutnohorský půltolar Prunsův (Tab. LVIII. obr. 480.):
FERDINANDVS · II · D : G | R | IM · S · A · G · H · BO · REX

f) Jáchymovský půltolar Steinmüllerův (Tab. LVIII. obr. 481.):
FERDINANDVS II · DG | R | I · S · A · G · H · BO · REX

FERDINANDVS · II · D G | R | I · S · A · G · H · BO · REX
FERDINANDVS · II · DG | R · | IM · S · A · G · H BO · REX
Na rubu nese opis

a) Pražský půltolar Suttnerův (Tab. LVII. obr. 476.):
ARCHID · AVSTR · DVX (okřídlený noh v závorkách) BVRG · MAR · MO · 1624 neb 1625
ARCHID · AVST · DVX (okřídlený noh v závorkách) BVRG · MAR · MO · 1625 (místo 1623)

b) Pražský půltolar Hübmerův:
ARCHID · AVSTR · DVX (☙) BVRG · MAR · MO · 1625

c) Pražský půltolar Šustrův (Tab. LVII. obr. 477.):
ARCHID · AVS · DVX (razidlo) BVRG · MAR · MOR · 1655 neb 1655

d) Kutnohorský půltolar Hölzlův (Tab. LVII. obr. 478. a 479.):
ARCHID · AVST · DVX (✱) BVRG · MAR · MO · 1625 neb 1624
ARCHID · AVST · DVX (✱) BVRG · MAR · MOR · 1624
ARCHID · AVSTR · DVX (✱) BVRG · MAR · MOR · 1624 neb 1625
ARCHID · AVSTR · DVX (✱) BVRG · MAR · M · O 1626
ARCHIDVX · AVS · DVX (✱) BVRG · MAR · MO · 1627
ARCHIDVX · AVS · DVX · (značka ✱ v štítku) · BVRG · MAR · MO · 1629
ARCHIDVX · AV · DVX (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR · MO · 1 · 652

e) Kutnohorský půltolar Prunsův (Tab. LVIII. obr. 480.):
ARCHIDVX · AVS · DVX (✕) BVR · MAR · MO 1655

f) Jáchymovský půltolar Steinmüllerův (Tab. LVIII. obr. 481.):
ARCHID · AVST · DVX (orlí křídlo) BVRG · MAR · MO · 1624 neb 1626

Rovněž i čtvrttolary či orty podobají se rázem svým zcela tolarům, různíce se od nich toliko velikostí, vahou a opisem.

Měří v průměru $28\frac{1}{2}$—$31\frac{1}{2}$ mm a váží 6·67—7·32 gr, hraníče 15·35 gr.

Na líci mívá opis:

a) Pražský čtvrttolar Suttnerův (Tab. LVIII. obr. 482.):
FERDINANDVS II · DG | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX (též jako hraníč)
FERDINANDVS · II · D : G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX (hraníč)
FERDINAND · II · D · G | R | I | M · S · A · G · H · B · REX
FERDINANVS · II · D : G | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX

b) Pražský čtvrttolar Hübmerův (Tab. LVIII. obr. 483.):
FERDINAN : D . G | · R · | I · S · A · G · H · B · RE ·
FERDINAN · II · D : G | R | I | M · S · A · G · H · B · RE
FERDINAN : (vynechána II!) D · G | · R · | I · S · A · G · H · B · RE ·

c) Pražský čtvrttolar Šustrův (Tab. LVIII. obr. 484.):
FERDINAND II DG | R · | I · S · A · G · H · BO · REX | ·
FERDINAND · II · D · G | · R · | I · S · A · G · H · BO REX ·

d) Pražský čtvrttolar Wölckerův:
FERDINAND II DG | R | I S A G H BO REX |

e) Horský čtvrttolar Hölzlův (Tab. LVIII. obr. 485.):
FERDINANDVS II DG | R | IM S A G H BO REX
FERDINANDVS II DG | R | IM (vynecháno S!) A G H BO REX
FERDINANDVS II DG | R | IM S A G H BO REX
FERDINAN (vynechána II!) D : G | R I | M S A G H B REX
FERDINANDVS II D : G | R | IM S A G H B REX
FERDINANDVS II D : G | R I | S A GER HV BOH REX
FERDINANDVS II D : G | R | IM S A G HV BO REX
FERDINANDVS II D : G | R | IM S A G H BO REX

f) Horský čtvrttolar Prunsův:
FERDINANDVS II D : G | R | I S A G HV BO REX
FERDINAND II D : G | R | I S A G HV BO REX

g) Jáchymovský čtvrttolar Steinmüllerův (Tab. LVIII. obr. 488.):
FERDINANDVS II DG | R | IM S A G H BO REX
FERDINANDVS II D G | R | I S A G H BO REX
Na rubu nese opis:

a) Pražský čtvrttolar Suttnerův (Tab. LVIII. obr. 482.):
ARCHID AVSTR DVX (okřídlený noh) BVRG MAR MOR 1625
ARCHID · AVSTR · DVX (okřídlený noh) BVRG · MAR · MO · 1625 neb 1624 (jako hranáče, s r. 1624 též okrouhlé)
ARCHID · AVSTR · DUX (okřídlený noh) BVRG · MAR · MOR · 1625 neb 1624 neb 1625
ARCHID · AVST · DVX (okřídlený noh) BVRG · MAR MO 1625

b) Pražský čtvrttolar Hübmerův (Tab. LVIII. obr. 483.):
ARCHID · AVST · DVX (☁) BVRG · MAR · MO · 1625
ARCHID · AV · DVX (☁) BVRG · MA · M · 1625

c) Pražský čtvrttolar Šustrův (Tab. LVIII. obr. 484.):
ARCHI · AVS · DVX (razidlo) BVR · MAR · MO · 1632

d) Pražský čtvrttolar Wölckerův:
ARCHI · AVS · DVX (ruka s hvězdou) BVRG · MAR MO 1637

e) Horský čtvrttolar Hölzlův (Tab. LVIII. obr. 485.):
ARCHID · AVSTR · DVX (✱) BVRG · MAR · MOR · 1625 neb 1624
ARCHID · AVST · DVX (✱) BVRG · MAR · MO · 1625 neb 1624
ARCHID · AVS · DVX (✱) BVR · MAR · M · 16 · 26 ·
ARCHIDVX · AVS · DVX (✱) BVRG · MAR · MO : 1627 neb 1630
ARCHIDVX · AVS · DVX (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR · MOR · 1630
ARCHIDVX · AVS DVX (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR · MOR · 1631
ARCHIDVX · AVS DVX (značka ✱ v štítku) BVRG · MAR · MO · 1631

f) Horský čtvrttolar Prunsův:
ARCHIDVX · AV · DVX (⚔) BVRG · MAR · MO · 1635

g) Jáchymovský čtvrttolar Steinmüllerův (Tab. LVIII. obr. 488.):
ARCHID · AVSTR · DVX (křídlo orlí) BVRG · MAR MO · 1625 neb 1624 neb 1625

Obr. 486. na tab. LVIII. znázorňuje Jáchymovský čtvrttolar Lengefeldrův, jehož rubní strana odražena z kolku čtvrttolaru krále Matyáše (s orlem se štítkem rak.-burg. na prsou).

Groš český čili tříkrejcar (Tab. LIX. obr. 489.—505.) má na líci v hladkém kruhu poprsí císaře v levo obrácené a vavřínovým věncem zdobené a široké okruží kol krku. Někdy přesahuje hlava též do opisu. Mincovní znamení bývá nejčastěji pod poprsím. Vzácněji nalézá se znamení na rubní straně, jak se vidí při Pražských groších z roku 1631 až 1637 na tab. LIX. obr. 493. a 494. a obr. 505. při groši Jáchymovského mincmistra Řehoře Steinmüllera z r. 1632 a 1633 a pak při vzácném Horském groši mincmistra Daniela Kavky z Tolnštejna (1636—1643) z r. 1636 (Tab. LIX. obr. 503.) neb 1637, kdežto místo znaménka zůstává za správy Horské mincovny Vavřincem Neumannem na groši z r. 1635 (Tab. LIX. obr. 502.) prázdný kroužek.

Na rubu v hladkém kruhu jest korunovaný říšský orel až v opis sahající, který má štít rakousko-burgundský korunovaný neb bez koruny na prsou. Kolem opisu na obou stranách obruba perličkovitá.

Průměr $19\frac{1}{2}$—21 mm, váha 1·27—1·95 gr.

Na líční straně mívá opis

a) Pražský groš Suttnerův (Tab. LIX. obr. 489.):
FERDI · II · D · G · I (okřídlený noh) S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R (okřídlený noh) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R · okřídlený noh bez závorek I · S · A · G · H · B · REX ·

b) Pražský groš Hübmerův (Tab. LIX. obr. 490. a 491.):
FERDI · II · D : G · R · I (○) S · A · G · H · B · REX · neb RE ·
FERDI · II · D · G · R · I · (○) S · A · G · H · B · REX
FERDI · II · D · G · R · (○) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R · ○ I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R ○ I · S · A · G · H · B · REX · neb REX :
FERDI · II · D · G · R · I (○) S · A · G · H · B · REX ·

c) Pražský groš Sustrův (Tab. LIX. obr. 492. a 493.):
FERDI · II · D G · R (razidlo) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERD · II · D · G · R ⊜ I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R ⊜ I · S · A · G · H · B · REX ·

d) Pražský groš Wölckerův (Tab. LIX. obr. 494.):
FERDI · II · D · G · R ⊜ I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R · ⊜ I · S · A · G · H · B · REX ·

e) Groš Krumlovského mincmistra Elisea du Bois (Tab. LIX. obr. 495. a 496.):
FERDI · II · DG · R · (hlava kančí) I · S · A · G · H · B · R · EX
FERDI · II · D · G · R hlava kančí bez závorek I · S · A · G · H · B · REX ·

FERD · II · DGR hlava kančí bez závorek I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R (hlava kančí) I · S · A · G · H · B REX ·
FERD · II · D · G · R · hlava kančí bez závorek I · S · A · G · H · B · REX ✱
FERD · II · D : G · R hlava kančí bez závorek I · S · A · G · H · B · REX ✱

f) Horský groš Hölzlův (Tab. LIX. obr. 497.—500.):
FERDI · II · D · G · R ⊛ I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D : G · R (✱) I S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D : G · R · I · S (✱) A · G · H · B · REX · neb REX (růžice)
FERDI · II · D : G · R · (značka ✱ v štítku) I · S · A · G · H · B · REX ❀
FERDI · II · D : G · R (značka ✱ v štítku) I · S · A · G · H · B · REX ❀
FERDI · II · D : G · R (✱) I · S · A · G · H · B · REX ❀
FERDI · II · D · G : (značka ✱ v štítku) R · I · S · A · G · H · B · REX ❀
FERD · II · D : GR (✱) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERD II · D · G · R · (značka ✱ v štítku) I · S · A · G · H · B · REX ❀
FERD II D G · R I · (značka ✱ v štítku) S · A · G · H · B · REX ·
FERD : II · D : G (značka ✱ v štítku) HV : BOH : REX · (titul římsko-něm. císaře a krále vynechán!)
FERD · II · D : G R · I (značka ✱ v štítku) S · A · G · H · B · REX ❀
FERD · II · D : G · R · (značka ✱ v štítku) I · S · A · G · H · B · REX ·

g) Horský groš Prunsův (Tab. LIX. obr. 501.):
FERD · II · D · G · R (⚹) I · S · A · G · H · B · REX · neb REX ✱
FERD · II · D G · (⚹) R · I · S · A · G · H · B · RE (růžice)
FERDI · II · D · G · R (⚹) I · S · A · G · H · B · REX ·

h) Horský groš správce mincovny Vavřince Neumanna (Tab. LIX. obr. 502.):
FERD · II · D · G · R · (ϱ) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R (ϱ) I · S · A · G · H · B · REX ·

ch) Horský groš Daniela Kavky z Tolnštejna (Tab. LIX. obr. 503.):
FERD · II · D : G · R · (ϱ) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERD · II · D · G · R ⓖ I · S · A · G · H · B · REX ·

i) Jáchymovský groš Steinmüllerův (Tab. LIX. obr. 504. a 505.).
FERDI · II · D : G · R · (křídlo orlí) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R (křídlo orlí) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R · I (ϱ) S · A · G · H · B · REX ·
Na rubu nese opis:

a) Pražský groš Suttnerův (Tab. LIX. obr. 489.):
ARCH · AV · DVX (ϱ) BV · MA · M · 1624 neb 1625 neb 1626

b) Pražský groš Hübmerův (Tab. LIX. obr. 490. a 491.):
ARCH · AV · DVX (ϱ) BV · MA · M · 1625 neb 1626
ARCH · AV · DV (ϱ) BV · MA · M · 627 neb · 629 neb · 630
ARCH · AV · DV · (ϱ) BV · MA · M · 628 neb · 629
ARCHI · AV · DV · ⓖ BV · MA · M · 628
ARCH · AV : DV (ϱ) BV · MA · M · 628

c) Pražský groš Šustrův (Tab. LIX. obr. 492. a 493.):
ARCH · AV · DV ⓒ BV · MA · M · 16[illegible] neb 1632
ARCH · AV · DV (razidlo) BV · M · M · 16[illegible] neb 1632, 1633, 1634, 1635 neb 1636

d) Pražský groš Wölckerův (Tab. LIX. obr. 494.):
ARCH · AV · DV (ruka s hvězdou) BV · M · M · 1637

e) Groš Krumlovského mincmistra Elisea du Bois (Tab. LIX. obr. 495. a 496.):
ARCH · AV · DV (ϱ) BV · MA · M · 1630 neb 16[illegible] neb · 63[illegible]

f) Horský groš Hölzlův (Tab. LIX. obr. 497.—500.):
ARCH · AV · DVX ϱ BV · MA · M · 1624 neb 1625
· ARCH · AV · DVX ϱ BV · MA · M · 1624 neb 1626
ARCH · AV · DVX (ϱ) BV · MA · M · 1624
ARCHID · A · DV · ⓒ BVR · M · M · 1627 neb 1630
ARCHID · A · DVX (ϱ) BVR · M · M · 1628
ARCHD · A · DVX (ϱ) BVR · M · M · 1628
ARCHD · A · DV ⓒ BVR · M · M · 1628 neb 16,3[illegible]
ARCHID · A · D (ϱ) BVR · M · M · 1629
ARCH · AV · DVX (ϱ) BV · MA · M · 1629
ARCHD · A · DV · (ϱ) BVR · M · M · 630
ARCHID · A · DV (ϱ) BV · M · M · 163[illegible]

g) Horský groš Prunsův (Tab. LIX. obr. 501.):
ARCHID · A · D · (ϱ) BVR · M · M · 1633 neb 1634
ARCHID · A · D ⓒ BV · M · M · 1634

h) Horský groš správce mincovny Vavřince Neumanna (Tab. LIX. obr. 502.):
ARCH · AV · DV ○ BV · M · M · 1635

ch) Horský groš Daniela Kavky z Tolnštejna (Tab. LIX. obr. 503.):
ARCH · AV · DV (ruka s třemi šípy) BV · M · M · 1636
ARCH · AV · DV · (ruka s třemi šípy) BV · M · M · 1637

i) Jáchymovský groš Steinmüllerův (Tab. LIX. obr. 504. a 505.):
ARCH · AV · DVX (ϱ) BV · MA · M · 1624 neb 1625, 1627 neb 1628
ARCH · AV · DVX (křídlo orlí) BV · MA · M · 1632 neb 1633
Krejcary vybíjeny rázem dvojím.

Na jedněch (Tab. LX. obr. 509. a 510.) shledáváme na líci v obvodku hladkém korunovaného dvouhlavého orla, jehož korunka dosahuje až k okraji mince. Na prsou orla jest štítek s římskou číslicí I V opisu čte se:
FERDI · II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · R neb R · neb REX
FER · DI · II · DG · R · I · S · A · G · H · B · R
FERDI · II · DG · R · I · S · A · G · H · B · R neb RE
Na rubu jest v hladkém kruhu korunovaný český lev a kolem něho[illegible]
ARCH · AV · DVX ✱ BV · M · M · 624 · neb 625 ·
ARCH · A · V · DVX (✱) BV · M · M · 624 ·

ARCHID · A · D (✱) BV · MA · M · 1627 ✠
ARCHID · A · DV ✱ BV · MA · M · 1627 ✠
ARCH · AV · DVX (křídlo orlí) BV · M · M · 634 ·
Průměr 15—16 mm, váha 0·72—0·93 gr.

Druhé (Tab. LX. obr. 507., 508. a 511.) mají na líci poprsí panovníkovo, jako na groších se vidí, a za obvodkem hladkým opis:
FERDI · II · D · G · R · (✪) I · S · A · G · H · B · REX :
FERDI · II · D : G · (✪) R · I · S · A · G · H · B · RE (růžice)
FERDI · II · D · G · R (ruka s hvězdou) I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · GR (ruka s hvězdou) I · S · A · GHB · REX ·
FERDI · II · D : G · R (✱) I · S · A · G · H · B · REX ✠
FERD · II · D : G · R · (✱) I · S · A · G · H · B · REX ✠

Na rubu spatřuje se v hladkém kruhu korunovaný dvouhlavý orel, sahající korunou do opisu a mající na prsou ve štítku tvaru oválného neb lopatovitého římskou číslici I Od koruny čte se opis:
· ARCH · AV · DV · BV · MA · M · 627 ·
ARCHID · AV · DV · BV · M · M · 627 neb 1627
ARCH · AV · DV · BV · M · A · M · 637 neb 1637
ARCH · AV · DV · BV · M · M · 1637
Průměr 15 mm, váha 0·77 gr.
Z 1 libry sazené raženo 220 krejcarů a 150 jich šlo za dukát.

Trojníky (grešle) mají v líci říšského orla se štítkem rakousko-burgundským na prsou.

Na rubu država, v jejíž spodní části 3 a po stranách křížku rozdělený letočet ku př. 16 | 24 Také bývají po stranách državy písmena K | M t. j. Kutnohorská mince.

Šly 4 za groš neb 3 krejcary a bývají v nálezích velmi hojny.

Půlkrejcary jsou jednostranné a vzácné a vydány také dvojího druhu.

Na některých viděti pod císařskou korunou okrášlené písmeno F a pod ním II. Také bývá $F_{II.}$ pod korunou mezi písmeny R(ex) a B(ohemiae) a dole letočet · 16 | 9 · s obrácenou 9 (Tab. LX. obr. 512.).

Jiné mají obrubu ze 3 polokruhů (Tab. LX. obr. 513.); kde se polokruhy dotýkají, jest zevně po hvězdičce. Ve vrchním oblouku jest koruna a nad ní letočet 1624 neb 1626, 1629, 1630 neb 1631; v pravém oblouku ve štítku dvouhlavý orel, v levém český lev.

Na čtvrtkrejcaru čili vídeňském (Tab. LX. obr. 514.), rovněž jednostranném, vidí se kosmo postavený dvojitý čtverec, jehož strany jsou uvnitř z rovných čar a na venek z perliček. V něm jest štítek s korunovaným českým lvem a po stranách jeho letočet ku př. 16 | 24 a nad i pod štítkem v rozích čtverce šestipaprsková hvězda.
Průměr 11 mm, váha 0·25 gr.
Sazená hřivna na ně obsahovala 2 loty 3 kventl. 2 den. stříbra a vybíjeno

jich z ní 742½ kusu. Dne 22. prosince 1629 vyraženo jich v Kutné Hoře za 148 zl. 18 kr. z 8 hřiven 11 lotů 1 kventl. 1 p. fejnu.

Z mincí zlatých bity desítidukáty, pětidukáty, dvoudukáty a jednoduché dukáty.

Desítidukát z časů dlouhé mince Pražského mincmistra Beneše Hübmera má na líci v jemně rýhovaném kruhu korunovanou, obrněnou postavu císaře v levo obrácenou, majíci v pravici o rameno opřené žezlo a v levici državu a na straně meč opásaný. S levé strany korunovaný uherský a s pravé korunovaný český znak při postavě panovníkově sahající v opis FERDINANDVS · II · DG | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX

Na rubu v perličkovém obvodku korunovaný dvouhlavý orel, na jehož prsou ovinutý řetězem zlatého rouna štít rakousko-burgundský. Koruna nad orlem sahá až k okraji. Od ní čte se opis ARCHID · AVST · DVX (◠) BVRG · MAR · MO · |62| neb |622

Okraj oboustranně perličkový.

Průměr 41 mm, váha 34·46 gr.

Jiný desítidukát Hübmerův z r. 1625 stejného líčení s právě popsaným nese opis na líci FERDINANDVS · II · D | G | R · I · S · A · G · BO · REX ·⁝· a na rubu ARCHID · AVSTR · DVX · (◠) BVRG · MAR · MOR · |625

Měří v průměru 43 mm a váží 34·5 gr.

Mimo popsané přiházejí se desítidukáty Hübmerovy ještě též s ročníkem |627 a |629.

Desítidukát Suttnerův z r. 1623 jest kolku úplně stejného s dvoutolarem zobrazeným na tab. LVII. obr. 474.

Desítidukát Šustrův (Tab. LX. obr. 515.) srovnává se rázem s jinými desítidukáty, jen na líci nese opis · ARCHIDVX · AVS · DVX (štok ražební) BVRG · MAR · MOR · |634 · neb |636 · a hlavy orlí s obvodky.

Desítidukát Wölckerův z r. 1637 podobá se předešlým, jen pod orlem vidí se ruka držící hvězdu jako znamení.

Desítidukát Eggenbergského mincmistra Elisea du Bois má rovněž kolek stejný, jen na rubu opis ARCHI · AVSTRI · DVX (hlava kanec) BVRG · MAR · MO · |630

Pětidukáty o průměru 41½—42½ mm a 17·28 gr těžké jsou líčení stejného s desítidukáty.

Pětidukát Hübmerův (Tab. LX. obr. 516.) nese opis na líci FERDINANDVS II · DG | R · | IM · S · A · G · H · BO · REX a na rubu ARCHID · AVST · DVX (◠) BVRG · MAR · MO · |622 Hlavy orlí jsou bez obvodků.

Pětidukáty Šustrovy známé s letočtem |634 mají hlavy orlí v kruzích, rovněž pětidukáty Wölckerovy, na nichž čte se v opisu na líci FERDINANDVS · II D | G | R · I · S · A · G · H · BO · REX ·⁝· a na rubu ARCHI-DVX · AVS · DVX (ruka s hvězdou) BVRG · MAR · MOR · |637 ·

Dvoudukáty jsou též rázu podobného, ale postava panovníkova dole za obvodek nepřesahuje. Značka vidí se na líci dole v opisu. Přiházejí se se

znamením hvězdy nad půlměsícem (Beneše Hübmera) s letočtem 1627, neb ražebního štoku (Tobiáše Sustra) s letočtem 1632, 1633 neb 1634 a s opisem FERDINANDVS · II · D · G (razidlo) R · I · S · A · G · H · B · REX · na líci a ARCHIDAVX · AVSDVX · atd. na rubu, neb se znamením ruky s hvězdou (Jakuba Wernh. Wölckera) z r. 1637 (Tab. LX. obr. 517.), při čemž opis líční FERDINANDVS · II · D · G (ruka s hvězdou) R · I · S · A · G · H · B · REX a rubní ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MA · MO · 1657

Průměr 28—29 mm, váha 6·92 gr.

Dukáty jsou také líčení podobného. Popíšeme některé.

Dukát Hübmerův má na líci v kruhu nahoře i dole otevřeném postavu korunovaného panovníka v brnění, opásanou mečem, s žezlem a državou. Vedle ní v pravo korunovaný štít český, v levo uherský. Opis

FERDI · II · DG · R · | I · | SA · G · H · B · REX neb
FERDI · II · D · G · R | I | S · A · G · H · B · REX

Na rubu v kruhu šikmo čárkovaném orel říšský s kroužky kol obou hlav, na jehož prsou korunovaný štítek rakousko-burgundský ověšený zlatým rounem. Koruna jeho sahá do opisu

ARCHI · AVS · DV (◠) BV · MA · M · 6 · 29 · neb
ARCHI · AVS · DV (◠) BVR · MA · M · 1629

Obruba s obou stran perličková.

Průměr 22 mm, váha 3·42 gr.

Na některých z r. 1630 jest znamení v líci u nohou panovníka a opis přetržen ve zkratkách D · G · R | ◠ | I · S · A · G · H · B · REX (Tab. LX. obr. 518.).

Týmž rázem vybíjeny i Šustrovy dukáty se znamením štoku ražebního a s letočtem 1632 a vzácné dukáty Eggenbergského mincmistra Elisea du Bois (Tab. LX. obr. 519.) se znamením kančí hlavy na líci. Na straně líční zní opis

FERDI · II · D · G · R | hlava kančí | · I · S · A · G · H · B · RE | X neb
FERDI · II · D · G · R | hlava kančí | I · S · A · G · H · B · REX

Opis rubní

ARCH · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1630 neb
ARCH · AVS · DVX · BVR MA · MO · 1630 >

Průměr 22 mm, váha 3·4 gr.

Početní peníze měděné (Tab. LX. obr. 520. a 521.) nesou na líci uprostřed korunované F. II. neb Fu, po jehož stranách letočet 16 | 24 neb 16 | 30. Obvodek není žádný. Od koruny v okraji opis

RAITPFENNIG DER CAMER neb
RAITPFENNIG · DER CAMER

Na rubu korunovaný český lev bez obvodu v opisu

IM KVNIGREICH BEHAIMB ✱ neb
IM · KVNIGREICH · BEHAIMB ✱ neb
IM KVNIGREICH BEHAIM ✱ neb

IM KVNIGREICH · BEHAIM · ✱
Čárkovaný okraj bývá zubatý a nerovný.
Raženy byly z tenkého plechu
Průměr 23—24 mm, váha 2·25—3·05 gr.

Mince lepšího zrna z mincoven moravských.

a) Mincovna v Brně.

V mincovně zdejší působil od r. 1623 do r. 1628 Kašpar Wecker jako mincmistr, používaje na mincích znamení mincovny B a monogramu svého ⱳ neb jen jednoho z těchto znamení. Se značkami těmito vybíjel dvoutolary, tolary, půltolary, groše a krejcary.*)

Tolar Brněnský. Na líci panovník vavřínem věnčený, v levo obrácený, ve vysokém okruží, na krunýři ozdoben řetězem zlatého rouna, jehož závěskem (ovčičkou) přetržen kruhový a perlový obvodek a svrchu tolikéž čelem, jež sahá v opis FERDINANDVS · II D · G · R I (znamení mincovny Ꞩ ve věnečku perlovém) S · AVG : G HVN · BOH · RE^{X} ✱ Pod poprsím drobně písmena HG jako znamení vardajna Hanuše Gebharta.

Na rubu korunovaný orel říšský držící v pravém pazouru meč a v levém žezlo se štítem s hojnými znaky zemí dědičných na prsou a ovinutým kolem řetězem zlatého rouna. Mezi hlavami orla vidí se malá država pod korunou sahající v opis ARCHID ✱ AVS ✱ DVX · ✱ (korunovaný znak rakousko-burgundský v štítku španělském) BVR ✱ COTYR ✱ ZG 1624 ⱳ Okraj oboustranně soustředně čárkovitý.

Průměr 43 mm, váha 28·25 gr.

Také jevívá se opis na líci FERDINANDVS · II · D : G · RI Ⓗ S · AVG · GHVN · BOH · RE^{X} ✱ a na rubu ARCHID ✱ AVS ✱ DVX ✱ (korunovaný štítek rak.-burg.) BVR ✱ CO · TIR ⁂ C · 1624 : ⱳ : Neb na líci · FERDINANDVS · II Ⓗ · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX · a na rubu ARCHID · AVS · DVX (korunovaný rak.-burg. znak) · BVR · MA · MO · 1624 ⱳ při čemž chybí pod poprsím značka HG, hlavy orlí jsou vroubeny kruhy a okraj po obou stranách z kalíšků lilií do sebe zapouštěných.

Tolar na tab. LXII. obr. 533. zobrazený podobá se výše popsaným, nemá však na rubní straně mincmisterského znamení, nýbrž čte se v opisu pouze ARCHID : AVS : DVX · (korunovaný štítek rak.-burg.) BVR · COTYR ⁂ C · 1624

Měří v průměru 43 mm a váží 28·35 gr.

Vlastníkem tohoto tolaru jest spolupracovník tohoto díla.

Téhož líčení jako tolary jsou i dvoutolary a půltolary.

*) Dříve kladeny veškeré mince se značkami výše uvedenými do mincovny slezské ve Břehu, kdež býval Kašpar Wecker od r. 1621 do r. 1623 mincmistrem. Poněvadž ale od r. 1623 počínaje byl týž mincmistrem v Brně, proto přidělili jsme všecky mince od r. 1623 vybíjené mincovně Brněnské.

Groše Brněnské (Tab. LXII. obr. 534.—537.) jsou typu dvojího. Na některých vidí se pod poprsím znamení mincovny (B) a na rubu za letočtem značka mincmistra ⛉; neb znamení mincovny vynecháno a pak umístěna značka mincmistra ⛉ pod poprsím. Podáváme níže popis.

Na líci jest v obvodku hladkém vavřínem věnčené poprsí panovníka v levo obrácené, v brnění a někdy i v plášti se širokým okružím. Za obvodkem opis

FERDI · II · D · G · R · (B) I · S · A · G · H · B · REX +
FERDI · II · D · G · R · (B) I · S · A · G · H · B · REX (dvojitá lilie)
FERDI · II · D : G · R · (B) I · S · A · G · H · B · REX ⋆
: FERDI · II · D : G · R · I (B) S · A · G · H · B · REX : ‡
: FERDI · II · D : G · R · I (B) S · A · G · H · B · REX ·⁝·
FERDI · II · D · G · (B) · R · I · S · A · G · H · B · RE ·
FERDI · II · D · G (B) RIS · A · G · H · B · RE +
· FERDI · II · D · G · R · ⛉ · I · S · A · G · H · B · REX ·
FERDI · II · D · G · R · ⛉ I · S · A · G · H · B · RE ·
FERDI · II · D · G · ⛉ · R · I · S · A · G · H · B · RE · +
FERDI · II · D · G · ⛉ · R · I · S · A · G · H · B · R
FERDI · II · DG · R ⛉ I · S · A · G · H · B · R ❖
FERDI · II · DG · R · I ⛉ S · A · G · H · B · RE ·
· FERDI · II · D · G · ⛉ R · I · S · A · G · H · B · R · +

Na rubu v obvodku hladkém korunovaný dvouhlavý orel se znakem rakousko-burgundským na prsou, držící v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Pod orlem v oválu číslice 3 naznačující hodnotu mince. Nad oválem tím někdy křížek. Koruna nad orlem sahá v opis

ARCHID · A · D · (G) B · M · M · 1624 : ⛉ : neb · 1624 : ⛉
ARCHI · D · A · D · BV (G) CO · T · Y · 16Z4 ⛉
ARCHIDA · D · (G) BV · CO · TY 624 ⛉
ARCHI · D · A · D · B . V (G) C · O · TY · 16Z4 ⛉
ARCHID · A · D · (G) BV · M · M · 1624 ⛉
ARCHID · A · D · B · (G) V · R · M · A · M 1624
ARCHID · A · D · (G) BV · MA · M · 1624
ARCHID · A · D · (G) BV · M · M · 1624 neb 1625
ARCH D · A · D · B (G) VR · M · A · M · 624
ARCHID · A · D · B (G) VR · MA · M · 624 neb 1625 neb 1626 ·
ARCH : D · A · D · B (G) VR : M · A · M : I625
ARCHID · A · D · (G) B · MA · M · 1626

Průměr 20—21 mm, váha 1·35—1·72 gr.

Krejcary Brněnské (Tab. LXII. obr. 538.—542.) jsou buď typu téhož jako groše, neb mají na rubu pod orlem ještě rakousko-burgundský štítek. Poprsí buď obvodek vyplňuje nebo sahá za něj, někdy až k okraji mince; jinak na líci líčení totéž jako na groších. Opis líční bývá

FER · II · D : G · R · I (B) S · A · G · H · B · REX neb REX ⋆
FERDI · II · D · G (B) R · ISA · G · H · B · RE ·

FERDI · II · D · G · R · I (ꝛ) S · A · G · H · B · R ·
FERDI · II · D · G · R · A · I · S · A · G · H · B · RE ·
FERDI · II · D · G · A · R · I · S · A · G · H · B · R · neb RE +
FERDI · II · DG · R · I A S · A · G · H · B · R ·

Na rubu v kruhu nahoře a někdy i dole otevřeném korunovaný dvouhlavý orel, nesoucí na prsou oválový štítek s číslicí I neb 1 Opis jeviva se:
ARCHI · D · A · D (rak.-burg. štítek) BV · C · T · Y · 624
ARCID · A · D · B (rak.-burg. štítek) V . COTY . 624 .
ARCHID · A · D · B · V · R · MA M · 1624 ·
ARCHID · A · D · BV · MA · M · 1624 *)
ARCHID A D BVR MA M 1624
ARCH · D · A · D · B · V · R · MAM · 1624
ARCHID · A · D · BVR · MA · M · 1624 · neb 1625 · neb 1626 ·
ARCHID A D BVR MA M 1626
Průměr 14½ — 16 mm, váha 0·57 — 0·93 gr.

b) Mincovna v Olomouci.

V Olomouci razil mincmistr Baltazar Zwirner se svým znamením BZ neb B | Z velice ozdobné tolary na podívanou, běžné tolary, groše a krejcary.

Tolar na podívanou (Tab. LXIII. obr. 543.) velmi jemně rytý ukazuje v líci poprsí císařovo k levé straně obrácené, s vousy pod nosem i na bradě, s císařskou korunou na hlavě, v odění se širokým, odstávajícím okružím a s řádem zlatého rouna na prsou. Kolem poprsí řetěz zlatého rouna, řád vlastní (ovečka) pak zasahuje do opisu. Za tímto řetězem dvojitý obvodek, hladký a perlový. Opis FERDINANDVS · II D:G R · | I · S · AVG · GER · HVN · BO · REX · (křížek v arabesce). Obruba hladká a vroubkovaná.

Na rubu v dvojitém obvodku hladkém a šikmo čárkovaném, nahoře pro korunu otevřeném korunovaný dvouhlavý orel říšský se štítkem rakousko-burgundským pod vévodskou korunou a vroubeným řetězem zlatého rouna na prsou. Orel drží v pravém pazouru meč, v levém žezlo. S koruny splývá dvě stužek, mezi nimiž umístěna malá država. Mezi obvodkem a hladkou obrubou čte se od koruny opis ARCHID ✠ AVS ✠ DVX ✠ (ZR) BVR ✠ CO ✠ TYR ✠ Z C · I6ZI ·
Průměr 58 mm.

Tolar běžný (Tab. LXIII. obr. 544.) má na líci prostovlasé, vavřínem věnčené poprsí císařovo s kníry a kozí bradou, v brnění se širokým okružím, pláštěm a řetězem zlatého rouna převeseném. Za šňůrovitým strhaným obvodkem, svrchu věncem vavřínovým částečně přetrženým, jest opis FERDINANDVS · II · D: G (ZR) R · I · S · AVG · G · HV · BO · REX · ✠

Na rubu rovněž v šňůrovitém obvodku dvouhlavý říšský orel na prsou s korunovaným rozčtvrceným štítem česko-uherským se středním štítkem ra-

*) Jan Newald vykládá tuto značku jménem Kristof Wansidler, jak se dále uvádí. My přidrželi se tu výkladu Ed. Fialy v katalogu ku sbírce Donebauerově na str. 217. a 218.

kousko-burgundským. Orel má v drápech pravých meč a v levých žezlo. Po stranách ocasu značka Zwirnerova B | Z Hlavy orla jsou v kruzích a nad nimi vznáší se koruna s dvěma vlajícími stužkami. Opis pokračuje ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · CO · T · 1624 Okraj obou stran perličkový.

Průměr 42 mm.

Tolar tento podobá se rázem tolarům Vratislavským, ale nemá znamení W, ani titulu vévody Slezského (DVX SIL ·), jenž kladl se na líc za titul REX · BOH ·

Podobného kolku jako tolary jsou i Olomoucké půltolary Zwirnerovy s tímtéž ročníkem.

Olomoucký groš (Tab. LXIII. obr. 545.) i krejcar Zwirnerův (Tab. LXIII. obr. 550.) podobají se brněnským, jen pod poprsím nesou znamení (BZ) a u krejcaru jest první štítek korunovaný.

Průměr groše 21 mm, váha 1·55 gr.

Průměr krejcaru 16 mm, váha 0·6 gr.

Od r. 1626 do r. 1632 byl minemistrem při zdejší mincovně Matyáš Fellner z Feldecku, jenž razil tu tolary, groše i krejcary se znamením mincovny (O)*) a krejcary se svou značkou MF neb MF

Tolary jeho nesou ročník 1628 a pouze znamení mincovny O i jsou podobny tolarům Brněnským.

Groše jeho znázorněny jsou na tab. LXIII. obr. 546.—548.

Na líci jest poprsí panovníka jako na jiných groších, obyčejně v dvojitém, řídčeji v jednoduchém hladkém obvodku, někdy svrchu i za něj sahající. Za obvodkem bývá opis:

· FERDI : II · D · G · R · Ⓒ · I · S · A · G · H · B · REX : ❖

+ FERDI : II · DG · Ⓒ · R · I · S · A · G · H · B · R +

FERDI · II · D · G · R Ⓒ I S A G · H · B · REX ·⁝·

× FERDI · II · D : G · Ⓒ · R · I · S · A · G · H · B · R × (dvě skřížené větvičky)

FERDI · II · D : G · R · Ⓒ · I · S · A · G · H · B · R · ✤

× FERDI · II · D : G · R · (O) · I · S · A · G · H · B · R ✤

· FERDI · II · D · G · R · (značka O v dvojitém kruhu) I · S · A · G · H · B · REX · ✳

FERDI · II · D · G · R · (značka O v dvojitém kruhu) · I · S · A · G · H · B · RE · X (růžice)

· FERDI · II · D : G · R · I · Ⓞ · S · A · G · H · B · RE · X ❀

Na rubu v hladkém kruhu jednoduchém neb dvojitém korunovaný dvouhlavý orel s rakousko-burgundským štítkem na prsou, však bez koruny, kterýž v pravém pazouru drží meč, v levém žezlo. Od koruny nad orlem čte se opis:

ARCHI · DV · A · Ⓞ · D . V · B · C · T · 1628 ·

---

*) Mince tyto kladou někteří numismatikové do mincovny slezské v Opolí, však neprávem, neboť značka O objevuje se i na tolarech biskupa Olomouckého Františka knížete z Dietrichsteina r. 1628 v mincovně tamní ražených.

· ARCHI · DV · A · (O) · DV · B · C · T · 1628 ·
· ARCHI · DV · A(O) DV · B : C · T · 1628 ·
· ARCHI · DV · A · (O) DV · B · C · T · 1629 ·
· ARCHI · DV · A · (C) · DV · B · C · T · 1629 ·
· ARCHI · DV · A · (C) DV · B · C · T · 1629 ·
· ARCHI · DV · A · (C) · DV · B : C · T · 1629 ·
Průměr 20 mm, váha 1·5—1·72 gr.

Olomoucké krejcary Fellnerovy znázorněny na tab. LXIII. obr. 551. až 555.). Jeví se na nich na líci v obvodku hladkém, jednoduchém neb dvojitém, nahoře otevřeném, poprsí jako na groších a pod poprsím zhusta značka Fellnerova (MF) neb monogram MF v štítku. Opis zní:

FERDI · II · DG · R (MN) I · S · A · G · H · B · RE +
· FERDI · II · D · G · R · I · S · G · H · B · R ·
FERD · I · II · D : G · R · I · S · A · G · H · B · RE ·
FERDI · II · D : G (značka MN v štítku) R · I · S · A · G · H · B · RE · neb RE^{x}
FERDI · II · D : G · (značka MN v štítku) R · I · S · A · G · H · B · RE^{x}

Na rubu korunovaný dvouhlavý orel s oválovým neb srdčitým štítkem s číslicí 1 neb I na prsou. Za hladkým obvodkem nahoře otevřeným opis

ARCHID · A · D · BVR · MA · MO · 1626 · neb 1627 ·
· ARCHI · D · A · (O) DV . B : C · T · 1628
· ARCHI · D · A · (O) D · B · C · T · 1629 ·
ARCHID · A · D (znamení O v štítku) BVR · C · T · 1631
ARCHID · A · D (rak.-burg. štítek) BVR · C · T · 1632
Průměr 15½—17 mm, váha 0·67—0·78 gr.

Po Matyáši Fellnerovi r. 1637 vybíjeny v mincovně zdejší groše se znamením mincovny (Tab. LXIII. obr. 549.), které jsou stejného líčení s Fellnerovými, nesou však opis na líci:

FERDI · II · D · G · R (C) I · S · AV · G · H · B · REX · neb
FERDI · II · DG R I (C) S AVG · H B REX · ✶
Na rubu:
ARCHI · DV · AV (O) D · BV · C · T · 1637 neb
ARCH · DV · AV : D (O) BV · C · T · 1637
Průměr 20½ mm, váha 1·55—2 gr.

Mince lepšího zrna z mincoven slezských.

Ježto mincovní archivy slezské na ten čas ještě náležitě prozkoumány nejsou, jeví se proto v mincovnictví slezském mnohé záhady, o nichž jsou numismaté dosud mezi sebou v rozporu. Týká se to především tolarů, grošů a krejcarů s písmenou B ve věnci neb v kruhu pod poprsím a s monogramem WK Kašpara Weckera (Krištofa Wansidlera dle Jana Newalda) na konci rubního opisu, které kladou někteří do mincovny ve Břehu a které jsme položili do mincovny v Brně;

dále pak mincí se značkou Balt. Zwirnera BZ pod poprsím a B | Z pod křídly orla, které řadí někteří do mincovny ve Vratislavi, jiní zase do Olomouce, a konečně tolarů, grošů a krejcarů se znamením O v kruhu, jež připisují někteří mincovně v Opolí a jiní opět v Olomouci.

Naproti tomu určitě do Vratislavi kladou se ony dvoutolary, tolary a půltolary s růžicí šestilistou nad poprsím a se znamením mincovny W v závorkách pod orlem a s dvěma háky na konci opisu rubního, neb se značkou I | Z podle ocasu orla a třemi háky zakončeném opisu rubním.

Přikročíme k popisu jednotlivých mincí.

Tolary Opolské (Tab. LXV. obr. 571.). Když léta 1625 zřízena mincovna císařská v Opolí, bity za vardajna Šalomouna Frentzla tolary pod znamením S | F

V líci jeví se až po pás poprsí panovníka ze předu poněkud v levo uhnuté, nekorunované, s věncem vavřínovým na hlavě, výborně modelované, s širokým okružím a v nádherném řásnitém hávu, držící pravicí žezlo a levicí državu. Za obvodkem šňůrovitým opis FERDINANDVS · II · D : G · RO : I : S : AV : GER · HVN : BO · REX :

Na rubu říšský orel s obvodky kol hlav, an v pravé noze drží meč a v levé žezlo. Při pazourech značka S | F Na prsou má korunovaný rozčtvrcený štít uhersko-český se štítkem rakouským uprostřed; kolem štítu ověseno zlaté rouno. Koruna císařská se stužkami sahá v opis ARCHID : AV · DV · BV · MA · MO · LV · AC · SI · DV · MA · 1625 což se čte: archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, Lucemburgi ac Silesiae dux, marchio (Lusatiae), to jest po česku: arcivévoda Rakouský, vévoda Burgundský, markrabě Moravský, Lucemburský a Slezský vévoda, markrabě (Lužický).

Průměr 45 mm.

Tolar Vratislavský (Tab. LXV. obr. 572.) se značkou mincovny W v ozdobných závorkách.

Na líci v obvodku perlovém poprsí věnčené, v levo obrácené, s okružím a pláštěm na krunýři. Pod ním letočet 1627 neb 1629 Opis FERDINANDVS · II · D : G · R · IMP · S · A · GER · H · B · REX · DVX SIL · ❀ neb FERDINANDVS · II · D · G · R · IMP · S · A : GER · H : B : REX · DVX · SIL · ❀ neb DVX SIL · ❀

Na rubu orel říšský korunovaný s kruhy kolem hlav, s mečem v pravém a s žezlem v levém drápu a na prsou se štítem zlatým rounem věnčeným a korunovaným, v němž v 1. a 4. poli jest znak uherský, totiž vodorovná břevna, a v 2. a 3. poli český lev; ve středním štítku pak znak rakousko-burgundský. Za čárkovitým obvodkem, korunou a stužkami přetrženým, opis NECNON · ARCHI · DVX (M) AVS · DVX · BVR · M · M · C · T · ✕ t. j. Nec non*) archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tirolis (což značí po česku: a arcivévoda Rakouský, vévoda Burgundský, markrabě Moravský, hrabě Tyrolský). Jindy též ôte se v opisu ARCHIDVX bez dělidla.

*) Nec non (ne ne) = et (i neb a).

Průměr 42—44 mm, váha 28·7—29 gr.

Rázem tím vybity i dvoutolary s ročníkem 1627 a 1629.

Velice vzácný Vratislavský tlustý čtvrttolar Hanuše Riegra *) má na líci pod poprsím ověnčeným v levo obráceným letočet 1625 a kolem opis FERDI . II . D : G . R . IM . | S . A . G . H . BO . REX . D . SI *

Na rubu štít s mnoha rakouskými znaky pokrytý arcivévodským kloboukem a lemovaný řetězem zlatého rouna. Po stranách štítu písmena H | R jako značka Riegrova. Opis NEC NON ARCHID : (přívěsek zlatého rouna) A . DVX . B . M . M . COM . T .

Průměr 33 mm, váha 27·5 gr.

Vratislavský tak zvaný lovecký dvoutolar náleží také k mincím vzácným.

Na líci jest v obvodku perlovém vavřínem ověnčené poprsí císařovo ku předu poněkud v pravo obrácené, s kníry a kozí bradou, v brnění s řádem zlatého rouna na stužce a se širokým okružím, podobné jako na Opolských tolarech. Bohatě zdobný plášť splývá s ramen. Na pravém rameni vidí se drobně značka Hanuše Riegra Hř Císař třímá v pravé ruce žezlo, jež o rameno opírá a v levici drží državu.**) V opisu čte se FERDINANDVS · II · D : G · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BOHEM · REX ✠

Na rubu vidí se panovník na koni s levé strany v myslivecském kloboučku a s ručnicí v pravici jedoucí podle břehu řeky, kteráž teče kolem velkého města a jest překlenuta mostem. Za císařem poněkud stranou kráčí myslivec s puškou na rameni položenou, veda na řemeni dva ohaře. Město jest na straně k řece opevněno a pod jednou baštou čte se drobně letočet 1626 neb 1626 Nad městem vznáší se korunovaný dvouhlavý orel. Opis ARCHID : AVST : | DVX : BVR : MAR : MORA : LVC : AC : SIL | · DVX : MAR · | L : ✠ neb ARCHID : AVST : | DVX : BVR : MAR : MORA : LVC : AC SIL | · DVX : MAR | L : ✠ což se čte: archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, Lucemburgi ac Silesiae dux, marchio Lusatiae, t. j. arcivévoda Rakouský, vévoda Burgundský, markrabě Moravský, Lucemburský a Slezský vévoda, markrabě Lužický. Obruba po obou stranách ozdobná.

Průměr 45 mm, váha 55·3 neb 59 gr.

Kolkem tím vybity též jednoduché tolary a 1¼ tolary.

Vratislavský tolar Zieszlerův (Tab. LXV. obr. 573.).

Na líci poprsí ověnčené v levo obrácené s širokým okružím, v brnění, přes něž zavěsen na stuze řád zlatého rouna a přes ramena přehozen plášť. Za čárkovaným obvodkem opis FERDINANDVS · II · D : G · R · IM · S · A · G · H · B · REX · DV · X · S ✠ neb FERDINANDVS · II · D · G (M) R · I · S · A · G · HVNG · BO · REX ·

*) Otto Helbing, München: IX. Verzeichniss von Münzen und Medaillen. Seite 9 und 10, Nr. 262.

**) Hanoverský numismatik Jan Fridrich Reimmann (nar. 29. července 1804, zemřel 12. srpna 1891) rozeznává na exemplári ze své sbírky mezi rukama panovníka ještě malou slezskou orlici.

Na rubu v perlovém obvodku korunovaný dvouhlavý orel s mečem v pravém a s žezlem v levém pazouru a na prsou s rozčtvrceným štítem uhersko-českým se středním štítkem rakousko-burgundským. Štít jest pod korunou a lemovaný zlatým rounem. Vedle ocasu značka I | Z Nad hlavami orla kruhy otočenými vztýčena koruna, s níž splývají stuhy, v opis ARCHIDVX · AVSTRI · DVX · BVRG · SILESI · zc^{5} · 1652 · ✠ Okraj oboustranně čárkovitý.

Průměr 45 mm, váha 28·75 gr.

Také jsou Vratislavské tolary a půltolary téhož rázu z r. 1631 se značkou Zieszlerovou I | Z a znamením mincovny (W), jakož i takové půltolary z r. 1632; dále tolary bez letočtu pouze se znamením mincovny (W)

Vratislavský půltolar Zieszlerů v jiného typu vidí se na tab. LXVI. obr. 574.

V líci v dvojitém obvodku (šňůrovitém a hladkém) korunované poprsí v levo obrácené v brnění se širokým okružím. S ramen splývá plášť. Koruna sahá v opis FERDINANDVS · II · D : G · RO · Ⓜ IM · S · A · GE · HVN · BO · REX ·

Na rubu v perlovém obvodku korunovaný dvouhlavý orel s mečem a žezlem ve spárech a s korunovaným štítem uhersko-českým a středním štítem rakousko-burgundským na prsou. Značka I | Z vedle ocasu. Nad hlavy obroubené kroužky činí koruna se splývajícími stuhami v opis ARCHIDVX AVSTRI · DVX · BVRG SILESI · zc^{5} · 1652 . ✠ Obruba po obou stranách čárkovitá.

Průměr 37 mm.

Groše mají v líci v obvodku temenem hlavy často přetrženém poprsí v levo obrácené a pod ním 3 v závorkách neb v oválovém štítku.

Na rubu jest korunovaný dvouhlavý orel, na prsou se štítkem rakousko-burgundským, buď korunovaným nebo bez koruny, držící v pravém spáru meč a v levém državu a pod ním značka neb na konci rubního opisu. Řídčeji bývá značka na líci a 3 na rubu.

Vratislavské groše vardajna Hanuše Riegra (Tab. LXVI. obr. 575., 576., 578. a 579.) mají buď značku H | R po stranách orla, neb monogram HR před letočtem neb pod orlem. Nesou ročník 1625—1633. Níže podáváme opisy některých, pokud zjistiti jsme mohli, a sice jeví se na líci

FERD · II · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX · D · SIL · ❀
FERD · II · D : G · R Ⓖ I · S · A · G · H · B · REX ❀ neb RE ❀
FERD · II · D : G · RO Ⓖ I · S · A · G · H · B · REX ❀
FERD · II · D : G · RO (Ⓖ) I · S · A · G · H · B · REX ✿
FERD · II · D : G · R Ⓖ I · S · A · G · H · B · REX ✕
FERD · II · D : G · R · Ⓖ I · S · A · G · H · B · REX · ✕ neb ✠

Na rubu:

ARCHID · AV · DV · (Ⓖ) · B · M · C · T · HR 1625
ARCHID · AV · DV · BV · CO · T · HR · 1626
ARCHIDV · AV · DV · BV. COT · HR · 1626
ARCHIDV · AV (ꟻH) DV · BV · CO · T · 627

ARCHID · AV (ꝶH) DV · BV · C · T 628
· ARCHID · AV (ꝶH) DV · BV · C · T 629 neb T · 629
ARCHID · AU · (ꝶH) DU · BU · C · T · 630
Průměr 20—21 mm, váha 1·24—1·84 gr.

Od grošů právě popsaných liší se onen znázorněný na tab. LXVI. obr. 577., kterýž nese pod poprsím letočet 1627 a opis na líci FERD · II · D : G · ROM (ꝯ) IM · S · A · G · H · B · REX ✕ neb BO · REX ✕ na rubu pak ARCHIDVX · AV (ꝶH) DVX BVR · CO · TY

Průměr 20½ mm, váha 1·4—1·58 gr.

Vratislavské groše Zieszlerovy nesou pod poprsím značku (HZ) a letočet 1632, 1633 neb 1634. Jiné (Tab. LXVI. obr. 580.) mají pod orlem ve štítku značku H1Z a letočet 1635, 1636 neb 1637. Opis jevívá se na líci

FERD · II · D : G · R · (ꝯ) · I · S · A · G · H · B · REX ❀

a na rubu

ARCHI · DV · A · (Z↓H) DV · B · C · T · 1635 neb 1636
ARCHID · AV · (Z↓H) · D · B · CO · T · 1636
Průměr 20½ mm, váha 1·26—1·28 gr.

Kladské groše vardajna Daniela z Breenu nesou pod poprsím značku (DVB) Známy jsou roč. 1624 a 1625.

Kladské groše mincmistra Petra Hemy (Tab. LXVI. obr. 581. a 582.) mají na líci v perlovém obvodku nahoře i dole protrženém ověnčené poprsí v levo obrácené v odění s límcem přehnutým, ke krku přilehajícím a opis

FERD : II · D · G · RO (ꝯ) I · S · A · G · H · B · REX ✖ neb BO : REX ❀ neb
FERD : II · D : G · RO (ꝯ) I · S · A · G · H · BO · REX ❀

Na rubu v perlovém obvodku nahoře i dole přerušeném korunovaný dvouhlavý orel s mečem v levém a s žezlem v pravém pazouru a s korunovaným štítkem rakousko-burgundským na prsou. V opisu čte se AR : AVS : MA : MO (značka H v štítku) DVX SIL : & C' 1630

Průměr 20½ mm, váha 1·57—1·6 gr.

Groše v Nise bité (Tab. LXVI. obr. 583. a 584.), kdež působil jako mincmistr v letech 1627—1637 Hanuš Zieszler, který též mincovnu ve Vratislavi a Zahani spravoval, nesou na líci pod poprsím s límcem přeloženým znamení mincovny (N) a za hladkým obvodkem opis

FERDI · II · D · G · R · (N) · I · S · A · G · H · B · REX · · neb REX ·
FERD · II · DGR (N) I · S · A · G · H · B · R ·

Na rubu v hladkém obvodku korunovaný říšský orel se štítkem rakousko-burgundským, však bez koruny na prsou, držící v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Někdy jsou na koncích pazourů místo drápů tečky. V opisu čte se buď

ARCH · D · A (ꝯ) B · MA · MI 1627
· ARCH · D · A · (ꝯ) B · MA · MI · 1627
ARCH D A D (ꝯ) B MA MI 1628
ARCH A D (ꝯ) B MA MI 1628
· ARCH · D · A · D (ꝯ) B · MA · MI · 1628

kdež zkratek MA · MI · znamená Marchio Misnensis (t. j. markrabě Míšeňský), proto neslušĺ grošů těchto klásti do mincovny Mikulovské, jak mnozí činili.

Jindy zní opis rubní:

ARCHID · A · D · Ⓒ · BVR · C · TY · 1627 neb 1628

· ARCHID · A · D · Ⓒ · BVR · C · TY · 1627 · neb 1628 ·

Okraj po obou stranách perličkový, však obyčejně setřený.

Průměr 21 mm, váha 1·4—1·71 gr.

Opolský groš vardajna Šalomounа Frentzla (Tab. LXVI. obr. 585.) srovnává se v líčení s jinými groši, poprsí však má límec ke krku přilehající a jest v obvodku dvojitém, vnitřním hladkém a zevnějším perlovém, a za ním opis FERDIN · II · D · G · R Ⓒ I · S · A · G · H · B · REX · ❀ a na rubu má orel vedle pazourů značku S | F a kolem opis ARCHIDVX · AV · DVX · BV · CO · T · 1625

Průměr 21 mm.

Ratiborský groš vardajna Šimona Dyringera (Tab. LXVI. obr. 586.) má pod poprsím s okružím širokým značku (SD) a opis na líci FERD · II · D · G · R · I (DS) S · A · G · H · B · REX ❀ a na rubu ARCHID · A · DVX · Ⓒ B · MA · M · C · T · 625 ·

Průměr 21 mm, váha 1·69 gr.

Také jsou groše slezské bez znamení z r. 1625, 1628 a 1637.

Krejcary slezské bity rázem dvojím.

Na jedněch spatřuje se v líci poprsí panovníka v levo obráceného s okružím neb límcem přeloženým a pod poprsím znamení BZ, W, HZ, DVB, $\frac{B}{H}$, IIII neb N a na rubu korunovaný dvojhlavý orel s I neb | v oválném štítku na prsou. Níže podáváme podrobnější popis některých.

Vratislavský krejcar Zwirnerův (Tab. LXVI. obr. 587.) se znamením (BZ) pod poprsím nese v líci opis FERD · II · D : G · R · I · (BZ) S · A · G · H · B · REXD (dvojitá lilie) a na rubu ARCHID · A · DV (štítek rak.-burg.) BV · CO · TY I624

Průměr 16 mm, váha 0·52 gr.

Vratislavské krejcary Hanuše Riegra (Tab. LXVI. obr. 590. a tab. LXVII. obr. 591.—593.) mají na líci pod poprsím znamení mincovny W a na rubu pod orlem značku (HR) neb vidí se někdy na roč. 1624 a 1625 písmeny H | R podle pazourů orlích (Tab. LXVII. obr. 592.). Na líci bývá opis

FERD · II · D · G · R · M I · S · A · G · H · B · RE +

FERD · II · D : G : (M) R · I · S · A · G · H · B · R · ❀

FERD · II · D : G · (M) R · I · S · A · G · H · B · R ❀

FER · II · D : G · R · I · (M) S · A · G · H · B · REX ❀

FERD · II · D. G · R · (M) I · S · A · G · H · B · RE ❀

a na rubu

ARCHID · A · D · (RH) B · MA · M · 1624

ARCHID · A · D (RH) B · MA · M · 1625 ·

ARCHID · A · DV · B · M · M · C · T · 1625 Znamení H | R jest umístěno vedle pazourů orlích.

ARCHID · AV (Ⅲ) D · BV · C · T · 1626

ARCHID · A · (Ⅲ) D · BV · C · T 626

ARCHID · AV (Ⅲ) DV · BV · C · T 627

Průměr 16½—17 mm, váha 0·62 –0·93 gr.

Vratislavské krejcary pouze se znamením mincovny W neb (W) pod poprsím (Tab. LXVI. obr. 588. a 589. a tab. LXVII. obr. 594.) jsou líčení stejného s předešlými. Někdy vidí se pod orlem (✻) t. j. tři háky křížem přes sebe položené (Tab. LXVII. obr. 594.). Známe roč. 1624, 1625, 1632 a 1633. V opisu líením čte se:

FERD · II · DG · R · I · M · S · A · G · H · B · REX · D ÷

FERD · II · D · G · RO · M · I · S · A · G · H · B · REX · ÷

FERD · II · D : G · R (M) I · S · A · G · H · B · REX · ❀

FERD · II · D : G · R · I · M · S · A · G · H · B · REX ❀

a na rubu:

ARCHID · A · D · BVR · MA · M · 1624 · neb 16Z4

· ARCHID · A · D · BVR · MA · M · 624 ·

ARCHID · AV · (✻) D · BV . C · T · 652

Průměr 16½ mm, váha 0·52—0·9 gr.

Vratislavské krejcary Hanuše Zieszlera podobají se předešlým, nesou však pod poprsím značku (HZ) Známe je pouze v roč. 1633.

V Kladště rovněž vybíjeny krejcary dle prvého rázu za Daniela z Breenu r. 1624 a 1625 se značkou (DVB) (Tab. LXVII. obr. 595.), pak za Jana Jakuba Husera r. 1624 se značkou (IIH) a za Petra Hemy r. 1628 se značkou ꝑH v štítku.

Průměr 16½ mm, váha 0·77 gr.

Též v Nise razil Hanuš Zieszler podobné krejcary r. 1627 a 1628 se znamením mincovny (N) neb Ⓝ (Tab. LXVII. obr. 597.—599.) a s označením hodnoty na prsou orla číslicí I neb J, jež nesou opis na straně líení

FERD · II D G R (N) I · S · A · G · H · BR

FERDI · II · D · G · R · Ⓝ · I · S · A · G · H · B · REX ·

FERDI II D G R Ⓝ I S A G H B REX ·

a na rubu

ARCHID · A · D · B · MA · 1627

· ARCHID · A · D · BVR · C · TY · 1628

ARCH · D · A · D · B · MA · M 16Z8

Průměr 15½—16 mm, váha 0·72—0·82 gr.

Některé krejcary slezské jsou bez znamení. Přiházejí se v ročnících 1624, 1625 a 1636.

Druhým rázem vybíjeny krejcary slezské r. 1625 v Kladště, v Opolí a Ratiboru (Tab. LXVII. obr. 596. a 600.).

Na líci jest ověnčené poprsí panovníka v levo obráceného s límcem pře-

loženým. Opis FERD · II · D : G · R (HAC) I · S · A · G · H · B · RE ❀ neb FERDI · II · DG · R · I · (C · S) S · A · G · HBREX · D + Na některých bývá též znamení (SF) vardajna Šalomouna Frentzla.

Na rubu vidí se kříž přímý, přes nějž položen jest pod úhlem 45° kratší kříž kosmý a v nich uprostřed lopatovitý štítek s orlem říšským, který nese na prsou v oválném štítku číslici I Opis ARCHIDV · A · DV · BV. CO · TY · 1625 ❀ neb ARCHID · A · DVX · BVR · C : TY · 1625 :· ✖

Průměr 16½ mm, váha 0·76 gr.

Velmi oblíbeny byly trojníky (Tab. LXVII. obr. 602. a 603.) s orlem říšským v líci se štítkem rakousko-burgundským na prsou. Mezi hlavami orlími s obvodky znamení I | I | H neb B | Z, A | T, I | I, H | R, S | F, D | V | B neb monogram HR nebo nic.

Na rubu dvojitá država posázená perlemi se zdobným křížem, v jejíž spodině jest číslice 3 Letočet 16 | 24 neb 16 | 25 rozdělen s obou stran a pod ním po tečce.

Také bývá na rubu država malá ve čtyrlaločném obvodku, v jehož koutech po tečce; letočet 16 | 25 vedle državy (Tab. LXVII. obr. 604.).

Jiný trojník má v líci u hlav orlích písmena D | V | B t. j. Daniel von Breen (Tab. LXVII. obr. 601.).

Na rubu v kosmém čtverci mezi letočtem 16 | 25 država s 3 ve spodní půli a zevně na všech stranách čtverce ornamenty. Okraj s obou stran perličkový.

Průměr 16—17 mm, váha 0·75—0·87 gr.

Ráz tento udržel se do 18. století.

Halíře bity rozmanité, buď dvoustranné neb jednostranné.

Jedny dvoustranné halíře (Tab. LXVII. obr. 612.) mají na líci v kosmém šikmo čárkovaném čtverci rakouský štítek s příčným břevnem, v rohu nad ním písmeno F, v rozích se stran letočet 16 | 24 a dole monogram HR

Na rubu uprostřed malé W

Průměr 12½ mm.

Halíře dvoustranné druhého rázu (Tab. LXVII. obr. 608.) mají na líci v třech protínajících se půlkruzích slezskou orlici a rakouské břevno v štítkách šikmo k sobě skloněných pod korunou knížecí. Mezi štítky jest trojlístek a v koutech vnějších nahoře letočet 16 | 24 a dole ❀

Na rubu jen · I · I · H ·

Průměr 14 mm.

Halíře jednostranné (Tab. LXVII. obr. 609.) jsou podobné posledním v líci, mají však letočet 2 | 3 a v dolejším zářezu zevně trojlaločné perličkové obruby místo hvězdičky ozdůbku · ✠ ·

Na jiných vidí se pod vévodskou korunou mezi štítky k sobě skloněnými písmeno F a vedle horního laloku v koutech letočet 16 | 25 a dole značka HR (Tab. LXVII. obr. 606.), kdežto na ročníku 1627 jest monogram HR mezi ozdob-

nými štítky s dvouhlavým orlem (místo slezské orlice) a s rakouským příčným břevnem a pod ním mezi trojlaločnou obrubou a okrajem mince W (Tab. LXVII. obr. 607.).

Nebo jsou štítky s orlicí a břevnem přímé a letočet 1624 nad korunou a zevně za trojlaločnou obrubou v horních koutech po čtyřisté růžici a v dolním W (Tab. LXVII. obr. 605.). Též bývá letočet 16 | 24 v koutech se stran horního půlkruhu a dole, kde se polokruhy dotýkají, jest ✻ (Tab. LXVII. obr. 610.).

Jiné mají štítky bez koruny a bez trojlaločné obruby a letočet 1624 nad štítky a dole při okraji trojlístek (Tab. LXVII. obr. 615.). Tyto měří v průměru jen $12\frac{1}{2}$ mm.

Pětidukáty mají na líci ověnčené poprsí panovníkovo v levo obrácené s okružím kolem krku a na rubu dvouhlavého říšského orla s rozčtvrceným štítem uhersko-českým na prsou, v němž uprostřed jest štítek rakousko-burgundský. Podle pazourů orlích umístěna značka Vratislavského vardajna Hanuše Riegra (Rydella) H | R (na roč. 1626 a 1627), na jiném z r. 1624 jest mimo tuto ještě na líci pod poprsím značka Vratislavského mincmistra Baltazara Zwirnera (BZ), některé pak jsou vůbec bez znamení (roč. 1628).

Dukáty staršího (Tab. LXVII. obr. 611.) mají v líci v dvojitém protrženém obvodku hladkém a perlovém poprsí císaře s pravé strany vavřínem věnčené v brnění s okružím sahající hlavou v opis FERDIN · D : G · R · I · S · A · G · H · BO · REX · D · S ·

Na rubu slezská orlice v dvojitém hladkém obvodku, za nímž jde opis MONETA · AVREA · SILESIÆ · 1622 ❀ neb 1623 ❀ t. j. Peníz zlatý Slezský.

Průměr 22 mm.

Dukáty mladšího rázu z mincovny Vratislavské (Tab. LXVII. obr. 613.) ukazují v líci celou postavu panovníka korunovaného, obrněného a opásaného mečem, jak drží v pravici o rameno opřené žezlo a v levici državu. Po pravé straně má korunovaný štítek s českým lvem a po levé orlici slezskou ve štítku pod vévodskou korunou. Mezi škorněmi vidí se znamení mincovny W Za dvojitým (perlovým a hladkým) pětkrát protrženým obvodkem čte se opis FE | RD · II · D : G · R · | M | IM · S | A · G · H · B · RE | X

Na rubu říšský orel se štítkem rakousko-burgundským na prsou a nad ním koruna s dvěma splývajícími stužkami. Po stranách jeho značka H | R Za perlovým obvodkem opis ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · CO · TY · 1626

Na ročníku 1630 a 1632 místo značky H | R vidí se značka I | Z Některé také mají umístěnu značku pod orlem a sice z r. 1629 značku (HR) a z r. 1630 značku $\frac{H}{R}$ v štítku. Na roč. 1633 vidí se pouze značka mincovny W, rovněž na půldukátu z téhož roku.

Dukáty tyto měří v průměru 22 mm.

Hanuš Zieszler vybíjel ve Vratislavi dukáty (Tab. LXVII. obr. 614.) s korunovaným poprsím v líci ve zdobném hávu se širokým okružím. Za perlovým a hladkým obvodkem nahoře i dole protrženým opis FERDINANDVS II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX D · S ·

Na rubu říšský orel s rozčtvrceným prsním štítem uhersko-českým se středním štítkem rakousko-burgundským. Koruna císařská, s níž dvé stužek splývá, sahá za perlový obvodek v opis ARCHIDVX · AVS (Z|H) DVX · BVR C · T · 1655 neb 1656

Průměr 23 mm.

Tímto rázem vybity i půldukáty z r. 1636.

Jiné dukáty Zieszlerovy téhož rázu mají pod poprsím znamení (W) jako se vidí na půltolarech (Tab. LXVI. obr. 574.) a opis líení FERDINANDVS II · (M) D · G · R · I · S · AG · H · B · REX · Na rubu po stranách orla značku I | Z a opis ARCHIDVX · AVSTRI · DVX · BVR · SILEC° 1651 ✕ (dva skřížené háky či sekery na cány). >

Početní peníze komory slezské (Tab. LXVII. obr. 616.) mají v líci říšského orla s půlkruhy nad hlavami a se štítkem rakousko-burgundským na prsou. Za perlovým a hladkým obvodkem opis RAITPFENNIG · DER · CAMER · BVCHALT ·

Na rubu v perlovém a hladkém obvodku vysoké F pod korunou mezi rozděleným letočtem 16 | 24 Opis rozdělený korunou · IM · FVRSTENTVMB · SCHLESIEN · Obruba po obou stranách dvojitá, uvnitř hladká, zevně perlová.

Průměr 24 mm.

MINCE EVANG. STAVŮ SLEZSKÝCH.

Slezští stavové evangeličtí razili ve Vratislavi (znamení mincovny W) i v Hlohově za mincmistra Hanuše Riegra či Rydella své vlastní tolary, groše dvojího rázu a dukáty.

Tolary (Tab. LXVIII. obr. 619.) mají na líci v obvodku šňůrovitém slezskou orlici a podle pazourů značku Riegrovu H | R Opis · MON · ARG · PRINC · ET · STAT · EVANG · SIL · ❀ t. j. Moneta argentea principum et statuum evangelicorum Silesiae (Peníz stříbrný knížat a stavů evangelických ve Slezsku).

Na rubu z mraků vystupující nápis IEH | OVA v paprscích, pod tím rozpoltěný štít hlohovsko-slezský pod vévodskou korunou, ozdobený po stranách orlími hlavami. Za obvodkem hladkým a šňůrovitým opis . SALVS · ET · VICTO (znamení M v ozdobném štítku) RIA · NOSTRA · ⟨654 . ❀ což značí: „Jehova (Pán) spása a vítězství naše“, čímž naráží se nepochybně na 33. z žalmů Davidových, verš 21. Okraj oboustranně čárkovaný.

Průměr 42½ mm, váha 28·61 gr.

Groše jedny (Tab. LXVIII. obr. 621.) nesou na líci v kruhu slezskou orlici a po její stranách písmena H | R Opis MON · PRINC · ET ⓒ STAT · EVANG · SIL · ❀ neb MON · PRINC · ET · ⓒ ST · AT · EVAN · SIL ❀

Na rubu v kruhu štít hlohovsko-slezský sahající svrchu korunou v opis . SI DEVS · PN (znamení M v štítku) Q · C · NOS : ⟨654 · neb ⟨655 t. j. Si Deus pro nobis, quis contra nos (Když Bůh s námi, kdo proti nám?)

Průměr 20—20½ mm, váha 1·53—1·58 gr.

Jiné groše (Tab. LXVIII. obr. 620.) mají líčení na líci stejné s předešlými, však opis MON · PRIC · ET · ⓒ STAT · EVANG · SIL ❀

Na rubu čte se v 7 řádcích ❀ | SI DEVS | PRO NOBIS | ❀ QVIS ❀ | CONTRA | NOS · | ⟨654 neb ⟨655 ·

Průměr 20½ mm, váha 1·56 gr.

Na dukátech (Tab. LXVIII. obr. 622.) jest v líci v dvojitém obvodku, vnitřním hladkém a zevnějším perlovém, slezská orlice s písmeny H | R po stranách. Opis · MON · AVR · P · P · ET M · STAT · EVAN · SIL · ❀ t. j. Moneta aurea principum et statuum evangelicorum Silesiae (Peníz zlatý knížat a stavů evangelických ve Slezsku).

Na rubu vidí se v oblacích paprsky ozářený nápis IEHOVA Za dvojitým obvodkem, uvnitř hladkým a zevně perlovým, čte se opis · SALVS · ET · VICTORIA · NOSTRA · ⟨654 · ❀ neb ⟨655 · ❀

Průměr 22—22½ mm, váha 3·41—3·44 gr.

K mincovnictví moravskému a slezskému za Ferdinanda II.

Mincovny v Brně a v Olomouci pronajal kardinal František kníže z Dietrichsteina bez oznámení téhož dvorské komoře ve Vídni družstvu židovskému na rok za nájemné 15.000 zl. Ke kardinalu byl vyslán rada dvorské komory Jan Unterholzer z Kranichberku, který vylíčil smutný stav moravských mincoven. Chtěl doporučiti nájem oněch mincoven s podmínkou, že nájemníci odvedou z každé zmincované hřivny stříbra aspoň 4 zl. do brněnského důchodu císařského, poněvadž pak jich mincování vyneslo by asi 150.000 zl. Vedle toho učinil návrh, aby zde byly vybíjeny zlaté po 70 kr. a oněch 10 kr. že by plynulo k užitku J. M. císaře. Ve zprávě ze dne 16. srpna 1621 zase vzpomíná zvýšení zlatých na 70 kr. a dokládá, že se mu podařilo již kardinala pro to získati.*)

Kardinal Fr. z Dietrichsteina měl také mincovnu v Kroměříži a tuto chtěl také Karel kníže z Liechtensteina ujmouti pro nájemce dlouhé mince, avšak úmysl se mu nezdařil, rovněž jako nepovolen císařem další nájem jiných mincí, kterýž zrušen dne 31. března 1623.

K doporučení biskupa Vratislavského arcivévody Karla, nejmladšího bratra císaře Ferdinanda II., pronajal týž smlouvou ze dne 28. listopadu 1623 Brněnskému mincmistru Baltazaru Zwirnerovi mincovnu ve Vídni, v Prešpurku (právě téhož roku zřízenou), též všecky ostatní na Moravě a ve Slezsku na rok za měsíční plat 40.000 tolarů.

Podnikatele téhož známe již od r. 1620 jako mincmistra moravských stavů v Brně, kde vyhíjel r. 1622 dlouhou minci a i pro Bethlena Gabora podobnou minci razil. Zwirner byl dobrodružný podnikatel, jehož správa mincí najatých nebyla císaři ku prospěchu; zanechalť jen při mincovně ve Vídni 30.000 zl. dluhů.

Již dne 9. února 1624 žádal Zwirner za slevení první platební lhůty a vykládal, jaké jsou potíže se shánením dlouhé mince (kyprů), že sedláci chtějí úředníky mince zardousiti a zahubiti. Také dodavatelům pagamentů zůstával Zwirner dlužen, pročež pagamenty ze země vynášeny, a byla obava, že mincovny v díle ustanou.

Stavové dolnorakouští chtěli zvelebiti minci v dotčených zemích a nabízeli měsíčně 20.000 vybijného a půjčku 100.000 tolarů; avšak císařským rozhodnutím ze dne 12. května 1624 zůstaly mincovny slezské i moravské v rukou Zwirnerových.

*) Die lange Münze in Österreich von Director Joh. Newald. Wien 1881. Str. 10.

Když tak Zwirner upevněn, žádal, aby mu povoleno bylo raziti v Prešpurku pod Křemnickou značkou K | B, což dvorská komora odmítla, aby ještě tato dobrá mince na pověsti neutrpěla.

Sotva, že s touto žádostí byl odmrštěn, již zase žádal, aby mu povoleno bylo v Opolí vybíjeti po tři měsíce uherskou minci jako v Prešpurku na stejné zrno a stříž, též se stejným znakem a obrazem. Komora dvorská usnesla se, aby žádost tato byla zamítnuta.

Zvláštní kommisse zkoumala stížnosti na Zwirnera, i shledala, že mincovny ve Vídni, v Prešpurku, na Moravě i ve Slezsku zcela zanedbal, ba že vybíjel v Opolí dlouhou minci a docela i uherské mince proti smlouvě, ačkoliv mu již dne 4. července trestuhodné jednání toto zapověděno.

Opolské čtyřiadvacetníky uherského rázu mají v líci znak uherský a v jeho středu rakouské břevno; po straně znaku P | P (Press-Purg) a kolem opis FER · II · D · G · R · I · S · A · GER · HVN · B · REX · Na rubu vidí se Panna Maria a opis PATRONA · HVNGARI · 1624 ·

Po přednesení tohoto obvinění, vydán dne 29. července 1624 rozkaz, aby byl Zwirner zatčen a byl mu vzat nájem všech císařských mincí. Ačkoliv hospodařil jen osm měsíců, nadělal nezměrných škod a zvýšil nedůvěru k minci, která nedávno vydáváním kyprů tak těžce byla poškozena. Za uvězněného Zwirnera přimlouval se ještě arcivévoda Karel dopisem ze Salcpurku dne 31. srpna 1624. Zwirner uváděl ve své žádosti, že složí základ a že zaplatí císaři všecky zadržené lhůty nájemné.

Kardinal Dietrichstein nejen že odstoupil svého času místnost, ale též ponechal tam své nástroje k mincování. Již se klonilo k tomu, že po odstranění Zwirnerově obsazena bude mincovna v Brně židy Krištofem Spillmannem a Marxem Löwem, když kardinal odhodlal se najmouti minci dvěma zámožným měšťanům z Olomouce, totiž Krištofu Wansidlerovi a Martinu Fritschovi, prozatím na šest měsíců a za plat 1 zl. rýn. z každé zmincované hřivny čistého stříbra.

Velmi vzácny jsou tolary těmito podnikateli v Brně a v Olomouci vydané r. 1624 pod obrazem Ferdinanda II., kde se pod poprsím spatřuje B v kruhu (Brno), jakož se také vidí na tolaru kardinala Dietrichsteina stejného letočtu, za nímž se spatřuje monogram ꝟW jako značka Krištofa Wansidlera*) (Kašpara Weckra). Podobné půltolary jsou velmi vzácny.

Ledva že Zwirner unikl vazbě, již zase počátkem roku 1626 ve Vídni v domě Dra. Olitoryho s podezřelými osobami stříbro tavil a pod kladivem vybíjel falešné groše se značkou Pražského mincmistra Jana Suttnera. Když proti falešníkům dne 7. února 1626 tajná rada dvorská zakročila, vytratil se B. Zwirner tajně do Opavy, tehdy Mannsfeldovými pluky sevřené. Zde záhy jal se vybíjeti lehkou minci pod nepřátelskou ochranou. Dle nálezu Vídeňského mincmistra Fellnera vybíjel Zwirner z Vídeňské hřivny za 244 zl. krejcarů, za

* Tak fid. Jan Newald tvrdí; v popisu mincí přidrželi jsme se zprávy Ed. Fialy v katalogu sbírky Donebauerovy, neboť věc potřebuje dalšího studia v archivech moravských a slezských.

136 zl. 27 kr. dvojek (grešlí), za 23 zl. 3 kr. čtyrmecítmáků a grošů. K tomu ještě razil podvodně na čtyřiadvacetníky letočet 1623, jako by ještě byly ze starých pagamentů, ale při tom na nich i na groších vynechával svoji značku, ale místo ní kladl růžici, aby oklamal své stihače. Proto Fellner žádal, aby těmto mincím nebylo přáno oběhu.*)

Albrecht z Valdštýna, vévoda Friedlandský, byl tajnou radou dožádán, aby po dobytí Opavy zmocnil se B. Zwirnera a do Vídně aby ho vydal.

Avšak zase uklouzl prohnaný falešník, a již r. 1627 značka jeho vidí se na mincích krále dánského Kristiana IV.**)

Kardinal Fr. z Dietrichsteina přeložil pro válečné nepokoje, kdy Olomouc obsazena byla Valdštýnovým vojskem a nájemník Martin Fritsch tam nemohl bez nebezpečí mincovati, svoji mincovnu do Mikulova i skupoval tam stříbro. Proti tomu ovšem námitky činil Fellner a císař hleděl jej od toho odvrátiti. Jak se zdá, raženy tu byly též některé mince se značkou O, jež za olomúcké pokládáme. Kardinal také žádal, aby mu zde dovoleno bylo raziti něco tolarů a dukátů pod vlastním obrazem.

Zwirnerovy lehké mince a groše Opavské mladičkého knížete Karla Euseba z Liechtensteina (1629) zaplavovaly Moravu. K tomu ještě dal zříditi v Zahani Albrecht z Valdštýna mincovnu pod správou císařského mincmistra Vratislavského Jana Zieszlera.

Císař kázal Liechtensteinské mincování zastaviti a nařízeno dne 16. listopadu 1629 slezské komoře a slezským stavům, aby mince tyto (Liechtensteinische Usual-Münzen) nepřijímaly.

---

*) Sem také asi náleží patnáctník se značkou hvězdice, jak se vyobrazuje na tab. LXV. obr. 567.

**) Srovnej tolar č. 1053 u Rechberga-Schulthessa.

Přílohy listinné.

Dopis Jana Kuchynky z Šamfeldu, měštěnína města Velvar, perkmistru a ouředníkům horním a mincovním na Horách Kutných ze dne 7. března 1664.*)

(Archiv horní č. 7801.)

Urozené, též slovutné a mnoho vzácné poctivosti páni ke mně laskavě příznivý.

V. Milostem k laskavy paměti přivozuji, jakož jest dobré paměti neb. Václav Kuchynka, otec můj jmilý v lethu 1660 přijevši s jistým od J. M. C. král. komory České poručením (ut lit. A vejpis přikládám) do Hory Kutné k vyhledání jistých J. M. C. fiscu, strany čeho osvícené knížecí Milosti Karla z Lichtenštejna (titul) se tejkajících documentum, vedle kterýchžto documentův denunciati jeho provedena byla, tak dalece k tomu přišlo, že Jeho Milost kníže vedle tractatu jistý quantum J. M. C. složiti a odvésti ráčil, že pak tehdáž při zavozování svědkův netoliko v příčině jeho osvícené knížecí Mti z Lichtenštejna (titul) to, jaká tehdáž se mince z Kutny Hory vyzdvihovala, ale z strany J. Mti pana hraběte Bukvoje (titul), že toho času přijedouce silně s lidem vojenským do Hory Kutné, a že jest jedno sto čtyřideeti tisíc mince vyzvedl, vysvětleno, přiložený vidimus téhož svědomí lit. B v sobě šíře obsahuje a zavírá.

V druhé pak příčině z strany Josefa Šragnera, též podobně z příležejícího vysvědčení lit. C viděti jest, která se na rajtuňk Kutny Hory odvolává a svědčí, že týž Josef Šragner toho času vyzvedl 40.000 kop peněz a že s nimi jest se přichránil k J. M. panu hraběti Bukvojovi, a který jsou ty peníze vysazovali, zejména je jmenuje.

I poněvadž vyplejvajíce tu, jak na J. M. pánu panu hraběti Bukvojovi, i také na urozeným a statečným rytíři panu Josefovi Šragnerovi J. M. C. fiscalní interesse, kterýž od mého neb. pana otce k dobrému J. M. C. denucirováno a předneseno bylo.

Pročež z té příčiny V. Mt vzácný ouřad perkmistrských Hor Kutných za to šetrně žádám, aby se tu gruntovnější věc v jedné i v druhé příčině J. M. C. k dobrému k průvodům vynalézti mohlo, že v raituňku a při knihách min-

*) Ke str. 202.

covních poroučeti dáti vyhledati, zdali se nacházeti bude, že taková suma peněz tehdáž vyzdvižena v lethu 1620 byla, aneb zdali jakou quitanci z přijatých peněz se vynajde, a mně ve všem k budoucímu průvodu sobě spraviti obtížiti neráčíte, v čemž od V. Mtí laskavé odpovědi očekávajíce (sic) zůstávám

V. Mti v službách volný

Jan Kuchynka z Šamfeldu,
měštěnín města Velvar.

Svědomí Jiřího Šošky jinak Hrůzy a Jana Markusa v příčině generala Buquoye.*)

Vidimus v archivu horním v Kutné Hoře č. 7801—III. B. Na Horách Kutnách, dne 5. března 1661.

Léta Páně 1661 Dominica Esto mihi adi 4. Martii. Vedle sl. J. M. C. komory České král. Čes. v létu 1660 na Hory Kutny k ouřadu hornímu a mincovnímu prošlého poručení.

Přijaté svědomí a dokonalé zprávy od Jiřího Šošky, jinak Hrůzy**), a Jana Markusa, jinak Procházky, souseda, horníka a pregkyřův na Horách Kutnách a to takové:

6. Jest pravda a toho hrubě povědom jsem a pamatuji, že brzo po té bitvě, jenž (sic) na Bílý Hoře byla, hrabě Bogkwoj s lidem vojenským do Hory Kutny jest přijel, a v domě, jenž slove u Mejšnarů na hospodě zůstal, a jakž se tehdáž povídalo, že pro sto a čtyřiceti tisíc peněz přijel, i také veřejně o tom se rozprávělo, a co jmenovaných peněz bylo, ty jsou v soudkách na Vlaským dvoře na vozy nakládali, a po naložení ihned s tím vojanským lidem ku Praze se obrátili.

Jan Markus, jinak Procházka, horník a pregkýř při minci na Horách Kutnách, stoje osobně před J. M. C. panem perkmistrem a pány ouředlníky horní (sic) vedle přednešení těch punktův, které Jiřímu Šoškovi přednešeny a jemu přečteny byly, vysvědčil takto:

Že jest stáří přes 60 let.

7. Jest pravda, že brzo po té bitvě na Bílý Hoře hrabě Bokwoj vlech (sic) do Hory Kutny s lidem vojenským silně přijel, a stál na hospodě u Mejšnarů s svýma (sic) lidmi a vartovali se silně, a pravili, že jest na Bílý Hoře skrze stehno prostřelen, a bylo potom tehdáž na Vlaským dvoře slyšeti, že jest přijel pro peníze, ale nevím a nepamatuji pro jakou summu; než to pamatuji, že bylo mluveno, že ty všechny zmincovaný peníze a velikou summu vyzdvihl, nežli nakládali je v soudkách na Vlaským dvoře na vozy, a potom ihned s nima od Hory Kutny preč, a povídali, že jedou s nima ku Praze, a ty byly Fridrichovského rázu.

---

*) Ke str. 202.

**) Býval r. 1622—1625 verkmistrem na Vlaském dvoře s Heřmanem Fidlarem.

Kteréžto svědomí a vyznání na žádosť pana Václava Kuchynky z Šamfeldu, měštěnína města Velvar a ku potřebě fisku J. M. C. od ouřadu J. M. C. horního ouřadu jest vydán a pečetí horní upečetěn vědomě. Actum v rejtuňku na Horách Kutnách, 5. dne měsíce Martij A. Dom. 1661.

L. S.

Vidimus pověřený Jiřím Václ. z Větčina, notářem z r. 1685, 19. ledna s pečetí a otiskem razítka veřejného notáře s obrazem muže a kolem s opisem IN SPE VIVO~IN MONTIBVS REQVIESCAT.

Svědomí Lebla Mirovice v obžalobě generala Buquoye.*)

Vidimus pověřený notářem Jiřím Václavem z Větčina v Praze ze dne 19. ledna 1685. V archivu horním v Hoře Kutné č. 7801—IV. C.

Já níže podepsaný známo činím tímto listem vůbec přede všemi, kdež by koliv čten nebo čtoucí slyšen byl, že sem toho dobře v pravdě a konečnosti nejináč povědom a v své paměti snáším, že Josef Šragner z Rozengku za kuchyňského písaře byl u pana Petra Švamberka též paní Švamberkovy. I jakož jsem byl v službě s ním za einkauffera, předně odvezl jsem stříbra Švamberkovského 80.000 tisíc tolarů českých do Kutnohorské mince, aby z něho peníze dělali. Potom když jest se stalo vítězství J. M. C. na Bílé Hoře, ujížděla paní Švamberkova pryč ze země a z kr. Českého i poslala Jozepha Šragnera a trubače, a mě též chtěla poslati pro ty peníze do Kutnohorské mince k ouředníku mince Helclovi, aby na těch osmdesáte tisíc tolarů čes. vydal čtyryceti tisíc kop. Já sem s ním Josephem Šragnerem a trubačem jeti nechtěl, proto že jest bylo tak na cestách nebezpečno. Zůstával jsem s paní Švamberkovou v Limburce, čekali jsme na ty peníze, až je Jozef Šragner přiveze. On pak Jozef Šragner takových 40.000 zl. rýn. sám vyzdvihl z Kutnohorské mince od ouředníka mince Helzle a k svému užitku je obrátil, a za J. M. panem hrabětem Bukvojem, jenerálem, s těmi penězi jel a u něho za regenta sloužil, aby byl s těmi penězi od Bukvoje přichráněn. Jan Adam Špendelius takových 40.000 ouředníku mince, totiž Helclovi, strýci svému, pomáhal svými vlastními rukami sázeti. Kteréžto peníze Josef Šragner od nich do svých vlastních rukou přijal a paní Švamberkovy z nich ani malýho peníze nedal, než k svému užitku takových 40.000 zl. rýn. obrátil, jakž Hans Špendelius před J. M. C. panem berkmistrem, pány konšely se přiznal a vysvědčil (sic), i také sám svědomí vydal, šíře v sobě obsahuje a zavírá, z něho se bude

*) Ke str. 202.

mocti vyrozuměti, že jest tam všemu tak nejináč, to přijímám k své víře a duši. Na potvrzení toho sem sekryt svůj vlastní přitiskl, též rukou svou sem se v něm podepsal. Actum v Starém Městě Pražském, 30. Octob. A. 1664.

L. S.

Lebel Mirowicz, Sr M
bistrazer Hoffjud.

Collatum concordat cum sua copia de uerbo ad uerbum ita testos in fidem requisitus.

Neo-Pragae 19. Januarii 1685.

Znamení notářské.
Pečeť se znakem rukavice.
Svrchu: Lit. C.

Georgius Wenceslaus de Witczina,
J. V. C. Imperial Authoritate Notarius Publicus Juratus m. p.

Jakub Bassevi z Treuenbergu.

Jakub Bassevi z Treuenbergu*), dvorský žid, dostal od Rudolfa II. v roku 1599 rozličné výsady, které mu rozmnoženy byly od Matyáše r. 1611 a pak ještě více od Ferdinanda II., jimž ovšem půjčoval peníze v hojné míře. V privilegiu vydaném od Ferdinanda II. dne 18. ledna 1622 dočítáme se zvláště těchto kusů:

1. Stvrzuje mu Ferdinand všecky svobody a nadání již dříve jemu, jeho ženě, dětem a potomkům jejich udělené.

2. Dává mu a jeho dědicům právo ve všech městech a městečkách v Čechách a t. d., ať si se tam dvůr císařský zdržuje nebo ne, bydleti, vlastní domy kupovati, tam všeliké zboží ve velkém nebo malém prodávati, a nikdo se tomu nemá protiviti, ať by měl výsady jakékoli.

3. Kdyby Jakub Bassevi aneb jeho dědicové a potomci za příčinou svého obchodu táhli za dvorem královským do kteréhokoli města, mají jako jiní dvorní kupci v každém městě svobodni a prosti byli placení obyčejných mýt a ungeltu a všelikých jiných dávek.

4. Císař ustanovuje dále, aby domy Jakuba Bassevi-ho v Praze a v jiných městech osvobozeny byly ode všech obecních dávek, ať si jsou duchovní neb světské, jako všecko zboží (statky) svobodné deskami zapsané.

5. Kdyby někdy nějaká nařízení neb svobody komu byly vydány, které by byly proti svobodám těmto Jakuba Bassevi-ho, nemají míti, co jeho se týče, žádné platnosti.

6. Jakub Bassevi a dědicové jeho mají míti právo skrze plnomocníky své bez relatorův s týmž právem pořízení svá činiti jako jiní zeměníné čeští.

*) Hálkovy Květy III. str. 310.

7. Kdyby chtěl on neb jeho dědicové přesídliti se z města jednoho do jiného, nemá jim v tom od nikoho býti bráněno, ani žádné poplatky při příležitosti té na nich vymáhány býti.

8. Uděluje se Jakubovi Bassevi-mu milost, aby mohl půjčovati peníze na statky nemovité, a když by mu dluh řádně nebyl splacen, v statky ty se uvázati a tak dlouho je držeti, dokud mu jistina i s úroky a škodami nebude zapravena.

9. Kdyby pak půjčili na zástavu, mohou zastavené věci, oznámivše to úřadu, aby dlužníka napomenul, po roce prodati.

10. Uděluje se mu znak a povyšuje se do stavu šlechtického. [Znak jest: Štít černý cestou stříbrnou od dolejší levé strany k hořejší pravé na dvě rozdělený, v kterémžto stříbrné cestě osm červených hvězdiček se nalézá; v dolejší pak i hořejší černé části štítu zlatý lev s otevřenou tlamou a dvojitým ohonem a vyplazeným jazykem. Za klénot nad štítem jest přilba zavřená s královskou korunou, nad níž orlí křídla vynikají, z nichž pravé jest dole červené, nahoře bílé (stříbrné), levé dole červené, nahoře žluté (zlaté) a mezi oběma křídly zlatý lev jest vztýčen k pravé straně obrácený.]

11. Dává Jakubovi Bassevi-mu milost, aby nepříslušel k žádné jiné jurisdikci než císařů a králův českých a dvorního maršálka.

12. Kdyby někdy uděleny byly nějaké svobody některému dvorskému židu, jichž by Jakub Bassevi neměl, mají proň také míti platnosti.

Téhož roku 1622 v srpnu rozmnožil císař Ferdinand II. štít v ten smysl, aby přilba byla otevřená, kdežto dříve dostal jen zavřenou, dovolil mu, aby směl koupiti pozemky do 20.000 říšských tolarů.

Roku 1622 dostal též konfiskovaný dům u tří studní v Starém městě pražském.

V roku 1631 (22. února) byl vydán patent od místodržitelův českých, v kterém se podotýkalo, že J. K. M. z rozličných příčin uznala za dobré, aby Jakub Bassevi žid byl vzat do vazby a všecky jeho movité věci v krámích aby se zapečetily a sepsaly nařídíti ráčil, a proto napomínali místodržitelové všecky obyvatele království Českého a zvláště židy, kteří by mu něco byli dlužni anebo u něho něco měli, ať si jsou dluhy jakékoliv, ve čtyřech nedělních to ohlásiti u české komory pod pokutou dvojnásobného neb i třínásobného placení toho, co by zamlčeli.

Instrukce Pražskému mincmistru Pavlu Škretovi ze Závořic a Řehoři Steinmüllerovi, kvardajnu a gegenhandleru (účetnímu).

Ve Vídni léta 1620 v listopadu.*) — Z archivu horního v Kutné Hoře čís. 7813 k roku 1669.

(Výtah z německého přepisu, který tlumočí vlastně instrukci pro mincmistra z posledních let císaře Rudolfa II., což patrno z kusů o malých groších a ceně tolaru i dukátu.)

Ferdinand Druhý atd. Nejprve má mincmistr a kvardajn i gegenhandler mince přebývati stále v našem dvoře mincovním na Starém Městě

*) Svrchu poznamenán rok 1665 a v archivu k r. 1669 vadně zařaděno. Možná, že se touto instrukcí spravovali, než vydal cís. Leopold r. 1678 novou, jak se dále uvádí.

v Praze a takový úřad tam k naší potřebě a dle možnosti k našemu užitku pilně zastávati.

Stavení mincovní a zásoby má mincmistr dle inventáře opatrovati, jakož i naše stroje mincovní a dle potřeby má na útraty naše udržovati v pořádku. Dle možnosti nemá v mincovně potřebné nechati sejíti, ale vždy dle starých inventářů doplňovati, a při výročním účtu vždy seznam takový předkládati.

Aby při změnách úředníků vše se náležitě přijímalo v mincovně i zásobách, má se dle této instrukce vždy odevzdávati. Jestliže nějaká stavba neb správa k zamezení škody nutně se vykonati musí, má to mincmistr v čas oznámiti naší české komoře a přiložiti k partikuláři písemný rozkaz.

Povolujeme našemu mincmistru ku potřebě jeho bytu, ke šmitnám, ku bělení peněz a k jiným potřebám mincovním ročně 90 tolarů, jakož i gegnhandlerovi jeho byt a světnici kvardajnskou, 20 tolarů po 70 krejcarech a dříví k vytápění bytů se jim z našich zásob povoluje.

Na světlo v bytu i v mincovně povoluje se mincmistru 40 tolarů a kvardajnovi 6 tolarů.

Aby vše řádně se dělo, má dohlížeti účetní či kvardajn k příjmu peněz, k zákupu stříbra i sazení a též až ku zmincování stříbra má býti přítomen a má míti druhý klíč ku pokladně a ke všemu vydání dohlížeti, věrně a pilně zapisovati, aby se dle instrukce náležitě dálo.

Co se doveze stříbra z dolů do Pražské mincovny, má náš mincmistr dle Pražské váhy zapisovati do zvláštní knihy na stříbro s určitým uvedením roku, měsíce a dne, jakož i jména osob i odkud stříbro jest a ke každému poznamenati, kolik ryzího obsahuje; potom se má číslem označiti a ke konci každého čtvrtletí buďtež seznamy a úhrny všech zákupů sestaveny. Při výplatě za stříbra má ke konci každého kvartálu s kverky aneb těmi, kteří stříbro dodávají, v přítomnosti kvardajnově pořádně súčtovati a obyčejnou kvitanci podpisem a pečetí svou opatřenou s udáním summy, kusů a obsahu dle zkoumání kvardajnova i lístky kvardajnovými ku každému účtu čtvrtletnímu připojiti. Též mají vydati potvrzení spečetěné každému, kdo stříbro do mincovny dodal.

Pagamenty a zlomky vedou se ve zvláštní rubrice a zaplatí se za ně za každou hřivnu 9 kop gr. míš.

Při vážení přepalovaného stříbra má si náš mincmistr a účetní sraziti z hřivny fejnu půl lotu a při záplatě peníz ku svému prospěchu srážeti, ale neúčtovati toho. Kvardajn má po zkoušení stříbra mincmistru i dodavateli vydati lístek o zkoušce. Zvláště v lístku pro mincmistra má býti zrno až na penízek uvedeno, aby se z toho dalo vypočítati, kolik se platiti má, a též tak váha až na $^1/_2$ lotu má býti dokonale stanovena. Aby nebyli obtěžováni oni kverci a dodavatelé, kteří málo stříbra dodávají, má kvardajn vzíti z přinešených 1—10 hřiven ke zkoušce jen kventlík, pak z 10—60 hřiven $1^1/_2$ kvintlíku a z 60—100 neb více hřiven půl lotu.

Jak se má stříbro zmincovati? Na tolary po 70 krejcarech aneb 30 bílých groších potřebuje se Kolínská hřivna na 8 kusů, což na Pražskou vynáší $8^{53}/_{80}$ kusu aneb 19 krejcarů $6^{1}/_{8}$ bílého peníze. Z 80 hřiven bude 693 kusy a ze 100 hř. $866^{1}/_{4}$ kusu a mají býti 14lotové 4 grény. Pak má raziti půltolary stejné jakosti.

Orty jdou čtyry na tolar a 32 kusy jich vyjde z Kolínské hřivny i jsou stejného zrna jako tolary a půltolary.

Bílých grošů vychází z Pražské hřivny sazené $126^{4}/_{7}$ kusu bílých a obsahovati mají zrna 6 lotů 3 grény.

Poněvadž stavové království Českého nalezli z důležitých příčin na sněmu léta 1577, aby raženy byly malé groše, a to 60 na tolar neb dva za bílý groš, tedy necháváme vybíjeti, aby se srovnávaly více s bílým grošem v stříži i jakosti, z Pražské hřivny 240 kusů bílých plátů a sazená hřivna má míti zrna 6 lotů 1 grén.

Bílých peněz má býti z Pražské hřivny 659 jakosti pětilotové.

Malých peněz 7 platí malý groš a jde jich na Praž. hřivnu 733 kusy zrna 2 loty 3 grény. Když tato mince na šmitnách vybita, má ji mincmistr a kvardajn hned žádati od šmitmistra a na váhu přijmouti a spočítati. Kolik na váze i dle počtu shledá, vše má pilně zvláště zapsati a v příjmu hotových peněz pořádně uvésti a šmitmistrovi je nemá v truhle nechávati, ale hned po zmincování je přijmouti a do pokladny vzíti.

Žádnou minci ať mincmistr nespočítává ani nevydává, kteráž nebyla kvardajnem zkoušena a na stříži i zrně dle nařízení správnou nalezena. Aby mohl kvardajn minci zkoušeti, vydá se mu z každého díla hned ve šmitnách z tolarů jeden tolar, z bílých a malých grošů 8 bílých gr. a z malých i bílých peněz též za 8 b. gr. na průby, což se pak v účtu odpočítá. Z ostatní mince vyhodí, co shledá lehkého, těžkého neb nezpůsobilého a nevydá jich do oběhu. Našemu zkoušeči (Probationsmeister) a zemskému prubéři vydá z průbných grošů po čtvrtce a sám si tolikéž kvardajn nechá a čtvrt tolaru neb za dva bílé groše uschová mincmistr a kvardajn zapečetěné a číslem díla i vročením opatřené, aby se kdykoli potom zkoušeti mohlo. Teprve když se srovnává nález prubéřů s nálezem kvardajnovým ve stříži i zrnu, mohou se mince vydávati a mincmistr je má do příjmu zaznamenati.

Když stříbro sazeno, má mincmistr a kvardajn počítati jakost dle průbných lístků a pak teprve stříbro z pokladny vyndati, kde jest zavřeno.

Remedia na stříži tolarů povoluje se ze 100 hřiven 2 tolary, v zrně 1 peníz, z bílých grošů na 1 hřivnu 2 kusy a v zrně na hřivnu nejvíce 1 denár a podobně při malých groších ve stříži na hřivnu 5 až 6 kusů a v zrně z hřivny nejvíce 1 denár a konečně na bílých a malých penízích ve stříži z hřivny nejvíce 10 kusů a v zrně z hřivny 1 peníz. Proto mají mincmistr a kvardajn při sazení stříbra bedlivě si počínati, aby mincíři vždy vyšli dle nařízeného zrna i stříže.

Kdyby však dílo dle stříže neb na zrno lehké se našlo, nemá takové dílo býti vydáno, nýbrž, poněvadž nedostatek ve stříži zavinili šmitmistr neb tovaryši aneb schodek v zrnu stal se vinou kvardajnovou, nedostatek v sazení vinou mincmistrovou, mají také dotčení svým nákladem peníze přemincovati.

Kdyby však bylo dílo jen o penízek lehčí neb lepší, má mincmistr a kvardajn snažiti se, aby to v budoucím díle nahradili; ale nemá se tak často stávati.

Poněvadž stříbro při tavení z tyglíka přicházívá o něco zlehčené, přidá se něco cánů, aby se uhradilo, když by slitek byl o $^1/_2$ neb $^1/_4$ halíře lehčí. Podobně přidá se do slitku příliš dobrého něco mědi, jež se pak zejména účtuje.

Aby pak dosazení tím svědomitěji a jistěji se stalo, má se vzíti ku zkoušce z kelímka lot a mincmistr má to vydati kvardajnovi, který hned zrno slitku přezkouší. K zamezení velikých schodků svolány dle snesení z 1574 komisarie do Prahy, které s mincmistry usnesly, že ze 100 hř. slitku tolarového může býti schodku při slévání 3—$3^1/_2$ lotu, z bílých a malých grošů 6—8 lotů, z bílých a malých penízů též 6—8 lotů.

Mají býti též oba, mincmistr a účetní, sami při slévání, ale když jednoho něco zajde, musí alespoň druhý býti přítomen v slévárně, aby se nám nic ke škodě nedálo. Když pak cány jsou slity, vystydnou a vyčistí se, má je mincmistr s účetním vzíti z komory a schovati. Když se šmitmistru odevzdávají, mají býti bedlivě až na kventlík zváženy a podobně též zvážiti se mají vybité mince.

Při tom může se sraziti povolený vývažek. Váhy mají býti dobře zřízeny, a závaží dle cimentovaného upraveno a varovati jest se všeho podezřelého.

A když také šmitmistr až na povolený vývažek cány v úplné váze vrátil, vydá je mincmistr mincířům.

Vývažku povoluje se šmitmistru z tolarového díla ze 100 hřiven cánů 5 kventlů, ze 100 hřiven cánů na bílé groše 11 lotů, ze 100 hř. na malé groše 14 lotů, ze 100 hř. na bílé peníze 18 lotů a ze 100 hř. cánů na malé peníze (vynecháno) lotů, což se se šmitmistrem každého čtvrtletí zúčtuje. Mincmistr a kvardajn mají ovšem dohlížeti, aby šmitmistr nevážil černé pláty zašpiněné a s popelem.

Poněvadž se však na malé minci shledává na váze schodek při rozpalování, tlučení a bělení, za to však v jakosti se zlepšují, mohou se mince o 1 penízek horšími saditi a o něco větší za to střihnouti, aby se zrnem i stříží s nařízením srovnávaly. Má tudíž mincmistr i kvardajn s pilností k tomu dohlížeti, aby malá mince pěkná a ve stříži i zrně přesná se dělala.

Titíž mají pilně zapisovati schodek při bělení, býti při tom přítomni k uvarování větších schodků a spotřebovaný vinný kámen schovati, aby týž mohl se počítati v účtech k dobrému.

Na to následují zlaté čili mince zlaté.

Kdykoli zlato cizí neb dolové do naší mince ku prodeji se přinese, má býti mincmistr přítomen a když zváží, má kvardajnovi váhy dva penízky zlata vydati ku zkoušce, načež kvardajn přinese lístek o zkoušce. Na to mají oba zlato na

Pražskou váhu až na halíř zvážiti, pořádně dle průby vypočítati a pak za každý lot ryzí 5 kop 18 bílých grošů 5 denárů vyplatiti, což vynáší za hřivnu 106 kop gr. míš.

Ale při zákupu jiného obyčejného a zlomkového zlata takto si má vésti: Za zlato až osmnáctikaratové zaplatí se za hřivnu fejnu 119 zl. rýn. a od 18 do 22 karatů za 120 zl. rýn. a potom od 22 do 23½ karatu aneb více za 121 zl. rýn.; avšak stříbro ve zlatě obsažené nebudiž prodavači počítáno.

Podobně platí se za pozlacené stříbro aneb nízké zlato podle učiněné zkoušky kvardajnovy a má se zlato přesně zvážiti až na penízek a stříbro zlato obsahující až na kvintlík a když se při průbě nalezne až 12 karatů zlata, má náš mincmistr a účetní ryzí stříbro v zlatě obsažené také zvláště počítati a prodavači každou hřivnu ryzího stříbra po 8 kopách 25 bíl. groších, a které obsahuje 23 lotů (?) za 6 kop 6 b. gr. a 3 bílé peníze platiti. Co přes 12 karatů zlata obsahuje, má se prodavači poměrně zaplatiti, ale zlato se neplatí. Kvardajnovi má se vydati na zkoušku kventl a má se mu za jeho práci zaplatiti 15 b. gr. Týž má dva penízky váhy zlata prodavačům vrátiti a za to obdrží půl zl. rýn. neb 30 kr. Dle předešlé naší instrukce kutajícím a kverkům má se odváděti ze zlata desátku z každého lotu suroviny 25 gr. 5 denárů naší české komoře.

Ku jejich ponížené prosbě, aby mohli doly lépe opatrovati a spravovati, nařizujeme, aby jim za hřivnu ryzího zlata zmincovaného dávalo se 64 dukátů in specie aneb dukát po 105 kr. počítaje a též za stříbro náhrada. Ostatně říditi jest se nařízením z 16. ledna 1606. Protože jsou veliké náklady na vylučování a cimentování zlata od stříbra, nemá se kverkům z Jilové za stříbro platiti, ale zlato rýžované, obsahujíc málo stříbra a jsouc měkčí, má býti kupováno surové lot po šesti kopách míš.

Ježto nás kverkové na couku Trenčínu r. 1608 prosili, abychom jim platili za dobyté zlato více než za jiné Jilovské, jež se platí lot fejnu za 6 kop gr. míš. a dukát po 105 kr., dovolujeme, hledíce k jich těžkému pávování, aby jich zlato dukát po 114 kr. byl počítán.

Císař Maximilian se stavy českými r. 1575 smluvil, že stříbro dobyté na pozemcích stavů po 25 let má se prodávati hřivna čistého za 10 zl., každý zlatý za 24 gr. bílých počítaje a groš po sedmi penízích bílých a lot čistého zlata váhy Pražské za 7 zl. 12 b. gr. českých aneb po šesti kopách míš., každou za 70 kr. čítaje, a podobně se i stříbrodárné zlato má čítati a stříbro v něm též.

Aby těžíři tím více chuti měli ke kutání a rýžování, chceme sami náklad na vyloučení a cimentování zlata (v Čes. Krumlově) opatřiti. Proto má náš mincmistr a gegenhandler (účetní) takové výlohy zvláště účtovati a nám k vydání připočítávati.

Zvláště zlato má se cimentovati na pravé zrno, aby z něho dukáty se mohly bíti; proto má mincmistr vždy dříve kvardajnovi oznámiti a jemu ke zkoušce dva penízky zlata vydati, aby je zkoušel. Po zkoušce zase má ony dva penízky zlata k ostatnímu vrátiti a když nalezeno bylo dle našeho řádu mincovního, má je s veškerou pilností saditi s kvardajnem, aby zlato na dukáty neb zlaté obsaho-

valo 23 karatů 8 grénů, ani více aniž méně v hřivně Pražské, z které se vybíjí $72\frac{1}{2}$ dukátu, jakož vždy zde v Praze vycházejí. Když se však přihodí, že totéž dílo dvakráte se přelévá v kelímku, tedy nedostatek má nahraditi náš mincmistr aneb osoby, které to v minci zavinily.

Náš mincmistr a kvardajn mají co nejbedlivěji zvážiti mince a jich zrno až na půl grénu vyšetřiti a zapsati. Pokud zlato jest v kelímku, nemají ze slévárny vycházeti a pozorovati, aby se s kelímkem a s ohněm nic nenáležitého nečinilo.

Jakmile cány vychladnou, mají je zvážiti a jich váhu zapsati. Potom výškrabky s tyglem i krecem mají pilně shromažditi a zavříti a uvarovati velkých schodků, kterých povolujeme z hřivny půl dukátu; však jest-li se uspoří, nám k lepšímu má se počítati a mincmistr se toho nemá zmocňovati.

Aby zlaté, jež vyjdou za správy jeho v potřebě rozeznány byly, má mincmistr vedle našeho rázu jako při stříbrných mincích svou značku dáti za obvodek pod obraz v textu a na dukáty vybíjeti. Ostatně má se říditi na kolkách tímže pořádkem jako při minci stříbrné.

Ke šmitně má mincmistr, zvláště ale kvardajn dohlížeti, aby dukáty čistě i pěkně byly raženy a bez vady byly raženy, zvláště pak aby srovnávaly se se vzorným halířem ve stříži, aby zamezeno bylo ořezávání dukátů, jehož se zištní a podvodní lidé dopouštějí a naše mincovnictví aby se uvarovalo hanlivých pomluv.

Jakož svoleno naším rozhodnutím ze dne 18. října 1588 k nejpokornější žádosti šmitmistra při naší Pražské mincovně a českou komorou doporučeno bylo, dostává se šmitmistru ze zmincovaných peněz za 10 hřiven 20 kr. ne však jako vývažek, ale jako příspěvek z milosti povolený, který mincmistr se šmitmistrem ke konci čtvrtletí sůčtuje k obyčejné jeho kvitanci. Za zmincované dukáty účtuje se nám z kusu $1\frac{1}{2}$ kr. užitku a mincíři dostanou za zmincování každého kusu po $\frac{1}{2}$ kr.

Mzdy za zmincování stříbrných peněz platí mincmistr za 14 hř. Pražské váhy 1 tolar aneb 30 bílých grošů, avšak z cizur, které se při vyčtení zamítají, jen polovinu.

Dále platí se jim za 8 hř. bílých grošů, a podobně z 5 hř. plátů na malé groše má se tolar vyplatiti; za 5 hřiven bílých peněz tolar a za hřivnu plátů na malé peníze též tolar jako mzda za zmincování, avšak mají je po zbělení dokonale vypregovati.

Jakož bylo zvykem za pilné slévání dávati súčastněným osobám slévačskou pečeni a truňk, shledalo se roku 1568, že tím značné výlohy povstávají a proto se ustanovuje slévačům deputátu 3 zlaté v kvartálu, při čemž ať zůstanou a vždy ve čtvrtletí na kvitanci ať si vyberou.

Na svítivo povoluje se každému mincíři 1 tolar po 70 krejcarech a učenníku po $\frac{1}{2}$ tolaru.

Každého roku dostanou slévači za svou námahu při slévání 4 tolary na slévačský oděv a podobně učeníci slévačtí a ve šmitně dostanou sukni slévačskou asi v ceně 18 gr. bíl.

Také dáváme mincmistru moc, šmitmistra, tovaryše i učně, jak toho potřeba úřední žádá, ustanoviti neb sesaditi, ale nechť volí dobře cvičené, způsobilé tovaryše, kteří se svému umění poctivě vyučili, a také za ně zodpovídá.

Uhlí do dílny, slévárny, komory kvardajnovy a na šmitny opatřuje se, jakož i svíčky a má se tím spořiti. Komora česká povolila dne 16. srpna 1601 na každou sazenou hřivnu zlata i stříbra 10 malých peněz na uhlí a při tom má zůstati.

Ježto všecky zmincované peníze do kasy se dávají, má z nich mincmistr a kvardajn vydávati jen služné, výslužné, dary z milosti, cestovné a pod. dle nařízení české komory a každé vydání dle pořádku s přílohou v účtu uvésti.

Co se týče železa svrchních a štoků k ražbě mincí, má je prohlížeti mincmistr i účetní, jsou-li vhodny dle našeho nařízení a tytéž mají schovávati a ne jinak než k naší potřebě a k ražbě mincí vydávati a upotřebovati.

Po ražbě mají zase svrchní železo vzíti a vždy dobře uložiti do zvláštních truhel, ku kterým každý má zvláštní klíč a tím aby se všemu falšování předešlo.

Co se týče ostatních obyčejných potřeb při mincování jako mědi, vinného kamene, soli, kelímků a sběraček, též papíru, křídy, houby, loje, kožní pod štoky, ručníků a j. ve šmitnách, železných, hliněných a dřevěných přístrojů při našich strojích mincovních, má vše mincmistr dle potřeby s vědomím účetního a na náš účet opatřovati a v čas objednávati a v pořádném partikuláři vésti, než má to kvardajn každý měsíc podpisovati a o všem vésti pořádné inventáře a ode stran ať si vyžádají potvrzení, že jim placeno bylo.

Přísně zakázáno jest z našeho obchodu peníze půjčovati aneb dělati dluhy.

Poněvadž nám i našim kverkům na tom záleží, aby při minci byly spolehlivé váhy k denní potřebě, má mincmistr každého čtvrtletí dáti cimentovati závaží v účtárně naší české komory a dvě osoby odtud se vyšlou ku vyšetření vah v mincovně.

Mincmistr a kvardajn nemají bez vědomí komorních radů bez zvláštní důležité příčiny z úřadu odcestovati neb přes noc mimo mincovnu zůstati, a chce-li který odcestovati, musí míti povolení presidenta aneb komory české a cestu nechati až k času, kdy by v minci nic nezanedbal.

Účty má zavírati půlletně, pak podepsati a spečetiti a ty se pak se všemi probacemi, ratifikacemi a partikuláři nejdéle ve dvou měsících české komoře bez odkladu zasílají a naše účtárna je pak prozkoumá. Kdyby ale v čas nebyly odevzdány, má mincmistr ztratiti služné za celé čtvrtletí.

Kromě toho nechť se vykazují čtvrtletní účty u výtahu a ty také s podpisem a pod pečetí, aby celý obchod v minci stále při komoře byl stopován.

Konečně mají mincmistr a kvardajn kromě dotčených artikulů vždy hleděti pilně našeho užitku v minci a vedle svého služného nikde nemají zisku hledati a vždy vše k dobru našemu konati. Obchod mají vésti jako věrní sluhové svému pánu jsou povinni a touto naší instrukcí až k budoucím změnám se říditi a nepřekročovati ji a kdyby se jim něco nejasného nahodilo, mají hned vznésti na

naše komorní rady, jimž prokazovati mají poslušnost a k nim se o radu utíkati s důvěrou i jim vše věrně a bez odkladu oznámiti, v čem naše milostivá vůle a poručení jest.

Patent Jiřího Rudolfa, vévody Slezského, o valvaci mince.

Ve Vratislavi 1621, 29. května. — Original německý v městském archivu Vratislavském.

My z Boží milosti Jiří Rudolf, vévoda ve Slezsku, v Lehnici, Břehu a Goldperku, Jeho Mti Cís. rada, komorník a správce vrchního hejtmanství v Horním a Dolním Slezsku: oznamujeme všem obyvatelům Horního a Dolního Slezska snešení knížat a pánův slezských, jež učiněno za příčinou zmatků a jiných obtížností ve vlasti, že musíme přikročiti k jakési mincovní valvaci, kteráž otevřenými patenty, jak by která mince obecně a pak v hlavním úřadě berním zde přijímána a vydávána byla, aby každý věděl, jak se zachovati má. Zvláště však proto, poněvadž i přes klatbu v patentě proslovenou, nikdo jich nechce přijímati v té ceně, nýbrž každý o své vůli hledí je zvýšiti proti zákazu, a to z té příčiny, že v říši o něco výše se berou, než naše nová valvace nařizuje. Poněvadž dle předešlých nařízení, jak patenty pánů knížat a stavů byla způsobena, všecka hrubá mince by ze země šla a cizinci by z toho užitek měli, kdyby mělo při předešlých patentech zůstati, a že nechceme za tuto škodu zodpovídati a také zvláště v těchto obtížných časech sluší míti na zřeteli záležitosti zemské, zrušili jsme s vědomím našich pánů knížat a stavů předešlou obecnou valvaci, zvláště z nouze, která naši vlasť v tento čas potkává, vzhledem k jiným zemím, abychom zmatek zamezili, vidí se nám radno vzhledem k stálé císařské svrchovanosti zrušiti a zničiti dřívější mincovní rozkaz takto, že již budoucně

dukát 4 tolary 9 grošů,
říšský tolar 2 tolary 24 grošů,
zlatník 1 tolar 15 grošů,

a dle toho poměru též půltolary a orty, tlusté haléře, jako Štrasburské, z Hanovru, Metz, Lotrink, Šafhúz, Kostnice, jakož i jiné švýcarského rázu, vyjma nejnovější, které dalo býti několik říšských hrabat, a po 21 gr. mají zůstati:

České, moravské, bavorské, slezské kusy, co byly po 24 kr. raženy, po 19 kr. 6 hal., gdanské orty 21 gr.,

jiné však, jak byly v předešlém patentu posazeny, platí a tak brány i vydávány býti mají.

A poněvadž drobná mince úplně zmizela, a v zemi byla vyměňována, ven ze země a do mincí byla vyvážena, aby v kelímku byla tavena, čímž se obecnému lidu při jeho denních výlohách velký nedostatek způsobuje, takže lidé ani piva ani chleba a jiných potřeb dostati nemohli, a na takové minci mnoho záleží, uvážili jsme, že dle poměru takové mince snadno se zvyšují, sjednotili jsme se s pány knížaty a stavy, aby půl říšského pacu neb 2 kr. platily 1 groš 6 hal., staré polské a pruské a též jiné bílé groše po 1 gr. 3 hal., staré

polské krejcary, též štrasburské staré a hvězdové krejcary po 9 hal., grošíky 6 hal., trojníky 4 hal., staré bučenliny čili české halíře se lvem 3 halíře, míškové penízky 2 hal. Poněvadž nejen klesnutím ceny, ale i vyměňováním tak velice vymizely, zapovídá se každému přísně při těžkých trestech hrdelních vyměňování a lámání, s přísnou vyhrůžkou, kdyby se toho někdo v zemi nebo mimo zemi měněním drobné mince dopustil aneb říšské tolary lámal a ze země vyvážel (k pozorování čehož zvláštní osoby jsou ustanoveny), tytéž tresty, které v říši stanoveny jsou, bez milosti a odpuštění ho stihnou. Též pod klatbou zapovídáme privatní zvýšování, jak v předešlém patentu bylo vyhlášeno, a má nám každý takový býti oznámen a ku trestu vydán. Jakož toto nařízení ku udržení dobrého pořádku ve vlasti čelí, tedy důvěřujeme, že Naši milí učiní tomu dosti. A zůstáváme jim ku přátelské povolnosti, přátelství, v přízni a milosti nakloněni. Dáno ve Vratislavi pod sekrytem naší knížecí kanceláře dne 29. máje Anno 1621.

Nařízení místodržitele král. Českého knížete Karla z Liechtenštejna ze dne 11. června 1621 úředníkům mince Pražské, aby dvouzlaté a zlaté obsahovaly jen 7 lotů zrna a ražena byla drobná mince o 6 a 3 krejcarech.

V Praze, dne 11. června 1621. — Dle originalu v horním archivu král. hor. města Hor Kutných čís. 6180 v překladu.

Od Jeho knížecí milosti pana Karla knížete a vladaře domu Liechtenštejnského, vévody slezského v Opavě, J. Cís. Milosti rady, komorníka i plnomocného komisaře tímto nařizuje se Pražskému mincmejstru Benešovi Hübmerovi ze Sonnleuthenu a Hanuši Erckerovi ze Schreckenštejnu, gvardajnu tamtéž. Poněvadž se shledalo, že zlatníky a dvouzlatníky posud bité zde v zemi proti jiným mincím jsou jakosti příliš dobré, a tudíž v zemi se nedrží, ale ven do říše se vyvážejí a jiné nehodné z nich razí a zase sem vnášejí ku škodě J. C. Mti a celé země, pak též s ohledem na zlehčení zrna i stříže od sousedních kurfiřstů a knížat, protož (chtíce dotčenou hrubou i drobnou minci v zemi udržeti) nutno bude od předešlého zrna poněkud se odchýliti a změnu v témž učiniti.

Na základě toho mincmistr, gvardajn a příslušní úředníci mince zde v Praze mají dvojité a jednoduché zlatníky uvésti na zrno sedmilotové a stříž dle toho upraviti.

Protože za druhé pro nejvyšší potřebu země a obecného lidu také drobná mince býti musí, mají se vybíjeti vedle zlatníků a dvouzlatníků groše o šesti a třech krejcarech.

Mají tedy úředníci mince učiniti rozpočet, kolik na zrnu a stříži (dle dotčených sedmi lotů počítajíce) mají obsahovati, též jak mnoho bude výloh, načež neprodleně počnou vybíjeti, čím dříve, tím lépe, drobnou minci, aby jen takové

drobné v rukou byly k odvarování nehodných druhů. Čehož mají nejposlušněji uposlechnouti a J. C. Mti a knížecí nejmilostivější nařízení vyplniti a jím se spravovati.

Karel m. p.

Decretum per suam Illustrisiam celsitudinem Pragae 11. Junii 621.

Wahell m. p.

Řím. Cís. Milost etc. Pražskému mincmistru a gvardajnu Benediktu Hübmerovi ze Sonnleuthenu a Hanuši Erckrovi z Schreckensteinu budiž doručeno.

Mnoho-li stříbra dodali nájemci dlouhé mince a zač.*)

Výtah**) z rejstříku mincovního po někdy Danieli Freislebenu, král. České komory dvorské kanceláře sekretáře,***) v příčině Jana de Witte, zadaného to spisu k mincovní vyhledávací kommissi a vlastní rukou zpečetěného úředníky Pražské mince, kterýž řečeným Freislebenem bývalému presidentu dvorskému, panu z Kolovrat†) diktován a účastníky nájmu mincovního uvádí. Od 1. února 1622 do posledního března 1623 skoro jen sami dodali pagamentů do mince a co od jiných stran bylo vyměněno.

Tito řečení nájemci jsou:

	Dodáno do Pražské mince:				Hotově vyplaceno:				Hřivna placena po	
Kníže z Liechtensteina	797	hřiven	6	lotů	453.185	zl.	20	kr.	569	zl.
Vévoda z Friedlandu	5.000	„	—	„	617.249	„	—	„	123	„
Pavel Michna††	2.932	„	2	„	726.186	„	16	„	248	„
Jan de Witte	402.652	„	8	„	31,340.544	„	59	„	78	„
Jakub Basseny, žid	145.353	„	$10^3/_4$	„	6,750.389	„	28	„	48	„
Neznámé strany	4.848	„	9	„	2,134.680	„	7	„	440	„
	561.584	hřiven	$3^3/_4$	lotů	42,022.225	zl.	5	kr.		

Císař Ferdinand II. nařizuje, aby zlatníky, dvouzlatníky, osmačtyřicítníky, čtyřiadvacetníky a groše stříbrné v mincovně města Nisy a téhož biskupství ve Slezsku, císařskými nájemci vydávané, v plné ceně všude brány byly jako jiná mince koruny České.

Ve Vídni 1623, 3. února. – Něm. original v archivu městském ve Vratislavi.

Wir Ferdinand der Andere von Gottes Gnaden erwählter Römischer Kaiser oc. Entbieten allen und jeden Geistlichen und Weltlichen was Würden, Standes

---

*) Ku str. 206.—209.

**) Jan Newald: Die lange Münze in Österreich. Wien 1881, str. 26.

***) Jan de Witte měl dceru Freislebenovu za manželku.

†) Oldřich Fr. z Kolovrat byl presidentem dvorské komory v letech 1637—1648.

††) Neblaze pověstný rada České komory.

oder Wesens die in diesem unsern Erzherzogthume Oesterreich gesessen oder wohnhaft seyn unsere Gnad und alles Guts und thun kund allermänniglich, demnach wir mit dem hochwürdigen durchlauchtigen hochgeborenen Karln Erzherzoge von Oesterreich Herzoge zu Burgund, Administratoren des Hochmeisterthums in Preussen, Meister deutschen Ordens in deutschen und wällischen Landen, Bischofen zu Brixen und Bresslaw, Grafen zu Tyroll, unserem freundlichen lieben Bruder und Fürsten dahin handelten lassen, dass seines des Erzherzogen Liebten sich dahin erklärt uns zu Gehorsamb Brüderlichen Ehren und Wohlgefallen Ihr Münzwessen und Münzstatt zur Neuss Uns und Unsern Münzbestandleuten in Böhemb, Mähren und Oesterreich mit gewissen Conditionen zu überlassen von Ihrer Liebten (und) solches ihres Theils auch längs bereit dem derenwegen aufgerichten und von Uns gnädigst ratifizirten Vertrag gemäss vollzogen worden, hergegen nun auch ganz billig ist, dass alles und jedes so angezogener Vertrag zu sich hält nicht weniger Unseres Theils zu Werk gesetzt werde zu dem uns anjetzo diese Beschwer und Klag vorkommt, dass die in Ihrer Liebten des Erzherzogen Stadt Neuss gemünzte Silbergroschen nicht um ihren billigen Werth, wie dieselbe gemünzt, sondern allein um zwey Kreutzer, sonderlich in Unserm Markgrafthum Mähren angenommen und ausgegeben werden wollen, als befehlen wir obbemelten allen Unsern Unterthanen, dass sie die in obbemelter Stadt Neuss und ihrer Liebten Bisthum von unserem Münzverlegern auf Unseren Namen geprägte Münzen, es seyn Guldener, Doppel-Guldener, Acht und Vierziger, Vier und Zwanziger oder Silbergroschen, gleich andern unsern in unser Kron Böhmens oder Erherzogthums Oesterreichs gemünzten Sorten achten und halten, dieselben in Kaufen und Verkaufen auch allen anderen Handlungen annehmen und wieder ausgegeben, sonderlich aber diejenigen Neusserischen drey Kreutzer, welche vor diesen Verruff und allein für Zwey Kreutzer angenommen werden, in dem Valor wie sie gemünzt und Wir dieselbe kraft dieser Publication in den alten Stand, Werth und Gang stellen thun, achten und halten sollen, darneben aber lassen Wir es in anderen allen dabey gnädigst verbleiben, dass ausser unser und vorberührter Neusserichen Münzsorten andere ausländischen fremden Münzen in besagten unseren Landen verboten seyn und bleiben sollen, allermassen wir dieselben dann hiermit in diesem Unsern Erzherzogthum allerdings verbieten und einstellen thut. Darnach sich nun ein Jeder zu richten, dem wirklich nachzuleben und im Widrigen für Schaden zu hütten würdet wissen. Das meinen Wir ernstlich. Gegeben in unserer Stadt Wien den dritten Februarii Anno Sechszehnhundert drey und Zwanzig.

Patent císaře Ferdinanda II. o ceně dukátu, říšského tolaru a jiných mincí, vydaný zemím dědičným, zvláště Hornímu a Dolnímu Slezsku.

(U výňatcích.)

Ve Vídni 1623, 14. prosince. — Original v městském archivu ve Vratislavi.

My Ferdinand II. atd. vzkazujeme našim poddaným stavu duchovního i světského všech důstojenství a stavu v našich knížetstvích Horním a Dol. Slezsku Svou cís. a královskou milost a dáváme tímto obecně věděti: Ačkoliv v našich knížetstvích Slezských dostatečně známá péče, aby cizí mince lehká do našich zemí se nevtrušovala, a když nemůže zcela býti vyhostěna, aby jakási valvace říšského tolaru a dukátu i jiných druhů byla snesitelně stanovena. Za tím účelem vydán od nás řád dne 26. června 1623 a veřejnými mandáty cís. vyhlášen, však jsme o tom zpraveni, že tato otcovská péče nic nespomohla a zmatek v minci ještě více vzrůstá.

To bylo příčinou bolestného nářku v Našich zemích Horním a Dol. Slezsku, že chudí nejvyšším zvýšováním a zdražením souženi jsou. — —

I ustanovujeme: Předně aby brán byl říš. tolar v 90 dobrých krejcarech, půltolar ve 45 a podobně dle proporce čtvrtolar i půlka jeho, Filipský tolar za 1 zl. 40 kr., říšský zlatník za 1 zl. 20 kr., říš. tolar, co je číslem 72 označen, za 1 zl. 34 kr. Drobná mince však, jako groše, půl pace, krejcary, dvouhaléře a haléře mají se říditi tolarovou cenou a v plné cené při placení mají býti přijímány, aby pak rozeznány byly od lehkých, bude na nich ročník 1624 a následující vybit; naproti tomu má lehká mince, která v Našich vlastních mincovnách aneb s Naším povolením v Našich vlastních zemích ražena byla, takto snížena býti a povoluje se jí oběh ještě po tři měsíce, totiž Naší vlastní ražby dvouzlatníky a $2^1/_2$ zlatníky snižují se bez rozdílu na 20 kr. dobrých, zlatník s 75 na 10 kr., osmačtyřicítníky na 6 kr., čtyřmecítmeráky na 3 kr., dvanáctníky na 6 haléřů aneb $1^1/_2$ kr. a groš tříkrejcarní na $1^1/_2$ halíře. Jakož 24níky ve knížetstvích Slezských byly nejobyčejnější mincí a již na 12 kr. sníženy a jich oběh jen do minulého sv. Bartoloměje povolen, však hledíce ku starým milostem králů českých ke stavům Slezským prodlužujeme oběh jich ještě na tři měsíce, a vzhledem k jiným ve Slezsku bitým mincím ustanovuje se jich poloviční cena takto:

Dvouzlatníky a $2^1/_2$zlatníky sníženy na 10 kr. říšské mince, zlatník s 75 na 5 kr., 48níky na 3 kr., 24níky na $1^1/_2$ kr., dvanáctníky na 3 halíře a groš na halíř, jichž jest šest do dobrého krejcaru. Takto mají brány býti v obchodě a též v Našich mincovnách. Po třech měsících nesmějí býti v oběhu a Naši úředníci mají je bez rozdílu ražby v řečené ceně vyměňovati a pak v následujících třech měsících dle zrna v mincovnách brány budou. Kupování a měnění zlomků stříbrných a pagamentů přísluší jen Našim mincovním úředníkům, pročež zapovídá se každému jinému, zejména židům a

překupníkům, s veškerou přísností, podobně i pozlacené stříbro a pagamenty nakupovati zapovídá se při konfiskování a každý udavač obdrží třetí díl.

Chceme také zlatou minci se sousedními mincemi srovnati a v rovnosť uvésti, totiž uherský dukát budiž brán ne výše než za 2 zl. 20 kr., zlatý za 1 zl. 44 kr., rosenobl za 5 zl. 4 kr., šifnobl za 4 zl. 30 kr., křížový dukát za 2 zl. 10 kr., španělské a francouzské koruny za 2 zl. 4 kr. a vlaské koruny za 2 zl.

Vyvážení zlomků stříbrných pagamentů, odpadků kelímkových a testů se zcela zapovídá. Chceme a nařizujeme, aby budoucně všecky koupě a obchody dle zlatého, jak naznačen v ceně proti tolaru, prováděny byly — — —

Což se všem vrchnostem k pozorování poroučí přísně. V tom záleží Naše milostivá a konečná vůle. Dáno v Našem městě Vídni dne 14. prosince 1623.

Valvace

zkoušených tolarů rozličných, jak se měly k tolaru císařskému dobrého zrna, jichž 8 kusů bije se z kolínské hřivny i mají zrna 14 lotů 4 grény a jdou po 90 kr. čili 1 zl. 30 kr.

Tolary arcivévody Leopolda . . .	z roku	1621	platí	87	kr. 3	pen.
„ velkovévody Kosma	„	1619	„	86	„ 3	„
„ nizozemské	„	1620	„	87	„ 3	„
„ města sv. Havla	„	1622	„	83	„ 2	„
„ „ Frankfurta	„	1621	„	88	„ 3	„
„ arcivévody Alberta	„	1621	„	84	„ 3	„
„ hraběte Fridricha Holštýn. .	„	1622	„	88	„ 1	„
„ altenburské	„	1623	„	88	„ 1	„
„ bavorské	„	1618	„	87	„ 3	„
„ vévody Výmarského	„	1599	„	87	„ 3	„
„ biskupa Churského	bez letopočtu		„	77	„ 2	„
„ města Nordhausen	z roku	1620	„	89	„ 1	„
„ kurfirsta Branibor.	„	—	„	87	„ 1	„
„ hraběte z Montfortu	„	1621	„	82	„ 2	„
„ města Šafhúz	bez letopočtu		„	86	„ 1	„
„ sedmihrad. Sig. Bathoriho . .	„		„	86	„ 1	„
„ hraběte Spinuly	z roku	1601	„	56	„ 3	„
„ města Ulmu	„	1623	„	85	„ 4	„
„ „ Basileje	„	1622	„	83	„ 1	„
„ hraběte z Oetingenu	„	1623	„	86	„ 3	„
„ arcibiskupa salcburského . .	„	1621	„	87	„ 1	„
Zlatník města Deventeru	„	—	„	47	„ 2	„
Tolary města Janova	„	1622	„	87	„ —	„
a tolary knížete Anhaltského . . .	„	1622	„	85	„ 1	„

Vydání v témdni od 9. března 1624 za neděli Reminiscere při minci na Horách Kutných.*)

Nro. 99. Vrchní minckošt.

	zl.	r.	kr.	den.
Od mincování a pregování 356 hř. na tolary od hř. po 6 kr.	35		36	—
V minci z toho verku na průbu zanecháno $^1/_4$ kusu	—		22	3
Třem prubířům na průbu dáno po $^1/_4$ k., tedy $^3/_4$ kusu	1		7	3
Více od zmincování a pregování 746 hř. na krejcary, po 10 kr.	124		20	—
V minci z toho verku na průbu zanecháno	—		18	—
Třem prubířům na průbu dáno po 18 kr.	—		54	—
Mincířům pomoci na nádobí mincířské	—		46	4
Verkmistrům Heřmanovi Fidlarovi a Jiř. Hrůzovi po 32 kr. 4 d.	1		5	2
Dvěma barchanníkům Jak. Křeneckému a Janovi Trojanovi	—		46	4
Jak. Hejnovi, tigelvorteru	1		45	—
Janovi Vopendovi od nabíjení testův k stříbra pálení	—		14	—
Martinovi Hunkovi od chování kolkův	—		18	4
Ponocným Zach. Apolovi a Václ. Motyčkovi po 42 kr., k tomu od sklízení a nošení uhlí 5 vozů	1		35	4
Lidě z Čechu za 3 korce popela k stříbra pálení po 12 kr.	—		36	—
Rozině Trojanový od šití ze 4 loket bílýho barchanu připravené, do nichž se cány lejí	—		35	—
Janovi Šmidovi, zámečníku, klade se, co jest kolkův zvoceloval a zase do mince odved, 29 spodkův na groše po 3 kr. a 60 svršků na týž groše po 3 kr., učiní 89 kusů po 10 kr.	14		50	—
Václ. Nebozízkovi, kováři, klade se, což jest do kysy a k stříbra pálení dělal (nové lžíce, navařil 3 háky na $1^1/_2$ lokte, navařil sekáče)	3		38	—
Jak. a Mart. Žekýřům od sekání 10 ct. olova k stříbra pálení	—		42	—
Svatojanskému za 1 kámen svíček pro J. m. p. rady	5		—	—
Činí	194		31	—

Vydání stansův.

P. Šeb. Heltzlovi, úředníku mince	6		44	—
P. Sam. Kavkovi, gvordejnovi	2		20	—
Dvěma písařům p. J. Prunsovi a Janovi Glogerovi	4		40	—
Jak. Křeneckýmu, šafáři mince	—		56	—
Téhodně činí	14		40	—

Rozličné vydání.

	kopy	groše	pen.
Rychtáři městskému	—	2	—
Jiříkovi Kolínskému, pocestnýmu	—	6	—
Janu Strejčkovi, ordinarii poslu onoho téhodne od J. M. pana mincmistra do měst Pražských na komoru poslanému od 8 mil po 3 gr. = 24 gr., k tomu za jeden den čekání 3 gr.	—	27	—
	—	35	—

*) Ke str. 214.

Vysvědčení JMC. úředníků horních a mincovních primatoru Radslavu Hlavsovi z Liboslavě.

Na Horách Kutných, 11. září 1624. — Z archivu kr. hor. města Hor Kutných.

Primator města Radslav Hlavsa z Liboslavě již dřívější léta v obžalobu dán od prokuratora v království českém Václava Viduma Obiteckého z Obitce a na Křímci, jako by byl v zbouření zemském též nápomocen býval, protož k dokázání své neviny musil se vysvědčením úřadu horního prokázati.

Jeho Mti římského císaře, uherského a českého krále pána pána nás všech nejmilostivějšího ouředníci horní a mincovní vyznáváme tímto listem naším tu kdež náleží. Jakož jsme v tom od urozeného pána Radslava Hlavsy z Liboslavě, Horníka a primatora na Horách Kutnách, vyhledávání, abychom jemu k odvodu neviny jeho proti žalobě pana prokuratora na něho v té věci o rebelii vedle patentu od JMCé v příčině pardonu vyšlého a vůbec publikovaného položené, před Jeho Mt osvícené knížě pána pana Karla vladaře domu Lichtensteinského svědomí pod pečetmi JMCé úřadu horního a mincovního vydali, a jakého svědomí od nás žádá, to jest nám v známost uvedl. I toho jsme povědomi a v pamětech svých máme, že onen čas léta 1618, když hned při začátku té rebelie urozený pán Vilém z Vřesovic, nejvyšší mincmistr, z království českého ujeti ráčil, a tehdejší direktoři ujavše se správy království jisté místodržící úřadu nejvyššího mincmisterství, totiž pana Václava Chotouchovského z Nebovid a Pavla Skretu ze Závořic nařídili, k nim dvěma také tohoto pana Radslava Hlavsu a Sigmunda Kozla z Reisentalu nařídili, kteryžto Radslav Hlavsa vedle týchž místodržících a nás ouředníků horních a mincovních, jak za živobytí pana Václava Chotouchovského, tak po smrti jeho, když na místo jeho pan Albrecht Jiří starší Klusák z Kostelce od týchž direktorův zvolen a nařízen byl, pokudž v té správě zůstával, věci JMCé horní a mincovní zde na Horách Kutnách říditi, spravovati i opatrovati věrně napomahal, a jakž možné bylo v tom pilně pracoval, aby hory i mince, klenot a regalia JMCé v takovém nebezpečenství před pádem zachovány a JMCé zdrženy býti mohly, kteréžto práci jeho i jiných pánů místodržících a naší společně pán Bůh všemohoucí žehnati jest ráčil, že netoliko klenot držán a zachován, nýbrž i náležitým všech potřeb, což k dobrému a užitečnému JMCé sloužilo, opatřeno a zásobeno bylo.

Aby pak týž p. Radslav Hlavsa stoje v té správě místodržitelské aneb potom, jsa jí sproštěn, k jakým rebelům se připojovati, berně a kontribucí (kterýchž všickni Horníci zde na Horách Kutnách z statečkův svých městských byli tehdáž sproštěni) dávati, výpravy podnikati, k jakým sjezdům proti JMCé se dostavovati, lidi své na vojnu posýlati anebo také do pole vytáhnouti a v čem podobném proti JMCé zjevně a patrně neb tejně a ukrytě se stavěti měl, o tom my žádné vědomosti nemáme a jeho jsme v tom nikdy neseznali. A což tuto svědčíme, to že tak, a ne jinak v skutku jest, to přijímáme k své víře a duši.

Na potvrzení toho k svědomí tomuto našemu pečeti ouřadu JMCé horního a mincovního jsme přitiskli, jehož datum na Horách Kutnách 11. Septembris 1624.

JMCé úředníci horní a mincovní.

Mandát místodržitele král. Českého o minci staré i nové, v jaké hodnotě přijímána býti má.*)

(Zkrácený překlad originálu.)

V Praze dne 24. ledna 1625. — (Současný tisk německý.)

My z Boží Milosti Karel, vévoda Slezský, v Opavě, v Krnově, kníže a vladař domu Liechtensteinského, J. M. Cís. tajný rada a plnomocný místodržitel království Českého.

Každému, jakéhokoliv stavu by byl, zvláště ale obyvatelům tohoto království Českého tímto věděti dáváme: Jakož dali jsme vyhlásiti svými patenty nejpozdějšími z 28. prosince o minci, uvažovali jsme dále o přijímání mince v rozličných letech vydanou, a vidělo se J. Cís. Milosti lhůtu ku přijímání nejmilostivěji prodloužiti v oběhu i obchodu, kterouž resoluci prohlásiti nám bylo nejmilostivěji uloženo. Protož vám poroučíme na místě Jeho Cís. Milosti, našeho nejmilostivějšího krále a pána, abyste staré české groše, plecháče, zmrzlíky a hubáčky,**) též arcikníže Ferdinanda Tyrolského, jakož i staré a nynější kurfirsta Saského, jakož i ty tříkrejcary, které ve vlastních mincovnách J. Cís. Mil. byly raženy a pak ony groše, jež v ohlášených dříve patentech vytištěny byly (jakož i tyto v této renovaci přiložené mince zrnem i stříží císařským mincím rovné) přijímali až do konce roku tohoto v plné ceně, tedy po třech krejcařích, a aby od každého při koupi a prodeji brány byly při všech obchodech, jakkoli se jmenují a rovněž vydávány.

(Následuje 83 vyobrazení takových grošů dřevorytinami.)

Pokud se týče malých a bílých grošů, polovičních paců, krejcarů a půlkrejcarů, také pučandlů ***) až k roku 1618 zde i jinde, tedy jíti mají a zůstati v ceně, jakož raženy byly. A poněvadž i svrchu dotčené cizozemské desítikrejcary (které svého času za 12 krejcarů chtěly býti vydávány), jež však poměrně k říšskému tolaru sotva 9 kr. drží, mají býti brány jako posud za 9 kr. a ne výše. Protože se také stává, že lidé ziskuchtiví, jak císařské dříve ražené dvouzlatníky a zlatníky (šedesátníky), jakož i jiné ohlášené druhy peněz, nově devalvují aneb na nich docela srážejí, tedy nařizujeme jménem J. M. Cís. opětně tímto, že jest J. Cís. Mil. milostivá, konečná vůle a rozkaz, aby tyto mince, jak po mincovní caladě neb úpadku ohlášeno, tak bez dalšího snižování a srážky celý rok 1625 zase v ceně ustanovené zůstávaly; totiž dvouzlaté po 20 kr., zlatníky po 10 kr., 48níky po 6 kr., 24níky po 3 kr., 15níky po 2 kr. a tříkrejcary po pučandlech a další změny neb snižování dovoleno není, nýbrž má každý v zemi i v městech tohoto království, tyto cís. mince za ustanovenou cenu kupovati, platiti jimi i přijímati je. Mimo tyto vypočítané druhy mincí a mimo svrchu řečené dobré tříkrejcary, nemá nikdo jinou minci ani grošů, ať jsou zde neb

*) Ke str. 215.

**) Plecháče jsou také groše Vladislava II., zmrzlíky jsou české groše za mincmistra Zmrzlíka ze Svojšína vydávané a hubáčky jmenovány rakouské groše Ferdinanda I. s podobiznou panovníkovou o pysku vysedlém (str. 17. obr. B.).

***) Pučandly šly 3 za krejcar; Voigt (III. 30.) klade je na roveň halířům krále Vladislava II. Mathesius ve své „Sareptě" nazývá pitzerlingem malý peníz.

kdekoli, zvláště ty roku 1618 ražené, pro jich nedostatečný obsah (poněvadž ani nejsou dle měny říšského tolaru, totiž na 90 kr., mincovány, nýbrž že byly ve vysoké ceně vydávány a pročež lacině se jich zbaviti lze) nemají býti ani brány ani přijímány. Dále poněvadž by někdo, ať jest kdokoli, dotčenou dlouhou aneb jinou minci v ceně, jak se klade, nechtěl vydávati, ale tutéž raději do mincoven J. Cís. Mil. dodávati by chtěl, těm a tomu dle zrna a obsahu každého druhu zaplaceno bude. V té příčině učiněna budou opatření v třech královských mincovnách tohoto král. Českého, totiž v Praze, Kutné Hoře a Jáchymově, aby každá a všecky druhy mincí tak byly přijímány, vyměňovány a zaplaceny.

Říšské tolary ale mají beze změny zůstati jako dříve po 90 krejcarech, jakož i všecky ostatní podřízené stříbrné mince, podle měny vyhlášené dle každého druhu posledními mandáty, a to zcela beze změny, a ne výše, než jak tam položeny, aby vydávány a přijímány byly. Při zlaté minci zůstane také při posledně vyhlášených patentech, tedy aby dukát platil a šel za 2 zlaté 30 krejcarů, pravý zlatý ze zlata za 1 zl. 50 kr., španělské a francouzské koruny za 2 zl. 15 kr., vlaské koruny za 2 zl. 10 kr., rosenobly*) po 5 zl. 30 kr., šifnobly**) za 4 zl. 50 kr., engeloty***) po 3 zl. 40 kr., cruciaty čili křížové dukáty po 2 zl. 20 kr.

Chceme a nařizujeme tímto přísně, aby všecky a každý druh mince nad vyhlášenou cenu zvyšovány nebyly, nýbrž konečně při tom aby zůstalo. Poněvadž ale některý přes toto Naše vyměřené nařízení svévolně proti němu jedná, a zlaté i stříbrné mince výše než v ceně vyměřené vydávati by chtěl, týž, jakož i onen, kdo jiným snižováním ohlášené mince císařské by chtěl lidi znepokojovati, má bez ohledu trestán býti, nejen konfiskováním dobré mince, když by se zpečoval přijímati svrchu dotčené a zde otištěné groše aneb jiné jmenované druhy mincí, nýbrž také dle příležitosti má býti trestán na statku svém, i též na těle a životě každou místní vrchností, jejíž vykonávání spravedlnosti se zde zvláště doporučuje. Podle čehož se má každý zachovati, aby se naplnila nejmilostivější vůle J. Cís. Milosti. Dáno v Praze, dne 24. ledna 1625.

Karel kníže z Liechtensteina. L. S.

Smlouva císařské komory se šepmistry, radou a vší obcí Hor Kuten, aby tito po deset roků na hory nakládali ku svému užitku.†)

Na Horách Kutných, dne 20. června 1625. — Z archivu kr. hor. města Hor Kutných (Memorabilie).

Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice.

Známo buď, že dne 20. Juni léta tohoto 1625 jménem a na místě JMti římského císaře, uherského a českého krále, pána našeho nejmilostivějšího námi

*) Anglická mince, kterou začal biti král Eduard III. r. 1344. Jmenovala se tak dle růže na ní vyražené.

**) Též anglická mince s obrazem lodi.

***) Anglická mince s anjelem; r. 1666 bito jich 40 z kolínské hřivny, jakosti 23 karatů 8 grenů.

†) Ku str. 217. a 219.

níže podepsanými a od JMCé k té věci zřízenými komisaři s slovútnými a opatrnými šepmistry, radou i vší obcí města Hory Kutné za příčinou ujetí všech hor, šmelcování i všeho handle při týchž horách jistá smlouva, však na JMCé ratifikací se stala a dokonala:

Předně. Dotčení šepmistři, rada i všecka obec jsou se na naše pilné s nimi jednání povolně zakázali, poněvadž tímto časem JMCé jmenované hory, šmelcování i všecken handl, tak, jakž až posaváde na svůj vlastní náklad držeti odporné býti chce, že JMCé k poctivosti a k poníženému zalíbení, ačkoliv nad možnost svou, takové hory, šmelcování i všecken ten handl, mimo mincšlag a silberkauf (ražení mince a koupě stříbra), který sobě vymíniti ráčí, do desíti let pořád zběhlých na níže psaný spůsob na sebe berou, a to na svůj vlastní náklad zouplna, jakž potřeba toho ukazuje, a podle nejvyšší své možnosti pavovati a držeti, nad to k tomu aby tím víceji dolů vyzdviženo býti, a víceji rudy každého týhodne do erckaufu přicházeti mohlo, se přičiniti chtějí. Pokudž by pak některé doly, na kterých se nyní dělá, za příčinou zbytí naděje, an by to nejprvé ouřad horní spatřil, a tomu místa dal, opustiti chtěli, aby na to místo jiné doly, kdeby lepší naděje byla, ujali a obložili. Mají také k horám přináležející kyzkomory, trejby, kumšty a štoly, jakož i maštale, jakž jim to všechno podle inventáře postoupeno bude, opatrovati a zdržeti, a při určitým čase tak v celosti zase od sebe odvésti. Nápodobně i koně, co jich při ujití téhož handle jim odvedeno bude, zase takové a v počtu tolik postoupiti.

A poněvadž JMCá na vlastní svůj náklad vždy přece ouřad a právo horní držeti chtíti ráčí, mají se ve všech hor se týkajících odpořích k němu ucházeti, na ně zření míti a vedle jejich rozeznání a výpovědi s výhradou vrchního práva se chovati.

2. Uvolili se k přípovědi ze všech stříber, kterézby v těch létech udělány a do císařské mince zdejší dodávány byly, náležitý desátek, totiž desátou hřivnu, však po ujetí hor teprva v půl létě, (kteréhož půl léta se jim pasíruje), počnouc JMCé zúplna odvozovati.

3. Chtějí rudy JMCé z hor Ratibořských, tak jakž posavád bylo, v týchž hutech po každé dáti šmelcovati, k čemuž JMCé k tomu zvláště nařízený erckaufer (rudokupec), aby je k rukoum svým přijímal, a z nich počet dělal, sobě poručeno míti bude.

4. Povinni budou všecka udělaná horní stříbra ne jinam, nežli do JMCé mince a nařízeným ouředníkům mince zdejší proti slušné záplatě, totiž za každou hřivnu fajnu pražské váhy po devíti tolařích říšských odvozovati. Také všecky rudy, kyzy a co by stříbro drželo, každého týhodne v jistý den, aby přijímány a podle taxy placeny byly.

5. Mají a připověděli, co by na syrovém a šmelcovném cajku, forotu, při hutech jim postoupení toho přijali, to zase podobným forotem odměniti, anebo podle slušnosti při postoupení toho zaplatiti. Však k tomu nejsou zavázáni, aby chudé ty smíšené a zadní věci a šlaky pojednou prošmelcovati měli, nežli, co

by beze škody téhož handle býti mohlo. Co by pak prosaditi nemohli, to při postoupení budoucím zase vykázati mohou.

6. Povinni jsou šmelcovny, puchýře, vašverky s přítomnými staveními a vším cajkem opatrovati a nespouštěti, aby při postoupení tak, jakž jim podle inventáře odvedeno bude, po vyjití desíti let, v celosti zase od sebe odvésti mohli. Malou pak huť JMCé, aby jí v čas potřeby užíti mohli, sobě pozůstaviti ráčí.

7. Připověděli a mají k tomu přináležející handl lesní zúplna na se vzíti, a jej na svůj vlastní náklad, neobtěžujíce v tom JMCou, k užitku svému sobě zříditi a držeti, klausy, archy, hrábě a jiná k plavení potřebná vodní stavení, k tomu i mlýn a pílu na Kolentu (na Baštách v Starém Kolíně) i všecko jiné, co k tomu náleží, jim též k užívání postoupeno bude; po vyjití dotčeného času v celosti postoupiti. Mají také z každého sáhu dříví, kteréž jim z JMCé lesů Rychnovských skrze hajného, v těch místech k tomu zřízeného, vykázáno bude, a oni na svůj vlastní náklad sekati, a na Kolent dopraviti a vytáhnouti dají, počnouce od ujetí toho handle v roce teprva, z každého sáhu na březích srovnaného po 3 kr. polesného dávati. Však víceji mimo potřebu toho handle, proto, aby lesové daremně popleněni nebyli, sekati dáti nemají.

8. Poněvadž nemalý forot olova, dříví, uhlí a loje při handli zdejším se nachází, a ten také proto, aby tím snažeji hory a šmelcování zdržeti, a právi býti mohli, jim postoupen býti má, mají a chtějí takový forot, co jim ho koliv podle obzvláštního seznamu postoupeno bude, při jich zase postoupení podobně týmž forotem JMCé zase splatiti, aneb, pokudž by ho neměli, podle slušnosti zaplatiti, totiž:

1 centnýř polského olova za	7 zl.	52½	kr.
1 sáh špalků	„ 2	„ 20	„
1 truhla uhlí	„ —	„ 51½	„
1 kámen loje	„ 4	„ 20	„

9. Úředníci a služebníci, kterýchž obec k těm horám a handli nařídí a potřebovati bude, mají JMCé tak jako i obci přísahou zavázáni býti.

Proti tomu:

žádají a jest jim od nás komisarův připověděno, aby od JMCé jim níže-psaní artikulové milostivě povoleni a obzvláštním privilegium stvrzeni byli.

1. Aby při předešlých svých milostech, svobodách, ustanoveních a řádech jak v politických, tak i při horních věcech zachováni a chráněni byli, a oni svých místních živností a obchodů tak, jakž až posavád užívati mohli.

2. Aby jim Lorec s odjatým pivovarem a se vším forotem, který by se při něm nalezl, i s tím, co k tomu přináleží, jakož i mýta od starodávna k městu náležející, ouroky, při tom i handl solní, železní, k tomu i pečeť městská, kteréby v potřebách svých náležitě užívati mohli, navráceno bylo.

3. Mají jim některé vsi, kterýchž prve k městu užívali, a pánům Jezuitům by zadány nebyly, zase navráceny býti, tak aby k horám a k tomu handli své vlastní roboty a fůry míti mohli.

4. Mají z placení vinního peníze propuštěni, a všech zemských kontribucí, berní, sbírek a podsudního jako i jiná císařská svobodná města horní zbaveni, i také durchcuky, musterplaci a ložírování lidu válečného ušetřeni býti.

5. Povoluje se jim, poněvadž k zdržení hor a handle mnohého základu a peněz zapotřebí jest, aby sami mezi sebou důchody nařídíti mohli, však potud, pokud by toho k potřebám horním potřebovali a obec bez zvláštní škody s to býti nemohla. A aby při tom dobrý řád zachován byl, mají obzvláštní dobře zachovalé osoby k tomu nařídíti, a jim povinnosť vydati, a ty aby, nemohly-li by ve čtvrt léte, ale vždy každého pololetí z příjmů a vydání radě a obci u přítomnosti JMCé správce neb ouředníka mince zdejší na rathouze pořádný počet činily; a našli-li by se jací nedostatkové, z nich právy býti povinny byly.

6. Mají moc míti všecku zagrovanou měď, kterou by zde udělali, ven ze země prohandlovati a prodávati, a do tří let pořád zběhlých z ní cla ani mýta nedávati.

7. Na vyšším stavu, kteří domy své vlastní neb nájemné mají, překupování a zdražování všelikých viktualií a potřeb, jakož i všecky městské živnosti a obchody náležitě zapověděny a zastaveny býti; při tom i jiné povinnosti městské od JMCé uložené a cupusy na domy jich, pokud by ty vypravovati nechtěli, časně odvozovati museti přinuceni budou.

8. Mají všickni horníci a dělníci, kteří se při horách usadili, a budoucně osazovati a zdržovati budou, s manželkami a dítkami i čeládkou svobodný příchod a odchod míti, a co by statku sebou tu přinesli aneb zachovali, s tím vším svobodni a nezavazeni býti, tak, aby mohli podle potřeby a vůle své jedenkaždý bez všeliké překážky s sebou odtud pryč vzíti a odvézti, zadati neb o tom kšaftovati. Kdyby také který horník, havéř neb dělník domácí neb přespolní z toho světa bez kšaftu povolán byl, tedy přátelé krevní jeho nejbližší, buď že jsou v zemi, aneb ven z země, však z těch toliko míst, odkud se naproti tomu dědictví propustí, k dědictví takového pozůstalého statku právo míti mají, jakž snesení sněmovní léta 1575 patrně ukazuje.

9. Horníci, havíři a obyvatelé, ti, buďto že jsou osoby privátní, ouřední neb z obce před pány místodržící neb apelací na hrad pražský aneb pod jiná práva, k nimž nepřináležejí, nemají k slyšení obsýláni býti, nýbrž město při svých svobodách, ustanoveních a řádích, jak v politických tak i v horních věcech má pokojně zůstávati a nad tím ruka ochranná držána býti. Však aby žádné straně beneficium apellationis se nezamezovalo; nápodobně při vydávání svědomí stavům vyšším od Horníků a obyvatelů podle sněmu léta 1575 má zachováno býti.

10. Všecka viktualia, profianty a jiné horní potřeby, které se k horám vezou, nesou neb honí, mají peněžního cla, mejt a ungeltů osvobozeni, a od držitelův cel a mejt, jakož i od obyvatelův a držitelův panství svobodně pasírováni býti. A kteří takové věci vezou, nesou a honí, když na to patenty ukáží, od žádného hyndrováni nebýti, tak aby tím víceji forotu všelijakých potřeb v slušné ceně opatřen býti mohl, jakž i to v sněmu léta 1575 obsaženo jest.

11. Strany obstarávání Horníků, havířů a obyvatelů toho města i statku jich má při tom zůstávati, jakž posavádě toho užívali.

12. Má o tom nařízeno býti, aby dostatek vody z rybníkův Malešovských, jak až posavád bylo, k jich šmelcování bez hydruňku dostávali, i dřívím a otýpkami dostatečně k potřebám hutním a k roštování odtud v mírných penězích náležitě fedrováni byli.

13. JMCá ráčí obzvláštními patenty to milostivě opatřiti, aby od obyvatelův a pánů gruntův při vodě, na které se dříví z lesů Rychnovských plaví, ležících, při plavbě takového dříví žádného hydruňku se nestalo, nýbrž aby tak jako i JMCá posavád bez překážky propuštěno bývalo, nad tím milostivou ochranu držeti ráčí.

14. Má jim spotřebu dříví dlouhého k stavení (však toliko k potřebám horním a nic víceji) z lesův JMCé královských, jakž až posavádě toho se užívalo, s vědomím a povolením ouředníkův horních i mincovních skrze JMCé fořtmistra v týchž místech vykazováno a povoleno býti.

15. Bude o tom nařízeno, aby JMCé usedlí i neusedlí poddaní v Starém Kolíně, kteří před tím od Jich Mtí pánův a rad zřízené komory v království českém k forování uhlí a jiným potřebám ručního díla odevzdáni byli, jakž posavádě, tak i potomně proti slušnému zaplacení při témž díle zanecháni byli.

16. Všechny šurfy a haldy mají otevřeny zůstávati, a žádnému, aby je zaorávati směl, nedopouštěti.

17. Všechni dluhové, kteréž pro credito et debito od starodávna při tomto handli vzdělání jsou, nemají jim nijakž k zaplacení přičteni býti.

18. Některé pokoje na Vlašském Dvoře, bez kterých by JMCá býti mohla, a oni v nich své věci po ty časy říditi chtěli, mají jim postoupeny býti.

19. Mají jim ty dvě louky, „Oselská“ a „Kamínská“ řečené, k starému Kaňku náležící, aby seno pro koně kaňkovské a hutní míti mohli, se vším forotem, co by při postoupení od ovsa, sena a slámy se nacházelo, poněvadž to nemnoho vynese, darmo odvedeno býti.

20. Kdyby z dopuštění božího, jakožto skrze války, mor, oheň, povodně aneb jiné nenadálé příhody, jaká škoda při horách a tom handli se stala (čehož pán Bůh uchovati rač), nebudou povinni toho vynahražovati.

21. Mají při této smlouvě náležitě chráněni a zachováni býti a proti ní činiti žádnému se nedopouštěti, jakož i nemá se jim při jejich administrací a nařízení horního toho všeho handle žádných překážek činiti, a ničím tím, co by k překážce nebo k hydruňku i k spuštění hor a téhož všeho handle příčinu dáti mohlo, stěžováni býti.

Naposledy, pokud by mimo tyto artikule něco víceji, co by tomu handli a consequenter JMCé vlastně užitečné býti mohlo, od nich vyhledáno a předneseno bylo, má jim od JMCé aneb zřízené komory české milostivý fedruňk prokázán, a ve všech jiných nastalých potřebách dobrá audiencí a rychlá expedicí udělena býti.

Pro důvěření a lepší jistotu jest tato smlouva dvakráte přepsána, od nás komisařův předně našimi, s podpisem vlastní ruky, pečeťmi, i také pečetí městskou s podpisem radního písaře na místě rady i vší obce města Hory Kutné stvrzena a upečetěna.

Stalo se na Horách Kutnách, 20. dne Juni léta 1625.

Krištof Grad z Grünenberku, (LS)
JMCé rada a hejtman z Jáchymstalu.

Jiří Šimon z Rezenfeldu, (LS)
JMCé účetní rada při komoře české.

Hans Englman, JMCé služebník, (LS)
účetní při puchalterii komory české.

(LS) N. N. šepmistři, rada a všecka obec JMCé horního města Hory Kutné.

Potvrzeno a ratifikováno na základě této úmluvy
v Našem městě Vídni dne 9. dne měsíce Juli léta 1625.

Ferdinand v./r. (LS).
Vilém z Vřesovic.

Ad mandatum Sac. Caes. Mjsttis propr.
Herrman Tschorschmid v./r.

Nežli úmluva císařského stvrzení byla dosáhla, byli Kutnohorští jak zatykače na ně vydaného, tak i další povinnosti placení berně a kontribucí sprostěni tímto dekretem:

Jménem a na místě JMCé krále a pána etc.

Takové nařízení se činí při urozeném pánu panu Jáchymovi Slavatovi z Chlumu a Košmberku, a urozeném a statečném rytíři panu Jiřím mladším Mitrovském z Memyšle, jakožto nejvyšších bernících království českého.

Poněvadž jsou šepmistři a konšelé i všecka obec města Hory Kutné vedle milostivé JMCé resolucе až do dalšího nařízení na ten čas všech a všelijakých berní a kontribucí osvobozeni; protož aby oni to tak opatřiti a nařídíti dali, aby oni Kutnohorští při žádné takové berni a kontribuci, jakž výš dotčeno, do dalšího JMCé nařízení ničím obtěžováni a upomínáni nebyli, a další exekuce proti nim se zastavila. Vědouce, že na tom vůle JMCé naplněna bude.

Ex Consilio Cameria Boemica 1. Juli 1625.

Tato potvrzená a obci navrácená úmluva byla dne 2. září celé svolané obci oznámena tímto spůsobem:*)

„Obec všechna do kotcův povolána, a předně od pana Jana Šreitra z Šreitentálu a pana Jana Heniocha k tomu od JMCé rychtáře nařízených všem z povolnosti a poslušnosti poděkováno, a jim panem Šreitrem oznámeno, že jest pan rychtář JMCé sobě přál, aby sám přítomen býti, a to co se říditi má, vykonati mohl. Ale, poněvadž pro nynější ránu boží morovou nebylo možno jemu se sem postaviti, protož žádá, že ho páni při sobě omluvena míti ráčí. Dále pak na místě JMCé pana rychtáře nečiní jak pánům šepmistrům a radě tak vší obci

*) Pro zajímavosť předmětu, jakož i důležitosti jeho podává se pojednání o tom úplně tak, jak obecním neb radním písařem v knize „Memorabilií“ zaneseno jest, co ukázka spůsobu tehdejšího obecního řízení.

tejna, že jest mu dnů pominulých, jmenovitě v pátek po sv. Agapilu (22. Augusti) léta přítomného v městech pražských od Jich Mtí pánů komisařů k tomu nařízených v přítomnosti pana hutmistra a pánův vyslaných z prostředků pánův šepmistrův milostivá JMti krále a pána našeho nejmilostivějšího ratifikací kontraktu mezi JMCé pány komisary a vší obcí touto o celý handl horní, lesní i šmelcovní 20. Juni téhož roku učiněného do rukou odvedena, aby ji pánům a obci odevzdal a k ofertýrování ji napomenul, protož že skrze ně je, jak předně pánům šepmistrům a radě, tak vší obci tuto shromážděné odvozuje, a přátelsky napomíná, aby takovou milostivou ratifikací dotčeného kontraktu nic se tomu nerozpakujíce, že v něm v některých místech podle potřeby a pro vysvětlení něco přidáno, něco pak proměněno se nachází, poslušně a ochotně ujali, proti ní v žádné replikování se nevydávali, nýbrž s pomocí pána Boha všemohoucího podle ní ten celý handl horní, kdykoliv jim postoupen bude, ujali, a k tomu všemu zadosti činiti hleděli, jinak zajisté, nestalo-li by se toho, že jsou někteří cizozemci před rukama, kteří to rádi přijíti chtějí, k čemuž kdyby přišlo, mohou sami souditi, jak by s nimi nakládáno bylo, žeby nemajíce žádných milostí, jim podáni býti, a všecko, co by na ně uložili, podniknouti musili. Načež byla in originali česká, jakož i v překladu německém dotčená ratifikací pánům šepmistrům odevzdána a obci přečtena, jakož i od pánův pro ratifikací tu do Prahy vyslaných relací o jich jednání tam učiněna. Načež od pánův obecních oznámeno: Poněvadž jsou tomu jak z promluvení ústního na místě JMCé učiněného, tak z přečtěné ratifikace, i z té od pánův vyslaných učiněné relaci vyrozuměli, jaká by JMCé milostivá ratifikace byla, co k tomu obcí ponavrženého kontraktu přidáno a v něm proměněno jest, a jaké na ohlášení pánů vyslaných k tomu odpovědi dány jsou; protož aby obec o to mezi sebou promluviti mohla, a páni že to také v jiném místě chtějí; a když vyrozumí, jaké by zdání obce bylo, své také zdání podle starobylého obyčeje oznámiti chtějí. Potom pak, když z obojí strany nahotově byli, a páni od obce zdání jejich žádali, obec pak toho učiniti se spečovala, leč by páni nejprvé své snešení jim v známost uvedli, po mnohém odporu páni oznámili: Ačkoliv bychom tím povinni nebyli, nýbrž dle starého spůsobu se držeti mohli, kdy vždycky obec nejprvé své snešení, a potom teprva páni oznamovali, však aby z nějakého nedorozumění sjíti, a tato věc pokojně a tím časněji vyřízena býti mohla bez újmy starobylého spůsobu své zdání oznamují: že jsou milostivé JMCé ratifikaci i tomu všemu, co při odvozování jí od pánův komisarů proti některým ohlášením v příčině přidaných a proměněných kontraktních artikulů a klausulích promlouváno bylo, porozuměli, a nacházejí to, že proti takové milostivé ratifikací v nějaké replikování se chtíti vydávati velice nebezpečné i také neslušné jest, protož k tomu, aby se toho státi mělo, raditi nemohou, nýbrž nacházejí to, že taková milostivá JMCé ratifikací ujata, a ji ve všem zadosti dle nejvyšší možnosti učiněno býti má, k čemuž také aby pán Bůh svou milostivou pomoc dáti, a hojným svým požehnáním přítomen býti ráčil. Však nicméně, pokud by se v též milostivé ratifikací které klausule a punktata nacházely, které by tomuto, tak velikému vší obce této nákladu na

překážce byly, to ještě má bedlivě vyhledáno, uváženo a při JMCé skrze poníženou suplikací o limitování, vysvětlení a napravení vyhledáno býti; zvláště že i sami páni komisaři pánům vyslaným na ten prostředek okázali; i také fedruňkem se zamluvili.

Zatím pak, poněvadž správa a opatrování celého horního handle vší obci této na vlastní náklad její náležeti bude a tím kontraktem toho se propůjčuje, aby obec sama sobě officíry a jistý důchod zříditi mohla, protož potřebí jest to bedlivě uvážiti, jací by oficírové a správcové netoliko nad horami ale také statky a důchody obecními, které zase obci navráceny a postoupeny býti mají, obrati a nařízeni býti měli, tak, kdybykoliv k postupování hor anebo statkův a důchodův obecních přišlo, ti aby k sobě to přijímati a říditi mohli. Dále bude potřebí i toho pilně uvážiti, odkud a jak by důchod ke všelijaké budoucí potřebě spraven býti mohl, aby peníze před rukama byly, a ne teprva, když by vydány býti měly, shledávány býti musely."

Na to všecka obec skrze Sigmunda Kozla z Reizntalu své zdání oznámila: „Že jest JMCá král a pán náš nejmilostivější k tomu se milostivě nakloniti, a ten kontkrat mezi pány komisary a obcí touto strany všeho handle horního učiněný z milosti a moci své císařské a královské ratificírovati a potvrditi ráčil, to se vší ponížeností poddaně přijímáme a z toho pokorně děkujeme. Ačkoliv pak v některých místech v něm něco přidáno a proměněno jest, však poněvadž to v moci JMCé zůstávalo, že to na ten čas při tom zůstávati musí, a také nemožno tak nakvap tomu vyrozuměti, jestli v tom co na škodu obce této, zvláště však toho nákladu; a pozná-li se co takového, budou moci k JMCé skrze poníženou a pokornou svou suplikací se utéci a za limitování, vysvětlení a napravení aneb cokoliv jiného k tomu podobného žádati, poněvadž přístup k JMCé žádnému zamezen není, a JMCá ráčí milostivě jednoho každého v jeho potřebách vyslýchati. Pročež také tu milostivou JMCé ratifikací ujímají, a aby proti ní co replikováno býti mělo, žáden nejsou. O oficíry a správce ku spravování důchodů, z kteréhož by k takovému nákladu peníze přicházely, že jest potřebí promluviti, a to časně na místo postaviti také poznáváme, a pánům šepmistrům a spoluradním s staršími obecními a pány osmisoudci to poroučíme a v moc dáváme. Však při tom velice sobě stěžovati musíme, že páni, jsouce vrchnost města tohoto, tak lenivě a nedbanlivě k cupusům zadržalým dopomáhají, že do několika set mezi sousedy zůstává, a pavuňk obecní starého Kaňku všelijaký hydruňk trpí; k tomu na potřebných dopomožení se činí vězením i domův a komor pečetěním, bohatým pak a možnějším, za kterými veliké sumy se nacházejí, nic se nečiní. Přítomní všickni že za to žádají, aby v tom lepší bedlivost a spravedlnost zachována byla a žádného z nich v ničemž, ani také možnějších ušetřováno nebylo. Pak-li by se toho nestalo, a takovou lenivostí a nedbanlivostí vrchnosti a nesprávou hory tyto ku pádu přišly, že sobě to vysoce vyhražují, že tím, kteří volně cupusy a jiné povinosti spravují, vinni býti nechtějí, nýbrž sama vrchnost z toho pánu Bohu a JMCé odpovídati musí.

Druhé: Poněvadž nemalá suma peněz ze sbírky na regiment kolatovský

mušketýry a některých jiných za sousedy zůstává, odkudž by při počátku toho nákladu nemalá pomoc učiněna býti mohla, protož aby výběrčí takových sbírek počty náležité učinili, restanti opravdově upomínáni byli, a toho se, jak obyčej jest, do velké truhly vložilo.

Jakým způsobem si obec potřebných peněz k tomu opatřiti hleděla.

Když bylo od pánů připovězeno, že se tak zachovati chtí, byla schůze tato památná ukončena.*)

Na to v pátek po památce sv. Jiljí (2. září) sešli se páni k uvážení toho, jaký by důchod na zdržení celého handle horního upraven býti mohl a snesli se o nížepsané sbírky a kontribuci, a sice takto:

Předně. Nákladníci vín mají a povinni jsou z každého sudu desítivědrního vína od zavření nadepsaného kontraktu po 10 zl. na hotových penězích výběrčím k tomu nařízeným vypraviti. Co pak dáleji od dnešního dne šenkováno bude, tu z každého sudu po 9 zl. týmž výběrčím dříve, než by takové víno načato, hned při posazení, bez kteréhož žádný podle předešlého o tom nařízení pod pokutou a trestáním na to již nařízeným nic šenkovati nemá, nýbrž každou nádobu obzvláštně saditi dáti povinen jest — odvozovati; a dříve, nežli by taková sbírka vypravena byla, žádnému víno posazováno a prodávati dopuštěno býti nemá. Však co se ungeltův obecních dotýče, ten nicméně předešlým spůsobem vycházeti, a tím všichni i vyšší stavové, kteří majíce pod právem tímto domy své vlastní, do nichž by jaká vína mimo vlastní svůj truňk skládati dali, povinni býti mají, a dříve, nežli by jej zapravili, nemá jim od šrotýřův nic skládáno býti.

Řezníci aby dávali:

z příhončích a krmných domácích volů po	1 zl.
z roční jalovičky a volčete	20 kr.
z telete	9 „
z vepřův, nunvic a sviň krmných . .	10 „
z skopce, berana a kozla	6 „
z ovce a jehněte	3 „

Aby pak v tom dobrý řád zachován byl, budou povinni starší nad řezníky každého pátku a soboty všecky dobytky, které se bíti a na krám vykládati budou, domácí i přespolní pilně spatřovati, a od jednoho každého z řezníkův, podle povinnosti na to učiněné, takovou sbírku zúplna vybírati, a zase kde náleží časně odvozovati.

Mlynáři z mouky kdekoliv prodané po každém korci žita a pšenice po 2 kr. a z jabel na prodej zdělaných z každého korce po 4 kr., načež starší pozor dávati,

---

*) Písař radní učinil o tom tuto zvláštní poznámku: „Ohlášení smlouvy té, jižto na místě JMCé rychtáře Jan Henioch Hradecký, JMCé prokurator k tomu nařízený, před celou obcí vykonal, byla pokojně přijata, a to všecko bez nesnází a rozpakování konáno a vyřízeno bylo a žádný se s tím kontraktem nehonosí nenáležitě.

a nařídíc mezi sebou dobrý řád, aby v tom žádného fortele užíváno býti nemohlo, tu takovou sbírku od cechovních svých každého týhodne vybírati, a kde náležeti bude, časně odvozovati.

Nicméně také pekaři a pecnáři každého týhodne přednímu staršímu svému, co každý z nich od mlynářův koupil, přijmouce k svému dobrému svédomí i duši, oznamovati, pak to pilně poznamenávati, a kde náleží odvozovati. Nicméně, koupil-li by který z nich co takového od mlynářův přespolních, kteří v zdejším cechu nejsou, při placení tu sbírku sníti, a týmž starším s jinou níže psanou odvésti povinen býti má.

Pekaři a pecnáři z každého korce režné i bílé mouky, co by toho koliv spekli, po 2 kr.

Nákladníci piv domácích z každého sudu piva Páchovského k šenku vystaveného, mimo to co k obci předešle dávají, po 12 kr.

Šenkýři z sudu hořkého piva 35 kr., bílého Loreckého 6 kr. (Páchovské pak pivo se vymiňuje, poněvadž z něj nákladníci platiti budou.)*)

A aby taková sbírka bez obtížností a zdražení piva vypravována byla, tu nemírná šrůtka z každého hořkého piva po širokém tolaru a z bílého po 15 kr. se vyzdvihuje.

Soukenníci z každého kamene vlny, který by přespolním soukenníkům od domácích prodán byl, kupující 3 kr., prodávající též 3 kr. Z každého postavu sukna zde udělaného po 24 kr.

Tu pak sbírku z vlny vážný vybírati a na ni, jako níženi psanou obzvláštní registra držeti, a kde náleží časně s počtem odvozovati má.

Druhou pak z postavu udělaných staršíi nad soukenníky skrze ty osoby, které k ohledávání a znamenání suken nařízené jsou, tak, aby žádný z rámu postavu sníti nemohl, leč by nejprvé tu sbírku odvedl. Aby pak týmž soukenníkům strany vlny také polehčení státi se mohlo, a přespolní soukenníci od zdejší váhy odehnáni nebyli a jinam se neobrátili, nemají k obci nic víceji od váhy, než jak předešle bývalo, prodávající s kupujícím po 1 kr. dávati.

Krejčí z každého postavu sukna přespolního zde anebo kdekoliv koupeného

čtyřpečetného po	1	zl.	— kr.
třípečetného	—	„	30 „
dvoupečetného	—	„	20 „
futertuchu	—	„	10 „

Však co by od domácích soukenníků koupili, z toho se ta sbírka, poněvadž soukenníci z nich platiti budou, nepotahuje.

A nemají žádného postavu na krám vykládati, nad to pak načínati, leč by je před staršími svými, přijmouc to k své víře a duši, že se v tom upřímně zachovali, opověděli, a tu hned takovou sbírku vypravili a to pod ztracením všeho

---

*) Páchovské pivovary byly: 1. U oslového mlýna na předměstí Pách, nyní číslo 36, kde jest hrnčírna, a 2. na Dolejším městě v novomlýnské ulici v Maăgrubu, co jest nynější obydlí majitele kotonky číslo 535.

toho, co by se tak neopovědněho vyhledalo a našlo. A starší povinni budou na ty opovědné a vyvazené postavy zvláštní registra držeti; nicméně po vyhlášení tohoto patentu všechny krámy a v nich sukna shlédnouti, poznamenati a z nich i budoucně kupovaných takovou sbírku vybrati, a do kasy komu náleží s pořádným ouětem odvozovati. Nicméně budoucně podle potřeby krámy navštěvovati, a našli-li by co nevypraveného, to v pokutu bráti.

Přespolní pak soukenníci, kteří by zde buď o jarmarce aneb jindy sukna svá na lokty krájeti chtěli, budou povinni se u předního staršího opovědíti, a z každého postavu, nimiž by se na krám vyložili, témuž staršímu po 6 kr. dáti.

Kupci a kramáři všelijací, poněvadž na rozličné jich zboží jistého uložení učiniti možné není, aby z každé kopy za všeliké kupecké a krámské zboží utržené po 5 kr. starším svým, postavíce se před nimi každé neděle osobně, a přijmouce to, že se v tom upřímně chovají a ničehož nezatajují k své víře a duši, odvozovati.

Tandléři, mandléři a pláten barvíři z každé kopy utržené, zachovajíc v tom ten spůsob jako kupci, kramáři a jiní, po 3 kr.

Přespolní pak budou povinni všecka plátna též barchety a jiné cajky před staršími nad plátenîky opovídati, a tu hned z každé štuky barchanu a mezulánu po 6 kr. a z kopy loket plátna lněného po 10 kr., konopného a pačesného po 5 kr., z koudelných pak po 3 kr. týmž starším vypraviti; načež tržný také pozor dáti, a našel-li by koho, že by takové sbírky nevypravil, jeho starším oznámiti. —

Lojovníci a mydláři z každého kamene svíček a mýdla po 10 kr.

Vinopalové z každého žejdlíku páleného, co se ho koliv zde napálí neb odjinud přinese, po půl krejcaru.

Škrobaři z každé libry škrobu udělaného také po půl krejcaru. A žádný aby toho nic neprodával, ani ven nevyvážel, leč by to nejprvé ve váze obecní opověděl, převážiti dal, a takovou sbírku hned vypravil a to pod propadením všeho toho, co by tak prodávati chtěl, anebo té sumy, zač by prodal. Načež také vážný registra držeti, tu sbírku přijímati, a z ní jako i z nadepsané časně počty činiti. Nicméně při cechu formanském a kočovském, aby nic od škrobu a páleného, z nichž by tato sbírka vypravena nebyla, nepřijímali, a pod těžkou pokutou arestem šatlavním vedle uznání panského ven nevyváželi nařízeno; a při branych také aby na to pozor dávali, a všecko, co se vozí neb nese, prohlíželi, opatřeno býti má.

Rybáři z každého kapra prodaného po bílém penízi,

hlavní štiky . . . . . 1 kr.,
prostřední štiky . . . . . ½ „
Z putny všelijaké drůbeže . . . . 3 „

Podle čehož i přespolní, kteří by sem jaké ryby přivésti dali, a je prodávati chtěli, se chovati, a na to starší nad rybáři pilný pozor dávati, a žádnému, který by takové sbírky odvésti nechtěl, ryb prodávati nedopouštěti. Ryby aby krom rybního trhu žádný nikdež jinde neprodával.

Pernikáři, koláčníci, šiškáři a oplatníci z každé kopy utržené po 3 kr.

Punčocháři z každého páru punčoch mužských po 3 kr., ženských po 2 kr., dětinských po 1 kr.

Formané a kočí z každé kopy vydělané po 3 kr.; však z toho, co by k horám a hutem forovali a při tom vydělali, se propouštějí.

Jiní pak všickni, jako krejčí, postřibači, apatikáři, zlatníci, konváři, provazníci, (krom co k horám dělají), tkadlci, kožišníci, klobučníci, koželuzi, ševci, soustružníci, řezbáři, hrnčíři, bednáři, zámečníci, caňkáři, mečíři, nožíři, šiflaři, hodinářì, ručníkáři, sedláři, uzdáři, řemenáři, vackáři, pasíři, hřebenáři, bradýři, zedníci, tesaři, lazebníci a jiní řemeslníci, o kterýchž svrchu žádného vyměření se nenachází, z každé kopy utržené a vydělané po 2 kr., v tom se ve všem, jako i nadepsaní všickni, kteří zvláštního vyměření a nařízení nemají, tak jak o mlynářích dotčeno, každého týhodne starším svým odvozovati. Co se tesařův a zedníkův dotýče, do té sbírky i čeládka jich se pojímá, kterouž mistři jim poráženi, a z ní se před staršími přiznávati povinni budou.

Aby pak tu nic nescházelo, budou starší všech cechův a pořádkův na to povinnost činiti, dobrý řád držeti, ty sbírky každého týhodne vybírati a do kasy s přiznávacími listy odvozovati, a žádnému nic nepřihlížeti, spolu pak cechovní jich každého dne nedělního sami osobně před staršími svými se stavěti, a přijmouc to k své víře a duši, co jsou toho týhodne při svém odchodu a handli, živnosti a řemeslu měli, odbyli a utržili, hned takovou nařízenou sbírku, co se jí komu dostane, od sebe pokojně a volně pod ztracením živnosti odvozovati.

Jablečníci, omastníci, hrstníci, hokynáři, v tunách i suchých rybách handlíři, podobně z každé kopy utržené po 2 kr. A poněvadž mezi nimi posavád žádného pořádku není, a beztoho takové sbírky nesnadně a ne zúplna by vycházely, má mezi nimi jistý pořádek nařízen býti, a oni se v tom jako jiní cechové a pořádkové strany dotčených sbírek a přiznávání chovati, a mezi sebou žádných, kteří by od pánův šepmistrův a rady živnostní povolení, a na to certifikací vydané neměli, netrpěli.

Však co se lidí přespolních dotýče, kteří by sem jaké omastky a jiné viktualie na trh přinášeli, ti se v to nepotahují, kromě co by na vozích od ovoce všelijakého čerstvého neb suchého přivezeno bylo, z toho aby po 1 zl. dáti, a forman nebo kupec z každé tuny herinků zde prodaných a složených po 20 kr. vypraviti povinni byli.

Co se obilí sem do města prodaného neb vezeného dotýče, z každého korce žita, pšenice, prosa, hrachu a jahel po 1 kr., ječmene a ovsa po půl kr. Však oves, co by ho k horám koupeno bylo, se vymiňuje. A tu sbírku mají braní do obzvláštních pokladnic k té potřebě zřízených vybírati, a že se v tom upřímně chovati budou, a žádných takových peněz do rukou přijímati nechtějí, do závazku přiloženo míti.

Jestliže by pak kdo co za branou koupil, což sice těžce zapověděno jest, a trpěno býti nemá, budou povinni rychtářové předměstští na to pozor dávati, tu takovou sbírku vybrati, a každého takového, buď on mlynář neb kdokoliv jiný, bez ušetření osoby k úřadu šepmisterskému oznámiti.

Co se úroků k obci z zahrad a jiných gruntův, též platu z pronájmův míst a sklepův obecních dotýče, ráčili páni takové úroky a pronájem k té potřebě horní zvýšiti, jakož pak pánům nařízeným za dobré se vidí, zvláště pak co se pronájmu sklepův obecních, an mnozí na dosti skrovné peníze se pronajímají a mnohem výšeji pronajaty býti mohou, toho při spravedlivém jich uvážení, jako také, měli-li by ti, kteří jaké rolí, z mandelův neb korcův prodaného obilí jakou sbírku dávati, zanechává.

Mezi podruhy a nájemníky, kteří v žádném cechu a pořádku nejsou, má také cech nebo pořádek nařízen a na jednoho každého z nich, co by dávati měl, podle povahy jeho uloženo býti, a starší nad nimi strany té sbírky tím spůsobem, jak jiní cechové a pořádkové zúplna se zachovati.

Naposledy. Poněvadž na tom nemálo záležeti bude, aby hory stříbrné valněji nežli posavádě kveldykovány byly, i do erckaufu tím víceji stříbra, an by tudy snad i z této sbírky časem sjíti mohlo, přicházelo, mají všickni obyvatelé a sousedé zdejší, kteří posavádě žádných tálův nemají, anebo něco na skrovnosti, k tomu opravdově a skutečně, aby podle povahy, velikosti neb skrovnosti živnosti své doly ujímali a pavovali přidržáni, a nad tím náležitá ochrana držána býti; a na budoucí časy žádnému živnost městská ani městské právo propůjčováno a udělováno nebýti, leč by předně se ohlásil, jakou by živnost vésti chtěl, a za tím rukou dáním přislíbil, že z té živnosti své jistý počet tálův pavovati, a nicméně tomuto nařízení dosti činiti, i jiné všelijaké povinnosti vykonávati, a všecka břemena a jha nésti chce a bude. Nemá také žádný z sousedův žádného z lidí přespolních do domu svého přijímati.

Však ty svrchu psané sbírky a platy dotud toliko, dokud by k tomu nákladu hornímu se jich potřebovalo, trvati mají a v moci panské a obce zůstávati bude, podle potřeby je proměniti, zvýšiti, též na čas nebo do konce od nich upustiti.

Ustanovení to bylo v pátek po památce sv. Ludmily přede vší obcí předneseno, od ní přijato, a ještě téhož dne veřejně vyhlášeno, a tak všeobecně k zachování nařízeno.

Na to hnedle dne 9. září byly k povinnostem horním tyto osoby nařízeny, a sice: za hormistra Matyáš Rulla, za správce a účetního Mikuláš Vodňanský z Čazarova a Jan Špis z Hartenfelsu, a ti aby sobě třetího za písaře, koho věděti budou, přijali, a všecky příjmy a vydání spravovali a vůbec to vše, co úředníkům mince a účetnímu posavádě náleželo, řídili a spravovali; kteříž také po mnohém předkládání a výmluvách pouze proti zámluvě té, že páni a obec jich nechce opouštěti, nýbrž ve všech potřebách chrániti a fedrovati, to k sobě přijali; však Mikuláš Vodňanský s tou výminkou, že toliko na půl roku toho přijímá, a vyrozumí-li, že by tomu dosti učiniti nemohl, aby z toho zase propuštěn a mimo vůli svou v to potahován nebyl.*)

*) Za správce všech důchodů a statků obecních byl nejprvé Sigmund Kozel z Reizenthalu volen, který však oznámil, že má pro sebe slušné a spravedlivé příčiny, pro které na se takové práce přijmouti nemůže, a z toho poznati lze, že úřad takový, který s mnoha nepříjemnostmi a s velikou odpovědností spojen býti musel, nikoho nelákal.

Byl také Vavřinec Neuman, posavadní hutmistr, povolán a žádán, aby tu povinnost, kterou posaváde zastával a na sobě držel, také jakožto soused obci se k tomu propůjčil, což on do roka k sobě přijal.*)

Mandát císaře Ferdinanda II. o minci stavovské a Fridrichově, že do dvou měsíců již jen domácí nově bitá, zvláště groše tříkrejcarné přijímati se mají; stará i nehodná mince že odváděti se má jako pagament do mincoven a žádná mince ze země vynášena býti nemá.

Ve Vídni, 17. prosince 1629. — Z tištěného originálu v Hlinském museu okresním diplomaticky vypsal pan JUC. K. V. Adámek.

My Ferdynand Druhý / z Božj Milosti wolený Ržjmský Cýsař / po wssecky časy Rozmnožitel Ržjsse / a Vherský, Český / Dalmátský / Charwátský / oc. Král / oc. Arcykнjže Rakauské / Markgrabě Morawské / Lucemburské a Slezské Knjže / a Lužický Markgrabě / oc. Wssem Obywatelům a Poddaným Nassým Dědičného Králowstwj Nasseho Českého / gakého by ti koliw Důstogenstwj, Ržádu a Powolánj byli / Milost Nassý Cýsařskau a Králowskau, též vssecko dobré wzkazugem / Wěrnj milj: Gakož w dobré paměti snassyte / kterak sme předesslého 1624. též 1626. Léta / skrze otewřené Mandáty / za přjčinau wzniklé roztržitosti w Mincy wydané / pro gednoho každého wědomost / gakého Rázu tř j Kreycarnj grosse / wedle Mince Nasseho wlastnjho Rázu / w tomto Nassem Dědičném Králowstwj Českém / zaupłna a za dobré přigimané / y zase wydáwané býti magj / wůbec wyhlásyti dali: A naproti tomu toho do Achtu daného Falckraběte Frydrycha / též y ginau Mincy w pominulé Rebelligj bitau / netoliko pro gegj nehodnost / ale také pro Náss wlastní Cýsařský a Králowský při tom záležegicý respect, za neplatnau vznali / a do konce zapowěděli: Též y ginau wsseligakau w Zemj této procházegicý Mjncy / gako Dutky / Dewět, a Deset kreycarnjky / pod Ssrcknberským Rázem / Item Tři kreycarnj grosse mnohých rozličných Rázůw / genž wůbec Patentnj grosse slugj / dokonce zapowěděli / aby toliko k Auřadům Nassým Mincownjm k wyměnénj, podle wysazené Ceny Střjbrného Zrna odwozowané byly / nařjdili. Wssak nicméně každodennj skussenost to s sebau přinássj, kterak weyss dotčená zapowěděná Mjnce / w témž Dědičném Králowstwj Nassem Českém posawád walně procházý / a netoliko do Mincy Nassých se nedodáwá / ale od některých obmyslných Handléřůw / podle giných Pagamentůw, wyměňowána / a vkrytě wen z Země prohandlowána / ano y také mezy tím, Násse wlastnj Tři krejcarnj grosse, gichž sme za mnohokráte Sto Tisýc Zlatých mincowati dáti Ráčili / rozpartyrowané bywagj: Y vznali sme toho za potřebu býti / takové předesslé Patenty Nasse obnoviti / a ge, pro zdrženj Násse Králowské Mjnce, lépegi wyswětliti. A protož o tom milostiwě a na konec Poraučjme, Nařizugeme a Vstanowugeme / Aby budaucně w Dědičném Králowstwj Nassem Českém / předně vsseliká cyzý přespolnj drobná / gakákoliw zegmena / která se gesstě w Zemj

*) Persekuce Hory Kutné po bitvě Bělohorské, sepsal Petr M. Veselský, str. 201—218.

kde koli nacházy / aneb skrze koho koliwby do Země wnessená byla / aneb gesstě wnésti mohla / obzwlásstně pak ta w gmjnulé Rebelligj a před Caladau w Czechách, Morawě a Slezsku bitá Mjnce / od Dátům*) tohoto Listu nic délegj / než do dwauch Měsýcům pořád zběhlých w obecnjch Handlich a Obchodech / za běžnau a bernau trpjna nebyla. Po wygjti pak téhož času / dokonce zapowěděná / a za nic giného / než toliko za Pagament držána / a do Nassych Mjncownjch Auřadům / proti nařjzené dostatečné záplatě podle Feynu / odwozowána / tu na hodné Penjze přemincowána / a tak obecnému dobrému / zase nj spomoženo býti má. Za druhé: Co se pak té wětssj Zlaté y Stříbrné Mjnce / totiž Dukátům / Korun Reynských, aneb čerwených Zlatých / a těm podobných / gako y celých, půl Tolarům, neb Ortům Rižských dotýče / ta má při tom až posawád trwagjcým běhu a swém Valoru / na ten čas neproměnitedlná zůstati. Třetj: Wedle toho tolikéž Násse předesslé wůbec wyhlássené Patenty a přjsné Zápowědj / z strany wywožowánj a propartyrowánj wen z Země / gak swrchu dotčené k bránj a wydáwánj zapowěděné Mjnce / tak y giných Pagamentům / Nalomených, y Zrnatých Stříber / zase tuto opáčené a potwrzené gmjti chceme: Totiž / aby od Dátům*) tohoto Patentu / žádný buďto domácý neb přespolnj žádných takowých Pagamentům a Nalomených Stříber / aniž také té w tomto Dědičném Králowstwj a giných Zemjch Nassých bité Mjnce / totiž Tři krejcarnjch grossům, gednoduchých Kreycarům a Trognjkům / Item starých Cýsařských a Arcyknjžecých grossům / též Plechačům / bjlých, y malých grossům / buď potutedlně neb zgewně / k tomu cýli / že by to wsse potomně z Země wywésti chtěl / wyměňowati / za giné Zbožj proffregmarčowati / aneb pod gakau koliw domnělau barwau wykupowati se nepokaussel. Gakož pak také pro dalssý toho wywarowánj / pokautnj Pagamentům gadřenj a ssmelcowánj / též y Zlata odháněnj / budaucně žádnému z Křestianům ani Židům (kromě toho komužby od Komory Nassý Czeské powoleno bylo) dopusstěno a trpjno býti nemá. Gestližeby pak kdo postižen byl, anby té nynj zapowěděné Mjnce, w Kupowánj neb Prodáwanj, wždy wžjwati / gi do Nassých Mincownjch Domům k wyměňowánj odwesti se spečowal / nýbrž podle giných pagamentům wen z Země propartyrowati chtěl / ten Netoliko to tak nashromážděné Zbožj wsseckno do Komory Nassý w Pokutě propadnauti / ale také dle uznání na Hrdle ztrestán / tomu pak genžby takowého přestupnjka oznámil / třetí djl, z téhož Contrabantu wydán býti má. Čtwrté: Aby tolikéž z strany wyměněnj swrchupsané zapowěděné Mjnce / tj kteřjž od Mincownjch Domův Nassých přjliss wzdáleni gsau / sobě co stěžowati přjčiny neměli: Pročež y to také nařjzeno gest / aby gisté Osoby / proti wkázanj obzwlasstnjch Patentům z Komory Nassý Czeské gjm na to wydaných / takowý Wexl aneb Měnu prowozowali / a Lidem bez podwodům náležitě / gak se obapolné mezy sebau narownagj / platili. Páté: Ačkoliw gednomu každému swobodno gest že na Zlaté y Stříbrné hrubé Mincy k prowozowánj Obchodu swého / co koliw

*) Po straně jest připsáno: Publikowani.

VEŘEJNÁ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

potřebuge / z tohoto Králowstwj do giných cyzých zemj / gako y také na hotowé drobné Mjncy do giných Nassých Dědičných Zemj / kdež takowá Mjnce berná gest / odwesti a wyslati může: Wssak ten každý / má se při Auřadě Nassem Celnjm ohlásytj / a prawdu wyznati / že žádné zapowěděné Mjnce / ani Pagamentů / neb Stříbra z země neweze: Gakož pak pro lepssj Řád / geden každý / gakéhokoliw Stawu / kdožby gakékoliw Střjbrné nádobj k rozdělánj do Řjmské Řjsse / aneb někam ginam wyslati chtěl / powinen bude při Nás o vdělenj mu obyčegného Paszetle / poslussně se ohlásyti / a odpowědj na to očekáwati. Přikazugem tehdy a poraučjme o tom milostiwě a dostatečně / Předně Nassým Králowským Mjstodržjcým / Neywyssjm Auřednjkům a Saudcům Zemským / též Presydentu a Raddám Zřízené Komory Nassý / gako y Heytmanům Kragským, Purgkmistrům / Prýmasům / Konsselům a Rychtářům / wssem wůbec y gednomu každému / kterj koliw na mjstě Nassem / w často gmenowaném Dědičném Králowstwj Nassem Českém / co řjditi a sprawowati magj / aby oni nad tauto milostiwau Resolucy a Mandatem Nassým / we wssech Puňktich / náležitau ochranú ruku drželi / a přestupnjky neproměnitedlným trestánjm pokutowali / Na čemž milostiwá a konečná wůle Nasse Cýsařská a Králowská naplněná bude. Dán v Městě Nassem Wjdnj / Sedmnáctého dne Měsjce Prasynce / Léta dobjhagjcýho / Tisýcyho Ssestistého Dwadcátého Dewátého: A Králowstwj Nassých Řjmského Gedenáctého / Vherského Dwanáctého / a Českého Třináctého.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení

za Ferdinanda II. (1620—1637).

Mincovna v Praze:

Tab. XI. značka 27. Dvojitá lilie s přeponou v závorkách: Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic 1620.

„ XI. „ 22. Srpek měsíce pod šestihrotou hvězdou v závorkách neb bez nich: Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu 1620—1623.

„ LI. „ 46. Polovina okřídleného noha buď v závorkách neb bez nich: Jan Bartoloměj Suttner ze Suttenbachu 1623—1625.

„ XI. „ 22. Srpek měsíce pod šestihrotou hvězdou v závorkách neb bez nich: Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu 1625—1630.

„ LI. „ 47. Štok k ražbě v závorkách neb štítku: Tobiáš Šustr z Goldperka 1631—1636 (a sice od roku 1631—1632 jako správce mincovny, od Reminiscere r. 1632 jako mincmistr).
Po jeho smrti vedla správu vdova po něm: Dorota Šustrová 1636—1637.

„ LI. „ 48. Ruka držící hvězdu šestihrotou v rozvilinách: Jakub Wernhard (Bernard) Wölcker 1637.

„ LI. „ 49. neb 50. Kančí hlava buď volná neb v závorkách: Eliscus du Bois, Eggenberský (Krumlovský) mincmistr, 1630—1631.

Mincovna v Kutné Hoře:

Tab. XI. značka 39. neb 40. Šestipaprsková hvězda bez obvodku neb v závorkách neb i v štítku: Úředník mincovny Šebestian Hölzl ze Sternsteinu 1620—1632).*)

Značka ○ t. j. kruh prázdný: Místo neobsazeno léta 1632—1633.

Tab. LI. značka 49. Dvě skřížená kladívka v závorce neb v srdčitém štítku: Úředník mincovny Hanuš Pruns 1633— † 1635.

Značka ○ t. j. kruh prázdný: Správce zatímní Vavřinec Neumann 1635—1636.

Tab. LI. značka 50. Ruka držící tři šípy v závorkách: Úředník mince Daniel Kavka z Tolnštejna 1636—1637.

Mincovna v Jáchymově:

Tab. XI. značka 32. Hlava lví s vyplazeným jazykem v obvodku: Centurio Lengefelder 1620—1621.

„ LI. „ 51. Levé křídlo orlí v závorkách: Řehoř Steinmüller 1621—1637.

---

*) Roku 1629 měl ročního platu 350 zl. rýn. 8 kr., totiž každého týdne 6 zl. 44 kr.

Zkoušeči mince (gvardajni) a řezači želez při českých mincovnách
za vlády Ferdinanda II.

Zkoušeči mince v Praze: Řehoř Steinmüller 1620—1621, Hanuš Erckher $1621\frac{30}{6}$—1624, Jiří Raick 1624—1625, Jan Bart. Suttner ze Suttenbachu 1625, Sebald Dierleber 1625—$1629\frac{6}{2}$, správce mincovního úřadu Tobiáš Šustr z Goldperka 1629—1632, David Wildt 1632—1637.

Řezači želez pro Pražskou mincovnu: Hanuš Konrád Greutter 1620—1625, Krištof Engelhart 1625—1626, Donat Starckh 1626—1636, Kašpar Öffinger 1636—1637, Šalomoun Skultet 1636—1637.

Zkoušeči mince v Kutné Hoře: Samuel Kavka v Tolnštejna 1620—1632*), Jan Vespasian Kouřimský 1635, Jan Gellar 1637.

Řezač želez pro Horskou mincovnu byl též pražský zlatník Hanuš Konrád Greutter 1621—1626.

Zkoušeč mince v Jáchymově: David Knobloch 1620—1632.

Úředníci moravských a slezských mincoven
za Ferdinanda II. (1620—1637).

Mincovna v Brně.

Znamení mincovny (B) neb (B).

Tab. LI. značka 54. Monogram W: Kašpar Wecker, mincmistr, 1623—1626.
Martin Fritsch 1635.
Tobiáš Sonnenschein 1635—1637.

Mincovna v Olomouci.

Znamení mincovny (O), (O) neb O v štítku.

Tab. XI. značka 43. bez obvodku neb v něm: Petr Hema, mincmistr, 1621.
Značka (BZ), (BZ) nebo růžice: Baltazar Zwirner, mincmistr, poprvé 1621—$1622\frac{7}{3}$, podruhé $1623\frac{29}{11}$—$1624\frac{29}{11}$.
Značka (MF) neb MF v štítku: Matyáš Fellner z Feldecku, mincmistr, 1628—1632.

Mincovna ve Vratislavi.

Znamení mincovny W, (W), neb (W).

Značka (BZ) neb B | Z: Baltazar Zwirner, mincmistr, 1620—1624.
Značka H | T neb monogram HT: Hanuš Tuchmann starší 1623 společně s Balt. Zwirnerem.
Ondřej Steinbrecker, mincmistr, 1625.

---

*) Měl téhodního platu 2 zl. rýn. 20 kr. čili ročně 121 zl. 20 kr. Tolikéž měli písaři mince Jan Pruns a Jan Gloger, který měl za manželku Rebeku, dceru úředníka mince Šeb. Hölzle.

Značka A | T: Ondřej Tschorr, mincmistr, 1625.

Značka (HZ), též (H 1 Z), neb značka 55. na tab. LI., nebo I | Z: Jan Zieszler, mincmistr, 1627—1637.

Tab. LI. značka 56.: Petr Hema, mincmistr, 1630—1631.

Hanuš Jindřich Jacob, mincmistr, 1631.

Značka HR, H | R, (HR) neb (ℍℝ): Hanuš Rieger, jinak též Rydell, vardajn, 1620—1637.

Abraham Belstadt, řezač želez, 1627.

Mincovna v Kladsku.

Hanuš Gebhart, mincmistr, 1624.

Značka (DVB) neb D | V | B: Daniel z Breenu, vardajn, 1624—1627.

Značka I | I | H neb (IIH): Jan Jakub Husa (Huser), mincmistr, 1627—1628.

Tab. LI. značka 56.: Petr Hema, mincmistr, 1628—1632.

Melchior Schirmer, vardajn, 1629.

Jan Rossner, mincmistr, 1634.

Jiří Ondřej Huebmer, vardajn, 1634.

Mincovna v Nise.

Znamení mincovny (N) neb (ℕ).

Baltazar Zwirner, mincmistr, krátce před r. 1624.

Značka (IIH), neb · I · I · H · neb I | I | H: Jan Jakub Husa (Huser), nájemce mincovny, 1624.

Šimon Dyringer, vardajn, před r. 1625.

Jan Zieszler, mincmistr, 1627—1637.

Mincovna ve Břehu.

Tab. LI. značka 54. Monogram 𝔚: Kašpar Wecker, mincmistr, 1623 a dříve.

Blažej Pförtner, mincmistr, až po r. 1623. Zemřel 1625.

Mincovna v Opolí.

Baltazar Zwirner, mincmistr, před r. 1624.

Hanuš Tuchmann mladší, nájemce mincovny, 1624.

August Tuchmann, vardajn, 1624.

Značka S | F neb (SF): Šalomoun Frentzel, vardajn, 1625.

Mincovna v Ratiboru.

Baltazar Zwirner, mincmistr, krátce před r. 1624.

Daniel Raschke, nájemce mincovny, 1624.

Značka F | S: Fridrich Schönau 1623 a 1625.

Značka S | D, (SD) neb (S · D): Šimon Dyringer, vardajn, 1625.

Mincovna v Hlohově.

Znamení mincovny (G).

Značka I | H: Jan Jakub Husa (Huser) 1623.

Značka B | Z a růžice: Baltazar Zwirner, mincmistr, před r. 1624.
Petr Geldner, nájemce mincovny, 1624.
Petr John po r. 1624.
Jeremiáš Reinwaldt po r. 1624.

Značka I | I: Jakub Jamnitzer, nájemce mincovny, 1625.

Mincovna v Těšíně.

Značka H L: 1620—1637.

Mincovna v Opavě.

Značka M W: 1629.

Knížetem Karlem z Liechtensteina raženo v mincovně zdejší za Václava Eichhäusera a pak za Eliáše a Štěpána Jesenského.

Mincovna v Olešnici.

Hanuš Tuchmann mladší, vardajn, 1621.

Mincovna v Lehnici.

Marek Täubner, knížecí mincmistr, okolo r. 1623.

Mincovna slezských evang. stavů v Hlohově i Vratislavi.

Znamení mincovny (W).

Značka H | R: Hanuš Rieger, jinak Rydell, mincmistr, 1632—1635.

Seznam vyobrazených mincí Ferdinanda II.

(1619—1637).

Z mincovny v Praze = P., v Kutné Hoře = K. H., v Jáchymově = I., v Olomouci = O., v Brně = B., ve Vratislavi = V., v Hlohově = Hl., v Opolí = Op., v Nise = N., v Ratiboru = R., v Kladsku = K., mincmistr = m., úředník mince = úř. m.

Mince korunovační:

Tab. LII. obr. 435. Malý korunovační peníz z r. 1617. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.

„ „ „ 436. Velký korunovační peníz z r. 1617. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.

„ „ „ 437. Korunovační tolar z r. 1617. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.

Tab. LII. obr. 438. Tolar o 120 kr. z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 439. Tolar o 120 kr. z r. 1621. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 440. Tolar o 150 kr. z r. 1622. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 441. Tolar o 150 kr. z r. 1623. P. m. Jan Bartoloměj Suttner ze Suttenbachu.
Tab. LIII. obr. 442. Tolar o 150 kr. z r. 1621. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu. (V opisu líčením: FERDNANDVS)
„ „ „ 443. Tolar o 120 kr. z r. 1621 K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 444. Tolar o 150 kr. z r. 1622. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 445. Tolar o 150 kr. z r. 1622. J. m. Řehoř Steinmüller.
„ „ „ 446. Půltolar o 60 kr. z r. 1620. P. m. Pavel Škreta Šotnovský ze Závořic.
„ „ „ 447. Půltolar o 75 kr. z r. 1622. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
Tab. LIV. obr. 448. Patnáctikrejcar z r. 1622. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 449. Půltolar o 48 kr. z r. 1621. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 450. Půltolar o 75 kr. z r. 1621. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 451. Čtvrttolar o 37 kr. z r. 1621. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 452. Čtvrttolar o 30 kr. z r. 1621. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 453. Půltollar o 60 kr. z r. 1621. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 454. Půltolar o 48 kr. z r. 1621. J. m. Řehoř Steinmüller.
„ „ „ 455. Patnáctikrejcar z r. 1622. J. m. Řehoř Steinmüller.
Tab. LV. obr. 456. Groš z r. 1621. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 457. Groš z r. 1622. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 458. Groš z r. 1622. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 459. Groš z r. 1621. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 460. Groš z r. 1622. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 461. Groš z r. 1622. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 462. Krejcar z r. 1622. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

Tab. LV. obr. 463. Půlkrejcar z r. 1622. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 464. Čtvrtkrejcar z r. 1622. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

Mince lepšího zrna z mincoven českých:

Tab. LV. obr. 465. Tolar z r. 1623. P. m. Jan Bartoloměj Suttner ze Suttenbachu.

„ „ „ 466. Tolar z r. 1626. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.

„ „ „ 467. Tolar z r. 1634. P. m. Tobiáš Šustr z Goldperka.

Tab. LVI. obr. 468. Tolar z r. 1637. P. m. Jakub Wernhard Wölcker.

„ „ „ 469. Tolar z r. 1624. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 470. Tolar z r. 1630. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 471. Tolar z r. 1634. K. H. úř. m. Hanuš Pruns.

„ „ „ 472. Tolar z r. 1621. J. m. Řehoř Steinmüller.

„ „ „ 473. Tolar z r. 1626. J. m. Řehoř Steinmüller.

Tab. LVII. obr. 474. Dvoutolar z r. 1623. P. m. Jan Bartoloměj Suttner ze Suttenbachu.

„ „ „ 475. Dvoutolar z r. 1628. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 476. Půltolar z r. 1625. P. m. Jan Bartoloměj Suttner ze Suttenbachu.

„ „ „ 477. Půltolar z r. 1633. P. m. Tobiáš Šustr z Goldperka.

„ „ „ 478. Půltolar z r. 1624. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 479. Půltolar z r. 1629. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

Tab. LVIII. obr. 480. Půltolar z r. 1633. K. H. úř. m. Hanuš Pruns.

„ „ „ 481. Půltolar z r. 1624. J. m. Řehoř Steinmüller.

„ „ „ 482. Čtvrttolar z r. 1623. P. m. Jan Bartoloměj Suttner ze Suttenbachu.

„ „ „ 483. Čtvrttolar z r. 1625. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.

„ „ „ 484. Čtvrttolar z r. 1632. P. m. Tobiáš Šustr z Goldperka.

„ „ „ 485. Čtvrttolar z r. 1630. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.

„ „ „ 486. Čtvrttolar z r. 1618. J. m. Centurio Lengefelder.

„ „ „ 487. Čtvrttolar z r. 1621. J. m. Řehoř Steinmüller.

„ „ „ 488. Čtvrttolar z r. 1624. J. m. Řehoř Steinmüller.

Tab. LIX. obr. 489. Groš z r. 1625. P. m. Jan Bartoloměj Suttner ze Suttenbachu.

„ „ „ 490. Groš z r. 1626. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.

„ „ „ 491. Groš z r. (1)629. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.

Tab. LIX. obr. 492. Groš z r. 1631. P. m. Tobiáš Šustr z Goldperka.
„ „ „ 493. Groš z r. 1635. P. m. Tobiáš Šustr z Goldperka.
„ „ „ 494. Groš z r. 1637. P. m. Jakub Wernhard Wölcker.
„ „ „ 495. Groš z r. 1630. P. m. Eliseus du Bois.
„ „ „ 496. Groš z r. (1)631. P. m. Eliseus du Bois.
„ „ „ 497. Groš z r. 1624. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 498. Groš z r. 1627. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 499. Groš z r. (1)630. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 500. Groš z r. 1631. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu. (Opis líční bez titulu císaře řím. a krále něm.!)
„ „ „ 501. Groš z r. 1633. K. H. úř. m. Hanuš Pruns.
„ „ „ 502. Groš z r. 1635. K. H. zatímní správce Vavřinec Neumann.
„ „ „ 503. Groš z r. 1636. K. H. úř. m. Daniel Kavka z Tolnštejna.
„ „ „ 504. Groš z r. 1624. J. m. Řehoř Steinmüller.
„ „ „ 505. Groš z r. 1633. J. m. Řehoř Steinmüller.
„ „ „ 506. Groš z r. 1633. K. H. Místo úředníka mince neobsazeno.
Tab. LX. obr. 507. Krejcar z r. (1)627. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 508. Krejcar z (1)637. P. m. Jakub Wernhard Wölcker.
„ „ „ 509. Krejcar z r. (1)624. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 510. Krejcar z r. (1)624. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 511. Krejcar z r. 1627. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 512. Půlkrejcar z r. 1619. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl ze Sternsteinu.
„ „ „ 513. Půlkrejcar z r. 1629. J. m. Řehoř Steinmüller.
„ „ „ 514. Čtvrtkrejcar z r. 1624. J. m. Řehoř Steinmüller.
„ „ „ 515. Desítidukát z r. 1634. P. m. Tobiáš Šustr z Goldperka.
„ „ „ 516. Pětidukát z r. 1622. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 517. Dvoudukát z r. 1637. P. m. Jakub Wernhard Wölcker.
„ „ „ 518. Dukát z r. (1)630. P. m. Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 519. Dukát z r. 1630. P. m. Eliseus du Bois.
„ „ „ 520. Početní peníz z r. 1624. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl.
„ „ „ 521. Početní peníz z r. 1630. K. H. úř. m. Šebestian Hölzl.

„ „ „ 522. Slezský současný grošík falešný (?) bez letočtu (z času dlouhé mince).

Mince dlouhá (špatného zrna) z mincoven českých a moravských:

Tab. LXI. obr. 523. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 524. Dvanáctník z r. 1621. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 525. Hraničář tolarový z r. 1621. **O. m.** Petr Hema.
„ „ „ 526. Patnáctník z r. (1)622. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 527. Půltolar o 75 kr. z r. 1622. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 528. Tolar o 150 kr. z r. 1622. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 529. Půltolar o 60 kr. z r. 1621. **O. m.** Baltazar Zwirner.
Tab. LXII. obr. 530. Osmačtyřicítník z r. 1621. **O. m.** Petr Hema.
„ „ „ 531. Osmačtyřicítník z r. 1621. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 532. Osmačtyřicítník z r. 1621. **O. m.** Baltazar Zwirner.

Mince lepšího zrna z mincoven moravských:

Tab. LXII. obr. 533. Tolar z r. 1624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 534. Groš z r. 1624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 535. Groš z r. 1624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 536. Groš z r. 1624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 537. Groš z r. 1625. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 538. Krejcar z r. (1)624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 539. Krejcar z r. (1)624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 540. Krejcar z r. 1624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 541. Krejcar z r. 1624. **B. m.** Kašpar Wecker.
„ „ „ 542. Krejcar z r. 1626. **B. m.** Kašpar Wecker.
Tab. LXIII. obr. 543. Tolar na podívanou z r. 1621. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 544. Tolar z r. 1624. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 545. Groš z r. 1624. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 546. Groš z r. 1628. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.
„ „ „ 547. Groš z r. 1629. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.
„ „ „ 548. Groš z r. 1629. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.
„ „ „ 549. Groš z r. 1637. **O.**
„ „ „ 550. Krejcar z r. 1624. **O. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 551. Krejcar z r. 1627. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.
„ „ „ 552. Krejcar z r. 1628. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.
„ „ „ 553. Krejcar z r. 1629. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.
„ „ „ 554. Krejcar z r. 1631. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.
„ „ „ 555. Krejcar z r. 1632. **O. m.** Matyáš Fellner z Feldecku.

Mince dlouhá (špatného zrna) z mincoven slezských:

Tab. LXIV. obr. 556. Čtyřiadvacetník z r. 1622.
„ „ „ 557. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **V. m.** Baltazar Zwirner
„ „ „ 558. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **V. m.** Baltazar Zwirner.

Tab. LXIV. obr. 559. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **V. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 560. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **V. m.** Baltazar Zwirner a Hanuš Tuchmann st.
„ „ „ 561. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **V. m.** Hanuš Tuchmann st.
„ „ „ 562. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **Hl. m.** Jan Jakub Huser.
„ „ „ 563. Čtyřiadvacetník z r. 1623. **Hl. m.** Baltasar Zwirner.
„ „ „ 564. Čtyřiadvacetník z r. 1623. Znamení: dvojitá lilie.
„ „ „ 565. Čtyřiadvacetník z r. 1623. Znamení: růžice a prsten.
Tab. LXV. obr. 566. Čtyřiadvacetník měděný z r. 1623. Znamení: velká lilie.
„ „ „ 567. Patnáctník z r. (1)623. **V. m.** Baltazar Zwirner. (Dle originalu ze sbírky p. Frant. Vambery, cukrmistra v Pardubicích.)
„ „ „ 568. Groš podoby polské z r. 1622.
„ „ „ 569. Groš z r. 1622.
„ „ „ 570. Groš z r. 1622.

Mince lepšího zrna z mincoven slezských:

Tab. LXV. obr. 571. Tolar z r. 1625. **Op.** vardajn Šalomoun Frentzel.
„ „ „ 572. Tolar z r. 1627. **V. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 573. Tolar z r. 1632. **V. m.** Jan Zieszler.
Tab. LXVI. obr. 574. Půltolar z r. 1632. **V. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 575. Groš z r. 1625. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 576. Groš z r. 1626. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 577. Groš z r. 1627. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 578. Groš z r. (1)627. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 579. Groš z r. (1)629. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 580. Groš z r. 1636. **V. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 581. Groš z r. 1630. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 582. Groš z r. 1630. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 583. Groš z r. 1627. **N. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 584. Groš z r. 1627. **N. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 585. Groš z r. 1625. **Op.** vardajn Šalomoun Frentzel.
„ „ „ 586. Groš z r. (1)625. **R.** vardajn Šimon Dyringer.
„ „ „ 587. Krejcar z r. (1)624. **V. m.** Baltazar Zwirner.
„ „ „ 588. Krejcar z r. 1624. **V.**
„ „ „ 589. Krejcar z r. (1)624. **V.**
„ „ „ 590. Krejcar z r. 1624. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
Tab. LXVII. obr. 591. Krejcar z r. 1625. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 592. Krejcar z r. 1625. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 593. Krejcar z r. 1626. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 594. Krejcar z r. (1)632. **V.**
„ „ „ 595. Krejcar z r. 1624. **K.** vardajn Daniel z Breenů.
„ „ „ 596. Krejcar z r. 1625. **K.** vardajn Daniel z Breenů.

Tab. LXVII. obr. 597. Krejcar z r. 1627. **N. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 598. Krejcar z r. 1628. **N. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 599. Krejcar z r. 1628. **N. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 600. Krejcar z r. 1625. **Op.** vardajn Šalomoun Frentzel.
„ „ „ 601. Trojník z r. 1625. **K.** vardajn Daniel z Breenů.
„ „ „ 602. Trojník z r. 1624. **N.** nájemce mincovny Jan Jakub Huser.
„ „ „ 603. Trojník z r. 1624.
„ „ „ 604. Trojník z r. 1625.
„ „ „ 605. Haléř z r. 1624. **V.**
„ „ „ 606. Haléř z r. 1625. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 607. Haléř z r. 1627. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 608. Haléř z r. 1624. **N.** nájemce mincovny Jan Jakub Huser.
„ „ „ 609. Haléř z r. (16)23.
„ „ „ 610. Haléř z r. 1624.
„ „ „ 611. Dukát z r. 1623.
„ „ „ 612. Haléř z r. 1624. **V.**
„ „ „ 613. Dukát z r. 1626. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 614. Dukát z r. 1636. **V. m.** Jan Zieszler.
„ „ „ 615. Haléř z r. 1624.
„ „ „ 616. Početní peníz komorní účtárny z r. 1624. **V.**

Tab. LXVIII. obr. 617. Tolar míšenec či křížený (dvojkolkový) z r. 1630. **P. m.** Beneš Hübmer ze Sonnleuthenu.
„ „ „ 618. Slezský čtyřiadvacetník špatného zrna z r. 1621.

Seznam vyobrazených mincí evang. stavů slezských.

Tab. LXVIII. obr. 619. Tolar z r. 1634. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 620. Groš z r. 1634. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 621. Groš z r. 1634. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 622. Dukát z r. 1634. **V.** vardajn Hanuš Rieger.

FERDINAND III. (1637—1657).

Syn Ferdinanda II. a Marie Anny Bavorské, narozený 13. července 1608. Korunován 25. listop. 1627 za krále Českého, 31. prosince 1636 za římského císaře; zemřel 2. dubna 1657.
Manželky: I. Marie Anna Španělská, zasnoubena 20. února 1631, zemřela 13. května 1646.
II. Marie Leopoldina Rakouská, zasnoubena 3. července 1648, zemřela 7. srpna 1649.
III. Eleonora Modenská, zasnoubena 30. dubna 1651, zemřela 6. prosince 1686.

Důmilovný a českému národu nakloněný panovník tento korunován ještě za živobytí otce svého Ferdinanda II. na království uherské dne 4. prosince léta 1625, jakož i na české dne 25. listopadu 1627. Po zavraždění Valdštýna přijal vrchní velení u vojště císařském, jež šťastně vedl, zvítěziv zejmena u Nordlink nad Švédy, které pak z Podunají i Porýnska vypudil. Na království římské dne 22. prosince 1636 zvolen byv, následoval záhy pak zemřelého otce 15. února r. 1637 v panování. Jen k přímluvám válečné rady pokračoval u válce nešťastné, která ještě 11 let trvala, přinesši zemím českým zhoubu dokonalou. Přičiněním císařským sloučena Karlova universita s učením vysokým od Ferdinanda I. v Praze založeným. Poněvadž obnovené zřízení zemské z r. 1627 nedopouštělo položiti k jednání sněmu předmětu mimo předem určený pořádek z vůle královské, dovolil roku 1640, aby stavové i o jiných nutných potřebách rokovati směli. Zdržoval se častěji v Praze a zvláště rád i píseň sv. Václava zpíval v kostele sv. Víta.

Ferdinand III. dal korunovati syna svého Ferdinanda (IV.) léta 1646 dne 5. srpna na české království, avšak týž syn předemřel ho léta 1654.

Mírem Westfalským dne 24. října 1648 skončena válka třicítiletá, po jejíž ukončení zůstala v Čechách sotva čtvrtina obyvatelů, totiž asi 600.000.

„Westfalským mírem začíná se nová doba dějin českých i moravských, doba, v níž na místě starého stavovství panství došel absolutismus, na místě protestantství katolicismus, a na místě češtiny jazykový utrakvismus.“*)

Potom korunován druhý syn císařův Leopold léta 1656 dne 14. září na království české. Uzavřev ještě s Polskem, Dánskem a Braniborskem spolek proti Švédům, zemřel Ferdinand III. ve Vídni dne 2. dubna 1657.

*) Dr. A. Rezek: Česko-morav. kronika, VI., str. 19.

Mincovnictví české a moravské za Ferdinanda III.

Ještě jako arcikníže věnoval Ferdinand III. pozornosť horám českým, zejména Jáchymovským. Léta 1632 vzal veškeré komorní záležitosti a zemské důchody ve svou správu a nařídil mincovnám, kam a kdy peníze odváděti. V mincovnictví neměnil mnoho. Každým rokem vybíjeny dukáty jako za otce jeho $80^1/_3$ z vídeňské hřivny, jakosti 23 karatů 8 grénů (jako před tím a potom); tolary rovněž zrna 14 lotů, 1 kventl a 4 grény, $9^3/_4$ kusu z vídeňské hřivny léta 1637, ale po roce 1638 $9^3/_5$ kusu po 90 krejcarech; krejcarů zrna pětilotového 310 z hřivny. Groše byly osmilotové a 165 z hřivny; půlkrejcary jsou čtyrlotové a 495 kusů z hřivny tepáno.

Za Ferdinanda III. obíhalo mnoho cizí mince v Čechách, i upraven poměr její k domácí minci patentem ze dne 30. května 1637 na základě resoluce císařské z 22. dne měs. května. K témuž přihlížel patent z 16. prosince 1637, jímž také zapovědány rozličné lichvy při výměně různých peněz a přísné tresty ustanoveny za vývoz dobré mince za hranice zemské.

Cís. patentem ze dne 18. listopadu 1637 zapovědány na 8 kr. snížené desítikrejcarní groše docela a měli je obyvatelé odváděti do mincoven podle fejnu, každou hřivnu po 15 rýnských. Výminečně dovoleno je i vyvážeti za hranice. Při tom dán průchod tyrolským Leopoldovým grošům po devíti krejcařích.*)

Podobně na Moravě se dálo.

Julius hrabě z Salmu a Neyburku nad Inem, dědičný pán na Tovačově, J. M. C. rada a hejtman v markrabství Moravském, uveřejnil v Olomouci dne 16. prosince 1637 císařský patent, kterým zapovědány před tím na 8 krejcarů snížené desátníky jakož i Leopoldské desetikrejcarníky, vzhledem již k patentu císařskému z 13. dubna 1637, kdy mince cizozemská i lehká zapovídána, aby nadvejšováním a vtrušováním lehké mince lid v prodajích a koupích i obchodech utiskován nebyl.**)

Totéž opakováno cís. mandátem z 5. října 1649, kdy zvláště bavorské pace a dvoukrejcary zapovědány, protože se do Čech vždy více vtrušovaly.

Poněvadž staré české groše plecháče zase v zemi obíhaly, zapovědány patentem ze dne 26. září 1644 do dvou neděl a pak měly býti dodávány do mincoven. Vídeňská hřivna fejnu po 15 zl. rýn.***)

Dle nálezu Jiřího Ondřeje Schaffdlera, kvardajna ve Vídni, z roku 1649 měl se bráti Filipův tolar za 1 zl. 35 kr. rýn., Benátský a Milánský tolar po 1 zl. 42 kr., Janovský po 2 zl. 3 kr. 3 den.; polské dudky o $3^1/_2$ denáru laciněji než cís. groš, ečky o $1^1/_4$ den.

Také Vratislavský kvardajn Jiří Ondřej Hübner zkoušel r. 1653 dukáty

---

*) Patent ten otiskujeme v přílohách listinných. Nalézá se též za rámcem v Českém museu zemském.

**) Zemský archiv moravský č. 960 Bočkovy sbírky. Patent tištěný s podpisy hraběte Salma, J. M. z Rotalu a Frid. Schleyer-Webra i přitištěnou pečetí zem. hejtmana hr. Jul. ze Salmu.

***) Dle tisku v archivu místodržitelském v Praze otištěno dále mezi přílohami listinnými.

polské a shledal je o 2 tolary 17 grošů v hřivně lehčí císařských, nizozemské o 4½ tolaru, turecké o 4 tol. 31 groš, švýcarské o 4 tol. 21 gr. a švédské o 2 tol. 17 gr. lehčí. Dle těchto návodů kupovali cizozemské mince v mincovně Kutnohorské.

Když léta 1635 vypršela lhůta smlouvy, že obec města Hor Kutných nakládati bude na hory zdejší,*) ujala zase komora Česká správu hor a hutí, ale jejich řádné správě zabránily strasti válečné a nezřídka i kutání i tavení staveno pro nedostatek peněz, olova i uhlí.

Válka třicítiletá ochromila též mincovnu Kutnohorskou.

Hlavní účet za r. 1639 při mincovně Kutnohorské vykazuje koupených stříber 853 hř. 4 loty 3 kv. fejnu za 12799 zl. 25 kr. 3 den. Tolarů, půltolarů a čtvrtníků vybito 11781 kus za 17671 zl. 52 kr. 2 den. v pěti slitcích, grošů ve čtyrech slitcích za 3961 zl. 42 kr.

Léta 1640 v téhodni k 8. červnu 641 tolar za 961 zl. 30 kr., grošů pětkráte za 5274 zl. 22 kr.

Úředník mince Vavřinec Neumann bral léta 1639 ročně 350 zl. 8 kr. služby a kvardajn i gegenhendler desátku Adam Enderle 208 zl.

Tolarů raženo 9⅗ kusu jakosti 14 lotů a 4 grény a platily 90 kr. čili 1½ zl. rýn.

Groše vybíjeny za Ferdinanda III. v Kutné Hoře nejhojněji, a to vytepáno jich z vídeňské hřivny 165 jakosti osmilotové. Krejcary měly zrno pětilotové a vybíjeno jich 310 z hřivny fejnu; halířů a čtvrtkrejcarů neraženo.

Stříbro dodáváno z císařských hutí na Pachu (Vrchlici), kde vedl správu Kryštof Hopf s gegenhendlerem Jiřím Schmilaurem.

Mincířů bylo na Vlaském dvoře málo; tak vydělali za půl léta roku 1655 jen 93 zl. 12 kr. Matěj Lehner, měšťan a puškař, dělal do mince železa, na něž kolky vyřezal Šalamoun Skultet, který vydělal za kvartály Luciae a Crucis 12 zl. 22 kr. a 2 den. Řehoř Leop. Hackl jako úředník mince a správce zákupu rudného (erckaufu) dostával ročně 300 zl. platu, a zkoušeč Adam Enderle 104 zl.

Obšírný referát o Kutnohorských dolech podal dvorské komoře dne 4. prosince 1651 Pražský mincmistr Jakub Bernard Welcker, který radil, jak rudy taviti a pece stavěti příhodněji, a měl za to, že císař musí zákup rud ponechati pro sebe a nekupovati rud prostřednictvím obchodníků.

Téhož dne jmenován komorní rada Mikuláš ze Schönfelda nejvyšším mincmistrem s platem 1000 kop míš. a s přídavkem 100 kop míš. Bydleti musil na Vlaském dvoře a bez příčiny neměl se z Hory vzdalovati, a též dohlížel při horách u Čes. Budějovic, u Jílového, u Knína, v Příbrami, na Horách Kašperských, v Ratibořicích a v Krupce. Postupem let měly mu býti ještě jiné hory přiděleny kromě oněch v Rudohoří, které spravovala čes. komora.**)

*) Smlouva tato otištěna na str. 303 až 308.

**) Českomoravská kronika. VI., sloupec 237.

Od 9. dubna do 6. máje 1655 prohlížel Pražský mincmistr Jakub Bernard Welckher hutě Horské a činil inventuru; za to dostával diety 3 zl. denně. Týž znal horní věci zdejší a vodní stroje, poněvadž sem od r. 1651 častěji komorou Českou jako komisař byl vysýlán.*)

Mik. svob. p. ze Schönfelda jako nejvyšší mincmistr dostával pro zásluhy své r. 1656 též plat jako rada komory České.**)

Jak v mincovně, tak i v hutích na Vrchlici zůstávaly práce státi pro nedostatek olova i uhlí. Výpomoc brána z vinného a pivního tácu, avšak výběrčí Jan Gellar tomu odpíral. Léta 1643 již v srpnu a září nedostávali úředníci dolní ani kvardajn Enderle platu, a poněvadž plat při zahálce dělníkům se nevyplácel, hrozili dělníci hutní, že se vystěhují.***)

Pro válečné nepokoje nemincováno v Hoře Kutné od r. 1644 do r. 1653. Mnozí horníci a mincíři se vystěhovali a teprve po uzavření míru Westfalského vraceli se do zuboženého města.

Od r. 1637 působil zde jako perkmistr a správce mincovny Daniel Kavka, jemuž k ruce byl zkoušeč a gegenhendler Jan Gellar a po něm Samuel Dines, od r. 1641 výběrčí akcisu a cupusů horních.

Při horách byl zaměstnán jako gegenhendler Danielův bratr Samuel.

Danieli Kavkovi byly r. 1640 svěřeny pod dohlídku též doly v Jílovém, v Příbrami a Knínu. Po něm jmenován nařízením dvorní komory ze dne 13. srpna 1647 královským perkmistrem v Hoře Kutné Adam Enderle, posud vardajn Pražské mince, a jemu zejména uloženo, aby opravil neopatrností předešlého perkmistra polámané vodní stroje na Turkaňku.

Pokud zdejší mince odpočívala, zasílali rudné stříbro v Hoře dobyté do mince Pražské a rovněž odváděli zdejší kverkové desátek čili urburu z dobytého stříbra do Prahy. Rokem 1651 začíná obrat k lepšímu; neboť tehdy nařídil císař, aby vydáno bylo horám na pomoc z komory České 6000 zl.

Do r. 1654 nebylo v Hoře mincmistra a úřad spravován od r. 1637 perkmistrem; teprve toho roku jmenován Řehoř Hackl z Hackenfelsu zatímním úředníkem mince. Týž vydával listiny pod pečetí horníka v rukou motyku třímajícího, což se i nad korunou helmu spatřuje, a z něhož také ruka s motykou jako znamení na mince přijato. (Tab. LI. zn. 58.)

Nejvyšším mincmistrem trval od r. 1636 do r. 1650 Oldřich Adam Popel z Lobkovic†) a po něm úřad ten vedl Mikuláš svob. pán ze Schönfelda.††)

---

*) Berichte an die k. Böhm. Kammer 1625—1666, listy 407 a 430.

**) Tamtéž list 474.

***) Zprávy nejvyššímu mincmistru 1616—1680, kniha č. 15. v horním archivu.

†) Měl služného 2000 zl.

†† Týž brał plat komorního rady a 1285 zl. jako mincmistr. Když pak nastoupivší císař Leopold I. úředníkům dvojí služby bráti nedovolil, upravila mu dvorská komora dne 11. listopadu r. 1657 roční služné a paušál na všecky potřeby obnosem 2000 zl. rýn.

Pokud lze ze zlomkovitých účtů Horských souditi, bylo zde raženo
roku 1638 za 21633 zl. mincí,
„ 1639 za 8538 zl. (ve dvou čtvrtletích),
od r. 1640 do r. 1643 není dokladů,
roku 1654 za 5432 zl. (ve dvou čtvrtletích),
„ 1655 za čtvrtletí Luciae a Crucis za 5079 zl. 33 kr.,
„ 1656 za 7456 zl. a
„ 1657 za 14672 zl.

Tolarů po r. 1643 v Hoře Kutné nevybíjeno a zase tu raženo jich něco teprve za Leopolda I. r. 1665; bylať ražba jich se škodou. Podobně i v Praze jen v letech 1645, 1646 a 1648 vybíjeny.

Léta 1645 pomýšleno přenésti mincovnu Horskou do Prahy. Příčina téhož byly časté vpády švédské. K ochraně měst horních stála salva guardia vojenská, zřízená císařským nařízením r. 1644; tatáž města byla ubytování vojska císařského prosta, což hájil v Hoře Kutné velmi účinně nejvyšší mincmistr Oldřich Adam z Lobkovic.

Dne 7. ledna 1639 vtrhli první Švédové se spojenými Sasy do Hory, obsadili město a Vlaský dvůr, kde 23 neděle setrvali.

Druhé pustošení mince způsobilo vojsko Bannérovo téhož roku v květnu. Nejhůře hospodařili Torstensonovi Švédové od 11. června 1643, drancujíce starou radnici s městským archivem. Též zničili téměř všecko náčiní v mincovně na Vlaském dvoře.

Poslední Švédové z Hory Kutné odtáhli teprve dne 25. října 1648.

Daniel Kavka, syn Václavův, který byl od r. 1613—1617 zde vardajnem a z matčiny strany vnuk horního hofmistra Ludvíka Schaffra, jmenován byl r. 1637 perkmistrem a správcem úřadu mincovního, načež svěřena mu 1. listopadu 1640 též dohlídka k horám v Jílovém, v Příbrami a Kníně hor zlatých.*)

Jeho bratr Samuel byl zaměstnán při hutích horních v Kutné Hoře a pojal za manželku vdovu po prubéři mince Václavu Vocelovském, kterou zastřelil roku 1613.**)

V Hoře nebylo raženo od r. 1645 až do r. 1654. Chtěli již minci do Prahy přenésti.

Skutečně nařídil osobně vyslaný sem Pražský mincmistr Jakub Bernard Wölckher jako královský komisař v zahájeném rajtuňku shromážděným mincířům a pregéřům, že pokud nebude zde zase obsazeno místo mincmistra i vardajna, má se voziti veškeré rudné i skupované stříbro do mince Pražské. Budoucně má se stříbro v Hoře tavené také v Hoře zmincovati, a mincíři i pregéři mají zůstati při svých svobodách. Proti tomu dotčení nic nenamítali.

*) Horní archiv č. 7085.
**) Dačický-Rezek: Paměti II. 137.

Na Vlaském dvoře zůstával jen perkmistr a teprve r. 1654 16. července ustanoven zatímním úředníkem Řehoř Leopold Hackl.*) Pak začala nová činnosť v zdejší mincovně.

Listiny zdejšího archivu Švédové rozházeli a komora Česká ustanovila r. 1663 horního písaře Kučeru, aby je srovnal.**) Přes to zůstaly některé mezery.

Jednací řeč při mincovně Horské a při horách tamnějších byla od starodávna česká. Veškery písemnosti z dob krále Vladislava II. i Ludvíka jsou úplně české. Teprve po r. 1547 při nařízení komisí rozličných počínají německá nařízení komory České, a to jen některá. Plný průchod němčině dán rozkazem císařským ze dne 3. července 1587, aby od hor všecky žádosti a zprávy činěny byly po německu.***) Ale vnitřním úředním jazykem zůstala pořád čeština. Účty dolové, dopisy a odpovědi českým stranám, i zápisy o hospodářství dolovém i mincovním činěny česky; jen k dopisům německým odpovídal zvláštní německý písař; též zprávy a účty, jež šly ku komoře, dílem tak spisovány. Než byli úředníci, jako nejv. mincmistr Vilém z Vřesovic, jimž pohodlněji bylo psáti zprávy česky. Za to při začátku vlády direktorské i obyčejné dopisy soukromé psávali mincmistr Hölzl, účetní Fold a písař Jan Pruns německy, a nařízení stavů českých vydána vesměs německá, a podobně za Fridricha. Po bitvě na Bílé Hoře rovněž všecky dopisy i zápisy činěny při minci německy, výjimku zde činí zase listy Viléma z Vřesovic k úředníkům mince, pak též účty mincovní sdělávány německy, jen horní správa vedla knihy dolové, zápisy na vorty a podíly dály se kverkům po česku. Instrukce a nařízení přicházely od komory české vždy po německu; jinak také nepsal místodržitel Karel z Liechtensteina i Albrecht Václav Eusebius z Valdštýna.

Během války třicítileté opouštěny hory zdejší a perkmistr i ouředníci horní byli pouzí Čechové, kteří němčiny mocni nebyli. Zajímavá v té příčině vidí se odpověď jich presidentovi a radám komory České z 22. srpna 1650†), kterou zde uvádíme:

Milostiví páni, páni,

služby naše ponížené Vašich (sic) milostem s vinšováním od Pána Boha mnoho dobrého vzkazujíce, přejeme věrně rádi. Z poručení Vašich milostí pod datum v Městech Pražských 12. Augu: léta přítomného nám odeslaného, nač by se potahovalo, jsme poslušně porozuměli, v kterýmžto milostivým poručení nám se poroučí, abychom od datum toho poručení všechny zprávy a potřeby z strany

*) Týž dne 16. července 1654 v plném rajtuňku u přítomnosti některých pánů šepmistrů za správce mince a erckaufu představen byl. Místo kauce na 500 tís. tolarů vykázal čtyry kukusy v Chomutově v horách, jak se kamenec vaří (Manual z let 1654—1659 str. 6 b v archivu Horském). Roku 1664 měl spory s arcidékanem Horským (Zprávy str. 591) Užíval ve znaku stojícího havíře s motykou v pravici a z koruny nad štítem vyniká též ruka s motykou.

**) Zprávy České komory v archivu Horském č. 17.

***) Otištěno na str. 96. spisu „Mince král. Českého za panování rodu Habsburského od r. 1526".

†) Archiv horní č. 7198. V českém dopisu komory České z 12. srpna 1650 nařízeno, „aby od datum tohoto psaní, jaké a kdykoliv zprávy o potřebách horních věcech činiti budou, to vše budoucně vždycky v jazyku německém psáti". Berichte der Böh. Cammer 1625—1666, list 301.

své se dotejkající v jazyku německém na komoru J. M. C. Českou činívati (kdež nám žádné vejmluvy a obrany v tom postačovati nemají) nepomíjeli. Jest tomu tak, že jeden každý povinen jest nařízení a poručení vrchnosti své milostivé zadosti činiti, jako i my rádi bychom tomu všemu vedle naší nejvyšší možnosti poslušně obvykati chtěli, ale poněvadž nám není věc možná, to jsouce my lidé sprostní a Čechové přirození jazyku německého velmi na mále (obzvláštně v spisích německých povědomi) učiniti. A také nad paměť lidskou, což se může spisy a kopijemi starými ukázati, že při úřadu horním mimo jazyk český jiného žádného se neužívalo, všechny zprávy, jakékoli věci se buď na komoru J. M. C. Českou anebo Jich milostem v kanceláři, jako také časem, když toho zapotřebí bylo, i do sněmův obecních z strany, které se činívaly, všechno v jazyku českém se to přednášívalo, a za tou samou příčinou, že se při ouřadu horním všecko česky řídilo, i práva horní J. M. C. svaté a slavné paměti císaře Rudolfa v jazyku českým vydati jest na Hory Kutny *), aby se vedle nich řídili, a vejpovědi horní vynášeti ráčil, a v létu Páně 1612, když tu slavnou komisi, kdež sami Jich milosti páni, páni nejvyšší ouředníci a soudcové zemští ráčili bejti, jsou do povinností horních všechno přirozené Čechy dosadili. I také v své relati toho, že Čechové pro svou zkušenost k horám potřebováni býti mají, doložiti ráčili. V létu pak Páně 1646, když v městech Pražských J. M. Král ráčil korunován býti, byvši ouřad horní na poručení nejvyššího p. mincmistra pana z Lobkovic (tytul) do Prahy, aby některé pěkné handštány **) J. M. C. se z těchto hor presentirovali, citirováni, všechno v jazyku českém jsou, jak J. M. C. předně, tak i J. M. K. z strany hor přednášeli a posavad se ještě to zachováno, což tito nynější Jich milosti páni komisaři, kteří k nám vysláni býti ráčili, to samé očitě, že jak předně koštové týhodní v českým jazyku (poněvadž šichtmistrové, šlejkýři a jinší lid horní přirození Čechové jsou) se píší, spatřovati ráčili. I také všechny zprávy, kde se co dělá, od ouředlníkův horních v českém jazyku se činí, zápisové na doly a vorty kverkům se do kněh horních v jazyku českém píší a summou, co k ouřadu hornímu patří, to všechno v jazyku českým se přednáší. — Ale co se ouřadu mincovního dotejkalo, ten své počty a zprávy všechno v jazyku německém v buchalterii předešle činíval.***)

Pročež Vaši milosti, milostiví páni, páni za to v ty nejhlubší poníženosti, že tuto sprostnou omluvu, poněvadž Pán Bůh žádného z lidí nad nemožnost jeho nepotahuje, nýbrž na dobrým a upřímným úmyslu přestávati ráčí, od nás přijíti, a k tomu seč bejti nemůžeme, nás potahovati [přeškrtnuto v konceptu: nýbrž z těch povinností těžkých (ač nepředstavujíce J. M. C. a Vašich (sic) milostem stolice přede dvéře), an bez toho téměř darmo sloužíme, propustiti]

---

*) V Příbramské výsadě z r. 1579 Rudolf II. však praví: „Za patnácté: Mají všecky horní knihy a čtvrtletní účty písařů dolních a všecko, co se v úřadování psáti neb mluviti potřeba káže, také budoucně jako až dosud v německé řeči a jazyce psáno a vyjednáváno býti.“ (Doly Příbramské, str. 19.)

**) Druhé rudné nerosty.

***) Za císaře Rudolfa II. bývaly i účty mincovní české, jen summáře k nim sdělávány po německu.

neráčíte pro Boha žádáme a s tím Vaše milosti v milostivou Boží ochranu poroučejíce. Datum na Horách Kutnách 22. Augusti léta Páně 1650.

Vašich (!) milostem

poníženě slouživí

N. J. M. C. perkmistr a ouředlníci horní na Horách Kutnách.

Písař okrášlil dopis, jak uměl nejpěkněji. Co zbývalo radám zřízené komory v království Českém, než aby dále české dopisy přijímali, jak bylo od starodávna, ale nad to v hubených letech 1647—1662 vydávala Čes. komora skoro všecky zprávy do Hory Kutné česky. Horský perkmistr t. č. Samuel Lavička dal na dopisech německých krátce český obsah jich poznamenati. Poněvadž nebylo platu odkud bráti, selhalo nařízení komory České ze dne 7. září, aby si opatřili německého písaře. Horníci odpovídali česky, co z německých dopisů vyrozuměli, a Česká komora, aby se uvarovala zmatků, psávala o důležitějších věcech do Hory pěkně česky, titulujíc: „Slovutným perkmistru a raddě na Horách Kutnách, přátelům nám milým".

Účty horní a mincovní spisovány však potom stále německy, až na několik ročníků.

Záleželo též na osobě, jež účty vedla. Tak pokud spravoval Jan Šultys z Felsdorfa minci Horskou, vedeny účty česky, avšak sotva byl z toho složen, kázal nástupce jeho Němec Jihlavský Augustin st. Šmilauer von Schmilaw, předešlé účty české z 15. února 1614 zalepiti, a psáno odtud vše do téže knihy německy.*)

Po úmrtí horlivého nejv. mincmistra Oldřicha Adama z Lobkovic na počátku r. 1650 jmenován v květnu r. 1652 nejv. mincmistrem a perkmistrem král. Českého Mikuláš svob. pán ze Schönfelda, načež vydána mu v Praze dne 23. července 1652 císařská instrukce, z níž podstatnější kusy vyjímáme:**)

Nejvyšší mincmistr má zůstávati na Vlaském dvoře, aby tím lépeji hleděti mohl a říditi horní a mincovní záležitosti. Věci příslušné tomu úředníku budou vydány dle inventáře, a vše, co by přibylo během úřadování jeho, má se připsati, aby zase při odstoupení řádně odevzdáno bylo. Při všem šetřiti jest smlouvy o kovy, v kterou král Ferdinand I. léta 1534 se stavy vešel, jakož i horních práv z časů krále Maximiliana r. 1575, jak se svolením stavů v některých kusech zaměněny byly, a zvláště též nového zřízení zemského z r. 1627. Má dohlížeti, aby nebylo nepořádku při dolech v Kutné Hoře, Čes. Budějovicích, v Jílovém, v Kníně, v Příbrami, v Dol. Reichenštejně, jakož i Jáchymově, v Slavkově, Šenfeldu a jiných sem příslušejících místech, zvláště pak na Jihlavu má míti pozor. Nejv. mincmistr má poslouchati po Jeho Milosti císaři komoru Českou.

Rovněž tak všecka města, městečka i vsi horní mají míti zření ku nejv. mincmistrovi, jemuž přísluší radu v těchto místech osobně sázeti a obnovovati. Též má dohlížeti k úředníkům, jest-li řídí se instrukcemi a dbají, aby se vybíralo posudné a akcis. Kdyby tomu dosti nečinili, má je suspendovati i učiniti návrh

*) Werckh-Buch Anno 1613—1615 v horním archivu, vázaný do listu pergamenového z latinského kancionalu.

**) Horní archiv č. 7332.

ku obsazení, podobně jako když se místo úmrtím úředníka uprázdní. České komoře mají býti podávány německy čtvrtletní účty Horské o desátku mincovním, hutích, uhlí a dříví, též o vinném a pivném posudném a akcisu.

Má často prohlížeti doly skrze své úředníky a zprávu o nich podati. Také má k sobě volati z obce osoby znalé hornictví, aby mu o stavu hor zprávu dali. Zvláštní zřetel má obraceti ku štole na Turkaňku, k tamním vodním strojům, také ku hlavní štole sv. Maří Magdalény, poněvadž ta jest základem všeho kutání při Horách, a k věcem těmto na místě má dohlížeti.

Poněvadž se císař zase rozhodl sám skupování rud a stříbra zavésti, bylo České komoře nařízeno, aby se smluvila s nákladníky, za kolik by kupováno bylo, aby užitek byl cís. komoře. Při kupování stříbra mají býti úředníci pamětlivi desátku císařského i stavovského a mají platiti vídeňskou hřivnu fejnu desíti tolar y.

Všecky úředníky horní má sobě slibem zavázati, jen úředník mince, kvardajn a jiní úředníci v Kutné Hoře a jiných horních měst zavazují se přímo králi.

Při každých horách mají býti podíly udělovány dle tamního zvyku. Na půdách stavů nemá býti kutání dovoleno ani cizími ani domácími kverky, ale za to stavy má v jich podniku podporovati. Mincmistr nejv. má právo od starodávna saditi radu, také pořádky řemeslné a konšely, ovšem s radou komory České.

Poněvadž si často stěžují úředníci i čeleď horní, že šepmistři v Kutné Hoře mají špatnou policii a chleba i piva často bývá nedostatek, uloženo nejv. mincmistrovi, aby dohlížel k témuž. Židů nemá trpěti v žádném horním městě, zejména ne v Hoře Kutné. Stavby v mincovně jen se svolením J. C. Mti aneb komory České mohou býti podnikány. Všecky výlohy mají býti doloženy v účtech certifikací a kvitancí. Též má nejv. mincmistr všecky pokladny posudného a j. aspoň jednou ve čtvrtletí visitovati. Přísně měl dohlížeti, aby úředníci čtvrtletní účty Čes. komoře skládali, tyto má podpisovati. Bylo tedy povinností dosti. Platu stanoveno mu tisíc kop gr. mís., místo někdejší soli, svěcí a sena sto kop mís., jež má bráti z desátku a akcisu.

K právům a povinnostem nejvyššího mincmistra dovolíme si přičiniti též povinnosti úředníka mince.

Úřadník mince musil nejprve vykonati přísahu na komoře České na hradě Pražském, při kteréž dána mu byla instrukce, jak se má zachovati v mincovnictví. Potom byl v Hoře Kutné v residenci někdy J. M. královské na Vlaském dvoře u přítomnosti perkmistra a úřadníků horních, též některých z předních pánů šepmistrů čili obecních starších, též starších pořádku havířského, starších z nákladníků hor, kvardajna, mincířův, pregéřův, hutmistra a jeho gegenhendlera (kontrollora) představen, a by jeho respektyrovali, jemu volni a poslušni byli, řečení dosti napomenuti, a pečeť úřadu mincovního jemu odevzdána, aby jí užíval v platných příčinách, jakžby toho potřeba ukazovala. Potom pak mincíři, pregéři a k úřadu mincovnímu náležející osoby aby k němu každý podle povinnosti své obzvláštní útočiště měli a jím se ve všech věcech řídili a spravovali, byli napomenuti, a potom jemu vše, co k minci J. M. královské náleží, odevzdáno bude, by se na ničem žádná škoda nedála. Hutmistr a jeho gegen-

hendler bývali napomenuti, aby úřadníku mince časně stříbro dodávali, tak aby on v placení rud těžířům nebyl zdržován.

Úřadník mince měl s úřadem horním ve všelijaké svornosti a lásce se srovnávati a jedni druhým do povinností nesahati, ani toho, co jim svěřeno aneb poručeno není, nekonati, aniž toho, nevydávati po čem nic není, na škodu neb zbytečné vrchnosti zaneprázdnění, nýbrž co by mohli mezi sebou po dobrém srovnati, tak se zachovati a jedni druhým v slušných příčinách ruky podávati.

Obyčejné nářky na bídnou minci cizí, co se k nám vtrušovala, vedly císaře Ferdinanda III., že upozornil v proposici sněmovní na úřad prubéře zemského, který nebyl ustanoven od smrti Jana Schustra z Goldpurku.*) Stavové snesli se zase úřad tento zavésti a hlavní komise dorozuměla se s místodržitelstvím po prozkoumání zápisů sněmovních z r. 1574 a 1609—1610. O úřad tento ucházel se syn Jana Schustra, Karel Felix Schuster z Goldpurku, a Kristof Margelík, jízdný sluha při puchalterii, s nímž se ještě v Pražské mincovně setkáme.

Komise i místodržící zvolili K. F. Schustra, což schváleno císařem, a dne 26. října 1654 vykázán mu z české komory roční plat 150 kop čes. ročně.**)

Nejvyšší mincmistr král. Českého obnovil dne 19. února 1653 úřad konšelský, starších nad havéři hor stříbrných jakož i perkverku Kaňkovského, též starších nad mincíři a pregéři.

Jmenováni staršími nad havéři hor stříbrných: Vít Pazourek, Jan Hradecký, Mates Pauer, Jan Vespazian, Řehoř Čáslavský a Pavel Malínský; staršími dolů Kaňkovských: Jan Svažiník, Václav Petržilka, Václav Kalina a Martin Černej; nad trejbíři a hašpléři: Martin Burdáček, Martin Dutsmus, Jan Strbek a Václav Jilovský. Staršími nad mincíři jmenováni: Jan Šrejtar, Dětřich Fidlar, Jiřík Bažetínský a Daniel Labuška; staršími nad pregéři: Jan Vopenda a Jiřík Soška; staršími nad šmelcíři a šlichýři: Zikmund Špis, Pavel Štraub, Jiřík Ferdgesell a Jan Kavka.

Tuto obnovu vykonal nejv. mincmistr v rejtuňku v přítomnosti pana cís. rychtáře a některých pánův z rady; při tom také Jiřík Šmilaur, J. M. C. písař urburní, ačkoliv v povinnosti zůstával, však teprv svůj jurament (přísahu) složil. Starším pak poručeno, aby své účty neprodleně úřadu hornímu složiti hleděli.***)

V Jáchymovské mincovně působil mincmistr David Knobloch dosti čile a vydával krejcary, groše, čtvrttolary, půltolary i tolary dosti hojným počtem. Za to utuchlo mincování za jeho nástupce Jana Freisteina (1649—1650), od něhož známe jen vzácné groše se znamením jeřába letícího. Týž býval od r. 1642 do r. 1649 vardajnem zdejší mince a když sotva dvě léta působil jako mincmistr Jáchymovský, zůstavil neblahou památku při mincovnách českých, poněvadž

*) Mince král. Českého str. 176.

**) Českomoravská kronika, kniha VI., sloupec 347. dle finančního archivu při 19. září, 4. říjnu a 26. říjnu 1654. Tuším, že se tu části má 150 zl. ryn.

***) Manual horního úřadu od r. 1645 do r. 1654, str. 223 a 224.

bez ohlášení r. 1650 ušel i s mincovní pokladnou. Pocházel ze staré rodiny hornické.

Nástupce jeho Jan Jakub Kittner z Perchhaimbu vydal léta 1650 a 1656 slušné tolary a téměř každého roku do r. 1657 groše dosti hledané; také známe jeho krejcary a půlkrejcary se znamením korunky. Mince za jeho mincmistrovství bité náležejí ku vzácnějším.

Nejvyšší mincmistr Mikuláš sv. p. ze Schönfelda poctivě dbal vyzdvižení českých hor, ale hlasy jeho tlumeny v české i dvorské komoře.*) Tam chtěli pomoci hornictví povoláním cizozemských kumštýřů, kteří by vodu z dolů vyčerpali. Holland'an Heřman Sonnemann z Utrechtu, nic podstatného nevykonav, uprchl. Než přes to nová smlouva výhodná učiněna dne 21. července 1655 s troufalým florenckým šlechticem Pavlem Leonidou de Buono a dány jemu a jeho potomkům výsady znamenité. Mladý císař Leopold chtěl Buona nejprve ku zvelebení českých hor upotřebiti, a proto psáno dne 27. srpna 1657 české komoře a nejv. mincmistru, aby věděli, jak se k florenckému kumštýři zachovati, jakmile by do Čech přišel.**) Není však také dokladů, že by byl Buono cos ku zvelebě hor našich vykonal.

Marně namáhal se nejvyšší mincmistr. Dvůr sám peněz neměl, aby horním městům nějak pomohl, a stavové čeští té doby ztratili téměř veškerý smysl pro význam hornictví v Čechách. Také u nich především finanční nedostatek země zaviňoval tuto krátkozrakou otupělosť. Doly Horské mělo město od r. 1625 ve vlastní správě. Spory mezi českou komorou a nejv. mincmistrem, kdo sázeti má konšely v horních městech, rozhodnuty ve prospěch posledního r. 1657.

Nejv. mincmistr nepřestával přesvědčovati dvorskou komoru, že s výhodou bylo by, kdyby se hory české vyzdvihly, sic jinak, že mince odkázána jest k dobré vůli obyvatelstva, chce-li dodávati do mincoven pagamenty a zlehčenou minci. Po zvelebení hor teprve plynuly by dvoru přímo užitky a bylo by v mincovnách na snadě dosti kovu drahého a lehčího. Ale dvorská komora nebyla radám takým přístupna a pomýšlela dle hořejšího jen na odvodnění dolů pomocí cizích „kumštýřů".

Nejvyšší mincmistr Mikuláš sv. p. ze Schönfelda zemřel na počátku r. 1663 a z rozkazu komory České pokoje jím prvé obývané zapečetěny.***)

Od Ferdinanda III. upotřebovali k ražbě hlavně strojů taškových, jež podobaly se sic válcovým, ale kolek vyryt byl zvláště na úseči válcové a zasazován do stroje. Tento způsob mincování udržel se až do časů cís. Marie Terezie (1754) a vedle něho upotřebily lépe opatřené mincovny od časů Karla VI. šroubových strojů na ráz, při nichž těžké rameno (balancier) šlo kolmým šroubem. V c. a k. mincovně říšské ve Vídni razí takovými vrtulovými stroji

*) Schönfeld neohrožene hájil horníků a znal stav uprchlíků českých v saském Johann-Georgenstadtu z vlastního názoru roku 1654, i přimlouval se za podobné svobody pro český lid hornický. Přípis ku dvorské komoře v archivu finančním ze 4. ledna 1655 a zprávy jeho císaři r. 1656 tamtéž.

**) Dr. A. Rezek: Dějiny Čech a Moravy nové doby, str. 205.

***) Berichte der Böhm. Kammer list 576A.

medaille až doposud. Ve Francii razili takovými stroji již za času Jindřicha II., v Anglii od r. 1651. V Uhrách je nejprve zavedli v Křemnici a odtud přešly do Vratislavi přičiněním strojmistra Krackaua. (Viz při mincovnictví slezském.)

Poměrně nejčileji vedli si té doby knížata z Eggenberka na Krumlově, kteří od 24. února 1625 měli právo minci raziti, ovšem tak, aby na rubu bylo poprsí a opis panovníkův.*)

Nejčileji mincováno za Ferdinanda III. v mincovně Pražské.**)

V účtech Pražské mincovny za čtvrtletí Trinitatis r. 1637 přijato 3788 hřiven 5 lotů 2 kv. stříbra, v němž bylo ryzího 2371 hř. 15 lotů 2 pen., a z toho zmincováno 1258 hř. 12 l. 3 kv. na 5084¹/₄ tolaru, pak vzato 16 tolarů na zkoušky a 50¹/₂ zbylo v cizurách.

Potom z téhož vybito osmilotových grošů po 3 kr. ze 4020 hřiven 11 lotů 1 kv. sazených za 30.177 zl. 54 kr. grošů, průbných peněz zúčtováno za 7 zl. 36 kr. a za 118 zl. 42 kr. cizur.

V kvartalu Crucis 1637 slito 3799 hř. 9 lotů fejnu a vybito z nich tolarů jakosti 14 lotů 4 grény (z vídeňské hřivny 9³/₅ kusu) 10.753³/₄ kusu, 4 tolary průbné a za 125 tolarů zůstalo cizur. Grošů po 175 z víd. hřivny vyčteno za 46.500 zl. 24 kr.

Zlaté mince za Ferdinanda III. v Praze vybíjeno hojně za poplatek těm, kdož přinášeli zlato k ražbě, z níž plynul mincovně slušný zisk.

Od židů i křesťanů dáno zmincovati ve čtvrtletích Trinitatis a Crucis r. 1637 dukátů, jež vážily 301 víd. hř. 10 lotů 2 kv.; a z toho vybito po 80¹/₃ z hř. víd. a jakosti 23 kar. 8 grénů — 24.294 dukáty po 150 kr. Užitku bylo z mincování 296 dukátů 146 kr. čili 890 zl. 26 kr., když počítáme dukát po 180 kr.

Zmincováno v dotčených dvou čtvrtletích peněz s užitkem z ražby dukátů za 101.375 zl. 44 kr.

---

*) Jako upomínka na století panování Eggenberků na Krumlově chová se v tamní romanské komoře štok malý železný z počátku XVII. století, na povrchu dílem rytinami ozdobený, jímž pomocí válců raženy menší mince Eggenberské, pak jsou zde dva tolarové kolky líční i rubní kníž. Jana Oldřicha, který však tu nemincoval. Jeho nástupce Jan Antonín teprve roku 1641 někdejší starou Rožmberskou šmelcovnu s třemi výhněmi opravil a novou mincovnu zřídil, maje Michala Müllera mincmistrem a Pavla Drexlera šmelcířem. Stříbro dávaly hory Ratibořické; mimo to skupováno množství pagamentního stříbra. Kolky nezachovaly se žádné. Po smrti Jana Antonína († 1649) raženy mince nejen stříbrné, nýbrž i zlaté s poprsím obou nezletilých knížat Jana Křištana a Jana Žibřida (Seifrida). Mincmistrem byl Vít Scheibelhoffer (V 8) až do r. 1658; později od r. 1667 Kristof Margalik (autograf jeho znázorněn bude na některé pozdější tabulce). Jsou zachovány kolky tolaru z r. 1652 (oba), 1654 a 1658 aversy, 1655 líc čtvrttolaru a líc dukátu z r. 1652. Na jubilejní výstavě byly z někdejší mincovny Eggenberské tři stroje železné k ražbě a tři stroje k válení cánů stříbrných (č. 1742—1747). Více v Pam. arch. XIV. str. 325 od Fr. Mareše.

**) S velikou vděčností vzpomínám laskavé podpory, které se mi při bádání v starém archivu mincovny Pražské nyní v c. k. puncovním úřadu na Staroměstském náměstí dostává od všeho velectěného úřednictva, zejména od c. k. vrchního báňského rady slov. p. Jana Hrabáka i od c. k. báňského rady slov. p. Eduarda Hofmeistra.

Šmitmistr Valentin Dietrich a mincíři*) vydělali 1952 zl. 29 kr. 2 p.

Za železa a štoky dostal Křišťan Kolb, měšťan a zbrojíř Staroměstský, 210 zl. 49 kr. (Za železa na dvoudukáty po 30 kr.)

Kašpar Öffinger, řezač želez, dostal za toto půlletí za kolky 258 zl. 45 kr.

Mincmistr Jakub Welckher účtoval písaři mincovnímu platu ročního 116 zl. 40 kr., vardajnovi za uhlí a dříví za půl léta 23 zl. 20 kr. a 7 zl. na světlo. Také koupeno k bělení 6 krušců soli po 5 zl. 5 kr. a z Obrncellu 2 sudy kelímků za 18 zl. 45 kr.

Všeho vydání bylo za toto půlletí 99.649 zl. 38 kr., což když se odečte z příjmů 101.325 zl. 44 kr., zůstalo užitku 1676 zl. 15 kr.

V kvartálu Luciae slito na tolary 658 hř. 11 lotů 2 kv. a na groše 3455 hř. 15 lotů 1 kv., z čehož ve šmitně nakováno cánů na tolary 654 hř. 13 l. a na groše 3410 hř. 2 loty. Tolarů vybito 6069 a grošů za 26.521 zl. 45 kr.

Rudného stříbra málo zmincováno v Praze (v kvartalu Trinitatis za 320 tolarů), více dodávali zlomků a pagamentů židé Isák a Jáchym Goldschaidrové, Maz, Löbl Altschul, Raby, Hirschmann, Ester Kleberova, Rösla, David Kauder, kvardajn David Wildt, Apman, tiskař a j., celkem 1910 hř. 15 l. fejnu za 19.109 tolarů 40 kr.

Celkem vybito ještě pod obrazem Ferdinanda II. za r. 1637 tolarů a grošů za 135.960 zl. 33 kr. rýn.

Léta 1638 dostal za nové vypravení kolků na zlaté i stříbrné peníze Šalamoun Skultet ze Scholdtisheimbu 100 kop gr. mís. z rozkazu České komory.**)

Mezi mincíři toho léta nalézáme v Praze Jiřího Rabensteina (s hákem na pečeti), s kterým se dále opět v mincovnictví setkáme.

Šmitmistrem r. 1638 byl zase Valentin Dietrich, železa koval Bartoloměj Kulgarten a účtoval štoky na čtvrttolary po 18 kr., svrchní železa po 12—30—45 kr. a vydělal ve 3 čtvrtletích 317 zl. 36 kr. Kolky řezal od čtvrtletí Luciae 1637 a Reminiscere 1638 Kašpar Öffinger a vydělal za tu dobu 300 zl. 45 kr. Počítal za 8 svrchních želez na dukáty po 45 kr. — 6 zl., za 1 štok na tolary 45 kr., za 10 svrchních želez na tolary po 45 kr. — 7 zl. 30 kr., za 100 štoků na groše po 22½ kr. — 37 zl. 30 kr., za 425 svrchních želez na groše po 22½ kr. — 159 zl. 22 kr. 2 den., za 47 štoků na krejcary po 22½ kr. — 17 zl. 37 kr. 2 d. a za 192 svrchních želez na krejcary po 22½ kr. — 72 zl. V posledních dvou čtvrtletích vyřezal 9 štoků na dukáty a dvoudukáty, 3 štoky a 4 svrchní železa na tolary, 38 štoků a 270 svrchních želez na groše, a 29 štoků i 72 svrchních želez na krejcary, vše za 165 zl. 22 kr. 2 d., a za železa dostal Bart. Kulgarten 147 zl. 48 kr.

---

*) Šmitmistr měl na pečeti skřížený hák se šípem, mincíři nejvíce hák; mezi těmi čte se Jan Oldřich Schuster, který měl v pečeti hák ovinutý S.

**) Týž měl na pečeti dvě postavy, z nichž pravá drží rozsápané zvíře za hlavu, což se v klenotu na helmu opakuje a vedle se čte SS VS; značkou na jeho rytbách bylo SS. Psal se též řezákem znaků.

Mincmistr Jak. Welckher dostával 400 zl. rýn. ročního platu a kvardajn David Wildt 150 zl.

Téhož léta 1638 přestavovali v minci Pražské na Starém městě pokoje a schody a potom Simeon Czuber vymaloval světnici a kancelář panu mincmistru Jak. Welckhrovi za 9 zl. 20 kr.

Vybito bylo r. 1638:

		tolarů kusů	grošů za zl. kr.	krejcarů za zl. kr.
Ve čtvrtletí	Reminiscere	2618 1/2	18.183·33	7053·09
„	Trinitatis	—	19.509·—	3345.02
„	Crucis	1161 1/4	16,746·27	2101·01
„	Luciae	1169 1/2	12.716·18	2413·44
Tudíž za r. 1638		4949 1/4	67.155·18	14912·56

celkem za 89.491 zl. 06 1/2 kr.

Nepočítáme v to groše průbné a cizury.

Z cizího zlata 323 hřivny, 8 lotů a 2 kv. vybito dukátů (80 1/3 kusu zrna 23 kar. 8 gr.) 26.057 kusů, z kterých bylo užitku 326 dukátů 15 kr. 2 gr. k minci královské, a počítaje na zlaté, dukát v 180 kr. bera, vykázal mincmistr Jak. Bernard Welckher 978 zl. 15 kr. 2 den.

Zmincovaných peněz a užitku z ražby dukátů vykázáno za 3. a 4. čtvrtletí r. 1638 příjmu 40.326 zl. Vydeje v minci vykázány 38.461 zl. 22 kr. 3 den. a na konci roku zbylo v pokladně 1864 zl. 37 kr. 1 den.

Roku 1639 zmincováno v 1. a 2. čtvrtletí ze 182 hř. a 19 lotů zlata cizího 14.729 dukátů, z nichž byl užitek 553 zl. 54 kr.; ve 3. a 4. čtvrtletí ze 133 hř. 14 lotů 10.781 dukát s užitkem 397 zl. 54 kr. Vybito tudíž za rok celý 25.510 dukátů s užitkem 951 zl. 48 kr.

Téhož léta zmincováno:

	tolarů za			grošů za		krejcarů za		Celkem za		
	kusů	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	d.
V 1. čtvrtletí	851 3/4	1277	39	14305	09	628	26	16211	14	2
V 2. „	4077 1/2	6115	52	13290	18	597	30	20557	34	2
Ve 3. „	—	—	—	17454	33	—	—	17454	33	—
Ve 4. „	1882 1/2	2823	45	9859	48	397	54	13081	27	—
Za rok 1639	6811 3/4	10217	16	54909	48	1623	50	67304	48	4

Krejcary raženy pětilotové, 310 z vídeňské hřivny.

Veškerých vydání vykázal J. Welckher v 1. a2. čtvrtletí 37.030 zl. 07 kr. 1 d.
v 3. a 4. „ 30.743 „ 23 „
celkem 67.783 zl. 30 kr.

Všech příjmů v 1. pololetí 38.633 zl. 26 kr. 1 d.
v 2. „ 32.139 „ 19 „
celkem 70.772 zl. 45 kr. 1 d.

a zůstalo v pokladně na konci roku 1395 zl. 56 kr., jiné výlohy ještě od zbytku 2989 zl. 15 kr. odčítaje.

Mincmistr J. Welckher na pečeti užíval ve věnci ze dvou haluzí palmových spojených písmem I W

Bart. Kulgarten nadělal v 1. půlletí 1639 na groše 32 štoky a 120 svrchních železa po 24 kr. kus, na dukáty a dvoudukáty jen po jednom, na tolary 5 svrchních železa a jediný štok a na krejcary 34 železa, vše v ceně 79 zl. 33 kr.

Řezák kolků Šalamoun Skultet ze Scholtisheimbu vyřezal 6 kolků na dukáty po 45 kr., 5 železa na tolary po 45 kr., 42 štoky a 197 svrchních železa na groše po 22½ kr., 8 štoků a 34 svrchní železa na krejcary po 22½ kr. a účtoval za čtvrtletí Reminiscere a Trinitatis 115 zl. 52 kr. 2 den.

Za 2. půlletí vyúčtoval řezák kolků Skultet za 5 železa na dukáty a 2 štoky a 6 železa na tolary po 45 kr., za 55 štoků a 205 železa svrchních na groše po 22½ kr., celkem 107 zl. 15 kr.

Přílohy k účtům jsou vesměs německé, jen rukavičkář Šimon Balák pěkně po česku napsal vždy svůj lístek a někdo připsal k tomu německy, že onen 1 zl. je za 4 rukavice do mince.

Roku 1640 spracoval Křišťan Kolb, zbrojíř a měšťan Staroměstský, 9 nových štoků na groše po tolaru a 60 svrchních železa na groše po 24 kr., pak štok na pětníky aneb půlportugaly zocelován, železo na dvoudukáty zhotoveno za 30 kr., 13 grošových štoků zocelováno po 15 kr., 8 grošových železa zocelováno po 12 kr. Jiná železa oceloval Bart. Kulgarten. Starou měď dodával do mincovny Mayer Cain a jiní židé, kteří se podpisovali na kvitance hebrejsky.

Malíř Simeon Czuber z Nov. Města Pražského přemaloval veliký pokoj v mincovně za 15 zl. 30 kr. Podepsal se česky a upečetil pečetidlem se třemi štítky ve znaku.

V minci pracovali kromě šmitmistra Valentina Dietricha šest tovaryšů a dva učeníci mincířští, kteříž tovaryši dostali na svítivo (Lichtgans) po 1 kopě míš. a učeníci po půl, tedy za celý rok 9 zl. 20 kr. A za dvě čtvrtletí vždy po 5 zl. tovaryš a po 3 zl. učeník, tedy 32 zl., kromě toho za 13.314 dukátů po půl krejcaru 110 zl. za 119 hřiven 12 lotů tolarů (bez cisalií ze 117 hř. 3 l.), ze 100 po 7 kr., činí 33 zl. 48 kr., a z 3087 hř. a 14 lotů grošů za hřivnu po 10 kr. — 514 zl. 39 kr.

Hřivna ryzího stříbra kupována v mincovně po 10 tolarech čili 15 zl. rýn.

Šal. Skultet podpisoval se císařský řezák železa, ale přívlastek mu vždy v minci škrtli.

Léta 1642 učinili rozpočet na pokoj pro kvardajna a řezáka obnosem 206 zl. r. a pak ho dali vystavěti a zřízen tam komín pro práci kvardajnovu.

Roku 1641 účtoval Skultet za kolky na dukáty, tolary a 71 štok i 242 železa na groše 136 zl. 52½ kr. a v 2. půlletí za 3 štoky a 4 železa na dukáty, 3 štoky a 6 železa na tolary, 42 štoky a 157 železa na groše, 9 štoků a 29 železa na krejcary 112 zl. 7½ kr.

D. Wildt byl kvardajnem ještě r. 1647.

Z cizího zlata vybíjeny dukáty po celou dobu panování Ferdinanda III. Uvedeme na příklad část účtu z r. 1642 v kvartalu Crucis a Luciae. Tehdy

koupeno od židů i křesťanů dukátů lehkých, cimentů a pozlaceného stříbra od kvardajna D. Wildta 124 hř. 4 loty, z čehož počítaje po 80 1/3 dukátu vídeňskou hřivnu zlata, jakosti 23 kar. 8 gr. zmincováno 10.022 dukáty a pro pořádek počítáno z 9996 dukátů 71 kr. 3 den. po 150 kr. — 25 dukátů 78 kr. 1 den. dobrých, aneb 93 kr. 3 den. špatných.

Z toho 5 dukátů na průby, zůstane 20 duk. 78 kr. dobrých aneb 93 kr. 3 d. špatné. Potom na 9355 dukátech počítáno 1 1/4 dobrého krejcaru, dukát ve 140 kr. bera, jakožto poplatek za zmincování, tedy 100 duk. 32 kr. 2 d. dobré aneb 42 kr. špatných. Dále z lehkých 664 dukátů po 1 1/2 kr. špatných (dukát po 180 kr. počítaje), činí 5 duk. 100 kr. 2 1/2 d. špatné. Souhrn užitku za oba kvartály 126 duk. 56 kr., dukát po 180 kr., činí 378 zl. 56 kr. 1 den.

Léta 1643 měli v minci 6 tovaryšů a jednoho učně; mincovali: Ant. Remberts, šmitmistr, Laurin Stars, Valtin Töpfer, Jindřich Goldschmidt, Jiří Rabenstein a Ludvík Breuer. V prvém půlletí byl ještě šmitmistrem V. Dietrich.

Léta 1648 vydělali mincíři 632 zl. 25 kr. v prvých dvou čtvrtletích.

Šmitmistrem byl Antonín Remberts a kvardajnem Adam Enderle; léta 1649 již byli jen 4 mincíři: Remberts, Laur. Stars, Goldschmidt a Rabenstein; načež r. 1650 jich zase napočítáno pět s Rembertsem v čele, co měl na pečeti hák a dva křížky.

Léta 1649 placeno za hřivnu čistého stříbra 10 tolarů a 12 kr., tedy dáno v 1. čtvrtletí za 128 hř. 10 lotů 1303 tol. 81 kr. 2 d. aneb 1955 zl. 51 kr. 2 d. Teprve onoho roku 1649 vzpomněli si u České komory německého oddělení, že prý kvardajn Dav. Wildt po 10 roků nedobře hospodařil při účtování ražby dukátové; že prý zejména mzdy z cimentu účtoval o 1227 dukátů více. Bylo z toho pak — mnoho dopisování.

Léta 1651 koval i oceloval železa Jiří Mathias.

Laurin Stars působil r. 1653 v Pražské minci jako šmitmistr. Měl na pečeti lva s hákem v tlapě. Podle něho pracovali tu ještě dva mincíři: Jindř. Goldschmidt a Kristof Pumenreich, tento s květinou za plotem na pečeti.

Po Ad. Enderlem nastoupil jako kvardajn v chabé minci Pražské v září r. 1652 Jan Karel Wölcker. Měl na pečeti kosmé břevno i dvě hvězdy a vedle helmu dva rohy. Enderle zaslal již kvitanci na 14 zl. příplatku z Hory Kutné počátkem roku 1653.

Po Jak. Welckherovi jmenován správcem mincovny r. 1655 Kristof Margalík.

Uvádíme na str. 346.—349. přehledné sestavení vybitých mincí v Pražské mincovně, pokud účty o tom svědčí. Z ostatních ročníků zbyly buď jen kusé výkazy (1655, 1656 a 1657) aneb nic. K témuž pojí se přehled kolků, jež Kašpar Öffinger (1637—1638) a Šalamoun Skultet pro zdejší minci vyřezali a co za ně účtovali. Čísla při dukátech v závorce uvedená, znamenají podíl, jaký mincovně náležel za zmincování dukátů a který vedle obnosem ve zlatých a krejcarech se uvádí.

Celkem vybíjeno v Čechách za Ferdinanda III. čím dále tím méně. Doložíme to z účtů mincovny Pražské. Léta 1640 vytepáno 24.973 dukátů

a tolarů i grošů tříkrejcarových za 43.827 zl., avšak roku 1653 raženo jen 4674 dukátů a stříbrných mincí za 4778 zl. rýn.*)

Počtu kolků na dukáty a dvoudukáty nelišeno, a dukáty vždy počítají se jednoduché, ač víme, že jak dvoudukáty, tak paterondsobné i desítidukáty Ferdinanda III. vybíjeny.

Také nejsou zvláštní výkazy kolků na půltolary a čtvrtníky, vyjma r. 1640.

Mincování se v Brně nevyplácelo. Dle výkazu rentmistra Nussera vynesla mincovna Brněnská za mincmistrů Martina Fritsche a Tobiáše Sonnenscheina léta 1635 jen 94 zl. 45 kr. Tento posléze dotčený vykázal r. 1637 užitku 342 zl. 59 kr. a jeho nástupce Adam Scheffer léta 1639 jen 200 zl. Proto činil Nusser návrh, aby Brněnská mince byla najata židům. Nájemníci všickni přicházeli o všecko.**) Na to po několik let nemincováno.

Později mocný Jan Konrad Richthausen chtěl roku 1646 najmouti minci Vídeňskou za 2000 zl. ročně, avšak místo ono uděleno Janu Jak. Stadlerovi. Dokazováno žadateli, že by prodělati musil, jako dobrodružný Baltazar Zwierner s prodělkem 20.000 zl. prý toho nechal.

Za to udělena mu pomocí přímluvců při cís. dvoru dle císařské resolnce ze dne 15. září 1646 mincovna v Brně na pět let za plat 600 zl. ročně; složil kauci po zvyku tehdy při úřadech obvyklém a uzavřena s ním zvláštní smlouva, jak mincovati má. Avšak již dne 26. ledna 1648 vydána v Praze cís. resolnce, kterouž jmenován po vypršení lhůty Stadlerovy ve Vídni mincmistrem na tři léta. Šly sice stížnosti naň z Brna o nedostatcích v mincování, než nařízeno zase installačním dekretem ze dne 31. července 1648, aby na tři léta ujal minci Vídeňskou beze všeho poplatku, a 31. srpnem byl Richthausen sprostěn své povinnosti mincmistra v Brně.

Obratný finančník tento jmenován diplomem císařským z Řezna dne 29. července 1653 svobodným pánem z Chaosu, načež r. 1659 následovalo jmenování jeho za správce vrchní komory horních měst uherských. Týž svob. pán z Chaosu často ve svízelích finančních v Čechách byl brán korunou na potaz. Zachoval si značné jmění, jež z veliké části věnoval k založení Chaoské nadace pro výchovu 60 sirotků. Zemřel 25. července 1663.

Velmi vzácné jsou tolary vybité Richthausenem v Brně v letech 1647 a 1648, kdy Morava švédským vojskem byla obsazena. Na nich vidí se v líci poprsí císaře Ferdinanda III. a pod ním v opisu vybita značka, kterou také později ve znaku sv. pána z Chaosu shledáváme, totiž kroužek, v kterém vepsán trojúhelník buď úhlem dolů ▽ neb vzhůru postavený △, v němž uprostřed vidí se tečka. Na rubu je pod říšským dvojitým orlem malý štítek s orlicí. Dříve pokládali, že tolar tento vybit v Krajině, kde však tehdy mincovny nebylo.

---

*) Siegfried Becher: „Das österreichische Münzwesen vom Jahre 1524 bis 1838." I. díl str. 71. ozn. Při groších a tolarech za r. 1640 má býti dle pravdy 56.959 zl. rýn.

**) Jan Newald: Beiträge zur Geschichte des österreichischen Münzwesens während der Zeit von 1622—1650. Wien 1882 str. 30.

Přehledné sestavení mincí vybitých v Pražské mincovně a počet svrchních želez i štoků a cena jich.

Léta	Čtvrtletí	Dukátů	Užitek z dukátů zl. r.	Užitek z dukátů kr.	Tolarů (9³/₄ z v. hř.) kusů	Tolarů (9³/₄ z v. hř.) za zl. r.	Tolarů (9³/₄ z v. hř.) kr.	Grošů za zl. r.	Grošů kr.	Krejcarů za zl. r.	Krejcarů kr.	Půlkrejcarů
1637	1.											
	2.	301 víd. hř. 10 l.	890	26	5084 1/2	7642	45	30177	54			
	3.	24.294			10753 3/4	16127	22	16500	24			
	4.				6069	9103	30	26521	45			
	Úhrn				21907 1/4	32873	37	73200	03			
1638	1.				2618 1/2	3927	30	18183	33	7053	09	
	2.				1161 1/4	1642	07 1/2	19509	—	2101	01	
	3.					159	45	16746	17	3345	02	
	4.				1169 1/2	1644	—	12716	18	2413	44	
	Úhrn	26.057 (326)	978	15 1/2	4949 1/4	7373	22 1/2	67155	08	14912	56	
1639	1.	14.729	553	54	851 3/4	1277	39	14303	09	628	26	
	2.				4077 1/2	6115	52	13290	18	597	30	
	3.	10.781	397	54	1882 1/2	2823	45	9859	48	397	54	
	4.				—	—	—	17454	33	—	—	
	Úhrn	25.510	951	48	6811 3/4	10217	16	54909	48	1623	50	
1640	1.	ze 144 hř. 12 l. 4 kr.	432	37 1/3	—	—	—	14398	—			
	2.	11.659 (144)			1317	1975	30	17615	51			
	3.	ze 165 hř. 5 l.	502	52 1/3	—	—	—	10183	—			
	4.	13.314 (168)			—	—	—	14762	48			
	Úhrn	24.973 (312)	935	30*)	1317	1975	30	56959	39			
1641	1.	ze 162 hř. 3 l.	494	12 1/3	2794 1/2	4191	45	13484	—			
	2.	13.063 (164)			3647	5470	30	17731	36			
	3.	ze 145 hř. 7 l.	426	34	2648 1/4	3972	22 1/2	10054	54			
	4.	11.713 (142)			638 1/4	957	22 1/2	11212	15	641	33	
	Úhrn	24.776 (306)	920	46 1/3	9728	14592	—	52482	45	641	33	
1642	1.	9.889 (120)	362	14 1/4	542	813	—	11125	33			
	2.				1195	1792	30	11975	06			
	3.	ze 124 hř. 4 l.	378	56				12705	45	542	57	
	4.	10.022 (126)			594	886	—	11517	42			
	Úhrn	19.911 (246)	741	10 1/2	2331	3491	30	47324	06	542	57	
1643	1.	6.735	258	16	634 3/4	951	07 1/2	7680	42			
	2.							7688	12			
	3.	6.354	238	12				11771	39			
	4.				1185	1777	30	6436	12			
	Úhrn	13.089	496	28	1819 3/4	2728	37 1/2	33576	45			

*) Tak v účtech uvedeno.

Mincí celkem za zl. r.	Mincí celkem kr.	Na dukáty svrch. želez	Na dukáty štoků	Na tolary svrch. želez	Na tolary štoků	Na 1/4tolary svrch. želez	Na 1/4tolary štoků	Na groše svrch. želez	Na groše štoků	Na krejcary svrch. želez	Na krejcary štoků	Půlkrejcary svrch. želez	Půlkrejcary štoků	Zač celkem vyřezána zl. r.	Zač celkem vyřezána kr.
														K. Öffinger	
														258	45
135960	33														
		8		10	1			425	100	192	47			K. Öffinger 300	45
40326	—		9	4	3			270	38	72	29			165	22 1/2
89491	6 1/2	8	9	14	4			695	138	264	76			466	07 1/2
16211	14 1/2	6		5				197	42	34	8			Š. Skultet 115	52 1/2
20557	36														
13081	27	5		6	2			205	55					107	15
17454	32														
67304	49 1/2	11		11	2			402	97	34	8			223	07 1/2
14398	—	4	1				1	218	66					111	—
20023	58 1/3														
12070	18	1	1	8	1			211	52					90	12 1/2
17977	40														
64469	58 kr. 24.	5	2	8	1		1	429	118					201	12 1/2
17675	51							242	71					136	52 1/2
18225	48 3/4														
14027	16 1/2	4	3	6	3			157	42	29	9			112	07 1/2
13237	44 1/3														
63166	40 1/2	4	3	6	3			399	113	29	9			249	—
11938	33	5		1	1			157	47	3	2			85	30
14129	50 1/2														
13248	42			4	1			91	81	6	7			73	07 1/2
12403	42														
51720	47 1/2	5		5	2			248	128	9	9			158	37 1/2
8632	49	1						107	25					Š. Skultet 51	22 1/2
7946	28														
11771	39	2	3	4				190	30					89	15
8751	54														
37102	50	3	3	4				297	55					140	37 1/2

Léta	Čtvrtletí	Dukátů	Užitek z dukátů zl. r.	Užitek z dukátů kr.	Tolarů kusů	Tolarů za zl. r.	Tolarů kr.	Grošů za zl. r.	Grošů kr.	Krejcarů za zl. r.	Krejcarů kr.	Půlkrejcarů
1648	1.	3954	146	17	742 1/2	1113	22	2633	15			
	2.							4962	39			
	3.	3364	114	01 1/3	397 hř. 15 l. 2946 3/4	4320	01 1/2	10254	—			
	4.							6006	06			
	Úhrn	7318	260	18 1/2	3689 1/4	5433	23 1/2	24456	—			
1649	1.	4796	177	46				7719	54			
	2.							6292	42			
	3.	2415	91	41 1/2				5901	36			
	4.							2499	06			
	Úhrn	7211	269	27 1/2				22413	18			
1650	1.	3081	115	57				5586	30			
	2.							3768	42			
	3.	4337	171	53 1/2				2915	15			
	4.							1616	06			
	Úhrn	7418	287	50 1/2				13886	33			
1651	1.	1663	62	14 1/2				706	12			387 hř. 10 l.
	2.							2398	09			
	3.	2729	108	34				1652	09			316 hř. 56 l.
	4.							2069	03			
	Úhrn	4392	170	48 1/2				6805	33			
1652	1.	3129	124	51				2600	06			
	2.											
	3.	1762	64	56				948	18			
	4.							3448	45			
	Úhrn	4891	189	47				6997	09			
1653	1.	2424	91	32 1/2				813	24			
	2.							546	24			
	3.	2250	84	38				1459	27			
	4.											
	Úhrn	4674	176	10 1/2				2819	15			

Minci celkem za zl. r.	Minci celkem kr.	Na dukáty svrch. železo	Na dukáty štoků	Na tolary svrch. železo	Na tolary štoků	Na ¼tolary svrch. železo	Na ¼tolary štoků	Na groše svrch. železo	Na groše štoků	Na krejcary svrch. železo	Na krejcary štoků	Půlkrejcary svrch. železo	Půlkrejcary štoků	Zač celkem vyřezána zl. r.	Zač celkem vyřezána kr.
3746	37	1			1			36	30					Š. Skultet 26	15
5108	56														
10540	15	3		4	1			87	32					50	37 1/2
19395	48	4		4	2			123	62					76	52 1/2
7719	54	1	1					92	25					45	22 1/2
6470	28														
5901	36														
2540	47 1/2														
22632	45 1/2	1	1					92	25						
								48	12					22	30
1787	59 1/2	5	1					45	9						
14074	23 1/2	5	1					93	21						
								12	7					7	07 1/2
								30	2			6	5		
7293	17 1/2							42	9			6	5		
			2					12	2						
		5						22	11						
7186	56	5	2					34	13					22	52 1/2
								6	2	6	4			Š. Skultet 6	45
2631	10 1/2							12	2					5	15
4778	—							18	4	6	4			12	—

Císař Ferdinand III. rád by byl zvelebil mincovnictví a hornictví, leč válečná doba takým pracem nepřála. Obracel tedy zřetel k Uhrám, kam vysýlány komise, jež zahájil r. 1646 Zachariáš Vogelhaubt, a hned za ním se tam vybral nejvyšší mincmistr král. Českého pan Oldřich Adam z Lobkovic.

Zlatý moravský pokládán v stejné ceně jako tolar, totiž za 30 grošů po 3 kr. čili za 90 krejcarů, kdežto zlatý rýnský platil 60 krejcarů.

Ostatně na Moravě též počítali na hřivny. Jedna hřivna rovnala se 28 grošům po sedmi denárech. Tak se čítá v knihách Přerovských k r. 1650.

Zajímavo, že lid v Pruském Slezsku v sousedství Opavska podnes počítá na „české groše“ a účtuje za bílý groš 6 krejcarů nynějších.

V dědičných zemích podřídil mincovnictví Ferdinand III. vrchnímu úřadu mincovnímu zemí dědičných, který úřad od počátku roku 1655 vedl Jan Konrad Richthausen svobodný pán z Chaosu, rada cís. komory dvorské a mincmistr ve Vídni.

Cizí mince v Čechách po válce třicetileté.

Z archivu rakovnického podal Fr. Levý. Pam. arch. VII.

Za obecného nepořádku, jaký v Čechách i po ukončení války třicetileté ještě dlouho panoval, procházela zemí naší rozličná cizí mince, která s mincí naší ve střížu a v zrnu se nesrovnávala, jakž o tom svědčí zkouška s cizí mincí v Praze asi r. 1650 učiněná.

1. Nový groš Weimarský. Procházel v Čechách mezi jinými drobnými penízi po krejcaru, ač 4 kusy za český groš ještě nestály. Ve Weimaru mincovali 4 za groš saský.

2. Polské groše, „rázu jako dudky“, mající letopočty 1622, 1623 a 1624, mezi groši tříkrejcarními také za groš procházely, ač byly „dokonce nehodny“, poněvadž jeden za krejcar a tři peníze vídeňské ještě sotva stál, jsa lehčí o krejcar a peníz vídeňský než groš český.

3. „Polští brumerové“ procházeli dva za tři krejcary, ač nebyli stejného rázu, a jsouce v průbách srovnáni, jeden za krejcar a $^3/_4$ peníze vídeňského stál a tudíž o $1^1/_4$ pen. víd. lehčí byl.

4. Grešle, zrnem nestejné, 4 za 3 krejcary šly, ač hodnost jich byla po $2^1/_4$ penízi víd., lehčí tedy o $^3/_4$ peníze vídeňského.

5. „Říšští půlpacové“*) jinak „šestáci“ osmnáctera spůsobův: Bavorští, Neuburští, Norimberští, Řezenští, Augsburští, Solnohradští, Štrasburští, Wirtenberští, města Ulmu, Kuneršti, Wuerzburští, Eisenstadtští, Elbinkští, Memmingští a Ettingští, rozdílní zrnem a střížíí, šli po 2 krejcařích, ač vesměs proti groši tříkrejcarnímu o $1^1/_4$ pen. víd. lehčí byli, majíce hodnost po 1 kr. $2^3/_4$ pen. víd.

---

*) Batzen-pac = 4 kr.

Které mince vybíjeny za Ferdinanda III. v mincovnách českých, moravských a slezských.

V mincovně Pražské vybíjel pod značkou ruky s hvězdou (Tab. LI. značka 48.) mincmistr Jakub Bern. Welckher

r. **1638**: pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, vzácné tolary, groše a krejcary dvojího rázu;

r. **1639**: dvoudukáty, dukáty, tolary, půltolary, čtvrttolary, groše, grošové hranáče a krejcary;

r. **1640**: desítidukáty, dvoudukáty, dukáty, tolary, půltolary a groše dvojího kolku;

r. **1641**: desítidukáty, dvoudukáty, tolary, půltolary, čtvrttolary, groše a dvoje krejcary;

r. **1642**: dvoudukáty, dukáty, tolary, čtvrttolary, groše a krejcary;

r. **1643**: desítidukáty, trojdukáty, dukáty, tolary a groše;

r. **1644**: pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, tolary a groše;

r. **1645**: dukáty desítinásobné, dukáty, tolary a groše;

r. **1646**: tolary, půltolary a groše;

r. **1647**: půltolary a groše;

r. **1648**: desítidukáty, dukáty, tolary, půltolary a groše;

r. **1649**: dukáty, tolary a groše;

r. **1650**: dukáty dvojité, dukáty a groše;

r. **1651**: desítidukáty, dukáty a groše;

r. **1652**: dukáty a groše;

r. **1653**: dvoudukáty, dukáty, půltolary, čtvrttolary, groše a krejcary;

r. **1654**: pětidukáty, dukáty a groše.

Potom mincmistr Kristof Margalík pod značkou kotvy v kruhu (Tab. LI. zn. 57.)

r. **1655**: pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, groše a půlkrejcary;

r. **1656**: tolary, půltolary, čtvrttolary a groše dvojího kolku;

r. **1657**: dvoudukáty.

V mincovně Kutnohorské razil úředník mince Daniel Kavka z Tolnštejna pod značkou ruky se střelami v závorce (Tab. LI. značka 52.)

r. **1638**: dvojité tolary (dvojího kolku), tolary, půltolary, čtvrttolary a dvoje groše;

r. **1639**: tolary a groše;

r. **1640**: groše;

r. 1641: tolary, čtvrttolary a groše;
r. 1642: groše;
r. 1643: tolary a groše.

Potom vybíjel úředník mince Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu se značkou ruky s paličkou neb sekyrkou v kruhu (Tab. LI. značka 58.)
r. 1654: groše, krejcary, půlkrejcary a čtvrtkrejcary;
r. 1655: groše;
r. 1656: groše a půlkrejcary;
r. 1657: groše.

Haléřů v Hoře nevybíjeno, početní groše známe odtud z let 1640, 1643, 1644, 1649, 1650 a 1654.

V mincovně Jáchymovské tepal mincmistr David Knobloch se značkou česneku v závorce (Tab. LI. značka 59.)
r. 1638: groše;
r. 1639: tolary, půltolary, čtvrttolary a groše;
r. 1640: groše a půlkrejcary;
r. 1641: pětitolary, dvoutolary, tolary a groše;
r. 1642: tolary a groše;
r. 1643: tolary, půltolary, čtvrttolary, groše a krejcary;
r. 1644: čtyrtolary, třítolary, dvoutolary a tolary;
r. 1645—1648: groše.

Po něm mincmistr Jan Freistein vybíjel se znamením letícího jeřába (Tab. LI. značka 60.) r. 1649 vzácné groše, a mincmistr Jan Jak. Kittner z Perchhaimbu se znamením korunky (Tab. LI. značka 61.)
r. 1650: tolary;
r. 1651: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1652: krejcary a půlkrejcary;
r. 1654: groše;
r. 1656: tolary a čtvrttolary;
r. 1657: groše.

V mincovně Brněnské razil mincmistr Jan Konrad Richthausen svob. pán z Chaosu se znamením △ a ▽ (do kruhu vepsaného trojúhelníku s tečkou uprostřed)
r. 1647: velmi vzácné tolary;
r. 1648: vzácné desítidukáty a tolary.

V mincovně Olomúcké vydávány se značkou mincovny Ⓞ v letech 1637—1640 groše a r. 1639 vzácné desítidukáty.

V mincovně Kladské vybíjel mincmistr Jan Jakub Huser pod znamením ⊛ [tří neb dvou růžiček (teček) úhořem (hadem) od sebe oddělených v kruhu]
r. 1627: tolary a čtvery groše;
r. 1628: groše a krejcary dvojího rázu,

a jeho nástupce mincmistr Petr Hema s monogramem ꝑ

r. 1628: tolary dvoje [jedny mimo znamení mincmistrovo nesoucí ještě znamení mincovny ꝗ (Glacium)], šestery groše a krejcary;

r. 1629: tolary troje, groše a krejcary;

r. 1630: tolary, groše a krejcary;

r. 1631: dvoudukáty, groše a krejcary.

S počátečními písmeny jména řezače želez Hanuše Gebharta H G vydávány r. 1629 tolary.

Za mincmistra Jiřího Wernera se značkou mincovny G raženy

r. 1637—1639: groše a

s počátečními písmeny jména téhož mincmistra G W (Georg Werner) r. 1640—1644 a 1646—1648 groše.

V mincovně Vratislavské bity za vardajna Hanuše Rydella (Riegra) s monogramem IR

r. 1629 a 1630: groše;

r. 1631: dukáty a groše;

r. 1632 a 1633: groše a krejcary;

r. 1635—1637: groše (poslední ročník dvěma kolky).

Dále tamtéž za mincmistra Jiřího Reicharda

a) pod značkou labutě v štítku (Tab. LI. značka 62.)

r. 1637: dukáty a groše;

r. 1648: dukáty;

b) se začátečními písmeny jména mincmistrova G—R (Georg Reichard) po stranách orla

r. 1637: krejcary;

c) pod znamením labutě v štítku a s písmeny G—R po stranách orla

r. 1637: groše;

d) pod značkou mincmistra labutě v štítku a s písmeny M—I (značícími nejspíše počáteční písmena jména neznámého vardajna neb rytce) po stranách orla

r. 1637: půldukáty, groše a krejcary;

r. 1638: dukáty a groše;

r. 1639: dukáty, tolary, půltolary a groše;

r. 1640: groše;

r. 1641: dvoudukáty, dukáty, půldukáty, tolary, půltolary, čtvrttolary a groše;

r. 1642: dukáty, půldukáty, tolary, půltolary a groše;

r. 1643: dvoudukáty, dukáty, tolary a groše;

r. 1644: dukáty, půltolary a groše;

r. 1645: tolary a groše;

r. 1646: dvoudukáty, dukáty, dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary a groše;

r. 1647: dukáty a groše;

r. 1648: tolary, půltolary a čtvrttolary;

r. 1653: dukáty a půltolary.

Mimo to vybíjeny tamtéž pouze s písmeny M—I

r. 1643: haléře a

r. 1651: čtvrttolary.

Se znamením labutě v štítku mezi písmeny M—W

r. 1648: groše.

Dále za vardajna Jiřího Ondřeje Hübnera pod znamením dvojité lilie v štítku a počátečních písmen jeho jména G—H (Georg Hübner) po stranách orla

r. 1648: groše;

r. 1649: desítidukáty, pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, půldukáty, tolary, groše a krejcary;

r. 1650: dukáty dvoje, dvoutolary, tolary, půltolary, čtvrttolary a groše;

r. 1651: dvoudukáty;

r. 1653: tolary a čtvrttolary;

r. 1654: tolary, čtvrttolary a groše;

r. 1655: dukáty, tolary, půltolary a čtvrttolary.

Pak se znamením labutě v štítku a s počátečními písmeny jména vardajna Jiřího Ondřeje Hübnera G—H vedle pazourů orlích raženy

r. 1650: groše;

r. 1651: dukáty, půltolary a groše;

r. 1653: groše a krejcary;

r. 1654: tolary.

Pak pouze s dotčenými písmeny G—H po stranách orla

r. 1656: tolary a groše;

r. 1657 a 1658: groše;

a s písmeny G H pod orlem

r. 1657: dukáty, tolary, čtvrttolary a groše;

r. 1658: groše.

V mincovně Těšínské vydával Daniel Raschke se znamením D—R

r. 1642: groše;

r. 1644: krejcary.

Dále bity zde se znamením mincmistra neznámého jména, totiž s písmeny H—L

r. 1643: groše;

r. 1644: groše a krejcary;

r. 1645: krejcary;

r. 1646: groše a krejcary;

r. 1647: krejcary;

r. 1648 a 1649: groše a krejcary.

Pak s písmeny H L společně s D R raženy

r. 1647: groše.

Se značkou L—B vybíjeny

r. 1648 a 1649: krejcary.

Zdejší mincmistr Gabriel Görloff razil tu s písmeny G—G
r. 1649: groše;
r. 1650: trojníky dvojího rázu;
r. 1651: trojníky;
r. 1652: groše a trojníky.
Konečně bez znamení mincovního vybity zde
r. 1649: trojníky;
r. 1650—1652: halíře;
bez letopočtu: trojníky dvojího kolku.

Mimo mince se značkami a ročníky výše jmenovanými raženy v slezských mincovnách za vlády Ferdinanda III. ještě jiné mince, jichž původ však, ač doba ta poměrně dosti mladá a od nás ne tuze vzdálena jest, následkem velkých mezer v slezských archivech mincovních a z nedostatku nedochovavších se pramenů, jež za tehdejších válečných bouřlivých dob dílem zničeny neb po světě rozprášeny byly, na ten čas zjistiti nelze. Jsouť to:

Se znamením H—S r. 1638: halíře;
„ L—W r. 1647: halíře;
bez znamení r. 1628: krejcary;
„ r. 1629: tolary;
„ r. 1650: dvoudukáty a tolary;
„ r. 1656: dukáty, tolary a groše;
„ r. 1658: groše.

Popis minci Ferdinanda III.

Mince korunovační a pamětní.

Velká medaille korunovační (Tab. LXX. obr. 638.) má na líci poprsí mladého krále s pravé strany v odění, s krátkými vlasy a vysokým širokým okružím. Na prsou řetěz zlatého rouna spočívá na přehozeném plášti na rameni sponkou připjatém. V širokém věnci vavřínovém dole z prázdného štítku ovalového vybíhajícím čte se opis FERDINANDVS · III · D : G : HVNG : BOHEMIÆ · REX : t. j. Ferdinandus Tertius Dei gratia Hungariæ, Bohemiæ rex (Ferdinand III. z Boží milosti Uherský, Český král).

Na rubu v takovémž věnci, však bez dolního štítku, v horní polovině kruhu opis ARCHIDVX | AVSTRIÆ · Ec (t. j. arcivévoda Rakouský atd.) a dole v oblouku řetěz zlatého rouna, kterýž drží v drápech orlové na obou stranách středového štítu bohatě zdobeného a korunovaného se lvem českým umístění, pod nimiž vidí se v oblouku letopočet 16|29

Okraj s obou stran perličkový.

Krásná tato medaille má průměr 75—77 mm a vážívá stříbrná 58 gr, jiné 80·5, 89·89, 90·5 neb 116 gr, ba nejtlustší až 250 gr.

Ve sbírkách musea království Českého nalézá se medaille táž zlatá váhy 100 dukátů, kterážto hodnota naznačena jest na líci dole na štítku ve věnci pod poprsím číslicí 100

Na některých těchto medaillích lze pozorovati mezi vavřínovými listy jak na líční tak i na rubní straně značku rytce D. S. [Donat Starckh, řezač železy při pražské mincovně (1626—1636)].

Korunovační tolar (Tab. LXIX. obr. 623.).

Líc: Pod perlemi posetou prutovou korunou, po jejíž stranách po palmové větvi, čte se v pěti řádcích FERDINANDVS · III · | HVNGARIÆ · REX | CORONA : IN REGEM | BOHEMIÆ · | XXV. NOVEMB : neb NOVEMB · t. j. Ferdinandus Tertius, Hungariæ rex, coronatus in regem Bohemiæ duodequinquagesimi novembris (Ferdinand III., Uherský král, korunován za krále Českého 25. listopadu). Doleji růžice pětilistá s arabeskou.

Na rubu svrchu Spasitel ukřižovaný mezi letočtem 16|27 a pod ním váhy v rovnováze. Na stuze v kruhu při okraji rozvinuté opis PIETATE | E|T | IVSTITIA (t. j. Zbožností a spravedlností).

Okraj na obou stranách perlovitý.

Průměr 40 mm, váha 28·45—29·1 gr, kdežto korunovační půltolar téhož rázu a průměru váží jen 14·17 gr.

Velký korunovační peníz (Tab. LXIX. obr. 626.) vyniká podobným rázem, na líci však čte se pod korunou v pěti řádcích legenda či nápis FERDINANDVS III | HVNGARIÆ · REX | CORON : IN REGEM | BOHEMIÆ · | XXV · NOVEM a pod ním vidí se arabeska. Někdy za HVNGARIÆ a XXV teček nebývá.

Rub rovněž stejný jako na tolaru, jen opis PIETATE · ET | IVSTITIA ·

Průměr 26½—27 mm, váha stříbra 3·23—3·45 gr.

Střední korunovační peníz (Tab. LXIX. obr. 627.) jest též líčení stejného, však v nápisu lícním nebývá za BOHEMIÆ žádné tečky, rovněž ne v opisu rubním za slovem IVSTITIA ač na některých se za těmito slovy zase tečky spatřují.

Průměr 21—21½ mm, váha stříbrného 1·82 gr, zlatého 3·45—3·48 gr.

Malý korunovační peníz (Tab. LXIX. obr. 628.) má na líci pod velikou korunou s palmovými větvemi po stranách veliké F mezi dvěma články řetězu zlatého rouna a pod ním římskou číslici III, vedle níž s obou stran v oblouku letopočet 16 | 27

Na rubu pod pětilistou růžicí v pěti řádcích nápis HVNGARIÆ · | REX · CORON . | IN · REGEM · | BOHEMIÆ | XXV. NOVE : a pod ním ležatá esovitá okrasa.

Jiný variant má v legendě IN bez tečky (Tab. LXIX. obr. 629.), jiný zase nese nápis HVNGARIÆ | REX · CORON : | IN REGEM | BOHEMIÆ · | XXV. NOVE v obou případech není však vespod žádné arabesky.

Průměr 17—18 mm, zlatý váží 1·77 gr, stříbrný 1·22 gr.

Pamětních medaillí k nastoupení vlády Ferdinanda III. neb k jiným událostem i portaitních vydáno bylo několik, některé teprv až v pozdější době. Podáváme vyobrazení dvou stříbrných na tab. LXIV. obr. 624. (ze sbírek c. a k. dvorního musea ve Vídni) a 625. (ze sbírky p. Edv. Haisla, ředitele cukrovaru v Libici nad Cidlinou, jež váží 24·2 gr). Ve sbírce Donebauerově byla táž medaille váhy 29·24 gr.

Korunovační medaille královny Eleonory, třetí manželky Ferdinanda III., má v líci ve věncovité obrubě nápis ELEONORA | ROM : IMPERATRIX · | AVGMI : CÆSRIS : FERDINANDI III · | CONIVNX | IN REGINAM · BOHEMIÆ | CORONATA XI. SEPTRIS | ANNO MDCLVI . t. j. Eleonora, Romanorum imperatrix, augustissimi caesaris Ferdinandi Tertii coniunx, in reginam Bohemiae coronata undecimi septembris anno millessimo sexcentesimo quinquagesimo sexto (Eleonora, římská císařovna, vznešeného císaře Ferdinanda III. manželka, za královnu Českou korunována 11. září roku 1656).

Na rubu ve věnci vavřínovém na hornaté krajině při moři proti slunci obrácená slunečnice, od níž jdou slova VNVM SEQVOR (t. j. Jednoho následuji, neb: Jedné věci se držím).

Zeleza k medailli této řezal Šalamoun Skultet.

Jsou stříbrné neb bronzové. Prvější nalézá se ve sbírkách musea království Českého, druhá v obsáhlé sbírce po nedávno zesnulém Dru. Štěpánu Bergrovi, majiteli velkostatku ve Sv. Janě pod Skalou u Berouna.

Stříbrná medaille na úmrtí Ferdinanda III. V líci vavřínem věnčené poprsí v levo obrácené v brnění se širokým krajkovým límcem a s řetězem zlatého rouna. Opis FERDI · III · D : G : ROM · IMP : S : A : G : HV : BO : REX : AR a dole uvnitř : AV :

Na rubu císařská koruna mezi uherským a českým štítem, nad níž se óte 2. ✠ Ap. t. j. Aprilis (dubna), dole pak štít s dvouhlavým orlem mezi letopočtem 16 | 57

Měří v průměru 44 mm a váží 26 gr.

Mince běžné z mincoven českých.

Na českých tolarech Ferdinanda III. rozeznáváme dva nápadné, odchylné typy: I. buď poprsí prostovlasé, nevěnčené, neb II. poprsí s věncem vavřínovým na hlavě. Níže uvádíme popis některých.

Pražský tolar Welckherův rázu I. (Tab. LXXI. obr. 644.) nese na líci v perlovitém obvodku dole protrženém až k okraji sáhající poprsí s hladce dolů sčesanými, dlouhými, na krku přistřiženými a zahnutými vlasy bez vavřínu, s malými kníry a kozí bradou v levo obrácené v odění, se širokým krajkovým límcem a s řetězem zlatého rouna, kolem něhož běží z dola od pravé strany k levé opis*)

1. FERDIN · III · D · G · RO · IMPERATOR · S · A · neb

2. (Schulthess 927., Don. 2359.) FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A neb

3. (Meyer 531.) FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A · neb

4. (Tab. LXXI. obr. 644., Don. 2363.) FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A ·

Na rubu v perličkovém obvodku nahoře otevřeném korunovaný dvouhlavý orel s kroužky kol hlav, na jehož prsou český lev ve štítku lemovaném zlatým rounem a korunovaném. S hora od levice k pravici pokračuje opis

1. GERM · HVNG · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° ·:· 1638 neb

2. GERM · HVN · BOH (značka: ruka s hvězdou obráceně) EMIÆ · REX · A° 1639 neb

3. GERM · HVN · BOH (značka: ruka s hvězdou obráceně) EMIÆ : REX · A° 1640 neb

*) K vůli lepšímu přehledu jsou veškeré líční i rubní opisy přiházející se na mincích číslovány, i přísluší ke každému opisu líčnímu stejným číslem označený opis rubní.

4. GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1640

Okraj s obou stran šikmo čárkovaný.

Průměr 43 mm, váha 28·73—29·1 gr.

Stejného líčení jest též Kutnohorský tolar Daniela Kavky z Tolu-štejna, nesoucí opis na líci

1. (Don. 2395.) FERDIN : III · D · G · R · IMPERATOR · S · A · neb

2. (Schulthess 923.) FERDIN : III · D · G · R · IMPERATOR · S · A neb

3. (Schulthess 924., Madai 2780.) FERDIN : III · D · G · R · IMPERATOR · S · A kdež poslední písmeno dílem prsoma zakryto,

a na rubu

1. GER : HVNG : BOHE (značka: ruka s třemi šípy obráceně) MIÆ · REX · A° 1638 neb

2. GER : HVNG . BOHE (značka: ruka s třemi šípy obráceně) MIÆ · REX · A° 1638 neb

3. GER : HVN · BOHE (značka: ruka s třemi šípy obráceně) MIÆ · REX · A° 1638

Průměr 44 mm, váha 29·05 gr.

Také na Jáchymovském tolaru Davida Knoblocha (Tab. LXXII. obr. 651., Schulthess 926., Don. 2409.) spatřuje se týž ráz. V opisu lícením čte se FERDIN · III · D : G · R · IMPERATOR · S · A Opis rubní zní GERM · HVN · BOH (značka: česnek v závorkách obráceně) EMIÆ · REX · 1639 neb 1641 neb 1642

Průměr 44 mm, váha 28·85—29·3 gr.

Pražský tolar Welckherův rázu II. (Tab. LXXI. obr. 645.) jest stejného líčení s tolary výše popsanými, jen poprsí jest vavřínem věnčeno.

V opisu lícením čte se

1. 6. 9. 10. 11. 12. FERDIN : III · D : G : R : IMPERATOR · S : A : neb

2. (Reimmann 1264. a podob. Schulthess 926.) FERDIN : III · D : G : R : IMPERATOR · S · A · neb

3. (Schulthess 929.) FERDIN : III · D : G : R : IMPERATOR · S : A . neb

4. (Meyer 532.) FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A · neb

5. (Meyer 533.) FERDIN · III · D · G · RO · IMPERA · S · A · neb

7. (Tab. LXXI. obr. 645.) FERDIN : HI · D : G : R : IMPERATOR · S : A · neb

8. (Don. 2377.) FERDIN : III · D : G : R . IMPERATOR · S : A

Na rubu

1. (Don. 2367.) a 2. GER : HVN : BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1641 neb

3. GER : HVN : BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1642 neb

4. GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1642 neb

5. GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1643 neb

6. (Meyer 534.) GER : HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1644 neb

7. 8. GER : HVN : BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1646 neb

9. (Meyer 535.) GER : HVN : BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1646 neb

10. (Don. 2381.) GER : HVNG · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1648 neb

11. (Meyer 537.) GER : HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1648 neb

12. (Meyer 538.) GER : HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1649

Průměr 43 mm, váha 28·71—29·5 gr.

Kutnohorský tolar II. rázu Daniela Kavky z Tolnštejna (Tab. LXXI. obr. 646.) má opis v líci FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A · v němž písmeno A · částečně prsoma zakryto a na rubu GER · HVN · BOHE (značka: ruka s třemi šípy obráceně) MIÆ · REX · A° 1641

Průměr 43 mm, váha 29·1 gr.

Jáchymovský tolar Knoblochův s hlavou panovníka vavřínovým věncem zdobenou má opis lícní FERDIN · III · DG · RO · IMPERAT · S · A a rubní GER : HVN : BOHE (značka: česnek obráceně) MIÆ · REX · A° 1644 (Schulthess 929.)

Velice vzácný Jáchymovský tolar Jana Jak. Kittnera z Perchhaimbu vybit též rázem II. s poprsím ověnčeným. V opisu lícním čte se FERDIN · III · DG · RO · IMPERAT · S · A · a na straně rubní GER · HVN · BOHE (značka: koruna v kruhu obráceně) MIÆ · REX · A° 1656 (Don. 2415., Schulthess 934.)

Průměr 41½ mm, váha 28·45 gr.

Týchž rázů jako tolary jsou i dvoutolary, třítolary, čtyrtolary a pětitolary.

Kutnohorský dvoutolar Daniela Kavky z Tolnštejna má na líci v perlovém dole otevřeném obvodku nevěnčené poprsí s pravé strany s kníry a kozí bradou, s vlasy hladce učesanými, na krku přistřiženými a zakroucenými, s širokým krajkovým límcem na brnění a s řetězem zlatého rouna na přehozeném plášti. Od dolejška od pravé strany k levé jde opis

1. (Don 2394.) FERDIN : III · D · G · R · IMPERATOR · S · A ·

2. (Fischer VI. 1276.) FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A ·

Na rubu: V perlovém kruhu nahoře protrženém korunovaný dvouhlavý orel s kruhy kolem hlav, na jehož prsou korunovaný a řetězem zlatého rouna lemovaný český znak. Koruna svrchu orla sáhá až k okraji mince. Kolem orla opis GER : HVN : BOHE (zn.: ruka s třemi šípy obráceně) MIÆ · REX · A° 1658

Okraj líční i rubní strany šikmo čárkovaný.

Průměr 46 mm, váha 58·4 gr. Jest velmi vzácný.

Jáchymovský dvoutolar Davida Knoblocha s hlavou nevěnčenou má na líční straně opis FERDIN · III · D : G · R · IMPERATOR · S · A · a na rubu GERM · HVN · BOH · (značka: česnek obráceně) EMIÆ · REX · 1641 (Don. 2408.)

Průměr 44 mm, váha 57·95 gr.

Jáchymovský dvoutolar Knoblochův s poprsím ověnčeným nese opis v líci FERDIN · III · DG · RO · IMPERAT · S · A a na rubu GER: HVN : BOHE (značka: česnek obráceně) MIÆ · REX · A? 1644 (v c. a k. dvorním museu ve Vídni).

Jáchymovský trojnásobný tolar Davida Knoblocha ukazuje v líci ověnčené poprsí a nad ním opis FERDIN · III · DG · RO · IMPERAT · S · A Na rubu pak orla s korunovaným štítem českým na prsou a kol něho opis GER · HVN : BOHE (značka: česnek v ovalu obráceně) MIÆ · REX · A? 1644 (Killian 3269.) Jsou převzácné.

Jáchymovský čtyrnásobný tolar téhož mincmistra má na líci hlavu panovníka vavřínem ověnčenou a nad ní opis FERDIN · III · DG · RO · IMPERAT · S · A · Na rubu pokračování opisu GER : HVN : BOHE (značka: česnek obráceně) MIÆ · REX · A? 1644 (Don. 2412.)

Průměr 44 mm, váha 115·8 gr.

I díly tolarů, totiž půltolary (19½ z vídeňské hřivny) a čtvrttolary (38¾ z víd. hřivny) vybíjeny rovněž jako tolary buď s poprsím nevěnčeným neb ověnčeným. Vůbec neověnčená hlava vyskytuje se na mincích Ferdinanda III. v prvých letech jeho kralování až k létu 1643, a pak zase kolek takový se přiházívá roku 1656, jako při čtvrttolaru vyobrazeném na tab. LXXII. obr. 656.

Pražský půltolar J. B. Welckhera rázu I. (Tab. LXXI. obr. 647.) V líci poprsí v levo obrácené s hlavou nevěnčenou líčení téhož jako na tolarech s opisem 1. 2. 3. FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A

Na rubu korunovaný dvouhlavý orel však bez kruhů kolem hlav a s korunovaným českým štítem zlatým rounem lemovaným na prsou s opisem

1. (Meyer 530., Fischer VI. 1274.) GERM · HUNG · BOH (značka: ruka s hvězdou obráceně) EMIÆ · REX · A? 1639 neb

2. (Tab. LXXI. obr. 647., Don. 2364.) GERM · HUNG · BO (značka: ruka s hvězdou obráceně) HEMIÆ · REX · A? 1640 neb

3. (Don. 2368., Schulthess 928.) GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A? 1641

Průměr 35—36 mm, váha 14·33—14·4 gr.

Pražský půltolar rázu II. od téhož mincmistra (Tab. LXXI. obr. 648.) má v líci poprsí s pravé strany s věncem vavřínovým na hlavě, přes brnění límec krajkový a na přehozeném plášti zavěšené zlaté rouno na stužce. Opis pak

1. FERDIN · III · D : G · R · IMPERATOR · S · A · neb

2. 3. 4. 5. FERDIN · III · D · G · RO · IMPERA · S · A ·

Na rubu dvouhlavý orel korunovaný s kroužky kol hlav a s českým znakem řetězem zlatého rouna vroubeným na prsou. Opis

1. (Tab. LXXI. obr. 648.) GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1641 neb

2. (Meyer 536.) GER · HUN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · 1646 neb

3. (Schulthess 931.) GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1647 neb

4. (Don. 2382.) GER · HUN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1648 neb

5. (Meyer 539.) GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A° 1655

Průměr 35½ mm, váha 14·25 gr.

Pražský půltolar Krištofa Margalíka (Tab. LXXI. obr. 649. ve sbírce p. Em. Mikše v Praze) nese v líci věnčené poprsí a opis FERDIN · III D · G · RO · IMPERA · S · A · a na rubu GER · HUN · BOHE (značka: kotva v závorkách obráceně) MIÆ · REX · A° 1656

Průměr 36½ mm, váha 14·5 gr.

Kutnohorský půltolar Daniela Kavky z Tolnštejna (Tab. LXXII. obr. 650.) s poprsím nevěnčeným má opis v líci FERDIN · III · D · G · RO · IMPERATOR · S · A a po rubu GER • HUN • BOHE (značka: ruka s třemi šípy obráceně) MIÆ • REX • A° 1638

Průměr 36 mm, váha 14·47 gr.

Půltolar tento, jakož i č. 647. a 652. nalézá se ve sbírce p. Edv. Haisla, ředitele cukrovaru v Libici nad Cidlinou.

Jáchymovský půltolar Davida Knoblocha dle rázu II. (Tab. LXXII. obr. 652.) má na líční straně nad věnčeným poprsím opis

1. 2. FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A ·

Rub: Dvouhlavý orel dle známého líčení, ale bez kroužků kolem hlav a opis

1. (Tab. LXXII. obr. 652.) GER · HUNG · BOH (značka: česnek v závorkách obráceně) EMIÆ · REX · 1643 neb

2. (Don. 2410.) GER · HUN · BOHE (značka: česnek v závorkách obráceně) MIÆ · REX · A° 1643

Vilém Killian měl takový půltolar s ročníkem 1639, však s poprsím věnčeným.

Průměr 35 mm, váha 14·1—14·5 gr.

Na Pražském čtvrttolaru J. B. Welckhera typu I. (Tab. LXXII. obr. 653. ze sbírky p. Em. Mikše v Praze) jeví se opis líční FERDIN · III · D : G · R · IMPERAT · S · A · a rubní GERM · HVN · BOH (značka: ruka s hvězdou obráceně) EMIÆ · REX · 1639

Průměr 28 mm, váha 7 gr.

Na takovémž čtvrttolaru rázu II. (Tab. LXXII. obr. 654. z téže sbírky) jest opis na líci FER : III · D : G : R : IMPERAT : S : A : a na rubu GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · 1642 Ve sbírce Killianově byl podobný čtvrttolar s letočtem 1633 Orel nemá kruhů kol hlav.

Průměr 28 mm, váha 7 gr.

Pražský čtvrttolar Margalíkův s poprsím věnčeným nese na rubní straně pod orlem jako značku kotvu v závorkách a letopočet 1636 (Killian 3283.).

Kutnohorský čtvrttolar Kavkův má poprsí bez věnce vavřínového a na rubu pod orlem jako značku ruku s třemi šípy. Opis rubní končí REX · 1639 (Killian 3281.).

Na Jáchymovském čtvrttolaru Davida Knoblocha (Tab. LXXII. obr. 655. ze sbírky zesnulého Adolfa Meyera v Berlíně) spatřuje se v líci poprsí bez věnce vavřínového a opis FERDIN · III · D · G · R · IMPERAT · S · A ·

Na rubu pak orel bez kroužků kolem hlav a opis GER · HVN · BOHE (značka: česnek obráceně) MIÆ · REX · A? 1645

Velice vzácný Jáchymovský čtvrttolar Jana Jak. Kittnera (Tab. LXXII. obr. 656.) vybitý rázem I. nese na líci opis FERDIN · III · D · G · R · IMPERATor S · A · a na rubu GERM · HVN · BOH (značka: korunka obráceně) EM · REX A? 1656

Průměr 27½ mm, váha 7 gr.

Minci tuto chová ve své sbírce p. Em. Mikš v Praze.

Groše také vybíjeny buď s poprsím nevěnčeným neb věnčeným, kteréž však až do opisu zasahuje. Na rubu nesou korunovaného dvouhlavého orla, na jehož prsou jest korunovaný štítek s českým lvem, ale řetězu zlatého rouna kolem něho není. Také není kruhů kolem hlav orlích. Hodnota jejich vyznačena na líci pod poprsím, řídčeji na rubu pod orlem číslicí 3 t. j. tři krejcary. Jsou jakosti 8lotové a jde jich 156 na hřivnu. Níže podáváme podrobnější popis některých.

Pražský groš J. B. Welckhera rázu I. (Tab. LXXIII. obr. 657. až 659.) má na líci v obvodku perličkovitém, nahoře otevřeném prostovlasé nevěnčené poprsí v levo obrácené, s kníry a kozí bradou, s límcem krajkovým přes krunýř. Kolem s hora od levé strany k pravé běží opis

1. FER · III · D · G · Ⓔ R · IMPERA · S · A neb
2. FER · III · D · G · Ⓔ RO · IMPER · S · A neb
3. FER · III · DG · R Ⓔ IMPERAT · S · A · neb
4. a 5. FER · III · D · G · R Ⓔ IMPERA · S · A · neb
6. FER · III · D · G · R Ⓔ IMPERA · S · A ·

Na rubu v perlovém obvodku nahoře otevřeném korunovaný dvouhlavý orel s korunovaným štítem se lvem na prsou. Od koruny svrchu čte se v opisu

1. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou obráceně) IÆ · REX · 1638 neb
2. G · H · BOHEMI (značka: ruka s hvězdou obráceně) Æ · REX · 1638 neb
3. a 4. G · H · BOHEM (zn.: ruka s hvězdou obráceně) IÆ · REX · 1639 neb
5. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou obráceně) IÆ · REX · 1640 neb
6. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou obráceně) IÆ · REX · 1639

Okraj na obou stranách perličkový, někdy částečně setřený.

Průměr 19—20 mm, váha 1·72—1·98 gr.

Pražský groš Welckherův rázu II. (Tab. LXXIII. obr. 660. a 661.) jest líčení téhož jako předešlý, jen poprsí nese věnec vavřínový.

Opis lícení:

1. a 2. FER · III · D · G · R (ę) IMPERA · S · A · neb

3. FER · III · D · G · R · (ę) IMPERA · S · A · neb

4. FER · III · D · G · R · (ę) IMPERAT · S · A · neb

5. FER · III · DG · R · (ę) IMPERA · S · A ·

Opis rubní:

1. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou obráceně) IÆ · REX · 1640 neb 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650 neb 1651 aneb

2. G · H · BOHEMI (zn.: ruka s hvězdou obráceně) Æ · REX · 1652 neb 1653 neb 1654 aneb

3. G · H · BOHEMI (značka: ruka s hvězdou obráceně) Æ · REX · 1642 neb

4. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou obráceně) IÆ · REX · 1641 neb

5. G · H · BOHEMI (značka: ruka s hvězdou obráceně) Æ · REX · 1644 neb 1648

Průměr 19—20½ mm, váha 1·15—1·85 gr.

Pražský groš Krištofa Margalíka (Tab. LXXIII. obr. 662. a 663. ze sbírky p. Em. Mikše v Praze). Líc: V otevřeném nahoře kruhu ověnčené poprsí v brnění s pravé strany s vlasy hladce se vinoucími na široký límec krajkový, pod nímž přehozen pláš. Svrchu sáhá hlava až k okraji. Opis

1. a 2. FER · III DG · R · ę IMPERA · S · A ·

Na rubu ve svrchu otevřeném kruhu korunovaný orel dvouhlavý s korunovaným českým znakem na prsou. Koruna nad orlem sáhá v opis:

1. G · H · BOHEMI (značka: kotva v ovalu obráceně) Æ · REX · 1656 neb

2. G · H · BOHEM (značka: kotva v ovalu obráceně) IÆ · REX · 1655 neb 1656

Okraj s obou stran perličkový.

Průměr 20—20½ mm, váha 1·52—1·53 gr.

Horský groš Daniela Kavky z Tolnštejna s poprsím nevěnčeným (Tab. LXXIII. obr. 664. a 665.) nese opisy na líci

1. FER · III · D · G · R · (značka: ruka s třemi šípy v ovalu obráceně) IMPERA · S · A neb

2. FER · III · D · G · (značka: ruka s třemi šípy v ovalu obráceně) R · IMPER · S · A · neb

3. FER · III · DG · R · (značka: ruka s třemi šípy v ovalu obráceně) IMPERA · S · A · neb

4. FER · III · D · G · R · (značka: ruka s třemi šípy v ovalu obráceně) IMPERA · S · A · neb

5. FER · III · D · G · R · (značka: ruka s třemi šípy v ovalu obráceně) IMPERAT · S · A ·

a na rubu

1. a 2. G · H · BOHEMI (♀) Æ · REX · 1638 · neb

3. G · H · BOHEM Ⓔ IÆ · REX · 1638 neb

4. G · H · BOHEM Ⓔ IÆ · REX · 1640 neb

5. G · H · BOHEMI Ⓔ Æ · REX · 1641

Průměr 20—20½ mm, váha 1·54—1·65 gr.

Horský groš Kavkův s poprsím ověnčeným (Tab. LXXIII. obr. 666.) má opis lícení FER · III · D · G · R · (značka; ruka s třemi šípy v ovalu obráceně) IMPERA · S · A · a rubní G · H · BOHEMI Ⓔ Æ · REX · 1642

Průměr 20 mm, váha 1·65 gr.

Kutnohorský groš Řehoře Hackla (Tab. LXXIII. obr. 667. a 668.) má hlavu panovníkovu věncem vavřínovým zdobenou a opis na líci

1. FER · III · DG · R Ⓔ IMPERA S A neb

2. FER · III · DG · R Ⓔ IMPERA · SA · neb

3. FER : III D G R Ⓔ IMPERA : S · A · neb

4. FER · III · D · G · R · Ⓔ IMPER · S · A ·

a na rubu

1. G · H · BOHEMI (značka: ruka se sekyrkou v závorkách obráceně) Æ · REX · 1654 neb

2. G · H · BOHEMI (značka: ruka se sekyrkou v závorkách obráceně) Æ · REX · 1654 neb 1655, 1656, 1657 neb

3. G · H · BOHEM (značka: ruka se sekyrkou v závorkách obráceně) IÆ · REX · 1657 neb

4. G · H · BOHEMI (značka: ruka se sekyrkou v závorkách obráceně) Æ · REX · 1657

Průměr 20—20½ mm, váha 1·51—1·95 gr.

Jáchymovský groš Davida Knoblocha s poprsím bez věnce vavřínového na hlavě (Tab. LXXIII. obr. 669.) mívá opis na líci

1. FER · III D · G (♀) R · IMPE · S · A · neb

2. a 3. FER · III · D · G · R Ⓔ IMPERA · S · A ·

a na rubu

1. G · H · BOHEMI (značka: česnek v ovalu obráceně) Æ · REX · 1639 neb

2. G · H · BOHEMI (značka: česnek v ovalu obráceně) Æ · REX · 1640 neb

3. G · H · BOHEM (značka: česnek v ovalu obráceně) IÆ · REX · 1641

Průměr 19—20 mm, váha 1·55—1·8 gr.

Týž groš s poprsím věnčeným (Tab. LXXIII. obr. 670.) nese opis na líci

1. FER · III · D · G · R (♀) IMPERA S A · neb

2. FER · III · DG · R · Ⓔ IMPERA · S · A · neb

3. · FER · III · D · G · R · (♀) IMPERA · S · A ·

a na rubu

1. a 2. G · H · BOHEMI (značka: česnek v ovalu obráceně) Æ · REX · 1643 neb

3. G · H · BOHEM (značka: česnek v ovalu obráceně) IÆ · REX · ⌊646 neb ⌊648

Průměr 19½—20 mm, váha 1·6—1·66 gr.

Převzácný jest Jáchymovský groš mincmistra Jana Freisteina (Tab. LXXIII. obr. 671. ze sbírky p. Em. Mikše v Praze) s poprsím věnčeným a s opisem líc. FER · III · D · G · R · Ⓒ IMPERA · S A · a rub. G · H · BOHEM (značka: letící jeřáb v závorkách obráceně) IÆ · REX · 649

Průměr 19½ mm, váha 1·75 gr.

Rovněž velmi vzácný jest Jáchymovský groš Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu (Tab. LXXIII. obr. 672. ze sbírky p. Em. Mikše v Praze) též s poprsím věnčeným. Opisy na něm přiházívají se na líci

1. FER · III DG · R · Ⓒ IMPERA · S A · neb

2. FER · III · D · G · R (ç) O · IMPER : S · A :

a na rubu

1. G · H · BOHEM (značka: korunka v kruhu obráceně) IÆ · REX · ⌊651 neb

2. G · H · BOHEM (značka: korunka v kruhu obráceně) IÆ · REX · ⌊657

Průměr 20½ mm, váha 1·25—1·75 gr.

Krejcary jakosti 5lotové (310 kusů na víd. hřivnu) jsou podobného rázu grošového, nesou však pod poprsím v kruhu (ovalu) hodnotu vyznačenou číslicí I. Známy jsou buď s poprsím nevěnčeným neb ověnčeným.

Pražský krejcar Jak. W. Welckhera s poprsím nevěnčeným (Tab. LXIX. obr. 630.) jest líčení téhož jako groš. Na líci kolem poprsí, jež nezasahuje za obvodek kruhový, čte se opis

1. FER · III · D · G · RO · Ⓘ IMPERA · S · A · ❀ neb

2. a 3. FER · III · D · G · R · Ⓘ IMPERA · S · A · ❀

Opis rubní

1. a 2. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou v ovalu obráceně) IÆ · REX · ⌊638 neb

3. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou v ovalu obráceně) IÆ · REX · ⌊639

Průměr 15½ mm, váha 0·67—0·9 gr.

Pražský krejcar Welckherův s poprsím věnčeným (Tab. LXIX. obr. 631.) přesahujícím čelem za obvodek nese opis na líci

1. FER · III · D : G · R · Ⓘ IMPERAT · S · A · + neb

2. a 3. FER · III · D · G · R · Ⓘ IMPERA · S · A · ❀

a na rubu

1. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou v ovalu obráceně) IÆ · REX · ⌊641 neb

2. G · H · BOHEM (značka: ruka s hvězdou v ovalu obráceně) IÆ · REX · ⌊641 neb ⌊642 neb

3. G · H · BOHE (značka: ruka s hvězdou v ovalu obráceně) MIÆ REX · ⌊641

Průměr 15—16 mm, váha 0·8—0·87 gr.

Na tab. LXX. obr. 635. znázorněn krejcar křížený, mající na rubu kolek krejcaru Ferdinanda II., jenž váží 0·75 gr a jest majetkem p. Em. Mikše v Praze.

Na Horském krejcaru Řehoře Hackla (Tab. LXIX. obr. 632.) zasahuje též hlava panovníkova do opisu FER · III · D · G · R · Ⓘ IMPERA · S · A · Opis na rubu G · H · BOHEMI (značka: ruka se sekerou v závorkách obráceně) Æ · REX · 1654

Průměr 16½ mm, váha 0·92 gr.

Podobného rázu jest i Jáchymovský krejcar Davida Knoblocha se znamením česneku a s letopočtem 1643 a Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu se znamením korunky a s ročníkem 165[neb 1652

Půlkrejcary jsou jednostranné a jakosti 4lotové, totiž 495 z hřivny.

Půlkrejcar pražského rázu vidí se na tab. LXX. obr. 640. Na líci korunovaný český lev bez štítu, po stranách jeho hlavy F | III a za ohonem letopočet 1655 Mezi zadními tlapami znamení kotvy. Rub prázdný.

Průměr 14½ mm, váha 0·52 gr.

Též Horské půlkrejcary Řehoře Hackla (Tab. LXX. obr. 641.) raženy jednostranně posledně dotčeným rázem. Nesou letopočet 1654 a jako znamení ruku se sekerou.

Průměr 14 mm, váha 0·47 gr.

Jáchymovský půlkrejcar Davida Knoblocha má v líci korunovaný štítek s dvouhlavým orlem a s českým lvem a v polokruzích nahoře letopočet 16 | 40 a dole minc. znamení: česnek mezi dvěmi tečkami (Killian 3358.).

Jáchymovské půlkrejcary Jana Jak. Kittnera z Perchhaimbu jsou rázu dvojího.

Jedny nesou korunovaného českého lva bez štítu, vedle jehož hlavy s obou stran v oblouku letopočet 16 | 5[a mezi zadními tlapami F III (Tab. LXX. obr. 642.).

Průměr 12½ mm, váha 0·52 gr.

Druhé podobají se Pražským a Horským, mají letopočet 1652 a znamení minc. korunku v kruhu (Tab. LXX. obr. 643.). Bývají též do olova odraženy a takové váží 0·5 gr. a měří v průměru 15 mm.

Čtvrtkrejcar Horský (Tab. LXX. obr. 636.) jest také jednostranný. Na líci ve čtverci perlovitém na koso postaveném jest český lev ve štítku, vedle něhož po stranách rozdělený letopočet 16 | 54 Obruba perlovitá

Průměr 14 mm, váha stříbrného 0·32 gr., do olova odraženého 0·28 gr.

Mince zlatá hojně vydávána Ferdinandem III. a zachována částěji ve sbírkách v kusech skvostných.

Desítidukáty jsou rázu tolarového.

Pražský desítidukát Welckherův s panovníkem nevěnčeným. Na líci kolem nevěnčeného poprsí čte se opis FERDIN * III * D * G * R * IMPERATOR * S * A *

Na rubu jako na tolaru korunovaný dvouhlavý orel se štítem českým korunovaným a řetězem zlatého rouna lemovaným na prsou. Kolem pak opis GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou v obrubě obráceně) MIÆ REX · A° 1640

Pražský desítidukát Welckherův s hlavou věnčenou má na líci v jemném dole otevřeném perličkovém obvodku věnčené poprsí jako na tolarech, dosahující dole až k okraji mince a kol něho opis FERDIN : III · DG : R : IMPERATOR · S : A :

Rub rovněž jako na tolaru nese opis GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A: 1648

Průměr 46 mm, váha 34·45 gr.

Jiné s poprsím věnčeným nesou ročník 1643 neb 1645

Pražský pětidukát J. B. Welckhera téhož líčení má opis na líci FERDIN · III · D · G · RO · IMPERATOR · S · A · a na rubu GERM · HVNG · BOHE (značka: ruka s hvězdou v obrubě obrácené) MIÆ · REX · A: 1638

Průměr 35 mm, váha 16·17 gr.

Pražský trojdukát Welckherův. Líc: Poprsí věnčené v levo obrácené, kolem něhož čte se opis FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · Rub: Orel mající v prsním štítku lva. Opis: GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A · 1643 (Z nálezu v Jindřichově Hradci r. 1880. Pam. arch. díl XI. sl. 426.).

Pražský dvoudukát Welckherův s poprsím nevěnčeným (Tab. LXX. obr. 633.), líčení jako čtvrttolar, má opis na líci

1. a 3. FERDIN · III · D · G · RO · IMPERATOR · S · A · neb

2. FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A · neb

4. FERDIN · III · D · G · R · IMPERAT · S · A ·

a na rubu

1. GER · HVNG · BOHE (značka: ruka s hvězdou v ovalu obráceně) MIÆ · REX · A : 1638 · neb

2. GER · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A: 1638 · neb

3. GERM · HVNG · BOH (značka: ruka s hvězdou obráceně) EMIÆ · REX · A : 1639 neb

4. GER · HUNG · BOH (značka: ruka s hvězdou obráceně) EMIÆ · REX · A : 1640

Průměr 27 mm, váha 6·88—6·91 gr.

Dvoudukát téhož mincmistra s poprsím s věncem vavřínovým má v opisu líčením jen IMPE—RAT : a na rubu ročník 1641 (Killian 3266.).

Pražský dvoudukát Margalíkův (Tab. LXX. obr. 634.) má na líci kolem ověnčeného poprsí opis

1. a 2. FER · III · DG · R · IMPERATOR S · A ·

a na rubu

1. GER · HVN · BOHE (značka: kotva v štítku obráceně) MIÆ · REX · 1655 (sbírka p. Ed. Haisla v Libici n. Cidl.) neb

2. GER · HVN · BOHE (značka: kotva v závorkách obráceně) MIÆ · REX · 1657 (v c. a k. dvorním museu ve Vídni).

Průměr 28 mm, váha 6·85 gr.

Dukátů raženo 80⅓ kusu z víd. hřivny.

Pražský dukát Welckherův s poprsím nevěnčeným srovnává se s dvoudukáty, má však opis líční FERDIN · III · D · G · R · IMPERATOR · S · A · a rubní GER · HVNG · BOH (značka: ruka s hvězdou obráceně) EMIÆ · REX · 1640

Průměr 22½ mm, váha 3·5 gr.

Týž dukát s hlavou věnčenou (Tab. LXX. obr. 637.) nese opis na líci

1. FERDIN · III · D G · R · IMPERAT · S · A

2. FERDIN · III · DG · RO · IMPERA · S · A ·

a na rubu

1. GERM · HVN · BOHE (značka: ruka s hvězdou obráceně) MIÆ · REX · A? 1645 neb

2. GER · HUN · BOH (značka: ruka s hvězdou v štítku obráceně) EMIÆ · REX · 1648

Průměr 22½—23 mm, váha 3·45—3·5 gr.

Měděné početní groše (Tab. LXX. obr. 639.) z času Ferdinanda III. náleží k mincím vzácným.

Na líci vidí se na nich v kruhu nahoře otevřeném korunované F_{III} mezi letopočtem 16 | 40, 16 | 43, 16 | 44, 16 | 49, 16 | 50 neb 16 | 54 Opis buď RAITGROSCH · DER · BEHMISCHEN · CAMER neb RAITGROSCH · DER · BEHMISCHEN · CAMER

Na rubu v kruhu český lev a za ním opis GROSS · POCZETNI · KOMORY · CZESKE · (růžice osmilistá). Obruby obou stran perličkovité.

Průměr 24—25½ mm, váha 2·6—3·33 gr.

Mince běžné z mincoven moravských.

Jak výše již vzpomenuto, raženy v mincovně Brněnské v letech 1647 a 1648 Janem Konradem Richthausenem velmi vzácné tolary.

Tolar (Schulthess č. 326.) má v líci poprsí s pravé strany, vavřínem na hlavě zdobené; přes krunýř široký okraj pláště a řád zlatého rouna na šňůře. Opis FERDINANDVS : III : D : G : (značka: trojúhelník v kruhu) ROM : IM : SE : AV : GE : HV : BO : REX ⊃⊂

Na rubu korunovaný dvojitý orel s obvodky kol hlav a malou državou mezi nimi; orel třímá meč a žezlo, na jehož prsou vidí se štít s mnoha znaky, otočený řetězem toisonovým bez rouna. Opis ARCHID : AVS : DVX : (v korunovaném štítku moravská orlice) BVR : C : TYR : C : 1647

Tolar tento měl c. k. podplukovník K. G. rytíř ze Schulthessu-Reehberku r. 1840.

Rovněž převzácné jsou desítidukáty, na nichž vidí se na líci v řídkém perličkovém obvodku poprsí panovníka s pravé strany s dlouhými vlasy a s věncem vavřínovým na hlavě, s kníry a kozí bradou, s širokým límcem krajkovým, pod

nímž jest plášť na rameni sponkou v podobě růžice připjatý. Prsa zdobí řád zlatého rouna. Za obvodkem čte se shora opis FERDINANDVS · III · D : G : ♉ R : I : S : A : G : HVN : BO : REX · ✿

Na rubu v podobném obvodku nahoře i dole otevřeném korunovaný dvouhlavý orel sáhající korunou i ocasem k okraji mince. Nad hlavami orla jsou polokruhy a pod korunou kroužek, který snad má znázorňovati državu, a na prsou orla štít s mnoha znaky, však nekorunovaný a řetězem zlatého rouna lemovaný. Orel drží v pravém spáru meč a v levém žezlo. Mezi brky v ocasu orla pod obroučkovou korunou štítek s orlicí moravskou v pravo obrácenou. Opis ARCHID : AVS : DVX : | BVR : C : TYR : C : 1648

Obruba na obou stranách řídce čárkovaná.

Průměr 44 mm.

Ostré otisky vzácné této mince byly nám laskavostí p. Otty Helbinga v Mnichově k reprodukci zaslány, i přineseme vyobrazení její v dodatcích.

V Olomouci též vybíjeny desítidukáty a mimo to groše se znamením mincovny O v štítku neb v kruhu.

Desítidukáty z této mincovny byly do nedávna úplně neznámými, i jsou proto ještě vzácnější Brněnských, kterým se velice podobají. Vynikají zajímavou prací ryjeckou.

Ochotou p. R. Mikše v Praze, jemuž, jakož i jeho otci, p. Em. Mikšovi, jsme povinni díky, že přinésti jsme mohli v tomto díle vyobrazení mnohých vzácných mincí, byla nám velice vzácná mince tato k okreslení zapůjčena, a podáme vyobrazení její taktéž v dodatcích.

Na líci jest poprsí téhož líčení jako na desítidukátu Brněnském. Na rameni není však žádné sponky. Nahoře jest obvodek částečně věncem vavřínovým protržen. Opis zní FERDINAND III : D (značka: o ve štítku) G : RO : IM : SAG : H : B : R · E ✿ (květinová ozdoba).

Na rubu v obvodku čárkovaném pouze nahoře otevřeném dvouhlavý orel pod korunou, s níž vlají dvě stuhy. Orel má na prsou štít s mnoha znaky svrchu otevřenou korunou pokrytý a zlatým rounem vroubený a v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Orlice v brcích ocasu není. Kolem orla opis · AR · CHI · DVX : AVS : DVX : BVR · C · TY · [6 3 9 ·

Obruba na obou stranách ke středu mince sbíhavě čárkována a na některých místech částečně setřena.

Průměr 44 mm, váha 34·8 gr.

Groše Olomoucké (Tab. LXXIII. obr. 673.) mají na líci v levo obráceně vavřínem ověnčené poprsí v brnění s úzkým límcem krajkovým. Vně kruhu dole otevřeného opis

1. a 3. FERD III · D : G · R · ♌ I · S · A · G · H · B · REX · ✿ neb
2. FERD · III · D : G · R · ♌ I · S · A · G · H · B · REX · ✻ neb
4. a 6. FERD · III · D : G · R · ♌ I · S · A · G · H · B · REX ✻ neb
5. FERD III · D · G · R ♌ I · S · AV · G · H · B · REX ·

Na rubu v kruhu korunovaný dvojitý orel s rakousko-burgundským štítkem na prsou; v pravém spáru drží meč a v levém žezlo. Opis

1. 2. 4. ARCHID · AV · Ⓞ D · BV · C · T · 1637 neb

3. ARCHID · AV Ⓞ D · BV · C · T · 1637 neb

5. ARCHIDV · AV · Ⓞ D · BVC · T · 1637 neb

6. ARCHID · AV Ⓞ D · BV · C · T · 1638

S obou stran perličkový okraj.

Průměr 20 mm, váha 1·24—1·65 gr.

Jiné groše těchže ročníků srovnávají se s popsanými, jen poprsí na nich má širší límec.

Groše Olomoucké z let 1639 a 1640 (Tab. LXXIII. obr. 674.) mají opis v líci FERD III DG · R Ⓔ I S A G H B REX ✕ a na rubu ARCHID · AV (značka: v okrouhlém štítku o) D BV C T 1639 neb 1640

Průměr 20 mm, váha 1·4—1·68 gr.

Mince běžné z mincoven slezských.

Slezské tolary Ferdinanda III. i jich díly liší se podstatně od českých. Jak v průběhu popisu jich shledáme, přihází se na nich buď královo poprsí mladistvé, v levo obrácené, prostovlasé a bezvousé, neb v téže posici, však korunované, s kníry a kozí bradou, neb rovněž takové, leč nekorunované ale vavřínem věnčené, nebo poprsí ze předu s korunou na hlavě a s vousy pod nosem i na bradě.

Nalézáme pak za vlády Ferdinanda III. z mincoven slezských, v nichž se zemská mince razila, v činnosti na prvém místě mincovnu v Kladsku a ve Vratislavi, méně v Těšíně.

Císař Ferdinand II. schválil resolucí ze dne 28. srpna 1626, aby syn jeho Ferdinand III. zřídil mincovnu v Kladsku. Brzy potom začali tu vybíjeti tolary a groše velmi pěkné rytby. Některé kolky znamenány písmeny H G, znamením dovedného kolků řezáka Hanuše Gebharta.

Tolary připomínají svým uhersko-českým znakem neb Bohorodičkou v paprscích na rubu ráz uherský, tak že je někteří (jakož i Schulthess při č. 2469. až 2477.) neprávě přiřadili k mincím uherským. Na tolarech pak a groších z r. 1627 se znamením příčné vlnovky mezi třemi koulemi (dle jiného výkladu úhoře neb hada mezi třemi růžicemi) mincmistra Jana Jakuba Husy či Husera neupomíná již docela nic na původ slezský, ba i titul panovníka jako krále českého na nich vynechán. Na tolaru takovém, jenž má v rubu znak o mnoha polích v obrubě zlatého rouna, vidí se v okrasách štítu písmena A—P, což na mnohých exemplářích zúmyslně rydlem bývá vyškrabáno.*)

Od r. 1628 objevuje se v Kladské mincovně světa zběhlý Petr Hema, který přišel sem z Gdanska, kde zanechal mnoho dluhů. Proto psal král polský

*) Beiträge zur Geschichte des österreichischen Münzwesens während der Zeit von 1622—1650 od Jana Newalda. Otisk. z časopisu „Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich". 1832, str. 117—147.

Zikmund III. presidentu slezské komory, purkrabímu Karlu z Donína, aby Hemu ku zaplacení pohnul.

Hema vybíjel na mince monogram ꝑ v okrouhlém štítku, jak se vidí na tab. LI. obr. 56. Ostatně nasvědčuje, že Hema byl k r. 1628 mincmistrem v Kladště, také písmeno g (Glacium = Kladsko), které čte se na tolarech na konci rubního opisu za letopočtem mezi dvěmi růžičkami. Též na některých groších přihází se písmeno to na rubu nahoře v ozdobném štítku.

Po Petru Hemovi následoval jako mincmistr dne 1. dubna 1634 Hanuš Rossner a vardajnem byl Jiří Ondřej Hübner. Na mincích těch až k r. 1637 jeví se značka H R.

Téhož roku však Rossner vystoupil a v mincovně byli činni pouze vardajn a šmitmistr. V té době ražené tolary ukazují prázdný kroužek místo značky.

Teprve r. 1640 ustanoven byl v Kladsku mincmistrem Jiří Werner. Zvláštním výsadním listem daným v Řezně dne 14. srpna 1641 dovolil mu císař, aby jako správce mincovny Kladské razil všeliké zlaté i stříbrné mince dobré stříže a zrna, jak to říšská konstituce předpisuje, a jemu povoleno, aby buď sám aneb skrze své lidi skupovati směl pro potřebu mincovny Kladské zlomky zlaté a stříbrné v okolních královstvích, knížectvích, markrabstvích a zemích, však aby koupené jinam nezanášel.*)

Činnost mincovny Kladské byla častěji přerušována vpády švédskými, přes to však mincovalo se zde ještě r. 1665. První doba její za času kralevice Ferdinanda III. pokládá se jako podnik soukromý se schválením císařským, podobně asi jako mincovna vévody Friedlandského v Jičíně r. 1626 zaražená.

Kladské tolary Jana Jakuba Husy mají v líci v trojitém obvodku uprostřed perlovém a po stranách rovném, z nichž nahoře jsou všecky tři, dole pak dva protržené, prostovlasé bezvousé poprsí mladého panovníka s pravé strany s krátkými vlasy a s vysokým účesem nad čelem, jenž až do opisu zasahuje, a se stojatým vysoko zdviženým a velmi širokým okružím, v plášti na rameni připjatém, přes kterýž zavěsen řetěz řádu zlatého rouna. Za obvodkem trojitým čte se shora opis · FERDINANDVS · III · ⊛ · D · G · HVNGARIÆ · REX · ✥

Na rubu v dvojitém obvodku vnitřním perlovém a k opisu přiléhajícím rovném a dvakrát protrženém, ovalový štít s mnoha znaky shora korunovaný a řetězem řádu zlatého rouna obtočený, od něhož beránek až do opisu zasahuje. Za korunou pokračuje opis rubní : ARCHID : AVSTRI · | : DVX · BVRGV : c' : 1627 :

Okraj na obou stranách perličkový.

Na jiném tolaru Husově (Schulthess č. 2469.) vidí se v líci obrněné poprsí s prava s krátkým vlasem, kučerovitým a ku čelu sčesaným, bez vousu, v širokém, španělském límci, hlavou lví na rameni, s ověseným zlatým rounem na řetězu a spuštěným pláštěm. Opis · FERDINANDVS · III · ⊛ D · G · HVNGARIÆ · REX · ✠

*) Siegfr. Becher „Das österreichische Münzwesen", II. str. 113.

Na rubu v ovalném obvodku složitý znak s rakouským a burgundským uprostřed, nad tím koruna a dva ptáci, kteří drží v zobácích konce řetězu zlatého rouna, jež ovinuje znaky. Po stranách za obvodkem A – R · Opis ARC · HID : AVS : TRI : | : DVX : BVRGV : C : 1627 :

Jiný variant (Schulthess č. 2470.) nese zase v líci rovněž takové líčení i opis.

Na rubu též, však v prohlubinách u rámce sluší snad čísti s obou stran malé A. Opis ⁑ ARCHID ⁑ AVS × TRI ⁑ | ⁑ DVX × BVRGV ⁑ 1627 ⁑

Kladské tolary Petra Hemy mají na rubu, jak shora již podotknuto, I. buď rozčtvrcený štít uhersko-český neb II. Madonnu paprsky ozářenou.

Na tolarech typu I. (Tab. LXXIV. obr. 680. a 683.) jest na líci mladistvý panovník bezvousý v poprsí na levo obráceném bez koruny a bez vavřínu, s vlasy krátce přistřiženými a na čele vzhůru načechranými, s okružím vysokým a širokým, v brnění, přes něž zavěseno zlaté rouno. Za obvodkem perlovým nahoře otevřeným čte se opis

1. FERDINANDVS · III · (značka: ꟻ v renaissančním štítku) D · G · HVN : BOH : & c · REX neb

2. FERDINANDVS · III · D · (značka: ꟻ v renaissančním štítku) G · HVNG : BOH : ꝗ c' · REX ❀

Na rubu korunovaný ozdobný neb jednoduchý dole zaokrouhlený štít o čtyrech polích, věnčený řetězem zlatého rouna, v 1. a 4. poli s uherskými příčnými břevny, v 2. a 3. poli s českým lvem, uprostřed pak štítek rakousko-burgundský. Za perlovým obvodkem nahoře korunou a dole beránkem od zlatého rouna protrženým jest opis

1. ARCHIDVX AV | STRIÆ · & c · 1628 ❀ 9 ❀ neb

2. ARCHIDVX · AV | STRIÆ · ꝗ c' ❀ 1629 ❀

Obruba s obou stran perličková neb šňůrovitá částečně obroušena.

Dvoutolar Hemův v c. k. mincovním kabinetě (Schulthess č. 2471., Madai 330.) má v líci poprsí v kabátci květovaném a v širokém španělském límci a zlaté rouno zavěseno na šňůře. Opis FERDINANDVS · III · D (štítek s monogramem Petra Hemy ꟻ) G · HVNG : BOH : ꝗ c · REX +

Na rubu korunovaný rozčtvrcený znak, v jehož 1. a 4. poli uherská břevna a ve 2. a 3. český lev se vidí a v štítku uprostřed znak rakousko-burgundský. Znaky ovinuty řetězem zlatého rouna. Opis ARCHIDVX AV | STRIÆ · ꝗ c × 1629 × (Hamb. hist. Remarq. z r. 1704 XXV.)

Druhé tolary mají poprsí dole až k okraji sáhající a opis líční

1. (Tab. LXXIV. obr. 686.) FERDINAND : III · D | G · HVN : BOH : ꝗ c' REX ⊕ neb

2. (Tab. LXXV. obr. 698.) · FERDINAND : III | D · G : H : B : REX ⊕ (na němž vidí se poprsí v plášti a pod ním křížek s esovitou okrasou po stranách).

Opis na rubu

1. ARCHIDVX · AV | STRIÆ · ꝗ c' · 1629 · ꟻ · neb

2. ⁘ ⊕ ARCHIDVX ⁜ AV | STRIÆ ⁜ ⁊EC ⁜ 1629 ⁘

Sličný tolar č. 698. zobrazen jest dle originalu ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze, kterýž má též stejného rázu dvoutolar a desítidukát.

Tolar tento měří v průměru 46 mm a váží 28·25 gr. dvoutolar 57·35 gr.

Na jiném tolaru Hemově (Schultbess č. 2472., Széchényi na tab. XXXI., čís. 14.) jest v líci poprsí jako u Schulthessa na č. 2471., jen delší a se zlatým rounem na stužce. Opis FERDINAND III D I G · HV · BOH : ₵ c · REX ❀

Na rubu jako předešlý; řetěz řádový jest však upevněn na koruně šňůrou. V opisu čte se ARCHIDVX AV I STRIÆ . ₵ c · 1629 ❀

Od něho liší se jen opisem FERDINAND : III · D I G · HVN · BOH : ₵ c · REX + tolar dle Schulthessa č. 2473. Opis rubní končí 1629 · ❀ ·

Opět jiný variant (Schultbess č. 2474.) má na líci líčení jako u Schulthessa č. 2472., v opisu pak puntíky ostře hranaté FERDINAND : III · D I G · HV : BOH : ₵ · REX ❀ Rub jako na č. 2471., avšak řetěz upevněn ku koruně perličkovitou šňůrou.

Tolar se znamením řezače železa Hanuše Gebharta (Schulthess č. 2475.)*): V líci obrněné poprsí s prava, s vlasem vzad sčesaným, poněkud kučerovitým, okruží vysoké, španělské, límec přeložený a zlaté rouno na řetězu; na rameni vidí se lví hlava. Pod paží ozdobami spojené písmeny H—G. Opis · FERDINAND : III I D : G : H : B : REX ✠

Na rubu korunovaný štít rozčtvrcený uhersko-český ovinut řetězem a zlatým rounem.

Marianské tolary Petra Hemy (Tab. LXXV. obr. 692. a 695.) mají líc stejný jako předešlé, a nesáhá-li dole poprsí k okraji, vybit zde monogram Hemův v ozdobném štítku. Opis lícní jeví se

1. (Tab. LXXV. obr. 692.**) FERDINAND : III · D I G · HV : BOH : ₵ REX ❀ · neb

2. (Tab. LXXV. obr. 695.***) FERDINANDVS · III · D (značka: ❀ v renaissančním štítku) G · HVNG : BOH : ₵ c · REX ❀

Na rubu v ovalu prohloubeném korunovaná Matka Boží sedící na půlměsíci. V pravici třímá dlouhé žezlo a levicí drží prostovlasého Ježíška na klíně Jí sedícího, jenž má v levici državu. Kolem plamenná záře dosahující nahoře až k okraji. Za perlovým několikrát protrženým obvodkem opis

1. FECIT MAGNA (značka: ❀ v štítku renais.) POTENS ❀ 1629 ❀ neb

2. FECIT (korunovaný znak český) MAGNA (štítek rak.-burg.) POTENS (korunovaný znak uherský) 1630 ❀ což značí po česku: Učinila veliké věci mocí Svou [jsouc mocna].†)

Průměr 44—45 mm, váha 28·45 gr.

---

*) Mon. en arg. pag. 106 et Cab. Imp. pag. 153.

**) Schulthess č. 2476., Madai č. 331.

***) Schulthess č. 2477., Madai č. 331., Széchényi Tab. XXXI. čís. 15., Mon. en arg. pag. 106 et Cab. Imp. pag. 153.

†) Jak známo, byl Ferdinand III. horlivým ctitelem královny nebes Marie, jako otec jeho Ferdinand II., který vítězství své na Bílé Hoře Její přispění přičítal, i vzýval Ji často na modlitbách

Vratislavské tolary mincmistra Jiřího Reicharda (Tab. LXXVI. obr. 701. ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze) se značkou labutě v pravo obrácené mají v líci poprsí panovníka s obroučkovou korunou na hlavě a s dlouhými vlnícími se vlasy, s kníry a kozí bradou a v širokém límci krajkovém, pod nímž na prsou vyčnívá řetěz s řídem zlatého rouna. Za perlovým obvodkem čte se opis

1. FERDINANDVS · III · D : G · R · IM · SE · AV . GE · HVN · BO · REX · DVX · SIL · ❀ neb

2. FERDINANDVS · III · D · G · R · IM · SE · AV · GE · HVN · BO · REX · DVX · SIL · ❀

Na rubu říšský orel s korunovaným rozčtvrceným štítem uhersko-českým na prsou, přes nějž uprostřed položen štítek rakousko-burgundský. Kolem hlavního štítu ověseno zlaté rouno. Orel má hlavy vroubeny kruhy a drží v pravém spáru meč a v levém žezlo. Při spárech jest na jedné straně písmeno M a na druhé I. Koruna nad orlem, s níž visí dvě stuhy, sáhá za obvodek v opis

1. ARCHIDVX · AVS · DVX · B (v renaissančním štítku labuť obrácenč) VR · MAR · MO · CO- T · 1642 neb 1645 neb

2. ARCHIDVX · AVST · DVX · (v renaissančním štítku labuť obrácenč) BVRG · M · MOR · C · T · 1646

Okraj na obou stranách ku středu sbíhavě čárkovaný.

Průměr 44 mm, váha 28·6—28·75 gr.

Týmž rázem vybíjeny i dvoutolary.

Od r. 1649 do 1657 raženy tolary se značkou vratislavského vardajna Jiřího Ondřeje Hübnera G | H při nohách orlích (Tab. LXXVI. obr. 704.). Na nich jest v líci poprsí panovníkovo v levo obrácené, prostovlasé, pouze vavřínovým věncem pokryté, s kozí bradou a kníry, v odění a v plášti s límcem krajkovým. Prsa zdobí řetěz zlatého rouna. Za čárkovitým obvodkem opis FERDINANDVS · III D : G · R · IM · S · A · G · H · B · REX DVX · SIL : ❀

Rub líčení téhož jako na tolarech Reichardových, jen vedle spárů orlích, jak již poznamenáno, písmeno G s jedné a H s druhé strany. Od koruny pokračuje opis ARCHIDVX · AVST · DVX · (v štítku dvojitá lilie) · BVRG · MAR · M · C · T · 1649

Obruba s obou stran čárkovaná.

Jiné tolary Hübnerovy nesou poprsí korunované jako Reichardovy (Tab. LXXVI. obr. 707. ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze) s opisem v líci FERDINANDVS · III · D : G · R · IM · SE · AV . GE · HVN · BO · REX · DVX · SIL · ❀ a na rubu ARCHIDVX · AVST · DVX (dvojitá lilie v štítku) BVRG · MAR · MO : C · T · 1650

---

za pomoc a ochranu a také putoval i se synem svým královicem Ferdinandem IV. do Staré Boleslavi a ke kapli Její na Sv. Hoře u Příbrami, jakž podnes malby v ambitech tamních o tom svědectví vydávají. Tomuto svému náboženskému citu dával též průchodu i na mincích výše popsaných.

Okraj oboustranně čárkovaný.

Průměr 45 mm, váha 28·65 gr.

Kolku toho použito také k ražbě dvoutolarů.

Na tab. LXXVII. obr. 713. vidí se podobný tolar s písmeny G | H při drápech orlích a se značkou Reichardovou, labutí v štítku, pod orlem místo dvojité lilie. Na něm jeví se opis líční FERDINANDVS · III · D : G · R · IM · SE · AV . GE · HVN · BO · REX · DVX · SIL · ✿ a rubní ARCHIDVX · AVST · DVX (labuť v štítku obráceně) BVR · M · MO · CO : TYR · 1654

I tento tolar zobrazen dle originalu ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze, jenž ochotným zapůjčováním nejen otisků, alebrž i originalů velmi vydatně ku zdokonalení díla tohoto přispívá.

Kolkem tím vybity též dvoutolary.

Také jsou tolary Hübnerovy pouze se znamením G | H, jak se spatřuje na tab. LXXVII. obr. 715. Mají v líci panovníkovo poprsí věncem vavřínovým zdobené a místo širokého krajkového límce brnění, na němž jest řetěz zlatého rouna, a kolem opis FERDINAND · III D · G · R · I · SE · A · GER · HUN · B · REX DUX SI · ✚

Rubní strana dle předcházejícího líčení s opisem ARCHI · DUX AUST · DUX · BUR · MAR · MOR · COM · T · 1656 ·

Zvláštním rázem vyniká tolar se sedícím rytířem (Tab. LXXVII. obr. 714.) držícím mezi koleny štít se slezskou orlicí, pod nímž v opisu naznačena v závorkách cena XXIIII. Za perlovým obvodkem jest opis FERDINAND · III : D : G : (IIIIXX) R · I · S : A : G · H : BOHE REX ❀ t. j. Ferdinandus Tertius Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, Germaniae, Hungariae. Bohemiae rex (Ferdinand Třetí z Boží milosti římský císař vždy vznešený, německý, uherský, český král).

Na rubu český lev v perlovém obvodku, za nímž jest pokračování opisu ARCHID · AVST · D · B · M · M · C · T · SVPREMVS DVX SILESIÆ 1650 : t. j. archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tirolis, supremus dux Silesiae (arcivévoda rakouský, vévoda burgundský, markrabě moravský, hrabě tyrolský, nejvyšší vévoda slezský).

Obruba oboustranně perličková.

Průměr 42 mm.

Vratislavské půltolary Reichardovy se značkou labutě v štítku a s písmeny M | I vedle drápů orlích raženy buď rázem tolarovým (dle typu tolaru obr. 701.) s poprsím korunovaným k levé straně obráceným a nesou letopočet 1639, 1641, 1642, 1644 neb 1648

Nebo mají v líci poprsí málo v levo odkloněné, skoro přímé a korunované, s kníry a kozí bradou, v oděn s úzkým límcem a s řetězem zlatého rouna na prsou. Država na koruně protrhuje shora čárkovaný obvodek a zasahuje do opisu FERDINANDVS · III · D : G · R · IM · S · AV · G · HVN · B · REX · D · SI ·

Na rubu líčení totéž jako na tolarech, vedle pazourů orlích písmena M | I a opis ARCHIDVX · AVST · DV (značka: labuť v štítku obráceně) X · BV · M · MO · CO · T · 1646

Měří v průměru 37 mm.

Vratislavský půltolar se značkou labutě v štítku a s písmeny G | H při spárech orlích a s letočtem 1651 neb 1653 jest rázu podobného. Jiné nesou zase jako znamení dvojitou lilii a letočet 1650 neb 1655.

Vratislavské čtvrttolary mají na líci poprsí s velkou korunou s pravé strany a na rubu říšského orla jako tolary. Jako znamení nesou na rubu labuť v štítku a vedle noh orla písmena M | I a letočet 1641, 1646 neb 1648. Na ročníku 1651 není znamení labutě.

Jiný čtvrttolar z r. 1651 podobného líčení má opis v líci FERDINANDVS · III · D · G · R · I · S · A · G · HVN · B · REX · D · SI : ❀ a na rubu ARCHIDVX · AVS · DVX · (značka: labuť v štítku obráceně) BV · MA · MO · CO · T · 1651 Po stranách orla jsou písmena G | H Na ročníku 1653—1655 bývá pod orlem dvojitá lilie v štítku a při spárech orlích písmena G | H

Slezské groše Ferdinanda III. vynikají také rázy velice různými.

Kladské groše Jana Jakuba Husy mají líc s mladistvým prostovlasým poprsím panovníka v levo obráceného v plášti s okružím a kolem za hladkým a perlovým obvodkem opis FERDIN · III · D : G (ϛ) HVNGAR · REX ❀

Na rubu pak tři štítky odstředivě postavené a přes obvodek sáhající, z nichž horní svislý jest uherský, v pravo rakousko-burgundský a v levo kastilský (věž) a mezi nimi uprostřed tečka. Za dvojitým s lícním souhlasným a třikrát protrženým obvodkem čte se opis ARCHID · AVS · DVX (⁘) BV · ET · ST · 1627 · t. j. archidux Austriae, dux Burgundiae et Styriae (arcivévoda rakouský, vévoda burgundský a štyrský). Jak patrno, titul krále českého i vévody slezského v něm docela vynechán.

Někdy bývá za letočtem ❀, jindy zase znamení vlnovka jest pouze mezi 2 tečkami a letočet umístěn přesně nad uherským znakem.

Také končívá opis rubní po letočtu ještě minc. značkou: vlnovkou mezi třemi tečkami.

Jiné groše Jana Jak. Husy (Tab. LXXIV. obr. 679.) mají na rubu místo štítku kastilského štítek s českým lvem a opis v líci · FERD : III · D : G (ϛ) HV : Bo : & · REX · a na rubu ARCHI : AV : DVX (⁘) BV : ET · ST · 1628 ❀

Průměr 21 mm, váha 1·5 gr.

Kladské groše Petra Hemy mají na rubu buď tři štítky neb korunovaný rozčtvrcený štít uhersko-český s rakousko-burgundským štítkem uprostřed, jak přihází se na jeho tolarech, avšak není na něm zlatého rouna.

Prvější znázorněny jsou na tab. LXXIV. obr. 681., 682., 684. a 685. Vedle značky mincmistrovy P/H v štítku nesou ještě na rubu nad uherským znakem znamení Kladské mincovny g neb G v štítku.

Lícení opis na nich jevívá se

1. FERD : III · D : G · (značka: ⸸ v štítku renaissančním) HV : BO : & · REX · neb

2. · FERD : III · D : G (značka: ⸸ v štítku renaissančním) HV : BO : & ₒ REX · neb

3. · FERD : III · D : G · (ϱ) HV : BO : & ₒ REX neb

4. FERD : III · D · G · ℚ HV · BO : &ₒ · REX ·

Na rubu

1. ARCHIDVX (ϱ v štítku renaissančním) · AVST : & · ⌊628 (znamení mincovny ϱ v štítku) neb

2. ARCHIDVX (ϱ v štítku renaissančním) AVST : & ₒ ⌊628 (znamení mincovny ϱ v štítku) neb

3. ARCHIDVX (značka: ⸸ v štítku renaissančním) AVST : & ₒ ⌊628 (znamení mincovny ϱ v štítku) neb

4. ARCHIDVX AV (značka: ⸸ v štítku jednoduchém) STRIÆ &ₒ · ⌊628 · (znamení mincovny G v štítku).

Průměr 21 mm, váha 1·5—1·75 gr.

Druhé zobrazeny jsou na tab. LXXIV. obr. 687. a tab. LXXV. obr. 691. a 693. Mívají opis lícení

1. FERD · III · D · G (ϱ v štítku renaissančním) HV : BO : & · REX · neb

2. · FERD : III · D : G (ϱ v štítku renaissančním) HV : BO · & ₒ · REX · neb

3. FERD : III · D · G (ϱ v štítku jednoduchém) HV : BO : ₵ · REX · neb

4. FERD · III · D · G (ϱ v štítku jednoduchém) HV · BO : ₵ · REX ·

a rubní

1. ARCHIDVX (značka: ⸸ v štítku renaissančním) AVST : & · ⌊628 neb

2. ARCHIDVX · (značka: ⸸ v štítku renaissančním) AVST : & ₒ ⌊628 neb

3. ARCHIDVX (značka: ⸸ v štítku jednoduchém) AVST : ₵ · ⌊629 neb ⌊630 nebo AVST · ₵ · ⌊631 neb

4. ARCHIDVX (značka: ⸸ v štítku jednoduchém) AVST : ₵ · ⌊630

Průměr 21 mm, váha 1·45—1·7 gr.

Kladské groše z let 1637—1639 za vardajna Jiřího Ondřeje Hübnera (Tab. LXXV. obr. 694.) nesou v líci v perlovém nahoře i dole protrženém obvodku poprsí s pravé strany s kníry a malou kozí bradou v brnění a s okružím a opis

1. FERD III D · G R (ϱ v štítku renaissančním) I S A G H B REX ❀ neb

2. FERD III · D : G · R (ϱ v štítku renaiss.) I · S · A · G · H · B · REX ❀

Na rubu vidí se korunovaný říšský orel s mečem v pravém a s žezlem v levém pazouru a za perlovým svrchu i zdola protrženým obvodkem opis

1. ARCHID · A · D (značka: Ɔ v štítku renaissančním) B C T · YR · ⌊638 neb

2. ARCHID · A · D (značka: Ɔ v štítku renaissančním) B · C · T · Y · R · ⌊638

Průměr 21 mm, váha 1·35 gr.

Pozdější Kladské groše Jiřího Wernera z let 1640—1642 (Tab. LXXV. obr. 696.) mají v líci poprsí panovníka s pravé strany s kníry a kozí

bradou a věnčené vavřínem, s ležatým límcem krajkovým a bez obvodku. Opis bez teček a sice FERD III D G R (ϱ v ozdobném štítku) I S A G H B REX ✠

Na rubu říšský orel se štítkem rak.-burg. na prsou a s mečem a žezlem ve spárech též bez obvodku a pod ním v opisu štítek s písmeny G W (Georg Werner). Opis ARCHID A D (Ⓜ Đ v štítku neb v závorkách) B C TYR 1640 neb 1641 neb 1642

Průměr 20½ mm, váha 1·55 gr.

Kladský groš Wernerův s obvodkem na líci i rubu dvakrát přetrženým znázorněn na tab. LXXV. obr. 697. Opisy jsou tytéž jako na předešlém, jen letopočet bývá 1643, 1644, 1646, 1647 a 1648.

Průměr 20½—21 mm, váha 1·6 gr.

Vratislavské groše Hanuše Rydella či Riegra (Tab. LXXV. obr. 699. a tab. LXXVI. obr. 700.) podobají se Kladským Petra Hemy. Mají totiž v líci mladé bezvousé poprsí panovníkovo v levo obrácené v brnění se širokým a vysokým okružím sáhající nahoře téměř k okraji. Opis líční

1. FERD : III · D : G (ϱ v štítku okrouhlém neb lopatovitém) HV : BO : ₡ · REX · neb

2. FERD · III · D · G (ϱ v štítku ozdobném) HV · BO : ₡ : REX ·

Na rubu pod korunou rozčtvrcený štít v 1. a 4. poli s břevny uherskými a v 2. a 3. poli s českým lvem, uprostřed pak se štítkem rak.-burg. Koruna sáhá v opis

1. ARCHIDVX (značka: ℍ v štítku ozdobném) AVST · ₡ · 1631 neb 1632 neb 1633 neb AVST : ₡ · 1631 nebo

2. ARCHIDVX (značka: ℍ v štítku ozdobném) AVST : ₡ · 1635

Průměr 21 mm, váha 1·4—1·7 gr.

Vratislavské groše Jiřího Reicharda (Tab. LXXVI. obr. 702. a 703.) mají na líci v obvodku věnčené poprsí s pravé strany s kníry a kozí bradou, s krajkovým límcem a zlatým rounem na prsou. Opis

1. FERD · III · D : G · R · I · (ϱ v štítku ozdobném) S · A · G · HV · B · REX ❀ neb

2. FERD · III · D : G · R · (ϱ v štítku ozdobném) I · S · A · G · H · B · REX · ❀

Na rubní straně korunovaný dvouhlavý orel držící v pravém spáru meč a v levém žezlo a při nich písmena M a I Obvodek perlový nahoře i dole protržený, za nímž čte se opis

1. ARCHIDVX · A · (značka: labuť v ozdobném štítku obráceně) DVX · B · C · T · 1637 neb

2. ARCHIDVX (značka: labuť v ozdobném štítku obráceně) · A · D B · C · T · 1642

Průměr 20½—21 mm, váha 1·3—1·5 gr.

Vzácné jsou groše Reichardovy, jež mají na rubu pod orlem štítek s labutí mezi písmeny M a W Bývá na nich opis v líci FERD · III · D : G R (ϱ v ozdobném

štítku) I · S · A · G · H · B · REX ❀ a na rubu ARCHIDVX M (značka: labuť v ozdobném štítku obráceně) M A · D B · C · T · 1648 Jinak srovnává se líčení s předcházejícími, ale vedle drápů orlích není písmen M | I

Průměr 20½ mm, váha 1·3 gr.

Jiné groše také téhož líčení nesou značku Reichardovu labuť ve štítku a po stranách pazourů orlích písmena G | H jako značku vardajna Jiřího Ondřeje Hübnera. Opis na nich jeví se na líci

1. FERD · III · D : G R · (ϱ v ozdobném štítku) I S A · G · H · B · REX ❀ neb
2. FERD · III · D : G R (ϱ v ozdobném štítku) I · S · A · G · H · B REX ❀

a na rubu

1. a 2. ARCHIDVX (značka: labuť ve štítku obráceně) · A · D · B · C · T · 1650 neb 1651

Průměr 20 mm, váha 1·45 gr.

Rovněž podobné jsou groše s písmeny G | H vedle orla a s dvojitou lilií ve štítku pod orlem. Na těch čte se opis v líci

1. FERD · III · D : G · R · Ⓒ I : S · A · G · H · B · REX · ❀ neb
2. FERD · III · D : G · R · (ϱ v štítku ozdobném) I · S · A · G · H · B · REX ❀

a na rubu

1. ARCHIDVX · (značka: dvojitá lilie v ozdobném štítku) A · D · B · C · T · 1648 ·
2. ARCHIDVX · (značka: dvojitá lilie v ozdobném štítku) · A · D · B · C · T · 1650

Průměr 20—21 mm, váha 1·24—1·55 gr.

Výše popsané troje groše jsou majetkem p. Rudolfa Scheunera ve Zhořelci, který nám je k okreslení laskavě zapůjčil, i budou v dodatku zobrazeny.

Groš výhradně jen se značkou vardajna Jiřího Ondřeje Hübnera, totiž s písmeny G | H po stranách noh orlích, podán na tab. LXXVI. obr. 705. Věnčené poprsí na něm s pravé strany v brnění s kníry a kozí bradou dosahuje nahoře až k okraji mince. Kolem něho opis FERD · III · D : G · R · (štítek s ϱ) I · S · A · G · H · B · REX ·

Na rubu v obvodku perlovém dvojitý orel s mečem a žezlem mezi písmeny G | H, nad nímž koruna sáhá v opis ARCHIDUX · A · DUX · B · M · M · C · T · 1656 neb 1657 nebo i 1658 (letočet, kdy byl již Ferdinand III. mrtev).

Průměr 20 mm, váha 1·15—1·6 gr.

Krejcary slezské jsou typu trojího.

Kladské krejcary Jana Jakuba Husy známe dvoje.

Jedny (Tab. LXXIV. obr. 675.) mají na líci mladé poprsí s pláštěm a širokým okružím jako groše a opis FERD : III · D : G : HV Ⓘ NG : ET · BOH : REX ♣

Na rubu jest český lev však v levo obrácený s opisem ARCHID · AVS · DVX ⓢ BV · ET · ST · 1628 ♣

Průměr 16 mm, váha 0·62 gr.

Druhé (Tab. LXXIV. obr. 676.) mají v líci poprsí jako předešlé, jen liší se poněkud jiným opisem, totiž FERD : III · D : G : HVN Ⓘ ET · BOH : REX ♣

Na rubní straně jsou v obvodku dva kříže skloněné k sobě v úhlu 45° a na nich položen štítek rakousko-burgundský. Kolem óte se opis ARCHI · AV DVX ⓑⓤ BV · ET · ST · 1628 ♣

Průměr 16½ mm, váha 0·75 gr.

Kladské krejcary Hemovy (Tab. LXXIV. obr. 677.) shodují se v líci s groši jeho, nesouce poprsí panovníkovo s tváří mladou v brnění s velkým okružím, dosahující shora až k okraji. Opis

1. FERD · III · D : G (číslice I v renais. štítku) HV : BO : & c · REX · neb
2. FERD : III · D · G (číslice I v renais. štítku) HV : BO : ₵ · REX ·

Rub jest jako na předešlém s dvojitým křížem, opis však

1. ARCHIDVX · (značka: ℍ v štítku renais.) AVST : & c · 1628 ✠ neb
2. ARCHIDVX (značka: ℍ v štítku renais.) AVST · ₵ · 1630 ✠ neb 1631 ✠

Průměr 17 mm, váha 0·8 gr.

Vratislavské krejcary Hanuše Rydella či Riegra vynikají stejným rázem, toliko v opisu rubním pod dvojitým křížem vidí se značka HR a na konci jeho letočet 1632 neb 1633.

Vratislavské krejcary Jiřího Reicharda (Tab. LXXIV. obr. 678.) jsou podobného rázu jako jeho groše, na líci s poprsím ověnčeným a s přilehlým límcem krajkovým a s opisem FERD · III · D : G R · I · S · A · G · H · B · REX ❀ neb BO · REX ❀ a na rubu v obvodku nahoře otevřeném korunovaný dvouhlavý orel, leč nedrží ani meč ani žezlo ve spárech. Orel má na prsou ovalový štítek s číslicí I a vedle drápů orlů jsou písmena M | I Pokračování opisu ARCHIDVX (zn.: labuť v závorkách obráceně) · A · D · B · C · T · 1637

Průměr 16½ mm, váha 0·8 gr.

Jiné krejcary Reichardovy z téhož roku mají vedle orla písmena G | R, ale znamení labutě na nich není.

Vratislavské krejcary vardajna Jiřího Ondřeje Hübnera mají zase při spárech orla písmena G | H a jsou buď bez znamení labutě, jak se vidí na ročníku 1649 neb s ním, jak bývá na ročníku 1653

Haléře jednostranné (Tab. LXXV. obr. 688.) mají korunované F a vedle něho letočet · 16 | 38 · odstředivě umístěný; vedle korunky značka H | S

Průměr 12½ mm.

Podobné haléře jsou též z r. 1647 se značkou L | W a letočtem rovně postaveným (Tab. LXXV. obr. 690.).

Na jiných jest trojlalok ze tří protínajících se polokruhů (Tab. LXXV. obr. 689.). V horním laloku pod velkou korunou jest písmeno F a v dolních dva štítky šikmo k sobě skloněné a sice v pravo s dvouhlavým orlem a v levo s rakouským znakem. Nahoře v koutech laloku letopočet 16 | 43 a dole značka MI

Průměr 14½ mm.

Desítidukáty vybíjeny rázem tolarovým buď dle obr. 698. na tab. LXXV. neb dle obr. 701. na tab. LXXVI.

Podobně i pětidukáty bity dle typů tolarových.

Dvoudukáty známe několikeré.

Kladský dvoudukát Hemův (Tab. LXXVII. obr. 716.) má v líci panovníka v celé postavě v levo nakročeného, v brnění a ornátě korunovačním, s korunou na hlavě, s žezlem v pravici a s državou v levici. Hlava protrhuje perlový obvodek a sáhá do opisu FERDINAND : III · D · G · HVN : BO : Ꝗ · REX ·

Na rubu jest v záři paprskovité sedící korunovaná Madonna Immaculata (Neposkvrněná) s půlměsícem pod nohami, chovajíc na klíně božské děťátko, jež drží v levici državu, sama pak třímá v pravici žezlo. Svrchu přesahuje korunou za perlový obvodek do opisu FECIT · MAGNA (v štítku renaissančním značka Ħ) POTENS * F * 1631 *

Průměr $25\frac{1}{2}$ mm.

Vratislavský dvoudukát Jiřího Reicharda (Tab. LXXVII. obr. 717.) má na líci korunované poprsí v levo obrácené s kozí bradou a kníry a s límcem krajkovým. Za perlovým obvodkem jest opis

1. FERDINANDVS · III · D : G · R · IM · S · AVGVS · GER · HVN · B · REX · D · SI ❀ neb

2. FERDINANDVS III · D : G · R · IM S AVGVS · GER · HVN · B · REX · D · SI · ✿

Na rubu v perlovém nahoře protrženém obvodku dvouhlavý říšský orel pod korunou, s které visí dvě stuhy, a s malou državou mezi orlími hlavami. Orel má na prsou lopatovitý, nekorunovaný zlatým rounem lemovaný štít s mnoha znaky, mezi nimiž v horní části patrna slezská orlice, a drží v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Vedle pazourů jest s jedné strany písmeno M a s druhé I Od koruny čte se opis

1. a 2. ARCHIDVX · AVST · DVX · B (značka: labuť v renaissančním štítku obrácené) VRG · M · MO · COM · TYR · 1641 neb 1643 nebo 1646

Průměr 30 mm.

Vratislavské dvoudukáty Jiřího Ondřeje Hübnera jsou stejného líčení s předešlými, jen koruna na poprsí zasahuje za obvodek, štít jest korunovaný, mezi hlavami orlími není však državy a vedle spárů orlích vidí se písmena G | H Opis lícní zní pak FERDINANDVS · III · D : G · RO · IM · S · AVG : GER HVN · BO REX · DVX · SI : a rubní ARCHIDVX · AVST · DVX · B (dvojitá lilie v renaissančním štítku) VRGV M · MOR · CO · TY · 1649 neb 1650 aneb 1651

Průměr 30 mm.

Na dukátech rozeznáváme ráz čtverý.

Vratislavský dukát Hanuše Rydella (Tab. LXXVI. obr. 706.) má na líci panovníka v levo nakročeného s korunou na hlavě, v brnění, přes něž přehozen plášť korunovační, držícího v levici državu a v pravici žezlo. Za perlovým obvodkem nahoře i dole postavou panovníka protrženým jest opis FERDIN · III · D G | HVN · BO : S · REX ·

Na rubu korunovaný rozčtvrcený štít lopatovitý v 1. a 3. poli s břevny uherskými, v 2. a 4. poli s českým lvem a uprostřed se štítkem rakousko-burgundským. Štít jest lemovaný zlatým rounem, s nímž soustředný jest perlový obvodek nahoře korunou a dole beránkem protržený, za kterým čte se opis ARCHIDVX AV | STRIÆ · 5 · 1631 · HR ·

Průměr 22 mm.

Vratislavský dukát Jiřího Reicharda (Tab. LXXVI. obr. 708.) má líčení toto:

Líc: Poprsí panovníkovo s pravé strany otevřenou korunou pokryté s knír a kozí bradou a s límcem krajkovým ke krku přilehajícím, na němž spočívá řetěz s řádem zlatého rouna. Koruna protrhuje perlový obvodek a sáhá v opis FERDINANDVS · III · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX · D · S ·

Na rubu jest dvouhlavý orel pod korunou s dvěmi stuhami, mající na prsou korunovaný rozčtvrcený štít uhersko-český zlatým rounem ověsený, uprostřed něhož jest malý štítek rakousko-burgundský. Orel drží v pravém spáru meč a v levém žezlo. Za obvodkem perlovým dvakrát protrženým následuje opis ARCHIDVX · AVST · (značka: labuť v renaissančním štítku obráceně) DVX · BVR · CO · TY · 1637

Průměr 22½ mm.

Na takovémž dukátu z r. 1638 jsou vedle spárů orlích ještě písmena M | I

Podobným rázem se znamením labutě a s písmeny M | I bity r. 1637 půldukáty.

Jiné dukáty Reichardovy mají poprsí s korunou obroučkovou, jak se vidí na tab. LXXVIII. obr. 724. a značku M | I po stranách pazourů orlích a labuť pod orlem.

Ostatní líčení jest jako na předcházejícím dukátu. Na líci jeví se opis FERDINANDVS · III · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX · S · a na rubu ARCHIDVX · AVS · DV | X · B · MA · M · C · T · 1641 neb 1639, 1642, 1643, 1644, 1646, 1647, 1648 (na tomto ročníku bez značky M | I) neb 1653

Tento typ podržen i na půldukátech z r. 1641 a 1642.

Vratislavské dukáty vydané mincmistrem Jiřím Reichardem společně s vardajnem Jiřím Ondřejem Hübnerem (Tab. LXXVIII. obr. 724.) mají líčení úplně stejné jako dukáty posléze popsané, toliko po stranách orla jsou písmena G | H Na líci jest opis FERDINAND · III · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX · · a na rubu ARCHI · DVX · AVS : (značka: labuť v štítku renaissančním obráceně) DVX · B · M · M · C · T · 1651

Vratislavské dukáty samotného Jiřího Ondřeje Hübnera nesou značku G | H vedle pazourů orlích a pod orlem ozdobný štítek s dvojitou lilií. Jsou buď téhož rázu a takové přiházejí se z r. 1649, 1650 a 1655 a podobné jim půldukáty z r. 1649.

Nebo mají korunované poprsí ze předu (Tab. LXXVIII. obr. 723.) a opis na líci FERDINANDVS · III · D . G · R · I · S · A · G · H · B · REX · a na rubu

ARCHIDVX · AVST · (značka: dvojitá lilie v renaissančním štítku) DVX · B M · M · C T · 1650 >

Průměr 22 mm.

Početních peněz komory slezské za Ferdinanda III. na ten čas neznáme.

Těšínsko mívalo za knížat Piastovců Václava Adama (Posthuma) 1528 až 1579, Bedřicha Kazimíra 1568—1571, knížete dobráka Adama Václava 1592 až 1617, Bedřicha Viléma 1617—1625 i kněžny Elišky Lukrecie z Liechtensteina 1625—1653 svoji minci.

Císař Ferdinand III. ujal minci zdejší r. 1640 po vymření knížat Piastovců a dával tu vybíjeti groše po třech krejcařích r. 1642—1644, 1646—1649 a 1652, krejcary r. 1644—1649, trojníky r. 1649—1652 a haléře r. 1650—1652 a 1654.

Na groších Těšínských (Tab. LXXVIII. obr. 725.) vidí se v líci poprsí s pravé strany ověnčeným temenem sáhající v opis FERD · III · D · G · R · I · (ç) S · A · G · H · B · REX ·

Na rubu orlice korunovaná v pravo obrácená, pod níž po stranách písmena H | L a za obvodkem křídly dvakráte protrženým opis MON · NO · ARG · TESCHINENS · 1643 t. j. Moneta nova argentea Teschinensis (mince nová stříbrná Těšínská).

Průměr 21 mm.

Kolek z r. 1644 (Tab. LXXVIII. obr. 726.) má v líci ověnčené poprsí v obvodku, za nímž čte se opis FERD : III · D : G : R : I : (ç) S : A : G : H : BO : REX · ❀

Na rubu jest ve španělském štítu pod knížecím kloboukem, po jehož stranách se vidí rozdělený letopočet 16 | 44, korunovaná orlice a vedle štítu písmena H | L a opis MON : NO : ARG : DVC : TESCH : t. j. Moneta nova argentea ducis Teschinensis (mince nová stříbrná vévody Těšínského).

Průměr 20½ mm.

Na groši z r. 1646 (Tab. LXXVIII. obr. 727.) protržen na líci obvodek věncem na poprsí, jež provází kolem opis FERD : III : D : G : R : I (ç) S : A : G : H : BO : REX · ❀

Na rubu jest líčení jako na předešlém, opis však MO NO · AR · DV · TESCHINEN · 1646

Groš z r. 1652 (Tab. LXXVIII. obr. 728.) má v líci ověnčené poprsí s rozcuchaným vlasem i vousem a opisem · FERDI : III : D : G : R (v renaissančním štítku číslice ç) I : S : A : G : H : B : R ·

Na rubu jest orlice s mřížkovým štítkem na prsou, vedle níž nad pazoury jsou písmena G | G jako znamení mincmistra Gabriela Görloffa (1648—1653) a za obvodkem vévodský klobouk a opis MO : NO : AR : DV : TESCH : 165z

Průměr 21 mm.

Krejcary Těšínské jsou podobny grošům.

Těšínský krejcar Daniela Raschke (Tab. LXXVII. obr. 718.) nese v líci v obvodku věnčené poprsí a kolem něho opis FERD · III · D · G · R (ı) I · S · A · G · H · E · B · R ·

Na rubu v kruhovitém obvodku mezi písmeny D | R (Daniel Raschke) štítek s korunovanou orlicí. Nad štítem vévodská koruna, od níž jde opis MO · NO · AR · DV · TESCH · 1644

Průměr 16 mm.

Na jiných krejcarech Těšínských (Tab. LXXVII. obr. 719.) sáhá poprsí temenem v opis · FER · III · D · G · R (I) I · S · A · G · H · B · R Na rubu vedle štítku jsou písmena H | L Jinak líčení i opis srovnává se s předešlými, jen opis končí letopočtem 1645

Průměr 16 mm, váha 0·6 gr.

Trojníky Těšínské (Tab. LXXVI. obr. 709.) mají v líci orlici ve volném poli s mřížkovaným štítkem na prsou.

Na rubu jest velká država s 3 ve spodní půli mezi rozděleným letopočtem 16 | 49 pod nímž s každé strany jest čtyrrohá tečka.

Těšínské trojníky Gabriela Görloffa (Tab LXXVI. obr. 710.) mají v líci vedle ocasu orlice písmena G | G a na rubu malou državu mezi letopočtem 16 | 50 v okrášleném kosmém čtverci.

Průměr 15½ mm, váha 0·55 gr.

Také mívají orlici v ozdobném štítku a při tom jsou bez letočtu a bez označení hodnoty, jak se vidí na tab. LXXVI. obr. 711.

Těšínským trojníkům jsou podobny trojníky Hlohovské, na nichž orlice má na prsou písmeno G (Tab. LXXVI. obr. 712.).

Haléře Těšínské (Tab. LXXVII. obr. 721. a 722.) mají v líci C neb C s dvojitou lilií uvnitř pod kloboukem knížecím. Za obvodkem čte se opis ANNO : DOMINI : 1650 neb 16 · 5 · 1 t. j. Léta Páně 1650 neb 1651.

Na rubu jest slezská orlice v kruhovém obvodku, za nímž jeví se opis OBOLVS : PRINCIP : TES ★ neb OBVLVS : PRINCIPAT : TES : t. j. Obolus principatus Teschinensis (haléř knížectví Těšínského).

Podobné haléře známy jsou též z let 1652 a 1654.

Průměr 16 mm.

Ztenčené knížectví Těšínské zůstávalo v přímém majetku rodu Habsburského od r. 1653 do r. 1722, kdy přešlo na Leopolda, knížete Lotrinského (1722 až 1731) a jeho rod.

UNIVERZITNÍ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

Přílohy listinné.

Patent císaře Ferdinanda III., jímž oběh snížených desítikrejcarních grošů se zastavuje a tyrolské desítikrejcarníky Leopoldovy za 9 kr. se bráti mají.

Ve Vídni, léta 1637, 18. listopadu. — Tisk v archivu místodržitelském a musejním v Praze.

My Ferdinand Třetí z Boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský, charvatský a slavonský král oc, arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburské a slezské kníže a lužické margkrabě oc všem věrným poslušným obyvatelům a poddaným našim ze všech čtyř stavův dědičného království našeho českého milost naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujem: Věrní milí, věděti vám milostivě dáváme, že patenty naše mincovní, pod dátum 30. dne měsíce Máje, léta přítomného vyhlášené, z jistých mezi tímto časem nás došlých příčin a rozmýšlení, co se těch v nich obsažených rozdílných desítikrejcarních grošův na osm krejcarův snížených dotýče, na ten a takový způsob obmezené a vysvětlené chtíti míti ráčíme. Totiž že již připomenuté na osm krejcarův snížené groše mocí listu tohoto dokonce zapovědělé a dáleji za neberné držané, nýbrž jakožto pagament podle fejnu, každou hřivnu po 15 fl. k ouřadům našim mincovním k vyměňování dodávané býti mají. Však nicméně, kteříž by takových zapovědělých osmkrejcarních grošův k témuž vyměňování do mince dáti nechtěli, nýbrž tudy sobě jináče svůj užitek spůsobiti oumyslu byli, těm všem se povoluje, aby takové groše v šesti nedělích od vyhlášení tohoto patentu proti ukázání z komory naší dvorské anebo české jim na to vydaného vysvědčení ven z země vyvézti mohli, však aby pod takovým praetextem, tolikéž jiné fortelné podvody se nedály, jakož pak za tou příčinou tu přísnou a neprominitedlnou pokutu v nahoře dotčených mincovních patentích našich doloženou zase tuto opakovati: ano i to při tom ještě chtíti ráčíme, aby Leopoldovy anebo tyrolské desetkrejcarníci dále, jakožto běžná mince passírované, brané, vydávané byly: Přikazujíce podle toho všem napřed dotčeným obyvatelům a poddaným našim, jakéhožtikoliv stavu, řádu a povolání sou, aby oni se vedle tohoto i předešlého tuto vysvětleného našeho císařského a královského ediktu ve všem zachovali, zvláště pak, aby vrchnost na místě našem ustanovená dle předešlého poručení nad tím opravdově skutečnou ruku držela tak, aby dotčené Leopoldovy groše ode všech

bez odporování po devíti krejcařích brány byly: Ty pak druhy již nyní za pagament vyhlášené osmkrejcarníci dále přijímané i také po vyjití těch nahoře dotčených šesti neděl ven z země dokonce propuštěné býti nemají, nýbrž jak výš oznámeno, do mince naší proti odvedení za jednu vídeňskou hřivnu z nich vyšlou po 15 fl. rejnských dodávané byly. Vedle čehož jeden každý se spraviti a na tom naši císařskou a královskou milostivou vůli jak naplniti věděti bude.

Datum v městě našem Vídni 18. Novembris léta Páně: šestnáctistého třicátého sedmého a království našich římského prvního, uherského dvanáctého a českého desátého.*)

Patent císaře Ferdinanda III. pro Slezsko o cizozemské minci.

V Prešpurku 1638, 9. března. — Siegfried Becher „Das österreichische Münzwesen von J. 1524 bis 1838", II. str. 111.

My Ferdinand Třetí z Boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše v Germanii, v Uhrách, Čechách, Dalmacii, Chorvatsku, Slavonii oc král všem věrným poslušným poddaným a obyvatelům jakéhokoli stavu, hodnosti neb úřadu tito v Našem vévodství Horno- a Dolnoslezském usazeni jsou a bydlí, vzkazujeme Naši císařskou milost a vše dobré. Můžete se poslušně upamatovati, což denní zkušenost dokládá, jakou měrou v málo letech hrubá mince zlatá i stříbrná dobrého zrna zapověděným, trestu hodným vyměňováním a vývozem ze všech Našich dědičných království, knížectví a zemí vymizela, za to však cizozemské desetníky, půlpace aneb dvoukrejcary, seelandské zlaté, tolary, sedmihradské a jiné 24níky a podobná jiná špatná, lehká mince ke škodě našemu císařskému a zemskému regálu, jakož i k obecné největší škodě houfně se dováží a při všech platech veřejně se bere a vydává. Ku zamezení tohoto výtržného nešvaru z milostivé péče otcovské pohnuti jsme, ačkoli máme příčin dosti, tytéž nehodné mince docela zapověděti, zvláště když doslýcháme se zvláštní nemilostivou nelíbostí, že při všech prodejích a při prodeji obilí od obchodníků, řemeslníků a nádeníků na lehkou minci veliké zvýšování o své vůli a bez náležité příčiny se děje. Mnoho také lehké mince od chudého lidu se vyměňuje a ještě ku větší škodě ze země se vyváží, avšak přece aby nebyl chudý lid ještě více poškozen, nedali jsme dotčenou minci zcela vymýtiti, aby ze země také docela vyvezena nebyla, povolujeme, aby všecky druhy šly v obchodech, kupech a prodejích, také naše mincovní banka na hřivny i po kusech ji vyměňuje, a na tom jsme se milostivě ustanovili, aby to veřejnými edikty ku všeobecné známosti vyhlášeno bylo.

Co však znamenáme z denní zkušenosti, že takové nehodné mince cizozemské, zvláště valvované groše osmíky od roku k roku, ano ode dne ke dni lehčí mincují a často do země se vtrušují. Proti tomu dobrá mince drobná ze

---

*) Pro oboje Rakousy vydán podobný patent dne 23. října 1637, v kterém vyňaty tyrolské groše arcivévody Leopolda, jež jako mince obyčejná mohly jíti po devíti krejcarech.

země se vyváží, tak že tímto způsobem nikdy dobrá mince drobná v zemi nezůstává. Tudíž aby tento neřád se stavil a předešel, zůstali jsme konečně na tom, že výše řečené cizí desetníky, půlpace aneb dvoukrejcary, seelandské zlatníky, sedmihradské a jiné 24níky, které pocházejí z dlouhé mince a až posud tři krejcary platily v našem vévodství Horním a Dolním Slezsku (však vyjímaje ty tyrolské desetníky Leopoldovy, které jako obvyklá mince kus po 9 kr. mohou jíti) po uplynutí čtyř neděl, které po publikování tohoto patentu uplynou, ve všech obchodech, platech, kupech a prodejích mají býti docela zapovězeny a ne dále procházeti; nýbrž jako pagament do mincoven mají dle zrna býti dodávány, desetníky ale kus po osmi kr. a sedmihradské a jiné 24níky dlouhé mince po 3 kr. ještě po osm neděl a tak býti přijímány a též desetníky po osmi krejcarech od chudého lidu v naší peněžní bance ve Vratislavi vyměňovány a za ni dobrá mince vydávána. Po vypršení dotčeného času čtyr neděl od lidu ne již po kusech, nýbrž dle Vratislavské hřivny každou po sedmi tolarech, jako již od nynějška od každého jako pagament bude přijímána. Přece však jest vývoz této zapověděné mince s průvodním listem do šesti neděl povolen. Kdo by však budoucně opovážil se tuto lehkou minci do země vnášeti do Slezska, ten beze všeho ohledu má přijíti o život, čest a jmění a také má jemu všechno konfiskováno býti, a také kdo by bez našeho komorního listu vyvážel zapověděnou minci a pagamenty, bude bez ušetření potrestán.

Nařizujeme všem obyvatelům a poddaným naší země Slezské, světským i duchovním tímto milostivě a konečně, aby se tímto jenerálním mandátem řídili a jemu napomáhali, aby těm, kdož by proti němu jednali, peníze konfiskovali a bez ušetření trestali. Dle toho nechť se každý řídí a škody uvaruje. V tom jest naše milostivá i opravdová vůle. Dáno v našem městě Prešpurku dne 9. března roku 1638.

Jenerální mandát cís. Ferdinanda III., kterým se všecka lehká mince zapovídá, staré české groše plecháče namnoze obřezané jen do dvou neděl brátí se mají po 3 kr., aniž jich kdo vyvážeti smí, ale mají se dodávati do mincoven po 15 zl. za Vídeňskou hřivnu fejnu.

Ebersdorf, 26. září 1644. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Ferdynand Třetí z Boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše a uherský, český, dalmatský, charvatský a slavonský etc. král, arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburské a slezské kníže a lužické margkrabě oc Všem věrným, poslušným obyvatelům a poddaným Našim ze všech čtyr stavův dědičného království Našeho českého milost Naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujem. Věrní milí: jakož vám v paměti pozůstává, kterak jsme se před tím pod datum třidcátého dne měsíce Máje léta pominulého šestnáctistého třidcátého sedmého milostivě resolvirovati a skrze otevřený

mandát vyhlásiti dáti ráčili, jak by se s lehkou cizí mincí tehdáž do téhož dědičného království Našeho českého vnešenou, až by ta buďto přemincována a nebo z země dokonce vyvezena byla, zachovati, jak vysoce by se jedenkaždý kus bráti a vydávati, ano i do ouřadův Našich mincovních po hřivně a neb po kusu vyměňována býti měla, též také jednomu každému povědomé jest, když jsme to shledali, že taková cizí lehká mince den odo dne vždy dále a více lehčejší se mincovala a valně do této země se přinášela, naproti pak tomu dobrá těžká mince odtud vyvozována byla, že jsme tuž milostivou resoluti před sebe vzíti a pod tím dvadcátého čtvrtého dne listopadu již jmenovaného šestnáctistého třidcátého sedmého létha zase skrze otevřený patent vyhlásiti dáti ráčili, aby indifferenter a beze všeho rozdílu všecka taková cizí lehká mince (však kromě arciknížetcích Leopoldských aneb Tyrolských deset krejcarníkův, kteréž budoucně jakožto berná mince každý kus po devíti krejcařích se pasírovati mají) zapověděná a víceji neberná, nýbrž po vyjítí uloženého času do mince dodávaná byla, jakož pak ještě toho všeho tak při témž nyní dotčeným poslednějším vyhlášení mincovním dále zcela a zouplna zanechávati ráčíme, vedle kteréhožto tak jak samo v sobě zní, jeden každý se poslušně zachovati věděti bude. Nyní pak s velikou nelibostí jsme tomu vyrozuměli, kterak staré groše plecháče, jenž sice stará královská česká dobrá mince jest a vždyckny v dědičném království Našem českém nikdá vejšeji, nežli toliko po třech krejcařích platila a brána byla, ty před některým rokem se téměř dokonce byly ztratily, nyní zase u velikém množství procházejí a vůbec čtyry za jeden ort rejnskýho zlatýho, neboližto patnácte krejcarův se berou a vydávají, z nichžto dobrej díl velmi obstříhány a sice jináče ztenčeny jsou, tak že jich vesměs sotva třidceti za jeden říšský tolar proti nynějším grošům váží, a obávati se, kdyby ty zase na tři krejcary devalvirované a snížené byly, aby tudy právě teprva falšovníkům mince příčina dána nebyla, ostatní groše, které tak ještě obstříhané nejsou, podobně obstříhati, neřkouce, že takové dokonce zapověděné a ne povolené zvejšování proti jiný Naši drobné minci, na kterézto všelijaká victualia, denní mzdy a jiné věci založené jsou v obecním vydávání, handli a obchodu zvláště pak chudému člověku, který takové groše po jednom kusu vydávati musí, velice obtížné a škodlivé jest. Pro spomožení tehdy jednomu i druhému a aby další a následující zmatek v minci časně zamezen byl, ráčili jsme se na tom milostivě ustanoviti, chtějíce tomu, aby takové groše plecháče od vyhlášení tohoto patentu Našeho počítajíc ještě za dvě neděle toliko každý kus po třech krejcařích ve všech handlích, placení, prodávání a kupování brány a vydávány byly, po vyjití pak těch dvouch neděl, jakožto již pagament buď po celé neb půl hřivně totiž jednu celou Vídeňskou hřivnu podle fejnu za patnácte zlatých a půl hřivny za sedum zlatých a třidceti krejcarův do mince Naší dodávané byly, vyvozování pak jich z země dokonce zapověditi a tímto patentem Naším zapovídati ráčíme. Jestliže by pak budoucně kdokoliv proti vejš jmenovaným předešlým, jako i tomuto patentu Našemu mincovnímu pod jakým koliv praetextem by se to státi mohlo, buďto lehkou minci do tohoto

Našeho dědičného království českého uvozovati anebo Naši bernou minci zvejšovati, ji obstřihovati aneb tu také i vejš oznámené groše plecháče po vyjití napřed uložených dvouch neděl z země ven vyvozovati se opovážil, ten každý bez ušetření osoby na hrdle, cti a statku též skutečným pobráním a confiscirováním takové mince neprominutedlně strestán býti má. A protož všem nadepsaným obyvatelům a poddaným Našim věrným milým jakého ti koliv důstojenství, stavu, řádu a povolání jsou, o tom milostivě a na konec poroučeti ráčíme, aby se vedle tohoto Našeho jenerálního mandátu ve všem poslušně zachovali, nad ním ochrannou ruku drželi a proti tomu nečinili, ani komu jinému činiti nedopouštěli pod uvarováním nemilosti Naší a pro oznámené pokuty, vedle čehož jeden každý jak se spraviti a před škodou vystříhati věděti bude. Dán v Ebrsdorfě dvatcátého šestého dne měsíce září létha Páně šestnáctistého čtyrydcátého čtvrtého a království Našich římského osmého, uherského devatenáctého a českého sedmnáctého.

Následuje text německý.

Ferdinand.

Georgius comes de Martinitz
R^is Boh^ae cancellarius.

Ad mandatum sac. caes. majestatis proprium
Albrecht v. Kolovrath.
A. D. Pecelius.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení

za Ferdinanda III. (1637—1657).

Mincovna v Praze:

Tab. LI. značka 48. Ruka s hvězdou šestihrotou v rozvilinách: Jakub Bernard Wölcker neb Welckher 1637—1655.

„ LI. „ 57. Kotva v kruhu: Kryštof Margalík 1655—1657.

Mincovna v Kutné Hoře:

Tab. LI. značka 52. Ruka s třemi šípy v závorce: Úředník mince Daniel Kavka z Tolnštejna 1637—1643.
Mincovna odpočívala od r. 1643 do r. 1654.

„ LI. „ 58. Ruka se sekerou (šlíglí) v kruhu: Úředník mince Řehoř Leopold Hackhl z Hackhenfelsu $1654\frac{16}{7}$—1657.

Mincovna v Jáchymově:

Tab. LI. značka 59. Česnek v závorce: David Knobloch 1637—1649.

„ LI. „ 60. Letící jeřáb v závorce: Jan Freistein 1649—1650.

„ LI. „ 61. Koruna v obrubě: Jan Jakub Kittner z Perchhaimbu 1650—1657.

Zkoušeči mince (vardajni) a řezači želez při českých mincovnách

za vlády Ferdinanda III.

Zkoušeči mince v Praze: David Wildt 1637—1647, Adam Enderle 1647 až 1651, potom perkmistrem v Hoře Kutné, Hanuš Karel Wölcher 1651—1657.

Řezači želez pro Prašskou mincovnu: Kašpar Öffinger 1637—1638, Šalamoun Skultet ze Scholtisheimbu 1637—1656.

Zkoušeči mince v Kutné Hoře: Jan Gellar 1637—1638, Samuel Dines Lounský 1640—1643, Adam Enderle z Burgstattu 1654—1657.

Řezač želez v Kutné Hoře: Šalamoun Skultet 1655—1657.

Zkoušeči mince v Jáchymově: Jan Freistein $1642\frac{24}{8}$—1649, Zikmund Schweitzer 1650—1657.

Řezač želez v Jáchymově: Jiří Teuch 1652—1657.

Úřednictvo moravských a slezských mincoven

za Ferdinanda III. (1637—1657).

Mincovna v Brně:

Značka △ neb ▽ t. j. trojúhelník do kruhu vepsaný s tečkou uprostřed: Jan Konrad Richthausen ($\frac{29}{7}$ 1653 jmenován svob. pánem z Chaosu), mincmistr, $1646\frac{15}{9}$—$1648\frac{31}{8}$.

Mincovna v Olomouci:

Znamení mincovny (o) neb o v štítku.

Mincováno zde od r. 1637 až do r. 1640.

Mincovna v Kladsku:

Znamení mincovny volné g neb též g nebo G v štítku.

Značka ⊜ t. j. příčná vlnovka (úhoř) mezi 2 neb 3 tečkami (růžicemi): Jan Jakub Husa (Huser), mincmistr, 1627—1628.
Daniel z Breenu, vardajn, 1627.

Tab. LI. značka 56.: Petr Hema, mincmistr, 1628—1631.
Melichar Schirmer, vardajn, 1629.
Hanuš Gebhart, řezač želez, 1629.

Značka H. R.: Hanuš Rossner, mincmistr, 1634 $\frac{1}{4}$—1637.
Jiří Ondřej Hübner, vardajn, 1634.

Značka (GW): Jiří Werner, mincmistr, 1640—1648.
Melichar Vilém Baumgart žádal v prosinci r. 1649 za vardajna.

Mincovna ve Vratislavi:

Monogram IR volný neb v štítku: Hanuš Rieger (Rydell), vardajn, 1629—1637.
Hanuš Jindřich Jacob, mincmistr, 1631.
Abraham Belstadt, řezač želez, 1627.

Tab. LI. značka 62. Labuť v štítku neb písmena G—R: Jiří Reichard, mincmistr, 1637—1657.

Značka M—I v letech 1637—1653.
„ M—W r. 1648.
„ G—H neb GH: Jiří Ondřej Hübner, vardajn, 1648—1657.
Vavřinec Stebers, řezač kolků, 1657.

Mincovna v Těšíně:

Značka D—R: Daniel Raschke, nájemce mincovny v Ratiboru, v Těšíně od r. 1642—1644.
„ H—L v letech 1643—1649.
„ L—B v letech 1648—1649.
„ G—G: Gabriel Görloff, mincmistr, 1648—1653.

Mincovna v Lehnici:

Krištof Pfahler, mincmistr, kolem r. 1650.

Mincovna v Nise:

Mikuláš Gilli, mincmistr, r. 1654. Byl též nejvyšším mincmistrem a ředitelem dolů císařských v Nise.

Mincovna v Opoli:

Značka G G: Gabriel Görloff, mincmistr, 1647.

Mincovna ve Břehu:

Eliáš Weiss, mincmistr, 1657.

Seznam vyobrazených mincí Ferdinanda III.
(1637—1657).

Z mincovny v Praze = **P.**, v Kutné Hoře = **K. H.**, v Jáchymově = **I.**, v Olomouci = **O.**, ve Vratislavi = **V.**, v Kladsku = **K.**, v Těšíně = **T.**, v Hlohově = **Hl.**, mincmistr = **m.**, úředník mince = **úř. m.**

Mince korunovační, pamětní a běžné z mincoven českých a moravských.

Tab. LXIX. obr. 623. Korunovační tolar z r. 1627.
„ „ „ 624. Pamětní medaille z r. 1630. Značka Ⱥ
„ „ „ 625. Pamětní medaille z r. 1639. Značka · HG ·
„ „ „ 626. Velký korunovační peníz z r. 1627.
„ „ „ 627. Střední korunovační peníz z r. 1627.
„ „ „ 628. Malý korunovační peníz z r. 1627.
„ „ „ 629. Malý korunovační peníz z r. 1627.
„ „ „ 630. Krejcar z r. 1638. **P. m.** Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 631. Krejcar z r. 164 . . **P. m.** Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 632. Krejcar z r. 1654. **K. H. úř. m.** Řehoř Leop. Hackhl z Hackhenfelsu.

Tab. LXX. obr. 633. Dvoudukát z r. 1640. **P. m.** Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 634. Dvoudukát z r. 1655. **P. m.** Krištof Margalík.
„ „ „ 635. Krejcar křížený z r. 1637 bez znamení mincovny. (K rubu použito železa z krejcaru Ferdinanda II. Vlastníkem mince té jest p. Em. Mikš v Praze.)
„ „ „ 636. Čtvrtkrejcar z r. 1654. **K. H. úř. m.** Řehoř Hackhl z Hackhenfelsu.
„ „ „ 637. Dukát z r. 1648. **P. m.** Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 638. Korunovační medaille z r. 1629. **P. m.** Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 639. Groš početní z r. 1643. **K. H. úř. m.** Daniel Kavka z Tolnštejna.
„ „ „ 640. Půlkrejcar z r. 1655. **P. m.** Krištof Margalík.
„ „ „ 641. Půlkrejcar z r. 1654 **K. H. úř. m.** Řehoř Leop. Hackhl z Hackhenfelsu.
„ „ „ 642. Půlkrejcar z r. 1651. **J. m.** Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.
„ „ „ 643. Půlkrejcar z r. 1652. **J. m.** Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.

Tab. LXXI. obr. 644. Tolar z r. 1640. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 645. Tolar z r. 1646. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 646. Tolar z r. 1641. K. H. úř. m. Daniel Kavka z Tolnštejna.
„ „ „ 647. Půltolar z r. 1640. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 648. Půltolar z r. 1641. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 649. Půltolar z r. 1656. P. m. Krištof Margalík.
Tab. LXXII. „ 650. Půltolar z r. 1638. K. H. úř. m. Daniel Kavka z Tolnštejna
„ „ „ 651. Tolar z r. 1639. J. m. David Knobloch.
„ „ „ 652. Půltolar z r. 1643. J. m. David Knobloch.
„ „ „ 653. Čtvrttolar z r. 1639. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 654. Čtvrttolar z r. 1642. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 655. Čtvrttolar z r. 1643. J. m. David Knobloch.
„ „ „ 656. Čtvrttolar z r. 1656. J. m. Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.
Tab. LXXIII. „ 657. Groš z r. 1638. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 658. Groš z r. 1639. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 659. Groš z r. 1639. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 660. Groš z r. 1641. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 661. Groš z r. 1644. P. m. Jakub Bernard Wölcker.
„ „ „ 662. Groš z r. 1655. P. m. Krištof Margalík.
„ „ „ 663. Groš z r. 1656. P. m. Krištof Margalík.
„ „ „ 664. Groš z r. 1640. K. H. úř. m. Daniel Kavka z Tolnštejna.
„ „ „ 665. Groš z r. 1641. K. H. úř. m. Daniel Kavka z Tolnštejna.
„ „ „ 666. Groš z r. 1642. K. H. úř. m. Daniel Kavka z Tolnštejna.
„ „ „ 667. Groš z r. 1654. K. H. úř. m. Řehoř Leopold Hackhl z Hackbenfelsu.
„ „ „ 668. Groš z r. 1657. K. H. úř. m. Řehoř Leopold Hackhl z Hackhenfelsu.
„ „ „ 669. Groš z r. 1641. J. m. David Knobloch.
„ „ „ 670. Groš z r. 1643. J. m. David Knobloch.
„ „ „ 671. Groš z r. (1)649. J. m. Jan Freistein.
„ „ „ 672. Groš z r. 1651. J. m. Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.
„ „ „ 673. Groš z r. 1637. O.
„ „ „ 674. Groš z r. 1639. O.

Mince běžné z mincoven slezských:

Tab. LXXIV. obr. 675. Krejcar z r. 1628. K. m. Jan Jakub Husa.
„ „ „ 676. Krejcar z r. 1628. K. m. Jan Jakub Husa.
„ „ „ 677. Krejcar z r. 1631. K. m. Petr Hema.
„ „ „ 678. Krejcar z r. 1637. V. m. Jiří Reichard.
„ „ „ 679. Groš z r. 1628. K. m. Jan Jakub Husa.
„ „ „ 680. Tolar z r. 1628. K. m. Petr Hema.
„ „ „ 681. Groš z r. 1628. K. m. Petr Hema.
„ „ „ 682. Groš z r. 1628. K. m. Petr Hema.

Tab. LXXIV. obr. 683. Tolar z r. 1629. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 684. Groš z r. 1628. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 685. Groš z r. 1628. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 686. Tolar z r. 1629. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 687. Groš z r. 1628. **K. m.** Petr Hema.

Tab. LXXV. obr. 688. Haléř z r. 1638.
„ „ „ 689. Haléř z r. 1643.
„ „ „ 690. Haléř z r. 1647.
„ „ „ 691. Groš z r. 1628. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 692. Tolar z r. 1629. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 693. Groš z r. 1630. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 694. Groš z r. 1638. **K.** za provisoria.
„ „ „ 695. Tolar z r. 1630. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 696. Groš z r. 1640. **K. m.** Jiří Werner.
„ „ „ 697. Groš z r. 1643. **K. m.** Jiří Werner.
„ „ „ 698. Tolar z r. 1629. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 699. Groš z r. 1631. **V.** vardajn Hanuš Rieger.

Tab. LXXVI. obr. 700. Groš z r. 1635. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 701. Tolar z r. 1642. **V. m.** Jiří Reichard.
„ „ „ 702. Groš z r. 1637. **V. m.** Jiří Reichard.
„ „ „ 703. Groš z r. 1642. **V. m.** Jiří Reichard.
„ „ „ 704. Tolar z r. 1649. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 705. Groš z r. 1656. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 706. Dukát z r. 1631. **V.** vardajn Hanuš Rieger.
„ „ „ 707. Tolar z r. 1650. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 708. Dukát z r. 1637. **V. m.** Jiří Reichard.
„ „ „ 709. Trojník Těšínský z r. 1649. **T.**
„ „ „ 710. Trojník Těšínský z r. 1650. **T. m.** Gabriel Görloff.
„ „ „ 711. Trojník Těšínský bez letočtu. **T.**
„ „ „ 712. Trojník Hlohovský bez letočtu. **Hl.**

Tab. LXXVII. obr. 713. Tolar z r. 1654. **V. m.** Jiří Reichard a vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 714. Tolar z r. 1650.
„ „ „ 715. Tolar z r. 1656. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 716. Dvoudukát z r. 1631. **K. m.** Petr Hema.
„ „ „ 717. Dvoudukát z r. 1641. **V. m.** Jiří Reichard.
„ „ „ 718. Krejcar Těšínský z r. 1644. **T.** Daniel Raschke.
„ „ „ 719. Krejcar Těšínský z r. 1645. **T. m.** H—L
„ „ „ 720. Půltolar z r. 1646. **V. m.** Jiří Reichard.
„ „ „ 721. Haléř Těšínský z r. 1650. **T.**
„ „ „ 722. Haléř Těšínský z r. 1651. **T.**

Tab. LXXVIII. obr. 723. Dukát z r. 1650. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

Tab. LXXVIII. obr. 724. Dukát z r. 1651. V. m. Jiří Reichard a vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 725. Groš Těšínský z r. 1643. T. m. H—L

„ „ „ 726. Groš Těšínský z r. 1644. T. m. H—L

„ „ „ 727. Groš Těšínský z r. 1646. T. m. H—L

„ „ „ 728. Groš Těšínský z r. 1652. T. m. Gabriel Görloff.

FERDINAND IV.

Syn císaře Ferdinanda III. a jeho manželky Marie Anny španělské. Narozen dne 8. září 1633, korunován dne 5. srpna 1646 za krále Českého a dne 24. května 1653 za krále římského, zemřel svoboden dne 9. července 1654.

Mince korunovační a pamětní.

Slavnou korunovaci jeho za krále Českého dne 5. srpna 1646 připomínají tyto korunovační mince:

Tolar korunovační (Tab. LXXVIII. obr. 729.). Líc: Nahoře perlemi posetá koruna mezi dvěmi palmovými ratolestmi, pod níž v 6 řádcích legenda: FERDINANDVS · IV · | ARCHID · A'STRIÆ · | CORONATVS · | IN · REGEM · BOHÆ | MIÆ · 5 · A'GVS | TI · 1646 · t. j. Ferdinand IV., arcivévoda rakouský, korunován za krále Českého dne 5. srpna 1646.

Na rubu v perlovém kruhu nahoře i dole otevřeném oltář z předu ratolestí palmovou a olivovou křížem přes sebe položenými ozdobený, na němž stojí ověnčený plamenný meč, jemuž v levo muří noha s písmeny Y | F | I | EI | A kolem, a v pravo v nádobě hořící oběť. Nad mečem u věnci hromový klín, sahající až k okraji. Zdola od pravé strany oltáře čte se vzhůru opis · PRO · DEO · E | T · POPULO · t. j. Pro Boha a národ. Obruba na obou stranách čárkovitá.

Průměr 42 mm, váha 28·2 gr.

Půltolar korunovační podobného rázu měří v průměru 40½ mm a váží 14·1 gr.

Velký korunovační peníz (Tab. LXXVIII. obr. 730.) jest rovněž téhož líčení, jen větve palmové jsou částečně pod korunou položeny; na některých variantech se docela kříží. V nápisu nalézáme tyto změny: CORONATVS a pak A'GVS | · TI · A° 1646 a v opisu na rubu PRO · DEO · E | T · POPVLO

Průměr 27½—28 mm, váha 3·03—3·15 gr. Jsou ale také tlusté, vážící 14·5 gr.

Též střední korunovační peníz (Tab. LXXVIII. obr. 731.) vyniká rázem podobným, ale na líci jest nápis jinaký a sice FERDINAND9 · IV · | ARCHID · A'STRIÆ | CORONATVS | IN · REGE · BOHE | MIÆ · 5 · A'GV | STI · 1646 *)

Průměr 22—22½ mm, váha obyčejného 1·45 gr., tlustého a velice vzácného 7·12 gr; ve zlatě odražený ze sbírek Musea král. Českého váží 6·5 gr.

*) Ve starých nápisech a knihách naznačována zhusta koncovka US skratkem 9

Malý korunovační peníz (Tab. LXXVIII. obr. 732.) zlatý neb v cínu odražený má na líci pod korunou písmeno F mezi letopočtem 16 | 46 a s obou stran koruny po větvi palmové. Pod inicialou je římská číslice IV a po její stranách rovněž větve palmové.

Na rubu čte se v 8 řádcích: AR= | CHIDVX | AVSTRIÆ · | CORONAT9 | IN · REGEM · | BOHEMIÆ | · 5 · AVGVS | = TI ·

Průměr zlatého a velmi vzácného 18½ mm, váha 1·72 gr; průměr cínového 19½ mm a váha 3·22 gr.

Takový peníz stříbrný liší se od předešlého rozdělovacími znaménky v rubním nápisu: AR= | CHIDVX | AVSTRIÆ | CORONAT9 | IN · REGEM | BOHEMIÆ | · 5 · AVGV | = STI ·

Průměr 18 mm, váha 1·1 gr.

Po smrti mladého krále raženy k uctění jeho památky mnohé pamětní peníze, z nichž některé níže popisujeme.

Cínová medaille od Kristiana Wermutha*) má na líci obrněné poprsí v plášti na levo obrácené s řádem zlatého rouna na šnůře, s dlouhými vavřínovým věncem zdobenými vlasy a kolem opis: FERDINANDVS IV · ROM · HVNG · ET BOH · REX * t. j. Ferdinandus Quartus Romanorum, Hungariae et Bohemiae rex (Ferdinand IV. římský, uherský a český král).

Na rubu v 15 řádcích jest nápis: NATVS | A · 1633 · 8 SEPT · | PAT · FERD · III · IMP · | MAT · MARIA HISPANA | CORONATVS REX | BOHEMIAE A · 1647 · 16 IVN · | GERMANIAE ELECTVS | AVGVSTAE VINDELICORVM | CORONATVS RATISBONAE | D · 18 · IVN · AN · 1653 · | VIX TERRIS OSTENSVS | OBIIT VIENNAE | D · 9 · IVL · A · 1654 · | * * * | C · W · F · C · PR · CÆS · t. j. Natus anno 1633 8 septembris, pater Ferdinandus Tertius imperator, mater Maria Hispana, coronatus rex Bohemiae, anno 1647 16 junii, Germaniae electus Augustae Vindelicorum, coronatus Ratisbonae die 18 junii anno 1653, vix terris ostensus, obiit Viennae die 9 julii anno 1654. Christianus Wermuth fecit cum privilegio caesareo [Narozen roku 1633 8. září, otec Ferdinand III. císař, matka Marie španělská, korunován za krále českého roku 1647 16. června, pro Německo zvolen v Augsburce, korunován v Řezně dne 18. června roku 1653, sotva zemím se ukázal, zemřel ve Vídni dne 9. července r. 1654. Kristian Wermuth zhotovil s výsadou (výhradním povolením) císařskou].

Průměr 32 mm, váha 10·55 gr.

Jednostranná stříbrná medaille (Hergott Tab. XXXVII. obr. 15.) nese ověnčená poprsí Ferdinanda III. a Ferdinanda IV. s pravé strany, kolem nichž vine se opis IMP · ET REX FERD · III ET IV · PAT · ET FIL · PII AVG t. j. Imperator et rex Ferdinandus Tertius et Quartus, pater et filius, pii augusti (Císař a král Ferdinand III. a IV., otec a syn, zbožní vladaři).

Průměr 48 mm, váha 25 gr.

Stříbrná miniaturní medaille z novější doby: V líci obrněné po-

*) Týž byl rytcem v Gothě; narodil se v Altenburku r. 1661 a zemřel 1739.

prsí v plášti na levo obrácené, s vlasem dlouhým a vavřínovým věncem zdobeným. Na hrdle visí řád zlatého rouna na šňůře. Opis FERDINAND · IV · RO · REX ·

Na rubu žezlo mezi dvěmi ratolestmi palmovými a nad tím zářící oko Boží v oblacích. Opis: PRO DEO | ET POPVLO ·

Průměr 16 mm, váha 2·05 gr.

Mince Ferdinanda IV. pro vévodství Těšínské.

Těšínský groš (Tab. LXXVIII. obr. 733.) má v líci korunované poprsí v pravo příč obrácené. Panovník na něm jest bezvousý a s dlouhým vlasem a kolem hrdla má řád zlatého rouna. Koruna sáhá v opis FERD : IIII : D : (ç) : G : R : H : B · REX

Na rubu korunovaná slezská orlice se štítkem rakousko-burgundským na prsou. Pod křídly značka Těšínského mincmistra Gabriela Görloffa G | G Hlava orlice obvodkem sáhá v opis MO : NO : DVC : TES : SIL : 1653 t. j. Moneta nova ducis Teschinensis Silesiae (Peníz nový vévody Těšínského ve Slezsku). Okraj obou stran perlovitý.

Průměr 21 mm.

Těšínské trojníky z r. 1654 a 1655 vyobrazeny na tab. LXXVIII. obr. 734 a 735. Mají na líci buď slezskou orlici s rak.-burgund. štítkem na prsou neb říšského orla s týmž znakem na prsou a písmena G | G pod pazoury.

Na rubu na koso postavený čtverec, jehož strany zdobeny jsou arabeskami, a v něm mezi rozděleným letopočtem 16 | 54 neb 16 | 55 država s číslicí 3 ve spodní polovině. Okraj na obou stranách perličkový.

Průměr 16 mm.

Seznam vyobrazených mincí Ferdinanda IV.

(korunován 1646, zemřel 1654.)

Z mincovny v Těšíně = T., mincmistr = m.

Tab. LXXVIII. obr. 729. Korunovační tolar z r. 1646.
" " " 730. Velký korunovační peníz z r. 1646.
" " " 731. Střední korunovační peníz z r. 1646.
" " " 732. Malý korunovační peníz z r. 1646.
" " " 733. Groš Těšínský z r. 1653. T. m. Gabriel Görloff.
" " " 734. Trojník Těšínský z r. 1654. T. m. Gabriel Görloff.
" " " 735. Trojník Těšínský z r. 1655. T. m. Gabriel Görloff.

LEOPOLD I. (1657—1705)

Narozen dne 9. června 1640. Korunován dne 14. září 1656 za krále Českého, dne 1. srpna 1658 za krále římskoněmeckého; zemřel dne 5. května 1705.

Manželky: I. Markéta Terezie, infantka španělská, zasnoubena dne 12. prosince 1666, zemřela dne 12. března 1673.

II. Claudia Felicitas, dcera arcikníže Ferdinanda Karla tyrolského, zasnoubena dne 15. října 1673, zemřela dne 8. dubna 1676.

III. Eleonora Magdalena, hraběnka Falcká na Rýně, zasnoubena dne 14. prosince 1676, zemřela 1720.

Ferdinanda III. druhorozený syn Leopold ustanoven byl původně ku stavu duchovnímu, a teprve když starší bratr jeho Ferdinand předčasně smrtí sešel, naváděn k státnickému umění. I přes přičinění otcovo nebyl zvolen císařem německým za jeho života, nýbrž až léta 1658. Dlouhá vláda Leopoldova byla znepokojována severní válkou, potom uherskými nepokoji, hlavně pak tureckou válkou a naposledy od r. 1700 až do smrti jeho zuřila válka o následnictví španělské. Celkem však Čechy dosti byly přímých útrap válečných ušetřeny.

Mincovnictví české a moravské za Leopolda I.

Tíseň finanční na počátku panování Leopoldova měla býti zažehnána podáním dvorské komory a jejího všemohoucího presidenta Jiřího Ludvíka hraběte Sinzendorfa, v němž r. 1658 císaři doporučováno zavedení poplatku z dědictví, zavedení kolkovaného papíru a zavedení všeobecné ve všech dědičných královstvích a zemích platné drobné, běžné mince (Schiedmünze, Scheidemünze), jejíž zrno mělo býti skrovnější, než zač měla býti vydávána a přijímána. Místo dosavadních 7 lotů fejnu v groších měly býti jen pětilotové, a krejcary posud pětilotové měly býti zrna $3^1/_2$ lotu. Poukazováno k velikému výnosu, jenž by z mince této dvoru vyplynul jen při placení dvorských potřeb, a pak že by se lehká mince cizí od nás vytratila. Dvorská komora ovšem netajila se při tomto návrhu obavou, že by vydáním drobné mince staré těžké druhy peněz mohly vystoupiti v ceně, ale nepokládala věc tu za tak příliš vážnou, aby se její návrh měl proto zavrhovati. Ba naopak poukazovalo se k té okolnosti, že již za císaře Ferdinanda III. na věc podobnou se pomýšlelo, ano nebožtík panovník že již v zásadě se také v tom smyslu rozhodl; proto měl nyní ihned státi se pokus a nové mince za několik tisíc zlatých mělo se vyraziti.

Císař Leopold I. odevzdal návrhy dvorské komory Janu Ferd. hraběti Portiovi, u něhož se konala důvěrná porada tajné rady, a tam se návrhy setkaly s tuhým odporem a odročeny.*)

Náprava mince zaměstnávala mnohá léta dvorskou radu. Dobrých dukátů a tolarů bylo málo raženo a stávaly se vzácnějšími, protože byly vyváženy do ciziny. Největší obchod s nimi vedli židé. Jen v Praze 21 židovských směnárníků, kteří staré mince kupovali s jistým ažiem, dávajíce za ně všelijaké lehké cizí peníze, buď polské nebo německé, které potom nechtěl nikdo brátí, když se v Čechách, na Moravě i ve Slezsku velmi rozšířily, leč s velikou slevou. Obyvatelstvo, jmenovitě chudší, trpělo veliké ztráty a hlasité ozývaly se nářky, když solní sklady císařské cizí lehké mince naprosto brátí odpíraly a rovněž i berníci krajští. Hned první sněm, za vlády Leopolda I. odbývaný, uchopil se této věci a žádal panovníka již 23. září 1657 o nápravu. Král slíbil a hned nařídil dvorské kanceláři, aby podala dobré zdání, jak by se to nejlépe provésti dalo.

Dvorská komora požádala o dobré zdání komoru českou (1657, 3. listopadu), kdež je vypracoval Mikuláš ze Schönfeldu; potom jednala s úřady dolnorakouskými a moravskými v téže příčině a na témž základě jako v Čechách. — Nejvyšší mincmistr Schönfeld podal dobré zdání 22. listopadu 1657. Vzal si na pomoc Hájkovu kroniku a jiné „hodnověrné historie“, aby ukázal, jaké štěstí bylo pro stát, když měl minci dobrou, a jak klesal při penězích špatných. Z českých knížat a králů velebil Boleslava II., krále Václava II., Jiřího Poděbradského, z panovníků Habsburských jmenovitě Ferdinanda I. Co se positivních jeho rad týče, zrazoval především, aby se nečinilo nic, čím by okamžitě cizí mince prohlášena byla za neplatnou a lid utrpěl veliké ztráty na majetku, nýbrž radil, aby se určila lhůta, do které se tyto druhy peněz obecně brátí mají; pak bude věcí každého jednotlivce, aby se jich v čas a beze škody zbavil. Nastane prý ovšem ihned otázka nová: kde vzíti drobnou minci jinou, když cizí za neplatnou se prohlásí a za pouhý pagament, a doma téměř žádná se nerazí? Mincmistr nejvyšší však hned věděl, že zvelebením hornictva dobylo by se dosti kovu k ražbě mincí; dále radil, aby vydána byla zápověď na vývoz pagamentu ze země.

Klement z Radoltu, kterýž při dvorské komoře dobré zdání Schönfeldovo měl přezkoušeti, celkem je schválil. Jen ještě radil, aby se přistoupilo k devalvování cizí mince, t. j. aby od zemského prubíře dle vykonaných zkoušek určité se stanovila skutečná hodnota každého cizího a v zemi běžného peníze, a v té jediné aby se brátí a dávati směly až do lhůty, po které se vůbec cizí mince zapoví.

Dvorská komora nemohla se dlouho na ničem pevném pro dobu přechodnou ustanoviti, chtěla ale zavésti pro všechny země stejnou domácí minci drobnou

*) Dr. Ant. Rezek: Dějiny Čech a Moravy nové doby. V Praze 1892, str. 174—177. Česko-moravská kronika sl. 510 atd.

a cizí tím patrně zapuditi. Zatím přiblížil se sněm český r. 1658 a stavové s obnoveným důrazem odpověděli na proposici císařskou, že žádají o nápravu měny. Podobný hlas se ozval také ze Slezska. Stavové v obou zemích chtěli, aby prozatím se stalo obecné vyhlášení, zač „patrně lehká cizí mince“ zatím a dotud, než se stane nějaká všeobecná náprava, brána by býti měla, a Čechové prohlásili, jestliže brzo něco se nenařídí, že dobrá mince starší úplně se vystěhuje ze země, a nebude možno jinak, než platiti berně mincí špatnou. To se potom částečně dělo.

Místodržící a česká dvorská kancelář přimlouvali se za stavy české a nepochybně i slezské na konec r. 1658. Dvorská komora následkem toho formulovala své zdání (1658, 26. pros.) tak, aby se svolali na poradu mužové věci znalí ze všech zemí dědičných, a aby s pomocí jejich provedlo se zavedení jednotné drobné mince domácí. Neboť když bude dosti drobné měny u nás ražené, dá se snadno cizí zapovědíti a vypuditi. Dvorská komora tudíž žádala českou dvorskou kancelář, aby se za návrhy v její tajné radě přimlouvala, a pak že také nářkům stavů bude odpomoženo. Panovník odpověděl potom (1659, 28. ledna) sněmu českému, že dvorská komora pracuje již na tom, aby se král. Českému od lehké cizí mince odpomohlo, a slíbil brzké napravení nynějšího stavu.

Během roku 1659 provedeny pak důležité proměny. Především rozhodl se panovník ve smyslu dvorské komory pro jednostejnou drobnou minci co do zrna v dědičných zemích a vydal dne 18. a 19. února nařízení, aby se ve všech mincovnách zřídily přístroje k ražení jejímu. Již 31. března ustanoveno, aby byl přijat pro mincovny v Čechách, ve Slezsku, v Rakousích a ve vnitrorakouských zemích*) úřední personál 15 osob, a sice vardajni, mincíři, šmelcíři atd., kteříž všickni císaři měli býti zavázáni. **)

Podle rozhodnutí dvorské komory přikročeno k devalvaci cizích lehkých peněz. Patentem ze dne 31. března 1659 nařízeno, že jakékoli krejcary za hranicemi ražené budou přísně brány jen za tři denáry, tak zvané polturáky (Polturaken oder Bromberger) za 4 denáry, dvoukrejcary za 6 penízků, polské a jiné cizí groše za 2 krejcary, dvougrošę a šestikrejcary benátského rázu za 4 krejcary; poloviční marcely čili justiny, které se braly po půl zlatém (30 kr.), sníženy na 24 kr.***) Průměrně obnášela devalvace 25% proti té ceně, jak až dosud tyto peníze byly brány.

---

*) Morava se nejmenuje, protože tam tehdy mincovna nebyla, jak dvorská komora v listu ze dne 24. března 1659 sama prohlásila, pravíc, aby se pagamenty prodávaly v rentmistrovském úřadě. Viz také D'Elverta Finanzen II. str. 22. Ostatní všechen material čerpán jest z archivu ministerstva financí.

**) Schönfeld již v lednu dával raziti v Čechách ze zásob stříbra půltolary s obrazem císaře Leopolda I. Poslal jeden 25. ledna 1659 do Vídně, zdaž podoba panovníkova je dobrá. Bylo mu odpověděno, že ano, však aby další ražby nechal, až se císař rozhodne, jaké druhy peněz nejvíce se raziti budou.

***) Dotyčný patent uveden dále v přílohách listinných. Téhož datum jest též mandát o skupování a tajném tavení stříbrných peněz, při čemž zapovězen vývoz pagamentů stříbrných a zlatých.

Kdo cizích peněz zbaviti se chtěl, mohl je prodati v mincovnách císařských a na Moravě v rentmistrovském úřadě. Zde bylo dovoleno bráti je také se srážkou 15%, aby lidé hodně mnoho jich přinášeli. K témuž účelu vysláni zvláštní agenti, kteří pro potřebu mincoven po zemi staré stříbro, zlato a cizí v ceně snížené peníze kupovali. Na Moravě dne 5. dubna 1659 vyslán žid Šimon Pollak se dvěma sluhy. R. 1661 v únoru vypraven za tímž účelem od mincovny vídeňské žid Jakub Prager do Čech, Moravy, Rakous a do Uher. Však přece pagamentu sebráno málo.

Všech pagamentů a cizí lehké mince, kteráž tímto způsobem se skoupila, mělo se užíti k dělání nové, ve všech dědičných zemích obecně platné a stejné drobné mince. Mělo se jí dělati (stříbrné i měděné) z hřivny stříbra za 19 zlatých 30 krejcarů, to jest o 3 zl. více, než dosavadní tak zvaný vídeňský řád mincovní předpisoval. Budoucně i jiné domácí mince měly býti dle toho poměru přemincovány. Užitek 3 zl. z každé hřivny plynouti měl do dvorské pokladny. Z užitku z koupě cizí mince (15%) placeny výlohy s ražbou a přebytek zúčtován dvorské komoře.

Mince měla se vybíjeti ve Vídni, v Praze a v Kutné Hoře, ve Vratislavi, v Štyrském Hradci a korutanském sv. Vítu. Opatřeny nové stroje na tlačení či válení*) nové mince, jež hledány v Aušpurku, Norimberce a v Hallu tyrolském; nejspíše pak ale objednány v Novém Městě za Vídní. Vybíjeny hlavně krejcary, 10krejcary, 15krejcary; dvoukrejcary a 6krejcary nebyly sice naprosto vyloučeny, ale na ten čas tlačiti se jich nemělo.

Podoba nové mince zůstávala stejná. Když počátkem r. 1661 nejv. mincmistr Schönfeld počal tlačiti v Kutné Hoře půlkrejcary, nařízeno dvorskou komorou, že mají míti jako znak českého lva.

Ke skupování pagamentů nebylo peněz. Hrabě J. A. Losi z Losinthalu půjčil z příjmu svého úřadu nejv. mincmistrovi 10.000 zl. a pak ještě menší částť ku přímluvě panovníkově. — Knížata slezská měla privilegie na ražení mince, protož jim zakázáno vybíjeti z hřivny 19 zl. 30 kr., nýbrž říditi se měli starým řádem. Než i potom bylo na ně, zejména proti knížeti Lehnickému a Břežskému, mnoho steskú.

Zlehčené mince prodáváno do mincoven mnohem méně nežli očekáváno, a sice proto, že ihned, jakmile patent byl vydán, židé houfně ji skupovali a za hranice vyváželi, kdež více za ni obdrželi než u nás. Proti tomu nedalo se jinak vystoupiti než důkladnými prohlídkami všeho vyváženého zboží a stanovením přísných trestů proti těm, kteří budou postiženi. V tomto smyslu učinil 12. dubna 1659 hrabě Losi potřebné návrhy a již za několik dní na to (16. dubna) vydal císař příslušné nařízení.

Čeští místodržící a za nimi Moravané i Slezané kladli odpor proti celému zlehčení cizí mince a ražení nové. Snížení cizích krejcarů na 3 denáry prohlá-

*) Starší mincování dělo se kladivem na štoku; tyto stroje německy sluly „Druckwerke". Byly také na jubilejní výstavě vyloženy z někdejší mincovny Eggenberské na Krumlově.

šeno jako nesprávné, což hned patenty odčiněno a oznámeno, že cizí krejcary mají býti brány za $3^1/_2$ denáru. Místodržící čeští prohlédli, že nejde o nápravu mince, než o přemincování starých peněz hodnějších na lehčí. Cizí lehká mince drobná že má býti vytlačena zlehčenou domácí. Proto žádali za proměnu mincovního řádu, bojíce se, že ani naši minci za hranicemi bráti nebudou. Námitkám jich císař Leopold nepopřál sluchu a dvorská komora prohlásila věc tu za nezměnitelnou.

Ještě též nejvyšší berníci zemští ohradili se proti okamžitému zlehčení cizí mince; neboť dle mínění jejich obyvatelstvo dříve na devalvaci mělo býti upozorněno. Císař tedy svolil, aby prvního termínu směli přijímati peníze v bývalé plné hodnotě, což prodlouženo až do konce srpna 1659. Ale na Moravě zrušena úplně zápověď o nepřijímání cizí mince v staré ceně; patent z 31. března 1659 minul se tam zcela účinkem.

Stavové čeští a slezští ohražovali se stále proti prodeji cizí mince do cís. mincoven, kdežto vývoz její za hranice byl zapověděn. Na sněmě v listopadu r. 1659 ukazovali stavové neochotu k válečné půjčce, ukazujíce k polepšení mince. Panovník však zůstal v zásadě nepohnut, jen v podrobnostech byl ochoten k ústupkům. Dne 20. listopadu oznamovala dvorská komora české dvorské kanceláři, že dle nového rozhodnutí císařského patent o zlehčení mince bude od r. 1660 zůstávati v platnosti, a také nařízení o vlastní drobné minci, která by platila pro všechny země dědičné. V té příčině měla dvorská kancelář stavům českým a slezským sděliti, že všechen další odpor jest marný. Naproti tomu však upustilo se na čas od zápovědi vývozu cizí mince do ciziny a svoleno ji odvážeti až do letnic léta 1660.

Stavové čeští však ani potom od opposice neupustili, žádajíce zřízení kommisse, která by vypracovala „dobrý a stálý mincovní řád". Dovolávali se při tom článku A 21. obnoveného zřízení*) a ukazovali na nehody, které z náhlého zlehčení cizí a vydávání nové domácí mince pro obchod a průmysl vznikají, tak že při saské, bavorské a falcké straně obchod úplně se zarazil.

Panovník k návrhu české dvorské kanceláře dovolil k tomu (1660, 14. ledna) v ten způsob, že čeští místodržící měli zasednouti s českou komorou a vypracovati společně návrh mincovního řádu, kterýž pak poslán býti měl dvorské kanceláři. Tak odpověděno českému sněmu, kterýž dle toho učinil usnesení.

Mikuláš Schönfeld již v létě r. 1659 sestavil vyobrazení mincí v zemi běžných a platných, nejen těch, jichž patent o devalvaci se nedotýkal, ale také peněz domácích nově ražených. Vyobrazení pak vydáno tiskem a rozhlášeno.

Nové peníze poznenáhlu dostávaly v obecenstvu vrch nad zlehčenou mincí cizí. V Praze čtyři mincíři neudělali více než za 700—800 zl. drobných peněz týdně, za to ale v Kutné Hoře razilo se jich denně za 400—500 zl., čá-

*) Dotyčné místo se čte: „Jakož pak i na to, co se mince dotýče, každého času všelijak bedlivý pozor dáti a takový řád o tom nařídíti chceme, aby tudy obecnému dobrému spomoženo, handle a obchody průchod svůj náležitý míti a tak toto dědičné království v dobrém způsobu zdržáno a zachováno býti mohlo."

stečně z pagamentů, částečně přemincováním starších o něco těžších peněz. Nářky na cizí mince ani potom ještě nepřestaly, jmenovitě na groše polské s rázem r. 1660, které braly se za 3 krejcary, ač u srovnání s domácí mincí novou měly hodnotu jen 2 krejcarů a 2 denárů. Hned vydán rozkaz, aby byly v našich zemích zapověděny a devalvovány.*)

Nepochybným výsledkem celého jednání o nápravu mince bylo, že dědičné země Habsburské (tedy Čechy, Morava, Slezsko a všecky země rakouské) obdržely jednotnou drobnou minci na jednom a témž základě a v stejnou dobu zavedenou.**) Dvorská komora byla také na tento výsledek nemálo hrda, a kdyby po její vůli a chuti bylo šlo, byl by se stal okamžitě také pokus o zavedení téže mince v království Uherském. Tomu na překážku byly však veliké zápletky politické, kteréž v zápětí měly nové veliké válčení v Uhrách a těžké boje o nové berně a pomoci v zemích dědičných.***)

Na sněmu dne 20. dubna 1660 zavřeném sděleno se stavy, že J. M. Cís. své královské komoře České o brzkou zprávu psáti chce, kterak by tolikéž dobrý a stálý mincovní řád co nejlépe ustanoven býti mohl. Komora Česká má se s místodržícími královskými o to uraditi, „aby v té příčině všeliká obtížnost k napravení přišla, handl a obchod v království tomto tudy hindrován nebyl, a v té věci žádný sobě co stěžovati příčiny neměl.“ †)

Sněmové tehdy schvalovali vládní nařízení a patenty císařské, nemajíce původní samostatnosti. Tak přijali na sněmu vyhlášný cís. patent o spádu mince, dle něhož každý kus nyní po jednom zlatém na 56 krejcarů, a jiněí půl i čtvrt zlatého vynášející kusové i jiná lehká drobná mince poměrně má klesnouti; však připomenuli věrní a poslušní stavové na sněmu léta 1682 (str. XXXIII.), že by tím způsobem břemena obecní podnikati věc skoro nemožná byla, žádajíce, aby před vyjítím prodlouženého terminu milostivě opatření učiniti ráčil a tím škody uvaroval beztoho již nanejvýš schuzelých obyvatelů a poddaných.

Domácí a cizí minci zkoušel zemský prubéř král. Českého Karel Felix Šuster z Goldpurka, vnuk r. 1610 zvoleného zem. prubéře Jana Šustra.††) Onen

---

*) Lehká polská mince v letech 1678 přemincována v Hoře Kutné, jak se dále šíře dokládá.

**) Jak hojně v které mincovně pracováno, o tom zachoval se seznam z 20. srpna 1695 v c. a k. archivu dvor., české odděl. horní a mincovní, dle něhož zmincováno téhodně peněz v této ceně:

ve Vídni	za 30.000 zl. rýn.	v Kutné Hoře	za 8.000 zl. rýn.
v Křemnici	„ 30.000 „ „	ve Vratislavi a Opolí	„ 20.000 „ „
v Prešpurku	„ 6.000 „ „	v Břehu	„ 10.000 „ „
v Nagybani	„ 6.000 „ „	v Hallu tyrol.	„ 30.000 „ „
v Košici	„ 1.000 „ „	v Št Hradci	„ 10.000 „ „
v Sedmihradsku	„ 6.000 „ „	ve sv. Vítu	„ 6.000 „ „
v Praze	„ 8.000 „ „	Celkem za	171.000 zl. rýn.

***) Málo zkrácený výňatek z „Dějin Čech a Moravy nové doby“. Sepsal Dr. A. Rezek, str. 191—202.

†) Artikulové sněmu obecního, kteryž držán byl na hradě Pražském od 3. listopadu 1659 do 20. dubna 1660, str. XXVII. Vytištěno v St. Městě Pražském u Lidmily Sedlčanské, J. M. královské impresorky.

††) Vedl si zcela neodvisle od mincoven a dle § 7. instrukce pro zemské prubéře měl vnesené cizí mince pozorovati a určovati jich valvaci dle vídeňské váhy a staré říšské měny podle střiže

zkoumal r. 1672 novou minci horno- i dolnosaskou, zejména $^2/_3$, $^1/_3$ a $^1/_6$ tolaru a valvoval je takto:

Kurfirsta saského $^2/_3$ tolaru neb 60 kr. s poprsím a znakem jde na Kolínskou hřivnu 12 a vychází hřivna na 16 zl. aneb $10^2/_3$ tolaru. Má tudíž cenu 50 kr., $2^1/_2$ víd. vzhledem k tomu, že říšských tolarů jde 8 na Kol. hřivnu jakosti 14 lotů 4 grény a říšský tolar s ohledem na tuto novou minci cení se za 105 kr. Podobně také vysazeny tolary vévody Augusta Saského.*)

Anhaltské nové $^2/_3$ z r. 1670 vydají z hřivny Kol. 16 zl. 16 kr., z Víd. hřivny 19 zl. 28 kr. a rovnají se tudíž císařské drobné minci.

Nové $^1/_3$ saské z r. 1666 až 1670 jdou 24 na Kolínskou hřivnu a vydají 16 zl. r. čili $10^2/_3$ kusu tolaru; a kurfirstské Braniborské $^1/_3$ se jim rovnají, jakož i $^1/_3$ saského vévody Augusta, kteréž všecky mají se bráti za 19 zl. r. 12 kr. vídeňská hřivna.

Podobně i sv. Jirské $^1/_3$ Mansfeldské a nové osmigroše čili 30kr. Stolberské z r. 1669; kdežto anhaltské dobré osmigroše platí se hřivna Víd. za 20 zl. r.

Brunšvické groše P. Marie s divým mužem a na rubu XII s P. Marií čili 30 kr. z r. 1668 mají zrna 15 lotů 3 pen. Kol. váhy, jejíž hřivna vyjde na 16 zl. 5 kr. a vídeňská na 19 zl. 18 kr. Lunebursk é groše Marie s XII na rubu a obrazem P. Marie i růží v líci mají tutéž hodnotu, kdežto Hildesheimské šestigroše s P. Marií vydají na Víd. hřivnu jen 19 zl. 12 kr.

Kurfirstské tolary saské z r. 1670 jakosti 13 lotů 14 grenů, z Kol. hřivny $8^1/_3$ kusu cení se na 14 zl. 31 kr. Jde jich 10 na Vídeň. hřivnu v ceně 17 zl. 25 kr., tak že jeden kus přijímati lze jen za 84 kr. proti dobrému říšskému tolaru, jichž jde 8 kusů na Kolínskou hřivnu a mají zrna 14 lotů 4 grény.**)

V jiné valvaci cení se Bukovecké plecháče z r. 1672 a 1673, jichž jde na hřivnu 47—48 jakosti 7 lotů 1 grén na 20 zl. $24^9/_{12}$ kr.

Dne 12. října 1674 zase vypracoval seznam dolnosaských třetin tolarových čili třicetikrejcarů, z nichž nejlehčí byly Štolberské osmigroše dobré z r. 1673 s podobou jelena,***) kterých zrno vyšetřeno jen na 11 lotů 1 grén a 1 pen. a nejtěžší dvanáctigroše P. Marie vévody Brunšvického z r. 1668 s divokým mužem a Brunšvické dvanáctigroše Marianské z r. 1669, obé jakosti 15 lotů 2 grény 2 peníze.†)

Valvováním cizí mince nesprostili se jí v Čechách. Již r. 1667 ustanovil císař k radě komory České termin tříměsíční od měsíce května a vypočítány jiné ještě mnohé mince i jich zrno zemským prubéřem Karlem Felixem

---

i zrna; rovněž uloženo mu § 8. minci vydanou v císařských mincovnách pozorovati a zkoušeti, když pak někde nedostatek shledal, hned dvorské komoře oznámiti.

*) Dle rakouského privilegia kventlového na základě patentu cís. Karla V. z r. 1525 raženo v zemích dědičných $8^1/_4$ tolaru z Kolínské hřivny jakosti čtrnáctilotové.

**) Archiv horní č. 8024.

***) Devalvovány se zlatníky a půlzlatníky Lauenburskými a Oettingskými cís. patentem z 8. října 1678, který otištěn v přílohách.

†) Archiv horní č. 8024-II. Cizí mincovny obcházely výnosy zem. prubéře nově razíce schválené mince starších ročníků. Proti tomu zlu vydal císař mandát dne 21. října 1689 v Augsburku.

Šusterem z Goldpurka.*) Pak také komora Česká oznámila, že staré říšské zlaté z r. 1651 bráti sluší po 72 kr. a poloviční za 36 kr., tolary říšské po 68 kr. Vídeňským rakouského rázu přán průchod a šlo jich 240 na 60 kr., vybíjeno jich 649 z Kolínské hřivny, jež tak vyšla na 10 zl. 49 kr.

Říšský tolar šel u nás vedle zprávy České komory v letech 1683—1687 po 1 zl. 45 kr.; poněvadž ale mísily se v naši minci cizí lehčí tolary, nařízeno léta 1684, aby brány byly Brunšvické tolary dvojí, pak Brandeburské, Hollandské sedmery, Saské kurfirstské, Ženevské, Curyšské, Basilejské, Šafhúzské, Polské, Kolínské a Svatohavelské tolary pouze po 1 zl. 40 kr.**)

Hlavním vodítkem byla tehdy instrukce dvorní komory ze dne 2. ledna 1681, a ta platila až do r. 1717.

V mincovnictví staly se nemalé změny. Dukáty raženy v stejné hodnotě, až na r. 1675, kdy o 1 grén pohoršeny; platily r. 1671 tři zlaté, r. 1681 tři a půl zlatého. Kdežto r. 1671 placeno za víd. lot ryzího zlata 8 zl. 33 kr., tedy léta 1693 stoupla cena na 14 zl. 20 kr. a dukát platil 4 zlaté. Později k této ceně přistoupilo ažio 3—7 $^1/_2$ kr.

Poněvadž ražení tolarů bylo se škodou, zastavil Leopold na čas jich mincování, ačkoť mnoho jich nově zmincováno bývalo na drobné, zejména v říši německé.***) Proměnil-li někdo tolar, dostal ovšem 90 krejcarů neb 1 zl. 30 kr., avšak oněch 90 kr. neobsahovalo ani šestinu stříbra jako tvrdý tolar. Rokem 1693 ujala se v říši německé smluvená lipská hřivna, totiž sazená hřivna obsahovala na tolary 14 lotů 4 greny čili z ryzí hřivny raženo 12 říšských tolarů, a tuto lipskou hřivnu na nedlouho přijal také Leopold I. v dědičných zemích za základ, ale neraženo tolarů, nýbrž r. 1693 v Praze vydány půltolary čili zlatníky zrna 14 lotů a 4 grénů, totiž 19 $^1/_5$ z víd. hřivny a čtvrttolary téže jakosti. Potom r. 1695 též tolary 14lotové 9 $^3/_4$ kusu z víd. hřivny. Pagamentní stříbro stoupilo z 15 zl. z r. 1657 a ze 17 zl. 30 kr. léta 1678 až na 21 zl. 15 kr. Roku 1700 nařízena ve všech zemích král. Českému přivtělených Vídeňská hřivna.

Leopold zavedl r. 1659 patnáctníky, šestáky (VI.), jež při zvýšené ceně r. 1695 dostaly též jméno sedmnáctníků a sedmíků, (těchto šlo 85 $^5/_{16}$ na víd. hřivnu), potom začala nová dosti nevhodná česká mince zemská (Böhmische Landmünze). Táž obsahovala jen 1 lot 2 $^1/_4$ gr. stříbra, z víd. hřivny ji raženo 304 $^{11}/_{16}$ kusu; proto byly lacinější krejcaru a dražší půlkrejcaru. Nepohodlná mince tato záhy stažena zpět a jest ve sbírkách vzácná, ačkoliv jí v Praze najednou 11,572.916 kusů vybito. Téhož roku 1695 tepána též v Hoře Kutné.

*) Archiv horní č. 7896. Léta 1677 placeno v minci za hřivnu fejnu 9 tolarů 2 kr. Císařské hutě vynesly tehdy ročně 2937 zl. 42 kr. rýn.

**) Archiv horní č. 8328. Říšský tolar stál za 20 grošů, tudíž poměr zlata ke stříbru byl 13 $^5/_9$: 1. Dle mincovního snesení v Řezně roku 1669 měla hřivna ryzího zlata vynésti 204 zl., tedy dukáty po 3 zlatých, 67 kusů z hřivny jakosti 23 kar. 5 gr. a zlaté po 2 zl. 20 kr., jakosti 18 kar. 6 gr. Tolary 8 kusů ze sazené hřivny a 9 kusů z ryzí, aby se hřivna ryzí zmincovala na 13 zl. 30 kr.

***) Jen v letech 1666, 1672 a 1695 vybito v Hoře něco tolarů. J. Rappe: Die Münzstätte Kuttenberg str. 371.

Císař Leopold přál horám českým, odpustil r. 1704 nedoplatky berní horním městům, ba i berni odpustil, aby se jí k užitku hor nakládalo.

K ražení upotřebeno strojů válcových a zaoblených kolků, proto mnohé z mincí poněkud prohnuty. Znamení mincovní od r. 1677 obsahují začáteční písmeny, jež vybíjeny na mince dle instrukce z roku 1678, aby se ihned od jiných rozlišovaly. Na počátku každého roku měněny kolky, na nichž se pod poprsím v opisu spatřoval onen přikázaný příznak.

Nejlépe osvědčovalo se ještě proti vtrušování cizí nehodné mince snížení čili devalvování její ceny. Zištní obchodníci zvláště blíže hranic zemských vyváželi dobrou hrubou minci a získavše několik procent vnášeli opět cizí lehkou minci.

Vyvážení dobré mince čelil patent císaře Leopolda I. z 3. července 1665 (otištěný v přílohách) a jiný z 28. července 1680 i r. 1682, nejpřísněji pak 15. března 1691, jak dále otištěno.

Ze Slezska přicházela polská mince namnoze stenčená do jiných zemí České koruny a do arciknížetství rakouského, pročež vyhlášen patent ze dne 3. máje 1666, kterým po třech měsících u nás měly jíti polské orty s nápisem 1663 a 1664 po 16 kr., patnáctníky z r. 1664 po 6 kr., dvoududky z r. 1664 za 5 kr., dudky z r. 1662 po 2 kr. a 2 penízích. Bromberské polturáky z r. 1662 po 1 kr. Dalším patentem z 15. listopadu r. 1667 prodloužen oběh polské mince v plné ceně do nového roku 1668 a pak teprve měly jíti v ceně snížené.

Poněvadž však lid obecný neuměl často čísti letopočtu a zmatek tím povstával, vydán již 29. února 1668 nový patent, kterým snížení dotčené rozšířeno na veškeré mince výše řečené polského rázu bez rozdílu letopočtu na nich.*)

Záhy došlo i na lehkou minci saskou a braniborskou. Dle zprávy zemského prubéře vydán císařem Leopoldem I. dne 9. dubna 1674 patent, aby plecháče čili dobré groše z Dolních Sas brány byly ještě za dva měsíce po třech krejcařích, potom však nechť odváděny jsou do král. mincoven v Praze a v Kutné Hoře, kde po srážce 7 ze sta budou vyměňovány a v drobné zmincovány. Také ze země povoleno bylo tu lehkou minci vyvážeti.**)

Sněm český žádal r. 1682 císaře, aby zlehčená mince byla z oběhu vzata a mincí plnovážnou nahražena, nemá-li „nanejvýš schuzelým obyvatelům a poddaným další škoda pocházeti.“

Císař Leopold I. jako král Český vydal ve Vídni dne 30. března 1682 patent proti vnášení cizozemských zlatníků, půlzlatníků, čtvrtníků i drobné mince nehodné. Aby nepořádek tím způsobený byl staven a poddaní přece nebyli nikterak poškozeni, nařídil císař, aby cizí mince brána byla ještě po tři měsíce v plné ceně, potom po tři měsíce má býti zlatník cizí brán i vydáván po 56 krejcarech, a tak při úřadech berních za dobrou minci vyměňován, aneb za vídeňskou hřivnu čistého stříbra má býti placeno 19 zl. rýnských. Posléze po dalších třech měsících nemají býti přijímány cizí mince všelikého rázu, a každému,

*) Týž patent otištěn v přílohách.

**) Patent týž čte se vzadu mezi doklady.

kdo by je chtěl udati, mají býti skonfiskovány. Přísně zakázán též vývoz domácí dobré mince a měnění zlatníků i drobné mince za hranicemi s užitkem 1, 2 i více procent, k čemuž přihlížeti měly cís. úřady mýtní i celní. Aby nebylo možno vkládati cestou do zavazadel zdejší minci, mají býti bedničky a t. p. v mincovně zabedněny a opatřeny pečetí, která se na místě určeném v přítomnosti úřední sejmouti má.*)

Kdo v zemi peníze přiváží, má se u nejbližšího mincovního neb mýtního úřadu neb také při obecní správě opatřiti vysvědčením, kam peníze veze. Tímto patentem opakovány časté zápovědi králů Českých o vývozu dukátů, tolarů a korun stříbrných. Též lehké tolary švýcarské, burgundské, hollandské, saské, kolínské a jiné nemají býti brány po devadesáti krejcarech s ažiem, nýbrž jako zlatníky po třech měsících při minci vyměňovány býti smějí jen jako stříbro, víd. hřivna po 19 zl. r. Později však mají býti dle zkoumání guardajnů valvovány dle jich zrna. Kdo by je potom ještě udával, tomu mají býti odňaty a dopadeného má stihnouti citelný trest. Udavači pak náležel určitý podíl konfiskovaných peněz.

K tomu měly všecky úřady a vrchnosti dohlížeti. Mandát tento pro země České vydaný podepsal nejv. kancléř král. Českého Jan Hart. hrabě Nostic a jménem císařským Karel Max hrabě Lažanský.

Většina mincoven razila jen z pagamentu; neboť rudného stříbra nedostávalo se. Mnoho přemítali o tom ve dvorské komoře a v mincovnách zemských, jak vyvážení dobrých peněz staviti.

Dobrá, velká mince roztrousila se vždy beze stopy, protože ji zištně tavili doma a zvláště za hranicemi, kde mincovny držely většinou nájemníci. K tomu vynášeli tolary a jich díly vojáci do Italie a na Rýn odcházející. Také za zboží kolonialní a cizí výrobky při tehdejším smutném stavu domácí výroby mnoho stříbra putovalo vně hranic a již se nevrátilo.**)

Biskupská mincovna v Kroměříži počala zase po šesti letech vybíjeti polturáky a grešle r. 1701, kterou lehkou minci zkoušel zemský prubéř moravský v Brně Konrad Mayer a našel ji o $16^3/_8\%$ lehčí, než nařizovaly instrukce.***)

Správce Eggenberské mincovny na Krumlově Filip Hynek Häckhl (1677—1681) za pomoci taviče Jana Tománka počal opět raziti pod obrazem Jana Křistana z Eggenberka groše. Kolky dělal císařský ryjec železa Jiří Mühler ve Vídni. Vybito zde grošů r. 1677 za 8816 zl. 54 kr. a r. 1678 za 3742 zl. 42 kr., avšak mince tato vzácna, protože později zase stahována i tavena. Na-

*) Totéž opakováno patentem z 20. června 1692, kterým cizí zlatníky, půlzlatníky a čtvrtky od sv. Michala z oběhu vyloučeny. Plně otištěno v přílohách vzadu.

**) V císařských pokladnách, zvláště v Brně, nahromadilo se tolik lehkých mincí, zvláště z biskupské mincovny v Kroměříži, z Olešnice a Nisy, že si nevěděli s nimi rady. Vydati je nechtěli a přemincováním utrpěl by erár ohromnou ztrátu.

***) Kromě soukromé mincovny Kroměřížské trvaly ještě soukromé mincovny biskupů Vratislavských v Nise a Piastovských knížat slezských v Olešnici. Více o nich ve článku Jana Newalda „Beitrag zur Geschichte des Oesterr. Münzwesens im ersten Viertel des XVIII. Jahrhunderts" str. 55 atd. ve XX. dílu „Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien" 1881.

posledy mincovány na Krumlově v letech 1685—1688 groše jen v skrovnosti. Léta 1689 odešel mincmistr F. H. Hückhl a dalšímu mincování konvence císařská a zavedení Lipské hřivny soukromé ražbě překáželo.

Nehodné zlatníky a jinou lehkou minci chtěl císař Leopold vymýtiti všeobecným patentem ze dne 28. listopadu 1692. Zvláště úřady hraniční a celní měly přihlížeti, aby k nám se taková mince nevtrušovala. Lehkým zlatníkům domácím povoleno procházeti do konce roku 1692, aby se zatím v mincovnách nastřádalo dosti stříbra k ražbě dobrých tolarů, sedmnáctníků, šestáků a grošů. Pak zase povoleno, aby zlatníky domácí a jiné zakázané zlatníky, jež se jim zrnem vyrovnaly, ještě do Hromnic roku 1693 procházely, ale pak do dubna t. r. jen při placení kontribuce anticipato přijímány byly. Od Hromnic do konce března 1693 mohly býti dodávány do mincoven se ztrátou 7½ kr. z každého zlatníku, ale od 1. dubna již jen jako staré stříbro. K mincím prozatím dovoleným náležely zlatníky švédské nové i staré, mohučské staré i nové, kurfirstské, trevírské a brandeburské nové i staré, saské, falcké, neuburské nové i staré, biskupské, štrasburské, paderbornské a osnabrůcké, knížecí kverdlinburské a ony Arnošta Augusta, vévodské brunšvické a gliňské, též Jana Fridricha, vévody brunšvického, a Rudolfa Augusta i Antonína Oldřicha, vévody saského Augusta, administrace v Magdeburku a v Dobrosoli, knížecí saské společně s henneburskými z r. 1692, kníž. Hessen-darmštatské staré i nové, knížecí braniborské, Kvolcbašské z r. 1675 a 1676, knížecí arnberské z let 1675 a 1676, hraběcí hanavské staré i nové, hrab. meklenburské, montforské z let 1674, 1675, 1676 a 1690, hraběcí sulcbašské, pak zlatníky měst Hamburku, Bukovce, Brem, Frankfurtu, Strasburku a 1682 bité species půltolary, pak měst Goslaru, Hildesheimu, Friedberku, Děvína, Brunšviku, Stralsundu a Roztok. Jiné kusy celé, půlky i čtvrtky, měly býti přijímány jen do Hromnic r. 1693.

Z paměti Horské mincovny.

Jako již za krále Matyáše byly roztržky mezi konšely a knapy mincířskými i pregéřskými, tak zase léta 1659 stěžovali si knapi a majitelé lůnů a stolic mincířských do neupřímnosti konšelů mincířských a pregéřských,*) píšíce perkmistru a úředníkům horním dne 8. července t. r. v ta slova: „Předešlí konšelé mincířští a pregéřští ten chvalitebný způsob a řád jsou zachovávali, a co jim tak Pán Bůh po zaplacení do mince schodkův naražených, jak za krec (odpadky v kelímkách) a písek požehnati ráčil, te jsou vedle velikosti a malosti knapům na lůny též stolice a spravedlnosti jejich spravedlivě při nejmenším dvakrát v roce k vánočním a velikonočním svátkům upřímně a věrně rozdělovali, a to jim žádný proti knihám mincířským a pregéřským, majíce na takové lůny

*) Mincířům Horským udělil Václav IV. r. 1408 zvláštní milosti, když v Hoře Kutné meškal (archiv hor. úřadu. Tom. I. — Pamětní kniha Kaňkovská.). Konšelé pregéřští dostali veliké milosti od krále Jiřího dne 4. října 1462, a zejména ustanoveno, aby děti a přátelé knapův pregéřských nejbližší po smrti otcův k lůnům nápady měli.

a stolice zápisy knihami jejich utvrzené a zapsané, bráti a odnímati jest nemohl, nýbrž jedni druhým že všeho příjmu utržení a z toho zase vydání náležitý a pořádný počet jsou činili a ze všeho právi byli, jako toho hodnověrné paměti před rukami se nacházejí; ale nynější konšelé nepamatujíce na šlápěje předků svých, od tolika let přijímajíce pomoc z mince, a co písku v jámách a krecu se nachází, na takové lůny a stolice žádného dělení nečiní, ani počtu pořádného se od nich nekoná, a tak co kde za kým zůstává, aneb kam takové užitky a utržení páni knapi žádné vědomosti nemají, nýbrž sami konšelé na svém ostrovtipném mozku všecko zavírají, a jak se jim zdá disponirují a činí. V kteréž příčině k V. Mtm. se utíkajíce, že jim konšelům podle povinnosti své k učinění takového počtu jistý čas terminovati a budoucně každoročně dostatečně napomenouti a nařídíti ráčíte, žádáme."

Podepsáni: Jan Jiří Křižanovský z Příseky, Jiří Šmilaur, písař urbární, za p. Jana Dohalského z Dohalic, Samuel Lahvička, Zikmund Hlas, Karel Labuška, Jakub Svatojanský, Pavel Skřivan a Ondřej Enderle na místě jiných nepřítomných.

Zvláštní a zajímavé obřady konány při přijímání učeníků mincířských do učení v mincovnách. Přímý představený tovaryšů i učňů mincířských byl šmitmistr, pravidlem vyučený řemeslu zámečnickému. Než byl učeň přijat, přečteny mu povinnosti jeho v 18 odstavcích, načež předložen mu chléb se solí a hák (sekáč) na cány. Přísaha učňova četla se v tato slova: „Já N. N. přísahám zde v této královské Pražské šmitně před obličejem Božím a při soli a chlebu teď mi předloženém a při tomto slavném a ctihodném sekáči na cány, že všecko, co mi panem šmitmistrem a poctivými tovaryši bylo předčítáno, chci věrně zachovávati. K čemuž dopomáhej mi Bůh a jeho svaté evangelium. Amen." *)

V zahájeném rajtuňku také představováni nejv. mincmistrem aneb primasem a šepmistry nově jmenovaní úředníci, jako se stalo roku 1654 správci mincmistrovství Ř. L. Hackblovi, a podobné, když 26. října 1655 ustanoven perkmistrem místo Samuela Lahvičky Karel Hlaváč.

mincí nejlépe vyrozuměti jest z veršování a výkladu Jana Kořínka v „Starých Pamětech Kutno-Horských" z roku 1675, kde na str. 286 a 287 veršuje:

1. Ještě rudy zkouší prubíř,
   měkčí roštýř.
   Stříbro z nich odhání šmelcíř,
   čistí prenýř.
2. Barchaníci a kysíři
   cány lijí;
   farfule řežíí mincíři,
   pláty bijí.

*) Archiv horní č. 8274 k roku 1682.

3. Zmítař je ve vejhni zmítá,
kouží klopíř;
hejtó, co zlého, odmítá,
rovná štosíř.
4. Lorýři v loru (luhu) lorují
dílo černé;
pregíři po nich pregují
groše berné.

Chci říci, že jsem ještě nic o tom nepověděl, kterak se za starodávna rudy od prubířů prubovávaly, od roštýřů ohněm měkčívávaly. Ani kterak prenýři stříbro na čisto přepalovali; kterak kysíři ze stříbra s mědí složeného cány, to jest pruty kulaté, do barchanu lívali; kterak z těch cánů mincíři farfule, totiž čtverohranné kusy stříhali, a z těch farfulí pláty dělali. Kterak opět zmítaři těm plátům křehkosti v ohni odnímali, klopíři průbojem (Durchschlag) okrouhlé dělali; hejtči je přebírali. Štosíři z křivolakých rovné činili. Kterak potom takové pláty od ohně a dýmu zčernalé lorýři do běla vyvařovali,*) a posledně pregíři rázy na nich vyráželi.**)

Dne 23. července 1657 navštívil Horu císař Leopold I. jsa na cestě z Vídně. Prohlédl si hutě, obcoval mši sv. u sv. Barbory a na Vlašském dvoře stoloval. Odpoledne prohlédl si doly na Turkaňku***) a k večeru odejel do Nov. Kolína.

Léta 1662 vyslán Horský mincmistr Ř. L. Hackhl s kvardajnem Ad. Enderlem do hutí Horských a obcoval zde tavení 666 centů rudy, z níž vytěženo 80 hř. 7 lotů stříbra; nejvíce poskytl důl „Bažant".

Horské doly nedočkaly se nového rozkvětu. Dle současného výkazu úhrnného za r. 1690 skoro ve všech dolech pávování se nevyplácelo.

Podáme příklady: Couk Fürstenhand od 1. ledna do 30. dubna měl nákladu 298 zl. $^1/_2$ kr.; vydal rudy 930 centů 60 lib.; v té stříbra 56 hřiven $11^1/_2$ lotu; zaň zaplaceno 267 zl. 45 kr. Hřivna tedy po 4 zl. 43 kr.

Důl „Zaveselý" od 1. ledna do 30. prosince měl nákladu 1074 zl. $29^1/_2$ kr.; vydal rudy 3242 centy; z té stříbra 154 hř. 13 lotů v ceně 730 zl. 49 kr.

Důl „Malý Čížek" od 1. ledna do 30. prosince měl nákladu 1019 zl. $58^1/_2$ kr.; vydal rudy 2084 centy 60 lib.; z té stříbra 159 hř. 6 lotů v ceně 752 zl. 17 kr.

---

*) Luh připravován z popela dřevěného; proto zapovědčno v okolí Hory Kutné mydlářům kupovati popela. Ostatně při luhování peněz mnoho stříbra zbytečně vylouženo do stok. Rovněž zakázáno v XVI. a XVII. věku prodávati v Čáslavi ovsy jinam než k Horám Kutným. Úřad horní měl zvláštní skupovače ovsů, jako Matěje Krajíčka v Čáslavi a j.

**) Staré paměti str. 287. Tamtéž praví se, že díla tato posud (1674) v Hoře se konají, a od žádostivých spatřena býti mohou.

***) Zde byl také vodní kunšt, ku kterému dohlížel 1657—1660 kunštovný štejkýř Martin Svoboda s těhodním platem 2 zl. 20 kr. a tři hlídači. Vedle štoly na Turkaňku pávováno v Hloušecké, Grejfské a Kuklické štole. Účty k r. 1659 jsou česky psány.

Na důl „Střední Aron" naloženo od 1. ledna do 30. prosince 2805 zl. 27½ kr.; rudy vytěženo 8362 centy 60 lib.; v té stříbra 890 hř. 8½ lotu v ceně 3857 zl. 9 kr.

Na důl „Stará těžkosť" bylo nákladu od 22. dubna do 7. října 478 zl. 50 kr.; rudy vytěženo 1282 centy 60 lib.; v té stříbra 60 hřiven v ceně 283 zl. 13 kr.*)

R. 1675 těžířstvo horní k činnosti nabádáno a potom častěji vardajnovi Adamovi Enderlemu svěřeno hutmistrovství poručením čes. komory z 29. července 1663. Rok dříve jmenován komorní rada Edmund Putz z Adlerthurmu místodržícím nejvyš. mincmistra (léta 1666 plnomocným inspektorem hor ustanovený), v čemž ho následoval r. 1672 Vilém Vřesovec z Vřesovic, jsa skutečným nejv. mincmistrem. Následujícího roku zastával toto místo Frant. Arnošt hrabě Paar. Když se týž úřadu svého vzdal, neměl býti dále obsazován a náměstnictví svěřeno vrchnímu perkmistru Aut. Janinalli-mu. Než dne 10. března 1679 přece zase jmenován nejv. mincmistrem Jan Václ. svob. pán z Rheinburka, rytíř anglického Konstantinského řádu svato-jiřského a řádu červeného kříže, a sídlil v Hoře Kutné až do své smrti roku 1681, načež zase náměstnictví ujal do r. 1685 Ant. Janinalli z Jangangu.**) Dne 13. února 1686 slavně uveden nejv. mincmistr Jindřich Burghardt svob. pán ze Schneidau. Jemu následovali dne 16. května 1688 appelační rada a komorník Frant. Karel Přehořovský svob. p. z Kvasejovic a 19. června 1699 Petr hr. z Kokořova.

Zasloužilý správce úřadu mincovního a erckaufu Řehoř Hackhl ustanoven komorou čes. dne 30. prosince 1667 skutečným úředníkem mince (od r. 1654 prozatímním) a později dostal šlechtictví s přídomkem z Hackhenfelsu. Týž byl úředníkem mince do konce roku 1677; gegenhendlerem jmenován roku 1657 12. května Jan Vilém Helzl ze Šternštejna.

Zvláštním obyčejem v Hoře bylo dávati radům komory české k Novému roku v dar stříbro, obyčejně v podobě nově bitých peněz.

Tak obdrželi r. 1670:

Jeho Milost president 2 hřivny stříbra a radové hrabě z Vrtby, Hiezrle z Chodů, z Hollvajlu, Čabelický ze Soutic, z Walderode, hrabě Vratislav, Jetter z Adelfingenu, Putz z Adlersthurmu, z Elsheimu, Stupart z Löwenthalu a z Möhrenfeldu po jedné hřivně, jakož i sekretáři Müller a hr. Rumerskirch.

Též úředníkům české účtárny dvorské dostalo se r. 1670 novoročního daru, a to Janu Jiřímu Bossovi z Ehrensteinu, českému účetnímu, Janu Vil. Dietzlerovi z Dietzfeldu, německému účetnímu, radům Matyášovi Karlu Khuntzovi z Freithurnu, Jiřímu Bobrovskému, Balt. Stichovi, Janu Fr. Pfannerovi, Janu z Beernu, Ondř. Vil. Schussenknechtovi a Janu Bohusl. Ejvančickému po 1 hřivně

*) P. M. Veselský v Památkách archaeolog. XI. sl. 384.

**) Antonín svob. pán z Janinall a Jangangu založil nadání pro studující a vojáky svého jména poslední vůlí v Praze, datovanou dne 18. dubna 1695. (Studijní nadání I. svazek, č. 86, str. 301—305.)

stříbra.*) — Koleji Jesuitské dáváno pomoci roční na kostel sv. P. Barbory 242 zl. r. 40 kr.

Po Ř. Hackhlovi přestali úředníci mince vybíjeti na mince zvláštní znamení a počalo se upotřebovati písmen místo znamení.

Stalo se tak instrukcí danou následujícímu mincovnímu úředníku Krištofu Krahemu a jeho vardajnovi a gegenhendlerovi Janu Karlovi Enderlemu ze dne 24. prosince 1678, kde v odstavci 20. se čte:

„Aby v čas potřeby poznány a rozeznány byly mince stříbrné a zlaté, ježto v čas jeho služby vybity budou, má vedle rázu našeho na minci na kolky dáti příznak, totiž nejdoleji pod poprsím do textu mincí stříbrných i zlatých. Též kolky mají býti na počátku každého roku obnoveny.“ **)

Úředník mince Krištof Krahe (1678—1701) dával vybíjeti na mince svůj příznak C—K a mezi písmeny skřížená kladívka, jež také se někdy přiházívají bez počátečních písmen nad třemi kopci, které mají zobrazovati vrchy Kaňk, Sukov a Kuklík***). Týž úředník mince narodil se v Jáchymově, kde býval od r. 1661 a 1666 písařem a úředním sluhou při minci a úřadu horním. Přišel r. 1668 s výborným vysvědčením vrchního správce Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu jako šmelcovní gegenhendler do Kutné Hory. Roku 1671 prosil za odpuštění z toho úřadu, chtěje vzíti službu při uherských horách. Ale neupotřebil dovolení čes. komorou k témuž mu danému †). Po čtyrech letech, jsa již úředníkem mince, jmenován císařským rozhodnutím ve Vídni dne 2. listopadu 1682 perkmistrem, v který úřad dne 22. března 1683 slavnostně uveden. Tím obnoven zase úřad perkmistra při Horách Kutných. Vedle něho při horách působil Jan Krah, hutní gegenhendler, Řehoř Šal. Hackhel, horní přísežný, pak Nikodem Ferd. Hackhl, hutmistr, a Vilém Strausz, horní písař. V obou úřadech setrval Krahe až do r. 1701 ††).

Zajímavo, že s příznakem jeho raženy též dukáty a půldukáty. Jak dotčeno vybito r. 1684 dukátů 224 kusy v minci Horské.

Za to raženy za úřadu jeho častěji medaille. Tak razil medaillí 56 kusů pro nejv. mincmistra svob. p. Rheinburka z příčiny vysoké návštěvy císařovny a královny Eleonory Magdaleny, třetí manželky cís. Leopolda I., když r. 1687 navštívila Kutnou Horu. Za ty medaille účtoval české dvorní komoře 49 zl. 42 kr. Dne 7. února 1687 zase žádal Krahe, aby dovoleno bylo čes. komorou vardajnovi Ign Ant. Putzovi vyřezati pamětní peníz na paměť dobytí uher.

---

*) Archiv Pražské mincovny. Výtky účtů mincovních zasílány obyčejně v každém půlletí, a úředníci mince musili se ospravedlniti. Tak nalezeno r. 1663 v kvartalu Crucis, že má býti z 95 hř. 83 lotů bílých plátů vyčteno po 161 groších z hřivny 771 zl. 15 kr., a nikoli 590 zl. 9 kr.

**) Horní archiv v Hoře Kutné čís. 8167.

***) Na pečeti měl k r. 1678 ve štítu vránu na ratolesti stojící a nad helmem tři růžice; vedle písmeny C|K a při štítu rozviliny.

†) Tamtéž čís. 8080. Hutním správcem jmenován r. 1681. Protok. hor. úř.

††) Účet (rajtuňk) toho roku září složil dědic jeho JUDr. Jan Frant. Blovský. Horní archiv k r. 1701 čís. 24.

hlav. města Budína. K tomu sliboval upotřebiti koupeného stříbra, jako při ražení památních penízů činívali jeho předchůdcové.

Toho času působil zde dovedný řezák železa Ondřej Rabenstein, kdežto ještě r. 1680 žádal úředník mince pražského kolkáře a vardajna Jindřicha Glagemanna, aby vyřezal a s urychlením zaslal dva tucty svrchních železa na groše, sic jinak že by se mincování zdrželo. Byl též Glagemann vybídnut, aby v čas lacino dodával železa ku zdejší minci. Ondřej Rabenstein měl dobré jméno jako odborník a zavolán též na konvent mincovní v dubnu roku 1702 do Vídně.

Avšak již v minci Horské nevybíjeno tak čile jako prvé. Když r. 1691 při druhé návštěvě své císař Leopold věnoval dělnictvu při minci 300 zl., rozdělen dar mezi jediného šmitmejstra, 7 mincířů, 2 pomocníky a 4 pregéře, celkem tedy mezi 14 osob. Také tehdy rozděleno 12 pamětních peněz dvořenínům císařským.

Po r. 1700 mincovány jen drobné;*) dle nařízení komory české z 29. srpna 1701 měly býti tepány jen krejcary a půlkrejcary (dvojky), aby bylo 2 zl. výtěžku z každé hřivny. Jen třetina stříbra směla býti na groše zmincována.**)

Císařským nařízením ze 17. ledna 1702 jmenován Jan Bern. Wohnsiedler hofmistrem a úředníkem mince***) a k němu později přidružen Ig. Ant. Putz jako vardajn.

Na pečetích svých užíval Wohnsiedler skřížených kladívek nad dvojím vrchem. Na mincích z dob jeho úřadování (1702—1716) bývá totiž znamení, aneb skřížená kladívka mezi B—W

Dle účtů posud zachovaných vybito v minci Horské peněz v každém roku za panování Leopolda I. tolik: r. 1658 za 12.170 zl. rýn., r. 1659 za 67.120 zl., r. 1660 za 11.922 zl., r. 1661 za 11.021 zl., r. 1662 za 10.834 zl., r. 1663 za 12.921 zl., r. 1664 za 15.067 zl., r. 1665 za 17.664 zl., r. 1666 za 20.902 zl., r. 1667 za 18.257 zl., r. 1668 za 18.222 zl., r. 1669 za 17.533 zl., r. 1670 za 16.081 zl., r. 1671 za 8.363 zl., r. 1672 za 15.078 zl., r. 1673 za 13.110 zl., r. 1674 za 19.536 zl., r. 1675 za 18.777 zl., r. 1676 za 22.704 zl., r. 1677 za 23.066 zl., r. 1678 za 19.586 zl., r. 1679 za 17.172 zl., r. 1680 za 32.855 zl., r. 1681 za 36.625 zl., r. 1682 z 2.863 hřiven, r. 1683 za 12.767 zl., r. 1684 za 13.877 zl., r. 1685 za 17.745 zl., r. 1686 za 13.674 zl., r. 1687 z 1442 hřiven, r. 1688 za 13.429 zl., r. 1689 za 15.494 zl., r. 1690 za 22.247 zl., r. 1691

*) Roku 1700 vytlačeno grošů za 16.265 zl. 6 kr., krejcarů za 835 zl. 35 kr. a půlkrejcarů za 736 zl. 31½ kr. Dolového stříbra zmincováno 523 hř., pagamentu 134 hř. a stř. mědi dolové 1607 hř.

**) Léta 1701 vybito grošů za 943 zl. 9 kr., krejcarů za 14.391 zl. 4 kr. a dvojek čili půlkrejcarů za 581 zl. 42 kr., celkem za 15.915 zl. 55 kr. K tomu potřebováno 488 hř. stříbra dolového, přemincovaných ½ po 48 krejcarích 34 hřiven, pagamentu nakoupeného 86 hř. a stříbrnaté mědi Vrchlabské 2473 hřivny, jež měla fejnu 74 hř. 9 l. — Půlkrejcarů čili dvojek dle nařízení české komory vybíjeno 445⁵/₁₆ kusu jakosti 2 loty 1 kv. 2 den., aby hřivna fejnu vynesla 25 zl. rýn. jako krejcary. — Všech příjmů bylo t. r. 32.090, vydání 37.543 zl. r.; jevil se tedy schodek 5453 zl.

***) J. Newald uvádí však úmrtí Kr. J. Krahe k 19. dubnu 1702.

z 3669 hřiven, r. 1692 za 18.574 zl., r. 1693 za 47.548 zl. grošů, krejcarů a vídeňských, r. 1694 z 1953 hřiven fejnu za 44.220 zl. 40½ kr., r. 1695 z 11.454 hřiven aneb za 65.785 zl. 3 kr. tolarů, půltolarů, patnáctníků, sedmnáctníků, šestáků, krejcarů a dvojek či půlkrejcarů, r. 1696 za 65.027 zl. 31 kr. patnáctníků, grošů, krejcarů a dvojek čili půlkrejcarů, r. 1697 za 30.186 zl. grošů, krejcarů a vídeňských; potom groše, krejcary a dvojky (půlkrejcary), r. 1698 za 32.739 zl. 13½ kr., a to grošů za 30.147 zl. 45 kr., krejcarů za 1904 zl. 58 kr. a dvojek za 686 zl. 30½ kr., r. 1699 za 15.479 zl., r. 1700 za 17.837 zl. 12 kr., r. 1701 za 15.915 zl. 55 kr., a to grošů za 943 zl. 9 kr., krejcarů za 14.391 zl. 4 kr. a půlkrejcarů či dvojek za 581 zl. 42 kr., r. 1702 z 6075 hřiven, (za léta 1703 a 1704 není účtů) a r. 1705 za 44.700 zl.

Tolarů raženo r. 1665, 1671 a 1695 jen několik tisíc kusů; podobně v Praze vytepáno r. 1674 a 1693 jen několik tisíc tolarů. Teprve rokem 1695 vykazuje se tam tolarů za 180.062 zl. Vysvětluje se tudíž vzácnosť Horských tolarů z dotčených let.*)

Roku 1704 a 1705 čile ve všech mincovnách zmincováno nepotřebné kostelní stříbro, jež dle patentu císařského ze 7. února 1704 skupováno v mincovnách Vídeňská hřivna fejnu za 21 zl. 15 kr. I cís. mincovna v Mnichově takové stříbro spracovala, vydavši z něho také první tolary císaře Josefa I. z r. 1705.

Za tento „dobrovolný dar" císaři na potřeby válečné slíbeno kostelům v Čechách i na Moravě, že pomoc tato bude v šesti letech i s pětiprocentními úroky nahrazena.**)

Ačkoliv účty Horské a jich přílohy z doby krále Leopolda I. všelijak zmařeny a rozmetány, zachovaly se přece v městském archivu kr. hor. města Hory Kutné dva příčernalé, dlouhé rejstříky o práci mincířské a mzdě, a sice prvý z let 1659 Trinitatis až 1677 Crucis, druhý z let 1678—1702.

Z těch světle vidíme, kolik hřiven zmincováno na tolary, kolik na groše, krejcary neb trojníky.

Léta 1659 mincovali na groše téměř každého téhodne a uděláno cánů v čtvrtletí Trinitatis z 2080 hř. 4 lotů, při čemž vydělali si mincíři 296 zl. r. 37 kr. V kvartalu Crucis ulito cánů z 2547 hř. a 5 lotů za mzdu 370 zl. 11 kr. V kvartalu Luciae 1740 hř. 12 l. slito na groše za mzdu 364 zl. 56 kr. a na krejcary po dvakráte 619 hř. 6 lotů. Celkem r. 1659 slito cánů na groše z 6368 hř. 5 l. za mzdu 1031 zl. 44 kr., což ukazuje, že mincíři za slitou hřivnu cánů dostávali 11½ kr. i s prací, kterou měli s formováním plátů.

Léta 1660 sdělali 1420 hř. 4 loty černých plátů na groše a 596 hř. 9 lotů na krejcary, při čemž vydělali 319 zl. rýn. 51 kr. 3 d.

---

*) Jindřich Rappe: Die Münzstätte Kuttenberg str. 377—379. Týž sběratel měl vídeňské Leopolda I. od r. 1668 do r. 1705, které většinou v Kutné Hoře sebrány. Údaje k r. 1694 jsou tam nesprávny.

**) Dějiny Čech a Moravy nové doby od Jos. Svátka IV. 216.

Roku 1661 mincíři plátů grošových narobili z 1241 hř. 13 lotů a krejcarových ze 235 hř. 15 l., i dostali mzdy 268 zl. 21 kr. 3 den.

O málo více zmincovali r. 1662; totiž 1257 hř. 15 l. černých plátů na groše a 375 hř. 3 l. na krejcary za mzdu 256 zl. 14 kr.

Léta 1663 zmincovali 1429 hř. 7 l. na černé pláty grošové, 241 hř. 15 l. na krejcarové a vydělali 272 zl. 4 kr. 2 den. Za hřivnu čer. plátů grošových dostávali po 9 krejcarech mzdy.

Činnosť mincířů stoupla roku 1664; neboť vybili 1629 hř. 42 l. plátů grošových, 437 hř. 7 l. krejcarových za mzdu 317 zl. rýn. 6 kr.

Roku 1665 zmincováno 1745 hř. 1 lot na černé pláty grošové, 591 hř. 11 l. na krejcarové, 64 hř. 15 l. na půlkrejcarové a jen 48 hř. 10 lotů na pláty tolarové.*) Celkem brali mincíři mzdy 350 zl. 52 kr. 5 den.; jen za půlkrejcary 14 zl. 49 kr. a jen za tolary 5 zl. 4 kr. 3 den.

Více zmincováno léta 1666, totiž ze 2329 hř. 12 l. plátů grošových a z 506 hř. 2 l. krejcarových za mincířskou mzdu 536 zl. 31 kr. 2 den.

Léta 1667 zmincováno 2158 hř. 4 l. na grošové pláty černé a 213 hř. 4 l. na krejcarové, pak dne 8. dubna vybito ze 17 hř. 7 l. a dne 23. prosince z 18 hř. 5 l. plátů půlkrejcarových, těch tedy celkem z 35 hř. 12 l. za mzdu 4 zl. a 4 zl. 8 kr. 2 den. Celkem účtovali si mincíři 367 zl. 37 kr. a 1 den.

Na Vlaském dvoře bylo roku 1668 mnoho práce; neboť podle patentů cís. Leopolda z 3. máje 1666, z 15. listopadu 1667 a 29. února 1668 měly být stažené polské čtvrttolary dvoududky, dudky a krejcary přemincovány. Grošových plátů z domácího stříbra vybito z 2299 hř. 12 l., z polských peněz naděláno černých plátů grošových po třikráte 1618 hř. 13 lotů, krejcarů z 162 hřiven a půlkrejcarů z 50 hř. 12 lotů. Podle nařízení české komory zmincovány čtyry druhy polských peněz z komorních panství císařských Pardubic, Poděbrad a Kolína dodané za 8402 zl. 30 kr.

V kvartalu Luciae 1668 dodáno zase mnoho mincí polských, a z těch vybito 623 hř. grošových plátů, tedy vydělali po 9 kr. počítaje za hřivnu celkem 93 zl. 27 kr., za zmincování 162 hř. na krejcary po 11 kr. za hřivnu dostali 29 zl. 42 kr. a za 50 hř, 12 lotů půlkrejcarů, po 14 kr. za hřivnu, získali mincíři 11 zl. 50 kr. 2 d. Celkem vydělali r. 1668 mzdy 623 zl. 30 kr. a 6 den.

Léta 1669 zmincováno 2198 hř. 7 lotů černých plátů grošových nákladem 324 zl. 39 kr. a 5 den., v což pojat náklad za zmincování 1297 dukátů dne 22. července 920 kusů a 31. prosince 377 kusů (tyto asi s letopočtem 1670) po $^1/_2$ kr. 2 h. kus, tedy 10 zl. 48 kr. 2 den.

Grošových plátů vybito r. 1670 **) ze 1999 hř. 2 l., půlkrejcarových ze 40 hř. 12 l. za mzdu 316 zl. 42 kr. 3 den. V tom obsažen plat za zmincování 2325 dukátů v šesti dílech, totiž 19 zl. 22 kr. 2 den.

---

*) Slitek učiněn dne 22. prosince 1665, ale vybíjen na nich patrně ročník 1666, jak v seznamu mincí uvádím. Voigt se též o nich zmiňuje, což Jindřich Rappe pokládal za omyl.

**) Cena tolarů říšských toho roku zvýšena.

Roku 1671 na tolary slito po třikráte v čtvrtletí Reminiscere 119 hřiven 6 l. 2 kv., z čehož bylo plátů 112 hř. 7 l. a 2 kv., i zbylo cizur 6 hř. 7 l. $^1/_2$ kv. Mincíři na tolarech vydělali 11 zl. 56 kr. Ve druhém čtvrtletí slili na tolary 35 hř., z toho bylo plátů 34 hř. 2 kv. a vydělali si mincíři 3 zl. 41 kr. Krejcary tepány nejčastěji a vybito čer. plátů ze 1153 hř. 15 lotů nákladem 213 zl. 29 kr., grošů třikrejcarových vybito jen ze 256 hř. nákladem 59 zl. 49 kr.

Léta 1672 vybito grošů třikrejcarných ze 1504 hř. 9 l. nákladem 219 zl. 46 kr. a 1 den., krejcarů jen ze 161 hř. 4 l. nákladem 29 zl. 23 kr. a půlkrejcarů z 25 hř. 15 lotů nákladem 5 zl. 39 kr.

Roku 1673 zmincováno čer. plátů z 1603 hř. 2 l. nákladem 238 zl. 50 kr. 2 d., pak půlkrejcarů z 61 hř. 14 l. nákladem 14 zl. 12$^1/_2$ kr. Celkem tedy zmincováno 1665 hř. v černé pláty.

Silněji tepáno r. 1674 a vybito grošových plátů z 2426 hřiven 14 lotů nákladem 361 zl. 16 kr. Půlkrejcarních plátů z 49 hř. 10 lotů nákladem 11 zl. 12 kr. Podle patentu cís. ze dne 9. dubna 1674*) skupovány dobré groše čili plecháče z Dolních Sas a v Kutné Hoře jich přemincováno z 88 hř. 3 kv. cánů na 87 hř. 8 l. 3 kv. černých cánů nákladem 13 zl. 2 kr. a 2 den. Rovněž tak vyměněno dolnosaských dobrých grošů a slito ve čtvrtletí Luciae r. 1675 v slitek 27 hř. 13 l. 2 kv. v 27 hř. 11 l. cánů, z nichž vytepáno 27 hř. 8 l. 2 kv. čer. plátů a vybělено 27 hř. 3 l. bílých plátů nákladem 4 zl. 4 kr. Téhož roku zmincováno 2407 hř. 11 l. čer. plátů grošových nákladem 370 zl. 47 kr. 1 den.

Roku 1676 vybito 2801 hř. 4 l. plátů grošových a 83 hř. 4 l. půlkrejcarových nákladem 438 zl. 6 kr. 1 d. Za posledního roku správy Hackhlovy l. 1677 zmincováno grošových plátů černých nákladem 432 zl. 32 kr. 3 den. z 2887 hř. 14 l. Dne 30. ledna 1677 prodali všickni mincíři pozlacený pohár stříbrný váhy 9$^3/_4$ lotu do mince po 18 groších, lot za 8 zl. 19$^1/_2$ kr.**)

---

*) V listinných přílohách vzadu.

**) Mnohého zajímati bude podrobnější vypsání, jak cena zlata stoupala v poměru k ceně stříbra. Stříbro ke zlatu v ceně stálo:

V letech 1501—1520 . . .	10·75 : 1
1521—1540 . . .	11·25 : 1
1541—1560 . . .	11·30 : 1
1561—1580 . . .	11·50 : 1
1581—1600 . . .	11·80 : 1
1601—1620 . . .	12·25 : 1
1621—1640 . . .	14 : 1
1641—1660 . . .	14·50 : 1
1661—1680 . .	15 : 1

(Dr. C. Schalk.)

(Srovnej stranu 226 tohoto díla.)

Dukáty ály od r. 1572—1577 po 108 kr., r. 1578 po 108—113 kr., r. 1584 po 110 kr., r. 1590 po 111—112 kr., r. 1596 po 120 kr., r. 1601—1603 po 113 kr., r. 1607 po 130 kr., r. 1610 po 135 kr., r. 1611 po 130 kr., r. 1614 po 140 kr., r. 1619 po 150 kr., r. 1620 po 150 kr., r. 1621 po 187 kr., r. 1622 po 540—960 kr., r. 1623 $^{22}/_4$. po 600—720 kr., r. 1624 za dlouhé m. po 1200 kr., po kalaudě po 140 kr., r. 1625—1639 po 180 kr., r. 1640—1675 po 180 kr., r. 1681 po 210 kr., r. 1693—1717 po 240 kr., r. 1734 po 252 kr., r. 1738 po 240 kr., r. 1742 po 243 kr., r. 1750 po 250 kr., v letech 1766—1771 po 256 kr., r. 1766 po 300 kr. aneb 3 tolarech 9 groších, r. 1783 po 260 kr., r. 1791 po 270 kr.

Pobledněmež do hospodářství mincovního v Hoře Kutné v kvartálu Luciae roku 1676.

Tehdy nakoupeno stříbr a zrněné mědi za 5206 zl. 38 kr., mzdy od mincování zaplaceno 362 zl. 54 kr., z mincovaných peněz převedeno na druhý rok za 427 zl. 9 kr. 1 den. Deputátu úředníkům dáno za 139 zl. 46 kr. Podpory chrámu Páně sv. P. Barbory dáno téhodně 4 kopy míš., tedy za půl léta 121 zl. 20 kr. Na opravu budov přišlo 48 zl. 14 kr. 2 den.; na služby 145 zl. 25 kr.; celkem vyplaceno 6391 zl. 26 kr. a 3 denáry. Vyúčtováno užitku 528 zl. 37 kr. a 1 den. jako příjem k roku 1677.

Konšelé mincířští a pregířští, jimž stáli v čele r. 1678 Samuel Lomnický a Jan Trnka, vykonávali právo patronátní v kostele sv. Václava na Rovni. Ke kostelu tomu náleželo polí 11 kop záhonů u vsi Poličan.*)

Když nově jmenovaný úředník mince a měřič horní Krištof Jakub Krahe r. 1678 úřad nastoupil, odevzdala mu vdova Hackhlova zásobu grošů a půlkrejcarů ve váze 18 hřiven 13 lotů, užitek z louky Oselky 86 zl. 13 kr., také mu vydala knihy mincovní za poslední dvě čtvrtletí r. 1677, kvitanci z nákladu na nový jez u Starého Kolína v obnosu 314 zl. 58 kr., z nákladu na mlýn tamtéž 65 zl. 20 kr. a kvitance kvardajna Jana Karla Enderle na půlletní službu 65 zl. a kvitanci Krahovu jako měřiče z 26 zl. Z předešlého roku 1677 přijal Kr. J. Krahe zbytek pokladny mincovní 3489 zl. 42 kr. 3 den.**)

Roku 1680 podali úředník mince Krištof Jakub Krahe a vardajn Jan Karel Enderle výkaz o vybitých mincích v Hoře Kutné za desítiletí 1671—1680.

Tolarů raženo jen r. 1671 ze 144 hř. 12 l. 3 kv jakosti čtrnáctilotové a 9 grénů $1389^{3}/_{4}$ kusu.

Groše vybíjeny co rok jakosti 6 lotů 2 kv. a 2 den., celkem z 22.132 hř. 10 lotů 3 kv. za 179.678 zl. r. 48 kr. (nejvíce r. 1680 za 32.324 zl. 12 kr.).

Krejcarů vybito r. 1671 z 1121 hř. 14 l. za 5599 zl. 35 kr., pak r. 1672 ze 157 hř. 4 l. za 751 zl. 26 kr. a r. 1680 z 88 hř. 13 l. 2 kv. za 439 zl. 21 kr., celkem za 6820 zl. 22 kr. a byly jakosti čtyrlotové, kdežto půlkrejcary čili trojníky jen třílotové, a ty tepány co rok, vyjímaje léta 1671 a 1677 v celku ze 395 hřiven 6 lotů, v ceně 1450 zl. 1 kr.

Tak vynesla hřivna fejnu s pomocí arcivévodskému domu (1 kventl z hřivny jako libertaet) 19 zl. 37 kr. 1 den., bez ní 19 zl. 18 kr. 3 den.

Grošů přišlo na hřivnu $159^{11}/_{14}$ a tudíž Vídeňská hřivna vybita na 19 zl.

Tolary brány r. 1531 po $22^{1}/_{2}$ groších, r. 1533 po 24 gr., r. 1544 po 30 gr. čili 1 zl. rýn. čili po 70 kr., r. 1551 po 72 kr., r. 1570 po 68 kr., r. 1572 po 68—72 kr., r. 1573 po 30 gr. čili 70 kr., r. 1584 po 70—75 kr., r. 1590 po 30 gr. čili 70 kr., r. 1596 po 69—73 kr., r. 1598 po 70—73 kr., r. 1601 po 71 kr., r. 1608 po 36 gr. čili 80 kr., r. 1615 po 90 kr., r. 1618 a 1659 po 90 kr., r. 1619 v říjnu 150 kr., r. 1620 po 150 kr., r. 1621 po 140 kr., r. 1622 za dlouhé mince 660 kr., r. 1623 $^{22}/_{4}$. po 120 kr., r. 1624 lehký po 20 kr., r. 1625—1629 po 90 kr., v l. 1637—1649 po 90 kr., v l. 1667—1676 po 96 kr., r. 1686 po 105 kr., r. 1690 po 108 kr., r. 1692 $^{28}/_{11}$. po 120 kr., v l. 1693—1700 po 90 kr., r. 1695 dle patentu z 26. máje 120 kr., od r. 1717 do r. 1754 po 120 kr.

*) Archiv horní č. 8142 a 8148.

**) Archiv „Včely Čáslavské" II. a. čís. 605.

18 kr. a groš proti tolaru za 90 kr. na 2 kr. 2 den. Z hřivny sazené bez odrážky „libertaet“ $162^{51}/_{141}$ kusu, čímž hřivna fejnu vzejde na 19 zl. $36^{1}/_{2}$ kr.

Krejcarů se razilo s odrážkou $294^{1}/_{4}$ ze sazené hřivny, čímž Vídeňská hřivna fejnu vynese 19 zl. 37 kr. Přijde tedy krejcar proti tolaru po 90 kr. na $3^{2}/_{7}$ denáru; proti tolaru po 90 kr. za $3^{3}/_{7}$ den. Bez odrážky přišlo by na sazenou hřivnu $298^{40}/_{43}$ kusu a hřivna fejnu by vzešla na 19 zl. 55 kr. a při tom krejcar proti tolaru po 90 kr. za $3^{1}/_{4}$ den.

Trojníků (Dreyer) čili půlkrejcarů tepáno ze saz. Vídeňské hřivny s odrážkou $433^{6}/_{31}$ kusu, tak že hřivna fejnu vzejde na 19 zl. 15 kr.

Trojník má se k tolaru po 90 kr. jako $1^{4}/_{5}$ den. Bez odrážky jich vyjde z hřivny sazené $440^{2}/_{31}$, a tak se vybije hřivna za 19 zl. 33 kr. a proti tolaru za $1^{91}/_{139}$ denáru, aneb proti tolaru po 96 kr. za $1^{13}/_{17}$ den.

Od ledna do konce září 1680 vybito za 21.201 zl. 27 kr. grošů, za 439 zl. 21 kr. krejcarů a za 92 zl. 10 kr. půlkrejcarů. Tyto vybity z průbných grošů po někdy mincmistru Hackblovi. Za stříbro váhy 150 hř. 9 lotů 3 kv. 3 den. strženo, po $17^{1}/_{2}$ zl. hřivna, 2635 zl. 51 kr. 3 den. Nejv. mincmistru svob. p. z Rheinburka*) dána 1 hř. 15 lotů 2 den. za 35 zl. 47 kr. 1 den. po 18 zl. 24 kr. hřivnu vídeňskou počítaje. Za 44 vozů sena, co více sklízeno z cís. louky Oselky a Kamenky, než co deputátu náleží úředníkům přijato, 57 zl. 30 kr.

Prodány $^{4}/_{4}$ zlatých průbných grošů Hackblových za 3 zl. 15 kr. a za vinný kámen stříbro obsahující 5 zl. 12 kr. Za 278 hř. 9 lotů 1 kv. dolového stříbra po 15 zl. počítáno 4178 zl. 40 kr. 1 hal.; celkem bylo příjmů 28.902 zl. 49 kr.

Roku 1681 raženo v Horské minci za 35.496 zl. 42 kr. grošů, nepočítaje v to grošů průbných, krejcarů za 746 zl. 10 kr. a půlkrejcarů za 382 zl. 10 kr., celkem mincí za 36.625 zl. 2 kr.

Grošů raženo r. 1681 z hřivny $161^{31}/_{64}$ jakosti 6 lotů 2 kv. 2 den. a vzato k nim 1736 hř. 2 l. 3 kv. stříbra dolového a páleného, 18 hř. 3 kv. kupovaného a 50 hř. 6 l. 1 kv. 3 den. mědi obsahující stříbro, celkem fejnu 1804 hř. 10 lotů, k čemuž přibylo při přepalování a lití v cány z cisalií a písku stříbrného tolik, že bylo sazených hřiven 4895 hř. 7 lotů 3 kv. Vyšlo pak z kelímka 4602 hř. 5 l. 3 kv., na 21 průb kelímkových vzata 1 hř. 5 l.; ztráta při lití 267 hř. 7 l. 8 kv. a ještě ze 100 hř. povolených 8 lotů činí 24 hř. 5 lotů 1 kv., což se s hořejším srovnává. Šmitmistr odvedl černých plátů 4458 hř. 9 l. 2 kv.; ořezáno (abschrotten) 115 hř. 1 kv.; k tomu šmitmistrův vývažek 12 lotů ze 100 hř. cánů grošových, činí 28 hř. 12 lotů. Dodáno ze šmitny 4602 hř. 5 lotů 3 kv.

Bílých plátů po vyvařování ve vinném kameni, soli a louhu 4415 hř. 3 kv., pročež úbytek 43 hř. 6 lotů 2 kv. Z bílých plátů odpadlo cizur 68 hř. 10 kv. a zbylo peněz 4346 hř. 9 lotů, z nichž vyčteno grošů 35.496 zl. 42 kr. a za 8 zl. 24 kr. průbných grošů; v celosti vyčteno 35.505 zl. 6 kr.

Podobně počítáno při krejcarech, kde povolen schodek z kelímku ze 100 hř. 12 lotů a vývažek ve šmitně ze 100 hř. 14 lotů, kdežto při půlkrejcarech 16 lotů

*) Měl služného 2000 zl. rýn. ročně.

(1%) z kelímka a tolikéž vývažku povoleno. Louku Oselku měl toho roku najatu Václav Vojt. Dačický, perkmistr na Horách Kutných, za 6 vozů sena pro minci a 90 zl. rýn.

Stříbra nakoupili r. 1681 po 10 říš. tolarech neb 15 zl. rýn.*) za 26.850 zl. 44 kr. 1 den. a pagamentu za 390 zl. 36 kr. Nákladu mincířům a pregířům i kysířům 737 zl. 51 kr. 2 den. Pro mincovnu pracovali Pražští zbrojíři Jan Kreml a Ondřej Kopic i Horský zbrojíř Jan Strickert a kovář Jiří Klimeš.

Za vardajna Ignáce Ant. Putze skoupeno v minci něco stříbra obsahujícího podíl zlata a zlomky zlatých klenotů.**) Z toho vyloučeno 27 hřiven 13 lotů 3 kv. stříbra fejnu a pořízeny z něho 10. a 12. slitek na groše a trojníky r. 1684 vytepané. Vyloučeného a cimentního zlata získáno 2 hřivny 12 lotů 3½ peníze, jež sazeny v jakosti 23 karatů 8 grenů váhy 2 hř. 12 l. 3 kv. 1½ pen., z čehož při slévání a zmincování na dukáty s ročníkem 1684 ubylo za 1 penízek váhy. Vytepány 224 dukáty počítaje 80⅓ kusu z Vídeňské hřivny a z toho jeden dukát odevzdán prubíři. Se znamením K. Krahe známe též Horský půldukát z r. 1699.

Roku 1685 skoupeno dolového stříbra 800 hř. 5 l. 2 kv. fejnu, pagamentu 24 hř. 11 l., krejcarů z r. 1684 zbylo 19 hřiven a ze zrnčné mědi (1205 hř.) dobyto 16 hř. 13 l. 1 kv. a 1 pen. fejnu stříbra, celkem téhož 846 hř. 8 lotů 1 kv. a 1 pen.

Ze sazených pak 2221 hř. 15 lotů jakosti 6 lotů 2 kv. a 2 pen. vybito z hřivny 161³¹/₆₄ kusu grošů tříkrejcarných, celkem za 16.714 zl. 24 kr. a z 12 hř. 8 l. 1 kv. fejnu vytepány trojníky (dva za krejcar počítaje), a to 438¾ kusu jakosti třílotové z hřivny fejnu, tedy r. 1685 celkem za 254 zl. 37 kr. 2 den.

Hřivna fejnu zůstávala v ceně na 15 zl. rýn. aneb 10 říšských tolarů, ale přes to jakost mincí opět o něco poklesla. Srovnáme-li staré zprávy, jak úzkostně dbávali nejv. mincmistři, aby šetřeno bylo sněmovních snesení, jest nám s podivením, jak často horšívala se mince v století XVII.

V účtu za r. 1685 bere se 35 dukátů lážových po 3 zl. 33 kr. a ostatních 189 kusů po 3 zl. 30 kr., všechny tedy za 785 zl. 45 kr. a všech peněz zmincovaných vyčteno za 17.745 zl. 58 kr. 2 den.

Toho roku a léta následující řezal kolky zdejší řezák železa a vardajn Ondřej Ignác Rabenstein, který vydělal r. 1685 celkem 57 zlatých a r. 1688 celkem 58 zl. 7 kr. 2 den.

Týž byl současně i vardajnem a bral téhodně 2 zl. 30 kr. platu, tedy ročně 130 zl.

Úřad mincovní skládal se r. 1685 jen z úředníka mince zároveň i měřiče (maršejdníka), pak vardajna a písaře mince. Ku posluze měli vrátného Václava

*) Dukáty šly po 3 zl. 30 kr., byl tudíž poměr ceny zlata ku stříbru 16½ : 1.

**) Dodávali Samuel Jičínský, měšťan z Čáslavi, Volf Fischhoff a Lipman Pollak, židé z Polné, pak lajtnant od pluku Degranského 50 doppii pro 5 zl. 48 kr. Na dukáty dáváno 24 kr. ažia.

Opatovského, který vedle jiného také strojil barchet k formování cánů; neboť byl zároveň s jedním tovaryšem také kysířem.

Veškeré příjmy mince Horské činily r. 1685 celkem 40.667 zl. 31 kr. 1 den. a vydání bylo 37.200 zl. 9 kr., a tudíž zbylo J. M. Cís. k dobrému 3467 zl. 22 kr. 1 den.*)

Pražskému řezáku železi Jindřichu Glagemanovi dáno za štoky i svršky pro zdejší minci dělané 153 zl. rýn. Na vytírání kelímků koupeny 2 libry křídy za 6 kr.

Úředník mince a měřič (maršejdník) dostával služného k vydržování písaře, na topivo, svítivo a kancelářské potřeby 454 zl. 40 kr. Když zemřel Jan Karel Enderle jmenován vardajnem zdejším dne 9. srpna 1681 Ignác Ant. Putz a dostával služného 2 zl. 30 kr. téhodně a vrátný Václav Opatovský 45 kr., tedy 39 zl. ročně. Nadací ke sv. P. Barboře zaplaceno 242 zl. 40 kr., t. j. 4 kopy míš. téhodně.

Starý konšel pregéřský Jiří Václ. Veselský dostával provise (pense) 30 kr. téhodně.

Deputátního stříbra dáno radům komory České 16 hřiven, býv. nejvyš. mincmistru Janu Václ. sv. p. z Rheinburka 1 hř., účtárním radům českým i německým 9 hřiven, nejv. perkmistru svob. pánu Janinallimu 1 hř., Liborinu Camersovi z Libspringru, rentmistru království Českého, 1 hř. a úředníku rentmistrovskému Matouši Gotfridovi Kreusingrovi též 1 hřivnu po 15 zl. Deputátních svíček dodáno 41 1/4 kamene po 3 zl. 10 kr.**)

Ř. Hackhlovým dědicům za železnou truhlu jako pokladnu dáno 40 zl.

Šmitny dříve netopitelné opatřeny okny zasklenými za 39 zl.

Všech příjmů bylo r. 1681 při Horské mincovně 39.447 zl. 24 kr. a 1 den., vydání 32.264 zl. 52 kr. 3 den., zůstalo tedy 7182 zl. 31 kr. 2 den.

R. 1688 v Hoře zmincováno rudného stříbra 651 hř. 5 l. 1 kv. fejnu, pagamentu jen 20 hř. a 10 lotů fejnu v ceně 371 zl. 21 kr.***) a mědi se stříbrnou přísadou 985 hř. 10 l. 1 kv., jež obsahovala stříbra 9 hř. 14 l. 2 kv.

Vybito bílých plátů 1607 hř. 11 l. na groše, vyčteno cisur 30 hř. 4 loty, a zbylo peněz 1577 hř. 7 lotů, jež vyčteny obnosem 12.912 zl. 54 kr. a 7 žl. 12 kr. průbných grošů. 18 slitků bylo na groše a 2. srpna učiněn slitek na půlkrejcary čili trojníky z 38 hř. 14 lotů, z nichž bylo peněz za 142 zl. 6 kr. 2 den. a průbných grošů za 24 kr. Dne 17. srpna učiněn slitek na krejcary z 78 hř.

---

*) V mincovně vedeny tyto knihy každého roku: 1. Kniha koupeného stříbra, 2. Rejstřík o slitcích, 3. Rejstřík ze šmitny, 4. Rejstřík penéz vytepaných, 5. Seznam guardajna mince o zrnu rud, stříbra i mědi stříbro obsahující.

**) Jezdil s nimi k České komoře do Prahy mincíř Jan Trnka. Kuttenbergische Müntz und Bahre Geldes Raittung 1681, Nro. 4. V horním archivu v červených deskách a zelených tkanicích.

***) Pamětihodno, že v Hoře ještě v druhé polovici XVII. stol. nebylo nedostatku stříbra rudného, ač ovšem přece také něco pagamentu skupováno. Před stem let ku př. roku 1592 ještě méně pagamentu kupováno. Tehdy zmincováno stříbra z hutí císařských na Páchu 13.133 hřivny fejnů a jen 3 hř. 13 lotů pagamentu přikoupeno.

2 l. 1 kv. a vybito z něho za 374 zl. 7 kr. peněz a 24 krejcarů na průby. Celkem vybito peněz za 13.429 zl. 7 kr. za r. 1688.

Kristof Jakub Krahe, horní hofmistr a úředník mince, vyslán kr. čes. komorou zříditi zagrovnu v Jáchymově. Byl též se čtyřmi horníky a mincíři při instalaci nejv. mincmistra F. K. Přehořovského z Kvasejovic.

Za stříbra vydáno 10.692 zl. 28 kr.,*) mincířům mzdy 496 zl. 58 kr., peněz odvedeno do král. důchodu 3250 zl., služného úředníkům 623 zl. 40 kr.

Veškery příjmy činily 31.688 zl. 35 kr. 2 den.,
vydání „ 26.334 „ 39 „ 2 „
a bylo r. 1688 užitku 5.353 zl. 56 kr.

Léta 1689 učiněno 27 slitků, a to 24 na groše, 1 na krejcary a 2 na půlkrejcary. Vzato ku př. ke 26. slitku ze dne 12. prosince 86 hř. 2 loty 2 kv. černých plátů a ve šmitnách z nich ubyly 2 hř. 11 lotů a 1 kv. Z těch vyrobeno 82 hř. 9 l. 1 kv. bílých plátů; neboť při bělení a vyvařování v louhu ubylo 14 lotů.

Tak přijal šmitmistr za celý rok 1689 cánů 1907 hřiven 7 lotů. Dle rejstříku šmitního vykázal pak 1849 hř. 3 loty černých plátů po úbytku 46 hř. 5 l. 2 kv. ve šmitnách a odrážce vývažku povoleného 10 lotů grošových cánů ze 100 hřiven, což činilo 11 hř. 14 l. 2 kv. Po úbytku vyvařováním v louhu v obnosu 18 hř. 2 kv., zbylo bílých plátů 1831 hř. 2 l. a 2 kv. Cánů půlkrejcarových čili trojníkových dodáno do šmiten 100 hř. 2 loty 3 kv. Z těch bylo bílých plátů 94 hř. 11 lotů po úbytku v louhu 1 hř. 4 l. 1 kv. Na půlkrejcary měl šmitmistr vývažku 16 lotů ze 100 hř. čer. plátů. Slitky na ně učiněny dne 22. března a dne 25. srpna.

Krejcary bity r. 1689 jen k 23. srpnu z 69 hř. 2 kv. černých plátů, na nichž měl šmitmistr povoleno ze 100 hřiven 14 lotů. Bílých plátů odvedeno 68 hř. 5 l. 2 kv.**) Mincíři dostali za krejcary mzdy 12 zl. 25 kr. Vzorek každého slitku zapečetěn a opatřen číslem, aby zemský prubéř (t. č. Volfgang Jakub Meller) neb jiná kommisse mohli zjistiti po čase, jest-li slitek správně dle instrukcí sazen. Jest-li při revisi nalezena lehkosť, měli úředníci mincovní potíže; jest-li kusy příliš dobré jakosti neb hrubší váhy vytepali, musili erár nahrazovati. A tak měli starostí dosti a zodpovědnosť značnou.

Až posud bývalo v mincovně Horské sazeno více rudného stříbra, avšak r. 1694 vykázáno verk-registrem č. 13., že Kutnohorského rudného a přepalovaného stříbra ryzího vzato k dílu 859 hřiven 10 lotů 2 penízky, kdežto skoupených zlomků a pagamentů 1059 hř. fejnů 4 l. 2 kv., stříbrodárné mědi Horské 1806 hř. 8 lotů, obsahující 32 hř. 3 l. 1 kv. stříbra, a takové mědi Jáchymovské 283 hř. 2 l. a 1 kv. obsahující 1 hř. 10 lotů 2 kv. stříbra a posléze 65 hřiven 10 lotů mědi ze starých kotlů. Z toho vybito v 28 dílech z 1265 hř. fejnu 2 lotů šestigrošův po 18 kr. (Sechsgroschner) v ceně 26.898 zl. 18 kr., z 837 hřiven

*) Hřivna fejnu placena 18 zlatými; cent olova stál 7 zl.

**) Schmitten-Register über die bey der Röm: Kay: und Königl: Mayt. Kuttenberg. Müntz-Ambt auf Drey Kreutzer = Groschen, Kreuzer und Dreyer verfertigten Platten. Horní archiv.

13 lotů grošů v ceně 16.119 zl. 3 kr., z 53 hřiven 11 lotů krejcarů v ceně 704 zl. 44 kr. a z 31 hř. 15 lotů trojníků (Dreier) aneb půlkrejcarů v ceně 498 zl. 35 1/2 kr. Vydáno tedy roku 1694 peněz za 74.220 zl. 40 1/2 kr.

Zatím již k radě zkušených znalců v mincovnictví rozhodl se císař Leopold I., že zlatníky a půlzlatníky i čtvrtky jich dříve již zapověděné a jen do konce roku 1692 v oběhu dovolené*) docela vezme z oběhu koncem června 1695 a že budou zlatníky přemincovány ze 3/4 na tolary a z 1/4 v krejcary a půlkrejcary. V tomtéž patentu císařském ustanoveno, že vážné dukáty a tykyny mají jíti po 4 zl. rýn. a říšské i jiné dobré tolary po 2 zl., hollandské tolary po 1 zl. 54 kr., hollandské a benátské stříbrné koruny po 2 zl. 20 kr.**)

Léta 1694 stala se důležitá proměna ve formování plátů v Horské mincovně. Prvních osm děl (verků) dálo se to ještě pod kladivem.***) Matouš Smahlo, šmitmistr, a starší mincíři a pregéři Václav Elsnic a Václav Chmel zhotovili černých grošových plátův 1042 hřiven 2 loty 2 kv. a z toho peněz za 1030 hř. 1 l. 2 kv. Od každé hřivny po 9 kr. placeno, tudíž dostali 154 zl. 30 kr. a 3 den. Za 76 hř. 6 l. 3 kv. krejcarů, po 11 kr. hřivna, zaplaceno 14 zl. 2 den. a za 73 hř. 3 l. trojníkových neb půlkrejcarových plátův po 14 kr. vyneslo 17 zl. 4 kr. 2 den., tedy celkem 185 zl. 35 kr. 3 den. (4 den = 1 kr.)

Potom však uveden do mincovny trukverk čili tlačidlo, kterým prostředkem protahování†) a prořezání cánův zhotoveno od 3. máje r. 1694 ještě ve dvacíti dílech černých plátů šestigrošových 2100 hř. 14 l. 2 kv., grošových 1045 hř. 3 kv., krejcarových 74 hř. 3 kv. a trojníkových 71 hř. 7 lotů, z nichž bylo šestigrošů za 2037 hř. 12 l. 1 kv., grošů za 974 hř. 3 l. a 3 kv., krejcarů za 69 hř. 12 l. 2 d. a trojníků za 66 hř. 10 lotů.

Za tuto „novou práci podle uznání a sazení pana berkhofmistra a ouředlníka mince po srážce fraktů od závaží bílých plátů" dostali za šestgrošové po 3 kr., za grošové po 4 3/4 kr., za krejcarové po 6 1/2 kr. a za trojníkové po 10 kr., celkem i s oněmi pod kladivem srovnanými 383 zl. 16 kr. a 1 den.

Téhož roku přivezl forman Jindřich Kopp z Kolšingů přes Prahu kelímky z Hofner Zellu od kelímkáře Jáchyma Seichla, který účtoval za 22 kelímků na 300 hřiven po 36 kr. a za 40 ostavovacích kelímků po 6 kr. i 3 tygle na 70 hř. po 8 kr. 2 hal., celkem 17 zl. 37 kr. Spodky (štoky) a svrchky železkolkových oceloval Kutnohorský měšťan a zámečník Jan Jiří Harnisch.

Obydlí vardajnovo na Vlaském dvoře velmi sešlo i vystavěn proň nový

*) Patent cís. z 21. září 1692 vzadu otištěn. R. 1691 omlouvali se Horští kramáři, že mince z r. 1691 nevyvážejí.

**) Císařský patent z 26. května 1695 vzadu otištěný.

***) V Praze stala se první zkouška tlačení mincí na stroji Janem Vogtem, mincmistrem z Rýna Kolína, opatřeném za správy Pražské mince Jana Lassanze z Friedenegga r. 1604. Tehdy zmincováno 100 hřiven stříbra na stroji a 100 hřiven pod kladivem. Bílé groše a sedmiky (malé groše) vytlačené byly sic pěknější a čistější, ale přece přidrželi se tu dále ražby pod kladivem jako prospěšnější. (Archiv c. k. hlavní mincovny.)

†) Současně zřízena totiž válcovna (Streckwerk) na Vrchlici a nejdříve na něm dílo šestigrošové zkoušeno.

příbytek roku 1695 nákladem 921 zl. 29 kr.; pak opatřil kamenník Vojtěch Fuka nové dveřeje k vratům na Rybný trh vedoucím za 15 zl.

Léta 1695 mincováno čile, zejména přemincovány značné zásoby sedmišilinků čili zlatníků z Pražské mince zaslané. Přes to bylo výloh v mincovním hospodářství 98.485 zl. 49 kr. 1 den., kdežto příjmů vykázáno jen 92.893 zl. 17 kr., tudíž jevil se schodek roční 5592 zl. 32 kr. a 1 den. Účty tyto složil místo bývalého perkmistra a úředníka mince Krišt. J. Krahe jeho dědic a zeť doktor Jan Fr. Bloveský.*)

Vyjímáme z nich některé položky. Z roku 1694 zbylo vykázaného příjmu 10.948 zl. 5 kr. 2 den., k tomu strženo za 649 hř. Praž. 2 loty 1 den. rudného a přepalovaného stříbra z císařských hutí na Páchu, jež obsahovalo 571 Víd. hř. 11 lotů fejnu, což činí, počítaje hřivnu po 10 tolarech čili 15 zlatých, dohromady 8575 zl. 17 kr. 2 den. Stříbrodárné měďi vytěženo za 4673 zl. 51 kr., a to tak, že z centu měďi získáno 71—78¾ lotu stříbra a centnéř měďi prodáván kotlářům po 40 zlatých aneb odvážen v stejné ceně do Pražské mincovny i se stříbrem. Měďi v hutích vytěženo 31 centů 67 liber za 1262 zl. 20 kr.

Léta onoho mincováno 32kráte ze stříbra rudného, taveného, pagamentního, ze zlomků a devalvovaných zlatníků a vybito 679 tolarů,**) 1527 půltolarů (po 1 zl.) v ceně 13.685 zl., pak šestigrošů a sedmnáctníků za 21.043 zl. 58 kr., grošů za 21.316 zl. 21 kr., krejcarů (Land-Münz-Kreuzer) za 9334 zl. 42 kr.***) a dvojek čili půlkrejcarů za 405 zl. 2 kr., celkem za 65.785 zl. 3 kr. Mincovna brala nájem z mlýna v Starém Kolíně 225 zl., z mlýna na bývalé císařské puchýrně 14 zl., z mlýna, kde bývala dříve zagrovna, 11 zl. 40 kr. a z mlýna ku mletí prachu střelného (dříve puchýrny) od Jana Trnky 12 zl.

Devátý halíř z prodaných rud vynesl cís. dědičné štole na Turkaňku 594 zl. 18 kr. 3 den.; císařská kovárna tamtéž odvedla 151 zl. 32 kr. 3 den.

Většina r. 1695 zmincovaného stříbra pocházela ze slitých staţených sedmišilinků. Ze 13.000 zl. v sedmišilinkách zaslaných českou komorou vytěženo 516 hř. 13 lotů 3 kv. 2 pen. fejnu z 529 hř. 12 lotů hrubé váhy, k tomu staženo v Hoře za 49.403 zl. 38½ kr. sedmišilinků hrubé váhy 3259 hř. 10 l. 2 kv., jež obsahovaly zrna 2175 hř. 4 lotů a za 5404 zl. 45 kr. zlatníků zrna 253 hř. 12 l. 1 kv. Proti tomu cís. rudného stříbra z hutí na Páchu spotřebováno r. 1695 jen 145 hř. 8 lotů 2 kv. 3 den. fejnu, koupených zlomků a pagamentů jen 97 hř., v nichž bylo zrna 79 hř. 2 loty 3 kv. a Kutnohorské měďi stříbrodárné 4073 hř. 8 lotů, v níž bylo 82 hř. 4 loty stříbra. Celkem tedy ani $^1/_{10}$ stříbra zmincovaného (as 307 hř.) nově jako peníz v oběh uvedeno; ostatních $^9/_{10}$ stříbra jen přemincováno a tím se také schodek roční vysvětluje. Vydáno léta 1695 tolarů a půltolarů za 13.685 zl., šestigrošů a sedmnáctníků (poslední jen v pěti dílech dne

*) Horní archiv: Raittung für das gantze 1695te Jahr Nro. 18.

**) Tolary šly po 2 zl. rýn., sazeny jakosti 14lotové, 9¾ z hřivny Víd.

***) Krejcary zemské mince raženy poprve dle dekretu král. České komory dne 30. června jakosti 1 lot 2 kv. a sice z Vídeň. hřivny 281¼ kusu. Sedmnáctníky srovnávaly se zrnem s groši, počato s jich ražbou 20. prosince 1695.

VEŘEJNÁ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

20., 28., 29., 30. a 31. prosince) za 21.043 zl. 58 kr., grošů tříkrejcarných za 21.316 zl. 21 kr., krejcarů za 9334 zl. 42 kr. a dvojek čili půlkrejcarů za 405 zl. 2 kr., celkem za 65.785 zl. 3 kr.

Nad to zbylo v mincovně 523 hř. fejnu, zbytků a fraktů, 1009 hř. Kutnohorské mědi stříbrodárné jakosti 1 kv. $^3/_4$ den. a 1422 hřiven mědi Jáchymovské jakosti $1^1/_2$ den., jaké 30 liber prodáno Pražskému židu Israelu Duschenesovi, který často s mincovnou obchodoval.

Léta 1695 skoupeno rud za 5349 zl. 30 kr. a za uhlí (po 30 kr. truhla) dáno 4301 zl. 45 kr. Olova ku přehánění stříbra koupeno (nejvíce od Kryštofa Krešla) 148 centů 10 liber po 10—$10^1/_2$ zl.

Císařské huti žádaly nákladu 2266 zl. 59 kr. Za rudné stříbro Horské zaplaceno 6377 zl. 31 kr., kdežto pagamentního skoupeno za 1672 zl. 25 kr. po $21^1/_4$ zl. za hřivnu.

Zlatníků vyměněno a přemincováno dle cís. resoluce v Hoře Kutné za 54.898 zl. 23 kr., a podobně dodáno jich českou komorou do mince za 13.000 zl.,*) tudíž přemincováno zlatníků od 1. července do konce roku 1695 za 67.898 zl. 23 kr. a 2 denáry. Slití zlatníků provedeno v 65 planších pomocí 17 centů 106 liber olova a stálo 228 zlatých 21 kr. Mincíři vydělali si 552 zl. 39 kr. 3 denáry. Šmitmistr Matouš Šmahlo a vrátný Václav Chmel dostali za přípravy a lití cánů 32 zl. 32 kr. Také přemincováno z 12.945 hřiven 14 lotů starých tolarů a drobné mince stříbrodárné mědi Horské zmincováno 4073 hřiven a měla zrna 82 hřiven 4 loty (jakosť její 1 kv. $^3/_4$ pen., kdežto Jáchymovská jen $1^1/_2$ pen.).

Řezák kolků Ondřej Ignác Rabenstein vydělal si toho léta za rytbu kolků 107 zl. 30 kr. a Jan Jiří Harnisch za zocelování jich po 9 kr. za kus, celkem 3 zl. 39 kr.

Dle zřízení někdy králův českých posud vydávána téhodní podpora 4 kop grošů čes. k opravě chrámu sv. Barbory; pod tím jménem přijalo kollegium řádu Jesuitův v Kutné Hoře 242 zl. 40 kr.

Důchodům komory české odvedl Kr. J. Krahe z mince hotově 3892 zl. 7 kr. 3 den., na službu nejvyššího mincmistra Frant. Karla hraběte Přehořovského z Kvasejovic 2000 zl. Sám dostával jako úředník a měřič horní s deputátem na dva koně a příspěvkem na mincovního písaře 506 zl. 40 kr., kdežto vardajn Ondřej Ign. Rabenstein placen dílem téhodně po 2 zl. 30 kr., dílem po 3 zl., celkem dostal 142 zl. a vrátný Václav Chmel 39 zl.; pensisté tavič Michal Hut a minc. šmitmistr Tobiáš Labuška brali po 30 kr. téhodně.**)

Na počet dělníků při horách císařských dá se poněkud souditi dle daně z hlavy, jež důchod mincovní vyplatil, totiž za starý český Kaňk u Hory za léta 1692, 1693 a 1694 obnos 80 zl. 42 kr. 2 den., za Jílovské horníky jen za rok 1693 — 44 zl. 51 kr.; za Knínské pro týž rok 42 zl. 46 kr., za Příbramské podobně 130 zl. 37 kr. a za ony z hor Kašperských 49 zl.

---

*) Také za 2000 zl. šestigrošů přivezeno z Prahy ku přemincování.

**) Léta 1679 prosil také za provisi Jakub Bühamb, schudlý a nemocný horník, dokládaje, že ještě s jedním havířem v dolu čtyry noci a pět dní zasypán byl, a tím mu na zdraví ublíženo.

Od 13. června do 6. července 1695 zdržoval se Kr. J. Krahe v Praze, aby přihlížel ke průbnímu slitku 1000 zlatníků a učinil návrhy ku bití tolarů a drobných. Dostal cestovného 3 zl. denně, kdežto písař horní J. Jak. Pengler jen 1 zl. Ani na kominíka nezapomenuto; dostal od 17 komínů na Vlaském dvoře po 9 kr. a od desíti kachlových kamen po 6 kr.

Když ustaraný Krahe účty za rok 1694 složil, odevzdal je i s přepisem jich knihaři, který obé za 36 kr. svázal do desek červeně potažených, načež uloženy do truhličky nové za 12 kr. a vozka Hlava dostal za jich dovezení komoře České do Prahy 9 kr. zpropitného.

Účet za rok 1696 složil J. U. Dr. Jan Fr. Blovský, dědic úředníka mince Kr. Jak. Krahe.

Přijato z císařských hutí na Páchu rudného a přepalovaného stříbra rozličné jakosti 1040 hř. Víd. 12 lotů, jež obsahovalo ryzích 1013 hř. 3 loty; po 15 zl. hřivna účtována, tudíž účtováno 15.197 zl. 52 kr. Za stříbrodárnou měď vydáno 2787 zl. 55 kr. 2 den. Z toho přenecháno k žádosti Pražského mincmistra Řehoře Egerera z Windhofa Pražské mincovně 43 hř. Praž. 5 l. 3 kv. stříbra ryzího, Vídeňskou hřivnu počítaje po $20^{3}/_{4}$ zl., a 9 centů $98^{1}/_{2}$ liber mědi, po 40 zl. cent, celkem za 1204 zl. 35 kr. 2 den. Za měď zagrovanou utrženo 1202 zl. 40 kr. od kotlářů Wolfg. Werschhausera, Jakuba Schädla a Hanuše Pärtla. Zmincováno na 24kráte patnáctníků po 17 krejcarech za 15.225 zl. 47 kr., grošů za 48.466 zl. 15 kr., krejcarů za 1056 zl. 13 kr. a dvojek aneb půlkrejcarů za 279 zl. 16 kr. 2 denáry.

Celkem vytlačeno peněz za 65.027 zl. 31 kr. 2 den.

Ku povolení nejv. mincmistra odevzdáno do hutí hraběte Morzina ve Vrchlabí 200 centů rudy Horské, jež obsahovala dle zkoušky $383^{1}/_{2}$ lotu stříbra po 27 kr., začež vyplaceno mincovně 172 zl. 34 kr. 2 den. K potřebě Pražské mincovny přehnány zlatníky, začež placeno jen od uhlí, truhla po 30 kr.

Z Turkaňku koupeno 12.337 centů 89 liber rudy, obsahující 1336 hřiven 15 lotů stříbra, za něž dle taxy zaplaceno 6574 zl. 32 kr.

Hutě císařské šly dosti čile, spotřebováno tam t. r. 11.009 truhel uhlí, na přehánění rud a zlatníků spotřebováno tam 155 centů 68 liber olova po 10 zl. Náklad do hutí činil 2862 zl. 12 kr., kdežto za zmincované stříbro účtováno 20.462 zl. 59 kr., to jest za 1364 hřivny 3 loty stříbra ryzího. Vedle toho skoupeno pagamentního stříbra a 14 565 zlatníků a 113 kusů zlatníků hrabství Vitichského a Honsteinského, celkem všeho za 16.531 zl. 1 kr. K tomu ještě přistupují porůznu skupované zlatníky ($5347^{3}/_{4}$) po 42 až $58^{1}/_{2}$ kr., za 4318 zl. 6 kr.

Mincíři a pregéři vydělali 571 zl. 20 kr. 2 den. a 10 zl. dostali na svítivo. Šmitmistr Matěj Šmahlo a vrátný z mincovny odměněni za přípravu barchanů a lití cánů 22 zl. 42 kr. Sazeno celkem 12.296 hř. 12 lotů 3 kv.

Cány vozeny do císařských hutí na Pách, kde rozpáleny a váleny na stroji. Při loužení bílých plátů spotřebováno $570^{1}/_{2}$ libry vinného kamene a 856 liber soli. Řezák kolků Ondřej Ig. Rabenstein dostal 174 zl. 15 kr. a zámečník Hanuš Jiří Harnisch za ocelování kolků 7 zl. 3 kr.

Radové české komory dostali deputátních 24 hřiven a úředníci české účtárny 11 hř. stříbra, potom nejvyšší mincmistr Fr. Karel hrabě Přehořovský z Kvasejovic, rentmistr Fridrich Ferd. z Möstellu a kontrollor úřadu rentmistrovského Jan Motmann vyzdvihli si po 1 hřivně, celkem bylo deputátního stříbra 38 hřiven v ceně 558 zl. 55 kr. 2 den.

Starodávný byl též zvyk posýlati české komoře (31 1/4), účetnictví (19 3/4), nejvyš. mincmistru, rentmistru, král. prokurátorovi Felixu Hadovi z Proseče a fiskálním přísedícím 55 1/4 kamene svíček (kámen po 4 zl.).

Z peněz vydáno k umoření císařských výpůjček 4000 zl. r. a na službu nejvyš. mincmistra.

Císařským patentem sníženy roku 1696 šestigroše na 17 krejcarů, proto odepsán z každého šestigroše 1 kr., a tedy ze zásoby v kase za 675 zl. 54 kr. sraženo 37 zl. 33 kr.

Nejvyšší mincmistr Přehořovský zdržoval se nejvíce v Praze; toho roku pobyl na Vlaském dvoře od 19. do 27. února.

Všechen náklad na hutě a mincovnu obnášel 78.922 zl. 14 kr. 1 den., a poněvadž příjmů bylo 85.876 zl. 14 kr. 2 1/2 den., zbylo užitku 6954 zl. 1 1/2 den.

Stopujeme-li celý pochod sazení, tavení a louhování mincí, podivíme se značným schodkům stříbra v ohni i louhu, což svědčí o nedokonalé technice. Zřízeno sice přičiněním K. J. Krahe r. 1678 na Vlaském dvoře laboratorium nákladem 1300 zl. rýn., ale než ještě koncem října dohotoveno bylo, podezřívali nepříznivci snahu hormistrovu, tak že žádal nejvyššího mincmistra Jana Václ. svob. p. z Rheinburka, aby věc při císařském dvoru vysvětlil.*)

Veliké ztráty při ražbě patrny z těchto příkladů z mincovního hospodářství léta 1698. Toho roku vytlačeno ze 3725 hř. 7 lotů grošů v ceně 30.147 zl. 45 kr., ze 382 hř. 3 lotů 1 kv. krejcarů za 1904 zl. 58 kr. a ze 181 hř. 8 lotů 1 kv. dvojek čili půlkrejcarů za 686 zl. 30 1/2 kr.

Do kelímku sazeno 5973 hřiven na groše, z toho vyrobeno cánů 5849 hřiven 7 lotů, při čemž byl při slitku schodek 47 hř. 7 l. 3 kv. Černých plátů zbylo jen 3888 hřiven 4 loty a odpadků při vystřihování jich 1970 hř. 2 l. 2 kv.; na to z 3807 hř. 4 l. 2 kv. bílých plátů ztraceno louhováním ve vinném kameni a soli 80 hř. 15 l. a 2 kv., načež vybito ze 3725 hř. 7 lotů grošů a z 81 hř. 13 lotů 2 kv. fraktů čili změtených mincí, které zase k budoucím slitkům s odpadky čili cizurami upotřebeny. Ze sazených 4973 hř. bylo grošů jen 3725 hř. 7 kv. Ze sazených 659 hř. 2 l. a 2 kv. vytlačeno jen 382 hř. 3 l. 1 kv. krejcarů a ze sazených 304 hř. 6 lotů na půlkrejcary zbylo jen 181 hř. 8 l. 1 kv. peněz.**) Aby umenšili ztráty tak značné, vybíjeli lehčí minci a vykázali r. 1698 o 64 zl. 26 kr. více mincí, než jak předepsáno.

Z čeho vybíjeli, vidno z konečného soupisu, který vykazuje 492 hř. 5 l. rudného a taveného stříbra císařského 33 hř. 11 lotů 3 kv. nalezené ve

*) Zprávy nejvyššímu mincmistrovi. Kniha č. 15. str. 478b a 479.

**) Za hřivnu grošů dostali šmitmistr a mincíři 4 3/4 kr., za hřivnu krejcarů 6 1/2 kr. a za trojníkové dílo po 10 kr. za hřivnu.

staré cís. huti. Cizího stříbra koupeno jen 112 hř. 7 lotů 1 kv. fejnu, slito 17.715½ zlatníku (⅔) hromadně odevzdaných 751 hř. 14 lotů 1 kv. fejnu a 1092 zlatníků jednotlivě skoupených 44 hř. 15 l. 3 kv. fejnu a císařských hutí vydáno 2603 hř. 7 lotů stříbrodárné mědi, jež obsahovala 46 hř. 2 l. 2 kv. stříbra fejnu.

Závod hutí císařských na Páchu vykazoval za rok 1698 všech výloh 16.768 zl. 26 kr. a 1 halíř, kdežto příjmů vykázáno 15.479 zl. 34 kr. 2 hal. a ukázala se škoda z hutního hospodářství obnosem 1288 zl. 51 kr. 3 hal. jakož i předešlého roku vykázáno škody 1826 zl. 40 kr. a 2 den.*)

Hutě pracovaly k minci Horské a dílem i k minci Pražské za správy tamější Matyáše Vaista, potom se zde tavívaly testy a zlatnické odpadky (gréc) pražskému židu Israelu Duschenesovi.

Šmitmistrem byl na Vlaském dvoře r. 1698—1702 Matouš Šmahlo a jako starší mincíři a pregíři působili tu Václav Elsing nebo Elsnic a Václav Chmel. Udělali 19 verků grošových, 4 díla krejcarová (1., 8., 18. a 23.) a jen dvě díla trojníková (9. a 24.). Od připravení štybu a lití cánů dostávali za verk grošový po 36, 42 až 48 krejcarech a za verk krejcarový neb trojníkový po 30 kr.**) Železa koval Ondřej Puchle, měšťan a zámečník v Hoře Kutné, počítal za 16 párů po 48 kr. — 12 zl. 48 kr.

Ondřej Ignác Rabenstein vyřezal 29 kolků (štoků) na groše po 3 zl. kus, 6 kolků (štoků) krejcarových po 1½ zl. a 4 štoky na trojníky po ¾ zl. a vybral za ně z mince 99 zl. Jan Jiří Harnisch, měšťan a zámečník, je zoceloval a dostal za pár 9 kr.

Mince bělena v měděném kotli, a poněvadž starý i po dvojí správě dobře nesloužil, koupen od Horského kotláře Wolfganga Fr. Werschhausera nový kotel 115 liber těžký za 69 zl. a nová pánev železná k rozpalování plátů ve šmitně za 2 zl. 58 kr. a 4 zl. dáno z obého za práci. Kotlář přejal starý kotel 77 liber těžký jako starou měď po 20½ kr. libru, kdežto novou měď účtoval po 36 kr.

Tehdy stavívali dosti lacino. Pokryli nově celou střechu nad předním i zadním patrem bytu nejvyššího mincmistra a opravili střechu kaple sv. Václava, k čemuž spotřebováno 46.000 šindelů po 1 zl. 21 kr. tisíc a 34.000 šindeláků po 1 zl. a mistr Vít Havíř, tesař, účtoval 146 zl. 9¼ kr.

Projděme si účet mincovny Horské, který za zemřelého horního hofmistra a úředníka mince Krištofa Jakuba Krahe sestavil JUDr. Jan Frant. Blovský jménem dědiců za rok 1700.

Zbytku z roku minulého vykázal 114 zl. 20 kr. 3½ den. a za cís. dolové stříbro Horské v jakosti 8—13 lotů po 10 tolarech aneb 15 zl. rýn. za hřivnu 8232 zl. 19 kr. 2 den. Za cís. měď stříbrodárnou 1325 zl. 51 kr. 2 den., totiž

*) Dle summárních výtahů taveno r. 1694 v cís. hutích 15.741 centů rudy a obsahovala 1670 hřiven stříbra a 49 centů mědi. V centu rudy obsaženo bylo 1 lot 2 kv. 3 pen. stříbra. Léta 1698 taveno 11.378 centů rudy, obsahující 915 hř. 13 lotů stříbra i 30 centů mědi. Cent rudy poskytl 1 lot a 1 kv. stříbra.

**) Příloha 40. k účtům za r. 1698 v horním archivu.

za 31 centů 68½ libry mědi po 41 zl. a 97 Praž. hř. 15 lotů 1 kv. 2 pen. stříbra fejnu, a po srážce 49 liber stříbra a 31 centů 19¼ libry čisté mědi účtováno 1277 zl. 39 kr. 3 den., tedy dohromady 2603 zl. 31 kr. 1 den. (4 denáry za krejcar). K tomu za strhaného koně z hutí dal sedlák z Perštýnce 4 zl. 30 kr. a za 36¼ truhly uhlí po 30 kr. i za dříví strženo 34 zl. 45 kr.

Zmincováno tříkrejcarných grošů za 16.265 zl. 6 kr., krejcarů za 835 zl. 35 kr. a dvojek čili půlkrejcarů za 736 zl. 31 kr., 2 den., celkem za 17.837 zl. rýn. 12 kr. 2 den.

Do mince Pražské prodáno za 2383 zl. 39 kr. 3 den. zrněné stříbrodárné mědi, a podobně Israelu Duschenesovi z Prahy 60 liber za 40 zl. 30 kr. Nájmu z mlýna ve St. Kolíně zaplaceno 260 zl. od Jiřího Ledna a obec Horská dala z mlýna u hutí 15 zl. Václav Dvořák ze svého mlýna, kde dříve byla cís. puchýrna, zaplatil 14 zl., Majd. Hertlova z mlýna, kde bývala cís. zagrovna, 11 zl. 40 kr., Fr. Trnka 12 zl. z prachovny, kde bývala cís. puchýrna, a Matěj Novomlýnský z mlýna, kde dříve byla puchýrna cís., též 12 zl. nájmu, celkem 324 zl. 24 kr. Užitek z luk vynesl 150 zl. 43 kr. 1 den. a příplatku za dědičnou štolu bylo 540 zl. 55 kr. 3 den. a z kováren cís. na Turkaňku 206 zl. 53 kr.

Fr. Trnka z vyrobeného střelného prachu v dolech cís. spotřebovaného 18 ct. 55 liber po 3 zl. zaplatil dávky 55 zl. 22 kr. 2 den. Za dříví z Vamberských a Rychnovských lesů cís. 134 zl. 44 kr. a za stříbrodárnou měď Vrchlabskou 11 centů 67 lib. (stříbra 75 hř. 12 l. 1 kv. 2 pen.) 2039 zl. 34 kr. 2 den.

Desátku ze stříbra dobytého na pozemcích stavů zemských vybráno 79 zl. 33 kr. 2 den. od hraběte Jana Rud. z Morzinu ze mědi stříbrodárné ve Vrchlabí dobyté a v zdejší minci prodané váhy 11 centů 67 liber.

Všeho příjmu r. 1700 v minci bylo 34.796 zl. 45 kr. 1½ d.

Vydání vykázáno: za 12.864 centy rudy, v níž bylo 427 hř. 1 kv. stříbra, zaplaceno v erckaufu 4869 zl. 22 kr. (z toho z dolů císařských*) za 2628 zl. 55 kr.)

Pražský žid Israel Duschenes dodal 3 centy 6 liber testu a 6 centů 15 liber kamene obsahujícího stříbro a měď. Do hutí dodáno uhlí 7543 truhly po 30 kr., což činí 3771 zl. 30 kr. Kristof Herman, Václav Garttner, Mojžíš Creutzig a Jan Pauker dodali 94 centy 22 libry olova po 7 zl. 51 kr. až 8 zl., tedy celkem za 751 zl. 17 kr. 3 den.

Výlohy za tavení vykázány obnosem 2334 zl. 34 kr. 3 d. a k hutěm koupen kůň od Jana Laudy z Chlumeckého panství za 60 zl. místo výše dotčeného prodaného. Fišmistru Malešovskému zaplaceno za vodu 14 zl. ročně.

Stříbra taveného i přepalovaného vzato z hutí Horských 523 hř. 7 lotů, v němž bylo 506 hř. 14 l. 2 kv. čistého, a vybity z něho groše. Počítá-li se za hřivnu 15 zl., vynáší nákiad za stříbro 7603 zl. 35 kr. 2 den. Za stříbro-

*) Kutáno r. 1700 nákladem císařským v Horním Aroně (vytěženo tu stříbra za 551 zl. 59 kr.), v Dolní Radosti (za 1065 zl. 55 kr.), v Prostředním dole Suchém (za 288 zl.), v Upřímnosti (za 28 zl.), ve Fürsthandu (za 88 zl.), v Prostřed. Aroně (za 47 zl. 42 kr.), v Staré Těškosti (za 519 zl. 57 kr.) a v N. Potřebě (za 38 zl.) a výtěžek 2628 zl. vyplacen z mince Horské do ordinari daně nápojové hotově, jak stvrdili Řehoř Šal. Hackl, berní, a Ferd. Alexius, účetní.

dárnou Horskou měď 5027 zl. 41 kr. a za Vrchlabskou 2039 zl. 34 kr. 2 den., jež obsahovala v 11 centech 67 librách 83 Praž. hřiven 15 l. 2 kv. 2 p. čistého stříbra, zaplaceno hraběti Morzinovi 2039 zl. 34 kr. 2 d.

Za cizí stříbro pálené i pagamenty váhy 120 hř. 2 loty 3 p. fejnu po 20 zl. 45 kr. zaplaceno 2492 zl. 50 kr. K tomu staženo 3112 zlatníků*) váhy 189 hř. 13 lotů 3 kv. aneb fejnu 133 hř. 6 l. 3 kv. po 21 zl. 15 kr., činí 2835 zl. 12 kr. 3 den. Také skoupeno jednotlivě 34½ zlatníku po 58½ kr., 6 po 55½ kr., 68 po 54 kr., 377 po 48 kr., 1 po 42 kr. i s přívažkem za 403 zl. 44 kr. 1 den.

Mincíři a pregéři vydělali 209 zl. 59 kr. 2 den.; všech šest dostali na svítivo 6 zl. a šmitmistr Matěj Šmahlo i vrátný Václav Chmel za přípravu štybů 12 zl. 42 kr. Úředník počítal za 3832 hř. 2 loty 1 kv. slitků stříbrných na mince na každou hřivnu za 3 den. uhlí, tudíž 47 zl. 54 kr., avšak z toho bylo nahraženo za 27 truhel k rozpalování cánů na válcovně (Streckwerk) v hutích 13 zl. 30 kr., a tudíž účtováno za uhlí 34 zl. 24 kr.

Vinného kamene zůstalo z r. 1699 ještě 153½ libry a přikoupeno od Krištofa Baszlera 1 Praž. cent 14 liber za 19 zl. 32 kr. 2 den.

Při bělení černých plátů upotřebeno více soli než vinného kamene a spotřebováno jí 282 liber, kdežto kamene 188 liber. Za kelímky do Zellu zaplaceno 346 zl. 54 kr. (202 na 150 hř. po 18 kr., 125 na 125 hř. po 15 kr.)

Zámečníku Ondř. Puchlemu zaplaceno za rozličné potřeby k minci 147 zl. 48 kr.**) a řezáku kolků Ondř. Ign. Rabensteinovi za 28 párů rozličných štoků***) 67 zl. 30 kr. Štoky k válení mincí zoceloval zámečník Jan Jiří Harnisch za 4 zl. 12 kr. (za 3 kr. pár).

Z Vlastějovic (Hammerstadtu) koupeno 5 kusů (4 centy 11 lib.) vykovaných železa na nosidla pod železnou slévárnu, a sice cent za 7 zl. Potom udělal brnčíř pec dotčenou a upotřebil k tomu hovězí krve a vlny stříhané do hlíny.

Mincíři spotřebovali při válení cánů a prostřihování plátů i ražbě olivového oleje za 2 zl. 28 kr. 2 den. a k mazání ložiska na válcovně cánů spotřebováno za 17 kr. (2 libry) loje a na louče k svícení 4 kr. Za vymazování peci v komoře, kde se cány ve válcovně rozpalují, 1 zl. 12 kr.

Za lis do úřadu dáno 32 kr. a za 4 lokte plátna na pytlíky pro peníze 20 kr. a za 2 lokte na osoušení vybělených plátů 18 kr., za 4 dřevěné lopaty 14 kr. a za 1 libru křídy k vytírání kelímků 4 kr.

Za 103 libry olova ku shánění grece v malé peci v slévárně k tomu postavené dáno 7 zl. 43 kr. 2 den. a hutnímu účetnímu za tuto práci 1 zl. a za mufli k témuž 7 kr. Cent olova kupován po 9 zl. 30 kr. až po 10 zl. rýn.

Na opravu Vlaského dvora, zejména střech, naloženo r. 1700 — 126 zl. 49 kr. a na opravu mlýna v St. Kolíně 52 zl. 11 kr.

---

*) Dodávali je u ⅓ židé I. Duschenes a Aron Austerlitz.

**) Za 3 železa na prorážení grošových plátů po 25 zl., za dva páry válců na cány 18 zl. a za ostření železa na prořezávání plátů 12 zl. 15 kr.

***) Na groše 19 po 3 zl., na krejcary 5 po 1½ zl. a na trojníky 4 po ¾ zl. rýn.

Na fundaci ku sv. Barboře odevzdáno řádu tovaryšstva Ježíšova 242 zl. 40 kr., jak stvrdil rektor Max Formánek. Deputátu zasláno presidentu a radám komor *) české 29½ hřivny stříbra, účetním české komory 11 hř., nejvyš. mincmistru Fr. K. hr. Přehořovskému z Kvasejovic 1 hř., kr. rentmistru Bed. Ferd. z Městellu 1 hř. a kontroloru tamnímu Janu Motmannovi též 1 hřivnu., celkem 43½ hř. za 633 zl. 27 kr. 1 den.; pak 60¼ kamene svíček za 220 zl. 55 kr. (po 3 zl. 40 kr.). Všechen deputát vynášel 854 zl. 22 kr. 1 den.

Z peněz zaplaceno cís. radě a komořímu, vícepresidentu komory české a deputovanému Fr. K. hr. Přehořovskému 1000 zl. dluhu a témuž služného za leden a únor r. 1700 dáno 333 zl. 20 kr. a potom od 26. února do konce roku nejvyššímu mincmistru a perkmistru král. Českého a cís. komořímu Petru Fr. hrab. z Kokořovec (sic) 1693 zl. 9 kr.

Kr. Jak. Krahe, hor. hofmistr, zúčtoval si zlepšeného služného 400 kop míš. čili 466 zl. 40 kr. a 506 zl. 40 kr. jako služné úředníka mince a měřiče horního, k vydržování mincovního písaře, dvou koní, za dříví a svítivo, celkem 973 zl. 20 kr.

Kvardajn Ondř. Ig. Rabenstein kvitoval služného 156 zl.**) a vrátný V. Chmel 39 zl. (45 kr. těhodně). Pensí vyplaceno jen 50 zl. 30 kr. a almužny 20 zl. Z povolení české komory královské dáno Příbramským k opravení kostela 200 zlatých.

Za cestu do Prahy dostal Krahe od 20. ledna do 7. února 1700 po 3 zl. denně, celkem 51 zl., a kvardajn za odvezení deputátu do Prahy za 8 dní (tak i r. 1701) po 1½ zl. — 12 zl., pak zaplaceno vozkovi Hlavovi za dovezení deputátních svíček 5 zl.

Veškerých útrat bylo 39.079 zl. 45 kr. 1 den. a tudíž přesahovaly výdeje příjem o 4282 zl. 59 kr. 3½ den., což se ostatně světle vidí z rozmanitých nákladů, jež komora česká ukládala Horské minci, ač zajisté tato pracovala s užitkem.

Hlavně zmincováno Horské stříbro dolové, totiž z 841 hř. fejnu na groše bylo 506 hř. 14 l. dolového a páleného stříbra cís. a jen 119 hř. pagamentu a stříbra cizího 119 hř. a 19 hř. 12 lotů stříbra slitého z ⅔ (zlatníků). Toto sazeno u váze 2392 hř. 7 lotů s odpadky a frakty na 3232 hř. 15 lotů, z nichž vyrobeno 3143 hř. 15 lotů cánů, 2100 hř. černých plátů, 2048 hř. 10 l. bílých plátů a 2009 hřiven 14 lotů grošů, načež zbylo 38 hř. 12 lotů fraktů z 18 děl na groše.

Na krejcary (dvě díla) upotřebeno 121 hřiven 9 lotů zásob grošových, 305 starých ⅔ a 135 hř. císařské mědi stříbrodárné, celkem 276 hř. 6 lotů, jež obsahovala čistých 58 hř. 4 loty. Z těch vyšlo 270 hř. 1 lot cánů, 176 hř.

*) Fr. Hizrle z Chodů, hrabě Štabík, baron Pulz, baroni Václav a Fr. Vratislavové, baron Kolovrat, hr. Guttenstein, hr. Breda, hr. Berchtolt, bar. Počepický, bar. Brandolinský, de Lazari, Strahl, Mastel, le Veneur, von Brahier, Jiltra, von Mues, Franchimont, Leix, Had z Proseče, Beckelkamb, sekretáři Zucker, Stadler, Hurtleb a Boček.

**) Bral těhodně 3 zl., v tom 30 kr. přídavku za zkoušení rud v zákupu jich.

11 lotů čer. plátů, 169 hř. 14 l. bílých plátů a 167 hř. 13 lotů čili za 835 zl. 35 kr. krejcarů, jichž přes nařízení o 9 zl. 38 kr. více vybito.

Na dvojky jinak trojníky (3 díla) vzato 87 hř. grošů, 59 hř. 11 lotů krejcarů, 4 hř. páleného stříbra Horského, 1 hř. pagamentu a 170 hř. cís. mědi zrněné, tedy sazeno 322 hř. 13 l. 3 kv. a cánů bylo 309 hř. 2 loty, z čehož vyrobeno 208 hř. 10 lotů černých a pak 200 hř. 8 l. bílých plátů, z kterých vydáno 196 hř. 3 l. 1 kv. dvojek za 736 zl. 31½ kr., a tudíž o 12 zl. 16 kr. více vyšlo, než nařízeno. Celkem upotřebeno r. 1700 více dolového stříbra, totiž 506 hř. 14 lotů a 13 hř. páleného, než pagamentu, jehož bylo 120 hř. 2 loty, a mincí starých (133 hř. 6 lotů a 19 hř. 12 lotů — 3601½ kusu) a 1607 hř. Horské mědi z dolů císařských.

Za Kr. J. Krahe složil účty za r. 1701 taktéž JUDr. Jan Fr. Blovský. Bylo to především vysvědčení kvardajna Ondř. Ig. Rabensteina, že z cís. hutí od hufmistra Nikodema Hackla a hut. účetního Jana Davida Krahe dodáno po sedmnáctkráte 583 Pr. hř. 15 l. 1 kv. stříbra, v němž bylo čistého 565 Pr. hřiven 10 l. a 3 pen. čili 510 Víd. hř. 7 l. po 10 tolarech čili 15 zl. rýn., tedy za 7656 zl. 31 kr. 3 den. Horské mědi stříbrodárné dodáno 26 ct. 107¾ lib. po 41 zl. za 1102 zl. 48 kr. 3 den., obsahovavší 69 hř. 1 lot. 2 p. stříbra po 15 zl., tedy za 1036 zl. 3 kr. 1 den. Zrněné mědi Horské dodáno z cís. hutí na Vrchlici 15 centů 12 liber a za 694 zl. 36 kr. (cent po 46 zl.) prodána kotláři Horskému Wolfgangu Werschhauserovi. Do Pražské mince prodáno stříbrodárné mědi z císařských dolů 25 centů 65 liber za 2412 zl. 25 kr. Nájmu z mlýnů k r. 1700 dotčených přijato 354 zl. 40 kr. a louky Oselka a Kamenka vynesly 147 zl. 9 kr. 2 d. Desátku na Turkaňskou dědičnou štolu vybráno v cís. zákupu rud 502 zl. 23 kr. 1½ den. a tamže z kovárny byl užitek 124 zl. 23 kr., z prachu střelného v cís. dolech dal prachař Jan Trnka podílu 43 zl. 57 kr. (ze 14 ct. 78 liber roční spotřeby). Z bud ve St. Kolíně vybráno nájmu 18 zl. a za dříví z lesů Rychnovských a Vamberských s nájmem z vesnice Peklo přijato 143 zl. 11 kr. 2 den. Vrchlabské mědi stříbrodárné koupeno 22 ct. 3 libry Pražské váhy a prodáno do Pražské mincovny z toho 10 centů za 1720 zl. 40 kr. Desátku ze stříbra dobytého u Vrchlabí a z 22 ct. zrněné mědi u váze 141 hř. 14 lotů 2 kv. vytěženého zaplaceno cís. desátku 149 zl. od Jana Rud. hr. z Morzinu a syna jeho Maxmiliana. Zmincovaných peněz přijato za 15.915 zl. 55 kr. a tudíž všechen příjem v mincovně Horské za r. 1701 vykázán 32.090 zl. 2¼ denáry.

Mince váleny po 20kráte, a to dne 30. srpna 1701 vyváleno ze 178 hř. 11 l. 3 kv. sazeného stříbra 117 hř. 3 l. 2 kv. grošů a 2 hřivny 1 kv. fraktů nepotřebných, prvních za 943 zl. 9 kr. Mělo jich býti dle nařízení*) 161 $\frac{23}{32}$ z hřivny a tudíž vypadlo jich o 4 zl. 40¼ kr. méně. (Byly jakosti 5 l. 2 kv. a 2 den. a z Vídeňské hřivny mělo se říznouti 158$\frac{13}{64}$ černých plátů.) K nim upotřebeno 40 hř. 13 lotů stříbra páleného z cís hutí jakosti 15 l. 2 kv., tudíž čistého

*) Celé toto nařízení uvádí se k r. 1700 při slezském mincovnictví.

41 hř. 7 l. 2 kv. 1 p., 95 hř. 12 l. odpadků a vyhozených peněz zrna třílotového a zlomků od Jiřího Peldřimovského z Ledče jen 2 hř. 4 l. 1 p. fejnu i Vrchlabské mědi 37 hř. 2 kv. obsahující 1 hř. 2 l. 2 kv. čistého stříbra; tedy celkem sazeno 178 hř. 11 l. 3 kv. a v tom 62 hř. 13 l. 1 kv. 2 p. čistého, z čehož ulito 174 hř. cánů a vybito 121 hř. 6 l. černých plátů grošových.

Dle nařízení nejv. mincmistra Petra hr. z Kokořova daného z Prahy dne 29. srpna 1701 hornímu hofmistru Kr. J. Krahemu po přání komory české a pro potřebu obecnou mělo se zastaviti vybíjení grošů a pro nedostatek drobných krejcarů budoucně jen ty a půlkrejcary vydávati.

Již od počátku roku řídili se v Horské mincovně potřebou lidu vydávajíce v 17 dílech ze dne 18. ledna, 9. února, 1. a 30. března, 18. května, 13. června, 6. a 26. července, 16. srpna, 9. a 20. září, 7. a 17. října, 3. a 21. listopadu a 5. i 29. prosince 1701 za 14.391 zl. 4 kr. krejcarů, tudíž o 78 zl. 48¼ méně, než nařízeno. Celkem zmincováno na krejcary 3494 hř. 5 l. 1 kv. sazeného stříbra aneb 655 hř. 2 l. 3 kv. 2 p. fejnu, z čehož bylo 431 hř. 2 kv. dolového a páleného stříbra z cís. hutí, ze starých grošů 24 hř. 1 kv. a z grošů od r. 1700 fejnu 20 hř. 4 l. 1 kv. 3 p. z trojníků tohoto roku vydaných (!) 13 hř. 1 l. 3 kv. 3 pen.*), ze 533½ zlatníku starých čili ⅔ čistého 21 hř. 7 l. 3 kv. 3 p. a jen 67 hř. 4 l. 1 kv. pagamentu a stříbrodárné mědi Horské 362 hř. 11 l. i Vrchlabské 2349 hř. 5 l. (zrna 70 hř. 14 l. 1 kv.); z toho bylo ztráty při slitku 67 hř. 14 lotů cizur a odpadků 1073 hř. 2 l. a nezdařilých peněz 38 hř. 1 lot, celkem do kelímku dáno na krejcary 4673 hř. 7 l., cánů bylo 4528 hř. 1 lot 1 kv., černých plátů 3117 hř. 5 l., bílých plátů 3013 hř. 1 l. 3 kv. a peněz dobrých 2963 hř. 7 lotů i 49 hř. 10 l. 3 kv. fraktů.

Trojníky čili půlkrejcary (Zweyer) vydány dne 3. a 25. října za 317 zl. 40½ kr. a 264 zl. 1⅓ kr., celkem za 581 zl. 42 kr. ze 263 hř. 14 l. 1 kv. sazeného aneb 37 hř. 1 lot 3 kv. čistého stříbra. Cánů slito z 247 hř. 14 l. 1 kv., 169 hř. 15 l. 1 kv. černých plátů a 164 hř. 7 l. 2 kv. vybělených, z čehož bylo 160 hř. 8 l. 3 kv. trojníků a 3 hř. 14 l. 3 kv. fraktů.

Poněvadž mincmistr doptával se u české komory, jak má trojníky sázeti, odvětil mu nejv. mincmistr P. hr. z Kokořova, že mají míti zrna 2 loty 1 kv. a z hřivny Víd. že jich vyjde 421⅞; po vybělení že mají býti 2lotové 1 kv. a 2 pen. a vyjde jich 445⁵/₁₀ na hřivnu, tak že hřivna čistého stříbra zmincuje se na 25 zl. Dolové stříbro a něco pagamentu má se zmincovati na krejcary a trojníky, a jen nejvýše ⅓ na groše tak, aby císaři vzešel užitek z každé hřivny aspoň 2 zl. r. Tím se také úředník mince spravoval a ze 472 hř. 8 l. fejnu dolového stříbra jen 41 hř. 7 l. 2 kv. vzal na groše. Kromě toho užito na zmincování 23 hř. 6 l. 2 kv. starých zlatníků ⅔, koupených pagamentů 69 čist. hř. 8 l. 2 kv. a mědi Horské 362 hř. (4 hř. 3 l. 3 kv. čist. stříbra) a Vrchlabské 2473 hř. (74 hř. 9 l. 1 kv. čist. stř.).

*) Zmincováno t. r. trojníků ze 37 hř. 1 l. 3 kv. fejnu, ale v úhrnu se pak neúčtují. Ostatně podobné zmincování nedávno vydaných mincí znovu se v účtech několikráte v těchto letech opakuje.

Také roku 1701 převyšovalo vydání 37.543 zl. 56 kr. 1½ den. příjmy o 5453 zl. 55 kr. 3 den.

Zůstaly ovšem zásoby mědi stříbrodárné, avšak celkem schodek 4282 zl. z předešlého roku, pak položky za rudu 4522 zl., za uhlí 4714 zl., za vydržování hutí 2473 zl., za stříbro dolové a pálené 7087 zl., za Horskou měď 4551 zl., za Vrchlabskou stříbrodárnou měď 3834 zl. stačily, aby opět schodek povstal, nečítaje v to ani zákupu cizího stříbra za 868 zl., stažených zlatníků či ⅔ za 477 zl., výloh mincovních 883 zl., oprav na mincovně nákladem 222 zl., deputátního stříbra a svíček za 875 zl. a služného úředníků a sluhů v mincovně v obnosu 1168 zl. 20 kr., pensí 38 zl. a výloh drobných 115 zl. 2 kr.

K tomu ještě není účtováno služné nejvyš. mincmistra i fundace králů českých ke kostelu sv. P. Barbory. Spočívalo příliš mnoho břemen na hospodářství mincovním a výdeje za stříbro a měď Horskou zase vlastně plynuly jako užitek do české komory.

Pro účel náš stopovati chceme výlohy s mincováním. Šest mincířů a pregířů vydělalo za rok dohromady 376 zl. 4 kr. 1 den.

V kelímku bylo slito 5116 hř. 1 lot sazeného stříbra a k tavení i rozpalování cánů bylo potřebováno uhlí za 53 zl. 12 kr. Zámečník udělal do válcovny v hutích a do šmiten 13 párů válců, z nich 10 párů zůstalo v zásobě. Do válcovny objednán též nový stroj se dvěma válci k rovnání cánů za 65 zl., protože starý stroj byl již chatrný. Železo na stroj onen koupeno v huti hrab. Morzina ve Vrchlabí.

Kvardajn a řezák štoků Ondřej Ig. Rabenstein vyřezal 6 štoků na groše po 3 zl. kus, 54 železa na krejcary po 1½ zl. a 7 štoků na trojníky po ¾ zl., celkem si účtoval 104 zl. 15 kr.

Tytéž štoky zoceloval měšťan a zámečník Jan Jiří Harnisch za 10 zl. 3 kr. (za 9 kr. kus). Vlaský dvůr byl toho času již velmi sešlý; zřítilť se za slévárnou kus zdi a znovu vystaven, též přikryta znovu stříška nad komínem v slévárně, omítnuta místnosť pro oblekání kněze vedle kaple; také snesen štít na domě mincmistrovském vedle arciděkanství a vystavěn jiný a tesař Vít Havíř tam udělal dvě stříšky a pobil 7½ tisíci šindela, jehož tisíc počítán za 1 zl. 30 kr.

Do komory, kde mince bělena, opatřena stírka kamenná na vodu 3 lokte dlouhá, 1¾ lokte široká a 1½ lokte hluboká za 11 zl. 45 kr. a dovezli ji osmi koni z lomu do mincovny za 2 zl.

Bývalý šmitmistr Tobiáš Labuška, který při minci na zraku utrpěl úhonu, dostával dříve pense 26 zl. jako starý tavič Michal Hut, ale prvý zase zraku nabyl a řemeslo své postřihačské provozoval, načež roku 1701 pense mu ujata i dostal jednou pro vždy dar 12 zl.

Z almužny vzato 18 zl. a zasláno hrab. Thunskému, hejtmanu v Ledči, aby poddaných přiměl k rychlému dovozu uhlí; neboť na jaře pro nedostatek uhlí a špatné cesty netavili v císařské huti na Vrchlici po 8 neděl. Způsobil tento nedostatek v dubnu 1701 mnoho starostí a horní písař cestoval k okolním vrchnostem, aby uhlí zaslaly, též jim a nejvyš. mincmistru v té příčině prosebně

dopisováno. Nedostatek uhlí byl pak hlavní příčinou, proč zdejší huť a mince zanikly. Lesy byly daleko široko již spáleny, z reservovaných Rychnovských a Vamberských lesů brzy na jaře nepřicházelo dříví uhlířům v Starém Kolíně a sedláci od Ledče a od Zbraslavic neradi jezdili tak daleko do mince, když dostali za truhlu uhlí jen 30 kr. Následkem toho v minci od 30. března do 18. května nemincováno.

Po celý čas vlády cís. Leopolda I. vydávány v mincovně na Horách Kutných groše, též krejcary vybíjeny co rok až na léta 1678, 1679, 1683, 1685 a 1686. Půlkrejcarů nevybíjeno jen r. 1680, trojníky vydávány každého roku od r. 1682 do r. 1702. Kolik jich vybito, dalo by se snadno zjistiti ze mzdy, jež mincířům vynesla 436 zl. 45 kr. 3 den. Nemíním však podrobnostmi unavovati a z rejstříku mincířského z let 1678 až 1702 za úřadování Krištofa Krahe vedeného uvedu některé podrobnosti. Rejstřík onen již výše dotčený obsahuje seznam slitků dle pořadí časového, váhu ulitých cánů, černých plátů, odpadků, bílých plátů, vyčtených peněz a účet ze mzdy mincířské.

Léta 1678 vyčteno 2417 hř. 9 lotů grošů a 110 hř. 7 lotů 2 kv. půlkrejcarů, r. 1679 grošů 2137 hř. 8 l. a půlkrejcarů 56 hř. 8 l. 2 kv., roku 1680 grošů 327 hř. 11 l. a půlkrejcarů 25 hř. 15 l., r. 1681 grošových čer. plátů 4453 hř. 9 l. 2 kv., krejcarových 155 hř. 7 l. 2 kv. a půlkrejcarových 109 hř. 13 lotů; roku 1682 černých plátů grošových 2514 hř., krejcarových 72 hř. 9 l. 2 kv. a trojníkových 114 hř. 8 l. 2 kv.; r. 1683 zaplaceno mincířům za sdělání grošových plátů 231 zl. 35 kr. a za trojníkové 18 zl. 51 kr., podobně uvádí se jen mzda r. 1684 totiž 249 zl. 13 kr. 1 d. za grošové pláty, 2 zl. 38 kr. za krejcarové a 30 zl. 5 kr. 2 den. za trojníkové, celkem 281 zl. 56 kr. 3 den.; r. 1685 za groše 307 zl. 46 kr. a za trojníky 16 zl. 3 kr. 2 den.; r. 1686 za groše 243 zl. 49 kr. 2 den. a za trojníky 29 zl. 20 kr. 2 den.; r. 1687 za groše 178 zl. 48 kr., za krejcary 22 zl. 14 kr. a půlkrejcary 11 zl. 28 kr.; r. 1688 za groše 238 zl. 41 kr., za krejcary 14 zl. 6 kr. a za trojníky 9 zl. 1 kr.; r. 1690 zmincováno čer. plátů grošových ze 2685 hř. 12 l., krejcarových 61 hř. 8 l. a trojníkových 95 hř. 11 l., r. 1691 vydělali mincíři 629 zl. 18 kr. na groších, 20 zl. 9 kr. na krejcarech a 19 zl. 7 kr. na trojnících; r. 1692 jen 336 zl. 42 kr. na groších, 9 zl. 29 kr. na krejcarech a 20 zl. 33 kr. na trojnících; r. 1693 — 879 zl. 20 kr. na groších, 20 zl. 24 kr. na krejcarech a 9 zl. 59 kr. na trojnících.

Roku 1694 poprve vybíjeli šestáky z 2100 hřiven 14 lotů 1 kv. černých plátů, kromě toho tlačili groše, pak 158 hř. 5 lotů 2 kv. plátů krejcarových a 146 hř. 4 l. trojníkových. Za zmincování jedenácti děl šestákových dostali mincíři 101 zl. 53 kr. 1 den. (Šestáky Horské zřídka vyskytují se ve sbírkách.)

Léta 1695 dne 19. června ulili 780 hř. 1 l. 1 kv. a 12. srpna 301 hř. 11 l. 2 kv. cánů tolarových a bylo z toho černých plátů 644 hř. 8 lotů a odpadků (Schrott) 437 hř. 12 l. 2 kv. Půltolarových cánů slito dne 29. srpna 151 hř. 13 l., z čehož bylo 80 hř. 14 l. 2 kv. plátů černých a 70 hř. 12 l. odpadků. Za tolary a za půltolary dostali mincíři 35 zl. 5 kr. 1 den. Černých plátů na

šestáky vybito 220 hř. 2 l. a za to zaplaceno i za sedmnáctníky mincířům 83 zl. 55 kr. 3 den. Za grošové pláty zaplaceno 208 zl. 13 kr. 3 den., za krejcary 207 zl. 28 kr. a za trojníky 17 zl. 57 kr., celkem 552 zl. 39 kr. 3 den. Kromě toho ulito ze 2283 hř. 1 l. cánů sedmnáctníkových, z čehož bylo 1552 hř. 7 l. 1 kv. černých plátů.

Léta 1696 vybili na třikráte z 1919 hř. 1 l. cánů 1280 hř. 9 l. čer. plátů na sedmnáctníky nákladem 6 zl. 15 kr., na groše nákladem 474 zl. 7¾ kr., krejcary nákladem 22 zl. 58 kr. a na trojníky 12 zl. 10 kr. Krejcarových plátů bylo 227 hř. 13 l., trojníkových 80 hřiven a odpadků trojníkových vyčteno 42 hř. 8 l. 2 kv.

Léta 1697 vydělali mincíři na groších 286 zl. 44½ kr., na slitku 230 hř. 3 l., krejcarů 14 zl. 50½ kr. a na slitku 299 hř. 7 l. 3 kv. trojníků 30 zl. 20 kr. Roku 1698 dostali mzdy za groše 294 zl. 20½ kr., za krejcary 41 zl. 10 kr. a za trojníky 30 zl. 10 kr.; 1699 za groše 233 zl. 32½ kr., za krejcary 17 zl. 13½ kr. a za trojníky 31 zl. Léta 1700 za groše 158 zl. 20 kr., za dvě díla krejcarová 17 zl. 59 kr. a za tři trojníková 32 zl. 30 kr. Léta 1701 slito na grošové cány v 10. díle 174 hř., z nichž bylo 121 hř. 6 l. černých plátů a 52 hř. 12 lotů fraktů, za to krejcarů bylo 17 děl a vytepáno 3117 hř. 6 l. černých plátů za mzdu 320 zl. 2½ kr.; trojníkových plátů po dvakráte 169 hř. 15 l. 1 kv. a fraktů zbylo 77 hř. 12 l. 2 kv. za 26 zl. 30 kr. a za groše 9 zl. 15¾ kr. Celý výdělek mincířů vyplacen 357 zl. 4¼ kr.

Léta 1702 za správy Kr. Krabe zmincováno 14 děl. poslední dne 17 října. V 1. díle dne 9. ledna slito 131 hř. 6 l. na grošové cány, z nichž bylo 93 hř. 4 l. 3 kv. černých plátů a 38 hř. 4 l. 2 kv. odpadků. Ostatních 13 děl bylo na krejcary a vytepáno 3228 hř. 3 loty čer. plátů, za což dostali 333 zl. 19¾ kr. mzdy a za grošové 7 zl. 7½ kr.

Za správy hofmistra a úředníka mince Jana Bern. Wohnsiedlera slito pětkráte na krejcary, poprvé dne 6. listopadu 271 hř. a na všech 5 děl ze 1194 hř. 5 l. 2 kv., z čehož bylo 881 hř. 8 l. čer. plátů. Mincíři dostali za krejcary 86 zl. 52 kr. mzdy. Tedy celkem vytepáno za rok 1702 černých plátů krejcarových z 4039 hř. 11 l., a mincíři dostali 420 zl. 10¾ kr. mzdy. Trojníků (dvojek) slito dne 8. prosince 80 hř. 3 l. 2 kv., z čehož bylo 55 hř. 6 l. černých plátů a 24 hř. 15 l. 1 kv. odpadků, zač dostali mzdy 9 zl. 10½ kr.

Pražská mincovna

za císaře Leopolda I. byla málo činna. Nebyloť stříbra rudného na snadě, a stroje byly v Hoře lépe zřízeny. Vedle toho stálý nedostatek hotových peněz a zakládání mince mincmistry odpuzovalo prodavače pagamentů, a mincovna teprve po zřízení válcových a vřetenových strojů za císaře Josefa I. a Karla VI. opět nově rozkvétala. Nejhojněji raženy dukáty a groše. Léta 1662 vybito v Praze též něco vzácných teď dvoudukátů (Tab. LXXXVIII. obr. 849.).

Tobiáš Schielle, řezák železa, dostal r. 1671 za 3 štoky a 6 svrchních železa 3 zl. 22 kr. 2 p. Jindřich Glageman, řezák kolků, dostal r. 1671 (za 5 čtvrtletí)

10 zl. 37½ kr. za 6 štoků na groše po 22½ kr., za 15 vrchních želez po 22½ kr. a pak za vyřezané 3 páry kolků do drukverku 2 zl. Téhož času byl Jan Rabenstein šmitmistrem a za 5 čtvrtletí od října 1670 do prosince 1671 dostal 65 zl. služby a 30 zl. deputátu. Do hospodářství mincovního půjčil Ant. Janinalli 6194 zl. 54 kr. a z cís. rentamtu dostal zálohu 4000 zl. rýn.

Vybito bylo 3093 kusy dukátů, za každý dostal šmitmistr J. Rabenstein 1 kr.

Léta 1671 spracovali mincíři se šmitmistrem 320 hř. 6 lotů černých plátů a dostali za to 48 zl. 3 kr., a kysíři za každé čtvrtletí 3 zl.

Janinalli vykázal r. 1671 vydání 16.551 zl. 16 kr. a příjmů 17.648 zl. 59 kr. 2¾ den., pročež byl zbytek 1097 zl. 43 kr. 2¾den. Za stříbro vyplaceno 6281 zl. 16 kr. (po 19 zl. hřivna čistého).

Dukátů po 3 zl. vybito 21. srpna 263 kusy a 12. prosince 1671 2629 kusů. Získáno na nich 33 zl. 15 kr., a 28. prosince ještě 210 kusů s užitkem 5 zl. 4 kr. 1 den.

Grošů raženo 161—163 z hřivny. Od 20. listopadu 1671 vybito jich dne 20. listopadu za 453 zl. 45 kr., dne 12. prosince za 2298 zl. 15 kr., dne 28. prosince za 256 zl. 7 kr., dne 29. prosince za 1151 zl. 21 kr. a dne 30. prosince za 968 zl. 30 kr.

Zkoušky činil kvardajn Jan Jindřich Bretdkam.

Mincmistr Antonín Janinalli*) často zakládal pokladnu mincovní. Příjmů bylo 14.238 zl. 3 kr. 2 d., výloh 13.162 zl. 11 kr. 3½ den.; zůstalo tedy 1075 zl. 51 kr. 2½ den. Stříbra dodali Löbl Meisel, Samuel Duschenes, Jakub Prager, Zachl, Jak. Jaitele, Israel Duschen, von Wallenrode, Šalomoun Thorner, hrabě Galaš, Marek Herberk, Sinai Pikh a jiní za 10.161 zl. 19 kr. 1½ den. Dukátů zmincováno (jakosti 23 kar. 8 gr.) na čtyřikráte 1410 kusů po 3 zl. v ceně 4230 zl. rýn.

Stříbro sazeno 11kráte na groše, jichž zmincováno za 8386 zl. 37 kr. Hřivna vybita v ceně 162 až 165 zl. rýn. Kelímky měli z Hafner-Zellu a spotřebovali jich za rok ze 179 kusů 30. Jan Rabenstein, šmitmistr, kvitoval, že obdržel za zmincování 55 hř. 12 lotů zlata od října 1670 až do konce 1672 z každé hřivny 2 kr. t. j. 1 zl. 51 kr.

Jindřich Glageman, řezák želez, dostal za 63 svršky na groše po 22½ kr. 23 zl. 37½ kr., za 18 štoků pod péro 6 zl. 45 kr. a za dukátový štok 45 kr., celkem 31 zl. 7½ kr. Železa dělal zámečník Jiří Mathias i zoceloval je zámečník Jiří Ant. Kolbenburg.

Mincmistr dostával deputátního dříví za 70 zl.

Pražská mincovna po roce 1670 ochabovala v ražbě; tak od 3. května do konce r. 1673 vybito na třikráte jen za 5750 zl. 6 kr. grošů, krejcarů z 20 hřiven 8 lotů fejnu za 96 zl. 57 kr. a dukátů po čtyrykráte 1406 kusů v ceně 4218 zl.**)

---

*) Janinalli měl v pečeti znak rozpůlený, svrchu půl orla dvouhlavého a dolní pole kolmo dělené. Z helmu vystupovalo půl lišky.

**) Dotyčné účty zachovány v městském archivu král. hor. města Hor Kutných v oddělení horním.

Roku 1674 vytepáno grošů z 1552 hř. 4 lotů za 12.578 zl. 3 kr., šestáků z 3277 hř. 8 lotů za 28.071 zl. 54 kr., patnáctníků z 513 hř. 4 l. za 5657 zl. 30 kr., tolarů ze 125 hř. 8 lotů 1214 kusů v ceně 1821 zl. a dukátů z 11 hřiven 6 lotů 1 kv. zlata 918 kusů v ceně 2754 zl. Celkem tedy všech peněz za 50.882 zl. 27 kr., kdežto v Kutné Hoře téhož roku jen za 19.536 zl. peněz vybito.

Následujícího roku vytepáno po pětkráte grošů za 4251 zl. 5 kr. a dukátů na třikráte 1575 kusů za 4725 zl. rýn., totiž dukát po 3 zl. rýn.*) Raženo tudíž t. r. v Hoře čileji; neboť vydáno za 18.777 zl. mincí.

Dne 30. dubna 1676 ujal kvardajn Krištof Krahe úřad svůj v Pražské mincovně a za něho vybíjeny groše a dukáty jakosti 23 kar. 8 gr., jen poslední slitek, osmý, byl jakosti 23 k. 9 gr.; takých dukátů vybito 268 kusů. Grošů vytepáno za 3014 zl. 36 kr. a dukátů 3775 kusů.

Léta 1677 v Pražské minci vybito grošů za 2168 zlatých a ze dvou slitků zlata, kvardajnem Krištofem Krahem vydaných, vytepáno 586 dukátů jakosti 23 karatů 7 1/2 grenu.

Však již 29. prosince 1677 oznámila dvorská komora České komoře císařské rozhodnutí, že Pražský kvardajn Krištof Krahe jmenován místo zemřelého Řehoře Leop. Hackhla úředníkem mince a správcem zákupu rudného v Hoře Kutné.**)

Mincovna zřízena r. 1680 v Celetné ulici v rozlehlé budově, v místech, kde nyní nalézá se c. k. zemský obchodní soud, a zde mincováno až k roku 1784.

Hospodářství mince Pražské r. 1686 přejalo z roku minulého 122 zl. 24 kr. Vybito dvougrošů na čtyřikráte za 5390 zl. 36 kr. Za stříbro po 18 zl. za hřivnu fejnu zaplaceno 4962 zl. 20 kr. Jan Ant. sv. p. z Janinalli dostal deputátu 70 zl., kvardajn Jindř. Glageman 49 zl. a šmitmistr Michal Pfrogner 30 zl. Dodáno též stříbra od kníž. Piccolominiho 153 hř. 8 l. fejnu za 2817 zl. 25 kr. Zmincováno bylo jen 276 hř. 6 l. 3 kv. 3 d. stříbra a 5 hř. 14 l. zlata na 472 dukáty po 3 zl., což činí 1416 zl. rýn. Horské mědi sazeno 280 hř. 11 l. a zbylo 210 hř. 6 l. Kominíkem při minci byl Vilém de Martini a bral 16 zl. ročně. Janinalli vedl si velmi rozhodně vůči české komoře, a žádal r. 1686, aby mu zasláno bylo stvrzení, že složeny byly účty mincovní z Pražské mince, kteréhož již za 15 let není vydáno.***)

Všech výloh bylo 5269 zl. 13 kr. a zbylo 259 zl. 5 kr. 1 d.

Léta 1687 zmincováno za 13.684 zl. dvougrošů, pak 103 kusy dukátů, jichž šlo 80 1/3 na Víd. hřivnu a z kterých císaři k užitku odváděno po 1 1/2 kr., totiž 3 zl. 18 kr. 2 d. Všech peněz vybito za 13.946 zl. 23 kr. 3 d.

Stříbra dodáno za 7144 zl. 55 kr., v tom 468 hř. 4 l. od hrab. z Altheimbu

---

*) Kromě jiných odraženy r. 1675 desítidukáty a r. 1676 pětidukáty se znamením I, které nalézají se v kabinetě mincovním Nejv. cís. domu ve Vídni a na tab. LXXXVII. obr. 844. a na tab. LXXXVIII. obr. 847. se uvádějí, byvše nám laskavě kustodem slov. p. Karlem Domanigem otištěny.

**) Zprávy nejvyššímu mincmistru v horním archivu. Kniha č. 15. str. 158.

***) Archiv c. k. puncovního úřadu č. 87 a pak jde stále číslování tak dále. Janinalli zde pečetil znakem, v němž se vidí dvě hlavy volské a na příčném břevnu uprostřed 3 štoky, pak dva helmy nad štítem, z nichž pravý okrášlen křídly a levý kladívky skřížených.

dle Augšburské zkoušky 13 zl. 30 kr. za Pražskou hřivnu. Mohl prý obdržeti v Olomouci za lot víd. 59 kr. Ve 2 centech 60 lib. Horské mědi nalezeno 7 hřiven Praž. 2 kv. stříbra za 205 zl. 36 kr. 2 d. Hřivna Víd. placena po 18 zl. Kvardajn Jindřich Glageman za tři páry dvougrošových štoků dostal 9 zl. Ve válcovně táhl kůň po 34 dní stroj za 42 zl. 30 kr. mzdy (po 1 zl. 15 kr. denně). Mincíři pracovali 115 dní (po 15 kr.) za 28 zl. 45 kr.

Libra soli k loužení kupována po $2^3/_4$ kr. a spotřebováno jí na 2583 hř. sazených 84 libry.

Všech výloh bylo 13.597 zl. 13 kr. 3 den. a zbylo 356 zl. 7 kr.

V Pražské mincovně koupili r. 1688 čistého stříbra páleného 29 hř. 4 l. za 532 zl. 58 kr. Kverkové Jáchymovští od P. Marie dodali 19 hř. jakosti 14 l. 2 kv. za 352 zl. 58 kr. a Jan Vil. Diezs z Diezfeldu Horského stříbra deputátního za 72 zl.

Pagamentů koupili 283 hř. 1 lot fejnu za 5222 zl. 42 kr. 3 d. Sazeno bylo dvakráte na dvougroše 415 hř. 1 l. a vybito za 2462 zl. 36 kr. dvougrošů a za 1400 zl. 6 kr. grošů. České komoře odvedeno 2500 zl. a za zrněnou měď Jáchymovskou účtováno 1023 zl. k dobru magistrátu Jáchymovského. Kvardajn Jindř. Glageman*) dodal dva páry štoků (nač?) k tlačidlu po 3 zl. Vedle toho vydělal řezák Ondřej Ig. Rabenstein 9 zl. 45 kr. Karel Bern. Kuttenauer dostal za dvě úplné přípravy (Rüstungen) na dvougroše a groše 17 zl. 30 kr. Koupen nový měch do slévárny za 10 zl.

Z Kutné Hory přišlo z nařízení České komory r. 1688 šest mincířů, kteří dílo grošové vybili a dostali kromě obyčejných 9 kr. z hřivny za 4 neděle, co v Praze pobyli, aby měli na stravu a doma pro ženu a děti, ku pomoci 12 zl., celkem 38 zl. Formanu, který vezl z Hory a zpět kotel na vyvařování do běla, zaplaceno 2 zl. 30 kr. Za novou vanu k lití cánů dáno 1 zl. Není v účtech z let těchto již nikde zmínky o šitých barchanech. Všech výloh bylo 7377 zl. a zbylo 365 zl. 2 kr.

Léta 1689 zase málo v Praze mincováno. Řezák Jindř. Glageman udělal dva páry kolků na šestáky ku tlačidlu za 6 zl.

Vybito dvougrošů v 15 dílech za 21.371 zl. 30 kr. ze slitků 4140 hř. vážících a z 2618 hř. černých plátů.

Jan Krist. Windt, hodinář, zřídil stroj k ražbě za 16 zl. Po výlohách 21.238 zl. 29 kr. 3 d. zbylo 3498 zl. 2 kr. 1 d., což vykázal minemistr Matouš Vaist,**) který již za r. 1688 účet složil cís. komoře.

Roku 1690 dodal Jách. Duschence 636 dukátů lehké váhy po 3 zl. 27 kr. a z těch vybito 637 dukátů po $3^1/_2$ zl., čímž získáno 31 zl. 51 kr. Dále ještě vybito Dan. Maršalovi, Ant. Trüxlerovi a Jách. Joslovi a Tom. Pertschnerovi z 15 hř. 10 l. 456 dukátů s užitkem 22 zl. 45 kr. Isr. Duschenesovi a Jách.

---

*) Měl v pečeti kotvu a nad helmem půl lva, jak klíče drží vedle HF | GN.

**) Měl na pečeti muže s hákem v štítu a nad helmem půl lva s háky a vedle M | V.

Joslovi z 10 hř. 808 dukátů a Jách. Joslovi z 5 hř. 11 l. 2 kv. 462 dukáty, z nichž vybráno po 3 kr. 23 zl. 3 kr. za ražbu.

Dvougrošů vybito za 2629 zl. 42 kr.

Celkem přijato hotových peněz 6408 zl. 13 kr. 1 den. a za stříbro dáno 2007 zl. 58 kr.

Všech výloh bylo 2332 zl. 13 kr. 2 den. a zbylo 4075 zl. 59 kr. 3 den., pak 3464 hř. stříbrodárné mědi, 147 hř. vin. kamene a ze 320 kelímků spotřebováno 40.*)

Správu Pražské mincovny vedl od r. 1687 mincmistr Matouš Vaist. Po jeho úmrtí r. 1694 nalezeny nepořádky v jeho účtech, jež zjistil v komoře účetní v Praze Jan Václav Dietzler.

Za správy M. Vaista vybito r. 1692 ze 3 slitků 1616 dukátů jakosti 23 kar. 8 grenů. Na 199¼ dukátu vzato zlato dobyté u Hor Kašperských. Mincovna šla chabě, neboť vybito šestáků (dvougrošů) jen za 4673 zl. 30 kr. Koupeno v starém stříbře také 8000 plecháčů (starých českých grošů), jež obsahovaly 317 hřiven 2 loty a 11 kv. fejnu v ceně 5866 zl. 53 kr., tedy hřivna za 18½ zl. rýn.**)

Kolky dělal dílem kvardajn Jindřich Glageman (4 páry spodních železa na šestáky a dva svršky na pětidukáty, vše za 15 zl. rýn.), dílem někdejší Kutnohorský řezač Ondřej Ignác Rabenstein (štok a vrchní železo na dukáty a čtyry páry kolků na šestáky za 13 zl. 30 kr.).

Šmitmistr Michal Pfragner za zmincování 20 hř. 1 lotu zlata na 1613 dukátů dostal po ½ kr. za kus, tedy 17 zl. 37 kr. Kromě toho dostával se svým pomocníkem slitkové pečeně (Gussbraten) za odměnu roční 12 zl.

Za mincmistra Řehoře Egerera začato rokem 1695 a 1696 s čilejším vybíjením tolarů a půltolarů, což až k r. 1702 a 1703 pokračovalo.

Císař Leopold I. chtěl nepořádek u vnášení lehkých mincí staviti a vydal několik valvačních ediktů, v nichž oznamována hodnota lehčích mincí proti dobré minci. Ale i tyto výnosy obcházely cizí, podvodné mincovny, dávajíce raziti peníze se staršími letopočty, jaké dotčenými edikty zapovídány nebyly. Konečně když ani přísný mandát, v Augšburku r. 1689 21. října vydaný, proti lehkým ⅔ a ⅓ tolaru, pak půlkám a čtvrtníkům, kterým se obecně zlaté (Guldiner) říkalo, vydány mincovní patenty ze dne 25. dubna a 19. září 1695, kterými úplně zapověděny a z oběhu vzaty dotčené mince.

Jaké množství nehodných peněz staženo v mincovnách, vysvítá ze seznamu Pražské mincovny v archivu Horském, dle něhož od 5. července r. 1695 do 13. ledna 1696 staženo zlatých za 13.886 zl. rýn. a sedmišilinků za 26.720 zl. rýn.

---

*) Kominíkem byl Antoni Canalino a dostal 6 zl.

**) Léta 1717 zkoušel k rozkazu dvorní komory Pražský mincmistr Leopold Scharf a našel je proti tolaru takového zrna: Groše krále Jana v ceně 15 kr. 1⅞ hal., groše cís. Karla IV. za 12 kr. 3 hal. a groše králů Jiřího a Vladislava II. za 6 kr. 2⅜ hal. (Becher I. 147.)

$2^1/_2$ kr., jež vážily před tavením 17.881 hřivnu 1 lot, a jsouce jakosti 10 lotů a 1 kventl až 10 lotů a 3 kventle, obsahovaly stříbra fejnu 11.827 hřiven 11 lotů.*)

Učiněny značné oběti ku nápravě mince, škoda však, že všeobecná peněžní kalamita a vliv jistých ziskuchtivých stran tyto dobré úmysly ochromoval. Vážným poradám o minci, zvláště jak by se stavil vývoz veliké dobré mince (specis), jež svolala dvorská komora do Vídně dne 8. března 1702, obcoval také Pražský mincmistr Řehoř Egerer, zkušený Krištof Brettschneider, mincmistr z Břehu, a Vratislavský mincmistr Wackherle vedle Kutnohorského kvardajna Ondřeje Rabensteina.

Zásoby stříbra čistého léta 1700 v minci Pražské vykázány obnosem 5596 hř. 14 l. 3 kv. a v tom bylo 159 hř. 14 l. obsažených v mědi Horské. Z toho k mincování r. 1700 upotřebeno 5547 hř. 4 l. 3 kv. a zůstalo v zásobě 49 hř. 10 lotů 2 d.

Dukáty raženy 18. června z 12 hř. 11 l. 2 kv. zlata, jakosti 23 kar. 8 gr. a v tom upotřebeno 1 l. 2 kv. cizur z r. 1699 zbylých. Vyčteno 1020 dukátů po 4 zl. a přebito o 3 zl. 5 kr. Podruhé vyčteno 1160 kusů, tedy celkem 2180 dukátů. Za mincmistra Řehoře Egerera mincováno v Praze čile, neboť vykázáno za 33.797 zl. 10 kr. zmincovaných peněz kromě dukátů, které vynesly 109 zl. rýn. užitku a nadbytek 3 zl. 5 kr. výše dotčený.

Grošových děl bylo nejvíce, totiž 48, a obyčejně jich vytlačeno za 2000 až 3708 zl. Poslední dílo bylo ze zbytků děl 46. a 47. za 2062 zl. Krejcary byly stříbra třílotového a ve čtyřech dělech zmincováno jich za 153 zl. 16 kr., za 221 zl. 49 kr. (váhy 48 hř. 12 lotů), za 240 zl. 13 kr. a za 380 zl. 8 kr., tedy celkem za 995 zl. 26 kr. (V účtech omylem jen 3 díla.) Průbných grošů bráno z krejcarů 24 kusů z každého díla. Půlkrejcarů vydáno na čtyřikráte za 399 zl. 38 kr.

Stříbro dodávali do mince Isák a Veitl Goldschmidtové, Selig Josl, Rucbin Jáchym Eitlitz, Abr. Grotte, Meysel Prandeis, Berl Goldschmidt, Rubin Straške, Israel Duschenes, Banet Náchod, Aron Austerlitz, Jos. Nikoltspurg atd. Hřivna čistého placena po 21 zl. Jako příměsi potřebováno obyčejně Horské mědi, které dodal Krištof Jakub Krahe 39 centů 92 libry čili 8620 víd. hř. 15 l. a spotřebovali ji r. 1700 — 8085 hř. 13 l. a platilo se za cent 40 zl. Jindř. Köppl, měšťan z Khalschingu, dodával kelímky. Do rentamtu dodáno hotově 1500 zl. rýn. Ondřej Puchle, zámečník v Hoře Kutné, dodával 7 válců velkých po 11 zl. 30 kr. za 172 zl. 30 kr. a $8^1/_2$ páru malých válců po 7 zl. 15 kr. za 59 zl. 37 kr. 3 d.

Jan Jiří Füssler 38 párů štoků na groše po 1 zl., 24 průbojů na groše zostřil za 9 zl. 39 kr., 4 železa na půlkrejcary, pár za 45 kr., k ručnímu štrekverku zhotovil silný gurbl (kliku) za 1 zl. 10 kr. a 8 nových průbojů na groše po 54 kr., celkem účtoval 119 zl. 32 kr.

Michael Pfrogner, šmitmistr, byl v minci zaměstnán ještě za císaře Karla VI.

---

*) Do Horské mincovny posláno z účtárny v Praze dne 9. července 1695 sedmišilinků po $^3/_4$ zl. rýn. za 13.000 zl. a vážily 848 hř. 14 l., jakosti 10 lotů 2 kv. Roztavili je a vybili z nich tolarů.

Řezač kolků umělý, Jan Jiří Ritter, kvitoval r. 1700 za kolky 111 zl. 30 kr., ale jeho kvitance spečetěná není v přílohách.*)

Kvardajn Jan Bern. Wohnsiedler v Kutné Hoře také přijal z mince 49 zl. za měď.

Výloh se zmincováním 27 hř. 4 l. 2 kv. saz. zlata a 27.234 hřivny 3 l. 1 kv. saz. stříbra (z každé hřivny 2 kr.) bylo 908 zl. 43 kr., celkem 3497 zl.

Léta 1701 za mincmistrování Ř. Egerera vykázáno stříbra z r. 1700 49 hř. 10 l., skoupeno 5324 hř. 2 l., v Horské mědi bylo 128 hř. 4 l. 1 kv. čistého a z grecu vyloučeno 11 hř. 1 l. 2 kv. 2 p., celkem 5516 hř. 2 l. 3 kv. 1 p. a z toho zmincováno 5496 hř. 15 l. 1 kv.

Dukáty vybíjeny třikráte, 27. dubna 713 kusů, 2. září 814 kusů a 28. října 290 kusů po 4 zl., celkem 1823 kusy. Šlagšacu přijato po 3 kr. z kusu 91 zl. 9 kr. a nadbytek vynesl 2 zl. 40 kr.

Všech mincí s tímto užitkem přijato za 122.075 zl. 32 kr., a to bylo 44 děl grošových, 10 krejcarových.

Za stříbro dáno 113.267 zl. 44 kr., za Horskou měď mincmistru Kr. J. Kraheovi 4133 zl. 5 kr., spotřebováno mědi 7559 hř. víd.

Mincíři dostali za zmincování 10.385 hř. 1 l.

Ke 100 hř. plátů černých dáváno 20 lib. soli a tato kupována po $3^1/_4$ kr. za libru, spotřebováno jí za 88 zl. 45 kr. Cent vinného kamene prodal J. Ig. Hueber za 16 zl. rýn.

Od zmincování dukátu po $^1/_2$ kr. od kusu dostal Mich. Pfrogner, šmitmistr, 19 zl. 32 kr., a týž dostal z každé zmincované hřivny stříbra (5496 hř. čistého) grešli, tedy celkem 68 zl. 42 kr. 3 d.

Do komory české vyplaceno 1000 zl.

Horský zámečník Puchle dodal 26 velkých válců po 12 zl. a 7 párů malých po 8 zl., i postavil štrekverk s hlavním dílem a dvěma zásuvkami za 19 zl. Za kelímky kvitovala Anna Kat. Paravicini roz. Wolkramm 2 zl. 45 kr. Kolky na dukáty ryl Bened. Rudolf Hoffmann, řezák železa a erbů, a to zhotovil 2 páry a jediný štok za 10 zl.

Železa na kolky robil Jan Jiří Fässler, zámečník pražský, a účtoval 16 zl. 24 kr. (jen 15 zl. mu dali). Mezi jiným zhotovil pár železa na čtvrtdukáty za 1 zl. 30 kr. Na dukáty a jinou minci nejvíce železa zhotovil Jiří Bertl (Pärtl), který r. 1701 přijal z mince za dílo 100 zl. 55 kr. Řezák kolků Jan Jiří Ritter dodal 55 párů a 1 štok na groše po 2 zl. a dva kolky spravil za 39 kr., 3 páry kolků na dukáty po 3 zl., 5 párů na krejcary po 1 zl. 30 kr. a pár na půlkrejcary za 45 kr., celkem účtoval 128 zl. 54 kr. a krásnou svoji pečeť na kvitanci přitiskl.**) Ani na kominíka Bart. de Martini nesmíme zapomenouti, že od konce 17. století do r. 1720 brával z mince 12 zl. rýn. ročně a spečetil kvitanci čtyr-

*) Archiv cís. mincovny Pražské v c. k. puncovním úřadě na Staroměstském náměstí. Účty č. 99.
**) Archiv mince Pražské Nro. 100 příloha č. 19.

bokou pečetí, v níž na štítku renaissančním, zaokrouhlém, spatřuje se rozkřídlený pták na skále se štětkou (?) v zobáku. Nad ním B D M.

Ř. Egerer přijal jako deputát na dříví a kancelář 70 zl. rýn. a přitiskl pečeť s písmeny G I | A E | V W nad znakem.

Léta 1702 vykázáno 2926 hřiven stříbra skoupeného, z něhož zmincováno 2918 hř. 10 l. a Horské mědi 2212 hř. 14 l.

Dukátů vybito na dvakráte 18. července 723 a 16. října 229 (z 2 hř. 14 l 3 kv.), celkem 952 kusy po 4 zl., a bylo z nich 47 zl. 36 kr. užitku.

Grošů bylo 18 děl, tolarů z 8 děl 12.251¾ kusu po 2 zl. Prvé, druhé, třetí a čtvrté dílo tolarové šlo za sebou ve dnech 28. června, 13. a 28. července, pak 9. září. Mezi čímž grošů nevybíjeno od 12. máje do 14. září 1702.

Na tolarech vyděláno 2294 zl. rýn.

Patnáctníků čili pětinásobných grošů vydáno v desíti slitcích za 22.810 zl. rýn. Půlkrejcarů vyraženo z 24 hř. bílých plátů za 83 zl. 57 kr. 1 den.

Všech mincí vyraženo za 65.280 zl. 13 kr. 2 den.

Stříbra skoupeno za 61.478 zl. 14 kr. 3 den. a za měď Horskou zaplaceno 492 zl. 21 kr.

Ondřej Puchle z Hory dělal válce k minci Pražské, Jiří Pärtl železa a jiné dílo zámečnické za 120 zl., Šimon Puesl a Jan Svrbí za ražení grošů přijali 25 zl. 11 kr. Celkem pracovalo v minci pět pregéřů.

Šmitmistr Michal Pfrogner a Eliáš Auer dostali za zmincování 737 hřiven 9 lotů na tolary a půltolary po 3 kr. za každý 36 zl. 52 kr. 2 d. a pak zase za 336 hř. 11 lotů 16 zl. 50 kr.

Mincíři si vydělali za zmincování 11 hř. 15 l. zlata a 10.591 hř. stříbra 353 zl. 27 kr. 2 d., a pak z černých plátů 6583 hř. pomocí soli vyběleny pláty bílé. Soli vzali na 100 hř. 20 liber, libru po 3¼ kr.

Všech výloh se zmincováním bylo 1768 zl. 4 kr. 2 d., a všeho vydání v mincovně 63.738 zl. 40 kr. 3 den., tak že vykázán zbytek 1542 zl. 2 kr. 3 d.

J. Bernard Wohnsiedler působil v Praze jako kvardajn až do října 1702, načež ujal tento úřad Ig. Ant. Putz.

Zámečnické potřeby k minci opatřoval Jiří Pärtl, měšťan. Zejména zhotovil 40 želez na groše po 1 zl. O. Puchle v Hoře zhotovil 15 válců za 6 zl. Jan Jiří Ritter r. 1702 vyryl 4 páry kolků na dukáty po 3 zl., 1 pár na tolary a 1 pár na půltolary za 5 zl., pak 16 párů grošových kolků po 2 zl. a pár na půlkrejcary za 45 kr., celkem přijal 57 zl. 45 kr.

Kvitance Ondřeje Ig. Rabensteina, řezáka kolků, ze 492 zl. 21½ kr. jest jen v seznamu, v přílohách účetních však jsme se jí nedohledali.*)

Léta 1704 vybito dne 20. února 1030 dukátů, dne 7. dubna 655 po 4 zl., dne 10. června 787, dne 26. června 458, dne 24. července 457, dne 15. září 1299 a dne 2. prosince 370 dukátů; celkem 5056 kusů.

*) Archiv mincovny Pražské Nro. 101. čís. 1.

Na groše učiněno 40 slitků, na tolary 29, na krejcary 3 a na půlkrejcary 2. Celkem přijato hotových peněz za 211.629 zl. 40 kr. 3 d.

Horní hofmistr Jan Bernard Wohnsiedler dostal na dluhy mincí u něho učiněné 3679 zl.

Jan Jiří Ritter, řezák železa, zhotovil 31 párů štoků jednoduchých na groše po 2 zl. kus, 4 páry na dukáty po 3 zl., jeden štok na pětinásobné dukáty za 6 zl., dvé štoků na půltolary za 4 zl. 30 kr., 2 páry na krejcary po 1 zl. 30 kr., 1 pár na půlkrejcary za 45 kr. a pár grošových kolků přizpůsobil do válce za 15 kr.; celkem vydělal 93 zl. 30 kr. V pečeti měl umělecky vyřezaného sv. Jiří pod korunou a vedle G R. Vše ve štítě renaissančním vespod třemi festony zdobeném, k nimž kloní se na nich usazení ptáci s obou stran.

Benedikt Hoffmann vyřezal na dukáty dva páry kolků po 4 zl. a pár štoků na tolary za 12 zl.

Léta 1705 zhotovil řezák kolků Benedikt Rud. Hoffmann, rytec kamenů a zhotovitel znaků, dva páry dukátových štoků za 8 zl., dvé štoků na půldukáty za 3 zl., dvé štoků na tolary za 10 zl. a za řezání i formování grošových dvé štoků 2 zl. 30 kr. Ondřej Puchle, měšťan a zámečník z Kutné Hory, dostal za 13 párů grošových válců (po 12 zl.) 156 zl. a za 7 párů malých válců po 8 zl. — 56 zl. Na pečeti měl noha, kterak drží klíč mezi větvemi vavřínovými a svrchu A P

V Praze vybíjeny dukáty čtyřikráte, a to 21. ledna 1705 — 458 kusů po 4 zl., 12. února 326 kusů, 12. května 824 kusy a 12. prosince 612 kusů za 2448 zl., celkem vybito 2220 kusů, z čehož užitku zúčtováno 111 zl.

Na groše učiněno 35 slitků (obyčejně asi za 2000 zl.), na tolary 11 a na krejcary 5 a na půlkrejcary 3.*) Celkem přijato zmincovaných peněz za 12.040 zl. 35 kr., od čehož však odečísti dlužno zálohu 4483 zl. 6 kr. 1 den. z roku předešlého.

Stříbro dodával hrabě Nostic, Jáchym Eitlitz, Isák Goldschmidt, Israel Goldschmidt, Jan Meininger, Aron Austerlitz, Mojžíš Kauders a jiní. Z Kutné Hory koupeno 6838 hř. mědi. Na streckwerku táhli koně 232 dní a dostalo se za to mzdy 348 zl. Celkem spracováno r. 1705 — 27 hř. 15 l. 2 kv. 3 d. zlata a 21.850 hř. 1 lot stříbra.

Všeho vydání v minci Pražské r. 1705 bylo 123.062 zl. 59 kr. a ukázal se zbytek 4.711 zl. 47 kr. 1 den.

V Pražské mincovně málo spracováno rudného stříbra. Bylo sice nařízeno po stavení dlouhé mince zasýlati tam všechno dobyté stříbro z Ratibořic, ale záhy opět pomíjeno toho, když hory na Horách Kutných stále chudly, a tudíž i stříbro z Ratibořických rud tavené, zmincováno tam.

*) Třetí dne 5. listopadu poskytl cánů 61 hř. 5 l. hlavně ze šrotu slitých, černých plátů bylo 40 hř. 10 l., peněz 36 hř. 10 l. za 134 zl. 56 kr.

Tolarů v českých mincovnách od r. 1672 do r. 1692 nevybíjeno, jen drobná mince.*)

Když zase povoleno raziti české tolary, byl v Praze při mincovně rada komory české, německé expedice, Matouš Vaist mincmistrem.

V účtech po něm vyhledal Jan Václav Dietzler některé nedostatky a spravoval jako rada čes. komory po jeho smrti r. 1694 Pražskou mincovnu. Na to jmenován sem Řehoř Egerer, za něhož zahájeno čilejší mincování. Zejména zmincováno ze staţených zlatníků roku 1695 za 180.062 zl. tolarů. Zemřel v Praze dne 7. února 1710 a minci zatím spravoval zemský prubéř Volfgang Jakub Moeller.

Někteří vykládají písmena P M na mincích z roku 1710 a 1711 slovy „prubéř Moeller", avšak možno pravdojatněji čísti je „Pražská mince", jako se činí v přestávce po M. Vaistovi.

Jáchymovská mincovna.

Hornictví v Jáchymově pokleslo za války třicítileté značně. Znamenáme to z chudých výtěžků do mincovny Pražské přinášených. Podrobnosti nalézti lze v obšírném rukopisu Jana Miesla „Joachimsthalische Chronik" v zemském Národním museu.

Mince vybité za mincmistrů Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu (1650—1668), Pavla Václava Selinga (1668—1670) a Jana Jakuba Macasia (1670—1672) náleţí ku vzácným. Královská komora učinila pokus již r. 1650, když mincmistr Jan Freistein uprchnul i s pokladnou, aby mincovna byla zavřena, což přičinlivý Kittner na čas odvrátil.

Ještě léta 1670 vybito zde z 8 lotů tříkrejcarových grošů a pozvolna raţeno dále, jak si přál nejvyšší mincmistr v nařízení z r. 1679; avšak dokladů písemných není, neboť téměř všecky spisy, mincovny Jáchymovské se týkající, shořely při velikém požáru Jáchymova roku 1874.**)

O jakosti minci.

Jakosť mincí zůstávala od počátku panování císaře Ferdinanda III. a za císaře Leopolda I. aţ po r. 1672 v stejné míře. Vybíjelo se z Vídeňské hřivny saz. 80 dukátů jakosti 23 karatů 8 grenů po 2 zl. 30 kr. kus, od roku 1637 kvartálu Luciae tolarů $9^3/_4$ kusu jakosti 14 lotů 4 grény po 90 krejcarech, groše tříkrejcarné zrna osmilotového 165 z hřivny. Krejcarů vybíjeno od r. 1637 do r. 1672 z hřivny 310 jakosti pětilotové, načež od r. 1673 jen $292^1/_2$ jakosti

*) Nalézá se sic v c. a k. mincovním kabinetu ve Vídni desítidukát rázu tolarového z r. 1675 (Tab. LXXXVII. obr. 844.) a pětidukát s letopočtem 1676 rázu půltolarového (Tab. LXXXVIII. obr. 847.), však stříbrných peněz toho rázu ve sbírkách nebývá. Tolar s letopočtem 1674 v dotčené sbírce chovaný pochází z ražby Horské a jest vzácný, rovněž jako ty s letopočtem 1665 a 1672.

**) Ottův Slovník Naučný XII. str. 1021.

čtyřlotové. Rokem 1674 pohoršeny tolary stejné sice jakosti, že jich vybíjeno $9^{3}/_{5}$ po 1 zl. 30 kr., patnáctníků devítilotových $43^{7}/_{8}$ z hřivny, šestikrejcarů či šestáků sedmilotních $85^{5}/_{16}$ z hřivny sazené.

Rovněž dukáty od r. 1675 do r. 1689 zlehčeny na 23 karaty $7^{1}/_{2}$ grénu $80^{1}/_{3}$ z hřivny po 3 zl., načež roku 1690 vybíjeny dukáty zrna 23 kar. 8 gr. z hřivny $80^{1}/_{3}$ kusu po 3 zl. 30 kr. a zvýšeny v ceně na 4 zl. roku 1694, kdy raženo $19^{1}/_{5}$ půltolaru po 1 zl. a $38^{2}/_{5}$ čtvrttolaru po 30 kr., obojí zrna tolarového 14 lotů 4 grény, pak $43^{7}/_{8}$ zvýšených pětigrošů čili osmnáctikrejcarů jako devítilotní; dvougroše sedmilotní $85^{5}/_{16}$ z hřivny sazené, kus po 7 kr.

V lednu roku 1694 váleny tříkrejcarné groše zrna 6 lotů $2^{1}/_{2}$ grénu $161^{7}/_{8}$ z hřivny sazené, jež zlehčeny již v březnu t. r. na zrně na 5 lotů 3 gr. a vybito jich $161^{31}/_{34}$ z hřivny.

Po stažení zlatníků r. 1695 vydány tolary 14lotní z hřivny $9^{3}/_{4}$ kusu po 2 zl., čtvrttolary téhož zrna $38^{2}/_{5}$ z hřivny po 30 kr., pětigrošc zůstávaly stejného zrna stříže, platily však 17 kr. (sedmnáctníky). Groše pětilotní raženy z hřivny sazené $161^{23}/_{32}$ kusu, sedmíky zrna sedmilotního $85^{5}/_{16}$ z hř. sazené, krejcary zrna 3 loty 2 grény $295^{5}/_{16}$ kusu a půlkrejcary čili dvojky zrna 2 loty $2^{1}/_{2}$ gr. $445^{5}/_{16}$ kusu.

V Kutné Hoře řídili se rozkazem komory české dle nálezu dvorské komory z r. 1700, jehož obsah sdělen bude při slezském mincovnictví a také v přehledu se uvádí. Tímto nařízením srovnala se v zrnu mince česká i slezská s mincí dědičných zemí a více se vytěžilo.

V téže jakosti vydávány mince až do smrti císaře Leopolda a pak po celé panování císaře Josefa I. a Karla VI. až k r. 1744.

Mince slezská za Leopolda I.

V císařských mincovnách ve Vratislavi, v Břehu a Opolí zmincován nejvíce pagament a zlomky. Hledělo se k tomu, aby překupníci stříbra i jednotlivci měli obchod ulehčený, a též aby stříbro nebylo vynášeno do Polska. Úřadování v mincovnách těchto bylo nesnadné; neboť ve druhé polovině XVII. století přestali v Polsku skoro docela mincovati větší mince, přestávajíce na výnosnějších drobných. Podobně počínali si v mincovnách Vratislavských biskupů, pak v Nise a v mincovně slezských Piastovců v Olešnici.

Překupníkům v minci císařské nebylo placeno tak výhodně, jako v oněch mincovnách, kde na zisk vybíjeno; také císařská velká mince (tolary a jich díly) záhy zmizela v kelímkách prodavačů stříbra. Tím vysvětluje se, proč úředníci mincoven císařských raději vytepávali drobnou minci.

Ve Vratislavi byl mincmistrem Martin Maximilian z Wackherle, rodem Tyrolan, který přišel se svým otcem do uherských báňských měst, kde se vyučil. Ustanoven byl ve Vratislavi roku 1685 mincmistrem a pak dekretem ze dne 17. července 1697 zároveň zemským prubéřem slezským s titulem „císařský rada“. Od 1. října 1704 byl radou slezské komory. Na mincích vybíjel znamení

M M W, začáteční písmena svého jména, což někteří vykládali chybně Moneta Municipia Wratislaviensis.

Po něm následoval r. 1702 František Novák.

Kolky řezali sem řezači Jiří František Hoffman, bratr vídeňského řezače Jana Mich. Hoffmana. Býval placen do r. 1667 za každý vyřezaný kolek. Pak 9. února 1668 ustanoven mu stálý plat 300 zl. za Vratislavskou mincovnu a dekretem ze 7. srpna 1669 dostával za práci pro Opolskou mincovnu 200 zl.

Ale že pak pokleslo mincování v obou mincovnách, dostal dle dekretu z 5. září 1672 za obě jen 300 zl. Znamení jeho G H nalézá se na tolarech od r. 1709 a také na mnohých tolarech Leopolda I. Zemřel roku 1713.

Při mincovně Vratislavské nedostávalo se vodní hybné síly k válení cánů. Vozívány cány do Opolí, kde byla na vodě válcovna. Tím vzešly značné výlohy. Konečně podařilo se slezské komoře po delším vyjednávání získati od kláštera sv. Matyáše ve Vratislavi nájmem pozemek, na kterém zřízen pak vodní stroj k hnaní válcovny na mince.*)

Z té příčiny byla mincovna v Opolí dne 6. listopadu 1704 zrušena.

Až posud (roku 1700) upotřebováno ve Slezsku při mincovnách hřivny Vratislavské.

Podle nařízení dvorské komory měla býti ve všech zemích ku království Českému přivtělených zavedena Vídeňská hřivna. Za tím účelem dne 21. srpna 1700 poslal nejvyšší mincmistr Petr hrabě z Kokořova z Prahy do Vratislavi i do Hory Kutné závaží a tabulku s přísným nařízením, aby hned dle Vídeňské váhy kupovány byly pagamenty a podobně mincovní stříbro sazeno a kouskováno.**) Tabulku, kterak mince saditi, jak zaslána byla mincovně Vratislavské, tuto v přepisu uvádíme:

Dukátů má býti ze sazené Vídeňské hřivny $80^{2}/_{5}$ kusu jakosti 23 karatů 8 grenů, protož má se z ryzí hřivny Vídeňské vybíti $81^{189}/_{355}$ kusu po 4 zl. v ceně 326 zl. rýn. 3 kr. a 3 hal.

Říšských tolarů má býti ze sazené hřivny Vídeňské $9^{3}/_{4}$ kusu jakosti 14lotové; protož ryzí hřivna Vídeňská vyjde na $11^{1}/_{7}$ kusu po 2 zl. v ceně 22 zl. rýn. $17^{1}/_{7}$ kr.

Patnáctikrejcarů budiž $43^{17}/_{64}$ kusu z Vídeňské hřivny sazené jakosti 8 lotů 3 kv. 2 den., protož má se vybíti z ryzí hř. Vídeňské $43^{7}/_{8}$ kusu jakosti 9lotní po 17 kr. a hřivna Vídeňská vyjde na 22 zl. rýn. 6 kr.

Dvougroše čili šestikrejcary vybity budou $83^{100}/_{128}$ kusu ze sazené Víd. hřivny jakosti 6 lotů 3 kv. 2 den., tak že se jich vybije z ryzí hřivny Víd. $85^{5}/_{16}$ kusu jakosti sedmilotové, které po 7 kr. vydávány vycení hřivnu za 22 zl. rýn. 45 kr.

Grošů tříkrejcarových vybije se ze sazené hřivny $158^{13}/_{64}$ kusu jakosti

*) C. k. dvorské komory archiv. České záležitosti horní a mincovní z 3. června 1704

**) Archiv horní v Kutné Hoře k r. 1700 i s opisy listů komory dvorské a nejvyš. mincmistra. Slezská čili polská hřivna vážila 205·5 gr, kdežto česká 253·17 gr a stará vídeňská 281·4 gr.

5 lotů 2 kv. a 2 hal., protož bude $161^{28}/_{32}$ kusu jakosti 5lotové a 3 kventlíků, čímž vzejde ryzí hřivna na 22 zl. rýn. 30 kr.

Krejcary sazeny budou v kelímku po třech lotech zrna do sazené hřivny, aby bylo $281^{1}/_{4}$ kusu jakosti třílotové, a tak vyšlo $292^{31}/_{32}$ kusu z ryzí hřivny v ceně 25 zl. rýn.

Tatáž tabulka zaslána též nejvyš. mincmistrem Petrem hrab. z Kokořova Kutnohorskému hornímu hofmistru a úředníku mince Krištofu Jak. Krahemu, aby se jí přesně řídil a pagamenty jinak nekupoval, leč na hřivnu Vídeňskou, a pak dne 11. září 1700 týž nejvyš. mincmistr připomínal Krahemu, kdyby něco měl namítati, aby řádné dobrozdání své záhy zaslal české komoře.

Docíleno tedy r. 1700 jednoty u váze ve všech mincovnách zemí dědičných a českých.

Které mince byly vybíjeny za krále Leopolda I. v mincovnách českých a slezských.

V mincovně Pražské vybíjel mincmistr Krištof Margalík

r. 1656: korunovační tolary a půltolary a pamětní peníze zlaté a stříbrné ve třech velikostech k rozhazování mezi lid při korunovaci.

Pak se znamením kotvy v kruhu (Tab. LI. značka 57.)

r. 1658: groše a půlkrejcary;

r. 1659: pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, patnáctníky a groše (dvojího kolku);

r. 1660: dvoudukáty, groše a krejcary;

r. 1661: desítinásobné dukáty a groše;

r. 1662: dvoudukáty, groše, půlkrejcary a početní groše;

r. 1663: desítidukáty, groše a půlkrejcary;

r. 1664: desítidukáty, patnáctníky (dvoje a sice s letopočtem 1664 a 16—64), šestáky a groše;

r. 1665: šestáky a půlkrejcary;

r. 1666: půlkrejcary.

Za mincmistra Ant. svob. pána Janinalli vydány se značkou (I)

r. 1670: tolary a groše;

r. 1673: dukáty po 3 zl., groše a krejcary;

r. 1674: dukáty, tolary, patnáctníky, šestáky a groše;

r. 1675: desítidukáty, dukáty a groše;

r. 1676: pětidukáty, dukáty a groše;

r. 1677: groše;

r. 1678: groše;

r. 1681: desítidukáty a šestáky;

r. 1683: šestáky;

r. 1684: dukáty a šestáky;

r. 1685: šestáky;

r. 1686: šestáky;

r. 1687: šestáky.

R. 1677 dal tu též František Josef hrabě Šlik raziti své tolary a zlatníky.

Mincmistr Matyáš Vaist bil se značkou M · V v oválu neb v závorkách

r. 1688: šestáky a groše;

r. 1689: pětidukáty a šestáky;

r. 1691: pětidukáty, šestáky a groše;

r. 1692: dukáty a šestáky;

r. 1693: dukáty, tolary,*) zlatníky, půlzlatníky (dvoje), patnáctníky (dvoje), šestáky (dvoje) a groše (čtvery);

r. 1694: patnáctníky (dvoje), šestáky a groše.

Za mincmistr. interregna raženy se značkou (P · M) = Pražská mince

r. 1694: čtvrtdukáty, patnáctníky a groše;

r. 1695: patnáctníky.

Mincmistr Řehoř Egerer vybíjel se značkou G · E stojící buď ve volném poli neb v ozdobném štítku neb v závorkách

r. 1694: patnáctníky a groše;

r. 1695: dukáty, tolary, půltolary či zlatníky, čtvrttolary či půlzlatníky, patnáctníky, groše (troje), krejcary, zemské krejcary a půlkrejcary;

r. 1696: tolary (dvoje), patnáctníky, groše (dvoje) a krejcary;

r. 1697: groše;

r. 1698: dukáty, groše (dvoje) a půlkrejcary;

r. 1699: groše a půlkrejcary;

r. 1700: groše, krejcary (dvoje, s letopočtem 1700 a 17—00) a půlkrejcary;

r. 1701: dukáty, půltolary, groše, krejcary a půlkrejcary;

r. 1702: čtvrtdukáty, tolary, půltolary, groše (některé též s chybným letopočtem 17—20) a půlkrejcary;

r. 1703: tolary, zlatníky, groše a krejcary;

r. 1704: dukáty, tolary, groše, krejcary a půlkrejcary;

r. 1705: tolary, groše a krejcary.

R. 1701—1705 vybíjeny též groše z mosazi a r. 1705 z mědi.

V mincovně Kutnohorské razil úředník mince Řehoř Hackl z Hackenfelsu pod znamením ruky s kladivem v kruhu (Tab. LI. značka 58)

r. 1658: groše a krejcary;

r. 1659: groše a krejcary;

r. 1660: groše a krejcary;

r. 1661: groše, krejcary a půlkrejcary;

r. 1662: groše a krejcary;

r. 1663: groše a krejcary;

r. 1664: groše a krejcary;

r. 1665: groše, krejcary a půlkrejcary;

r. 1666: dvoutolary, tolary, groše a krejcary;

r. 1667: groše, krejcary a půlkrejcary;

r. 1668: groše, krejcary a půlkrejcary;

r. 1669: desítidukáty, dukáty, tolary, groše a půlkrejcary;

r. 1670: dvoudukáty, dukáty, groše a půlkrejcary;

r. 1671: dvoutolary, tolary, půltolary, groše a krejcary;

---

*) Jen 6171 kus.

r. 1672: dvoutolary, tolary, groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1673: groše;
r. 1674: groše a půlkrejcary;
r. 1675: groše;
r. 1676: groše a půlkrejcary;
r. 1677: groše.

Nástupce jeho Krištof Krahe bil se znamením šlígle a pemrlice skřížených mezi písmeny C—K (Tab. LI. značka 63.)

r. 1678: groše a půlkrejcary;
r. 1679: groše (dvojího rázu s letopočtem 1679 a 16—79);
r. 1680: groše a krejcary;
r. 1681: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1682: groše a krejcary;
r. 1683: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1684: dukáty, groše a krejcary;
r. 1685: groše;
r. 1686: groše a půlkrejcary;
r. 1687: groše a krejcary;
r. 1688: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1689: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1690: půldukáty, čtvrtdukáty, groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1691: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1692: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1693: groše (dvoje), krejcary a půlkrejcary;
r. 1694: patnáctníky, šestáky, groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1695: tolary, půltolary, patnáctníky, šestáky, groše, krejcary, zemské krejcary (se zn. skřížených kladiv bez písmen) a půlkrejcary;
r. 1696: patnáctníky, groše a krejcary;
r. 1697: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1698: groše (dvoje), krejcary a půlkrejcary;
r. 1699: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1700: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1701: groše, krejcary a půlkrejcary;
r. 1702: groše.

Mimo to raženy za něho v zdejší mincovně trojníky neb vídeňské grešle nepřetržitě od r. 1682 až včetně do r. 1701 a sice r. 1693, 1695 a 1697 dvojího a r. 1694 čtverého kolku a r. 1687, 1688 a 1690 též ve zlatě.

Za mincmistrovského interregna vybíjeny s písmeny (K M) = Kutnohorská mince

r. 1702: troje krejcary a

za úředníka mince Bernarda Wohnsiedlera se znamením dvou kladívek křížem přes sebe přeložených nad horami a s písmeny B—W po stranách (Tab. LI. značka 64. a 65.)

r. 1702: tolary;
r. 1703: tolary;
r. 1704: tolary;
r. 1705: tolary a groše (dvoje);
pak se znamením pouze skřížených kladívek nad horami
r. 1702: krejcary a půlkrejcary;
r. 1703: krejcary (troje) a půlkrejcary;
r. 1704: krejcary (dvoje) a půlkrejcary;
r. 1705: krejcary (dvoje) a půlkrejcary.

Též vydány r. 1702, 1703, 1704 a 1705 trojníky (poslední ročník také jako hranáče).

V mincovně Jáchymovské byla ražba v úpadku. Mincováno velmi chabě a sice za mincmistra Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu se znamením korunky (Tab. LI. značka 61.) vybíjeny
r. 1659: tolary, zlatníky, půlzlatníky a groše;
r. 1660: groše a krejcary;
r. 1661: groše;
r. 1663: půlzlatníky, patnáctníky a groše;
r. 1666: půlzlatníky.

Za mincmistra Pavla Václava Selinga vybity se znamením přesýpacích hodin ⧖
r. 1668: groše (dvoje, s letopočtem 1668 a 16—68) a
r. 1670: groše,
načež od tohoto roku o mincovně zdejší nemáme zpráv.
Mince této mincovny z oné doby jsou velice vzácny.

V mincovně Vratislavské razil vardajn Jiří Hübner s písmeny G — H
r. 1659: tolary, patnáctníky, groše (dvoje) a krejcary;
r. 1660: dukáty, tolary, patnáctníky (dvoje), groše a krejcary;
r. 1661: dvoudukáty, dukáty, patnáctníky, groše (dvoje) a krejcary;
r. 1662: dvoutolary, tolary, půltolary a patnáctníky (šestery);
r. 1663: dukáty, tolary (dvoje, se zn. G H a G—H), patnáctníky a groše;
r. 1664: půldukáty, půltolary, čtvrttolary a patnáctníky;
r. 1665: tolary a groše.

Mincmistr Šalomoun Hammerschmidt vybíjel s písmeny S—H
r. 1664: tolary a patnáctníky;
r. 1665: tolary, půltolary, patnáctníky, šestáky, groše a krejcary;
pak s písmeny S — H S
r. 1664: patnáctníky;
r. 1666: čtvrttolary.

Týž s písmeny S H S bil
r. 1666: tolary, čtvrttolary, groše a krejcary;
r. 1667: půldukáty a groše (dvoje);
r. 1668: tolary a groše;

r. 1669: čtvrtdukáty, $^1/_6$dukátu, tolary, půltolary a groše;
r. 1670: půldukáty, tolary, půltolary, groše (dvoje) a krejcary;
r. 1671: $^1/_6$dukátu a krejcary;
r. 1672: šestáky (dvoje) a krejcary;
r. 1673: $^1/_6$dukátu, tolary, šestáky (čtvery) a krejcary;
r. 1674: dukáty, $^1/_6$dukátu, tolary, patnáctníky a šestáky (dvoje);
r. 1675: $^1/_6$dukátu, patnáctníky a šestáky (dvoje);
r. 1676: pětidukáty, dukáty, půldukáty, čtvrtdukáty, $^1/_6$dukátu a šestáky (dvoje);
r. 1677: $^1/_6$dukátu, tolary a šestáky;
r. 1678: půldukáty a šestáky;
r. 1679: dvoudukáty, půldukáty, $^1/_6$dukátu, $^1/_{12}$dukátu, půltolary a šestáky;
r. 1680: dukáty (ve stříbře), čtvrtdukáty a šestáky;
r. 1681: $^1/_3$dukátu, čtvrtdukáty a šestáky;
r. 1682: $^1/_6$dukátu, $^1/_{12}$dukátu a šestáky;
r. 1683: $^1/_3$dukátu, čtvrtdukáty, $^1/_{12}$dukátu, tolary a šestáky;
r. 1684: tolary a šestáky (dvoje);
r. 1685: dukáty a šestáky;
r. 1686: tolary a šestáky;
r. 1687: dvoudukáty, čtvrtdukáty, $^1/_6$dukátu, $^1/_{12}$dukátu a šestáky;
r. 1688: půldukáty, čtvrtdukáty, $^1/_3$dukátu, $^1/_6$dukátu, $^1/_{12}$dukátu, tolary a šestáky;
r. 1689: půldukáty, tolary, půltolary a šestáky;
r. 1690: dukáty, $^1/_3$dukátu, $^1/_6$dukátu (též v stříbře), $^1/_{12}$dukátu (též v stříbře);
r. 1691: čtvrtdukáty (též v stříbře), $^1/_6$dukátu a šestáky;
r. 1692: $^1/_{12}$dukátu;
r. 1693: tolary a šestáky.

Se značkou S H S mincmistra Šal. Hammerschmidta a se znamením G F H řezače želez Jiřího Frant. Hoffmanna vybity zde r. 1666, 1678 a 1679 tolary.

Za mincmistra Martina Maximiliana z Wackherle, jenž spolu byl též mincmistrem v Opolí, vydány se znamením M · M/W
r. 1694: dukáty a patnáctníky (troje);
r. 1695: tolary a groše (troje);
r. 1696: půltolary, patnáctníky a groše;
r. 1697: groše;
r. 1698: groše (dvoje) a krejcary troje;
r. 1699: tolary a krejcary.

V mincovně Opolské za mincmistra Frant. Ign. Kirchenhofera bity se znamením F · I · K
r. 1673: groše;
r. 1674: groše;
r. 1675: šestáky a groše;

r. 1676: šestáky;
r. 1677: patnáctníky a šestáky;
r. 1681: šestáky;
r. 1682: šestáky;
r. 1683: šestáky (dvoje).
Se značkou M · M/W vardajna Martina Maximiliana z Wackherle raženy
r. 1686: šestáky;
r. 1688: patnáctníky;
r. 1689: šestáky;
r. 1692: patnáctníky;
r. 1693: patnáctníky, šestáky a groše.
Pozdější jeho mincovní produkty uvedeny výše při mincovně Vratislavské.
Vardajn Frant. Novák vybíjel se znamením F · N neb F — N
r. 1699: groše a krejcary (troje se znam. F — N);
r. 1700: dukáty, groše a krejcary;
r. 1701: groše a krejcary (dvoje);
r. 1702: tolary, groše (dvoje) a krejcary;
r. 1703: groše;
r. 1704: tolary a groše;
r. 1705: tolary, půltolary a groše (troje a též jako hraňáče).
Ve Břehu razil mincmistr Kristof Brettschneider se znamením C — B
r. 1676: groše;
r. 1677: dukáty, patnáctníky, šestáky (dvoje) a krejcary;
r. 1688: groše;
r. 1693: patnáctníky;
r. 1694: patnáctníky a krejcary;
r. 1695: pětidukáty, tolary, půltolary a groše;
r. 1696: tolary a groše (desaterého kolku);
r. 1697: tolary, groše a krejcary (dvoje);
r. 1698: groše (čtvery) a krejcary;
r. 1699: groše a krejcary;
r. 1700: groše (dvoje) a krejcary (troje);
r. 1701: groše a krejcary;
r. 1702: groše a krejcary;
r. 1705: půltolary a groše.
V Kladské mincovně bity za mincmistra Jiřího Wernera se značkou G W
r. 1659: krejcary.
Mimo to raženy v nezjištěných slezských mincovnách:
Se značkou F · B · L
r. 1664: patnáctníky;
r. 1665: patnáctníky, šestáky (dvoje) a groše.
S písmeny M — B
r. 1674: trojníky.

Bez značek mincovních:

bez letopočtu: křížené půltolary s obrazem Ferdinanda III. na jedné a Leopolda I. na druhé straně;

r. 1664: tolary;
r. 1668: trojníky (dvoje);
r. 1669: dukáty a trojníky;
r. 1670: trojníky;
r. 1671: trojníky;
r. 1672: groše a trojníky;
r. 1673: groše a trojníky;
r. 1674: půlkrejcary;
r. 1675: půlkrejcary;
r. 1676: půlkrejcary;
r. 1677: půlkrejcary;
r. 1678: půlkrejcary;
r. 1679: půlkrejcary (též jako hranáče) a trojníky;
r. 1680: trojníky;
r. 1681: půlkrejcary a trojníky;
r. 1686: $^1/_8$dukátu, půlkrejcary a početní peníze;
r. 1687: $^1/_{12}$dukátu;
r. 1688: $^1/_8$dukátu a $^1/_{12}$dukátu;
r. 1689: půlkrejcary;
r. 1690: $^1/_8$dukátu (též v stříbře) a šestáky;
r. 1691: půlkrejcary;
r. 1692: $^1/_{12}$dukátu;
r. 1693: půldukáty, $^1/_8$dukátu, $^1/_8$dukátu a groše;
r. 1694: $^1/_8$dukátu a $^1/_{12}$dukátu;
r. 1695: $^1/_8$dukátu, $^1/_{12}$dukátu, krejcary a zemské krejcary;
r. 1696: čtvrtdukáty, $^1/_8$dukátu a $^1/_{12}$dukátu;
r. 1697: $^1/_8$dukátu a krejcary;
r. 1698: půldukáty, čtvrtdukáty, $^1/_8$dukátu, $^1/_{12}$dukátu a krejcary;
r. 1699: čtvrtdukáty a $^1/_{12}$dukátu.

Popis mincí Leopolda I.

Mince korunovační a pamětní.

Tolar korunovační. Na líci ve věnci vavřínovém, nahoře i dole svázaném, perlovitá koruna s palmovými ratolestmi po stranách. Pod ní v 7 řádcích LEOPOLDVS | HVNGARIÆ REX | IN REGEM · BOHE | MIÆ CORONA | TVS · 14 · SEP | TEMBRIS | A° 1656 t. j. Leopold, Uherský král, na krále Českého korunován dne 14. září roku 1656. Okraj čárkovitý.

Na rubu pod zářícím Božím okem v oblacích v dvojkruhu, zevnějším hladkém, otevřeném nahoře a vnitřním perličkovém, rozevřeném nahoře i dole, dvé obrněných rukou z oblak vyčnívajících, z nichž ona po levé straně drží žezlo, po pravé pak meč nad korunovanou zeměkoulí. Opis CONSILIO · ET · | INDVSTRIA · t. j. Rozvahou a pílí. Obruba hladká a při okraji čárkovaná.

Průměr $41^1/_2$ mm, váha 28·9 gr.

Podobně ražený korunovační půltolar či zlatník (Tab. LXXIX. obr. 736.) o témž průměru váží 16·3 a jiný 18·69 gr.

Vedle tolarů a zlatníků raženy k rozhazování mezi lid o korunovaci též menší korunovační peníze ze zlata a stříbra ve třech velikostech.

Větší korunovační peníz (Tab. LXXIX. obr. 737.), měřící v průměru 28 mm, jest téhož líčení jako tolar, jen na líci není věnce, aniž za slovem REGEM tečky. Na rubu čte se CONSILIO · ET · | · INDVSTRIA

Váha stříbrného jest 3·67 – 3·7 gr.

Střední korunovační peníz (Tab. LXXIX. obr. 738.) průměru 21 mm podobá se předešlému, nese však na lícní straně nápis LEOPOLDUS | HVNGARIÆ REX | IN REGEM BOHE | MIÆ · CORONA | TUS · 14 · SEP | TEMBRIS | · 1656 ·

Na rubu jest obvodek vnitřní pouze jednoduchý a za ním jest opis s rozdělovacími znaménky jako na tolaru.

Stříbrný váží 1·97 gr.

Malý korunovační peníz (Tab. LXXIX. obr. 739.) o průměru pouze $17^1/_2$ mm srovnává se též líčením s předchozím, legendami pak s tolarem, ale nemá jak na líci tak i na rubu v legendách žádných dělebných teček, ani označení A° před letopočtem. Obvodek vnitřní jest pak pouze shora protržený.

Váha stříbrného obnáší 1·4 gr.

Žcleza ke všem těmto korunovačním mincím pracoval rytec Šalomoun Skultet, řezač železa při pražské mincovně.*)

Z medaillí pamětních uvádíme:

Medailli s heslem panovníkovým bez letopočtu (Tab. LXXIX. obr. 740.) od Kristiana Wermutha (řezače železa v Gothě 1688—1739), jež má na líci straně poprsí panovníkovo v levo obrácené s dlouhými vlnícími vlasy, vavřínem věnčené, v plášti zahalené, s řetězem zlatého rouna na prsou. Pod ramenem vidí se z drobných liter znamení rytcovo C · W · Kolem poprsí čte se z dola od levé strany k pravé opis LEOPOLDVS · D · G · ROM · IMP · AVG · GERM · HVNG · BOHEM · REX ❀ t. j. Leopoldus Dei gratia Romanorum imperator, augustus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ rex (Leopold z Boží milosti Římský císař, vznešený, Německý, Uherský, Český král).

Na rubu jest rakousko-kastilský znak, lemovaný řetězem zlatého rouna, na němž sedí jednohlavý orel s rozpjatými křídly, držící v pravém spáru žezlo a v levém meč. Nad orlem vznáší se koruna dvojitým polokruhem paprsků ozářená. V pravo (heraldicky) od znaku rakousko-kastilského jest korunovaný ozdobný štítek uherský a pod ním otevřená kniha a brkové péro. Na levé pak straně znaku jest korunovaný štítek český a pod ním přilbice. Z dola od levé strany k pravé běží opis: AVSTRIAE EST IMPERARE ORBI VNIVERSO t. j. Rakousku přísluší vládnouti světu veškerému. Na hraně medaille kolkolem vyraženo jest heslo císařovo * CONSILIO ET INDVSTRIA * ❀

Průměr 32 mm, váha stříbrné medaille 14·8 gr, bronzové 14·31 gr; jsou také v cínu ražené.

Malá stříbrná portraitní medaille královských manželů (od Jana Kittla, ryjce ve Vratislavi, † 1739) nese na líci poprsí krále s pravé strany s dlouhými kadeřavými vlasy, vavřínovým věncem zdobenými, v antickém rouchu, dosahující nahoře i dole až k okraji medaille. Opis po stranách PATER | PATRIÆ t. j. otec vlasti.

Na rubní straně vidí se poprsí králové s levé strany a opis · MATER · | · AVGVSTA · t. j. matka vznešená.

Průměr 19—20 mm, váha 3·25—3·75 gr.

Kromě těchto popsaných vydáno ještě více jiných medaillí portraitních z kovu ražených, ze dřeva tlačených, i ze slonoviny řezaných, pak medaille na četné potomstvo císařovo a na válku tureckou i francouzskou; poněvadž se ale přímo království Českého netýkají, proto se o nich zevrubněji nezmiňujeme.

---

*) V čas korunovace i při vydání peněz korunovačních byly značné nedostatky finanční jak u dvora, tak i v české komoře. Jaké potíže byly s vydáním korunovačních mincí, živě líčí Dr. Ant. Rezek v „Českomoravské kronice" VI. sl. 370: „Česká komora měla dáti zhotoviti ke korunovaci mince korunovační, které se lidu rozhazovaly a cizím vyslancům i hostům dávaly na památku.

Poněvadž se dal ke korunovaci Leopolda I. očekávati větší nával hostí, nařízeno komoře, aby se zhotovilo mincí tentokráte za 3000 zl. (jindy jich bývalo za 1900 zl.). Česká komora odpověděla, že nemá, z čeho by ty mince dala udělati. Dvorská komora sdělila na to, že sama rovněž nemá ani krejcaru, aby tedy sehnal potřebný náklad mincmistr Schonfeld. Na to zase Česká komora, že Schön-

Za vlády Leopolda I. zavedeny mimo druhy mincí dosud stávající, totiž tolary a jich díly, krejcary, půlkrejcary, dukáty a jich násobky, též mince docela nových, před tím neobvyklých hodnot, jako: patnáctníky, šestáky, zemské krejcary a díly dukátu. Leč veškeré mince Leopoldovy různí se v podstatě velmi málo tvarem rázu. Hlavně pozorujeme na nich nejčastěji na líci poprsí císařovo v levo obrácené a vavřínem věnčené, na rubu pak říšského orla, jenž má na prsou korunovaný štítek s českým lvem, kterýž vyjma groše a krejcary bývá řetězem zlatého rouna ovroubený, a pod orlem znamení mincmisterské.

Tento hlavní ráz rozlišuje se v tvary:

A. V líci vidí se poprsí panovníkovo s mladou tváří a s dlouhými, hladce učesanými vlasy, neb

B. poprsí se starší podobou, s parukou až na prsa se vinoucí.

C. Na rubu orel s drápy roztaženými a letopočet celý pohromadě, neb

D. orel s mečem v pravém spáru a s žezlem v levém. Letopočet, až na řídké výjimky, rozdělený korunou orla.

Přistupme k popisu jednotlivých mincí.

Pražský tolar Janinalliho z r. 1674 (dle dražebního katalogu Ot. Helbinga v Mnichově z listopadu 1893). Na líci úzké dlouhé věnčené poprsí s pravé strany nahoře za obvodek sahající. Kolem něho opis LEOPOLDVS · D · G · R · IMPERA · S · A ❀

Na rubu jest korunovaný dvojitý orel s mečem a žezlem v pazourech, jenž má na prsou štítek s českým lvem a dole pod sebou pak značku (I) V opisu čte se GER · HVNG · BO (I) HEMIÆ · REX ❀ 16 | 74 ·

Jest velmi vzácný (zmíněný exemplář ceněn za 170 říš. marek).

Pražský tolar Egererův z r. 1695. Na líci v trojitém obvodku nahoře otevřeném, z nichž oba krajní jsou rovné, prostřední pak šikmo čárkovaný, ověnčené poprsí v brnění s pravé strany v dlouhé vysoké a hustě kudrnaté paruce, s malými knír y a s vousem na spodním vysedlém, nepoměrně velkém pysku, se lví hlavou na rameni krunýře, s řádem zlatého rouna, zavěšeným na stuze

feld nemá praničehož, a že jen oba deputovaní (J. Ant. Losi a Bartoletti) nad tácem a solí mohli by pomoci. Od těch se však naprosto nesmělo ničehož chtíti, protože Jan Ant. Losi nebyl povinen žádnou poukázku ode dvora vyplatiti, dokud z příjmů solních a táců jeho dluh zaplacen nebyl. Co nyní počíti? Dvorská komora již měla strach, že k vůli mincím zdrží se korunovace. Konečně nalezena cesta: radové české komory vypůjčili „s nasazením vlastního kreditu“ žádané 3000 zl., aby korunovační mince v čas mohly býti hotovy. Dvorská komora radila sama k tomuto kroku a slibovala, že v Praze při korunovaci bude hledati cesty, jak by se tyto peníze zaplatily. (Finanční archiv, 26. července, 5. srpna a násl. 1656.) — Ukázka tato zajisté k porozumění situace postačí.

Korunovace a holdování stavů vykonány s předepsanými obřady. Císařovně Marii Eleonoře vstavila 11. září korunu na hlavu abatyše od sv. Jiří Justýna Anna Ettlova z Rosenfelsu, následníka trůnu Leopolda I. korunoval 14. září kardinál arcibiskup hr. Harrach za assistence biskupa Litoměřického a probošta Vyšehradského.“

přes plášť drahokamy zdobený a k rameni sponou v podobě růžice připnutý. Za obvodkem u čela počíná opis LEOPOLDUS · D : G : ROMAN : IMPERA : S : A :

Na rubu rovněž v trojnásobném lícnímu podobném a nahoře pro korunu otevřeném obvodku dvojitý orel s kruhy kolem hlav, s mečem v pravém a s žezlem v levém spáru. Na prsou jeho český lev pod korunou v španělském (lopatovitém) štítu ovinutém zlatým rounem. Opis GERM : HVNG : & (značka Ǝ · Ɔ v ozdobném štítku) BOHEMIÆ · REX 16 | 95 · Okraj na obou stranách čárkovaný.

Průměr 45 mm, váha 28·1—28·7 gr.

Téhož líčení i nápisu jest půltolar či zlatník Egererův z r. 1695, vyobrazený na tab. LXXIX. obr. 741. o průměru 37½—40 mm a ve váze 12·55—14·3 gr., jen před letopočtem má křížek jako znaménko rozdělovací.

Jiný variant tolaru Egererova z r. 1695 má v opisu lícním LEOPOLDVS

Podobný jest tolar téhož mincmistra z roku 1696 (Tab. LXXX. obr. 745.), jen poprsí jest širší, brnění ozdobnější, ale nemá na rameni lví hlavy. Obvodek jest na obou stranách jednoduchý, perličkový. První štítek orla jest oválový. Opis na straně lícní LEOPOLDUS · D : G : ROMAN : IMPERA : S : A · a na rubní GERM : HUNG : & (značka Ǝ · Ɔ v ozdobném štítku) BOHEMIÆ · REX · 16 | 96 ·

Průměr 45—47 mm, váha 27·25—29·66 gr.

Pražský tolar Egererův z r. 1702 (Tab. LXXX. obr. 748.) má na líci v dvojitém obvodku, zevnějším hladkém a vnitřním šikmo čárkovaném, poprsí jako předešlý, jen že užší. Na rubu dvouhlavý orel v takovémž obvodku, nahoře i dole přetrženém, sáhající korunou i ocasem až k okraji. Hlavy orla jsou bez obvodků, ale s koruny visí dvě stuhy. V brcích ocasu spatřuje se ve volném poli znamení minc. G · E V opisech jest na obou stranách souhlasný s tolarem předcházejícím, toliko místo křížků má všude čtyrrohé tečky.

Průměr 45—46 mm, váha 28·4 – 28·8 gr.

Jemu rytbou podoben jest půltolar neb zlatník Egererův z r. 1701 a 1702 (Tab. LXXIX. obr. 742.), má však v opisech V místo U.

Průměr 36—38 mm, váha 14·2—14·25 gr.

Na Pražském tolaru Egererově z r. 1703 jeví se poprsí široké, orel s kruhy kolem hlav a koruna beze stuh. Na obou stranách vyskytuje se v opisech V a obvodky trojité (krajní hladké a střední šikmo čárkovaný).

Průměr 45½ mm, váha 28·53 gr.

Též takový jest i půltolar neb zlatník Egererův z r. 1703 (Tab. LXXIX. obr. 743.) s LEOPOLDUS · a HUNG : v opisech.

Průměr 37 mm, váha 14·27 gr.

Egererův tolar z roku 1704 liší se od tolaru z r. 1703 jedině opisem LEOPOLDUS · D : G : ROMAN : IMPER : S : A · na líci a GERM : HUNG : & | Ǝ · Ɔ | BOHEMIÆ · REX · 17 | 04 · na rubu.

Průměr 45½ mm, váha 28·6 gr.

Egererův tolar z r. 1705 (Tab. LXXX. obr. 751.) má na líci poprsí s velkou hustou kadeřavou parukou v dvojitém obvodku nahoře i dole otevřeném a kolem opis LEOPOLDUS · D : G · | ROMANOR : IMPER : S : A ·

Na rubu v perlovém obvodku nahoře rozevřeném jest dvouhlavý orel s kruhy kolem hlav a opis GERM : HUNG : & (značka Ǝ : Ɔ v okrášleném štítku) BOHEMIÆ · REX · 17 | 05 ·

Průměr 46½ mm, váha 28·52—28·7 gr.

Horský tolar Hacklův (Tab. LXXXI. obr. 754.). Na líci v obvodku šikmo čárkovaném a nahoře otevřeném mladé ověnčené poprsí královo s pravé strany v brnění se širokým přeloženým límcem, s dlouhými, hladce sčesanými vlasy, s malými vousy pod nosem a na spodním pysku. Přes přehozený plášť, růžicovitou sponou k rameni připnutý, zavěsen na stužce řád zlatého rouna. Za obvodkem shora od pravé strany k levé čte se opis

1. LEOPOLDUS · D : G : ROM : IMPERA : S : A : neb

2. a 3. LEOPOLDUS : D : G : ROM : IMPER : S : A :

Na rubu v podobném obvodku nahoře rozevřeném korunovaný dvojhlavý orel s roztaženými drápy a s kruhy kolem hlav, na jehož prsou pod otevřenou korunou jest český znak tvaru španělského (lopatovitého), obtočený řetězem zlatého rouna. Od koruny nad orlem, s níž splývají dvě stuhy, počíná opis

1. a 3. GER : HUN : BOHE (znamení: v obrubě obrněná ruka s kladivem jako na tab. LI. č. 58. obráceně) MIÆ · REX · A · 1666 neb 1671 ·

2. GER · HUNG : BOH (znam. jako na předešlých) EMIÆ · REX · A · 1669 ·

Průměr 46 mm, váha 27·1—29·2 gr.

Tolary tyto jsou převzácné. Znázorněný nalézá se ve sbírce p. Edv. Haisla, ředitele cukrovaru v Libici nad Cidlinou, druhé dva popsané v c. a k. dvorním museu ve Vídni. Ještě vzácnější jsou tlusté tolary dvojnásobné (až po 220 zl.), srovnávající se s tolary až na malé odchylky v opisech, jako A : 1666 neb D : G · a HVN : a A : 1666 nebo D : G · a 1666 ·

Od r. 1672 do r. 1693 nebylo vůbec českých tolarů bito.

Horský půltolar Hacklův z r. 1671 (Tab. LXXXII. obr. 763.). Líc jako na tolaru, jen v opisu ROM · Rub takovýž, jen opis GER · HVNG · BOHE (značka: ruka s kladivem obráceně) MIÆ · REX · A · 1671 ·

Průměr 37½ mm, váha 14·4 gr. Vyobrazený nalézá se ve sbírkách c. a k. dvorního musea ve Vídni.

Horský tolar Kryštofa Krahe (Tab. LXXXI obr. 757., ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici n. Cidl.) má na líci v dvojitém obvodku, menším hladkém, větším perlovém, a dvakrát protrženém poprsí s parukou dle rázu B, kolem něhož od shora čte se opis LEOPOLDVS × | × D × G × ROM × IMPER × S × AV ×

Rub: V obvodku jednoduchém, šikmo čárkovaném, kterýž nahoře korunou nad orlem proražen jest, dole pak do štítku se znamením minc. splývá, dvojitý orel s kruhy kol hlav dle rázu D s oválovým českým štítkem na prsou. Kolem orla opis GER × HVИ × & × BO (značka Ж ✻ Ɔ v ozdobném štítku) HEMIÆ × REX × ✻ × 16 | 95 ×

Okraj oboustranně šikmo čárkovaný.

Průměr 46—47½ mm, váha 26—28·25 gr.

Tolary Kraheovy náležejí k mincím vzácnějším.

Téhož rázu jest i Horský půltolar neb zlatník Krištofa Krahe z r. 1695 (Tab. LXXXI. obr. 760.), jenž nese opis na líci LEOPOLDVS × D ⁝ GR ⁝ ROM ⁝ IMPERATOR × S ⁝ A a na rubu GERMAN ⁝ HVN ⁝ RE × (značka K ✕ O v ozdobném štítku) BOHEMIÆ ⁝ REX × 16 | 95 × Jiný variant má v opisech za dělidla na koso postavené čtyrrohé tečky a S • a BOHEMIÆ •

Průměr 38—38½ mm, váha 14·05—14·11 gr.

Jáchymovský tolar Jana Jak. Kittnera z Perchhaimbu (Tab. LXXXII. obr. 766.) nese na líci v perlovém, dole otevřeném obvodku vavřínem věnčené poprsí s mladou tváří dle rázu A v bohatě zdobeném oděvu v plášti se stužkou s řádem zlatého rouna na prsou, sahající dole až k okraji mince. Z dola od levé strany počíná opis LEOPOLDUS · D : G : R : IMPER : S : A :

Na rubu v perlovém obvodku dvouhlavý orel dle rázu C, jehož koruna sahá nahoře až k obrubě. Hlavy orla nejsou vroubeny žádnými kruhy a štít na prsou jeho jest španělský (lopatovitý). S hora za korunou pokračuje opis GER · HUNG · BOHE (minc. znamení: otevřená korunka v závorkách obráceně) MIÆ · REX · A° 1659

Průměr 41½ mm, váha nově odraženého 20·2 gr; jsou též otisky v olově vážící 10·45 gr.

Vyobrazený jest v c. a k. dvorním museu ve Vídni.

S ním srovnává se půltolar či zlatník Kittnerův (Tab. LXXXII. obr. 769., ze sbírky p. Em. Mikše v Praze), jen že má na líci opis LEOPOLDUS · D : G : RO : IMPERA : S : A : a na rubu orel má hlavy obklíčeny kruhy.

Průměr 35½ mm, váha 14·5 gr.

Pražský půltolar či zlatník Vaistův (Tab. LXXXV. obr. 792.) má na líci ověnčené poprsí v brnění s pravé strany, v nasazené dlouhé, ale nízké paruce, se slabým vousem pod nosem a na spodním pysku, se širokým přeloženým límcem a s řádem zlatého rouna na stužce. Přehozený plášť bohatě drahokamy zdobený připnut jest k rameni sponou. Poprsí obklopuje perlový obvodek, který jest hořejší částí hlavy protržen. U čela začíná opis LEOPOLDVS : D : G : ROM : IMPER : S : A :

Na rubu vidí se dvojitý orel korunovaný, bez obvodků kol hlav, ale se stuhami v koruně a s mečem v pravém a s žezlem v levém pazouru. Na prsou orla jest pod otevřenou korunou štítek dole zaokrouhlený a řetězem zlatého rouna ovinutý, nesoucí na sobě českého lva. Orel ovrouben perlovým obvodkem, který jest nahoře korunou, dole pak štítkem se znamením minc. přetržen. Shora od pravé strany k levé obíhá opis GER : HVN : BO (štítek se značkou A : W) HEMIÆ · REX · 16 | 95 · Obruba na obou stranách čárkovaná.

Průměr 37 mm, váha 14·3—14·32 gr.

Original této mince chová se ve sbírkách c. a k. dvorního musea ve Vídni.

Velmi vzácné jsou čtvrttolary či půlzlatníky. Některé podobají se půltolarům, jiné různí se tvarem, aby obecný lid nemýlil se s patnáctníky, skoro stejně velkými.

Pražský půlzlatník Vaistův (Tab. LXXXIII. obr. 771.) liší se od zlatníků tím, že má na líci v opisu pod poprsím oválový štítek s císařskou korunou, na rubu pak pod orlem podobný štítek s označením hodnoty ½ Znamení mincovní M—V umístěno pod pazoury orlími. Na líci jeví se opis LEOPOLDVS · D · G · (císařská korunka v oválové obrubě obráceně) ROM · IMPER · S · A a na rubu GER · HVN · BO (½ v štítku oválovém) HEMIÆ · REX · 16 | 93 ·

Průměr 29 mm, váha 7 gr.

Jiný půlzlatník Vaistův (Tab. LXXXIII. obr. 772.) má mincovní znamení v elliptické obrubě pod orlem. Na líční straně jest opis LEOPOLDVS · D · G · (císařská korunka v kruhu obráceně) · ROM · IMPER · S · A ⊕ a na rubní straně GER · HVN · BO (značka A · W v elliptické obrubě) HEMIÆ · REX · 16 | 93 ·

Průměr 29 mm, váha 7 gr.

Pražský čtvrttolar či půlzlatník Jiřího Egerera (Tab. LXXXIII. obr. 773.). Líc: Na obvodku perlovém položen kosmo postavený čtverec, v němž umístěno ověnčené poprsí s dlouhou vlnící parukou. V dolním rohu čtverce jest žaludovitý štítek s označením hodnoty ¼ Kolem poprsí opis LEOPOL | DVS · D ⁝ G (¼ v štítku žaludovitém) ROM ⁝ IM | PER ⁝ S ⁝ A ⁝

Na rubu v kosmém čtverci na perlovém obvodku položeném dvojitý orel korunovaný, však bez kruhů kolem hlav i bez stužek, držící v pravém spáru meč a v levém žezlo. Na prsou má oválový štítek s českým lvem svrchu korunovaný a řetězem zlatého rouna lemovaný. Po stranách orla v levém rohu čtverce písmeno G a v pravém E jako značka mincmistra. Nahoře s pravé strany shora následuje pokračování opisu GER ⁝ | HVN ⁝ BO | HEMIÆ · | ⁝ REX · 16 | 95 · Obruba po obou stranách šikmo čárkovaná.

Průměr 31½ mm, váha 7 gr.

Jáchymovský půlzlatník Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu (Tab. LXXXIII. obr. 774.) shoduje se úplně rázem svým s tolarem tohoto mincmistra, jen opis na líci zní LEOPOLDVS · D : G : R : IMPE : S : A : a na rubu GER · HVN · BOHE (značka: otevřená korunka v kruhové obrubě obráceně) MIÆ · REX · 1665

Průměr 28 mm, váha 7 gr.

Všecky výše popsané a vyobrazené půlzlatníky chová ve své sbírce pan Em. Mikš v Praze. Prvé tři nalézají se též ve sbírkách c. a k. dvorního musea ve Vídni.

Patnáctníky nesou na líci pod poprsím označení hodnoty římskou číslicí XV buď v ozdobném štítku neb v závorkách i jeví velikou rozmanitosť.

Pražský patnáctník Krištofa Margalíka (Tab. LXXXIII. obr. 775.)

Na líci v dvojitém, třikrát přetrženém obvodku poprsí dle rázu A se lví hlavou na rameni a s opisem

1. LEOPOLDVS · D · G · R · IM (AX v štítku) PERA · S · A · ⌣ neb

2. LEOPOLDVS · D · G · R · (AX v štítku) IMPERA · S · A ·.

Na rubu v jednoduchém perlovém obvodku dvakrát přerušeném říšský orel dle rázu D, na jehož prsou pod korunou lopatovitý štítek s českým lvem, lemovaný řetězem zlatého rouna. Hlavy orla nemají obvodků. Kolem čte se pokračování opisu

1. GER · HVN · BO (značka: kotva v závorkách obráceně) HEMIÆ · REX · 16 | 64 · neb

2. GER · HVN · BO (značka: kotva v závorkách obráceně) HEMIÆ · REX · 16 | 64 ·

Obruba na obou stranách 1. buď šikmo čárkovaná neb 2. perličková.

Průměr 29 mm, váha 6·95 gr.

Pražský patnáctník Janinalliho (Tab. LXXXIII. obr. 776.) má na líci poprsí jako předešlý a opis LEOPOLDVS • D • G • R • (AX v štítku) IMPERA • S • A • ❖

Rub rovněž takový jako na předešlém a opis GER • HVNG • BO (I) HEMIÆ • REX • 16 | 74 ❖

Průměr 29 mm, váha 6·3 gr.

Pražský patnáctník Vaistův (Tab. LXXXIII. obr. 777.) nese na líci široké poprsí dle rázu B v perlovém třikrát protrženém obvodku se sponkou na rameni a s opisem LEOPOLDVS · D : G : (AX v štítku) ROM : IMPER : S : A

Na rubu v perlovém obvodku pouze nahoře pro korunu otevřeném dvojitý orel dle rázu D téhož líčení jako předcházející, jen s koruny visí ještě dvé stužek. Kolem něho opis GER : HVN : BO (A · W) HEMIÆ · REX · 16 | 93 · Obruba na obou stranách řetízková.

Průměr 29 mm, váha 5·9 gr.

Jiný patnáctník Vaistův, znázorněný na tab. LXXXIII. obr. 778., má poprsí užší v obvodku pouze dvakrát protrženém a v líčním opisu D : G a na rubu letočet 16 | 94 · neb 16 | 93 ·

Průměr 29 mm, váha 5·83—6·4 gr.

Pražský patnáctník z doby interregna mincmistrovského (Tab. LXXXIII. obr. 779.) podobá se úplně předešlému, ale v opisu líčním čte se D : G : a na rubu pod orlem vidí se v závorkách značka P M což znamená Pražská mince. Obruba oboustranně čárkovaná.

Průměr 29—30 mm, váha 5·9 – 6·32 gr.

Pražský patnáctník Egererův (Tab. LXXXIII. obr. 780.) jest též takový, jen že má na líci opis LEOPOEDVS · D : G (AX v štítku) ROM : IMPER : S : A : a na rubu GER : HVN : BO (Ǝ · Ꭾ) HEMIÆ · REX · 16 | 94 ·

Průměr 29 mm, váha 5·8—6 gr.

Jiný patnáctník Egererův z r. 1695 různí se opisem LEOPOLDVS · D : G : RO (AX v štítku) IMPER : S : A · na líci a GER : HUN : BO (Ǝ · Ɔ) HEMIÆ · REX · 16 | 95 · na rubu.

Průměr 29½ mm, váha 6·45 gr.

Egererův patnáctník z r. 1696 (Tab. LXXXIV. obr. 781.) s poprsím širším, ale bez stuh na koruně, má na líci opis LEOPOLDUS · D : G : RO (AX v štítku) IMPER : S : A · a na rubu GER : HUN : BO (Ǝ · Ɔ v štítku) HEMIÆ · REX · 16 | 96 ·

Průměr 28½—30 mm, váha 6·1 gr.

Kutnohorský patnáctník Kraheův (Tab. LXXXIV. obr. 782. a 783.) jest vybit rázy B a D a na koruně má stuhy. Štítek na prsou orla jest tvaru oválového. Opis lícní strany

1. LEOPOLDVS × D × G × R × (AX v štítku) × IMPER × S × A × neb
2. LEOPOLDVS × D × G × R (AX v štítku) IMPER × S × A ×

a rubní

1. GER × HVN × BO (Ꝁ ✠ Ɔ v štítku) HEMIÆ × REX × 16 | 94 × neb
2. GER × HVN × BO (Ꝁ ✠ Ɔ v štítku) HEMIÆ × REX × 16|95 × neb 16|96 ×

Průměr 29—30½ mm, váha 5·8—6·67 gr.

Jáchymovský patnáctník Kittnerův (Tab. LXXXIV. obr. 784.) má na líci mladistvé poprsí dle rázu A dosahující nahoře za perlový obvodek až k okraji, a na rubu orla dle rázu C. Na líci jeví se opis LEOPOLDVS · D : (AX) G · R · IMPER · S · A · a na rubu GER · HVN · BOHE (korunka v kruhu obrác.) MIÆ · REX · 1663

Průměr 28 mm, váha 5·9 gr.

Šestáky čili dvougroše mají pod poprsím ve štítku neb v závorkách 6, vzácněji VI., a pod orlem znamení mince. Na líci vidí se na nich poprsí vybité rázem B a na rubu dvojitý orel rázem D a nemá žádných stuh na koruně. Měří v průměru 25—27½ mm a bývají 2·85—3·65 gr těžké.

Níže uvádíme opisy některých šestáků, jak se přiházívají.

Tak mívá na líci opis

Pražský šesták Margalíkův (Tab. LXXXIV. obr. 785.)

1. LEOPOLDUS · D · G · R · (9 v štítku) IMPERA · S · A · ♣

Pražský šesták Janinalliho (Tab. LXXXIV. obr. 786., 787. a 788.)

1. LEOPOLDVS ∘ D ∘ G ∘ R ∘ I (9 v štítku) MPERA ∘ S ∘ A :
2. LEOPOLDVS · D · G · R · IM (9 v štítku) PERAT : S : A ·
3. LEOPOLDVS · D : G · R · IM (9 v štítku) PERATOR · S · A ·
4. LEOPOLDVS · D : G : R : IM (9 v štítku) PERATOR · S : A :
5. LEOPOLDVS · D : G : R : IM (9) PERATOR : S : A ·

Pražský šesták Vaistův (Tab. LXXXIV. obr. 789. a 790.)

1. LEOPOLDVS · D : G : R : IM (9 v štítku) PERATOR · S : A :
2. LEOPOLDVS · D : G : R : IM (9 v štítku) PERATOR · S : A ·
3. a 4. LEOPOLDVS · D · G · R (IA v štítku) IMPER · S · A

Na rubu nese opis

Pražský šesták Margalíkův (Tab. LXXXIV. obr. 785.)

1. GER · HVN · BO (kotva v podkovité obrubě obráceně) HEMIÆ · REX · 16 | 64 · neb 16 | 65 ·

Pražský šesták Janinalliho (Tab. LXXXIV. obr. 786., 787. a 788.)

1. GER ◦ HVN ◦ BO Ⓘ HEMIÆ ◦ REX ◦ 16 | 74 :
2. GER · HVNG · BO (I v štítku) HEMIÆ · REX · 16 | 81 ·
3. GER · HVN : BO (I v štítku) HEMIÆ · REX · 16 | 83 ·
4. GER : HVN : BO (I) HEMIÆ · REX · 16 | 84 ·
5. GER : HVN : BO (I) HEMIÆ · REX · 16 | 87 .

Pražský šesták Vaistův (Tab. LXXXIV. obr. 789. a 790.)

1. GER : HVN : BO (ΛW) HEMIÆ · REX · 16 | 89 :
2. GER : HVN : BO (ΛW) HEMIÆ · REX · 16 | 91 :
3. GER · HVИ · BO (ΛW) HEMIÆ · RE · 16 | 91 ·
4. GER · HVИ · BO (ΛW) HEMIÆ · REX · 16 | 93 ·

Patnáctníky a šestáky r. 1693 zvýšeny na sedmnáctníky (sedmnáčníky)*) a sedmíky.

Groše či třikrejcary vykazují vždy na líci pod poprsím buď v závorkách neb ve štítku číslici 3 a na rubu pod dvojitým orlem, který nemá nikdy obvodků kolem hlav ani zlatého rouna na štítku prsním, znamení mincovní. Jeví se v nich přehojná rozmanitosť. Níže podáváme podrobnější popis některých z různých mincoven.**)

Pražský groš Margalíkův (Tab. LXXX. obr. 744.) nese na líci v čárkovitém obvodku nahoře otevřeném ověnčené poprsí panovníkovo s tváří mladou, s dlouhými, hladce sčesanými vlasy, v brnění se širokým límcem, dosahující nahoře až k okraji, a kolem něho opis

1. LEOP : D : G : R : (Ⓟ v štítku) IMPER · S · A ·
2. LEOPOLDVS · D · G · R · (Ⓟ v štítku) IMPERA · S · A ·

Na rubu dvouhlavý orel, mající na prsou svých korunovaný štítek český dole zaokrouhlený, dle rázu C. Koruna nad orlem sahá v opis

1. G · H · BOHEMI (kotva v štítku obráceně) Æ · REX · 1659 neb 1660 neb 1662 · neb 1663
2. GER · HVN · BO (kotva v štítku obráceně) HEMIÆ · REX · 1664 ·

Okraj na obou stranách perlový.

Průměr $19^1/_2$—$21^1/_2$ mm, váha 1·37—1·75 gr.

Pražský groš Janinalliho (Tab. LXXX. obr. 746.) má na líci věnčené poprsí s dlouhým vlnícím vlasem, jež nahoře za obvodek až k okraji dosahuje. Za hladkým, dvakrát protrženým obvodkem jest opis LEOP · D · G · R · IM Ⓟ PER · S · A ·

---

*) Tak se jmenují v národních písních.

**) Velká část v díle tomto vyobrazených a popsaných grošů Leopolda I., Josefa I. a Karla II. (VI.) pochází z nálezu Ředického a byla nám laskavostí p. Fr. Vambery, cukrmistra v Pardubicích, z jeho sbírky ochotně zapůjčena, načež mu tímto vřelé díky vyslovujeme.

Na rubu jest dvouhlavý orel dle rázu D bez obvodků u hlav a kolem něho za hladkým obvodkem opis G · H · BOHEMI (I) Æ · REX · 1676

Průměr $20^1/_2$—21 mm, váha 1·62—1·77 gr.

Pražské groše Matyáše Vaista (Tab. LXXX. obr. 747., 749. a 750.) mají na líci poprsí dle rázu B a na rubu orla dle rázu D někdy se stuhami nad hlavami orla a se značkou M V pod orlem. Mívají opis

na líci

1. LEOPOLDVS · D · G · R (ϱ v štítku ze spodu otevřeném) IMPER · S · A (úponkovitá květina).
2. LEOPOLDVS · D : G (ϱ v štítku) : R : IMPER : S : A :
3. LEOPOLDVS · D : G : (ϱ v štítku) R : IMPER : S : A :

a na rubu

1. GER · HVN · BO (AW) HEMIÆ · RE · 16 | 93 ·
2. GER : HVN : BO (A · W v štítku) HEMIÆ · REX · 16 | 93 ·
3. GER : HVN : BO (A · W) HEMIÆ · REX · 16 | 93 ·

Průměr $21^1/_2$ mm, váha 1·5—1·8 gr.

Pražský groš z doby interregna minomistrovského (Tab. LXXX. obr. 752.) jest téhož líčení, jen pod orlem má značku (P · M) t. j. Pražská mince, a líční opis LEOPOLDVS · D : G : R (ϱ v štítku) IMPER : S : A : a na rubu GER : HVN : BO (W · d) HEMIÆ · REX · 16 | 94 ·

Průměr $21^1/_2$ mm, váha 1·7 gr.

Pražské groše mincmistra Řehoře Egerera mají na líci úzké neb široké poprsí s parukou dle rázu B a na rubu říšského orla dle rázu D s českým lvem na prsou v štítku buď oválovém, neb dole zaokrouhleném neb do špičky vybíhajícím a pod orlem značku G E Jeví velikou různost, jak se vidí na ukázkách, podaných na tab. LXXXI. obr. 753., 755, 756., 758, 759. a 761., na tab. LXXXII. obr. 762., 764., 765., 767., 768. a 770. a na tab. LXXXV. obr. 791. Zvláštního povšimnutí zasluhuje groš obr. 756. s velice úzkým poprsím a bez obvodků na líční i rubní straně ze sbírky p. Em. Mikše v Praze, vážící 1·75 gr. Přiházívají se na nich opisy

na líci

1. LEOPOLDVS · D : G : R : (ϱ) IMPER : S : A ·
2. LEOPOLDVS · D : G : ℰ R : IMPER : S : A
3. LEOPOLDVS · D : G (ϱ v štítku) ROM : IMPER : S : A :
4. LEOPOLD · D : G · (ϱ) R : IMPER : S : A
5. LEOPOLD : D : G : (ϱ) R : IMPER : S : A :
6. LEOPOLDUS · D : G : R · ℰ IMPER : S : A ·
7. a 8. LEOPOLDVS · D : G : R ℰ IMPER : S : A ·
9. a 10. LEOPOLDVS · D · G · R ℰ IMPER · S · A ·
11. LEOPOLDVS · D : G : R · ℰ IMPER : S : A ·
12. LEOPOLDUS : D : G : R ℰ IMPER : S : A ·
13. LEOPOLDUS : D · G : ROM : (ϱ v štítku) IMP : SE : AV
14. LEOPOLDUS : D · G : (ϱ v štítku) RO : IMP : S · A

15. LEOPOLDVS : D : G : RO Ⓔ IMPER : S : A ·
16. LEOPOLDVS : D · G : ROM : (ϱ v štítku) IMP : SE : AV · (Doneb. 2496.)
17. a 18. LEOPOLDVS : D : G : R Ⓔ IMPER : S : A ·
19. LEOPOLDVS · D : G : R Ⓔ IMPER : S : A :
20. a 21. LEOPOLDUS · D : G : R (ϱ v štítku) IMPER : S : A ·
22. LEOPOLDUS · D : G : R : (ϱ v štítku) IMPER : S : A ·
23. LEOPOLDUS · D : G : R : (ϱ v štítku) IMPE : S : A ·
24. LEOPOLDUS · D : G : R : (ϱ v štítku) IMPER : S : A ·
25. LEOPOLDUS · D : G : R · (ϱ v štítku) IMPE : S : A ·
26. LEOPOLDUS · D : G : R : (ϱ v štítku) IMPER · S · A ·

a na rubu

1., 4., 5. a 11. GER · HVN · BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · REX · 16 | 95 · (1., 4. a 5.), 16 | 96 · (11.) neb 16 | 97 · (11.)*)
2. GER : HVN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · REX · 16 | 95 ·
3. GER : HVN : BO (Ǝ · Ɖ v štítku) HEMIÆ · REX · 16 | 95 ·
6. GER : HUN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · REX · 16 | 96 ·
7., 21., 22. a 23. GER : HVN : BO (Ǝ · Ɖ) HEMIÆ · REX · 16 | 96 · (7.), 17 | 00 · (7.), 17 | 01 · (21.) neb 17 | 03 · (22. a 23.)
8. GER : HVN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · REX 16 | 97
9. GER · HVN · BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · REX · 16 | 96 ·
10., 20. a 26. GER · HVN · BO (Ǝ · Ɖ) HEMIÆ · REX · 16 | 96 · (10.) neb 17 | 01 · (20.) neb 17 | 05 · (26.)
12. GER : HUN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · REX · 16 | 98 ·
13. GERM : HVN : BO ⌐(Ǝ : Ɖ)¬ HEMIÆ · REX · 16 · | · 98 ·
14. GERM : HUN : BOH (ǝ · ɒ) HEMIÆ : REX : 16 | 98 :
15. GER : HVN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ : REX : 16 | 98 :
16. GERM : HVN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIE REX · 16 | 98 · (Doneb. 2496.)
17. GER : HVN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · 16 | 98 ·
18., 19. a 22. GER : HVN : BO (Ǝ Ɖ) HEMIÆ · REX 16 | 99 (18. a 19.) neb 17 | 01 (22.)
24. GER : HVN : BO (Ǝ · Ɖ) HEMIÆ · REX · 17 | 04 ·
25. GER : HUN : BO (Ǝ · Ɖ) HEMIÆ · REX · 17 | 05 ·

Měří v průměru 20—22 mm a vážívají 1·43—1·83 gr.

Kutnohorský groš Jiřího Hackla, znázorněný na tab. LXXXV. obr. 793., má na líci poprsí dle rázu A a na rubu orla dle rázu C a pod ním jako znamení mincovní ruku s kladivem v oválové obrubě. Mívá opis

na líci

1. LEOP : D : G · R (Ɛ) IMPER · S · A ·
2. LEOP : D : G : R : (Ɛ) IMPER · S · A ·
3. · LEOP · D : G · R (Ɛ) IMPER : S · A :

*) Čísla uvedená za letopočty v závorkách značí číslo dotyčného příslušného k němu opisu strany líční.

4. LEOP : D : G : R : (Ɛ) IMPER : S : A :
5. LEOP : D : G : R · (Ɛ) IMPER · S · A ·
6. · LEOP · D · G · R · (Ɛ) · IMPER · S · A ·
7. LEOP · D · G · R · (Ɛ) IMPER ∘ S ∘ A ∘
8. LEOP . D : G : R · (Ɛ) IMPER · S · A ·

a na rubu

1., 2., 4., 5. a 8. G · H · BOHEMI (značka: ruka s kladivem v obrubě obráceně) Æ · REX · 1658 (1.), 1659 (1.), 1660 (2.), 1661 (1.), 1663 (1. a 4.), 1665 (1. a 5.), 1666 (1. a 2.), 1676 (8.) neb 1677 (8.)

3. a 7. G : H : BOHEMI (značka: ruka s kladivem v obrubě obráceně) Æ · REX · 1669 (3.) neb 1673 (7.)

6. · G · H · BOHEMI (značka: ruka s kladivem v obrubě obráceně) Æ · REX · 1670 ·

Průměr 19—21 mm, váha 1·22—1·85 gr.

Kutnohorské groše Krištofa Krahe vybíjeny rázem dvojím. Starší z r. 1678. (Tab. LXXXV. obr. 794.) nesou na rubu orla dle rázu C, pozdější od r. 1679—1701 (Tab. LXXXV. obr. 795.—802.) dle rázu D. Štítek na prsou orla až do r. 1694 jest tvaru lopatovitého, napotom pak oválového. Pod orlem vidí se znamení mincovní (C ⚒ K), na některých ročnících, ku př. 1688, bývá nad kladívky ještě písmeno I Jevívá se na nich opis

na straně lícní

1. LEOP · D · G · R · IM Ⓔ PER · S · A ·
2. LEOPOL · D · G · R · IM (Ɛ) PER · S · A ❀
3. LEOPOL · D · G · R Ⓔ IMPER · S · A
4. LEOPOLDVS · D · G · R · (Ɛ) IMPER · S · A
5. a 6. LEOPOLDUS · D · G · R · Ⓔ IMPER · S · A
7. LEOPOLDUS · D · G · R · Ⓔ IMPER · S · A ·

VEŘEJNÁ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

a na rubní

1. G · H · BOHEMI (Ꝁ ⚒ Ↄ) Æ · REX · 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683 neb 1684

2. a 3. G · H · BOHE (Ꝁ ⚒ Ↄ) MIÆ · REX · 16 | 85 · (2.), 16 | 87 · (2.), 16 | 88 · (2.), 16 | 89 · (2.), 16 | 90 · (2.), 16 | 91 · (2.), 16 | 92 · (2.), 16 | 93 · (3.) neb 16 | 94 · (3.)

4. a 5. GER · HVN · BO (Ꝁ ⚒ Ↄ) HEMIÆ · REX · 16 | 95 · (4.), 16 | 96 · (5.) neb 17 | 01 · (5.)

6. a 7. GER · HUN · BO (Ꝁ ⚒ Ↄ) HEMIÆ · REX · 16 | 96 · (6.), 16 | 97 · (6.), 16 | 98 · (6. a 7.), 16 | 99 · (7.) neb 1700 (7.)

Průměr 20—22 mm, váha 1·53—2 gr.

Kutnohorský groš Bernarda Wohnsiedlera (Tab. LXXXV. obr. 803.) jest stejného rázu jako groše Kraheovy z poslednějších ročníků, toliko pod orlem umístěno znamení mincovní: dvé skřížených kladiv nad horami mezi písmeny B—W (Tab. LI. obr. 65.).

Na líci bývá opis

1. LEOPOLDVS · D · G · R · Ⓔ IMPER · S · AV ·
2. LEOPOLDVS · D · G · R · Ⓔ IMPER · S · A ·

a na rubu

1. GER · HUN · BO (znamení minc. obráceně) HEMIÆ · REX · ⟨7 | 05 ·
2. GER · HVN · BO (znamení minc. obráceně) HEMIÆ · REX · ⟨7 | 05 ·

Průměr 21½ mm, váha 1·5—1·6 gr.

Velice vzácné jsou groše ražby Jáchymovské (Kittnerovy i Selingovy).

Groše Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu (Tab. LXXXVI. obr. 807. a 808. ze sbírky p. Fr. R. Chaury a p. Em. Mikše v Praze) nesou na líci buď mladistvé ověnčené poprsí s dlouhými hladce sčesanými vlasy, neb poprsí starší podoby s parukou, a na rubu dvojitého orla s roztaženými drápy a s korunovaným štítkem českým tvaru lopatovitého na prsou. Pod orlem vidí se jako znamení korunka v oválové obrubě. Mívají opis

na líci

1. LEOP · D : G · R Ⓔ IMPER · S · A ·
2. LEOPOL · D · G · R · IM Ⓔ PER · S · A ❀

a na rubu

1. G · H · BOHEMI (korunka v oválu obráceně) Æ · REX · ⟨659
2. G · H · BOHEM (korunka v oválu obráceně) IÆ · REX · ⟨660

Průměr 20—20½ mm, váha 1·72—1·75 gr.

Groš Pavla Václava Selinga (Tab. LXXXVI. obr. 809. ze sbírky Bedř. Skrbka v Pardubicích) má na líci poprsí věnčené s parukou, sáhající temenem až k okraji mince, v brnění se širokým límcem a přehozeným pláštěm na rameni připevněným. Za jednoduchým hladkým obvodkem dvakrát protrženým čte se opis LEOP : D : G : R : Ⓔ IMPER : S : A

Na rubu v podobném obvodku, nahoře korunou nad orlem a dole minc. značkou (přesýpacími hodinami v oválové obrubě) protrženém, dvojitý orel dle rázu D a kolem něho opis G : H : BOHEMI ✠ Æ · REX · ⟨668 :

Průměr 21½ mm, váha 1·7 gr.

Jiný groš Selingův (Tab. LXXXVI. obr. 810. ze sbírky p. Em. Mikše v Praze) má na líční straně poprsí vyplňující obvodek, za kterýmž jest opis LEOPOLDVS · D : G · R · Ⓔ IMPERA : S · A :

Rub jest podobný jako u předešlého, jen opis GER : HVN : BO ✠ HEMIÆ · REX · ⟨6 | 68 ·

Průměr 21½ mm, váha 1·5 gr.

Týmž rázem jako groše vybíjeny krejcary i zemské krejcary s označením hodnoty římskou neb arabskou jedničkou (I neb 1) v oválném štítku na líci pod poprsím. Platily 6 denárů. Stůjž zde stručný popis některých.

Pražské krejcary Řehoře Egerera (Tab. LXXXV. obr. 805. a 806.) mají na líci poprsí v dlouhé kadeřavé paruce a na rubu korunovaného dvouhlavého orla s českým štítkem oválového tvaru na prsou, kterýž drží v pravém

spáru meč a v levém žezlo. Pod orlem v opisu značka (G · E) Za perlovým obvodkem čte se opis na líci

1. LEOPOLDUS : D : G : R Ⓘ IMPER : S : A :
2. LEOPOLDVS · D : G : R Ⓘ IMPER : S : A ·
3. LEOPOLDVS · D : G : R : Ⓘ IMPER : S : A ·
4. a 5. LEOPOLDVS · D : G : R · Ⓘ IMPE : S : A ·

a na rubu

1. GER · HVN : BO (Ǝ · Ɔ) HEMIÆ · REX · 1700 ·
2., 3. a 5. GER : HVN : BO (Ǝ · Ɔ) HEMIÆ · REX 17 | 00 (2.), · 17 | 01 · (2. a 3.) neb · 17|05 · (4.)
4. GER · HVN : BO (Ǝ · Ɔ) HEMIÆ · REX · 17 | 03 ·

Obruba oboustranně čárkovaná.

Průměr 17 mm, váha 0·75—0·85 gr.

Na Kutnohorských krejcarech Řehoře Hackla z Hackenfelsu (Tab. LXXXVI. obr. 812.) spatřuje se na líci poprsí dle rázu A a na rubu dvojitý orel dle rázu C a pod ním jako značka ruka s kladivem v kruhu. Přiházívá se na nich opis na líci

1. LEOP : D · G · R · Ⓘ IMPER · S · A ·
2. LEOP : D : G · R · Ⓘ IMPER · S · A ·
3. LEOP · D · GR · I Ⓘ MPER : S · A ·

a na rubu

1. a 2. G · H · BOHEMI (ruka s kladivem v oválu obráceně) Æ · REX · 1660 (1.), 1661 (1.), 1663 (1.), 1664 (1.), 1665 (3.), 1666 (2.), 1667 (1.) neb 1671 (1.).

Průměr 16½—17 mm, váha 0·78—1 gr.

Kutnohorské krejcary Krištofa Krahe (Tab. LXXXVI. obr. 813., 815. a 816.) vykazují na líci poprsí buď dle rázu A neb B a na rubu dvojitého orla dle rázu C bez meče a žezla. Pod ocasem orla umístěna značka (C ⚒ K) Bývá na nich opis v líci

1. LEOP · D · G · R · IM Ⓘ PER · S · A ·
2. LEOPOL · D · G · R · IM Ⓘ PER · S · A +
3. LEOPOLD · D · G · R Ⓘ IMP · S · A
4. a 5. LEOPOLD · D · G · R Ⓘ IMP · S · A ·
6. LEOPOLD · D · G · R Ⓘ IMP · S · A

a na rubu

1. G · H · BOHEMI (Ɪ ⚒ Ɔ) Æ · REX · 1681
2. G · H · BOHE (Ɪ ⚒ Ɔ) MIÆ · REX · 1687, 16 | 91 ·, 16 | 92 ·, 16 | 93 · neb 16 | 94 ·
3. GER · H · BO (Ɪ ⚒ Ɔ) HEMIÆ · R · 16 | 97 ·, 16 | 98 · neb 16 | 99 ·
4. GER · H · BOHE (Ɪ ⚒ Ɔ) MIÆ · R · 1700
5. a 6. GER · H · BO (Ɪ ⚒ Ɔ) HEMIÆ · R · 17 | 01 ·

Obvodky jsou s obou stran hladké, obruby okrajní čárkované.

Průměr 16—18½ mm, váha 0·76—0·92 gr.

Kutnohorský krejcar za interregna mincmistrovského z roku 1702 (Tab. LXXXVI. obr. 817. ze sbírky Bedř. Skrbka v Pardubicích) jest úplně stejný jako Kraheův z r. 1701, jen pod orlem má vyraženou značku (K M) t. j. Kutnohorská mince. Náleží k mincím vzácnějším.

Průměr 18 mm, váha 0·9 gr.

Jemu podobny jsou též Kutnohorské krejcary Bernarda Wohnsiedlera (Tab. LXXXVI. obr. 820.) se znamením dvou skřížených kladívek nad horami pod ocasem orla. Vyskytují se s opisem

na líční straně

1. LEOPOLDVS · D · G · R Ⓘ IMPER · S · AV ·
2. a 3. LEOPOLDVS · D · G · R · Ⓘ IMPER · S · A ·
4. LEOPOLDVS · D · G · R · Ⓘ IMP · S · AV ·
5. LEOPOLD · D · G · R Ⓘ IMP · S · A ·
6. LEOPOLDVS · D · G · R Ⓘ IMPER · S · A ·

a na rubní

1., 2. a 6. GER · HVN · BO (minc. znamení obráceně) HEMIÆ · REX · ⌊7 | 05 · (1. a 2.) neb ⌊7 | 04 (2. a 5.)

3. GER · HVN · B (minc. znamení obráceně) OHEMIÆ · REX · ⌊7 | 05 ·
4. GER · HVN · BO (minc. znamení obráceně) HEMIÆ · REX · ⌊7 | 05 ·
5. GER · H · BO (minc. znamení obráceně) HEMIÆ · R · ⌊7 | 05 ·

Průměr 17—18½ mm, váha 0·8—1·2 gr.

Velice vzácný jest Jáchymovský krejcar Jana Jakuba Kittnera z Perchhaimbu (Tab. LXXXVI. obr. 821.) s mladou podobou panovníkovou s hladce učesanými vlasy na líci a s dvojitým orlem s roztaženými drápy na rubu. Pod orlem spatřuje se korunka v oválové obrubě jako značka mincovní. V opisu líčním čte se LEOP · D · G · R Ⓘ IMPER · S · A · a v rubním G · H · BOHEMI (korunka v oválu obráceně) Æ · REX · ⌊660

Průměr 16½ mm, váha 0·65 gr.

Zemské krejcary liší se od obyčejných pouze opisem rubním.

Tak zemský krejcar Řehoře Egerera z mincovny Pražské (Tab. LXXXV. obr. 804. ze sbírky Bedř. Skrbka v Pardubicích) nese opis v líci LEOPOLDVS · D · G Ⓘ R · I · S · A · G · H · B · REX · a na rubu BÖHMISCHE (Ɛ Ɠ) LANDMÜNTZ · ⌊6 | 95 ·

Průměr 17—17½ mm, váha 0·8—0·92 gr.

Zemský krejcar Kryštofa Krahe z mincovny Kutnohorské (Tab. LXXXVI. obr. 814. ze sbírky Bedř. Skrbka v Pardubicích) má opis na líci LEOPOLD$_9$ · D · G · R (Ⓘ) IMP · S · A *) a na rubu BOEMISCHE (ꝛ) LAND · MVNZ · ⌊6 | 95 ·

Průměr 17 mm, váha 0·8 gr.

Půlkrejcary, jež platily 3 denáry, jsou jednostranné a vybíjeny byly rázem trojím.

*) Skratek $_9$ = us.

Na rázu prvém za Pražského mincmistra Krištofa Margalíka (Tab. LXXXVI. obr. 818.) znamená se na líci ve věnci vavřínovém korunované L mezi rozděleným letopočtem 16 | 62 neb 16 | 63, pod ním na pravo znamení kotvy a na levo označení ceny ½ Obruba při okraji čárkovaná.

Průměr 14½ mm, váha 0·4—0·55 gr.

Na rázu druhém za téhož mincmistra (Tab. LXXXVI. obr. 819.) spatřují se pod korunou dva štíty, u středu mince ponČkud vykrojené. Ve štítu pravém jest písmeno L a pod ním část letopočtu 16, v levém český lev a pod ním druhá část letopočtu 65, uprostřed mezi oběma štíty označení hodnoty ½ a dole kotva jako znamení mincovní. Okraj perlový.

Průměr 14 mm, váha 0·38—0·45 gr.

Oba dva jsou vzácny a náležejí p. Edv. Haislovi v Libici nad Cidlinou.

Třetí ráz půlkrejcarů (Tab. LXXXVI. obr. 822.—827.), jimž ve mnohých spisech přikládán bývá název haléř, má přes celou plochu korunovaného českého lva a vykazuje taktéž různé odchylky.

Ku př. Pražský půlkrejcar Řehoře Egerera (Tab. LXXXVI. obr. 822.) má po pravé straně hlavy lva písmeno L a po levé I a mezi zadními tlapami značku G · E a za ocasem souběžně s okrajem letopočet 1695, 1701, 1702 neb 1704 Okraj jest čárkovaný.

Průměr 14—15½ mm, váha 0·5—0·53 gr.

Na Kutnohorském půlkrejcaru Řehoře Hackla (Tab. LXXXVI. obr. 823. a 824.) není při hlavě lvově číslice I, mezi tlapami jest značka ruka s kladivem a polovina letopočtu 16 při okraji přede lvem a druhá 67 za ním, nebo celý letopočet 1669, 1670 neb 1674 podél ocasu.

Průměr 14½—15½ mm, váha 0·43—0·65 gr.

Kutnohorský půlkrejcar Krištofa Krahe (Tab. LXXXVI. obr. 825. a 826.) má při hlavě lvově L a I a mezi zadními tlapami značku C ⚒ K (a na ročníku 1686 ještě nad kladívky písmeno I) a za lvem při ocase plný letopočet 1678, 1681, 1683, 1686, 1689, 1691, 1693, 1694, 1699 neb 1700, toliko na ročníku 1698 jeví se letopočet rozdělený. Obruba při okraji bývá čárkovaná.

Průměr 14—16 mm, váha 0·35—0·65 gr.

Kutnohorský půlkrejcar Bern. Wohnsiedlera (Tab. LXXXVI. obr. 827.) shoduje se s předešlým, jen mezi tlapami nalézá se jako značka dvé kladívek skřížených nad horami a po délce ocasu celý letopočet 1702 neb 1705. Okraj má rovněž čárkovaný.

Průměr 15 mm, váha 0·35—0·53 gr.

Trojníky (Tab. LXXXVI. obr. 828.—831. a Tab. LXXXVII. obr. 832. až 839.) raženy již za času Ferdinanda II. v českých mincovnách ze špatného stříbra. Vidí se na nich v líci vybit císařský orel s rakousko-burgundským znakem na prsou a na rubu mezi rozděleným letopočtem říšské jablko, v jehož spodní polovině jest označena hodnota číslicí 3 . Trojníky ty čili vídeňské grešle jdou od r. 1668 do r. 1705 a raženy zhusta v Kutné Hoře v letech

1688 až 1697, pročež ony mezi těmito lety vybité řadíme k mincím českým, z jiných let pak k mincím slezským. Po stranách jablka i křížku přiházívají se na nich různé ozdoby, jako včely, šípky, tečky kulaté i čtyrrohé neb písmena M—B, jak z vyobrazení patrno. Některé jako zvláštnosť vybíjeny i ve zlatě.

Měří v průměru 15—16½ mm a ze stříbra vybité vážívají 0·5—0·75 gr.

Ze zlatých mincí Leopolda I. shledáváme ve sbírkách desítidukáty, pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, půldukáty a čtvrtdukáty.

Pražský desítidukát Margalíkův (Tab. LXXXVII. obr. 841. ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidl.) má na líci v perlovém nahoře otevřeném obvodku mladé obrněné poprsí s dlouhými hladce učesanými a vavřínovým věncem pokrytými vlasy, jež dosahuje nahoře až k okraji mince. Pod nosem vidí se slabé kníry a na spodním pysku malá štětička. Prsa zdobí na šňůře zavěšený řád zlatého rouna, a s ramen splývá převěsný plášť. Shora od pravé strany k levé obíhá opis

1. LEOPOLDVS · D : G : ROM : IMPERAT : S : A : neb

2. LEOPOLDVS · D : G : ROM : IMPERAT : S · A ·

Rubní strana nese v perlovém obvodku, který nahoře a dole jest přetržen, orla s roztaženými pazoury a s dvěma hlavami, jež vroubeny jsou kruhy a nad nimi vznáší se císařská koruna s dvěma stuhami. Na prsou orla jest pod otevřenou korunou štít tvaru španělského s českým lvem, lemovaný řetězem zlatého rouna. Od koruny pokračuje opis 1. a 2. GER : HVNG : BOHE (značka: obrácená kotva v závorkách) MI · Æ · REX · A° ⌊66⌉ neb ⌊663

Průměr 47½ mm, váha 34·4—34·5 gr.

Jemu podoben jest Pražský pětidukát Margalíkův (Tab. LXXXVIII. obr. 846. ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidlinou) v líci s poprsím dole za obvodek přesahujícím a s opisem LEOPOLDVS · D : G : RO : IMPER : S : A : z dola od levice k pravici vycházejícím.

Na rubu orel rovněž takový jako na desítidukátu, ale kolem něho opis GER · HUN · BOHE (značka: obrácená kotva v oválu) MIÆ · REX · A° ⌊659

Průměr 36½ mm, váha 17·3 gr.

Pražský desítidukát Janinalliho (Tab. LXXXVII. obr. 844. ze sbírky c. a k. dvorního musea ve Vídni) jest vybit na líci rázem B a na rubu rázem D. Rameno krunýře jest zdobeno lví hlavou a plášť k němu připnut sponou v podobě růže. Hlavy orla jsou obtočeny polokruhy. Na líci u čela počíná opis ✦ LEOPOLDVS ✦ D ✦ G ✦ R ✦ IMPERA ✦ S ✦ A ✦ (dvě kvítka propletající se). V opisu rubním čte se GER ✦ HVNG ✦ BOH (I) EMIÆ ✦ REX ✠ ✦ ⌊6 | 75 ✦ Obvodky jsou na obou stranách dvojité (kratší hladké a delší perlové) a okraje čárkované.

Průměr 46 mm, váha 34·6 gr.

Rovněž takový jest i pětidukát tohoto mincmistra z téže sbírky (Tab. LXXXVIII. obr. 847.), jen má opis líční zakončený místo kvítky křivkou

v podobě ležaté osmičky a v rubním opisu GER • HVN • BO (I) HEMIÆ • REX • ⟨6 | 76 • Obvodek rubní jest pouze jednoduchý, perličkový.

Průměr 36½ mm, váha 17·25 gr.

S ním shoduje se úplně v líčení Pražský pětidukát Vaistův (Tab. LXXXVIII. obr. 848. ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze). Opis líční jest rovněž takový jako na předešlém, pouze rozdělovací tečky vybíhají do jehlanců. Strana rubní nese opis GER : HVN : BO (Λ W) HEMIÆ • REX • ⟨6 | 89 :

Průměr 36½ mm, váha 17·37 gr.

Pražský dvoudukát Margalíkův (Tab. LXXXVIII. obr. 849. ze sbírky c. a k. dvorního musea ve Vídni) podobá se rázem Jáchymovskému půlzlatníku Kittnerovu, různí se od něho toliko opisem LEOPOLDVS · D : G · ROM · IMP · S · A na líci a GER : HVN : BOHE (obrácená kotva v oválu) MIÆ · REX · ⟨662 na rubu.

Průměr 28½ mm, váha 7·05 gr.

Horský dvoudukát Hacklův (Tab. LXXXVIII. obr. 850.) má na líci poprsí dle rázu A a na rubu orla dle rázu C. V opisu líčním nahoře začínajícím čte se LEOPOLDVS · D : G : RO : IMPERA : S : A : a v rubním · GER · HVN · BOHE (ruka s kladivem v oválu obráceně) MIÆ · REX · ⟨670 ·

Minci tu zapůjčil k vyobrazení p. Edv. Haisl v Libici nad Cidlinou.

Měří v průměru 28 mm, váha 7 gr.

Pražský dukát Margalíkův (Tab. LXXXVI. obr. 811.) má na líci v hladkém obvodku poprsí s tváří mladou, s dloubými hladce učesanými vlasy, věnčené vavřínem, jež dole vybočuje za obvodek až k okraji. Zdola od ramene počíná opis LEOPOLDVS · D G : R : IMPERA : S : A :

Na rubu vidí se dvouhlavý orel s prázdnými roztaženými pazoury, nesoucí na prsou korunovaný český štítek zlatým rounem lemovaný. Za perlovým obvodkem nahoře od koruny vychází opis GER · HVN : BOHE (obrácená kotva v oválu) MIÆ · REX · A · ⟨659

Průměr 23 mm, váha 3·5 gr.

Pražské dukáty Jauinalliho (Tab. LXXXVII. obr. 840. a 842.) ukazují na líci poprsí v paruce více neb méně nahoře za obvodek sáhající, obklíčené opisem

1. · LEOPOLDVS · D · G · R · IMPERA · S · A · × neb
2. LEOPOLDVS · D : G : R : IMPER · S : A :

Na rubu jest orel dle rázu D s obloučky u hlav a kolem opis

1. GER · HVN · BOH (I) EMIÆ · REX · ⟨676 neb
2. GER · HVN · BOHE (I) MIÆ · REX · ⟨684

Průměr 22 mm, váha 3·48 gr.

Pražské dukáty Vaistovy (Tab. LXXXVII. obr. 843. a 845.) mají na líci široké poprsí s parukou, které dole od obvodku značně odstává, a opis

1. LEOPOLDVS · D · G · ROM · IMPERATOR · S · A (květina s úponky) neb
2. LEOPOLDVS · D : G : ROM : IMPER : S : A

Na rubní straně spatřuje se opět orel dle rázu D, ale nemá obvodků u hlav, a kolem něho jeví se opis

1. GER · HVИG · BO (Λ И) HEMIÆ · REX · 16 | 92 · neb

2. GER : HVN : BO (Λ · И) HEMIÆ · REX · 16 | 95 ·

Průměr 23—23½ mm, váha 3·51 gr.

Na Pražském dukátu Egererově (Tab. LXXXVIII. obr. 852.) není ani na líci ani na rubu žádného obvodku. Na líční straně poprsí s dlouhou parukou sáhá nahoře i dole až k okraji. U čela začíná opis LEOPOLD : D : G | RO : IMP : S : A ·

Na rubu má říšský orel hlavy vroubeny kruhy a na prsou v oválovém štítku svrchu korunovaném a po okraji zlatým rounem zdobeném českého lva. V pravém pazouru drží meč a v levém žezlo. Mezi péry v ocase umístěna minc. značka G · E V opisu čte se GER : HVN : BO |Ǝ · Ɗ| HEMIÆ · REX · 17|04 ·

Okraj na obou stranách perličkový, na líci dvouřadový.

Průměr 20 mm, váha 3·45 gr.

Všecky výše popsané dukáty nalézají se ve sbírkách c. a k. dvorního musea ve Vídni.

Velice vzácný Horský půldukát Krabeův (Tab. LXXXVIII. obr. 851.) nese na líci v hladkém, temenem hlavy protrženém obvodku věnčené poprsí s dlouhými vlasy, se širokým límcem a s řetězem zlatého rouna na krku zavěšeným a opis LEOPOLDVS · D · G · ROM · IMPERATOR · S · A +

Na rubu vidí se dvojitý orel dle rázu D, nemá však ani kruhů kolem hlav, ani prsní štítek lemovaný zlatým rounem. Za hladkým nahoře i dole protrženým obvodkem pokračuje opis GER · HVN · BO (Ж ✕ Ɔ) HEMIÆ · REX · 16 | 90 · Obruba po obou stranách jest šikmo čárkovaná.

Průměr 18 mm, váha 1·67 gr.

Stejného líčení jest též čtvrtdukát tohoto mincmistra (Tab. LXXXVIII. obr. 855. ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidlinou), jen líční opis končí A * a na rubu čte se GER · HVNG · (C ✕ K) BOHEMIÆ · R · 16 | 90 ·

Průměr 14½ mm, váha 0·84 gr.

Pražský čtvrtdukát z doby mincmistrovského interregna (Tab. LXXXVIII. obr. 853.) má na líci vysoké ověnčené poprsí s kudrnatou parukou, v brnění, přes něž přehozený pláš připnut na rameni sponou, a na krku visí dlouhá páska a stuha s řádem zlatého rouna. Nahoře zasahuje za hladký obvodek, za nímž jeví se opis LEOPOLDVS · D · G · ROM · IMPER · S · A ·

Na rubní straně jest dvouhlavý orel dle rázu D s oválovým praním štítkem pod otevřenou korunou a ověnčeným řetězem zlatého rouna, na němž vidí se český lev. Orel obejmut kolkolem hladkým obvodkem, pouze nahoře korunou protrženým, od níž pokračuje opis GER · HVN · BO (И d) HEMIÆ · RE * 16|94 *

Průměr 14½ mm, váha 0·87 gr.

Pražský čtvrtdukát Egererův (Tab. LXXXVIII. obr. 854. ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidl.) podoben jest v líčení dukátu téhož minc-

mistra, jen orel nemá obloučků u hlav. Čte se pak na něm v opisu líc̆ním LEOPOLD · D : G | R · IMP : S · A · a v rubním GER : HVN · BO | Ǝ · Ꭾ | HEMIÆ · REX · 17 | 02 ·

Průměr 13 mm, váha 0·85 gr.

Měděné početní groše komory české raženy za Leopolda I. velmi skrovně a náleží proto ve sbírkách ku vzácnostem. Známe jen jediný ročník 1662, produkt to mincovny pražské (Tab. LXXXVIII. obr. 856. dle originálu ze sbírky Bedř. Skrbka v Pardubicích). Na líc̆ní straně spatřuje se na něm v ozdobném obvodku písmeno L a nad ním koruna, sáhající až k okraji. Po stranách inicialky jest rozdělený letopočet 16 | 62 Od koruny vychází opis RAITGROSCH · DER · BEHM : CAMER ·

Na rubu jest v hladkém obvodku korunovaný český lev a kolem něho opis GROSS · POCZETNI · KOMORY · CZESKE * nad korunou lva počínající.

Průměr 23½—24 mm, váha 3·4—3·6 gr.

Jím končí řada početních peněz, jež v mincovnách českých byly vybíjeny.

Mince běžné z mincoven slezských.

Slezské mince Leopolda I. vykazují mnohem větší rozmanitosť než mince v českých mincovnách vybíjené. Sledujeme pak na nich hlavně tyto rázy:

Na straně líc̆ní:

I. Poprsí bezvousé, v levo obrácené, až po pás (někdy i níže), s dlouhými hladce učesanými vlasy, s korunou na hlavě jednou obroučkou překlenutou, s žezlem v pravici a državou v levici.

II. Poprsí bezvousé s pravé strany, s dlouhými hladce splývajícími vlasy, vavřínem věnčené.

III. Takovéž poprsí s korunou císařskou.

IV. Poprsí s kníry a štětičkou na spodním pysku, v paruce s dlouhými vlnitými vlasy, zdobené věncem vavřínovým.

V. Podobné poprsí s vysokou hustou kadeřavou parukou.

Na straně rubní:

VI. Dvouhlavý orel s rozčtvrceným korunovaným a obyčejně zlatým rounem zdobeným štítem se znaky uherským, českým, rakousko-burgundským a kastilsko-leonským na prsou a s pazoury roztaženými.

VII. Dvojitý orel mající na prsou korunovaný štít mnohoznaký, zlatým rounem ověsený a meč v pravém a žezlo v levém spáru.

VIII. Dvouhlavý orel s prsním korunovaným čtyrdílným štítem uhersko-českým s malým rakousko-burgundským štítkem uprostřed a s mečem a žezlem ve drápech.

IX. Dvouhlavý orel držící meč a žezlo s korunovaným štítem pouze rakousko-burgundským na prsou, kteryž na větších neb zlatých mincích bývá řetězem zlatého rouna lemován.

Největší činností slynula a nejčetnějšími výrobky v té době vykázati se může na prvém místě mincovna ve Vratislavi, po ní pak mincovny v Opolí a ve Břehu, jak z vyjmenovaných vybitých druhů mincí na str. 453 a 454 uvedených patrno.

Níže následují popisy jednotlivých mincí dle mincoven.

Tolar Vratislavský vardajna Jiřího Hübnera (Tab. LXXXIX. obr. 858.) má v líci mladistvé poprsí panovníkovo až po pás v levo obráceně, v nádherném brnění, s korunou obroučkovou a s dlouhými hladce sčesanými vlasy. V levici má žezlo a v pravici třímá žezlo a po levé straně nad pásem viděti jilec meče. Nahoře proniká poprsí provazcovitým obvodkem v opis LEOPOLDUS · D : G · EL · ROM · IMP · S · A · G · HUNG · BOH : Z C · REX : t. j. Leopoldus Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ etc. rex (Leopold z Boží milosti volený římský císař, zvláště vznešený, Německý, Uherský, Český atd. král).

Na rubu v říšském orlu korunovaný rozčtvrcený srdcovitý štít, ovroubený zlatým rounem, se znaky: uherským, českým, rakousko-burgundským a kastilsko-leonským. Hlavy orla sevřeny jsou polokruhy. U roztažených pazourů jest značka vardajnova G | H Od koruny se stuhami, jež protrhuje perlovitý obvodek, čte se opis ARCHIDUX · AUST · DUX · BURGUN · COM · TYROL · 1660 a na tolaru z r. 1659 BURGUND · COM · TYR · 1659 Okraj na obou stranách perlový.

Měří v průměru 45 mm.

Na Vratislavském dvoutolaru vardajna Jiřího Hübnera (Tab. LXXXIX. obr. 861.) jeví se na líci bezvousé ověnčené poprsí s dlouhými kadeřemi, v brnění se širokým límcem, pod nímž podložen řetěz s řádem zlatého rouna. Temeno hlavy sáhá za perlový obvodek v opis LEOPOLDUS · D : G · EL · ROM · IMP · S · AUG · G · H · BOH Z-C · REX · ⊕

Na rubu jest v perlovém obvodku orel jako na předešlém tolaru, jen že drží v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Koruna nad orlem nemá stuh, i pokračuje za ní opis ARCHI · DUX · AUST · DUX · BURG · COM · TYROL · 1662 Obruba oboustranně perlová.

Průměr 45 mm, váha 57 gr.

Original této mince, chovaný dříve ve sbírce při městské knihovně ve Vratislavi, uložen nyní v museu slezských starožitností tamtéž.

Vratislavský tolar mincmistra Šalomouna Hammerschmidta z r. 1665 (Tab. XC. obr. 867.) má na líci v provazcovitém obvodku poprsí s dlouhým vlasem, s císařskou korunou, zahalené v ornátu s řetězem zlatého rouna na šíji, sáhající nahoře až k okraji. U koruny počíná opis LEOPOLD · D · G · ROM · IMP · S · AUG · G · H · BOH · &c REX ·

Na rubu říšský orel s mečem a žezlem ve spárech, mající na prsou pětiboký, řetězem zlatého rouna lemovaný rozčtvrcený štít uhersko-český se štítkem rakousko-burgundským uprostřed. U noh orla nalézají se písmeny S—H jako značka mincmistra. Za obvodkem provazcovitým, korunou protrženým, obíhá

opis ARCHI · DUX AUST · DUX BURG · ET SIL · 1665 · neb 1665 · Obruba po obou stranách čárkovaná.

Průměr 45 mm.

Jemu podoben jest tolar z r. 1664, znázorněný na tab. LXXXIX. obr. 864., z bývalé sbírky městské biblioteky ve Vratislavi, nyní v tamnějším museu slezských starožitností uložený, s opisem LEOPOLD · D · G · ROM · IMP · S · AUG · G · H · BOH · &c · REX · na líci a ARCHIDUX AUST · DUX BURG · ET SIL · 1664 · ✠ na rubu, avšak není na něm znamení mincmistrovo.

Průměr 43 mm, váha 28·75 gr.

Vratislavský tolar Hammerschmidtův z roku 1674 (Tab. XC. obr. 870. ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidl.) nese na líci v ozdobném liliovitém obvodku prostovlasé ověnčené poprsí panovníkovo s knírý a štětičkou na dolním pysku, s dlouhými, až na plece se vinoucími kadeřemi, v krunýři se širokým límcem a s řádem zlatého rouna, zavěseným na stuze. Přes ramena přehozen plášť. Za obvodkem přímo nad hlavou začíná opis LEOPOLDVS ✦ D ⁝ G ⁝ EL ⁝ R ⁝ I ⁝ SE ⁝ AVG ⁝ GE ⁝ HV ⁝ BO ⁝ REX ⁝

Na rubní straně vidí se v podobném obvodku pod korunou, s níž visí dvé stuh, dvouhlavý orel s korunovaným podkovovitým zlatým rounem ovinutým rozčtvrceným štítem uhersko-českým, s menším rakousko-burgundským uprostřed. Orel třímá v pravé noze meč a v levé žezlo a obklíčen jest liliovitým pro korunu otevřeným obvodkem, za nímž v opisu čte se ARCHIDVX ✦ AVST ✦ (S H S) DVX ✦ BVRG ✦ E ✦ SILE ⁝ 1674 ✦ Okraj na obou stranách perlový.

Průměr 44 mm, váha 29 gr.

Jiné ročníky tolarů Hammerschmidtových stejného líčení s popsaným nesou opis v líci:

1. (Schulthess-Rechberg č. 374.) LEOPOLDVS · D · G · EL · R · I · SE · AVG · GER · HV · BO · REX ✱

2. (VII. katalog Emila Fischera ve Vídni z r. 1898 č. 992.) LEOPOLDVS · D : G · EL · RO · I · SE · AVG · GER · HV · BO : REX ✠

3. (Schulthess-Rechberg č. 377.) LEOPOLDVS · D : G · EL · RO · I · SE · AVG · GER · HV · BO · REX ✱

a na rubu

1. (Schulthess Rechberg č. 374.) ARCHI · DVX · AVS · (S H S v obrubě) DVX · BVRG · ET · SIL · 1666 ·

2. (VII. katalog Emila Fischera ve Vídni z r. 1898 č. 992) ARCHI · DVX · AVST · (S H S) DVX · BVRG · ET · SIL · 1666 ·

3. (Schulthess-Rechberg č. 377.) ARCHIDVX · AVST : (S H S v obrubě) DVX · BVRG · ET · SIL · 1669 ·

Na obou variantech ročníku 1666 vidí se na úseči ruky ze zcela malých písmen značka řezače želez Jiřího Frant. Hoffmanna · G · F · H ·

Vratislavský tolar Hammerschmidtův z r. 1679 (Tab. XC. obr. 873.) má na líci podobné poprsí jako předešlý a v úseči paže drobnými literami G F H jako znamení řezače želez Jiřího Frant. Hoffmanna, ale na rubu na

prsou orla pouze štít rakousko-burgundský. Obvodky na obou stranách jsou perlové.

Na líci jeví se opis

LEOPOLDVS ✦ DG ⁝ EL ⁝ ROM ⁝ IMP ⁝ SE ⁝ AVG ⁝ GE ⁝ HV ⁝ BO ⁝ REX ✦

a na rubu

ARCHIDVX ✦ AVST ⁝ (S H S) DVX ✦ BVR ✦ E ✦ SILESI ⁝ 16 | 79 ✦

Průměr 45 mm.

Vratislavský tolar Hammerschmidtův z r. 1686 (Tab. XCI. obr. 876.) vykazuje na líci věnčené poprsí panovníkovo v dlouhé paruce až na prsa splývající, v brnění se širokým přilehajícím límcem a s řádem zlatého rouna na stužce na prsou a s ozdobou v podobě lví hlavy na rameni. Za perlovým obvodkem počíná nad hlavou opis LEOPOLDVS · DG : ROM : IMP : SEM : AVG : GER : HV : & · BO : REX ✠

Na rubu jest dvouhlavý orel pod císařskou korunou s dvěma vlajícími stuhami, držící v pravé noze meč a v levé žezlo. Na prsou má štít mnohoznaký v podobě podkovy, lemovaný řetězem zlatého rouna a pokrytý vévodskou korunou. Orel sevřen perlovým obvodkem, nahoře i dole protrženým, za kterým čte se v opisu ARCHIDVX · AVSTRI : (značka S H S v ozdobném štítku) DVX · BVRG : E · SILESI : 16 | 86 · Obruba okraje po obou stranách perličková.

Průměr 44 mm, váha 26 gr.

Tolar ten jest majetkem p. Edv. Haisla v Libici nad Cidl.

Jemu podobá se Vratislavský tolar mincmistra Martina Max. z Wackherle (Tab. XCI. obr. 879. z téže sbírky) s vyšší ještě parukou a bez ozdoby na rameni. Jeví se na něm opis v líci LEOPOLDVS · D : G : ROM : IMP : SEM : AVG : GERM : HU : & · BO : REX ✠ a na rubu ARCHIDVX · AVSTRIAE (značka M W · W v ozdobném štítku) DVX · BVRG · & · SILESIÆ · 16 | 95 ·

Měří v průměru 44 mm a váží 29·05 gr.

Jiný tolar mincmistra Wackherle z r. 1699 (Tab. XCI. obr. 882.) nemá ani na líci ani na rubu žádného obvodku. Poprsí sáhá v opis LEOPOLDUS · DG : ROM : IMP : SE : AV : GE : HU · & · BO : REX · Na rubní straně kolem orla s obvodky u hlav čte se ARCHIDVX · AVSTRIA (značka M W · W v závorkách) DVX · BVRG · & · SILESI : 16 | 99 ·

Průměr vykazuje 41 mm.

Sličnější ráz než na Wackherlových pozoruje se na Vratislavských tolarech vardajna Frant. Nováka (Tab. XCII. obr. 891. a 894. z c. a k. dvorního musea ve Vídni a Tab. XCIII. obr. 897. ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidl.). Vidí se na nich v líci velké a široké poprsí nahoře za obvodek sáhající, s mohutnou kadeřavou ověnčenou parukou až na prsa, zlatým rounem zdobená, se linoucí. Pod převěsným pláštěm krunýř s rukou uříznutou. Na rubu jest říšský orel třímající meč a žezlo s mnohoznakým podkovovitým štítem na prsou, jenž jest zlatým rounem ovroubený a svrchu otevřenou korunou

pokrytý. Pod orlem v ozdobném štítku znamení minc. F · N Přibázívají se na nich opisy čili legendy na líci:

1. (Tab. XCII. obr. 891.) LEOPOLDUS · DG · ROM : IMP : SEM : AVG : GER : HU : Ɛ · BO : REX ·

2. (Tab. XCII. obr. 894.) LEOPOLDVS · DG · ROM : | IMP : SEM : AVG : GER : HU : BO : REX ·

3. (Tab. XCIII. obr. 897.) LEOPOLDUS · D · G · ROM : | IMP · SEM · AVG · GER · HV · BO · REX ·

4. (Schulthess-Rechberg čís. 401.) LEOPOLDVS · D · G · ROM : | IMP · SEM · AVG · GER · HV · BO · REX ·

a na rubu

1. (Tab. XCII. obr. 891.) ARCHIDUX · AVSTRIAE · (značka N · Ɉ v ozdobném štítku) DUX · BVRG · Ɛ · SILESIAE · 17 | 02 ·

2. (Tab. XCII. obr. 894.) ARCHIDUX · AVSTRIAE : (značka N · Ɉ v ozdobném štítku) DUX · BVRG · E · SILESIAE : 17 | 04 ·

3. (Tab. XCIII. obr. 897.) ARCHIDUX · AUSTRIÆ (značka N · Ɉ v ozdobném štítku) DUX · BURG · ET · SILESIAE · 17 | 05 :

4. (Schulthess-Rechberg č. 401.) ARCHIDUX · AUSTRIÆ (značka N · Ɉ v ozdobném štítku) DUX · BURG · ET · SILESIAE · 17 | 05 :

Průměr 44—46 mm, váha 28·2—29·2 gr.

Podobný ráz znamená se i na tolarech Krištofa Brettschneidra, mincmistra ve Břehu, (Tab. XCII. obr. 888. ze sbírky p. Haislovy v Libici nad Cidl.), se značkou C · B v ozdobném štítku na rubu pod orlem. Nese opis v líci LEOPOLDVS . DG : ROM : IMP : SEM : AVG : GER : HU : & · BO : REX a na rubu ARCHIDVX · AVSTRIAE (značka Ɓ · Ɔ v ozdobném štítku) DVX · BVRG · & · SILESIAE · 16 | 95 ·

Průměr 45½ mm, váha 29 gr.

Díly tolarové, půltolary a čtvrttolary, raženy poskrovnu.

Vratislavský půltolar křížený bez letočtu znázorněn na tab. XCIII. obr. 899. Vidí se na něm na jedné straně korunované poprsí Ferdinanda III. ze předu, jako na půltolarech tohoto panovníka. Křížek na koruně trčí perlovým obvodkem až do opisu FERDINANDVS · III · D : G · R · IM · S : AV · G · HVN · B · REX · D · SI : Na druhé straně jest císař Leopold v postavě více než přes polovici (níže než po pás) s pravé strany v nádherném brnění, s řetězem zlatého rouna na prsou, s tváří mladou, bezvousou, s dlouhými po ramenou se vinoucími vlasy a s obroučkovou korunou na hlavě. V pravici třímá žezlo a v levici má državu a jest opásán mečem.

Koruna protrhuje perlový obvodek a sáhá v opis LEOPOLDUS · D : G · EL · ROM · I · S · A · G · H · BOH · ƵƷ · REX :

Měří v průměru 35 mm.

Vratislavský půltolar vardajna Jiřího Hübnera (Tab. XCIII. obr. 900.) jest v líci zcela souhlasný s rubní stranou právě popsaného půltolaru, jen opis končívá místo REX : někdy též REX ·

Na rubu nese pod císařskou korunou dvojitého orla s pětibokým korunovaným a zlatým rounem obtočeným rozčtvrceným štítem uhersko-českým na prsou, ve kterém uprostřed umístěn malý štítek rakousko-burgundský. Orel drží v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Vedle ocasu spatřuje se mincovní znamení G—H Za provazcovitým obvodkem čte se od koruny opis ARCHI · DUX AUST · DUX BURG · ET SIL · 1664 ·

Průměr 37 mm, váha 14·32 gr.

Půltolar tento z někdejší sbírky v knihovně města Vratislavi nalézá se nyní v museu slezských starožitností tamtéž.

Na Vratislavském půltolaru Šal. Hammerschmidta z r. 1665 (Tab. XCIII. obr. 901. z téže sbírky) vidí se na líci též podobné poprsí až po pás, ale s širokým krajkovým límcem, zahalené v plášti a s ozdobou v podobě lví hlavy na rameni. Kolem jest opis LEOPOLDUS · D : G · EL · ROM · I · S · A · G · H · BOHEM : $\overline{\text{ZC}}$ REX ·

Rub jest jako na předešlém, jen vedle ocasu značka S—H a v opisu letočet 1665 ·

Průměr 37 mm, váha 14·14 gr.

Vratislavský půltolar Šal. Hammerschmidta z r. 1679 má na líci vavřínem věnčené poprsí s pravé strany s dlouhými až na plece splývajícími vlasy, kolem něhož čte se opis LEOPOLDVS · D · G · EL · RO · IMP · SE · AV · GE · HU · B · REX +

Na rubu dvouhlavý orel s korunovaným rakousko-burgundským štítkem na prsou, lemovaným řetězem zlatého rouna, kolem něhož běží opis ARCHIDUX · AUS (S H S) DVX · BVRG • & • SILE · 16 | 79 ·

(Popsán dle dražebního katalogu Ad. Hessa ve Frankfurtě nad Mohanem k 15. říjnu 1893.)

Vratislavský půltolar mincmistra Martina Max. z Wackherle vybit na líci straně s věnčeným poprsím panovníka v dlouhé kadeřavé paruce až na prsa se vinoucí, jež nahoře proniká až k okraji. Na prsou jeho skví se řád zlatého rouna. Za perlovým obvodkem u čela vychází opis LEOPOLDUS · DG · ROM · IMP · SE · A · G · H · B · REX

Na rubu zobrazen pod císařskou korunou s dvěma stuhami dvouhlavý orel s mečem a žezlem v drápech a s korunovaným oválným štítem rakousko-burgundským ověseným zlatým rounem na prsou. Za perlovým obvodkem pro korunu otevřeným opis ARCHIDVX · AVS (znamení · M/W · W v ozdobné obrubě) DVX · BUR · E · SILE · 16 | 96 ·

Průměr 36 mm.

Vyobrazen bude v dodatku dle staniolového snímku od p. Emila Fischera ve Vídni.

Vratislavský půltolar Fr. Nováka (Tab. XCIV. obr. 913.) má na líci poprsí s dlouhou kadeřavou věnčenou parukou, sáhající temenem až za perlový obvodek, s vousem pod nosem a na dolním pysku, v brnění a s řádem

zlatého rouna na prsou. Nad čelem počíná opis LEOPOLDUS : DG · ROM · IMP . SE · AV · GE · H · B · REX ·

Na rubu jest císařský orel s kruhy kolem hlav, držící v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Na prsou má podkovitý rozčtvrcený štít uhersko-český svrchu korunovaný a zlatým rounem obejmutý, v jehož středu nalézá se malý štítek rakousko-burgundský. Pod orlem v opisu v ozdobném štítku značka F · N Obvodek jest perlový, korunou protržený a běží za ním opis ARCHIDUX · AVST (N · H v ozdobném štítku) DVX · BUR · E · SILES · 17 | 05 · Okraje jsou rovněž na obou stranách perlové.

Průměr 35 mm.

Půltolar Krištofa Brettschneidra, mincmistra ve Břehu, (Tab. XCIV. obr. 910.) ukazuje na líci straně široké poprsí v paruce s vlasy hojně zkadeřenými a věncem vavřínovým ovinutými, s kníry i štětičkou na spodním pysku, v odění s širokým límcem, pod nímž zdobí prsa řád zlatého rouna. Poprsí zahaleno v plášti, jenž na rameni stuhou v záhyby složenou jest upevněn, a obejmuto zcela hladkým obvodkem, za nímž čte se opis LEOPOLDVS · D · G · ROM · IMP · SEM · AVG · GER · HV · BO · REX ·

Rubní strana nese korunovaného dvojitého orla, který má v pravé noze nahý meč a v levé třímá žezlo. Prsa jeho pokryta jsou štítem tvaru španělského ve 4 pole rozděleným, a sice spatřují se v 1. a 4. poli břevna uherská, v 2. a 3. poli český lev a uprostřed umístěn štítek se slezskou orlicí. Hlavní štít přikryt otevřenou korunou a ovinut řetězem zlatého rouna. Orel obklíčen hladkým obvodkem, jenž jest nahoře pro korunu stuhami zdobenou otevřen, a za ním pokračuje opis ARCHIDVX · AVSTRI · (značka H · O v ozdobném štítku) DVX · BVRG · et SILESI · 16 | 95 ·

Průměr 35½ mm.

Na Vratislavském čtvrttolaru Šal. Hammerschmidta (Tab. XCIV. obr. 912.) jeví se na líci věnčené poprsí s dlouhým vlnícím vlasem v brnění, s širokým límcem a s řádem zlatého rouna na prsou. Temeno prorůží dvojitý, hladký a perlový obvodek a vybíhá v opis · LEOPOLDVS · D · G · E · L · ROM · I · S · A · G · H · B ⁊ C REX · ❀

Na rubu jest dvouhlavý orel, na jehož prsou vidí se korunovaný a zlatým rounem lemovaný podkovovitý rozčtvrcený štít uhersko-český s malým rakousko-burgundským štítkem uprostřed. V pravém spáru má meč a v levém žezlo. Nad orlem vznáší se koruna s dvěma vlajícími stuhami. Vedle ocasu nalézá se minc. značka · S · — H S Za perlovým, nahoře rozevřeným obvodkem čte se opis ARCHI · DVX · AVST : DVX · BVRG : ET · SIL : 16 | · 66 ·

Průměr 32½ mm, váha 7·26 gr.

Nalézá se v museu slezských starožitností ve Vratislavi, kamž darován byl ze sbírky numismatické při tamnější městské knihovně.

Na Vratislavských patnáctnících (sedmnáctnících) Jiřího Hübnera (Tab. XCIV. obr. 914.—916. a Tab. XCV. obr. 920.—927.) pozoruje se na líci vždy poprsí bezvousé neb jen se slabými kníry nahoře v opis

sáhající, s dlouhými hladce sčesanými po šíji se linoucími vlasy, věnčené vavřínem, v brnění, jež zdobí řetěz zlatého rouna a pokrývá nejčastěji převěsný plášť. Pod poprsím v opisu naznačena hodnota mince XV ve štítku neb v závorkách; na patnáctníku obr. 914. zároveň i na rubu pod orlem.

Na rubu jest korunovaný říšský orel s mečem a žezlem, mající na prsou buď okrouhlý rozčtvrcený štít mnohoznaký, v jehož prvé čtvrti spatřují se uherská břevna, v druhé český lev, v třetí znak rakousko-burgundský a ve čtvrté rozčtvrcený štít se znaky kastilským a leonským (věží a lvem), neb štít rakousko-burgundský. První štít bývá z pravidla lemován řetězem zlatého rouna a v prvém případě pokryt otevřenou korunou, v druhém pak vévodským kloboukem. Výjimku činí patnáctníky z r. 1659. Vedle pazourů orlích umístěno znamení minc. G—H Jdou od r. 1659 do 1664. Přiházívá se na nich opis v líci

1. LEOPOLDUS · D : G · R · I (AX v štítku) S · A · GER · H · BO : REX :
2. LEOPOLDUS · D : G · R · I · (AX) S · A · G · HUNG · BOH : REX ·
3. LEOPOLDUS D : G · R · I · S · A · (AX) G · HUN · BOH : Z-S · REX ·
4. LEOPOLDUS · D : G · EL · R · I : (AX) S · A · G · H · BOH · EC REX :
5. LEOPOLDUS · D : G · R · I · (AX) · S · A · G · H · BOH · REX :
6. LEOPOLDUS · D : G · EL · R · (AX) I · S · A · G · H · BO · REX :
7. LEOPOLDUS · D : G · EL · R · I · (AX) · S · A · G · H · BOH · REX :
8. LEOPOLDUS · D : G · EL · R · (AX) I · S · A · G · H · BOH · REX :
9. LEOPOLDUS · D : G · EL · R (AX) · I · S · A · G · H · BOH · REX ·
10. LEOPOLDUS · D : G · EL · R · (AX) I · S · A · G · H · BO · REX ·
11. LEOPOLD · D · G · EL · R · <AX> I · S · A · G · H · BOH · REX ·
12. LEOPOLD · D · G · EL · R · <AX> I · S · A · G · H · B · REX

a na rubu

1. ARCHIDUX · AUST · DUX · BURG · ET · SILESI · 1659
2. ARCHIDUX · AUST · D (AX) UX · BURG · ET · SIL · 1659
3. ARCHIDUX · AUST · DUX BURG · & SIL · 1660
4. ARCHIDUX · AUST · DUX · BURG · E · SIL · 1660.
5. ARCHIDUX · AUSTR · DUX · BURG · & SI : 1661
6., 7., 8., 9. a 10. ARCHIDUX · AUST · DUX · BURG · & SIL · 1662
11. a 12. ARCHI · DUX AUST · DUX BURG · & SIL · 1662 ·

Průměr 28—30 mm, váha 5·3—6·52 gr.

Vratislavské patnáctníky Šal. Hammerschmidta (Tab. XCV. obr. 928. a 929.) podobají se předešlým, toliko na rubu pod pazoury orla, který nese na prsou štít rakousko-burgundský, vidí se značka minc. S—H neb S—HS Vydávány r. 1664, 1674 a 1675. V opisu lícením čte se

1. LEOPOLD · D · G · R · I <AX> S · A · G · H · BOH · REX
2. LEOPOLD · D · G · R · I · <AX> S · A · G · H · BOH · REX ·

Na rubu

1. a 2. ARCHI · DUX AUST · DUX BURG · & SIL · 1664 ·

Průměr 29 mm, váha 5·1—6·1 gr.

Vratislavské patnáctníky Martina Max. z Wackherle (Tab. XCVI. obr. 930.—933.) nesou na líci poprsí v dlouhé paruce vavřínem věnčené, s vousem pod nosem a na spodním pysku, v odění, přes něž přehozen plášť a na šíji zavěšen řád zlatého rouna. Pod poprsím ve štítku do opisu zapuštěném XV Poprsí, jež obklíčeno perlovým, dvakrát protrženým obvodkem, sáhá hlavou v opis

1. LEOPOLDVS · DG · R · I · (AX v štítku) · S · A · G · H · B · REX ·
2. LEOPOLDVS · DG · R · I · (AX v štítku) S · A · G · H · & · B · REX ·
3. LEOPOLDVS · DG · R · (AX v štítku) I · S · A · G · H · B · REX ·
4. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · (AX v štítku) · A · G · H · & · B · R ·
5. LEOPOLDVS · DG · R · I · (AX v štítku) · S · A · G · H · & · B · REX ·

Na rubu vybit korunovaný říšský orel s mečem v pravé a s žezlem v levé noze, nesoucí na prsou oválový štít se znakem rakousko-burgundským, jenž svrchu pokryt jest vévodským kloboukem a kolem ovrouben řetězem zlatého rouna. Pod ocasem orla v opisu značka (M.M/W.) Kolem orla perlový obvodek nahoře pro korunu, s které visí dvě stuhy, otevřený. V opisu čte se

1. ARCHIDVX · AV. (M/W · W v štítku) DVX · BVR · & · SIL · 16 | 94 ·
2. ARCHIDVX · AV (M/W · W) DVX · BUR · E · SIL · 16 | 94 ·
3. ARCHIDVX · AV (M/W · W) DVX · BVR · & · SI · 16 | 94 ·
4. ARCHID · AVS · (M/W · W v štítku) DVX · BVR · & · SIL · 16 | 94 ·
5. ARCHIDUX · AV (M · W · W) DVX · BUR · & · SIL · 16 | 96 ·

Okraj po obou stranách perlový.

Průměr 28½—29 mm, váha 5·55—6·25 gr.

Velmi sličným a umělým rázem vyniká patnáctník Krištofa Brettschneidra, mincmistra ve Břehu, z r. 1677 (Tab. XCVI. obr. 934., ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze). Na líci vidí se v perlovém, nahoře i dole přetrženém obvodku poprsí panovníkovo s kníry, s velmi pěknými rysy obličeje a s dlouhými kadeřavými vlasy, na nichž spočívá věnec vavřínový. Prsa kryje krunýř s širokým přilehlým límcem a zdobí řád zlatého rouna a přes rameno přehozen jest plášť. Nad hlavou počíná opis ❀ · LEOPOLDVS · D : G · R · I. (AX v štítku) · S · A · G · H · B · REX ·

Na rubu má korunovaného dvojitého orla s mečem a žezlem v pazourech a pod nimi znamení C—B Na prsou jeho jest pod vévodským kloboukem v španělském štítu znak rakousko-burgundský, obtočený zlatým rounem. S koruny nad orlem vlají dvě stuhy. Za perlovým nahoře i dole přetrženým obvodkem běží opis ARCHID. AVS. (šachovnice Březská ve štítku obráceně) · DUX · BVR · Ⓒ · SIL. 16 77. Jest vzácný.

Průměr 31 mm, váha 5·11—6·7 gr.

Březský patnáctník Krištofa Brettschneidra z r. 1694 (Tab. XCVI. obr. 935. z téže sbírky) podobá se úplně Wackherlovým, jen v opisu rubním pod ocasem orla má značku (C . B) Opis lícní zní LEOPOLDVS · DG · R · (AX v štítku) I · S · A · G · H · & · B · R · a rubní ARCHID · AVST (R · C) DVX · BUR · & SIL · 16 | 94 ·

Průměr 29 mm, váha 6·31 gr.

Patnáctník se značkou · F . B . L · mincmistra nezjištěného jména (Tab. XCVI. obr. 936.) vyznačuje se též pěkně provedenou věnčenou podobiznou panovníka s dlouhým vlnitým vlasem, kolem níž jest opis LEOPOLD : D : G · R · (ΛX v štítku) · I · S · A · G · H · B · REX ·

Na rubu korunovaný říšský orel, držící ve spárech meč a žezlo, má na prsou štít španělský se znakem rakousko-burgundským, lemovaný zlatým rounem, pod vévodskou korunou. Koruna nad orlem jest bez stužek. Pod ocasem orla umístěna shora uvedená značka. V opisu čte se ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · Ɛ · SIL · 16 | · 65 ·

Průměr 29½ mm, váha 5·72 gr.

Býval dříve zařaděn ve sbírce při městské knihovně Vratislavské, kterážto sbírka přenesena byla do musea slezských starožitností tamtéž.

Podobným rázem jako patnáctníky vybíjeny dvougrošе čili šestáky (též sedmáky zvané) se VI ve štítku pod poprsím.

Vratislavský šesták Šal. Hammerschmidta z r. 1665 znázorněný na tab. XCVI. obr. 937. nese na líci mladé bezvousé poprsí s dlouhými hladce učesanými vlasy, ovinutými věncem vavřínovým, jež nahoře vybíhá za obvodek v opis LEOPOLD · D · G · R · I (IΛ) S · A · G · H · BOH · REX ·

Na rubní straně vidí se korunovaný dvouhlavý orel, jehož prsa pokrývá španělský štít se znakem rakousko-burgundským pod kloboukem vévodským a řetězem zlatého rouna věnčený. V pazouru pravém má tasený meč a v levém žezlo a pod pazoury znamení S—H Koruna přetrhuje obvodek a dělí opis ARCHI · DUX AUST · DUX BURG · & SIL · 1665

Průměr 25 mm, váha 2·6—3·13 gr.

Na jiných šestácích Hammerschmidtových (Tab. XCVI. obr. 938. a 939., Tab. XCVII. obr. 940.—949. a Tab. XCVIII. obr. 950.—955.) zobrazeno poprsí v dlouhé paruce s kníry, a mincovní značka (S H S) umístěna v opisu pod orlem. V ostatním líčení shodují se s předešlým. Někdy bývají též na koruně stuhy. Jevívá se na nich opis v líci

1. LEOPOLDVS · D : G · (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ·
2. · LEOPOLDVS · D · G · (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ·
3. LEOPOLDUS · D · G · (IA v štítku) R · I · S · A · G · H · B · R ◆
4. LEOPOLDVS · D · G · (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ·
5. LEOPOLDVS · D · G (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ·
6. a 7. LEOPOLDUS · D · G · (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ◆
8. LEOPOLDVS · D · G · (IA v štítku) R · I · S · A · G · H · B · R ·
9. LEOPOLDVS · D : G (IA v štítku) R · I · S · A · G · H · B · R ·
10. LEOPOLDUS · DG · R · (IA v štítku) · I · S · A · G · H · & · B · R ·
11. LEOPOLDVS ◆ DG ◆ R ◆ (IA v štítku) ◆ I ◆ S ◆ A ◆ G ◆ H ◆ & ◆ B ◆ R ◆
12., 13. a 14. LEOPOLDVS ◆ DG ◆ (IA v štítku) ◆ R ◆ I ◆ S ◆ A ◆ G ◆ H ◆ B ◆ R ◆
15. LEOPOLDUS ◆ DG ◆ R ◆ (IA v štítku) ◆ I ◆ S ◆ A ◆ G ◆ H ◆ B ◆ R ◆
16. LEOPOLDUS ◆ DG ◆ R ◆ (IA v štítku) I ◆ S ◆ A ◆ G ◆ H ◆ B ◆ R ◆

17. ✦ LEOPOLDVS ✦ DG ✦ (IA v štítku) R ✦ I ✦ S ✦ A ✦ G ✦ H ✦ B ✦ R ✦
18. LEOPOLDVS · DG · R ✦ (IA v štítku) I ✦ S ✦ A ✦ G ✦ H · & ✦ B ✦ R ✦
19. LEOPOLDVS · DG (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ·
20. LEOPOLDVS · DG · (IA v štít.) R · I · S · A · G · H · & · B · R (arabeska)
21. LEOPOLDUS · DG ✦ (IA v štítku) R ✦ I ✦ S ✦ A ✦ G · H ✦ B ✦ R ✦
22. LEOPOLDVS · DG · R · (IA v štítku) · I · S · A · G · H · B · REX
23. LEOPOLDUS · D : G · (IA v štítku) R · I · S · A · G · H · & · B · R ·
24. LEOPOLDUS · DG · (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · & B · R ·

a na rubu

1. ARCHID · AV (SHS) D · BUR · & · SIL · 16 · | · 72 ·
2. ARCHID · AV (SHS) D · BUR · & · SIL : 16 J · 72 ·
3. ARCHID · AU (SHS) D · BUR · & SIL · 16 · | · 73 ·
4. ARCHID · AV (SHS) D · BUR · E · SIL · 16 · | · 75 ·
5. ARCHID · AV (SHS) D · BVR · & · SIL · 16 | 73 ·
6. ARCHID · AV (SHS) D · BVR · & · SIL ⁝ 16 | 73 ·
7. ARCHID · AU (SHS) DUX ✦ B · & · SIL ✦ 16 | 74 ✦
8. ARCHID · AV (SHS) D · BVR · ET · SIL · 16 | 73 ·
9. ARCHID · AV (SHS) DUX · B · & · SIL · 16 | 74 ·
10. ARCHID · AV (SHS) D · BVRG · & · SIL · 16 | 74 ·
11. ARCHID ✦ AVS (SHS) D ✦ BVR ✦ & ✦ SIL ✦ 16 | 75 ✦
12. ARCHID ✦ AV (SHS) D ✦ BVR ✦ & ✦ SIL ⁝ 16 | 75 ✦ neb 16 | 78 ✦
13. ARCHID ✦ AV (SHS) D ✦ BVR · & · SIL ✦ 16 | 75 ✦
14. a 15. ARCHID ✦ AV (SHS) D ✦ BVR ✦ & ✦ SIL ✦ 16 | 76 ✦
16. ARCHIDUX ✦ A (SHS) DUX · BV · & · SIL ✦ 16 | 77 ✦
17. ARCHID ✦ AV (SHS) DVX ✦ BV . & · SIL ✦ 16 | 76 ✦
18. ARCHID ✦ AV (SHS) D ✦ BUR ✦ & ✦ SILE · 16 | 82 ✦
19. ARCHID · AVS (SHS) D · BUR · E · SIL · 16 | 84 ·
20. ARCHID · AV (SHS) D · BUR · & · SIL ✦ 16 | 84 ·
21. ARCHID · AUS (SHS) DUX · BU · & · SI ✦ 16 | 85 ·
22. ARCHID · AVS (SHS) D . BVRG · & · SIL · 16 | 86 ·
23. ARCHID · AU · (SHS) D · BUR · & · SIL : 16 | 87 ·
24. ARCHID ✦ AVS (SHS) DUX ✦ BUR · & · SI · 16 | 89 ✦

Průměr 25—26½ mm., váha 2·6—3·3 gr.

Březský šesták Krištofa Brettschneidra (Tab. XCVIII. obr. 956. ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze) podobá se úplně předešlým, má však vedle ocasu orlího znamení minc. C—B Na líci čte se opis · LEOPOLDVS · D : GR · (IA v štítku) I · S · A · G · H · C · B · R · a na rubu ARCHID · AVS · DVX · BVR · E · SIL · 16 | 77 ·

Průměr 27 mm, váha 3·35 gr.

Stejným rázem vybíjeny i Opolské šestáky Frant. Ign. Kirchenhofra (Tab. XCVIII. obr. 957.—959.) se znamením (F · I · K) pod orlem v opisu a letočtem 16 | 75, 16 | 76, 16 | 77, 16 | 81, 16 | 82 neb 16 | 83 Mívají opis v líci

1. LEOPOLDUS ✦ DG ✦ (IA v štítku) R ✦ I ✦ S ✦ A ✦ G · H ✦ B ✦ R ✦

2. LEOPOLDUS · DG · (IA v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ·
3. LEOPOLDVS · DG · R · (IA v štítku) I · S · A · G · H · & · B · R ·

a na rubu

1. ARCHID ✦ AV (Ж · I · Ж) DUX · B · & ✦ SI ✦ 16 | 82 ✦
2. ARCHID · AV (Ж · I · Ж) D · BUR · & · SIL · 16 | 85 ·
3. ARCHID · AUS (Ж · I · Ж) D · BVR · & SILE · 16 | 85 ·

Průměr 25½—26 mm, váha 2·5—3·43 gr.

Rovněž takové jsou šestáky se znamením F · B · L pod ocasem orla (Tab. XCIX. obr. 960. a 961.), nesoucí opis na líci

1. · LEOPOLD · D : G · R · I (IA v štítku) · S · A · G · H · B · REX ·
2. · LEOPOLD : D : G · R · (IA v štítku) · I · S · A · G · H · B · REX

a na rubu

1. · ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · E · SIL · 1665
2. ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · E · SIL · 16 · 65 ·

Průměr 25½—26 mm, váha 3·25 gr.

Vratislavské groše Jiřího Hübnera jsou rázu dvojího.

Na jedněch, rázu uherského (Tab. LXXXIX. obr. 857.), jest v líci poprsí panovníka s dlouhým vlasem, pokryté korunou obroučkovou, oděné krunýřem a s řádem zlatého rouna na šíji. V pravé ruce drží žezlo a v levé državu. Perlový obvodek protržen jest korunou sáhající v opis LEOP · D : G · EL · R · (ç v ozdobném štítku) I · S · A · G · H · B · ZC · R ·

Na rubu vidí se orel říšský s roztaženými drápy, se srdcovitým korunovaným a zlatým rounem ovroubeným štítem na prsou. Štít ten jest rozčtvrcen ve 4 pole, i má v poli prvém znak uherský, v druhém český, v třetím rakousko-burgundský a ve čtvrtém rozčtvrcený kastilsko-leonský. Vedle pazourů značka G—H Za perlovým obvodkem pokračuje od koruny opis ARCHIDUX · AUST · DUX · B · C · T · 1659

Průměr 20 mm.

Druhé groše Hübnerovy (Tab. LXXXIX. obr. 859., 860., 862., 863. a 865.) nesou na líci bezvousé poprsí panovníka s dlouhými hladce sčesanými vlasy, ovinutými věncem vavřínovým, v krunýři s krajkovým přilehlým límcem a s řádem zlatého rouna na prsou. Vrchní část hlavy vniká hladkým obvodkem v opis

1. LEOPOLD · DG · R · (ç v ozdobném štítku) · I · S · A · G · H · B · REX ·
2. LEOPOLD · D : G · R · (ç v ozdobném štítku) I · S · A · G · H · B · REX :
3. LEOPOLD : D · G · R · (ç v ozdobném štítku) I · S · A · G · H · B · REX :
4. a 5. LEOPOLD · D : G · R · (ç v ozdobném štítku) I · S · A · G · H · B · REX ·
6. LEOPOLD : D : G · R (ç v ozdobném štítku) · I · S · A · G · H · BO · REX :
7. LEOPOLD · D · G · R (ç) S · A · G · H · B · REX · (Skratek I vynechán.)

(Ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidl.)

Na rubu jest korunovaný dvouhlavý orel s mečem a žezlem v pazourech, vedle nichž umístěna značka G—H Na prsou má pod vévodskou korunou holý

španělský štítek se znakem rakousko-burgundským. Jen na groši z r. 1663 spatřuje se štítek řetězem zlatého rouna lemovaný pod korunou otevřenou. Od koruny nad orlem čte se opis

1. ARCHIDUX · A · DUX · BURG · & S · 1659
2. ARCHIDUX · A · DUX · B · & SIL · 1660
3. ARCHIDUX · A · DUX · BURG · & SIL · 1661
4. ARCHIDUX · A · DUX · BURG · & S · 1661
5. ARCHIDVX · A · DVX · BURG & SI · 1661
6. ARCHIDUX · A · DUX · BUR · & SIL · 1661
7. ARCHI · DUX AUS · DUX BURG · & S · 1665 ·

Průměr 20—20½ mm, váha 1·6—1·7 gr.

S nimi shodují se Vratislavské groše Hammerschmidtovy staršího rázu (Tab. XC. obr. 866.), leč s tou odchylkou, že panovník má slabé kníry a při pazourech orlích jest značka S—H a v opisu lícním LEOP . D · G · R · I · S · Ⓔ A · G · H · B · REX · a v rubním ARCHI · DUX AUST · D · BUR · & S · 1665

Průměr 20½ mm, váha 1·4 gr.

Na pozdějších groších Hammerschmidtových (Tab. XC. obr. 868., 869., 871., 872., 874. a Tab. XCI. obr. 875. a 877.) jest podoba panovníka mužnější a v plášti zahalena a značka mincovní (S H S) v rubním opisu pod orlem. Někdy bývá koruna nad orlem dvěma stuhami okrášlena. Mívají opis v líci

1. LEOPOLD · D · G · R · I · (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·
2. a 3. · LEOPOLD · D · G · R · I · (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·
4. · LEOPOLD · D · G · R · I · S · (ϱ v štítku) · A · G · H · B · R ·
5. · LEOPOLD : D · G · R · (ϱ v štítku) I · S · A · G · H · B · R ·
6. a 7. · LEOPOLD : D · G · R · I · S (ϱ v štítku) · A · G · H · B · R ·
8. · LEOPOLDVS · D · G · (ϱ v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R ·
9. · LEOPOLDVS · D · G · R · Ⓔ · I · S · A · G · H · B · R ·

a na rubu

1. a 2. ARCHID · A · (SHS) D · BVR · E · SIL · 16 | · 67 · (1.) neb 16 | · 68 · (2.)
3. ARCHID · AV (SHS) D · BVR · E · SIL · 16 | · 67 ·
4. ARCHID · A (SHS) D · BVR · E · SIL · 16 | 68 ·
5. ARCHID · AV (SHS) D · BVR · & · SIL · 16 | 69 ·
6. ARCHID · AV (SHS) DVX · B · E · SIL · 16 | 69 ·
7. ARCHID · A · (SHS) DVX · B · E · SI : 16 | 69 ·
8. ARCHID · AV (SHS) DVX · B · & SIL · 16 | 70 ·
9. ARCHID · AVS (SHS) D · BVR · & · SIL · 16 | 70 ·

Průměr 21 mm, váha 1·3—2 gr.

Vratislavské groše Martina Max. z Wackherle (Tab. XCI. obr. 878., 880., 881. a 883. a Tab. XCII. obr. 887.) mají zobrazeno poprsí s dlouhou kadeřavou parukou. S koruny nad orlem visí dvě stuhy a pod orlem v opisu jest značka (M · M · W)

Přiházívá se na nich opis v líci

1. LEOPOLDVS · DG · R · I · (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·
2. LEOPOLDVS · DG · R · I · (ϱ v štítku) · S · A · G · H · E · B · R ·
3. LEOPOLDVS · DG . R · I · (ϱ v štítku) · S · A · G · H · E · B · R ·
4. LEOPOLDVS · DG · R · I · S (ϱ v štítku) A · G · H · E · B · R ·
5. LEOPOLDUS · DG · R · I (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·

a na rubu

1., 4. a 5. ARCHID · AVS (M·N·W) DVX · BVR · SIL · 16|95 · (1.) neb 16|98 · (4. a 5.)

2. ARCHID · AV (M·N·W) DVX · BVR · SIL · 16|95 ·
3. ARCHID · AVS (M·N·W) DVX · BVR · E · SI · 16|95 ·

Průměr 21—21½ mm, váha 1·5—1·8 gr.

Stejného líčení jsou též Březské groše Krištofa Brettschneidra (Tab. XCII. obr. 889., 890., 892., 893., 895., Tab. XCIII. obr. 896., 898., 902., 903., 904., Tab. XCIV. obr. 909., 911., 917., 918., 919. a Tab. XCIX. obr. 962., 963. a 964.) se srdcovitým prsním štítkem, se značkou (C · B) v rubním opisu pod orlem a s opisem na líci

1., 4., 5., 6. a 9. LEOPOLDVS · DG · R · I · (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·
2. LEOPOLDVS · DG · R · I · (ϱ v štítku) · S · A · G · H · E · B · R ·
3. a 7. LEOPOLDVS · D · G · R · I (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·
8. LEOPOLDVS · D · G · R · I · S (ϱ v štítku) · A · G · H · B · R ·
10. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · (ϱ v štítku) · A · G · H · B · R :
11. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · (ϱ v štítku) · A · G · H · E · B · R ·
12. LEOPOLDVS · DG · R · I · S (ϱ v štítku) · A · G · H · E · B · R ·
13. LEOPOLDVS · DG · R · I · S (ϱ v štítku) · A · G · H · B · R ·
14. LEOPOLDVS · DG · R · I · (ϱ v štítku) S · A · G · H · B · R ·
15. LEOPOLDVS · DG · R · I · (ϱ v štítku) S · A · G · H · B · R
16. LEOPOLDVS · DG · R · I (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R :
17. LEOPOLDVS · DG · R · I · (ϱ v štítku) S · A · G · H · B · R :
18. LEOPOLDUS · DG · R · I (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R :
19. LEOPOLDUS · DG · R · I · S · (ϱ v štítku) · A · G · H · B · REX ·
20. LEOPOLDUS · DG · R · (ϱ v štítku) I · S · A · G · H · B · R ·
21. LEOPOLDUS · DG · R · I (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·
22. LEOPOLDUS · DG · R · (ϱ v štítku) I · S · A · G · H · B · R ·

a na rubu

1. ARCHID · AVS (B · C) DVX · BVR · SILE · 16|96 ·
2., 11. a 12. ARCHIDVX · AVS (B · C) DVX · BVR · E · SIL · 16|96 · (2.) neb 16|97 · (11. a 12.)
3. a 15. ARCHIDVX · AV (B · C) DVX · BVR · SIL : 16|96 · (3.) neb 16|98 · (15.)
4. ARCHID · AVS · (B · C) DVX · BVR · E · SI · 16|96 ·
5. ARCHID · AVST (B · C) DVX · BVR · E · SIL · 16|96 ·

6. ARCHID · AVST · (B · C) DVX · BVRG · SIL · 16 | 96 ·
7. ARCHID · AVS (B · C) DVX · BVR · & SIL · 16 | 96 ·
8. ARCHIDVX · AVS (B · C) DVX · BVR · E · SIL · 16 | 96 ·
9. ARCHIDVX · AV (B · C) DVX · BVR · E · SI · 16 | 96 ·
10. ARCHIDVX · AV (B · C) DVX · BVR · E · SIL · 16 | 96 ·
13. ARCHID · AVS · (B · C) DVX · BVR · SIL · 16 | 98 ·
14. ARCHID · AVS (B · C) DVX · BVR · SIL · 16 | 98 ·
16. ARCHIDVX · AV (B · C) DVX · BVR · SIL · 16 | 96 ·
17. ARCHIDVX · AV (B · C) DVX · BVR : E · SIL · 16 | 98 ·
18., 19. a 21. ARCHID · AUS (B · C) DUX · BUR · SIL · 17|00 · (18. a 19.) neb 17 | 02 · (21.)
20. ARCHID · AU (B · C) DUX · BUR · SI · 17 | 01 ·
22. ARCHID · AUS (B · C) DUX · BUR · SI · 17 | 03 ·

Průměr 21—21½ mm, váha 1·5—2 gr.

Opolské groše Frant. Ign. Kirchenhofra (Tab. C. obr. 976. ze sbírky pana Edv. Haisla v Libici nad Cidl.) podobají se Vratislavským grošům Hammerschmidtovým. Na líci nesou věnčené poprsí s dlouhým vlnícím se vlasem a s knírky, v brnění s širokým přilehajícím límcem a s řádem zlatého rouna na prsou. Na rameni připevněn plášť ozdobnou epouletou v podobě mušle. Kolem poprsí čte se za perlovým, nahoře i dole otevřeným obvodkem opis

1. LEOPOLDVS · D · G · (ϱ v štítku) · R · I · S · A · G · H · B · R
2. LEOPOLDVS · DG · (ϱ) · R · I · S · A · G · H · B · R ·

Na rubu jest korunovaný říšský orel se španělským štítkem se znakem rakousko-burgundským pod vévodským kloboukem na prsou a s taseným mečem a žezlem ve spárech obklíčen perlovým obvodkem a za ním opisem

1. ARCHID · AV (K I F) D · BVR · & · SIL · 16 | 73 ·
2. ARCHID · AV (K · I · F) DVX · B · & · SIL · 16 | 75 ·

Průměr 21 mm, váha 1·3 gr.

Opolské groše vardajna Frant. Nováka (Tab. XCIX. obr. 965. až 971.) se značkou (F · N) v rubním opisu pod orlem vybíjeny týmž rázem jako Březské groše Brettschneidrovy. Jeví se na nich v opisu na líci

1. LEOPOLDUS · DG · R · I (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ∞
2. LEOPOLDUS · DG · R · I (ϱ v štítku) S · A · G · H · B · REX ·
3. LEOPOLDUS · DG · R · I (ϱ v štítku) · S · A G · H · B · R ·
4. LEOPOLDVS · DG · R · I (ϱ v štítku) · S · A · G · H · B · R ·
5. LEOPOLDUS · DG · R · (ϱ v štítku) I · S · A · G · H · B · R :
6. LEOPOLDUS · DG · R · I · (ϱ v štítku) · S A · G · H · B · R ·
7. LEOPOLDVS · DG · R · (ϱ v štítku) · I · S · A · G · H · B · R ·

a na rubu

1. ARCHID · AUS (N · F) DUX · BUR · SIL · 17 | 01 ·
2. a 3. ARCHID · AUS (N · F) DUX · BUR · SIL · 17 | 02 ·
4. a 6. ARCHID · AV (N · F) DVX · BVR · SIL · 17|03 · (4.) neb 17|03 · (6.)

5. ARCHID · AU (N · M) DUX · BUR · SIL · 17 | 05 ·

7. ARCHID · AVS (N · M) DVX · BVR · SIL · 17 | 05 ·

Průměr 20½—22 mm, váha 1·3—1·8 gr.

Groš se značkou F · B · L pod ocasem orla (Tab. C. obr. 977. ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze) podoben jest Vratislavskému groši Hammerschmidtovu. Má opis v líci LEOPOLD : D : G · R · I · (ç v štítku) · S · A · G · H · B · REX · a na rubu ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · ET · SIL · 16 | · 65 ·

Průměr 20½ mm, váha 1·66 gr.

Na Kladském krejcaru mincmistra Jiřího Wernera (Tab. XCI. obr. 884.) vidí se na líci mladé věnčené poprsí s dlouhými hladce po šíji splývajícími vlasy, sáhající temenem až k okraji, kolem něhož vine se opis LEOP . DG . R (I v štítku) I S A G H B R

Na rubu korunovaný říšský orel s roztaženými drápy, nesoucí na prsou okrouhlý štítek se znakem burgundským. Od koruny čte se opis ARCHI : A D (značka M Đ v štítku) B C TY 1659 Na líční ani na rubní straně není žádného obvodku.

Průměr 17 mm, váha 0·93 gr.

Krejcar tento nalézá se nyní v museu slezských starožitností ve Vratislavi, kamž dodán byl z někdejšího mincovního kabinetu při městské knihovně Vratislavské.

Vratislavské krejcary Jiřího Hübnera (Tab. XCI. obr. 885. a 886.) nesou na líci bezvousé poprsí panovníkovo s dlouhými hladce sčesanými vlasy, zdobené věncem vavřínovým, jež sáhá nad hladký obvodek v opis

1. LEOPOLD · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX :
2. LEOPOLD · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX ·
3. LEOPOL · D · D : G · R · I · S · A · G · H · B · REX
4. LEOPOLD · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX

Na rubu jest pod korunou dvouhlavý orel s prázdnými roztaženými pazoury, mající na prsou v okrouhlém štítku I Při pazourech značka G—H Koruna vniká skrze hladký obvodek do opisu

1. ARCHIDVX · A · DVX · B · & S · 1659
2. ARCHIDUX · A · DUX · B · & S · 1659
3. · ARCHIDUX · A · DUX · B · & SIL · 1661
4. ARCHIDUX · A · DUX · B · & SIL · 1665

Průměr 16—17 mm, váha 0·5—0·8 gr.

Vratislavské krejcary Šal. Hammerschmidta (Tab. XCIII. obr. 905. a 906.) souhlasí na líční straně s groši téhož mincmistra, na rubní pak s krejcarem předcházejícím, jen že v prsním štítku vyražena ł neb · ł neb ł · Značka S—HS umístěna při pazourech, neb značka (SHS) v opisu pod orlem. Přiházívá se na nich opis v líci

1. · LEOPOLDVS · D · G · R · I · S · A · G · H · B · R ·
2. a 3. LEOPOLDVS · D · G · R · I · S · A · G · H · B · R ·
4. LEOPOLDVS · D · G · R · I · S · A · G · H · E · B · R ·

a na rubu

1. ARCHID · AV · (SHS) D · BVR · E · SIL · 16|71 ·
2. ARCHID · AV (SHS) D · BVR · E · SI · 16|71 ·
3. a 4. ARCHID · AV (SHS) D · BVR · E · SIL · 16|71 · (3.) neb 16|72 · (4.)

Průměr 17 mm, váha 0·8—1·1 gr.

Vratislavské krejcary Wackherlovy (Tab. XCIII. obr. 907. a 908. a Tab. XCIX. obr. 972.) odpovídají líčením v líci grošům téhož mincmistra a na rubu krejcarům Hammerschmidtovým, toliko pod orlem vidí se značka (M.M/W) a v štítku na prsou orla | neb ·| neb ·|· Nesou opis v líci

1., 2. a 3. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·
4. a 5. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·

a na rubu

1. ARCHID · AV (M · M · W) DVX · BVR · SI · 16|98 ·
2. ARCHID · AV (M · M · W) DVX · BV · SIL · 16|98 ·
3. ARCHID · AV (M · M · W) DVX · BV . SIL · 16|98 ·
4. ARCHID · AV (M · M · W) DVX · BVR · SI · 16|98 ·
5. ARCHID · AVS (M/M · W) DVX · BV · SIL · 16|99 ·

Průměr 17 mm, váha 0·7—1·06 gr.

Krejcary Brettschneidrovy z mincovny ve Břehu (Tab. XCIX. obr. 973., 974. a 975. a Tab. C. obr. 981., 982. a 983.) shodují se úplně na obou stranách s předcházejícími, jen že mají v opisu pod orlem značku (C · B) Některé jsou na líční straně bez obvodku. Jeví se na nich opis v líci.

1. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · E · B · REX ·
2. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX :
3., 4., 5., 6., 7. a 8. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·

a na rubu

1. ARCHID · AVST (B · C) DVX · BVR · SIL · 16|97 ·
2. ARCHID · AVST (B · C) DVX · BVR · SIL · 16|97 ·
3. ARCHIDUX · AV (B · C) DVX · BVR · SIL · 16|97 ·
4. ARCHIDVX · AV (B · C) DVX · BVR · SIL · 16|98 ·
5. ARCHID · AVS (B · C) DUX · BVR · SIL · 16|99 ·
6. ARCHID · AV (B · C) DVX · BVR · SI · 17|00 ·
7. ARCHID · AVS (B · C) DVX · BVR · SIL · 17|00 ·
8. ARCHID · AVS (B · C) DVX · BVR · SI · 17|00 ·

Průměr 16½ mm, váha 0·79—0·95 gr.

Rovněž Opolské krejcary Novákovy vyznačují se stejným rázem. Mají značku vardajnovu F—N buď nad pazoury orla (Tab. C. obr. 984., 985. a 986.) neb (F · N) pod orlem v opisu (Tab. C. obr. 987., 988. a 989.)

Na prvějších spatřuje se opis v líci

1., 2. a 3. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·

a na rubu

1. ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · SILE · 16|99 ·

2. ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · SIL · 16 | 99 ·
3. ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · SI · 16 | 99 ·
Průměr 16—16½ mm, váha 0·8—0·95 gr.
Na druhých krejcarech Novákových přiházívá se opis v líci
1., 2., 3. a 4. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·
a na rubu
1. ARCHID · AV (N · H) DVX · BVR · SIL · 17 | 00 ·
2. ARCHID · AUS (N · H) DUX · BUR · SIL · 17 | 01 ·
3. ARCHID · AVS (N · H) DVX · BVR · SIL · 17 | 01 ·
4. ARCHIDVX · A (N · H) DVX · BVR · SIL · 17 | 01 ·
Průměr 16½—17 mm, váha 0·8—0·82 gr.

Stejného líčení jsou slezské krejcary bez znamení mincovního (Tab. C. obr. 990. a 991.) s opisem v líci
1. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·
2. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX
a na rubu
1. ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · SILE · 16 | 97 ·
2. ARCHIDVX · AVS · DVX · BVR · SIL · 16 | 98 ·
Průměr 16—16½ mm, váha 0·08—1·04 gr.

Krejcary slezské zemské mince (Tab. C. obr. 992. ze sbírky Bedř. Skrbka v Pardubicích) mají v líci věnčené poprsí panovníka v paruce bez obvodku a opis
1. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX ·
2. LEOPOLDUS · DG · R · I · S · A · G · H · B · REX
3. LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · E · B · REX
Na rubu jest říšský orel s roztaženými pazoury a s · I · u vejčitém štítku na prsou. Koruna nad orlem sáhá v opis
1. a 2. SCHLESISCHE · LANDMYNTZ · 16 | 95 ·
3. SCHLESISCHE · LANDMUNTZ · 16 | 95 ·
Obvodku není. Okraj jest oboustranně čárkovitý.
Průměr 16 mm, váha 0·7 gr.

Jednostranné půlkrejcary (Tab. C. obr. 999. a 1000., pak Tab. CI. obr. 1001.) vybíjeny od r. 1674 do r. 1691. Vidí se na nich v líci pod korunou dva okrouhlé renaissanční štítky, z nichž onen v pravo (herald.) nese říšského orla s roztaženými pazoury, štítek v levo pak slezskou orlici. Vedle koruny jest dělený letočet 16—74, 16—78, 16—81, 16—89 neb pod. Pod štítky jsou buď dvě tečky v podobě na koso postavených čtverců, neb dvě pětilisté růžice, nebo dva letící ptáci a mezi nimi v oválu ½
Průměr 14½—15 mm, váha 0·5—0·6 gr.

Trojníky (Tab. C. obr. 993.—998.) nesou v líci dvoublavého orla s roztaženými pazoury a s rakousko-burgundským štítkem na prsou a na rubu državu mezi rozděleným letočtem 16—68, 16—69, 16—71, 16—72, 16—74, 16—79, 16—80, 17—04 neb jiným. Po stranách državy (jablka) spatřují se buď

křížky různých tvarů, neb jiné ozdoby, nebo písmena M—B a vedle křížku državy obyčejné neb čtyrrohé tečky. Ve spodní polovině državy vyražena jest číslice 3

Přiházívají se též častěji ve zlatě odražené, jakých do Vratislavské sbírky slezských starožitností přijato několik ze sbírky dříve při městské knihovně tamní chované.

Průměr 15—16 mm. váha stříbrných 0·5—0·6 gr., zlatých 1·13 gr.

Zmínili jsme se již na str. 473. a 474., že v letech 1688 až 1697 raženy byly trojníky v Hoře Kutné, kde to listinnými doklady zaručeno, že tam trojníky a dvojky vybíjeli, pročež jsme je z oněch let přiřadili k minci Horské, ostatní pak ročníky k mincím slezským. Nepopíráme však, že i ve Slezsku stejné mohly býti vydávány, poněvadž nařízení, jak minci sázeti, několikrát od Hor Kutných do Slezska vycházela. Těžko však o původu jich na ten čas určitě rozhodnouti, ježto bývají nejčastěji bez značky mincovní — tedy jsou mincí němou — neb mívají na sobě písmena M—B, jichž význam ale dosud rozluštěn není. Snad důkladnějším bádaním a prozkoumáním archivů z bývalých slezských mincoven podaří se světlejší paprsek do mincovnictví slezského přivoditi a úplné pravdy se dopátrati.

Zlaté mince zastoupeny jsou pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, půldukáty, $^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_6$, $^1/_8$ a $^1/_{12}$ dukátu.

< Vratislavský dukát Hübnerův z r. 1661 (Tab. C. obr. 978.) má ráz uherský při tolaru a půltolaru popsaný, totiž v líci bezvousé poprsí panovníka téměř k pásu, s dlouhými hladce splývajícími vlasy s obroučkovou korunou, v brnění s řetězem zlatého rouna na šíji a s žezlem v pravici a s državou v levici. Od koruny, jež protrhuje perlový obvodek a sáhá až k okraji, vychází opis LEOPOLDUS · D : G · EL · ROM · I · S · A · G · H · B · ZC · REX ·

Na rubu nese říšského orla s okrouhlým korunovaným a řetězem zlatého rouna ovinutým rozčtvrceným štítem uhersko-českým na prsou, který drží v pravém pazouru meč a v levém žezlo. Vedle noh orlích znamení G—H Orel obejmut perlovým obvodkem nahoře pro korunu rozevřeným, od níž pokračuje opis ARCHIDUX · AUST · DUX · BURG · & SIL · 1661 >

Průměr $21^1/_2$ mm.

< Na Vratislavském dukátu Hübnerově z r. 1663 (Tab. C. obr. 979.) zobrazeno v líci poprsí panovníka s císařskou korunou a s dlouhými kadeřemi, ale bez rukou. V opisu čte se LEOPOLDUS · D : G · EL · R · I · S · A · G · H · BOH · EC · REX :

Na rubu totéž líčení jako na předešlém a opis ARCHIDUX · AUST . DUX · BURG & SIL · 1663 >

Průměr 22 mm.

Dukát ten chová se ve sbírkách c. a k. dvorního musea ve Vídni.

Vratislavský dvoudukát Hübnerův (Tab. CI. obr. 1017.) jest na líci téhož líčení, má ale opis LEOPOLDUS · D : G · EL · R · I · S · A · G · H · BOH · ZC · REX

Na rubu vidí se říšský orel s velikým korunovaným zlatým rounem, vroubeným štítem španělským o mnoha znacích na prsou, v jehož středu jest slezská orlice v štítku. V pravé noze má meč, v levé žezlo a vedle pazourů značku G—H Koruna, s které visí dvě stuhy, zasahuje v opis ARCHIDUX · AUST· DUX · BURG · & SILES · 1661

Průměr 29½ mm., váha 6·87 gr.

Nalézá se v museu slezských starožitností ve Vratislavi, kamž přenesen byl z dřívější sbírky při městské knihovně tamtéž.

Též na Vratislavském půldukátu Hübnerově (Tab. CI. obr. 1009.) jeví se na líci podobné poprsí, ale opis LEOPOLD · D · G · R · I · S · A · G · H · BOH · REX ·

Rubní strana nese v hladkém obvodku dvouhlavého orla s mečem a žezlem ve spárech, na jehož prsou jest korunovaný, zlatým rounem lemovaný španělský štítek se znakem rakousko-burgundským. Po stranách ocasu umístěna značka G—H Koruna nad orlem vybíhá v opis ARCHIDUX · AU · DUX · BU · & S · 1664 · Okraj šňůrovitý.

Průměr 17½ mm.

Vratislavský dukát Hammerschmidtův z r. 1674 (Tab. C. obr. 980.) ukazuje na líci věnčené poprsí panovníka s dlouhými vlnícími vlasy, s rukou useknutou, s vousem pod nosem a na dolním pysku, v brnění a s řádem zlatého rouna na prsou, které hlavou vybíhá za perlový obvodek v opis LEOPOLDUS · D : G · R · I · S · A · G · H · B · R ·

Na rubu jest pod korunou s dvěma stuhami dvouhlavý orel třímající v pazourech meč a žezlo, jehož prsa kryje korunovaný španělský štít, obejmutý řetězem zlatého rouna a rozdělený ve čtyři pole se znaky uherským a českým. Za perlovým nahoře i dole protrženým obvodkem běží opis ARCHID · A · (SHS) D · BU · & · SIL · 16 · 1 · 74 ·

Průměr 22½ mm.

Podobné líčení jeví se na pětidukátu Hammerschmidtově z r. 1676 vybitém kolkem půltolarovým.

Stejné poprsí v líci viděti též na dukátu Hammerschmidtově z r. 1680 (Tab. CI. obr. 1010. ze sbírky c. a k. dvorního musea ve Vídni) v opisu LEOPOLDVS · D · G · R : I : S : A : G : H : B : R ·

Na rubu jest však na prsou orla štít rakousko-burgundský a opis ARCHID · A (SHS) D · BUR · E · SI · 16 | 80 · Obvodek přetržen korunou a ocasem orla.

Průměr 21½ mm.

S ním srovnává se dvoudukát Hammerschmidtův z r. 1679 (Tab. CI. obr. 1015. z téže sbírky), ale koruna nad orlem nemá žádných stuh. Nese opis v líci LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · H · & · B · REX a na rubu ARCHID · AUS (SHS) D · BVR · & · SILE · 16 | 79 · za obvodkem perlovým pouze korunou protrženým.

Průměr 26 mm.

Také na Hammerschmidtově půldukátu z r. 1670 (Tab. CI. obr. 1011.) a čtvrtdukátu z r. 1669 (Tab. CI. obr. 1003.) shledává se týž ráz, jen na prsním štítku orla není zlatého rouna.

Půldukát má opis v líci LEOPOLDVS · D · G · R · I · S · A · G · H · B · R · a na rubu ARCHID · A · (SHS) D · BVR · E · SIL · 16 | 70 ·

Měří v průměru 16½ mm a váží 1·75 gr.

Nalézá se ve sbírkách c. a k. dvorního musea ve Vídni.

Na zmíněném čtvrtdukátu jest opis v líci LEOPOLD · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX · a na rubu ARCHID · AV (SHS) D · BVR · E · SIL · 16 | 69 ·

Průměr vykazuje 16 mm, váha 0·83 gr.

Uložen nyní v museu slezských starožitností ve Vratislavi; dříve chován byl ve sbírce při tamnější městské knihovně.

I na ⅓ dukátu z r. 1683 a ⅙ dukátu z r. 1675 a 1676 Šalomouna Hammerschmidta přihází se podobný typ.

Na ⅓ dukátu z r. 1683 (Tab. CI. obr. 1002. ze sbírky c. a k. dvorního musea ve Vídni) sáhá poprsí pouze k obvodku. Pod paží jest oválový štítek se zlomkem ⅓ vyznačujícím hodnotu. Opis v líci LEOPOLDVS · D G · R · I · S · (⅓ v oválovém štítku) · A · G · H · B · REX ◆ a na rubu ARCHID · AV · (SHS) D · BVR · E · SIL · 16 | 83 ·

Průměr 16 mm.

Na ⅙ dukátu z r. 1676 (Tab. CI. obr. 1005. ze sbírky p. Edv. Haisla v Libici nad Cidl.) vybočuje hlava panovníkova za obvodek a pod poprsím nalézá se v elliptičném štítku zlomek ⅙ V opisu lícením čte se LEOPOLD · DG · R · I · (⅙ v oválovém štítku) · S · A · G · H · B · R · a v rubním ARCHID · A(SHS)D · BVR · E · SIL · 16 | 76 ·

Průměr 12 mm, váha 0·6 gr.

Stejné opisy má šestina dukátová z r. 1675 ze sbírky c. a k. dvorního musea ve Vídni.

Na Vratislavském dukátu Hammerschmidtově z r. 1690 (Tab. CI. obr. 1012.) zobrazeno v líci poprsí panovníkovo v dlouhé hustě zkadeřené paruce bez obvodku s opisem LEOPOLDVS · DG · ROM · IMP · S · A · G · H · E · B · R ·

Na rubu říšský orel dle dřívějšího líčení, ale se stuhami na koruně a ocasem za obvodek sáhající, provázený opisem ARCHID · AVS · ♪(SHS)♫ DVX · BVR · E · SIL · 16 | 90 ·

Průměr 22 mm, váha 3·45 gr.

Chová se v museu slezských starožitností ve Vratislavi, kamž dán byl z bývalé sbírky při tamní městské bibliothece.

S ním souhlasí dvoudukát Hammerschmidtův z r. 1687 (Tab. CI. obr. 1016. ze sbírky c. a k. dvorního musea ve Vídni), nesoucí opis v líci LEOPOLDVS · DG · R · I · S · A · G · HU · E · BO · REX a na rubu

ARCHID · AVST · (SHS) DVX · BVR · & · SILE · 16 | 87 · za obvodkem pouze korunou protrženým.

Průměr 25½ mm.

Hammerschmidtovy díly dukátové z pozdější doby vykazují stejné líčení a pod paží v oválovém štítku zlomkem naznačenou hodnotu mince, ale nemají ani na líci ani na rubu žádného obvodku, ani prsní štít orla ovinutý zlatým rounem.

Čtvrtdukát z r. 1691 (Tab. CI. obr. 1004. ze sbírky p. Fr. R. Chaury v Praze) má opis v líci LEOPOLDVS · DG · R · I · S · (✝ v oválovém štítku) · A · G · H · B · REX ✦ a na rubu ARCHID · AVS (SHS) DVX · BU · E · SIL · 16 | 91 ·

Průměr 15 mm, váha do stříbra odraženého 0·72 gr.

Šestina dukátu z r. 1690 (Tab. CI. obr. 1006. z téže sbírky) nese opis na straně lícní LEOPOLD · DG · R · I · S · (✝ v oválovém štítku) · A · G · H · B · R · a na rubu ARCHID · A · (SHS) D · B · E · SIL · 16 | 90 ·

Průměr 12½ mm, váha 0·57 gr.

Na dvanáctině dukátu z r. 1690 (Tab. CI. obr. 1007. z téže sbírky) čte se opis v líci LEOPOLDVS · DG · R · I · (✝ v oválovém štítku) · S · A · G · H · B · R · a na rubu ARCHID · AV (SHS) DVX · R · (!) E · SIL · 16 | 90 ·

Průměr 10½ mm, váha 0·27 gr.

V c. a k. dvorním museu ve Vídni nalézá se podobná dvanáctina dukátu z r. 1696, nesoucí opis v líci LEOPOLDVS D · G · R · I · S · (✝ v oválovém štítku) A · G · H · B · REX · a na rubu ARCHIDVX · AVST · DVX · BVR · E · SIL · 16 | 96 ·

Jemu podobá se 1/12 dukátu z r. 1698 bez značky mincovní (Tab. CI. obr. 1008. ze sbírky Bedřicha Skrbka v Pardubicích) s opisem v líci LEOPOLDVS · DG · R · I · S · (✝ v oválovém štítku) · A · G · H · B · R · a na rubu ARCHIDVX · AVS · DVX · B · E · SILE · 16 | 98 ·

Průměr 10 mm, váha 0·3 gr.

Na Opolském pětidukátu Brettschneidrově z r. 1695 pozoruje se týž kolek jako na půltolaru jeho svrchu popsaném, kdežto dukát jeho (Tab. CI. obr. 1014.) připomíná ráz patnáctníku téhož mincmistra. Má totiž v líci poprsí panovníkovo s dlouhými až na prsa se vinoucími kadeřemi, věnčené vavřínem, s knír y a vousem na spodním pysku, v brnění se širokým ležatým límcem a s řádem zlatého rouna na prsou. Temeno hlavy prorážíperlový obvodek, sáhajíc v opis · LEOPOLDVS · D : G · R · I · S · A · G · H · & · B · R ·

Na rubu vidí se říšský orel se znakem rakousko-burgundským v korunovaném štítku španělském a vedle pazourů, v kterých drží meč a žezlo, značka C—B Kolem orla obvodek perlový, nahoře korunou a vespod pod ocasem orla znakem knížectví Břežského, t. j. šachovnicí, v štítku protržený, za nímž čte se opis ARCHID · AVS · (štítek se šachovnicí) DVX · BVR · & · SI · 16 | 77 · Okraj oboustranně perlový.

Průměr 22½ mm.

Osminy dukátové (Tab. CI. obr. 1013. ze sbírky p. Frant. R. Chaury v Praze) vybíjeny od r. 1686 do r. 1698 kolkem jednostranným beze značky, podobným půlkrejcarům. Jeví se na nich v perlovém obvodku dva ozdobné renaissanční spolu spojené štítky s říšským orlem nekorunovaným a s orlicí slezskou, oba pod korunou, vedle níž letočet 16|93 neb jiný, a dole mezi výběžky obou štítků zlomek $\frac{1}{8}$.

Průměr 12 mm, váha 0·44 gr.

Početní peníz měděný (Tab. CI. obr. 1018.) má na líci korunované L! mezi dvěma velkými osmilistovými růžicemi a nahoře i dole šestipaprskovou hvězdičku.

Na rubu velký letočet 1686, nad ním osmilistou růžici s úponkovitými ozdobami a dole v rozvilinách dvě skřížená kladívka a mezi nimi tečku. Okraj na obou stranách perlový, částečně setřený.

Průměr $22^1/_2$ mm, váha 2·18 gr.

Chován byl dříve ve sbírce při knihovně města Vratislavi, odkudž dán byl do tamnějšího musea slezských starožitností.

Mzda i ceny při horách a v minci.

Nejlépe osvětluje poměry sociální plat, jakým se práce v jisté době odměňovala.

Jest-li slýcháme za našich časů nářek dělníků, nebývalo ani za starých dob lépe dělníku za mzdu pracujícímu. Nejlépe ještě dařilo se chase při hospodářství, zejména při zboží městském. Najedla se vždy z mísy společné, ohřála se v ratejně u krbu; na oděv sotva ovšem stačily 3 až 6 kop ročního platu, ale mívaly děvečky nějaký záhon lnu neb konopí a dostávaly na boty neb střevíce jako čeledín.

Chceme zde zvláště ukázati ku mzdě horníků Kutnohorských v XVII. věku.

Kdežto ještě ku konci XVI. století dostával hutman 24 groše, havíř 20—22 grošů*), hašpléři neb podruzi a podruhyně při hašplování čili tažení rudy, vody a jalového kamení z dolů 21 grošů těhodní mzdy, a na počátku století XVII. hutman 30 gr., havíř 25—26 gr., tedy r. 1689 bral hutman těhodně 1 zl. 10 kr., mladší hutman 1 zl. 5 kr., havíř 1 zl., tovaryš 48—51 kr., důlní tesař 1 zl. 40 kr. a tesař 1 zl. Počítáme-li kopu českou za 2 zl. 20 kr. rýnských, shledáváme, že se mzda havířů od 70 let nezvýšila. Známe již nářky havířů z XV. i XVI. století do bídné mzdy. Havíři při sobotě rádi utráceli, proto opatrně žádá perkmistr Horský p. Verniera na Lipnici, aby havíře z Hory na jeho panství pracující pohnul, by při výplatě na manželky a dítky nezapomínali.

Toho času kutalo se v Hoře Kutné jen v dolech řečených „Fürstenhand", kde pracovávalo 12—14 havířů s hutmanem a mladším hutmanem, v Záveselém hutman s pěti havíři, v Mladém Čížku hutman a dva hutmané mladší s 11—14 havíři, v Prostředním Aronu hutman s pěti až čtrnácti havíři, pak v Ruce Jakubově hutman s pěti havíři. Kromě toho ošetřovali 3—5 tesařů s důlným šachty Mišpuli, Hloušeckou a Holubovou. Na dědičnou štolu a vodní stroje na Turkaňku bývalo těhodního nákladu 12 až 14 zlatých rýn.

Jedna šichta účtovala se havířům po 4 kr.

Služebník za den cesty do Prahy dostával 30 kr., úředník mince K. Krahe 3 zl. denně cestovného.

Horní hofmistr Kr. Jak. Krahe dostával 466 zl. 40 kr. služby roční a k tomu jako úředník mince a měřič i s odměnou pro písaře 506 zl. 40 kr. rýn.

*) Léta 1527 dostával havíř za 6 šichet těhodní mzdy 18 gr. č., za vození rud od vozu po 7 gr.

Vardajn Ondřej Ig. Rabenstein dostával 156 zl. ročně a vrátný na Vlaském dvoře 39 zl. rýn.

K obyčejným potřebám horním náleželo též ostření vrtáků a ocelování jich. Za prvou práci dostával kovář po krejcaru a v témdni ostřil do Mladého Aronu až 140 vrtáků a oceloval 3 až 4 po 8 kr.

Kůže k vytahování jalového kamení placeny po $4^1/_2$ až po 5 kr.; libra prachu po 14 kr.

Dříve rušena skála ohněm sazeným.

K louhování černých plátů potřebováno vinného kamene, libra po 9 kr.

Dříví do šachet kupováno v Starém Kolíně na Labi, a to vor smrkového dříví po 1 zl. 57 kr. Za nařezání prken placeno mlynáři v St. Kolíně od kusu po 1 kr. (Tam vedl průplav z K. Hory; posud tam říkají „na šifunku“.)

Vůz dubového dříví stál 28 kr.

Truhla uhlí r. 1686 účtována po 37 kr., r. 1701 po 30 kr.

Kámen svíček deputatních stál 3 zl. 10 kr., a takových zasláno ročně $43^3/_4$ kamenu komoře České z mincovny Horské (1688).

Když léta 1689 Horu navštívila arcivévodkyně Marie Anna, vítali ji seminaristé zastaveníčkem na trumpety a kotle, podobně hráli ku poctě nejvyššího mincmistra i obdrželi 6 zl. rýn. odměny.

Stříbro kupováno r. 1686 po 10 říšských tolarech čili 15 zl. rýn. za hřivnu; r. 1688 již po 18 zl. a potom r. 1692 po 16, ba i po $17^1/_2$ zl. rýn. Výroba páleného stříbra vykazovala se z huti za 12 zl. 24 kr.

Zágrované mědi byl cent za 37 zl.

Ceny, mzda a služně v druhé polovici XVII. věku v Čechách a na Moravě.

(K dějinám cen.)

Všeobecně známo jest, že ceny surovin a také mzda v jistém poměru k sobě během doby stoupají. (Velmi poučno jest ku př. srovnati s dolejšími udaji snesení sněmovní z r. 1549 v sobotu po sv. Žofii pro kraje různě smluvené.)

Chceme tu vypsati, jaké příjmy a vydání byly v obecním hospodářství v Čáslavi, aby tím více vynikla cena peněz r. 1667.*)

Žita koupili si mlatci obecní korec po 1 zl. 10 kr. rýn. (1 zl. 36 kr. r. č.); pšenice byla po 1 zl. 12 kr. rýn. (1 zl. 40 kr. r. č.).**)

Záhon role najímán po 3 kr., komora za 1 zl. ročně najata z důchodu Zárybnického.

Libra železa na šíny k okování kola a na hřebíky po 4 kr., libra svíček po 9 kr.

Loket plátna na pytle po $3\frac{1}{2}$ kr.; sáh dříví za 14 kr.

Tři zámky ke špýcharu a stodolám za 57 kr., řičice a vopálky kupovány po 3 kr.

Mzdy za hrabání sena 5 kr. denně beze stravy. Za setí žita od záhonu 4 kr., od posečení po 1 kr. od záhonu,***) za svázání tolikéž, od rovnání obilí do vrstvy na zádění 11 kr. denně. Mlatci dostávali na faře po 7 kr. denně beze stravy, na podzim po 8 kr., od vláčení vlačákovi 6 kr., nádeník dostal 8 kr. denně ($15\frac{1}{2}$ kr. r. č.), v Hoře Kutné při huti r. 1651 bral 12 kr. a r. 1689 při stavbě 10 kr., kdežto mistr zednický bral 36 kr. a tovaryš 21 kr., jiným havířům platívali 1 kr. za hodinu. Podobně též tesaři a zámečníku ještě r. 1698. (Srovnej str. 130.) Tesař tam dostával r. 1701 za den 24—27 kr. a tovaryš jeho 15 až 18 kr.

Čeleď brala služby roční: pohůnek 20 zl. rýn., špitálník 14 zl. a kuchařka 4 zl. 30 kr.†)

---

*) Rukopis v archivu „Včely Čáslavské". I. f. 295.

**) V Táboře prodávali r. 1681 oves za 21 gr., ječmen za 15 gr. V Praze r. 1680 platil oves 24 gr. čes., ječmen 20 gr. a pšenice 28 gr. Téhož roku v Soběslavi oves jen 10 gr., ostatní stejně. V Jáchymově r. 1659 strych pšenice za 39 kr., žita za 36 kr., ječmene za 35 kr. a ovsa za 36 kr. Tamtéž r. 1660 v máji 8 vajec za krejcar. (J. N. Miesl.)

***) $7\frac{1}{2}-8$ strychů činilo kopu záhonů. Strych rovnal se 1·51 rak. měřice aneb 96·6 litru.

†) Kuchařka měla 5 zl. 25 kr. r. č.; neboť 18 zl. rýnských činí 21 zl. r. č., 1 zl. rýnský = 1 zl. $16\frac{1}{2}$ kr; 1 kr. rýn. = 1·94 kr. r. č.

Jak ceny domů stoupaly neb klesaly, znamenáme z těchto příkladů. Dům č. 79. v Čáslavi prodán r. 1525 za 99 kop gr. čes., r. 1614 za 160 kop míš., r. 1635 za 200 zl. rýn. a léta 1685 za 170 zl. rýn.

Dům č. 82. v Čáslavi s pivovarem prodán r. 1530 za 116 kop gr. č., r. 1541 za 150 kop, r. 1552 za 150 k. gr. č., r. 1566 za 130 k. gr. č., r. 1607 za 300 kop gr. míš., r. 1621 za 325 kop gr. míš., r. 1633 za války za 200 kop gr. míš. a r. 1661 za 520 zl. rýn.

Hospoda u „červeného jelena" nově vystavěná prodána r. 1537 za 150 kop gr. č., r. 1547 za 195 kop, r. 1660 za 650 zl. rýn., r. 1688 za 350 zl. rýn.

Dům č. 124. v městě prodán r. 1559 za 97 kop gr. čes., r. 1606 za 100 kop gr. č., r. 1888 za 8700 zl. r. č.

Dům Mouchovský (č. 138.) ve Slaném náležel neštastnému a lakotnému primatoru Janu Šultysovi. Před válkou ceněn za 2500 kop, při odhadnutí r. 1633 za 400 kop a po požáru r. 1634 prodán za 60 kop. (Paměti kr. m. Slaného str. 148.)

Dům Rukavičkovský v Slaném koupen r. 1505 za 62 kopy a r. 1546 prodán za 210 kop a zase r. 1569 za 330 kop. Roku 1622 prodán za 1000 kop míš. a r. 1651 zbořený prodán za 20 zl. rýn.

Kovárnu koupil r. 1590 Kilián Svoboda, kovář, za 380 kop, r. 1617 prodána za 450 kop a r. 1641 za 80 kop.

Chalupa Kmentovská v Slaném stála r. 1589 300 kop, 1595 koupena za 330 kop, r. 1602 za 390 kop a r. 1646 jen za 50 kop.

Ceny nemovitostí spoustou války třicetileté klesly. Uvedeme tu příklady, kterak prodávány pozemky.

Léta 1655 prodal Martin Pacovský při městě Ronově 20 záhonů rolí za $12^1/_2$ kop gr. míš. (Knihy Ronov. sirotčí list 35.) Před tím r. 1625 Tomáš Rumbus prodal rolí 18 záhonů za starou řekou u Ronova za $7^1/_2$ kop gr. č. a Šimon Čapek 30 záhonů role neoseté za 15 kop gr. čes. čili 30 kop gr. míš. Pak r. 1628 prodala Dorota Vorlova 15 záhonů rolí za zahradou za $4^1/_4$ kopy gr. čes., r. 1631 bylo 30 záhonů v „Sitinách" za 10 kop gr. míš. a r. 1633 pak 31 záhon za 14 kop gr. čes. Potom r. 1635 prodal Pavel Vorel 24 záhony neoseté za 9 kop gr. míš. a Matěj Nožíř 9 záhonů za 9 kop gr. míš. a r. 1642 Mik. Mandlíř 26 záhonů neosetých za 14 kop gr. míš.

Léta 1646 prodal Jan Květák z Ronova 60 záhonů neosetých za 22 kopy gr. míš. a téhož roku 10 záhonů za $7^1/_2$ zl. rýn.; pak 33 záhony oseté za 22 zl. rýn. a 45 záhonů za 30 zl. rýn. Výměnou dostalo se r. 1647 30 záhonů rolí za starou řekou za hodnou klisnu a 3 zl. rýn.

Léta 1650 koupil Jak. Lokaj 8 záhonů za 8 zl. rýn.; r. 1651 rolí 8 záhonů neosetých za 5 zl. rýn. a r. 1654 podobně 34 záhony za 16 zl. rýn.

Dlouho ještě (1670) prodáván pak záhon role po 1 kopě míš. aneb laciněji (r. 1660 rolí 20 záhonů za $12^1/_2$ gr. míš.).

Léta 1662 koupila Dorota Kolářka rolí 20 záhonů za 7 zl. rýnských, r. 1664 Jak. Tichý 15 záhonů za 8 rýnských a r. 1665 30 záhonů za 53 rýn. Jan

Izdrahel pro nedostatek prodal v Ronově léta 1677 rolí 22 záhony za 18 zl. — Za roli přes troje hony po třech záhonech, tedy za 9 záhonů, zaplaceno r. 1682 v Ronově 10 rýn. a 30 kr., k tomu 2 strychy ječmene po 45 kr.

Grunty vrchnostenské pod plat prodávány laciněji a držitel byl povinen v ustanovený čas klásti roční plat (úrok). Tak Šidákovi v Ronově puštěn r. 1652 grunt za 5 kop čes. a 20 gr. bílých platu ročního, aby hleděl dobrým hospodářem býti. Ale již r. 1662 zase týž grunt postoupen tak J. Rumbisovi.

V Kutné Hoře platili r. 1678 z kopy záhonů dobré role 30—35 kr. ročního nájmu.

Ku přirovnání klademe sem ze stejné doby důchody Vysokomýtského děkana a officialů školních z r. 1668. Děkanovi platila obec platu celoročního na čtyry kvartály po 20 kopách gr. míš., na rýnské činí 23 zl. 20 kr. Pak s penězi jarmarečními a za pivo na děkanství u rozličných sousedů brané celkem ročně 113 zl. 20 kr. a 88 sáhů dříví.

Varhaník dostával od obce ročně 30 kop gr. míš. čili 35 zl. rýn., kantor 23 zl. 20 kr., subkantor 11 zl. 40 kr.

Purkmistr tu měl služby 10 kop gr. míš. měsíčně, servus 1 kopu měsíčně jakož i obecní rybář, jenž dostával na boty. Myslivec obecní ve Vysokém Mýtě dostával po 2 kopách na rok a kromě toho na prach a střevíce.*)

V Pardubicích odvozovalo se r. 1650 děkanovi platu stálého ročně 120 kop m. a desátku 6 kor. žita a 4 kor. pšenice, pak od města dříví s potřebu a 2 prostice soli. V Táboře měl děkan roku 1680 400 zl. rýn.

Léta 1673 dostával v Hradci Králové kantor platu ročního 40 zl., 8 korců žita a 6 sáhů dříví; neměl pány sousedy od pohřbů přetahovati.**)

V Čáslavi míval od r. 1564 bakalář 7 gr. č. téhodně a kantor 5 gr. č. z měšce obecního,***) kromě toho rozličné platy od mládeže (precium od malých 8 peněz bílých, od větších 2 groše bílé, sabbatalesu sakcentorovi po 1 pen. malém příslušelo), r. 1644 a později dostával varhaník 30 kr. téhodní stance, čili ročně 26 zl. rýn. Léta 1674 bral kantor jen 20 zl. r. (asi 23 zl. r. č.) služného a mládenec 10 zl. rýn.; r. 1691 již varhaník 30 zl. rýn., kantor 20 zl. a mládenec Samuel Zajíček jen 6 zl. rýn. (7 zl. r. č.); tedy méně než pohunek a špitálník. Kromě toho dostávali žáci do školy ze špitálského důchodu ročně 4 věrtele hrachu, 52 věrtele (13 korců) žita a 2 korce ječmene na kroupy. Masa každý týden 10 liber, po 2 kr. 3 den. až 3 kr. Kantorka za mytí nádob ve

*) Dr. Herm. Jireček: „Král. věnné město Vysoké Mýto" str. 85.

**) Jeronym Solař „Dějiny Hradce Králové". Ve Slaném dle „Pamětí král. m. Slaného" od prof. Jos. Laciny měl r. 1620 děkan 550 kop, vína a starého piva 7 věrtel, hrachu 2 strychy, másla 70 žejdlíků a dříví s potřebu; kaplanovi určen roční plat 10 kop.

***) V Slaném bral r. 1570 bakalář ročně od obce 20 kop gr. míš., kantor 12 kop (Lacina str. 104.). Varhaník dostával od r. 1594 ročně 12 kop.

škole dostávala korec žita. (Krejcar platil 6 denárů; tedy 2 kr. 3 den. rovnají se $2^1/_2$ kr.). Léta 1714 měl v Čáslavi kantor služby 40 zl. a varhaník 32 zl.

V Pelhřimově měl učitel 15 kop míš. a pomocník 8 kop; ve Vimberce 24 zl. od obce a 6 měr žita od vrchnosti. V Prachaticích dostával za učitelství 16 zl. a za kantorství též 16 zl. V Pardubicích byl opatřen učitel z nadace Pernštýnské 91 zl. ročně a obec dávala k tomu pro dva kollegy 32 zl. 40 kr. Mistr v Heřmanově Městci bral jen 25 zl. ročně. V Uher. Brodě 30 zl., 4 míry pšenice a 4 míry ovsa, v Kyjově 16 zl. a potraviny, v Hustopeči 14 zl., 2 míry obilí a $1^1/_2$ míry pole; v Přerově 12 zl., v Tovačově od města 15 zl., od kostela 5 zl. Ve vsích dostával ze statku snop obilí a jinde bochník chleba, všude pak sobotáles.

V Sadské měl kantor od r. 1698 z obecní kasy 20 kop míš. služného (stance) a jiné požitky, celkem v obnosu 88 zl. 22 kr. rýn.*)

Z obecních počtů města Holešova na Moravě patrno, že vycházelo služby za celý rok 1685 varhaníkovi 40 zl., rektorovi 16 zl. a od zpívání pašijí o Veliký pátek 35 kr., dvěma kantorům po 14 zl. a mládenci 8 zl., písaři radnímu 35 zl. a čtyrem hlásným po 5 zl. 50 kr.

Při splátkách dluhů a peněz sirotčích upotřebováno na Moravě vrubů čili vroubků. Tak když r. 1652 „prodána jest čtvrt rolí od J. M. pana Ludvíka Leandra, převora kláštera karthúského na předhradí Olomúckém obci Lúčanský . . . za sumu 70 hřiven, a to na terminy, hned jak se smlúva stala, 10 hř. hotových položiti a 60 hřiven má se pokládati rok po roce; 10 hř. při sv. Václavě počna léta Páně 1652, až do sumy vyplnění. Na to se vrub udělal; obec mají jednu polovici a J. M. pán v klášteře druhú.“

Co na vruby nařezáno, to v zápisech bývalo připsáno aneb též přeškrtáno. Když byl dluh úplně splacen, tu byly vruby před právem polámány, aby žádný na ten statek natahovati a majiteli překážek dělati nemohl. Tak r. 1693 „Pavel Oščádal zaplatil statku poletního na svém gruntě Janovi Svozilovi od Moravičan 26 hř., a tak již Janovi nic dlužen není, jakož taky vroubek se před právem polámal.“ „Jan Odstrčil dal sobě vyhledati z rejster statek po manželce své a vydán mu jest vyšlý (splacený) na vejtah a poletné na vrub.“**)

Počítání na vrubu bylo v XVII. století velmi obvyklé zejména v pivovarech. V instrukci správci a písaři pivovarnímu kr. města Čáslavi jest odstavec „O držení vrubův s sládkem“, který zde doslovně klademe: „Co se týče toho na sladovnu shromažďujícího sladu neb ječmene a chmele, na to má písař pivovarní pořádný vruby s sládkem držeti; při vyjití pak jednoho každého roku, správce toho pivovaru je od dotčeného písaře u sládka vyzdvihnouti a skonferirujíce je bedlivě s počtem, takové má k počtu složiti“.

---

*) Český lid. III. str. 409. poznámka.

**) V. Houdek Z truhlice Loučanské v „Časopise vlast. spol muzej. v Olomouci“ r. 1894 č. 45. str. 103. atd.

Při svěcení hřbitovního kostelíčka sv. Marka v Soběslavi r. 1659 vystrojena tabule k uctění hostí, zejména kardinála arcibiskupa Pražského Arnošta z Harrachu, o níž nalézá se v památní knize „vyznamenání útrat“ v úhrnném obnosu 335 zl. 34 kr. $1^1/_2$ den.

Ku poznání způsobu hostiny starodávné a jako příspěvek k dějinám cen, podáváme tuto z onoho vyznamenání krátké výpisky. Při trachtaci vyšlo: 320 lib. hovězího masa po 2 kr. a 2 den. činí 12 zl. 36 kr. 4 den.*), 225 lib. telecího po 2 kr. činí 7 zl. 30 kr., skopového 40 lib. po 2 kr. činí 1 zl. 20 kr., jehňata dvě po 15 kr. činí 30 kr., prasat 7 po 19 kr. činí 2 zl. 13 kr., tři indiáni po 45 kr. — 2 zl. 15 kr., pět indiánek po 24 kr. — 2 zl., 21 kapounů po 12 kr. — 2 zl., 4 kohouti po 6 kr. — 24 kr., 43 kuřat po 2 kr. — 1 zl. 26 kr., 18 slepic po 5 kr. — 1 zl. 30 kr., 30 kuřat po 1 kr. 3 den. — 45 kr., 9 holoubat po 1 kr. 3 den. — 13 kr. 3 den. Másla přepouštěného 99 žejdlíků po 6 kr. — 9 zl. 54 kr., putru $85^1/_2$ lib. po 6 kr. — 7 zl. 12 kr. 3 den., špeku 12 lib. po 6 kr. — 1 zl. 12 kr., 33 kaprů po 8 kr. — 4 zl. 24 kr., 21 štik po 6 kr. — 2 zl. 6 kr., 3 úhoře za 2 zl., klobásy 36 kr., 16 jitrnic po 1 kr. — 16 kr., octa pivného 18 žejdlíků za 36 kr., soli 2 věrtele 1 míra za 3 zl. 36 kr.**), 12 žejdlíků vinného octa za 36 kr., křenu za 12 kr., česneku za 6 kr., pernýku za 1 zl. 38 kr., cibule za 12 kr., petržele za 8 kr., 16 lib. svíček po 8 kr. — 2 zl. 8 kr., 6 voskových svíček po 8 kr. — 48 kr., ovsa 24 strychů za 15 kr. — 6 zl. 3 kr. $4^1/_2$ den., vína uherského půl čtvrti za 14 zl. 15 kr., pleten cibule za 14 kr., piva 8 sudů po 7 zl.***) — 56 zl., za 2 vědra vína varhaníkovi hradeckému 15 zl. 20 kr., za 4 vědra po 6 zl. 45 kr. — 27 zl., za jedno vědro moselové 7 zl 30 kr., za $2^1/_2$ kůže pergamenu na sepsání fundací 2 zl. 55 kr., za 6 archů regalpapíru po 3 kr. — 18 kr., za $1^3/_4$ lotu hedvábí 49 kr., za $^1/_4$ lib. vosku červeného 36 kr.

V Holešově po obnově úřadu r. 1711 na trachtaci koupeno másla libra po 14 kr., herynk za 3 kr., za más starého vína 9 kr., za 26 másův piva po $1^1/_2$ kr. zaplaceno 39 kr., za limon 12 kr., za libru cukru po 39 kr., za moráka 45 kr. a za kapouna 12 kr.

Když císař Leopold nastoupil, jal se nepotřebná místa úřední zrušovati a zakázal, aby někdo bral dvojí služné. Přes to však činilo vydání na úředníky značnou část zemských příjmů; tak na Moravě stály zemské úřady 27.000 zl. Při tribunale tam předsedal zemský hejtman, který r. 1657 měl služného 4.000 zl., pak byl kancléř s 1200 zl., čtyři assessoři po 800 zl., český a německý sekretář po 500 zl., český a německý registrator s 300 zl., český a německý koncipista s 300 zl., translator s 233 zl. 20 kr., 6 kancelistů se 175 zl., dva

*) Roku 1643 byla ve Slaném kráva za 6 kop mís., svině za 2 kopy a ovce za kopu gr. Od požetí a svázání záhonu pšenice a žita po 2 gr. 2 den. tam platívali.

**) V Tarnovicích stál vládu sud Věličské soli 13 zl., centnýř soli dobytčí 3 zl. Prostička Gmundenské soli r. 1657 stála na Moravě 27 kr.

***) V létech 1570—1595 byl za 50 gr., r. 1615 za 1 kopu = 2 zl. 20 kr. rýn., tedy litr za $1^1/_2$ kr. r. č., r. 1659 za $3^1/_3$ kr. r. č. V Hoře Kutné stál r. 1660 sud piva 2 zl. 50 kr. a 3 žejdlíky prodávány za 1 kr., pinta za 8 malých peněz.

sluhové s 58 zl. 20 kr. a topič se 46 zl. 40 kr. — Při zemských deskách bral nejvyšší písař 600 zl., podkomoří 500 zl., místosudí 500 zl., místopísař 500 zl., purkrabí 250 zl., menší písař 300 zl., registrator 200 zl., ingrossator 175 zl., dva kancelisté se 120 zl., dva komorníci se 120 zl., dveřní s 58 zl. 20 kr. a dva drabanti s 50 zl. Krajských hejtmanů bylo šest; pět z nich byli stavu panského a brali po 800 zl. a jeden byl stavu rytířského s platem 500 zl. ročně Moravský prokurator komorní dostával 600 zl. a Olomoucký velitel vojenský 1800 zl.*)

Paní Zuzana Čerušnová z Harasova na Radeníně**) prodávala z dvorů svých léta 1634 třicet vepřů po 3 zl. 15 kr., léta 1652 kopu vajec za 15 kr., kačera za 3 kr., zajíce po 2 gr. čes., husy po 16 neb 17 groších, herynků kopu po 3 zl.; léta 1653 byly husy po 15 krejcarech.

Paní Kateřina z Žerotína rozená z Valdštejna***) povolovala písaři Janu v Brandýse nad Orlicí r. 1634, 25. října, aby prodal jednomu měšťanu do Litomyšle 1447 žejdlíků másla, po $7^1/_2$ kr. žejdlík (v březnu 1635 po 8 kr.), a též sýrů centnýř za 5 zl. rýn., tak aby dukáty po 3 rýn. vzíti mohl, poněvadž nyní tak jdou. „Husy po 12 kr. a kačeny po šesti, vidí mi se, že by bylo lacino dáti; pročež přičiň se, aby husy na šest a kačeny na tři bílý jak loňského roku přivésti mohl.“

„Těch osm krav, že si jednu ke druhý na pomoc po 5 kopách 12 groších a býka za 8 kop prodal, není nic draho“. Korec suchého ovoce prodal písař Jan na Brandýse po 2 kopách.

---

*) Na Moravě dlouho bylo obvyklo počítati na hřivny. Tak r. 1650 prodán byl v Přerově grunt za 450 hřiven, hřivna po 28 groších a za groš 7 denárů.

**) Z dopisů vydaných Fr. Dvorským. V Praze 1886.

***) Listy její vydané Fr. Dvorským. V Praze 1896. II. dílu str. 193.

Přílohy listinné.

Patent císaře Leopolda I., jímž se valvují cizí krejcary na $4^1/_2$ haléře*), polturáky Bromberské na 6 halířů, půlpace neb dvoukrejcary na 9 halířů čili $1^1/_2$ kr., dudky polské a všecky cizí grošc na 2 kr., dvoududky a benátské šestáky na 4 kr. a půlmarcelly neb justiny na 24 kr. K tomu doprovození rad, komorníků a místodržících v král. Českém z 9. dubna 1659.

Ve Vídni 1659., 31. března. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

Wir N. N. der röm. Kai: auch zu Hungaren und Böheimb königl. Mai. würcklich Geheimber und andere Räthe, Cammerere, verordnete königl. Statthaltere und Obriste Land-Offizirer im Königreich Böheimb. Fügen allen und jeden Inwohnern dieses Königgreichs, was Standts, Condition, Würden und Weesens die sein hiemit zuvernehmen, was gestalt allerhöchsterwehnte Ihre kaiserl. und königliche Mai: Unser allergnädigster König und Herr oc. Nach deme wieder die in dero Erb-Königreich Böhem und dessen incorporirte Länder so häuffig eingeschlichene frembde ringhaltige Müntz bereit von langer zeithero grosse beschwerden geführet worden zu abwendung dieses dero sambtlichen Erb-Königreichs und Ländern, insonderheit aber dem armen gemeinen Mann hieraus zustehenden Schadens kein füglichers mittl befunden, als das die Calada obbemelter frembder Müntz-Sorten durchgehend in allen Ihrer kai: und königl. Mai: Erb-Königreich und Ländern auf einmahl vorgenommen werde: dahero dann selbe zu diesem ende gewisse Patenten verfassen und den abschlag solcher frembder ringhaltigen Müntz-Sorten aller Orthen zugleich ohne eintzigen Anstandt publiciren zu lassen allergnädigst resolviret haben. Und lauten dachte hierüber gefertigte Ihrer Kais: und königl. Mai. allergnädigste Patenten Ihrem buchstablichen Inhalt nach, von Wort zu Wort also:

Wir Leopold von Gottes Gnaden erwöhlter römischer Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs in Germanien auch zu Hungarn und Böheimb oc. König, Ertzhertzog zu Oesterreich, Hertzog zu Burgundt, Steier, Kärndten, Crain und Würtemberg, in Ober und Nider Schlesien, Marggraf zu Mähren, in Ober und Nider Laussnitz, Grave zu Habspurg, Tyrol und Görtz oc. Entbiethen allen und jeden Unserer Erb-Königreich und Landen Underthanen und Inwohnern Geist. und weltlichen was Stands, Würden oder Wesens die seindt Unsere Gnad; Und geben Euch hiemit zuvernehmen massen auch ohne das jederman genug-

*) V jiném originalu tištěném bez doprovození místodržících čte se „cizí krejcary na 4 haléře české".

samb wissend ist, wie von etlichen Jahren hero allerlei frembde Hand: oder Schiedt-Müntz in Unsere Erb-Königreiche und Lande heuffig eingelauffen und dadurch Unsere Müntz bevorab die grobe Sorthen an Goldt und Silber fast gantz hinaus gezogen worden wie dann solches Übel annoch jeh lenger jeh mehr einreisset; wann nun Wir als regierender Kaiser, König und Lands Fürst zu Unserm, wie auch Unsere Erb-Königreich und Länder grossen Nachtheil und Schaden dieses länger zu verstatten nicht gedacht seindt: Als hetten Wir zwar wohl Ursach gehabt alle främbde und ausländische Müntzsorthen gäntzlich zuverbiethen. Damit aber dadurch der gemeine Mann, der sich bishero mehrern theils mit solchem Gelde betragen auf einmahl nicht zu hoch zu Schaden komme; Als haben Wir Uns dahin gnädigist resolwirt, setzen, ordnen und wollen, dass besagte frembde Müntz zwar noch fortan in Unsern Erb-Königreich und Landen gangbar verbleiben jedoch nachfolgende Sorthen hinfüro höher nicht, dann in volgendem Werth, als ein Kreutzerer ins gemein, der in Unsern Erb-Königreich und Landen nicht geprägt, umb vier und ein halben Pfenning böhmischer Wehrung, ein Polturack oder Bromberger umb sechs Pfenning oder ain Kreutzer. (Die halbe Marcell: oder justiner aber so diese Zeit herumb per Dreissig.) Ein halber Batzen oder Zweikreutzerer allerhand Sorthen umb neun Pfenning böhmisch oder Anderthalben Kreutzer, ein einfaher polnischer Dutich, wie auch alte andere in Unsern und Unsers Ertzhauser Erb Königreich und Landen nicht gemüntzte groschen umb zwei Kreutzer, ein doppelter polnischer Dutich wie auch die sechs Kreutzerer venedischen geprägs zu vier Kreutzer. Die halbe Marcell: oder justiner aber so diese Zeit herumb per Dreissig Kreutzer gangbahr gewesen umb vier und zwantzig Kreutzer passiert ausgegeben und eingenommen werden sollen; Da auch einer oder der andere sich Unsern Mauthe und anderen Aembtern bereith die gnädigste Verfügung gethan das solche in höhern Werth als vorgemeldet nicht angenommen werden sollen; Da auch einer oder der andere sich unterstähen thäte, wider dis Unser verbott ob specificirte Sorthen einem andern in höherm Valor zuzumuthen und auszuzehlen oder anzunehmen oder wider Unsere Patenten ausser Lands zuverführen und darüber betretten oder dessen überwiesen wurde; der solle nicht allein umb das Gelde sondern auch noch absonderlich mit wohlempfindtlicher Straff belegt werden. Darnach sich nun männiglich zurichten und für Schaden zu hüten wissen wird. Dann dies ist Unser gnädigster auch ernstlicher Will und Meinung. Geben in Unserer Stadt Wienn den ein und dreisigisten Martii, anno Sechzehenhundert neun und funftzig Unserer Reiche des römischen im ersten, des hungarischen im vierdten und des böheimbischen im Dritten.

Leopold.

Johannes Hartvigius comes de Nostitz
R. B. S. cancellarius.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeq. maiestatis proprium.
Frantz Graf von Potting.
D. Pachta.

Als befehlen an statt und im Nahmen mehr allerhöchst gedachter ihrer kaiser. und königl. Mai. Wir denen königl. Ereisshaubeleuthen auch königl. Richtern, Burgermeistern und Räthen der königl. Städte in diesem dero Erb-Königreich Böhem, das sie diese Patenten gehöriger Orthen dem üblichen Gebrauch nach zu jedermänniglichen Wissenschafft ohne eintziger Zeit Verliehrung publiciren und anhangen, so dann sie und jede andere nach gesetzte Instanz und Obrigkeiten ernstlich darob halten und mit würcklicher Bestraffung der Übertretter ohne eintzigen respect verfahren sollen. An diesem Beschicht Ihr Kaiser. und königl. Mai. allergnädigster Will und Meinung. Geben auf dem königl. Prager-Schloss den 9. Monaths Tag Aprilis, im sechzehenhundert neun und fünftzigsten Jahre.

Venedic Smolik.

Císař Leopold zapovídá vyměňování a vyvážení dobré mince ze země.

Ve Vídni 1665, 3. července. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

Wir Leopold von Gottes Gnaden Erwöhlter römischer Kaiser zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien, zu Hungaren, Böheimb, Dalmatien, Croatien und Sclavonien oc König, Ertzhertzog zu Oesterreich, Marggraf zu Mähren, Hertzog zu Lutzenburg und in Schlesien und Marggraf zu Lausnitz oc entbieten N. allen und jeden Unsern lieben getrewen und gehorsamben Unterthanen von Prälaten, Herrn, Ritter und Burger-Standt, was Würden. Ambts oder Wesens dieselben in Unserm Erb Königreich Böheimb sein Unser kaiser und königliche Gnad und alles Guta; und geben Euch hiermit gnädigst zuvernehmen, was massen man von einer zeithero wahrgenommen, dass nicht allein die Ducaten, Reichsthaler und andere grobe Müntz-Sorten, sondern auch gar die alte kaiserl. Groschen, Kreutzer und andere gute Müntzen durch gewinnsüchtige Personen zu ihrem privat-Nutzen und Vortheil under andern Müntzen ausgeklaubt, theils auch mit Laggio aufgewechselt und so dann auser Lands geführt und verschickt werden; wann nun dergleichen allein zu eines oder anderen Eigen-Nutz angesehene Geldt Aufwechsl und ausser Landsführung, als durch welche die Länder der mehrist und besten Baarschaft gleichsamb unvermerckter destituirt wurden bereit hievor durch offene Generalien verbotten worden und Wir also sonderlich bei denen im Reich fürgangenen devalvationen und dahero in Wechsl: auch Kauff und Verkauffen und allen andern Handlungen entsprossenen Difficulteten gnädigst nicht gemeint seind, dergleichen in Unsern Erblanden sich befindende grobe Reichs und andere gute Müntz Sorten, alte Groschen und Kreutzer und was dergleichen mehr seind aus Unsern Landen entführen zu lassen: dannenhero Wir dann gnädigist entschlossen sothanige allein zu eines oder andern privat-Nutzen angesehene Aufwechsl und Verführung dergleichen Gelder weiter nicht zugestatten: als befehlen Wir hiermit Euch allen und jeden Geist und weltlichen Inwohnern

niemands ausgenommen, wie sonderlich auch Unsern Zoll und andern Beambten, dass dieser Unserer Gnädigsten resolution ihr nicht allein für euch selbsten gehorsambst geleben, sondern auch allen Fleiss fürkehren und ernstlich darob sein sollet; auf das dergleichen unzulässige zu eines oder andern Eigen-Nutz angeschene Aufwechsl und ausser Landsführ oder Verschickung obgedachter Müntz-Sorten niemanden es sei zu Land zu Wasser oder auf der Post, verstattet, sondern was also betreten wurde in würcklichen contraband und dergleichen heimbliche eigennutzige Aufwechsler zu empfindlicher Straff gezogen werden; Darnach sich männiglich und ein jeder insonderheit zu richten und vor Schaden zu hüten. Und es beschicht auch hieran Unser gnädigster auch ernstlicher Will und Meinung. Geben in Unserer Stadt Wienn den dritten Julii, anno sechzehenhundert fünf und sechtzig Unserer Reiche des römischen im sibenden, des hungarischen im ailften, und des böheimbischen im neundten.

Leopold.

Ad mandatum sac. caes. regiaeq. maiestatis proprium.

Frantz Ulrich G. Khinsky.
J. V. Boltz.

Patent císaře Leopolda I., že za tři měsíce polská mince ze Slezska vynášená na ceně dle valvace brána býti má.

Ve Vídni 1666., 3. máje. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský, charvatský a slovanský oc král, arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburské a slezské kníže, a lužický margkrabě etc. Všem obyvatelům a poddaným Našim duchovního i světskýho stavu v království Našem dědičném českém, jakého by ti koliv stavu, řádu, povolání neb vyvýšenosti byli milost naši císařskou a královskou též všeckno dobré vzkazujeme. Věrní milí. Na vědomí vám dávajíce, což sice bez toho v vůbec známé a vědomé jest, kterak od některých léth do knížectví Našeho slezskýho lehká polská mince na mnoze vtroušena jest, kudyž obyvatelům země nemalá škoda netoliko již pošla, alébrž i to zlé čím dále tím více se rozmáhá, zvláště že taková lehká polská mince odtud ze Slezska jak do již jmenovaného království Našeho dědičného českého a margkrabství Moravskýho tak i do arcikníže ctví Našeho rakouskýho houfem se hrne a tudy v handlích, vexlích a jiných obchodech obecních veliká nesnáz a nepříležitost se působí. I jakž nám jakožto králi českému dle povinosti Naši věrné poslušné obyvatele a poddané Naše před další takovou škodou chrániti přísluší a náleží, an bychom sice tuž lehkou polskou minci dokonale zapověditi dáti slušnou a hodnou příčinu jmíti ráčili; však nicméně z jistých a podstatných příčin ráčili jsme se tak dalece resolvirovati a dotčenou lehkou minci toliko na spůsob, cenu a valor nynější mince Naši devalvirovati a vysaditi, tomu milostivě chtějíce a nařizujíce, aby nicméně níže jmenované a specificirované groše od datum pu-

blikaci těchto císařských a královských patentův Našich ještě za tři měsíce pořád zběhlé v již jmenovaném království Našem českém v předešlé ceně úplně zůstaly a brány byly, po vyjití pak týchž tří měsícův nic vejšeji a dražeji, nežli jakž následuje neplatily a přijímány nebyly. Totiž předně jeden polský ort s nápisem 1663 a 1664 létha za 16 kr. Za druhé polský patnáctník s nápisem 1664 létha po 6 kr. Za třetí tupplidudek polský s nápisem 1664 létha za 5 kr. Čtvrté jednoduchý dudek s nápisem 1662 létha za 2 kr. 2 peníze. Brumer neb půltorák s nápisem 1662 létha za 1 kr. Čímž se jedenkaždý spraviti a před škodou jak vystříhati věděti bude; a tato jest milostivá a konečná vůle a mínění Naše. Dán v městě Našem Vídni třetího dne měsíce máje létha páně šestnáctistého šedesátého šestého království Našich římského osmého, uherského jedenáctého a českého desátého.

Následuje německé znění téhož patentu.

Leopold.

Jo. Hartwigius comes de Nostitz R^{is} Boh. s. cancellarius.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeq. majestatis proprium.

Frantz Ulrich Khinsky.

Pachta.

Císař Leopold I. povoluje, aby polská mince šla do r. 1668 v plné ceně, a odtud teprve ve snížené.

Ve Vídni 1667., 15. listopadu. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař po všecky časy rozmnožitel říše a uherský, český, dalmatský, charvatský a slovanský etc. král, arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburské a slezské kníže, a lužické margkrabě oc Všem obyvatelům a poddaným Našim duchovního i světskýho stavu v království Našem dědičném českém jakého by ti koliv stavu, řádu, povolání neb vyvýšenosti byli milost Naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujeme. Věrní milí. Na vědomí vám dávajíce, což sice bez toho v vůbec známé a vědomé jest, kterak od některých léth do knížectví Našeho slezského lehká polská mince na mnoze vtroušena jest, kudyž obyvatelům země nemalá škoda netoliko již pošla, alébrž to zlé čím dále tím více se rozmáhá, zvláště že taková lehká polská mince odtud ze Slezska, jak do již jmenovaného království Našeho dědičného českého a margkrabství moravského, tak i do arcikníže Našeho rakouského houfem se brne a tudy v handlích, vexlích a jiných obchodech obecních veliká nesnáz a nepříležitost se působí. I jakž nám jakožto králi českému dle vznešené povinnosti Naší věrné poslušné obyvatele a poddané naše před další takovou škodou chrániti přísluší a náleží; ačbychom sice tuž lehkou polskou minci dokonale zapověditi dáti slušnou a hodnou příčinu míti ráčili, však nicméně z jistých a podstatných příčin ráčili jsme se resolvirovati a dočenou lehkou minci toliko na

vnitřní hodnost a vážnost nynější mince Naší devalvirovati a zsaditi: Tomu milostivě chtějíce a nařizujíce, aby níže jmenované species mince až do vyjití toliko roku tohoto v již jmenovaném království Našem českém a v předešlé ceně úplně zůstaly a brány byly. Od prvního pak dne měsíce Ledna létha prv příštího šestnáctistého šedesátého osmého nic vejše a dráže nežli, jakž následuje, neplatily a přijímány nebyly: totiž předně jeden polský ort s nápisem 1663 a 1664 létha za 16 kr., za druhé polský patnáctník neboližto pětigrošník s nápisem 1664 létha po 6 kr. Za třetí tupplpudek polský s nápisem 1664 létha za 5 kr. Čtvrté jednoduchý dudek s nápisem 1662 létha za 2 kr. 3 peníze. Za páté brumer neb půltorák s nápisem 1662 létha za 1 kr. Čímž se jedenkaždý spraviti a před škodou jakou jak vystříhati věděti bude, na čemž se také milostivá vůle Naše naplní. Dán v městě Našem Vídni patnáctého dne měsíce Listopadu létha páně šestnáctistého šedesátého sedmého království Našich římského desátého, uherského třináctého a českého dvanáctého.

Následuje text německý.

Leopold.

Ad mandatum sacrae caesareae regieq. majestatis proprium.

Adolf Wratislaw Graf v. Sternberg.
Pachta.

Patent cís. Leopolda I., kterým sníženy v ceně polské čtvrttolary na 16 kr., patnáctníky na 6 kr., dvoududky polské na 5 kr., dudky na $2^1/_2$ kr. a půltoráky na 1 kr. bez rozdílu letopočtu na nich.

Ve Vídni 1668., 29. února. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař po všecky časy rozmnožitel říše a uherský, český, dalmatský, charvatský a slovanský etc. král, arcikníže rakouské, markrabě moravské, lucemburské a slezské kníže a lužické margkrabě oc všem obyvatelům a poddaným Našim duchovním a světským v knížectví Našich horního a dolního Slezska jakého by ti koliv stavu, řádu neb vyvýšenosti byli milost Naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujeme. Věrní milí. A mohou sobě oni dobře ku paměti přivésti, kterak a z jakých příčin jsme skrz Naše patnáctého dne měsíce Listopadu teď pominulého šestnáctistého šedesátého sedmého léta publicírované patenty jisté polské lehké v některých toliko létech species mince tak aby tudy země Naše a obyvatelé jich žádná další škoda nenásledovala na vnitřní hodnost a vážnost nynější Naši drobné mince devaluirovati nařídili ráčili. Jsouc však nyní v tom rozdílně hodnověrně spraveni, že též k dobrému a užitečnému věrných a poslušných poddaných Našich patřící a se vztahující mínění a intenci Naše k svému náležitému effectu nepřišla, nýbrž dotčené patenty Naše při mnohých zvláště pak mezi obecním čísti a psáti neumějícím lidem mnohé confusi a omyl a to většíu dílem za příčinou, že mnozí cifru leth jedněch od druhých rozeznati neumějí působili. An se také po vzaté další probě to vskutku vynachází, že ty všecky v též Caladě obsažené polské

species mince (zvláště že táž starší a lepší větším dílem již zmizela a se stratila) téměř veskrze v jednostejné nevážnosti se vynacházejí. Protož k vyvarování další větší škody odtud vyplejvajících nepříležitostí, omylův i obtížností, ráčili jsme toho důležitou a nevyhnutedlnou k vzdělání a k dobrému království a zemí Našich se vztahující potřebu uznati oznámenou pod datum patnáctého dne měsíce Listopadu teď pominulého létha publicírováno devalvati mince takto vysvětliti a dále nařídíti, že těch v nich jmenovaných pět species mince indifferenter a bez rozdílu léth z té vystavené ceny zsazeny a vedle toho již napotom a dále jeden polský orth nic vejše a dráže nežli za 16 krejcarův: polský patnáctník neboližto pětgrošník za 6 krejcarův, tupplduchek polský za 5 krejcarův, jednoduchý dudek polský za půltřetího krejcaru a brumer neb půltorák za jeden krejcar v království Našem českém a v jiných zemích brán a dáván býti má. V kterézto příčině také, aby v týchž dědičných království a v zemích Našich mezi věrnými a poslušnými poddanými a obyvately jich k lepšímu a užitečnému zase všeobecný handl a obchod tím snáželi a spíšeji ku povstání a vzrostu svému přijíti mohl: ráčili jsme k tomu milostivě povoliti a sice kdež za potřebí bylo to zaopatřiti a nařídíti, aby těch již často oznámených pět species polské mince v tom teď prv jmenovaném valoru a ceně netoliko v království Našem českém a zemích k němu přivtělených, alébrž i v arciknížectví Našem rakouském do všech peněžitých důchodův Našich v solním, celním, mejtným i sice všech jiných podobných ouřadních místech neméně i v mincích přijímány a brány byly. Čímž se jeden každý spraviti a na tom milostivou vůli Naši císařskou a královskou naplniti věděti bude. Dán v městě našem Vídni dvacátého devátého dne měsíce února létha páně šestnáctistého šedesátého osmého, království Našich římského desátého, uherského třináctého a českého dvanáctého.

Následuje německé znění téhož patentu.

Leopold.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeq. maiestatis proprium.

Adolf Wratislaw Graf v. Sternberg

Pachta.

Patent císaře Leopolda I. o dobrých groších čili plecháčích z Dolních Sas, aby po třech krejcařích v Čechách brány byly, avšak ve dvou měsících aby noseny byly do král. mincoven v Praze a v Hoře Kutné, kde je po srážce 7 zl. ze sta vyměňují a na drobnou minci přemincují. Též ze země dovoluje tuto lehkou minci vyvážeti.

Ve Vídni 1674, 9. dubna. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše, německý, uherský, český, dalmatský, charvatský a slovanský oc král oc arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburgské a slezské kníže a lužické

margkrabě oc milost Naši císařskou a královskou a všecko dobré N. všem a jednomu každému Našim věrným milým obyvatelům a poddaným duchovním i světským jakéhoti koliv stavu, důstojenství a povolání v Našem dědičném království českém jsou, vzkazujeme a milostivě věděti dáváme, jakož bez toho již až příliš dosti vědomé a známé jest, kterak od některého času do téhož Našeho dědičného království českého z dolejších Sassův mince tam devalvirovaná, kterouž vůbec dobré groše neb plecháče jmenují a houfem se vloudila a tudy netoliko nám při Našich královských úřadech důchodních, do nichž táž lechká mince u veliké summě se sešla tím, co na ni uchází, nemalá škoda následovala, nýbrž i naposledy (an to zlé čím dále tím více se rozmáhá, kdyby mu folkováno bylo) dokonce vůbec celé zemi veliké škody se obávati jest. I jsouce Naše jakožto kralujícího krále v Čechách z vysokého na sobě majícího úřadu povinnost to opatřiti, aby Naši obyvatelé vůbec v té příčině dalšího nebezpečenetví a škody zbaveni byli, My také dotčené vysoce škodlivé a nebezpečné nepořádnosti v minci dáleji dopouštěti nechceme. Pročež jsme se milostivě resolvírovati ráčili, ustanovovati, nařizovati a tomu chtíti ráčíme, aby dotčení v dolejších Sassích zleččení grošové neb plecháči v Našem dědičném království českém napotom počna ihned od vyhlášení těchto Našich císařských a královských patentův nic výšeji než po třech krejcařích pasirováni, vydávání a přijímáni byly. Jakož pak při všech Našich mejtách a jiných úřadích již to milostivě opatřeno jest, že jinak než jak dotčeno oznámení plecháčové přijímáni nebudou. Aby však obyvatelé zvláště chudý lid obecný při tom velké ztráty příliš obtížně nepocejtili ani ti, ješto v té příčině fide publica pokračovali, nějaké škody netrpěli; ráčíme netoliko všecko to, co v Našem královském nejvyšším berničném a jiných úřadech, až do tohoto času na též minci pospolu se nachází, úplně milostivě přijímati, ale také od Nás při Našich královských mincmistřích pražském a Horo-Kuttenském takové milostivé nařízení se stalo, aby všecky dotčené spadlé plecháče, co by jich koliv obyvatelé dědičného království Našeho českého v času dvou měsíců v pořád zběhlých, (kteréž tímto listem za termin k takové výplatě ukládati ráčíme) ode dne oznámeného vyhlášení tohoto patentu počítajíce do Naši královské mince přinesli a odvedli beze vší odpornosti přijali místo 20 fl. ze sta (kteroužto ztrátu sice byli by trpěli) proti 7 fl. ze sta po srážce vyvexlovali a podle nynější dobroty neb valvcu jich v jinou od Nás milostivě resolvirovanou drobnou minci přemincovali, při čemž jsme chudým lidem k dobrému i od toho mincovního užitku neb šlag-šacu (kterýž by nám sice podle obyčeje náležel) dobrovolně milostivě upustiti ráčili: chtěl-li by ale kdo tuž lehkou minci sám ven z země vésti, to každý svobodně učiniti moci bude. Pakli by někdo proti této Naši zápovědi připomenuté spadlé z dolejších Sassův pocházející groše neb plecháče jinému u vyšším valoru odváděti neb platiti, neb proti těmto Našim patentům činiti se opovážil a v tom postižen neb přesvědčen byl, ten netoliko o takové peníze přijíti, nýbrž ještě k tomu obzvláštní jinou přístnou pokutou strestán býti má. Čímž se jeden každý spraviti a před škodou vystříhati jak

věděti bude; neb ta jest Naše milostivá opravdová vůle a mínění. Dán v městě Našem Vídni devátého dne měsíce dubna léta páně tisícího šestistého sedumdesátého čtvrtého a království Našich římského šestnáctého, uherského devatenáctého a českého osumnáctého.

Následuje německé znění téhož patentu.

Leopold.

J. Hartwigius comes de Nostic
R^is Boh. s. cancellarius.

Ad mandatum sac: caes: regiaeq. maiestatis proprium
J. von Tamf.

Patent cís. Leopolda I., kterým devalvují se ve dvou měsících zlatníky a půlzlatníky Lauenburské, Oetingské a Štolberské.

Ve Vídni 1678., 8. října. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

Wir Leopold von Gottes Gnaden erwöhlter römischer Kaiser zu allen Zeiten Mehrer des Reichs in Germanien, zu Hungarn, Böheimb, Dalmatien, Croatien und Sclavonien etc. König, Ertz-Herzog zu Oesterreich, Marggraff zu Mähren, Herzog zu Lützemburg und in Schlesien und Marggraff zu Hausnitz oc entbiethen allen und jeden Unsers Erb Königreichs Böheimb Inwohnern und Unterthanen Geist- und Weltlichen was Standts, Würden oder Wesens die seind Unsere kaiserl. und königliche Gnad. Und geben Euch hiemit gnädigst zuvernehmen, wie das Wir berichtet worden, was massen von geringhaltigen Müntz-Sorten die fürstliche sachsische, lawenburgische, fürstliche und Graff Oettingische und die Graff Stollbergische halbe und gantze Gulden-Stuck von geraumer Zeithero in besagt Unserm Erb-Königreich Böheimb häuffig eingeschlichen war durch Uns bei unsern königlichen Aembtern, allwo dise geringhaltende Münz-Sorten in grosser Summa eingangen nicht allein solchen Abgangs halber allbereit ein zimblicher Schaden zugewachsen, sondern auch, da disen je länger je mehr einreisenden Übel mit zeitlich vorgebogen werden solte, bei längern Anstand endlich ein allgemeiner Landschaden zu beförchten sein wurde. Wann Uns dann als regierenden König zu Böheimb hohen tragenden Ambts halber obliget, darauf bedacht zu sein, wie von Unsern Inwohnern der disfahls ferner besorgliche Schaden abgewendet werden möge, Wir auch dise schädliche und gefährliche Confusion in Müntzweesen länger zugestatten nicht gedacht sein. Als haben Wir gnädigst resolvirt, obbesagte fürstl. sächsische, lawenburgische, fürstliche und Graff Oettingische, wie auch die Graff Stollbergische halbe und gantze Guldenstuck in Unserm Erb Königreich Böheimb bis auf Unsere in Müntzweesen ferner erfolgende gnädigste determination zu devalwiren und zu verbieten, allermassen Wir dann bei Unsern königlichen Mauth und Aembtern bereith hierüber die gnädigste Verordnung gethan das selbe hinführo alsobald anfangend von Publication diser Unser kaiser. und königlichen Patenten weiters nit ein- oder angenomben werden sollen. Damit aber denen Inwohnern bevorab dem armen Mann diser Verbott und Devalvation

nicht allzubeschwärlich fallen, noch auch die jenigen, welche hierin fahls fidem publicam bishero gefolget, was darbei zuleiden haben mögen. Thuen Wir nicht allein den in Unsern königlichen Ober-Steuer und anderen Aembtern allbereit vorhandenen Vorrath für voll gnädigst annehmen und behalten, sondern haben auch an Unser königliche Prager- und Kuttenbergische Müntz Stätte unter einstem die gnädigste Verordnung ergehen lassen, dass allda solche devalwirt und verbottene halbe und gantze Guldenstuck so vil derenselben die Inwohner Unsers Erb-Königreichs Böheimb inner denen nechsten zwei Monathen, so Wir hiemit pro termino solcher Auslesung ansetzen thuen von dem Tag oberwehnter Publication an zu raiten in besagte Unsere königliche Müntz-Stätte ein- und zuebringen werden unwaigerlich angenomben werden sollen, gestatten Wir dann dem armen Mann zum besten den Uns sonsten gebührenden Schlagschatz und Müntz Nutzen freiwillig gnädigst fahren lassen. Zum fahl aber jemand solche devalwirte Müntz-Sorten selbsten ausser Land führen wollte stehet solches demselben in alle Weeg frei und bevor. Da auch einer oder der ander sich unterstehen thete, wider dis unser königliche Verbott und Patenten zuhandlen und obangezogene ringhaltige Müntz-Sorten einen andern zuzumuthen und auszuzehlen und darüber betretten, oder dessen überwissen wurde, der solle nicht allein des Geldes verlustiget sein, sondern auch noch absonderlich mit wol empfindlicher Straff angesehen werden, darnach sich nun männiglich zurichten und für Schaden zu hüetten wissen wird, dann dis ist Unser gnädigster Will und Mainung. Geben in Unserer Stadt Wienn den achten Monats-Tag Octobris, im sechzehenhundert acht und sibenzigsten Unserer Reiche des römischen in ain und zwainzigsten, des hungarischen in vier und zwainzigsten und des böheimbischen im drei und zwaintzigsten Jahr.

Leopold.

Jo. Hartwigius C. de Nostic

R^te B^ae s. cancellarius.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeq. majestatis proprium.

Carl Maxmilian Graf Laschansky.

G. Vonhollen.

Patent cís. Leopolda I., kterým se zapovídá voziti do země cizí lehkou minci a vyvážeti domácí minci drobnou.

Na Pardubicích 1680, 28. června. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař po všecky časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský, charvatský a slovanský král, arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburské, slezské kníže a lužické margkrabě. Všem obyvatelům a poddaným našim ze všech čtyř stavův království Našeho dědičného českého, jakého by ti koliv řádu, povolání neb vyvýšenosti byli věrným milým milost Naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujeme: věděti jim milostivě dávajíce, kterak nás toho dokonalá správa dochází, že by od některého času nad míru mnoho penéz na lehké a méněji než by mělo v sobě

držící minci pod rázem rozdílných knížat a stavův říšských a to zejména knížete z Sassu lavemburského, knížete z Sassu Jana Arnošta a z Onoltzbachu, též hrabat z Stolbergku a Švartzenburgku, z Montfortu, z Reisenblau a Fugkerův, jako i jiných, respective celý a půl zlatýho, patnácte- dvanácte- šest- tři- a jeden krejcar platících kusů do výš dotčeného království Našeho dědičného českého vtroušeno bylo, tak že skrze takovou lehkou minci netoliko nám při královských ouřadech a důchodech našich, alebrž také jim samým věrným a poslušným stavům a poddaným Našim velká a nevypravitedlná škoda vzrostla a spůsobena jest, a kdyby takovému den ode dne čím dále tím víceji se rozšiřujícímu zlému časně vstříc vkročeno a prostředkováno býti nemělo, naposled s dalším odkládáním jinšího nic, nežli obecní a veřejní země záhuba následovati by musila. Ponèvadž ale Nám jakožto kralujícímu králi českému mocí nejvyššího ouřadu Našeho na to, aby od nich věrných a poslušných obyvatelův a poddaných Našich ta k dalšímu vzniku a rozšíření přijíti se obávající škoda a záhuba země odvrácená a tím časněji zamezená býti mohla, bedlivý pozor a zřetel míti přísluší. My též takovou celé zemi škodlivou a vysoce nebezpečnou confusí a nepořádnost v věcech mincovných déleji prohlížeti a snášeti moci neráčíme: Pročež ráčili jsme milostivě resolvirovati, aby budoucně žádná taková mince aneb peníze, které by jakž naddotčeno rázu knížete z Sassu lavenburskýho, knížete z Sassu Jana Arnošta a Onolcbachskýho, též hrabat z Štollbergku, z Švartzenburgku, z Montfortu, z Reisenblau a Fugkerův byli a respective celý neb půl zlatýho, patnácte, dvanácte, šest, tři a jeden krejcar vynášeli jako i teď v nově pod rázem kurfiršta Brandenburskýho a počtu létha šestnáctistého sedmdesátého devátého na světlo vyšla mince, jižto dvanácte kusů jeden říšský tolar vynáší do již jmenovaného království Našeho dědičného českého až do další v věcech mincovních následující milostivé resoluci a ustanovení Našeho žádným vymyšleným spůsobem více vozená a dodávaná nebyla; jakož jsme již také za tou příčinou při královských mejtních a celních ouřadech Našich, aby ihned ode dne publicirování tohoto císařského a královského patentu Našeho počítajíc taková mince napotom do téhož království Našeho dědičného českého se nevozila milostivé a dostatečné nařízení učiniti ráčili, ku kterémužto konci a cíli My všechny věrné a poslušné obyvatele a poddané Naše obzvláště pak ty, kteří by s handlem neb kupectvím zacházeli tímto patentem Naším milostivě napomínati a jim společně neb rozdílně přísně poroučeti a zapovídati ráčíme, aby jedenkaždý z nich od vození a dodávání nahoře zejména podotknutých peněz a lehké mince do často jmenovaného království Našeho dědičného českého na konec se zdržeti hleděl; nicméně však, aby jim věrným a poslušným stavům a poddaným Našim obzvláště pak lidu potřebnému tato inhibici a zápověď Naše příliš obtížná nebyla aniž ti, jenž v tom až posavád fidem publicam následovali nějaké skrácení a škodu při tom nenesli, ráčili jsme milostivě resolvirovati, aby mezi tím až do dalšího milostivého nařízení a ustanovení Našeho taková mince a peníze, co by jich tak v zemi až podnes. před rukami bylo, vůbec dáleji zouplna přijímána byla; pakli by ale kdo takovou lehkou a nebernou minci neb peníze sám ven z země vézti

chtěl, to při jeho vůli zůstaveno býti má. A jakož také toho doslejchati ráčíme, že by někteří lidé tak opovážliví býti a naši vlastní drobnou minci ven z království vyvozovati a takovou jinde proti dvoum i více percento vyvexlovati měli, což působí, že jenom samí půl a celý zlatý vynášející kusy a jinou výš dotčenou lehkou a méně v sobě držící minci v zemi viděti jest, která následovně u větším houfu do země se vtrušuje a vozí, pak v ní škodné vězeti zůstává. Pročež napodobným spůsobem i toto ven z země vyvozování a vyvexlování Naší drobné mince tímto patentem Naším na konec zapovídati a zamezovati ráčíme neopomenuvše již také v té příčině při všech Našich mejtech, ouřadech a clech hraničných přísné a takové nařízení učiniti, že nápotom jak nadoznámená a zapověděná lehká a méně v sobě držící mince do království našeho dědičného českého více pasírovaná a vozená; tak také naše vlastní i jiná taková drobná mince, která by naší minci vnitřní dobrotě rovná byla, ven ze země pod žádným vymyšleným spůsobem neb praetextem vyvážená býti nemá, nýbrž všechny do země přivážející zadělané sudy, štoky, felejzy aneb rance, truhly, vozy a jiné podobné nádoby, v nichžto zboží skládáno bývá beze všeho ohledu a respectu těch osob, jenž by takové respective od jinud do země: aneb ven z země vézti chtěli na pomezích a hranicích s bedlivou pilností přehlížované podle povahy věci zastavené a contrabantirované; denunciantu pak třetí díl odtud přináležeti a zanechán býti má; pod kteroužto však zápovědí My toliko nad specificirovanou a jinou lehkou a méněji v sobě držící minci rozuměti, však cizí a takovou minci ne, kterou by jeden neb druhý věrný a poslušný obyvatel a poddaný náš za prodané zboží od hraničných a často opáčeným královstvím Naším dědičným českým mezujících zemí přijal a taková ještě v tých zemích devalvirovaná neb zapovědiná nebyla, nýbrž ještě v předešlém valoru svém a při tom také Naši minci, jakž naddotčeno, vnitřní dobrotě a jádře rovná byla v tuž zápověď Naši potahovati chtíti ráčíme. A kdyby tehdy někdo proti tomuto císařskému a královskému patentu a přísné zápovědi naši jináče činiti a naddotčenou lehkou a méněji v sobě držící minci do země, Naši pak drobnou minci ven ze země voziti se opovážil, a v tom postižen neb přesvědčen byl, ten a takový netoliko, jakž naddotčeno, o takovou přijíti, anobrž ještě obzvláštně k tomu přísně strestán a pokutován býti má: Čímž se jedenkaždý spraviti a před škodou vystříhati jak věděti bude. Neb v tom jest také Naše milostivá a dokonalá vůle. Dán na Pardubicích dvadcátého osmého dne měsíce června léta páně šestnáctistého osmdesátého, království Našich římského dvadcátého druhého, uherského dvadcátého šestého a českého dvadcátého čtvrtého.

Následuje text německý.

Leopold.

Jo. Hartwigius comes de Nostiz
R^is Boh^ae s. cancellarius.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeq. majestatis proprium.
Carl Maxmilian Graf Laschansky
J. von Tam m. p.

Patent císaře Leopolda I., jímž ve třech měsících vzaty budou z oběhu zlatníky, půlzlatníky a čtvrtníky, načež opět po tři měsíce vyměňovány budou v minci po 56 kr. a potom ceny pozbudou. Též zapovídá se vyvážeti minci dobrou, vnášeti cizí lehkou a ustanovuje se, jak se mají zásilky mincí v král. mincovnách a mýtech prohlédnouti. Také oběh lehkých tolarů se zastavuje a po třech měsících přijímati se mají jen v mincovnách hřivna Vídeňská fejnu po 19 zl. rýn.

Ve Vídni 1682., 30. března. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

Wir Leopold von Gottes Gnaden erwöhlter römischer Kaiser zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien, zu Hungarn, Böheimb, Dalmatien, Croatien und Sclavonien König, Ertzhertzog zu Oesterreich, Marggraf zu Mähren, Hertzog zu Lutzenburg und in Schlesien und Marggraf zu Laussnitz. Entbieten allen und jeden Unsers Erb-Königreichs Böheimb Inwohnern und Unterthanen geist. und weltlichen auch was Stands, Würden oder Wesens die seind Unsere kaiser und königliche Gnad und geben Euch hiemit gnädigst zu vernehmen, welcher Gestalt Wir vorhin öffters berichtet und Uns erst jüngsthin abermahls gehorsambst vorgetragen worden, was massen von einer geraumen zeithero vil unterschiedliche frembde und ausländische ringhaltige Müntz-Sorten als gantze, halbe und viertlstuck Guldiner wie auch andere dergleichen kleinere Müntz-Sorten in besagtem Unserm Erb Königreich Böheimb häuffig eingeschlichen, wardurch dann nicht allein Uns bei Unsern königlichen Aembtern sondern auch Unseren Ständen Inwohnern und Unterthanen bereits ein grosser Schaden zugewachsen und dafern disem Unheil und Übel nicht bald vorgebogen werden sollte bei längerm Anstandt endlich ein allgemainer unwiderbringlicher Schaden daraus zu besorgen sein wurde. Gleich wie aber Uns als regierendem König zu Böheimb von tragenden hohen Ambtswegen obliget in allweg darob zu sein, das von Unseren getreuen Landes Inwohnern und Unterthanen, der disfahls ferners besorgliche Schaden sovil möglich abgewendet werden möge, Wir auch diese schädliche und gefährliche Confusion im Müntzwesen länger zugestatten nicht gedacht sein; Als haben Wir Uns nach reifer Erwegung der Sachen gnädigst erschlossen, alle Unsere getreue Landes Inwohnere und Unterthanen in mehrberührtem Unserm Erb-Königreich Böheimb bevorab die jenige so in Handel und Wandel begriffen seind von solchen ringhaltigen Müntz-Sorten hiemit widerholter allergnädigst abzumahnen und zu warnen und denenselben in Krafft dises offnen Patents sambt und sonders gemessen anzubefehlen, dass sich ein jeder mit Einnahmb und Ausgab aller gantzen, halb und Viertlstuck Guldiner, wie nicht weniger auch derlei anderer kleinern ringhaltigen Müntz-Sorten sie haben Namen gleich wie sie wollen, in offtermeldten Unsern Erb Königreich Böheimb von unten gesetztem dato nach Ausgang der nächsten drei Monat bestmöglichst zu hütten und zu verwahren auch hierüber sodann das weitere gehorsambst zu erwarten haben solle. Massen Wir Uns dann gnädigst entschlossen, damit keiner

unter einstem in gar zu grossen Schaden eingelaitet werde, das zwar obbesagte Müntz-Sorten von Anfang des hie unten gesetzten dati durch die erste drei Monat in vilbesagtem Unserm Erb Königreich Böheimb durchgehents für voll angenommen nach dem ersten Tag solcher verstrichenen ersten drei Monat aber ein jedes gantzes Stuck Guldiner gleicher Gestalt ohne Unterschied durch abermahlige anderte drei Monat auf sechs und fünftzig Kreutzer reducirt, und bei Unsern königl. Müntz-Stätten gegen der immittelst ausmüntzenden und in Vorrath verschaffenden guten neuen Schied- und andern Müntz dergestalt eingelöset, oder aber für die Wienner Marckt fein derselben neunzehen Gulden reinisch gegeben nach verstrichenen solchen abermahligen dreien Monaten aber offtbedeüte Sorten durchgehendt und ohne Unterschied völlig verbotten und auf deren Betrettung ohne Scheü und respect völlig confiscirt und eingezogen, darunter dann die halbe und Viertlstuck Guldiner auch andere kleinere ringhaltige Müntz-Sorten nach proportion verstanden werden sollen. Nach dem auch verkombt, dass sich einige unterstehen Unsere eigene Schied-Müntz auf öffters erwöhnten Unserm Erb Königreich Böheimb auszuführen und anderswerts gegen zwei und mehr procento eigennutzlich zu verwechseln, welches dem gemeinen Weesen höchst schädlich nicht weniger durch Aufwechsel und Ausführung der jenigen gantzen, halber und viertel Guldiner-Stucken (so am Srott und Korn Unserer kaiserlichen Müntz in der Ausmüntzung gleich seind) mercklichen Vortheil zu treiben, wordurch eben kommet das hingegen nur die schlimme Müntz im Land verbleibet und de facto nichts, als andere obangezogene frembde ringhaltige Müntz-Sorten zusehen, und desto häuffiger herein geführet werden. Als thun Wir gleicher gestalt alle und jede hiemit vor solcher schädlicher Ausfuhr und Verwechslung Unserer eigenen Schiedmüntz auch anderer guten Sorten, bei würcklicher Straff und unnachlässiger Confiscirung nochmahlen getreulich und gnädigst vermahnen, dass sie von dergleichen Vortheilhafftigkeiten abstehen sollen, wie wir dann zu solchem Ende bei Unserem Mauth- und Zollämbtern auch auf denen Gränitzen bereits die gemessene Verfügung gethan, das so wol die Einfuhr aller gross und kleinern ringhaltigen Müntz-Sorten, als auch die Ausfuhr Unserer eigenen Land und Schiedmüntz, auch obgedachter anderen sich an Unserem Schrott und Korn gleich befindenden guten Sorten keines Weegs verstattet, sondern die dahin ankommende Vässer, Stöck, Felleiss, Küsten, Wägen und anders Packwerck, ohne respect der Persohnen eröffnet, und untersucht auch zu noch mehrer Verhüttung alles Unterschleiffs hernach ihre gewöhnliche Ambts Sigel auf dergleichen Vässer, Stöck, Felleiss, Küsten und Packwerck jedesmahl gedruckt werden sollen, auf das selbige nicht bei denen Niderlagen, oder wo sie etwa sonst unter Weegs abgelegt werden mächten, sondern allererst an dem Orth, dahin die Gütter anfangs zugeben beordert mit Ordnung eröffnet und befunden werden könne, ob das Gränitz oder Mauth-Siegel unverletzt verbliben, und folglich, ob mit Ab- und Zulegung einiger obgedachter Müntz-Sorten nicht einer Vortheilhafftigkeit unter Weegs vorbei gangen seie auf befund des widrigen dann unverschonet

männiglichen die Gütter und anders angehalten und contrabandirt werden sollen; damit aber auch zugleich ein jedweder verlässlich wissen möge wie es inskünftig so wol wegen Beschau und Einpackung der abschickenden, als auch wider Eröffnung der ankommenden zulässlichen Gelder eigentlich gehalten werden solle; So befehlen Wir hiemit gnädigst und wollen, dass wie mit jenen, also auch mit disen die Eröffnung in Unseren königlichen Müntzämbtern zu Prag und Kuttenberg vorgenommen solche Gelder daselbst aus- und eingepackt auch besichtiget vor allen aber specialiter beobachtet werden solle, damit der von denen Kauff und Handels-Leuthen auch andern hierinfals etwan suchende Eigennutz und Unterschleiff in allweeg verhüttet bleibe und weilen nit aller Orthen Müntz-Stätte vorhanden, so solle an denen jenigen Orthen, wo sich würckliche Müntz-Stätte befinden auf gleich vorangeregte Weiss mit Aus: und Einpackung der Gelder vorsichtig verfahren werden, wo aber keine Müntz-Statt vorhanden, solches in Unsern Mauthämbtern daselbsten beschehen, und sich die Mauthbeambte mit Unsern Müntz-Ämbtern, wohin oder woher die Gelder versendet werden, fleissig vernehmen. Mit der noch weiteren gnädigsten Vorsehung, wofern ein frembder und in offtbedeutem Unserm Erb Königreich Böheimb mit angesessener oder sonst unbekanter Kauff- und Handelsmann oder wer ander einige zulässliche Gelder hinaus oder herein führen wollte, dass sothanige gelder dorthin und nicht anderwärtig verführet werden: Im fall der Hereinführung aber solle er von dem jenigen Orth, wovon die Gelder herkommen, entweders von selbigem Müntz-Beambten, oder wann daselbst keine Müntz-Statt wäre von Unseren Mauth-Beambten, oder auch in deren Ermanglung von selbigen Orths Obrigkeiten ein gnugsame Attestation und Urkund vorzuweisen schuldig sein. Wir wollen auch mit Gelegenheit dises Unsers königl. offenen Patents die jenige noch hiebevor so wol von Uns, als auch Unseren glorwürdigsten Vorfahrern römischen Kaisern und Königen zu Böheimb mehrmahlig ausgegangene gemessene General-Mandata, Patenten und Edicten, dadurch die Aufwechslung und Ausfuhr der groben Müntz-Sorten, als Duggaten, Reichsthaler, Silber-Cronen und dergleichen specierum, bei deren würcklichen Confiscirung ernstlich verbotten worden, alles ihres Inhalts hiemit dergestalt gnädigst widerholet und erfrischet haben, dass auch noch fürohin keinem, wer der auch seie, von jetzt besagten groben Müntzt-Sorten im Land, was aufzuwechseln, und an andere frembde Orth zu verführen zugelassen sein solle. Und nach deme Uns weiters allerunterthänigst vorgebracht worden, was massen in öffters ernandtem Unserm Erb-Königreich Böheimb und etlich Jahren hero, neben denen Guldinern auch allerhand Schweitzerische: Burgund: Holländisch: Sachsisch: Cölnisch: und andere geringhaltige Thaler, welche dem alten Reichs-Schrott und Korn zu wider gantz ungleich ausgemüntzet, eingeschlichen und denen guten Reichsthalern zugleich per neuntzig Kreutzer sambt dem darauf geschlagenen Laggio hinaus gebracht und hingegen Unsere gute Reichsthaler in andere Länder verführet worden; Also haben Wir Uns gnädigst entschlossen, dass auch dergleichen ringhaltige Thaler ebener Massen wie die Guldiner länger nicht dann die nechsten drei Monat vor gültig angenommen die andere drei

Monat aber, weilen sie denen Stucken nach ihrer Ungleichheit halber nicht wol taxirt werden können nach der fein die Wienner-Marck zu neunzehen Gulden reinisch eingelöst und nach Verstreichung solcher abermahligen dreien Monaten gäntzlich und ohne Unterschied so lang verbotten werden sollen, bis man sich zu einem durchgehenden allgemeinen Reichs-Schrott und Korn verstehen würdet, inmassen Wir dann nicht unterlassen werden auf alle Unsere inländische Haubt-Märckte Unsere Müntz-Quardeinen abordnen, daselbst in loco auf alle geringhaltige Müntz-Sorten gute Obsicht haben dieselbe auf ihren Werth valuiren und die Übertretter diesen Unseren gemessenen Generalien gemess zu gebührender Straff anhalten zulassen. Und da nun im übrigen ein oder der der andere sich unterfangen wollte wider dises Unser königliches Patent zu handlen, und derselbe darüber betretten oder dessen in andere Weeg überwisen würde gestalten Unsere königliche Statthaltere böheimische Cammer und nachgesetzte Aembter, Überreütter und andere mehr hierauf fleissige Obsicht zu haben vermög der ihnen zugestelten Patenten würcklich und alles ernst befelcht sein, der solle nicht allein solch seines Gelds würcklich verlustiget und confiscirt, sondern noch darzu mit einer absonderlichen wohl empfindlichen Leibes oder anderen Straf unachlässlich angesehen dem ersten Anzeiger aber im Geld sein gebührender Theil würcklich abgefolget werden. Darnach sich nun mönniglich zu richten und vor künftigen Schaden zu hüten wissen wird. Dann hieran wird vollzogen Unser gnädigster Will und ernstliche Mainung. Geben in Unserer Stadt Wienn den dreissigsten Monats-Tag Martii, im Sechzehenhundert zwei und achtzigsten Unserer Reiche des römischen im vier und zwaintzigsten, des hungarischen im siben und zwaintzigsten und des böheimischen im sechs und zwaintzigsten Jahr.

Leopold.

Jo. Hartwigius C. de Nostiz
R^{is} B^{ae} s. cancellarius.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeq. maiestatis proprium.
Carl Maxmilian Graf Laschansky
J. von Tampff.

Cís. Leopold I. obnovuje patenty o minci z léta 1680 a 1682, zakazuje vyvážení dobrých tolarů a dukátů ze země a vnášení lehkých zlatníků, půlzlatníků a čtvrtníků cizích, pak vytýká tresty na přestupníky a odměnu udavači.

Ve Vídni 1691, 15. března. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský, charvátský a slovanský král etc., arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburské a slezské kníže, a lužické margkrabě. Všem obyvatelům a poddaným Našim království Našeho dědičného českého duchovním i světským jakéhoby ti koliv stavu, řádu, povolání neb vyvýšenosti byli, milost Naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujeme. Věrní milí. A bude jim prv dobře povědomo, kterak jsme z vysoce důležitých a pohnutedlných příčin přinuceni býti ráčili to škodlivé přivážení lehké nehodné

mince, totiž celých, půl a čtvrt zlatého platících kusův, jako i jiné cizí drobné ničemné mince do království a zemí Našich dědičných, tak i naproti tomu vyvexlování neb měnění a vyvážení naši dobré mince a species jako dukáty a tolary pod skutečným confiscirováním prostředkem císařských a královských šestnáctistého a osmdesátého a šestnáctistého osmdesátého druhého létha prošlých a vůbec vyhlášených patentův Našich zapověditi. I docházejíce nás zase, ač s velikou nelíbostí Naší toho hodnověrná správa, což také sama každodenní skušenost vysvědčuje, kterak s vysoce trestanlivým přestoupením naddotknutých císařských a královských patentův Našich od některých privatních osob z pouhé lichvy a žádosti jich vlastního, zemím však velice škodlivého zisku, Naše drobná mince jako i dukáty a tolary se vyměňují skrze rozličné tejné a obmyslné prostředky ven z země se vyvážejí od postranních a nepořádných mincířův se ssmělůjí a v lehké nehodné proti starobylé hodnosti a zrnu o třidcet, čtyřidcet i více per cento mínějí držící species mince se předělávají následovně pak prostředkem přivážení rozličného zboží a potrav jako vosku, prachu, koží, suken, oleje, vína, medu a herynků v soudkách též ovsa a jiných potřeb houfem do zemí se vtrušují a donášejí a nimi Naše království a země dědičné k Naší a Našich věrných a poslušných poddaných nevypravitedlné škodě se naplňují. Pročež k dalšímu odvrácení a dokonalému zamezení takové skrze ty při nynějším roztržitým cizozemské mince spůsobu den po dni špatněji na světlo vycházející species cizí mince pošlé nenapravitedlné škodlivosti a záhuby země jsme milostivě resolvírovati ráčili nadopáčené již prv zemích Našich vyhlášené císařské a královské patenty Naše netoliko obnoviti, ale i také je tak dalece extendirovati a zostřiti, že napotom, a to ode dne vyhlášení této milostivé resoluci Naší ten a takový, který by v vyměňování a vyvozování naddotčených specierum a Naši dobré drobné mince potřebovaného stříbra a pagamentův neméně i ten, který by podvodně a toliko pro svůj vlastní zisk spůsobem lichevnickým v vyhledávání lepších zlatých aneb v přivážení do království a zemí Našich všech cizích celých, půl a čtvrt zlatého platících kusův bez rozdílu jako i všechny jiné lehké nehodné mince postížen byl netoliko contrabantýrováním takových peněz a všeho jiného vy- neb přivážejícího zboží a věcí, byť jich jen toliko několik kusův z takové zapověděné mince při něm nalezeno bylo, alébrž také jiným sobě podobným a rovným peněz lichevníkům k vejstraze a příkladu na hrdle neprominitedlně strestán, tomu pak, jenž podobné zapověděné přivážení nehodných a na proti tomu vyvážení dobrých peněz vyjeví aneb takového přestupníka (byť by ne hned in flagranti postižen byl) na ruku dá a jeho, že on proti těmto patentům Našim po jich aneb týchž předešlých stálém vyhlášení něčeho takového se dočinil a přestoupil přesvědčí jedna polovice z toho contrabantu jak peněz tak zboží přivlastněná a jméno jeho na žádost jeho zatajeno, nad tím pak pronešeným contrabantníkem výš vyměřené hrdelní trestání skutečně vyplněno býti má. Aby však také tomu zapověděnému respective při- a vyvožování z před zejména položené jak lehké a nehodné tak i dobré hrubý a drobné mince tím spíšeji vyvarováno a všem při tom se sbíhajícím obmyslnostem a podvodům nejvýš možně vstříc vkročeno

býti mohlo: ráčíme moci tohoto otevřeného listu a patentu Našeho dostatečně poroučeti, tomu milostivě chtějíce, aby budoucně netoliko ven z země vyvážející neb do ní přivážející peníze v Našich mincovních domích, aneb kde takový před rukami nejsou, na Našich clech a mejtech respective zadělávané a otvírané, alébrž také všechny vycházející peníze, ačkoliv by ty z jedné do druhé dědičné země Naší odeslané byly, tam zapečetěné a všechna vy- a přivážející zboží příkře přehledávaná byly a žádný buď on kdo buď takové visitaci neb přehledávání pod těžkým nepromeničitedlným trestáním naproti se stavěti nemá, ti pak správcové jako mejtní, celníci, gegenhandlerové, přehlídači, pojezdní a těm podobní, kdyby skrze jejich nedbanlivost neb také svývolné přehlížení dobrý peníze ze země aneb špatné a nehodné do ní vezené byly z svých služeb skutečně stvrženi i také vedle uznání hrdelní pokutou neméně i vexlíři v dědičných královstvích a zemích Našich, též šifaři a formani, palíkův svažovači a všichni jiní bez rozdílu, kteří by jak v zadělávání tak i vyvožování a přivážení často připomenutých zapověděných peněz vědomě a podvodně potřebovati dali, vedle povahy věci příkladně trestáni býti mají. Čímž se jedenkaždý jak spraviti před škodou a skutečným trestáním vystříhati a tím Naši milostivou vůli poslušně naplniti věděti bude. Dán v městě Našem Vídni patnáctého dne měsíce března létha páně šestnáctistého devadesátého prvního, království Našich římského třidcátého třetího, uherského třidcátého šestého a českého třidcátého pátého.

Následuje text německý.

Leopold.

Franc. Udelr. Khinský
reg. Boh. sup. cancellarius.

Ad mandatum sac. caesareae regiaeq. majestatis proprium.
Carl Maxmilian Graf v. Thurn
E. J. Košinský.

Patent císaře Leopolda I., jímž zakazuje se přívoz cizí lehké mince (dukáty, tolary, koruny a dublony vyjímaje). Cizí zlatníky, půlzlatníky a čtvrtníky pobudou v oběhu jen do svatého Michala. Zásilky peněz buďtež v mincovnách neb na mýtech otvírány a též vypravovány a zapečetěny.

Ve Vídni 1692, 20. června. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

Wir Leopold von Gottes Gnaden erwöhlter römischer Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien, zu Hungarn, Böheimb, Dalmatien, Croatien und Slavonien König oc, Ertzhertzog zu Oesterreich, Marggraff zu Mähren, Hertzog zu Lutzemburg und in Schlesien und Marggraff zu Laussnitz. Entbieten allen und jeden Unseren Inwohneren und Unterthanen was Würden, Standts, Ambts, oder Weesens die in Unserem Erb-Königreich Böheimb seind Unsere kaiserl. und königliche Gnade und alles Gutes. Nachdeme männiglich vorhin bekandt, dass denen grossen und Lands- verderblichen confussionen des von dem allten Schrott und Korn zu des Reichs und Unserer kaiserl. Erb Königreich und Ländern hart empfindlichen Schaden durch frembde ringhaltige Münt-

zung auch Aufwechsel und Ausführung Unserer kaiserl. guten Müntz Sorten allzuweit abgefallenen Müntz-Weesens mit denen dagegen fürgekehrten vielfältigen Satz- und Ordnungen zu Erreichung des heilsamben Vorhabens bis in Gegenwart nicht sattsamb abgeholffen und gestreuret werden können. Sondern die Verwirrung und Schädlichkeiten mit dem Ausländischen aus wucherischen Eigennutz noch immerfort verübten schlechtern Ausmüntzen mehr zugenommen; als seind Wir dahero bemüssiget worden zu Abwendung des fernern Ubels Unsere vorige disfalls in Müntz-Sachen publicirte Patenten und Edicta nicht allein (wie hiemit beschicht) zu erneuern, sondern auch dahin zu stellen und zu schärffen. Das fürohin erstlich die Einfuhr in Unsere Erbkönigreich und Länder aller dergleichen frembden gross und kleinen ringhaltigen Müntz-Sorten, wie die Nahmen haben mögen indifferenter und ohne allen Unterschied (nur allein die Ducaten, Reichs-Thaler und dergleichen andere gute Sorten deren Gold- und Silbermüntzen wie Dublonen allerhand Cronen, Genueser, und dergleichen ausgenommen) gäntzlich verboten sein sollen. Dannenhero wann Andertens sich jemand unterstehen wurde, gedachte ringhaltige frembde Müntz-Sorten wider diese Unsere gemessene und ernstliche Inhibition, es seie heimblich oder offentlich und unter was praetext es immer sein möchte einzuführen demselben sowohl das Geldt als alle darbei befindliche Effecten und Waaren auch Ross und Wägen, obgleich nur etliche wenige Stuck der ringhaltigen Müntz-Sorten darunter begriffen sein wurden weggenommen und völlig ins Contraband gezogen: Über dieses auch wieder die Übertretter und Einschwärtzer so gestalter ringhaltigen Müntz-Sorten nach Beschaffenheit der Sache und Grösse des Verbrechens zugleich mit Leib und Lebens- Straff nach der Schärffe verfahren: Dann drittens dem jenigen so derlei vermessene Misshandlung und Unterschleiff in Einschwärtzung des frembden schlechten Gelds entdecken wurde von dem Contraband der Müntz und Waaren die Helffte zugeaignet und da ers also verlangte sein Nahmen in geheimb gehalten und verschwiegen werden solle: Was aber vierdtens von solchen ausländischen Müntzen gantzen halb und viertel Gulden Stucken in Unserm Erbkönigreich und Landen bereits der Zeit schon würcklich vorhanden, solle solches durchgents nicht länger als bis auf nechts zu künfftiges St. Michaelis Fest, im Handl und Wandel auch Contributionen oder sonsten annemblich und giltig auch bis dahin jederman solche schon vorhandene Müntz-Sorten unweigerlich bei Vermaidung unausbleiblicher erustlicher Bestraffung anzunehmen schuldig und verbundens. Folgendts aber fünfftens nach Verfliessung des vorbemelten Termini, nemblich des Festes St. Michaelis dieses lauffenden Sechzehenhundert zwei und neüntzigsten Jahrs offt erwehnte ringhaltige frembde Müntz-Sorten, wie die Nahmen haben mögen, zu deren völliger Austilgung in Krafft dieses Unsers kaiserl. und königlichen Patents allerdings verruffen ungültig und unannemblig sein. Inmassen Wir dann aus Lands-Vätterlicher Vorsorg Uns auch inzwischen auf ein gewisses thuenliches Surrogandum gnädigist entschliessen wollen. Darneben sechstens solle auch immittelsts nicht weniger die Ausführung angeregter Guldiner und anderer ringhaltigen Müntzen nach deren Beschau- und Sigillirung von jedes Orths Müntz oder Mauth-Beamb-

ten die bessere und schlechtere pro miscice bei Straff der Confiscation unausgeklaubt ausser Lands passirt; und dagegen siebentens, ob dem Verbott die Species und Unsere kaiserliche Schied-Müntz nicht auszuführen cum summo rigore der hierüber dictirten Bestraffung gehalten, auch zu mehreren Verhüttung ermelter verbottenen respective Ein- und Ausfuhr die Gelder in Unseren Müntz-Böncken oder Zoll- und Mauth-Städten eingepackt und eröffnet allda versieglet und alle aus und eigehende Waaren aufs genaueste visitirt die jenige Beambte, Mauthner, Zollner, Gegenschreiber, Beschauer, Uberreiter und dergleichen, durch deren Nachlässigkeit oder auch etwan ihr Collusion gutes Geld hinaus oder schlechters herein geführt werden möchte mit alsobaldiger Entsetzung von ihren Diensten und nach gestalten Dingen mit mehrerer Leibs- Straff belegt; ingleichen die Schiff und Fuhr-Leuthe, Ballenbinder und alle andere, welche sich zu derlei Verschwärtzungen, Einpacken, Aus- oder Einfuhr der verbottenen Müntz-Sorten gebrauchen lassen nach der Sache Befund exemplarisch abgestrafft; wie nicht weginer zu fleissiger Absicht und öffteren Müntz-Proben die Betrettung der schlechten Sorten Unserm bestellten Land-Guberniis ad extirpandum zeitlich anzuzeigen und davon mit Unserm Müntz-Ambt ihre Wochentliche-Correspondenz zu pflegen; in dem Landt gewisse taugliche Müntz-Probierer aufgenommen und im übrigen alle andere mögliche Vorsorg dahin gewendet werden solle, womit denen bisherigen Nachtheiligkeiten in Müntz-Sachen beständiglich möge remerdirt werden; wornach sich ein jeder zu verhalten und sich vor Schaden und Bestraffung zu hüten mithin Unsern gnädigsten Willen und Mainung gehorsambist zu vollziehen wissen wird. Geben in Unserer Stadt Wienn den zwaintzigsten Monaths-Tag Junii im Sechzehenhundert zwei und naüntzigsten, Unserer Reiche des römischen im vier und dreissigsten, des hungarischen im sieben und dreissigsten und des böheimbischen im sechs und dreissigsten Jahr.

Leopold.

Frantz. Udalr. comes Khinsky
Reg. Boh. supr. cancellarius.

Ad mandatum sac. caes. regiaeq. maiestatis proprium.
Carl Maximilian Graff v. Thurn.
G. J. Koschinsky.

Resoluce císaře Leopolda I., aby dříve již zapovězené zlaté, půlzlaté a čtvrtky až do konce r. 1692 vůbec brány byly.

Ebersdorf 1692, 21. září. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský, charvatský a slovanský král oc, arcikníže rakouské, markrabě moravské, lucemburské i slezské kníže a lužický markrabě oc Všem obyvatelům a poddaným Našim ze všech čtyr stavův království Našeho dědičného českého, jakého ti koliv stavu, ouřadu neb povolání jsou milost Naši císařskou též všecko dobré vzkazujeme; a budou se dobře pamatovati z jakých tak pohnutedlných a podstatných příčin, obzvláště pak k odvrácení té skrze cizí lehkou minci do Našeho království českého a zemi hluboce se vtřelého vše-

obecného zlého a škody všechny celý, půl a čtvrt zlatýho platící kusy jako také jiný špatnou a neplatnou minci, která hodnosti a zrna nemá, mimo říšských tolarův, dukátův, dublonův genueských a všelijakých korun prostředkem Našich sub dato dvadcátého dne měsíce června císařských a královských patentův vydaných zapověditi též brání a platnost jich s vyjitím terminu svatého Michala tohoto léta dokonale zameziti dáti ráčili: a ačkoliv My sice jak dalece se zapověděného dovožování všech nadřečených cizích peněz, mezi kterýmižto také bavorská a salcburská nová zemská mince rozumína jest, se dotýče, při Naši za tou příčinou prošlé podobně skrze otevřené patenty publicirované milostivé resoluti dokonale pozůstavovati i při tom zanechávati a to též tímto patentem opakovati ráčíme, aby k přestupníkům, kteříž by se pokusili takovou zapověděnou lehkou minci do Našeho království a zemí pod jakým koliv fochem aneb na jakýkoliv spůsob to by státi se mohlo dováželi s tou naddotčených předešlých patentích vysazenou pokutou příkře přikračováno bylo; však jsouce my při tom milostivě pohnuti nadepsaný uložený termin den svatého Michala ještě dáleji a to až do vyjití tohoto dobíhajícího 1692 léta prodloužiti a podotknutý celý, půl a čtvrt zlatých platící kusy, co se jich v Našem dědičném království českém a zemích do přítomného času ještě vynachází v handlích a obchodech, za berný passirovati vyrozumívajíce milostivě, že opátčený celý, půl a čtvrt zlatých platící kusy dosavád z Našeho království a zemí dokonale, jakž Naše milostivá intenti k tomu směřovala, vypuzené nejsou, nýbrž takových ještě mnoho mezi lidmi jest a tudy to směřující surogatum anebo to, co by na místě té zapověděné mince napotom jíti a berný býti mělo, ještě docela nevydává; však s tím doložením, aby pod tím takový zlatý vesměs nevybíraje jich vselikým spůsobem ven z země bez jednoho každého překážky passirovány byly, nejsouce podobná vybírání a sortirování též mince kupcům i sice žádnému jak při vyvožování tak i v jiných handlích a placení jakožto sub poena commissi již zapověděná, nikterakž dovolené. Pročež tímto jednomu každému obvzláště pak Našim královským místodržícím, hejtmanům, krajským vrchnostem, magistrátům a sloužícím též Našim hraničným celným, mejta vejběrčím a pojízdným milostivě poručeti ráčíme, aby oni nad touto Naši milostivou resoluti pevnou ruku držeti též na tom, by tomu všemu pod uvarováním připomenutého vyměřeného skutečného trestání těch, jenž by proti tomu se dočinili, za dosti se dálo poslušně býti nepomíjeli: To jest Naše přístné mínění a bude na tom Naše milostivá vůle naplněna. Dán v Eberstorffu dvadcátého prvního dne měsíce září léta páně šestnáctistého devadesátého druhého království Našich římského třidcátého pátého, uherského třidcátého osmého a českého třidcátého sedmého.

Následuje text německý.

Leopold.

Franc. Udalr. comes Khinský,
Reg. Boh. sup. cancellarius.

Ad mandatum sac. caes. regiaeq. maiestatis proprium.
Carl Maxmilian Graff von Thurn.
G. J. Koschinsky.

Patent císaře Leoplda 1., kterým se zapovídá oběh zlatníků od konce června 1695. Tytéž budou v minci do konce července vyměňovány a ze $^3/_4$ jich mají býti tolary a půltolary vybity, z $^1/_4$ krejcary a půlkrejcary. Dále ustanovuje se cena dukátu, tolaru a jiných mincí.

V Laxenburgku 1695, 26. máje. — Original tištěný v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

My Leopold z boží milosti volený římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský, charvatský a slovanský král, arcikníže rakouské, margkrabě moravské, lucemburské a slezské kníže a lužické margkrabě oc všem obyvatelům a poddaným Našim z stavu duchovního a světského, jakého ti koliv řádu, stavu, ouřadu aneb povolání v tomto našem dědičném království českém a k němu přivtělených zemí jsou milost Naši císařskou a královskou též všecko dobré vzkazujeme. A jest jim již předešle dobře povědomo, do jakého tak nerádu a škodlivosti naše dědičné království a země též obecné dobrá skrze dovážení do nich cizích celý, půl a čtvrt zlatýho platících kusův uvedeno jest, tak že bez ohledu všech Našich předcházejících zaopatření témuž obecnému dobrému v tom spomoženo býti nemohlo, kudyž My pohnuti jsme býti ráčili, ještě v létu šestnáctistým devadesátým druhým takové dovážení podobné cizí jak hrubé tak také drobné lehké mince, jak tážkoliv jmenovaná býti mohla bez rozdílu pod pokutou confiscaci a na hrdle trestání dokonce zapověděti. Poněvadž ale podotknuté obecné dobré z takové confuzy a škodlivosti vždy vybřednouti nemohlo a jakž se poznává bez dokonalého vypuzení jich všech též obecné dobré takových se sprostiti nemůže: Pročež k tomu přinutcení jsouce na Naše prv prošlá milostivá nařízení s všelikou přičinlivostí dále nastoupiti a ty za tou příčinou publicirované císařské a královské patenty netoliko zostřiti a obnoviti, alebrž připomenuté kusy po zlatým dokonce vypuditi jsme milostivě resolvirovati ráčili; aby předně dotčený po zlatým vesměs jak takové jmenované býti mohou budoucně v handli a obchodu nic dáleji jen do vyjití teď příštího měsíce června braný byly a platily. A za druhé co se těch lehkých po zlatým dotýče, ti pod tím na to při Našich královských mejtných a mincích se ohlášení sice passirované a ven z země vyvezené, které pak v zemi zůstanou do Našich mincovních domův v běžícím valoru přinešené býti mají. Za kteréž my za třetí tři čtvrtě v celých a půl tolařích ab intrinseco podle kolínské nastřiže a zrna, zevnitř pak podle lipského respective po jednom a dvouch zlatých vysazovati a ostatní čtvrt v zemskou drobnou minci pojednom a půl krejcarů přemincovati dáti, vydávati poroučeti ráčíme. Za čtvrté mají ti zlatý, jenž by při vyjití dotčeného terminu odbyty nebyly až do konce měsíce července do Našich domův mincovních přinešené a cena za ně v běžící nové minci daná: Pak za páté ti, kteréby dále po prošlém termině v obchodu se vyskytly ipso facto k ruce Naši královské komory confiscirované býti. Za šesté ustanovovati ráčíme, aby žádná hotovost podobných peněz sub titulo mercium, neboližto zboží se nerozuměla aneb platila: I také za sedmé dáleji žádných takových zlatých víceji do dědičného

království Našeho a zemí pod skutečným propadením a jinými v nadepsaným léta šestnáctistého devadesátého druhého dvadcátého dne měsíce června publicovaným patentu obsaženými pokutami a clausulemi se nevozilo a nevtrušovalo a podle toho přestupník dle povahy věcí i na životě trestán. Naproti tomu za osmé všeliké cizí se vyskytnouti mohoucí mince skrze Naše mincmistry, quardejny a prubíře zemský pokaždý všechny pilně prubírované a po vynalezení nějakého porušení aneb zlehčení neprodleně zapověděné býti mají. Za deváté ustanovujeme a nařizujeme, aby vážný dukáty a cykyny každé po 4 flor. Naše a jiněí dobré říšský tolary každý po 2 flor. hollandský a burgundský tolary každý po 1 flor. 54 kr. hollandský a benátský stříbrný koruny každá po 2 flor. 20 kr. veskrze v handlích a obchodech se braly jako i naše drobná císařská mince a v svém dosavád trvajícím běhu a vyssazení až do Naší další milostivé resoluci bez odporu braná byla. Podle čehož jeden každý jak spraviti a od škody vystříhati jak věděti bude. Na čemž se naše milostivá vůle a mínění naplní. Na potvrzení toho listu jest Naše císařská a královská pečeť přitisknutá. Dán v Laxenburgku dvadcáté-šestého dne měsíce Máje léta šestnáctistého devadesáté pátého království Našich římského třidcátého sedmého, uherského čtyrydcátého a českého třidcátého devátého.

Následuje text německý.

Leopold.

Franz. Udalr. komes Khinsky,
reg. Boh. supr. Cancellarius.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeq. maiestatis proprium.
Thomas Graf Tschernin
H. E. von Pein.

Instrukce pro úředníka mince a kvardajna v Hoře Kutné.

V Praze na hradě dne 24. prosince 1678. — Original německý v archivu král. hor. města na Horách Kutných.

Leopold z Boží milosti zvolený Římský císař, též král uherský a Český. — (Prvých šest článků srovnává se s instrukcí danou Pavlu Škretovi, mincmistru Pražskému a kvardajnovi Řehoři Steinmüllerovi léta 1620, jak otištěna při dokladech o mincovnictví cís. Ferdinanda II. na str. 287.)

7. Kolik stříbra páleného bude dodáno, má tím takto naloženo býti: Když se stříbro z pregandy do mince dodá, má býti dokonale zváženo až na kventl úředníkem mince za přítomnosti kvardajnově, jakož i hutního neb horního písaře aneb hutmistra a váha jeho zapsána budiž do zvláštní knížky, jak od úředníka tak od kvardajna. Potom má vydati kvardajnu ne více než 1 kv. na zkoušku, kterýž pak sdělá lístek o zkoušce, kde zaznamenána jakost, aby se dalo čisté stříbro řádně vypočítati a zaznamenati.

8. Potom má čisté stříbro páleného kusu dle udané jakosti, jak v lístku o hnaní jeho vytčeno, býti poznamenáno, a kdyby se ukázal větší schodek v ohni

a klejtu aneb cosi podezřelého pozorováno, má to hned našemu hutmistru oznámiti a zvěděti od něho příčinu, aby zamezeny byly takové nepřístojnosti a takový lístek o hnaní stříbra vedle probací jiných k počtu svému o stříbře má české účtárně podati.

9. Když stříbro pálené bylo vyzkoušeno a zrno jeho vypočítáno, má úředník mince s hutmistrem podepsati, kterýmž lístkem se hutmistr při inventuře vykáže.

10. Má všechno přinesené stříbro a zlomky kverkům a prodavačům, jak cena stříbra vysazena, platiti a při tom zvážiti až na půl lotu a co do zrna až do penízku, a co méně jest k našemu užitku se počítá.

11. Má toho dbáti, když do mince vedle páleného aneb dolového stříbra též zlomky aneb jiné s podílem zlata ku prodeji se přinášÍ, aby náležitě zapsáno bylo do knížky o stříbře do zvláštních rubrik a též kvardajn naznačil váhu ve své knížce o zkouškách, za kteréž stříbro prodejné a zlomky má se platiti 17 zlatých 30 kr. za 1 hřivnu čistého až k dalšímu nařízení.

12. Dříve se však nezaplatí, než kvardajn v přítomnosti úředníka mince učiní zkoušku a vydá lístek o tom, při čemž úředníku oznámí se podrobně váha zrna, kdežto kverkům jen až do penízka, aby mohl tak spočítati úředník dodavatelům zrno až na penízek a dle toho zaplatiti a ostatní, co ještě v haléřích více ukázalo, a ostatní na váze méně $^1/_2$ lotu, nám k užitku při sazení bude a spočítá se.

13. Cizího prodejného a dolového zlata vydá kvardajnovi 2 penízky váhy k přesné zkoušce, kterou kvardajn hned vykoná a vydá o tom lístek úředníku mince, načež má se vše zvážiti až na halíř dle Vídeňské hřivny a pořádně dle zkoušky spočítati každý lot zlata Pražské váhy za 7 zl. 43 kr., za Vídeňský lot 8 zl. 33 kr. 5 penízků, což činí za Vídeňskou hřivnu 137 zl. 1 kr. 2 pen. a jak bude dále nařízeno. Jiné zlomkové zlato má takto kupovati: Když zlato vykáže až 18 karatů čistého, má za hřivnu fejnu Pražské váhy zaplatiti 119 zl. rýn. aneb za Vídeňskou 131 zl. 52 kr., 2 pen.; od 18 do 22 karatů 120 zl. aneb za Vídeňskou hřivnu 132 zl. 24 kr. 2 pen. a od 22 do $23^1/_2$ karatu a přes to 120 zl. po 60 kr. činí na Vídeňskou váhu 34 zl. 5 kr. 2 den. aneb jak se budoucně nařídí, ale stříbro obsažené ve zlatě nemá se prodavači platiti, nýbrž při cimentování nám k dobrému přichází.

14. Taktéž má zlatodárné stříbro neb nízké zlato dle zkoušky kvardajnovy, k níž se mu vydá kventlík, načež se stříbro zlatodárné až na kventlík odváží, a když se ukáže při zkoušce, že obsahuje až 12 karatů zlata, má náš úředník mince a kontrollor také čisté stříbro vedle zlata vypočítati a prodavači každou hřivnu čistého stříbra Vídeňské váhy za 17 zl. 30 kr. počítati a zlata lot po 8 zl. 17 kr. dle Vídeňské váhy zaplatiti (dle Pražské přišlo by 7 zl. 14 kr. 3 den.), aby hřivna Víd. čistého zlata přišla za 80 dukátů. Když však jest více než dvanáctikaratové zlato, má se zaplatiti prodavači za zlato, a stříbro se nemá počítati. Kvardajn má zbytek z kventlíku na zkoušku mu daného prodavači vrátiti, a za práci svou dostane od něho 15 kr.

15. Taktéž 2 penízky váhy, jež dostal ku zkoušce zlata, má vrátiti a přiložiti k celku a dostane od prodavače za práci 30 kr.

16. Když zlato na pravou jakost cimentováno aneb když vyjde z cimentu takové jakosti, jak nutno, má úředník mince v čas zavolati kvardajna, aby společně sadili na dukáty a dříve jemu zase 2 penízky zlata vydati, aby znovu zkoušel, načež po zkoušce mají se opět ke zlatu průby přiložiti a když byly dle našich nařízení nalezeny, má se pilně zlato saditi, aby hřivna zmincovaných dukátů obsahovala 23 karatů, 8 grénů ani více ani méně a na stříži aby se vypočítalo $80^1/_3$ kusu. Kdyby se však pro nepilnost stalo, že dílo by dvakráte do kelímku sázeno býti musilo, zaplatiti má schodek na váze a náklad na přelití úředník mince aneb osoba, jejíž vinou se tak stalo.

17. Také mají úředník mince a kvardajn přesně zlato zvážiti a jakost jeho až na půl grénu vyšetřiti a zapsati a vždy při slévání, dokud jest zlato v kelímku, býti přítomnu ve slévárně a dohlížeti.

18. Po vychladnutí cánů mají je ještě zvážiti, popsati a spočítati, jakož i odpadky s kelímkem a krec s veškerou pilností sebrati a zapsati schodek, na který se povoluje z desíti hřiven $^1/_2$ kventle, ale kdyby méně ubylo, má nám přijíti k dobrému.

19. Dříve kupovávali zlato mincovní úředníci k své ruce, ale nyní všecko k našemu užitku se má počítati.

20. Aby poznány byly mince, které za správy úředníka mince vybity byly, má vedle našeho rázu v textu zlatých i stříbrných mincí užívati zvláštní značky své a na mince ji raziti.

21. Ku šmitnám přihlížeti má náš úředník mince, zejména ale kvardajn, aby dukáty čistě a pěkně upraveny i vybíjeny byly a bez kaprů se razily, zvláště ale co nejvíce se srovnávaly se vzorným penízem a dobře byly rozděleny, aby zamezeno bylo opilování a obřezávání dukátů, jak podvodní a zištní lidé činívají a aby se uvarovalo pomlouvání a spílání naší mincovně.

22. Aby kverkové a prodavači, kteří malé množství stříbra prodávají, nebyli srážkami a braním velkých částí ke zkouškám od kvardajna obtěžováni, má se při dodávání cizího páleného stříbra z kusu páleného stříbra, který až 10 hř. váží, vzíti ku zkoušce 1 kv., a z 10—60 hřiven $1^1/_2$ kv., z 60 až 100 hřiven půl lotu, a jest-li více kvardajn vybere, má býti úředníkem mince dodavatelům zaplaceno, a poněvadž tu v Hoře Kutné sami svůj zákup rudný a huť máme, má se z každého kusu páleného jen kventlík bráti ke zkoušce.

23. Poněvadž nyní dle zřízeného zákupu stříbra a zmincování drobných peněz tolarů říšských dle starého řádu říšského na stříž i zrno nemůže beze škody a ztráty vybíjeti a vybíjení patnáctníků již zastaveno, má náš úředník mince dodané stříbro zmincovati na groše po 3 kr., jichž $161^{31}/_{64}$ jde na Vídeň. hřivnu a v kelímku se sadí na 6 lotů 2 kv., aby vyšly jakosti 6 lotů 2 kv. 2 den. z mince.

24. Krejcary tři jdou na groš a těch se zmincuje $292^1/_3$ bílých plátů a jakosti čtyřlotové.

25. Půlkrejcary jdou dva na krejcar a vybíjí se jich 438¾ z Vídeňské hřivny jakosti třílotové.

26. A když mince na šmitnách jest vyražena, má ji hned náš úředník mince a kvardajn od šmitmistra na váhu přijati a spočítati, a kolik shledáno, všecko pilně a skutečně zapsati a v příjmu hotových peněz uvésti, aniž dovolovati, aby si šmitmistr peníze spočítané do své skříně zavíral, nýbrž je hned po zmincování do svého opatrování a pokladny vzíti.

27. Nemá náš mincmistr dovoliti, aby se mince sčítaly a vydávaly, než naším kvardajnem zkoušeny a na střížiti i zrně správnými nalezeny byly, jak náš řád mincovní velí.

28. Aby náš kvardajn každou minci tím pohodlněji mohl zkoušeti, má se mu na šmitnách vydati z grošů osm kusů čili 24 kr., tolikéž z krejcarů a půlkrejcarů za osm grošů aneb 24 kr. průbných grošů, které zkouší a které vyčtou se v účtu; jakož i nalezl-li je lehčími neb těžšími aneb špatně dělenými, má je z hodných peněz vyhoditi mezi frakty. Z průbných grošů dostane čtvrtinu zkoušeč náš, jednu čtvrtinu zemský prubéř a kvardajn též čtvrt svou jako ordinari. Poslední čtvrt s poznámkou o zrnu každého díla má se ukládati při pokladně ve zvláštní skříňce, k níž mají úředník mince a kvardajn po zvláštním klíči a uvedou se v účtu, jakož i průbné groše zkoušeči a prubéři zašlou se zapečetěny naší české komoře a když zkoušeče není, vydají se účtovně komorní ke schování, aby se v čas, kdy účty složeny, mohly průby s účtem srovnati, aby nebylo nalezeno nedostatku a mince v zrně i střížiti správnými nalezeny byly, načež teprve úředník mince schované průby dá slíti a nám je k dobrému v příjmu zúčtuje.

29. Než náš úředník mince a kvardajn na rozličné mince stříbro sadí, mají přesně vypočítati dle lístku průbního, kolik potřebí a pak z pokladny stříbro vzíti, zvážiti a saditi, při čemž mají býti oba přítomni a nic nemají před se bráti ani se stříbrem ani s mědí ani při sazení aniž při dosazení, aby každý z nich mohl užitek, který ze stříbra přijde, pro sebe vypočítati a zapsati.

30. Poněvadž však jest zkušenost, že na zrno i střížiti nelze drobné mince úplně dokonale zmincovati, povoluje se na groších v střížiti odchylka dvou kusů na hřivně a na zrně peníz, a podobně na krejcarech a půlkrejcarech na hřivně 5—6 kousků a na zrně nejvíce 1 peníz jakožto dovolené remedium. Tím se však nerozumí, že jest obyčejné, nýbrž když ho nebude potřebí, že se má neúředníku mince, ale nám k dobrému počítati. Pročež mají při sazení dobře dohlížeti, aby mincíři vždy mohli vystihnouti náležitě zrno i střížmincí a nesnázím se vyhnulo.

31.—35. (srovnává se s dotčenou instrukcí starší obsahem).

36. Má sice vrátiti šmitmistr cány jemu odevzdané, ale poněvadž při přepalování a práci jest některá ztráta, povoluje se mu ze 100 grošových cánů na pomoc vývažku 10 lotů, z krejcarů 14 lotů a z půlkrejcarů 16 lotů s podotknutím (jako při 25.), že poněvadž se v Hoře Kutné více dolového stříbra i mědi potřebuje ke zmincování, má se vývažek účtovati a každého čtvrtletí jemu odpočítati.

37. Mají hleděti, aby černé pláty nebyly váženy špinavé a s popelem a při přepalování a bělení nebylo zbytečných schodků.

38. Následkem přepalování ztrácejí sice malé peníze na střížiz, ale v zrnu nabývají, mohou se drobné peníze o 2 penízky lehčími saditi a černé pláty něco těžšími říznouti, aby vyšly dle řádu mincovního přesné v střížiz i v zrně a se vzorným penízem na šmitnách se srovnávaly, a dobře byly rozděleny nám nikoli ku škodě a ku pomluvám.

39. Úředník mince též pilně znamená schodek při bělení a jest při tom přítomen.

40. Aby kdykoliv rozeznány byly, má mince úředník opatřiti vedle rázu našeho svým příznakem za obvodkem pod obraz a do textu značku vybíjeti.

41. Šmitmistru a mincířům platí se za Vídeňskou hřivnu třikrejcarových grošů 9 kr., za 1 hř. krejcarů 11 kr. a od půlkrejcarů neb trojníků 14 kr. jako mzda, ale bez cizur, jež mají vyčísti.

42. Jakož zvykem bylo v Hoře dávati slitkovou pečeni těm, kteří z kelímku slévali, při čemž celé hostiny na náš účet bývaly, povolujeme z milosti, že se jim má ve čtvrtletí vypláceti jako deputát, když v Kutné Hoře drobné budou mincovány a raženy, teď dva zlaté, které jim ke kvitanci vydá náš úředník mince.

43. Podle starého obyčeje nechť dostanou na světlo tovaryši po zlatém rýnském a učeníci po 30 kr.

44. Úředník mince má ustanovovati šmitmistra, tovaryše i učeníky v mincovně však s vědomím a svolením nejvyššího mincmistra a též propouštěti i dbáti má toho, aby získal způsobilé dělníky. Jest nám též každým schodkem v mincovním obchodě zodpověden.

45. Ku každodenní potřebě při strojích mincovních, jakož i ve světnici kvardajnově, ve šmitnách i slévárně potřebné uhlí, s nímž se má šetrně zacházeti, vydává se na hřivnu stříbra spracovaného za 2 kr. a platí se z užitku mince.

46. Všecky naše užitky, stříbro a hotové peníze sluší bráti do pokladny a nemá náš úředník mince a kvardajn žádné vydání mimo za koupené stříbro, služné a jiné obyčejné výlohy, pak pense, dary, půjčky, náklady na stavbu, cestovné a jak jinak se jmenují o své vůli činiti bez zvláštního nařízení české komory, a tato k účtům přikládati a za všechna vydání mimořádná má k české komoře žádati a nám ke škodě vědomě nic nečiniti. Také žádná nedoložená výloha bez přílohy nebudiž zaplacena.

47. Železa svrchní i štoky, které k naší minci se opatřují, má náš mincmistr a kvardajn bedlivě prohlížeti, jestli dobře a dle našich nařízení vyřezány, mají je uschovati a neupotřebovati jinak než k naši potřebě a ražbě peněz. Po ražbě zase vezmou svrchní železa a dobře uschovají ve zvláštní truhle, aby se s nimi šetrně zacházelo a nám žádná újma a faleš se nestala. Nemají též býti bez vědomí naší komory české měněny. Co se týče potřeb našich v minci, jako mědi, vinného kamene, soli, kelímků a sběračck, lisů, hlíny, sudů, hub, kožíz k ražbě, kvače,

šálků, ručníků ve šmitně, též železa, hliněných a dřevěných nádob, nástrojů a j., to vše má s kvardajnovým vědomím na náš náklad koupiti a řádné partikuláře zhotoviti a s kvardajnem podepsati a o všem vésti inventář a připomenouti v ročních účtech, kolik v zásobě zůstává, aby při potřebě v minci bylo po ruce a mohlo se vykázati. Zač dostanou od odběratelů peníze, mají doložiti v partikulářích a řádně sůčtovati.

48. Poněvadž dříve často se vydlužováno a naše pokladna mincovní často se vyprazdňovala nepotřebně a nám ke škodě se jednalo, má se náš úředník mince a kvardajn všeho půjčování a vypůjčování bez našeho výslovného rozkazu varovati docela, také pro svou potřebu nesahati do našich peněz, nýbrž pamatovati, že jím vykázaný zbytek vždy má býti v pokladně a ne jako dluh býti uváděn.

49. Jelikož kverkům i Nám záleží na dobře cimentovaných váhách a závažích, které se všední potřebou velmi opotřebují a pak vedou k rozličným omylům, protož mají úředníci mince váhy i závaží jednou ve čtvrtletí inventovati a při převažování stříbra mají míti pilné zření, aby tato závaží pokud možno přesny byly a každá nerovnost aby v čas byla zamezena.

50. Náš úředník mince a kvardajn nemají také bez dovolení naší komory České aneb toho času ustanoveného nejvyš. mincmistra a bez nutné příčiny ze svých úřadů odcestovati aneb přes noc zůstávati, nýbrž když pilná cesta je kamsi volá, mají dříve od komory neb jejího presidenta aneb nejv. mincmistra vzíti si dovolení a svou cestu vykonati v čas, když se tím pro nás nic nezmešká.

51. Jakož všecko stříbro a zlato přijímají a vydávají a všecko náležitě zapisují, mají své účty každého půl léta zavříti a opatřiti svým podpisem a pečetí a nechť jsou vždy připraveni, aby na konci každého půlletí všecky probace, ratifikace, partikuláře a kvitance v prodlení dvou měsíců bez meškání české komoře zaslali, aby je tato dala zkoušeti naší účtárně. Jest-li však řečenou dobu překročí o měsíc, má se jim, jak jsme rozhodli dne 1. února 1671. zvláštním rozkazem, strhnouti služné za čtvrtletí; po prodlení dvou měsíců se z úřadu na čas složí, po třech měsících zbaví se úřadu a služby docela, a podobně též při zodpovídání nedostatků účetních po 14denním prodlení ode dne obdržení dostane se mu čtvrtletní srážky ze služného, po čtyřnedělním suspensivu ab officio, a po šestinedělním prodlení skutečné amotion. Také se nařizuje, aby účty dříve přijímány a konečné jich schválení s urychlením se dělo.

Konečně má úředník mince i kvardajn všecky zde dotčené artikuly a jiné od Nás mu svěřené k úřadu náležité věci plniti co nejpilněji a nejsvědomitěji k našemu dobrému, též všecky ztráty naší komory bedlivě předcházeti, nezmocňovati se žádného zisku kromě svého užitku, nýbrž všecko nic nevyjímaje nám k dobrému počítati a jinak úřad tak zastávati a opatřovati, jak se sluší věrnému sluze pánu svému a spravovati se má touto instrukcí až k Našemu nařízení jinému, v nic se míchati, a když se mu vidí cosi nejasného neb obtížného, má to ihned vznésti na naši českou komoru aneb na nejv. mincmistra a nejv. hormistra, jimž má náležitý respekt prokazovati a jim obšírné zprávy má podávati,

aby vždy do všeho viděli a pořádek shledávali. Též máme k němu Naší milostivou důvěru a on tak jednati jest povinen. Zůstavujeme si tuto instrukci dle potřeby časové a dle sběhlých případů změniti, rozmnožiti a zjednodušiti, čímž naplní Naší královskou vůli. Dáno na královském zámku v Praze pod císařskou pečetí Jeho Majestatnosti dne 24. prosince 1678.

Jan Fr. hr. z Vrtby.

Ad Mandatum Sac. Caes. Regiae Majestatis proprium
Václav Karel Čabelický ze Soutic.
Frant. Campion.

Instrukce daná nejvyššímu mincmistru Frant. Karlu Přehořovskému svob. pánu z Kvasejovic.

Ve Vídni dne 8. října 1688. — Original v archivu kr. hor. m. Hor Kutných.

Leopold Boží milostí zvolený Římský císař, král Uherský a Český.

Instrukce a pořádek, již urozený náš věrný milý Frant. Karel Přehořovský svob. pán z Kvasejovic, náš komoří a deputovaný nad tácem viným a pivním i solními důchody v našem dědičném král. Českém, kterého jsme si obrali za nejvyššího mincmistra nade všemi horami a mincemi král. Českého nevyjímaje horních měst a městeček v našem dědičném král. Českém a co k nim náleží pod správu nejv. mincmistra, a které dle snešení Naší České komory od Nás přijaty byly nejmilostivěji a kterých nejv. mincmistru v Našem dědičném král. Českém šetřiti jest s Naším nejmilostivějším poručením, aby v Našich horních a mincovních věcech při Naší České komoře své zprávy skládal a při naší České komoře se hlásil a při nutnosti žádosti Své ústně přednášel a rozhodnutí očekával.

1. Náš nejv. mincmistr má míti své sídlo obyčejně v Kutné Hoře.

2. Má se říditi snešením sněmovním o horách z r. 1575 a k jeho správě přísluší Hory Kutné, České Budějovice, Jilové, Knín, Příbram, Hory Kašperské, jakož i Jáchymov a ostatní města i městečka horní, jakož Slavkov i Schönfeld, Lauterbach a j., odkudž Náš desátek a poplatek devítinný ze štol vychází.

3. Při nesnázích má brátí v potaz komoru Českou a při neshodách vždy se říditi řádem o horách.

4. Po Jeho Milosti Císařské a České komoře mají horní města říditi se poručením nejv. mincmistra, radní místa po vyslyšení České komory má obsazovati a kverky k horám povolávati.

5. Obnovu rady v horních městech má konati vždy po třech letech, pokud nenalezne jinak česká komora hledíc prospěchu J. M. Císařské.

6. Účty úředníků mince mají se České komoře na konci každého roku skládati, v čemž žádnému úředníku nepovolovati, ale úřadu má nepořádné sprošťovati a oznamovati, čeho potřebí a přehled mravného chování všech úředníků vésti. Sem přísluší také správa tácu ve Slavkově a obchod se železem v Staré huti.

7. Po úmrtí úředníka má očekávati rozhodnutí České komory.

8. Častěji má sjížděti do dolů v Hoře a na Turkaňku a k hornímu hospodářství přihlížeti.

9. Má se raditi o prospěchu hor s představenými horních závodů.

10. Hlavní štola na Horách Kutných má se silně a pilně hloubiti.

11. Má dohlížeti k zákupu rud i k hutem.

12. Aby placeny byly J. C. M. regalie horní, má dohlížeti.

13. Nařizovati má, zač má býti stříbro placeno.

14. Přihlíží, aby stříbro kverky dobyté, dodáváno bylo do cís. mince.

15. Dohlíží, aby se dříví pravidelně plavilo z Trutnovských a Rychnovských lesů.

16. K těmto lesům má bedlivé zření.

17. Dbá toho, aby dříví bylo v čas poráženo, pak, aby nebylo odcizováno, o čemž se mají vésti pořádné počty na každém místě, jakož i o nákladech za plavení vorů a vše aby se drželo v dobrém pořádku.

18. Má působiti ku vázání vorů a dbáti včasné záplaty plavců i dřevorubců, pročež má lesmistru peníze pořádně posílati a ku stavbě splavů má sám osobně přihlížeti a tam cestovati.

19. Zejména má ku nově zřízenému skluzu Rychnovskému dohlížeti, aby nic nebylo zpronevěřeno a splavy se stavěly.

20. Má též zření ku zřizování nových dílen na štípání dříví.

21. Má vésti pravé a pořádné počty o lesních pracích a nevydávati více, než co mzda dělníkům vynáší.

22. Dbá toho, aby horní města při svých starých právech zůstávala.

23. Když potřebí, aby k horám povoláni byli cizí dělníci, má oznámiti král. České komoře.

24. Má prohlížeti všecky hory aspoň jednou v roce aneb vždy, když toho potřebí a všecky nedostatky zameziti dle porady s majitelem pozemku.

25. Všecko zlato a stříbro ze stavovských pozemků má odevzdávati cís. minci, aby též z něho zaplacen byl desátek.

26. Hormistři císařští i soukromí mají zasílati nejv. mincmistru každého půlletí soupis dobytého zlata i stříbra, což se král. komoře oznamuje.

27. Když stříbro a zlato nebylo dodáno do cís. mince, má přestupníky komorní prokuratuře oznámiti.

28. Úředníky v soukromých dolech má bráti v slib jako úředníky v císařských závodech a městech a sám císaři má býti zavázán přísahou.

29. Nejv. mincmistr propůjčuje nově se zřizující doly novým kverkům a zřízení horní doporučuje jim ku šetření.

30. Zamezovati má v Kutné Hoře a jiných horních městech předražování obilí, masa i piva.

31. Nemá dovoliti žádnému židu, aby do horních měst vkročoval, aniž dovoliti, aby židé pod záminkou, že pagamenty na prodej nesou, v jisté dny do horních měst pouštěni byli.

32. Zvláštní výlohy na stavbu a jiné mají se povolovati jen s vědomím České komory; do čtyř kop míšenských neb málo výše může nejv. mincmistr sám povolovati.

33. Od města Hory Kutné má se pomoc na dolování správně vypláceti a štola sv. Maří Majdaleny stavěti.

34. Úřední pokladny v horních městech má nenadále přehlížeti, aniž jich však užíti smí ku svému užitku.

35. Dohlížeti má, aby pivní a viný tác řádně byl odváděn a pomoci na hory aby náležité bylo upotřebeno, jakož i aby hory nebyly jim pro formu špatně těženy a nebyly stavěny v místech, kde nelze očekávati výtěžku. Přebytek má býti odváděn do pokladny daně nápojové.

36. Při stavění hor má se dělníkům platiti dle sáhu a oznamovati České komoře, mnoho-li každého půl léta vyhloubeno.

37. Nemá dovoliti, aby načat byl sud piva neb vína, než z něho zaplaceno výběrčímu nápojové daně a než se kdo lístkem o zaplacení vykáže.

38. Dukáty i tolary mají bez měnění jen k užitku Jeho Cís. Milosti přicházeti.

39. Pomoci k dělání hor mají se oznamovati půlletně České komoře, a jest-li by nebylo čeho zlepšiti v horním řádu Horském a Jáchymovském.

40. Aby horní regalie a jiné příjmy půlletně byly zúčtovány a složeny, aby žádné peníze nezůstávaly za úředníky bez nutného základu v pokladně a dluhům aby zamezováno bylo.

41. Při ustanovení úředníků horních a placení jich má zůstati při starém způsobu.

42. Horníci mají býti vypláceni penězi a ne viktualiemi.

43. Konečně ustanovené úředníky má opatřiti řádnými instrukcemi.

44. Všecky jiné věci, jež nejsou v instrukci obsaženy má oznamovati České komoře a vyčkati rozhodnutí, jež se pak mají zapsati do zvláštních knih.

45. K žalobám na nejv. mincmistra i úředníky horní mají býti tito dříve vyslyšeni.

46. Nejvyšší mincmistr má aspoň jednou v roce bez zvláštního zaplacení horní města prohlížeti.

47. Má poctivě dle tohoto nařízení a věrně k užitku J. C. Milosti působiti a ve všem podporovati.

Dáno v Našem městě Vídni dne 8. měs. října 1688, léta panování Našeho říšského a římského 31., uherského 34. a českého 33.

Leopold.

L. F. hrabě Wratislav.

Ad mandatum Caes. et Regiae Majestatis proprium

Frant. Hieserle z Chodů.

M. Frant. Strahl.

VEŘEJNÁ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE

Důležitý jest **přehled vybitých minci ve Vratislavi**, kterýž zaslán do Vídně. (Státní archiv AA I. 56ⁱⁱⁱ). V něm počítáno na tolary, který platil 30 stř. grošů po 18 haléřích. Klademe jej sem dle spisu F. Friedensburgova nezkrácený dílem i z časů císaře Josefa I.*)

Roku	Kusů dukátů	Říš. tolarů za		15krejc. za		6krejc. za		3krejcarů za			Greálí za			Celkem za		
		tol.	gr.	tol.	gr.	tol.	gr.	tol.	gr.	h.	tol.	gr.	h.	tol.	gr.	h.
1692	960⅓	129				16.405	4							16.534	4	
1693	1.990⅓	171	15	314.677	6	43.658	28⅓	12.839	10					371.346	29	6
1694	1.598⅓	257		548.632	6									548.889	6	
1695	2.114	22.788		99.924	7			140.605	24					263.318	1	
1696	134⅓	301		380.189	11			21.515	10					402.075	21	
1697	847¾	298						73.322	9					73.620	9	
1698	820¾	204	15					17.072						17.276	15	
1704		1.072									30.364	16		31.436	16	
1705	11.130	21.660						122.112	25		57.175	10	13½	290.948	5	13½
1706	3.991	904						125.800	10					126.704	10	
1707	5.590	2.069	10					190.808	14					192.877	24	
1708	3.820	1.223	10					162.597	6					163.820	16	
1709	3.881	1.409	10					86.643	18					88.052	28	
1710	4.144	2.389	25					105.499	19					107.889	14	
1711	7.278	1.330						142.091						143.421		

V Opolí bylo vybito:

Roku	Kusů dukátů	Říš. tolarů za		3krejc. za		Krejc. za		Greálí za			Půlkrejc. za			Celkem za		
		tol.	gr.	tol.	gr	tol.	gr.	tol.	gr.	h.	tol.	gr.	h.	tol.	gr.	h.
Od 13/11 1692 až 1693								15.614	16		377	12	9	15.991	28	9
1694								33.385	1	9				33.385	1	9
1695						30.965	9**)	41.420	28					72.386	7	
1696								120.849	7	9				120.849	7	9
1697								114.661	26	4½				114.661	26	4½
1698				19.148	18	96.067	7	6.160	24	9				121.376	19	9
1699	340	573	10	25.105	23	119.231	27							144.911		
1700		694	20	18.862	2	90.279	2							109.835	24	
1701		743	8	43.969		40.510	5							85.222	13	
1702		12.325	10	28.561	26	4.246	16							45.133	22	
1703	226	932		41.758	8			4.373	2					47.063	10	
1704	504			4.616	3			92.216	2	9				96.832	5	9

*) F. Friedensburg: Schlesiens neuere Münzgeschichte str. 104. a 105. Ve Vratislavi 1899.

**) „Kreutzer-Landmünze" jen t. r. Viz obraz 993. na tab. C.

Mincmistři českých mincoven a jich znamení
za Leopolda I. (1657–1705).

Mincovna v Praze:

Tab. LI. značka 57. Kotva v kruhu: Krištof Margalík 1657—1668.
Značka (I): Antonín svob. pán z Janinall a Jangangu $1669\frac{20}{3}$—1687.
Značka (M · V): Matyáš Vaist $1687\frac{15}{8}$—1694 † v září.
Značka (P · M) t. j. Pražská mince: Mincmist. úřad neobsazen 1694.
Značka (G · E): Řehoř Egerer z Windhoffa 1694—1705 († v Praze $1710\frac{8}{2}$).

Mincovna v Kutné Hoře:

Tab. LI. značka 58. Ruka se sekerou v kruhu: Úředník mince Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu 1657—1677.

„ LI. „ 63. Skřížená kladívka mezi písmeny C—K v ozdobném štítku neb v závorkách: Úředník mince Krištof Jakub Krahe (též Krah) 1678–1702; r. 1681 ustanoven horním správcem v Kutné Hoře.

„ LI. „ 64. a 65. Skřížená kladívka nad horami a vedle nich písmena B a W buď v rozvilinách neb volně: Úředník mince a horní hofmistr Jan Bernard Wohnsidler $1702\frac{17}{1}$—1705.

Mincovna v Jáchymově:

Tab. LI. značka 61. Korunka v obrubě: Jan Jakub Kittner z Perchheimhu 1657–1668.

Značka (⧖) t. j. přesypací hodiny v kruhu: Pavel Václav Seling 1668—1670. Jan Jakub Macasius, správce mincovny, 1670—?

Po roce 1670 o mincovně v Jáchymově zpráv není, poněvadž starý archiv mincovní shořel r. 1874 skoro úplně.

Mincovna v Brně:

Snad ještě za času císaře Ferdinanda III. byl vardajnem v Brně Zikmund Hammerschmidt, později zaměstnaný při mincovně ve Vídni do r. 1693.

Zkoušeči mince (vardajni) a řezači železa při českých mincovnách
za vlády Leopolda I.

Zkoušeči mince v Praze: Hanuš Karel Wölcher 1651— ?, Jindřich Brettkam 1670–1674, Vít Flausz 1675, Krištof Krah od $1676\frac{20}{4}$—1677, Jan Jindřich Glageman, též řezač železa, 1680–1696, Jan Bern. Wohnsidler $1698\frac{29}{12}$—$1702\frac{1}{10}$, Ig. Ant. Putz od října 1702—1705.

Řezači železa pro Pražskou mincovnu: Tobiáš Schielle 1670—1671, Ondřej Ignác Rabenstein 1685 a 1691—1693, Jan Jindřich Glageman 1671—1696, Jan Jiří Ritter 1693—1705 a Bened. Rud. Hoffmann 1701—1705.

Zkoušeči mince v Kutné Hoře: Adam Enderle z Burgstadtu 1657—1672 (od r. 1663 byl též hutmistrem), Jan Karel Enderle 1677 a 1678, Ignác Antonín Putz 1681—1683, Ondřej Ignác Rabenstein 1684—1699, Jan Bern. Wohnsidler 1700—1701.

Řezači železa pro Kutnohorskou mincovnu: Tobiáš Schielle z Prahy 1670 až 1672, Jan Jindřich Glageman z Prahy 1677—1683 (měl na pečeti znak s kotvou), Ondřej Ignác Rabenstein 1684—1703 († 1713).

Zkoušeči mince v Jáchymově: Zikmund Schweitzer 1657—1666, Jan Wohnsidler 1666—1670.

Řezač železa pro mincovnu Jáchymovskou: Jiří Teuch 1657—1663.

Úřednictvo a dělnictvo slezských mincoven cís.

za Leopolda I. (1657—1705).*)

Mincovna ve Vratislavi:

Značka G—R nebo labuť: Jiří Reichard, mincmistr a již od r. 1637 nájemce mince, 1657—1664.

Značka G—H nebo GH (znak dvojitá lilie): Jiří Ondřej Hübner, vardajn, 1657—1664 (současně též v Břehu).

Frant. svob. pán Lisola, rada dvorské komory ve Vídni, nájemce mince, 1664.

Značka S—H neb S—HS nebo SHS: Šalamoun Hammerschmidt, vardajn, 1664—1693; manželkou jeho byla Alžběta Kirschenhofrova z Opolí.

Značka M · M/W: Martin Maximilian Wackerle neb Wackherle (od r. 1696 „von"), vardajn v Opolí od r. 1685—1695, od r. 1696—1701 mincmistr zde i v Opolí, od r. 1697 zemský prubéř a cís. rada, 1704 rada komory slezské.**)

Ehrenfried Neugebauer, kontrolor mince, † 1677.

Značka (F · N) neb F—N: Jan Frant. Nowack (Novák), šmitmistr před r. 1699, vardajn od r. 1704—1705, napotom mincmistr.

Baltazar Klogner, kontrolor, 1674.

---

*) Prozkoumáním mincovních archivů zjistil jsem a nejnověji F. Friedensburg, že některé osoby při mincovnách slezských zaměstnané zastávaly jiný úřad a působily částečně i v jiném období, než se až dosud za to mělo. Sestavil jsem proto tento seznam na základě jeho nových výzkumů a svých vlastních prací archivních ve Vratislavi, ve Zhořelci a v Berlíně, doufaje, že si čtenář některé nepatrné sem tam odchylky v předcházejících statích při seznamu vybitých mincí, jakož i při popisu slezských mincí Leopolda I. dle těchto údajů laskavě sám opraví.

**) Znak viz v Blažkově spisu „Ausgestorbener schlesischer Adel" díl II. 140, a Friedensburg: Codex diplomaticus Silesiae XIX. 1899, str. 235—257, pak 63, 101 a násl.

Kristian Gottfried Wiesner, kontrolor, (při komoře od r. 1666), 1697—1712.
Alex. Leop. Bennmann, důchodní a inspektor mince 1662, r. 1669 šlechticem.
Vavřinec Stebers, řezák želez, 1657.

Značka GFH: Jiří Frant. Hoffmann, řezák želez, 1661—1705.
Martin Brunner, řezák želez, 1677—1680.
Jiří Fritsch, pokladník, 1672—1705.
Matouš Giess (Güsse), šmitmistr, 1678—1681 (matrika).
Martin Barthel, těhař, 1656.
Hanuš Rausch, pregéř, 1661—1681.
Jan Henkelmann, tavič, 1665—1681.
Michal Zechelmeister, střihač plátů (Stückelmeister), 1670.
Martin Keller, mincíř, 1664.
Michal Kleiner, tavič od r. 1704.
Ondřej Karwath, dělník, 1655—1657.
Jiří Klautznic, dělník, 1683.

Mincovna v Kladsku:

Značka GW v štítku: Jiří Werner, mincmistr, 1657—1660.

Mincovna v Nise:

Leonard Pavel Haller, vardajn, 1677—1701.
Vilém Helweg, mincovní zámečník, 1677, pak dílovedoucí.

Mincovna v Břehu:

Značka E R: Lehnice — Břeh kolem 1676.
Znak srdce a kříž z růží: Kristian Pfahler, mincmistr, řídil mincovnu 1651 — † 1665$\frac{11}{11}$.
Eliáš Weiss, vardajn, 1657—1662.
Michal Krakov z Gdanska, strojník, 1657—1705; též syn Jan Fridrich, mincovní zámečník.
Ondřej Bunzke ze Střelína, písař mincovní, 1662—1665.
Adolf Václav Schubert, kontrolor, 1670.

Značka C—B neb (C · B): Krištof Brettschneider (nar. $\frac{1}{2}$ 1637 v Kralovci), od r. 1662$\frac{11}{2}$ řezák želez v Břehu, † v únoru 1714.
Samuel Koller, zlatník a řezák želez, 1674—1675.
Bartoloměj Scheunflegel, gegenschreiber a kolkář (Siegelwärter), 1669.
David Ehinger, mincovní pokladník, 1674—1687.
Jan Gwordegen, písař mince, 1673.
Martin Keller, střihač plátů (Stückelmeister), 1665—1704.
Hanuš Retzel, tavič, 1670.
Jan Neidhart z Norimberka, řezák želez pro vévodu Würtembersko-Olešnického, 1672—1705 též pro cís. mincovnu.

Mincovna v Opolí:

Jul. Ferd. z Jarošína, kom. rada v Prešpurku, nájemce mincovny, 1658.
David Ehinger, vardajn, 1669—1673.
Značka (F · I · K): Frant. Ignác Kirschenhofer, vardajn, $1673\frac{17}{4}$ — † $1685\frac{17}{10}$.
Značka C—B neb (C · B): Krištof Brettschneider, vardajn, 1677.
Značka M · M/W: Martin Maximilian Wackherle, vardajn, od r. 1685—1695.
Značka (F · N) neb F—N: Jan Frant. Nowack (Novák), šmitmistr ve Vratislavi, vardajn v Opolí $1699\frac{14}{4}$—1704, pak ve Vratislavi vardajnem a posléze mincmistrem.
Znak půl orla a skřížené háky: Valentin Weintritt, pokladník, 1669 — † $1692\frac{23}{5}$.
Martin Keller, střihač plátů (Stückelmeister), 1665—1704.
Petr Entzesberger, mincovní zámečník, 1669—1686.
Znak snop a muž v děleném štítu: Krištof Gerstmann, pokladník, $1692\frac{3}{11}$—1704.
Michael Kleiner, tavič, 1666—1704.
Ondřej Karwath, dělník, 1667—1704.

Mincovna v Olešnici:

Jan Kristian Schultz, inspektor mince, 1676.
Znak lev a tři lilie: Jakub Mahieu, inspektor mince, 1699—1705.
Krištof Leop. Melchert, pokladník, 1662—1671.
Adam Mann, pokladník a správce mince, 1656—1668.
Matouš Ehrenberg z Rakous, pokladník mince, 1696—1713.
Michal Finger, tiskař mince, 1676—1678.
Jiří Getze, tiskař mince, 1676.
Valentin Krones, tiskař mince, 1676—1677.
Adam Funckler, tavič, 1676—1677.
David Gubitz, těhař, 1678.
Martin Staše, střihač, 1676.
Jiří Kirchner, střihač plátů (Stückelmeister), 1676—1679.
Kristian Klose, rozpalovač, 1676.
Julius Knebel, dělník, 1678.
Kilian Klopsch, dělník, 1704.
Jan Justus Tolle, vardajn, 1693 a násl.
Jáchym Meckleuburg, pokladník, 1671 a násl., pak v Berništatě 1684.
Fr. K. Uhle, vardajn, 1678—1680.
Křišťan z Lohe, vardajn, 1694—1705.
Samuel Seyfried, dělník, 1678.
Jiří Rohl, těhař, 1678.
Ondřej Tak, dělník, 1678.
Lukáš Laurentius, dodavatel stříbra, 1694—1699.
Značka T: 1698 ?
Znak srdce a kříž ze tří růží: Samuel Pfahler, syn Kristiana, r. 1647 ve Vratislavi, mincmistr 1674—1679.
Ondřej Türbitz, dělník, 1704.

Kristian Pfandtke, mincíř, 1705.
Bohumír Filip, dělník, 1698—1706.
Eliáš Suckert, mincovní dělník, 1704.
Krištof Unverricht, střihač, 1676—1678.
Kristian Werner, střihač plátů (Stückelmeister), 1699—1706.
Vavřinec Zepke, dělník, 1704—1706.

Seznam vyobrazených mincí Leopolda I.

(1657—1705).

Z mincovny v Praze = **P.**, v Kutné Hoře = **K. H.**, v Jáchymově = **J.**, ve Vratislavi = **V.**, v Opolí = **Op.**, ve Břehu = **Bř.**, v Kladsku = **K.**, mincmistr = **m.**, úředník mince = **úř. m.**

Mince korunovační, pamětní a běžné z mincoven českých.

Tab LXXIX. obr. 736. Půltolar korunovační z r. 1656. **P.**
„ „ „ 737. Velký korunovační peníz z r. 1656. **P.**
„ „ „ 738. Střední korunovační peníz z r. 1656. **P.**
„ „ „ 739. Malý korunovační peníz z r. 1656. **P.**
„ „ „ 740. Pamětní medaille od Kristiana Wermutha, řezače železa v Gothě. Značka C · W ·
„ „ „ 741. Půltolar či zlatník z r. 1695. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 742. Půltolar či zlatník z r. 1702. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 743. Půltolar či zlatník z r. 1703. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
Tab. LXXX. „ 744. Groš z r. 1659. **P. m.** Krištof Margalík.
„ „ „ 745. Tolar z r. 1696. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 746. Groš z r. 1676. **P. m.** Ant. svob. pán Janinalli.
„ „ „ 747. Groš z r. 1693. **P. m.** Matyáš Vaist.
„ „ „ 748. Tolar z r. 1702. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 749. Groš z r. 1693. **P. m.** Matyáš Vaist.
„ „ „ 750. Groš z r. 1693. **P. m.** Matyáš Vaist.
„ „ „ 751. Tolar z r. 1705. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 752. Groš z r. 1694. **P.** za mincmist. interregna.
Tab. LXXXI. „ 753. Groš z r. 1695. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 754. Tolar z r. 1671. **K. H. úř. m.** Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu.
„ „ „ 755. Groš z r. 1695. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 756. Groš z r. 1695. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
„ „ „ 757. Tolar z r. 1695. **K. H. úř. m.** Krištof Jakub Krahe.
„ „ „ 758. Groš z r. 1696. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.

Tab. LXXXI. obr. 759. Groš z r. 1696. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 760. Půltolar či zlatník z r. 1695. **K. H. úř. m.** Krištof Jakub Krahe.
" " " 761. Groš z r. 1697. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
Tab. LXXXII. " 762. Groš z r. 1698. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 763. Půltolar či zlatník z r. 1671. **K. H. úř. m.** Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu.
" " " 764. Groš z r. 1698. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 765. Groš z r. 1700. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 766. Tolar z r. 1659. **J. m.** Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.
" " " 767. Groš z r. 1701. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 768. Groš z r. 1703. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 769. Půltolar či zlatník z r. 1659. **J. m.** Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.
" " " 770. Groš z r. 1704. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
Tab. LXXXIII. " 771. Půlzlatník či čtvrttolar z r. 1693. **P. m.** Matyáš Vaist.
" " " 772. Půlzlatník či čtvrttolar z r. 1693. **P. m.** Matyáš Vaist.
" " " 773. Půlzlatník či čtvrttolar z r. 1695. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 774. Půlzlatník či čtvrttolar z r. 1663. **J. m.** Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.
" " " 775. Patnáctník z r. 1664. **P. m.** Krištof Margalík.
" " " 776. Patnáctník z r. 1674. **P. m.** Ant. svob. pán Janinalli.
" " " 777. Patnáctník z r. 1693. **P. m.** Matyáš Vaist.
" " " 778. Patnáctník z r. 1694. **P. m.** Matyáš Vaist.
" " " 779. Patnáctník z r. 1694. **P.** za mincmist. interregna.
" " " 780. Patnáctník z r. 1694. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
Tab. LXXXIV. " 781. Patnáctník z r. 1696. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 782. Patnáctník z r. 1694. **K. H. úř. m.** Krištof Jakub Krahe.
" " " 783. Patnáctník z r. 1695. **K. H. úř. m.** Krištof Jakub Krahe.
" " " 784. Patnáctník z r. 1663. **J. m.** Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.
" " " 785. Šesták z r. 1665. **P. m.** Krištof Margalík.
" " " 786. Šesták z r. 1681. **P. m.** Ant. svob. pán Janinalli.
" " " 787. Šesták z r. 1684. **P. m.** Ant. svob. pán Janinalli.
" " " 788. Šesták z r. 1687. **P. m.** Ant. svob. pán Janinalli.
" " " 789. Šesták z r. 1689. **P. m.** Matyáš Vaist.
" " " 790. Šesták z r. 1691. **P. m.** Matyáš Vaist.
Tab. LXXXV. " 791. Groš z r. 1705. **P. m.** Řehoř Egerer z Windhoffa.
" " " 792. Půltolar či zlatník z r. 1693. **P. m.** Matyáš Vaist.

Tab. LXXXV. obr. 793. Groš z r. 1665. K. H. úř. m. Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu.

„ „ „ 794. Groš z r. 1678. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 795. Groš z r. 1679. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 796. Groš z r. 1688. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 797. Groš z r. 1692. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 798. Groš z r. 1693. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 799. Groš z r. 1695. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 800. Groš z r. 1696. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 801. Groš z r. 1698. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 802. Groš z r. 1700. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 803. Groš z r. 1705. K. H. úř. m. Jan Bernard Wohnsidler.

„ „ „ 804. Krejcar zemský z r. 1695. P. m. Řehoř Egerer z Windhoffa.

„ „ „ 805. Krejcar z r. 1701. P. m. Řehoř Egerer z Windhoffa.

„ „ „ 806. Krejcar z r. 1705. P. m. Řehoř Egerer z Windhoffa.

Tab. LXXXVI. „ 807. Groš z r. 1659. J. m. Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.

„ „ „ 808. Groš z r. 1660. J. m. Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.

„ „ „ 809. Groš z r. 1668. J. m. Pavel Václav Seling.

„ „ „ 810. Groš z r. 1668. J. m. Pavel Václav Seling.

„ „ „ 811. Dukát z r. 1659. P. m. Krištof Margalík.

„ „ „ 812. Krejcar z r. 1660. K. H. úř. m. Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu.

„ „ „ 813. Krejcar z r. 1681. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 814. Krejcar zemský z r. 1695. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 815. Krejcar z r. 1700. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 816. Krejcar z r. 1701. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 817. Krejcar z r. 1702. K. H. za mincmist. interregna.

„ „ „ 818. Půlkrejcar z r. 1662. P. m. Krištof Margalík.

„ „ „ 819. Půlkrejcar z r. 1665. P. m. Krištof Margalík.

„ „ „ 820. Krejcar z r. 1703. K. H. úř. m. Jan Bernard Wohnsidler.

„ „ „ 821. Krejcar z r. 1660. J. m. Jan Jakub Kittner z Perchheimbu.

„ „ „ 822. Půlkrejcar zvaný též haléř z r. 1701. P. m. Řehoř Egerer z Windhoffa.

„ „ „ 823. Půlkrejcar (haléř) z r. 1667. K. H. úř. m. Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu.

„ „ „ 824. Půlkrejcar (haléř) z r. 1674. K. H. úř. m. Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu.

Tab. LXXXVI. obr. 825. Půlkrejcar (haléř) z r. 1686. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krabe.

„ „ „ 826. Půlkrejcar (haléř) z r. 1691 K. H. úř. m. Krištof Jakub Krabe.

„ „ „ 827. Půlkrejcar (haléř) z r. 1702. K. H. úř. m. Jan Bernard Wohnsidler.

„ „ „ 828. Trojník či grešle z r. 1688. K. H. bez znam. minc.

„ „ „ 829. Trojník či grešle ve zlatě z r. 1690. K. H. bez zn. m.

„ „ „ 830. Trojník či grešle z r. 1693. K. H. se značkou M—B*)

„ „ „ 831. Trojník či grešle z r. 1693. K. H. se značkou M—B*)

Tab. LXXXVII. „ 832. Trojník či grešle z r. 1694. K. H. se značkou M—B*)

„ „ „ 833. Trojník či grešle z r. 1694. K. H. bez znam. minc.

„ „ „ 834. Trojník či grešle z r. 1694. K. H. se značkou M—B*)

„ „ „ 835. Trojník či grešle z r. 1695. K. H. se značkou M—B*)

„ „ „ 836. Trojník či grešle z r. 1695. K. H. se značkou M—B*)

„ „ „ 837. Trojník či grešle z r. 1695. K. H. se značkou M—B*)

„ „ „ 838. Trojník či grešle z r. 1696. K. H. bez znam. minc.

„ „ „ 839. Trojník či grešle z r. 1704. K. H. bez znam. minc.

„ „ „ 840. Dukát z r. 1676. P. m. Ant. svob. pán Janinalli.

„ „ „ 841. Desítidukát z r. 1661. P. m. Krištof Margalík.

„ „ „ 842. Dukát z r. 1684. P. m. Ant. svob. pán Janinalli.

„ „ „ 843. Dukát z r. 1692. P. m. Matyáš Vaist.

„ „ „ 844. Desítidukát z r. 1675. P. m. Ant. svob. pán Janinalli.

„ „ „ 845. Dukát z r. 1693. P. m. Matyáš Vaist.

Tab. LXXXVIII. „ 846. Pětidukát z r. 1659. P. m. Krištof Margalík.

„ „ „ 847. Pětidukát z r. 1676. P. m. Ant. svob. pán Janinalli.

„ „ „ 848. Pětidukát z r. 1689. P. m. Matyáš Vaist.

„ „ „ 849. Dvoudukát z r. 1662. P. m. Krištof Margalík.

„ „ „ 850. Dvoudukát z r. 1660. K. H. úř. m. Řehoř Leopold Hackl z Hackenfelsu.

„ „ „ 851. Půldukát z r. 1690. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 852. Dukát z r. 1704. P. m. Řehoř Egerer z Windhoffa.

„ „ „ 853. Čtvrtdukát z r. 1694. P. za mincmist. interregna.

„ „ „ 854. Čtvrtdukát z r. 1702. P. m. Řehoř Egerer z Windhoffa.

„ „ „ 855. Čtvrtdukát z r. 1690. K. H. úř. m. Krištof Jakub Krahe.

„ „ „ 856. Groš početní komory české z r. 1662. P. m. Krištof Margalík.

---

*) Trojníky či grešle se značkou M—B klade F. Friedensburg do mincovny v Břehu (Moneta Bregensis), jiní zase čtou Moneta Bohemiae.

Tab. LXXXIX. obr. 857. Groš z r. 1659. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 858. Tolar z r. 1660. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 859. Groš z r. 1659. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 860. Groš z r. 1660. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 861. Dvoutolar z r. 1662. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 862. Groš z r. 1661. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 863. Groš z r. 1661. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 864 Tolar z r. 1664. **V.** bez znamení mincmg.
„ „ „ 865. Groš z r. 1663. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
Tab. XC. „ 866. Groš z r. 1665. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 867. Tolar z r. 1665. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 868. Groš z r. 1667. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 869. Groš z r. 1667. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 870. Tolar z r. 1674. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 871. Groš z r. 1668. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 872. Groš z r. 1669. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 873. Tolar z r. 1679. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt a řezač kolků Jiří Frant. Hoffmann.
„ „ „ 874. Groš z r. 1669. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
Tab. XCI. „ 875. Groš z r. 1670. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 876. Tolar z r. 1686. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 877. Groš z r. 1670. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 878. Groš z r. 1695. **Op.** vardajn Martin Max. Wackherle.
„ „ „ 879. Tolar z r. 1695. **Op.** vardajn Martin Max. Wackherle.
„ „ „ 880. Groš z r. 1695. **Op.** vardajn Martin Max. Wackherle.
„ „ „ 881. Groš z r. 1695. **Op.** vardajn Martin Max. Wackherle.
„ „ „ 882. Tolar z r. 1699. **V. m.** Martin Max. z Wackherle.
„ „ „ 883. Groš z r. 1698. **V. m.** Martin Max. z Wackherle.
„ „ „ 884. Krejcar z r. 1659. **K. m.** Jiří Werner.
„ „ „ 885. Krejcar z r. 1659. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 886. Krejcar z r. 1661. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
Tab. XCII. „ 887. Groš z r. 1698. **V. m.** Martin Max. z Wackherle.
„ „ „ 888. Tolar z r. 1695. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 889. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 890. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 891. Tolar z r. 1702. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 892. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 893. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 894. Tolar z r. 1704. **V.** vardajn Jan Frant. Nowack.

Tab. XCII. obr. 895. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

Tab. XCIII. „ 896. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 897. Tolar z r. 1705. **V.** vardajn Jan Frant. Nowack.

„ „ „ 898. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 899. Půltolar křížený bez letočtu. **V.**

„ „ „ 900. Půltolar z r. 1664. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 901. Půltolar z r. 1665. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.

„ „ „ 902. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 903. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 904. Groš z r. 1696. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 905. Krejcar z r. 1671. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.

„ „ „ 906. Krejcar z r. 1672. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.

„ „ „ 907. Krejcar z r. 1698. **V. m.** Martin Max. z Wackherle.

„ „ „ 908. Krejcar z r. 1698. **V. m.** Martin Max. z Wackherle.

Tab. XCIV. „ 909. Groš z r. 1698. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 910. Půltolar z r. 1695. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 911. Groš z r. 1698. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 912. Čtvrttolar z r. 1666. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.

„ „ „ 913. Půltolar z r. 1705. **P.** vardajn Jan Frant. Nowack.

„ „ „ 914. Patnáctník z r. 1659. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 915. Patnáctník z r. 1659. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 916. Patnáctník z r. 1660. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 917. Groš z r. 1698. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 918. Groš z r. 1698. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

„ „ „ 919. Groš z r. 1700. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.

Tab. XCV. „ 920. Patnáctník z r. 1660. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 921. Patnáctník z r. 1661. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 922. Patnáctník z r. 1662. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 923. Patnáctník z r. 1662. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 924. Patnáctník z r. 1662. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 925. Patnáctník z r. 1662. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

„ „ „ 926. Patnáctník z r. 1662. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.

Tab. XCV. obr. 927. Patnáctník z r. 1662. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
" " " 928. Patnáctník z r. 1664. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 929. Patnáctník z r. 1664. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
Tab. XCVI. " 930. Patnáctník z r. 1694. **Op.** vardajn Martin Max. Wackherle.
" " " 931. Patnáctník z r. 1694. **Op.** vardajn Martin Max. Wackherle.
" " " 932. Patnáctník z r. 1694. **Op.** vardajn Martin Max. Wackherle.
" " " 933. Patnáctník z r. 1696. **V. m.** Martin Max. z Wackherle.
" " " 934. Patnáctník z r. 1677. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
" " " 935. Patnáctník z r. 1694. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
" " " 936. Patnáctník z r. 1665. se značkou F · B · L
" " " 937. Šesták z r. 1665. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 938. Šesták z r. 1672. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 939. Šesták z r. 1672. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
Tab. XCVII. " 940. Šesták z r. 1673. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 941. Šesták z r. 1673. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 942. Šesták z r. 1673. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 943. Šesták z r. 1673. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 944. Šesták z r. 1674. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 945. Šesták z r. 1674. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 946. Šesták z r. 1675. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 947. Šesták z r. 1675. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 948 Šesták z r. 1676. **V.** vardajn Šalamoun Hammersch midt.
" " " 949. Šesták z r. 1676. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
Tab. XCVIII. " 950. Šesták z r. 1678. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 951. Šesták z r. 1682. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 952. Šesták z r. 1684. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 953. Šesták z r. 1684. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 954. Šesták z r. 1685. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 955. Šesták z r. 1689. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
" " " 956. Šesták z r. 1677. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
" " " 957. Šesták z r. 1682. **Op.** vardajn Frant. Ignác Kirschenhofer.
" " " 958. Šesták z r. 1683. **Op.** vardajn Frant. Ignác Kirschenhofer.
" " " 959. Šesták z r. 1683. **Op.** vardajn Frant. Ignác Kirschenhofer. (Jiný kolek má na konci rubního opisu jen SI ·)

Tab. XCIX. obr. 960. Šesták z r. 1665. se značkou F · B · L
„ „ „ 961. Šesták z r. 1665. se značkou F · B · L
„ „ „ 962. Groš z r. 1700. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 963. Groš z r. 1701. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 964. Groš z r. 1705. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 965. Groš z r. 1701. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 966. Groš z r. 1702. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 967. Groš z r. 1702. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 968. Groš z r. 1703. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 969. Groš z r. 1705. **V.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 970. Groš z r. 1705. **V.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 971. Groš z r. 1705. **V.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 972. Krejcar z r. 1698. **V. m.** Martin Max. z Wackherle.
„ „ „ 973. Krejcar z r. 1697. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 974. Krejcar z r. 1697. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 975. Krejcar z r. 1699. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider
Tab. C. „ 976. Groš z r. 1675. **Op.** vardajn Frant. Ignác Kirschenhofer.
„ „ „ 977. Groš z r. 1665 se značkou F · B · L
„ „ „ 978. Dukát z r. 1661. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 979. Dukát z r. 1663. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 980. Dukát z r. 1674. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 981. Krejcar z r. 1700. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 982. Krejcar z r. 1700. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 983. Krejcar z r. 1700. **Bř.** řezač kolků Krištof Brettschneider.
„ „ „ 984. Krejcar z r. 1699. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 985. Krejcar z r. 1699. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 986. Krejcar z r. 1699. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 987. Krejcar z r. 1700. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 988. Krejcar z r. 1701. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 989. Krejcar z r. 1701. **Op.** vardajn Jan Frant. Nowack.
„ „ „ 990. Krejcar z r. 1697 bez znamení minc.
„ „ „ 991. Krejcar z r. 1698 bez znamení minc.
„ „ „ 992. Slezský zemský krejcar z r. 1695 **Op.** bez znam. minc.
„ „ „ 993. Trojník či grešle z r. 1668 bez znamení minc.
„ „ „ 994. Trojník či grešle z r. 1668 bez znamení minc.
„ „ „ 995. Trojník či grešle z r. 1669 bez znamení minc.
„ „ „ 996. Trojník či grešle z r. 1671 bez znamení minc.

Tab. C. obr. 997. Trojník či grešle z r. 1672 bez znamení minc.
„ „ „ 998. Trojník či grešle z r. 1680 bez znamení minc.
„ „ „ 999. Půlkrejcar z r. 1674 bez znamení minc.
„ „ „ 1000. Půlkrejcar z r. 1678 bez znamení minc.
Tab. CI. „ 1001. Půlkrejcar z r. 1689 bez znamení minc.
„ „ „ 1002. $^1/_2$ dukátu z r. 1683. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1003. Čtvrtdukát z r. 1669. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1004. Čtvrtdukát z r. 1691. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1005. $^1/_6$ dukátu z r. 1676. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1006. $^1/_6$ dukátu z r. 1690. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1007. $^1/_{12}$ dukátu z r. 1690. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1008. $^1/_{12}$ dukátu z r. 1698 bez znamení minc.
„ „ „ 1009. Půldukát z r. 1664. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 1010. Dukát z r. 1680. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1011. Půldukát z r. 1670. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1012. Dukát z r. 1690. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1013. $^1/_8$ dukátu z r. 1693. bez znamení minc.
„ „ „ 1014. Dukát z r. 1677. **Bř.** řezač kolků Kristof Brettschneider.
„ „ „ 1015. Dvoudukát z r. 1679. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1016. Dvoudukát z r. 1687. **V.** vardajn Šalamoun Hammerschmidt.
„ „ „ 1017. Dvoudukát z r. 1661. **V.** vardajn Jiří Ondřej Hübner.
„ „ „ 1018. Početní peníz z r. 1686. (Mince tato zařaděna jest sice ve Vratislavském museu slezských starožitností mezi mincemi slezskými, ale dle skřížených kladívek na ní jsoucích lze pravděpodobněji pokládati ji za výrobek mincovny Kutnohorské.)

UNIVERZITNÍ A UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V PRAZE